

Arnold Bennett

clayhanger

ARNOLD BENNETT • CLAYHANGER

ARNOLD BENNETT
CLAYHANGER
P.A. Watt & Son, London

Toate drepturile asupra acestei versiuni
sint rezervate Editurii UNIVERS.

Arnold Bennett

CLAYHANGER

În românește de
CONSTANTIN VONGHIZAS

Editura Univers

București, 1977

Cartea întâi • VOCAȚIA

Capitolul I • SFÎRȘITUL VIETII DE ELEV

I

Edwin Clayhanger stătea în picioare pe podul arcuit, din cărămidă roșie, de peste canalul ce desparte Bursley-ul de suburbia sa, Hillport. În acest loc, râul Knype și canalul Mersey formau hotarul apusean al regiunii industriale a celor Cinci Orașe. Spre răsărit se profilau galeriile unor mine, tot felul de coșuri și cuptoare, rînduri-rînduri, pierzîndu-se în negură. Spre apus, cîmpiile din Hillport, înnegrite de fum dar cu tufișuri autentice și cărări șerpuite, urcau leneș pînă la creasta ascuțită pe care se înălța, ca o piatră de hotar, biserica. Dincolo de creastă, obstacol natural în calea fumului celor Cinci Orașe, se întindea fermecătorul și străvechiul tîrg conservator Oldcastle — și tocmai de aici, de la gimnaziul istoric din Oldcastle, se întorcea acum Edwin Clayhanger acasă. Fermecătorul și străvechiul tîrg conservator răspîndea, e drept, învățătura în toate cele Cinci Orașe ; dar în același timp, prejudecățile lui pline de o ignoranță, neabătută pricinuiseră mult rău întregului district. Cu o sută de ani în urmă, canalul putuse fi construit abia după o luptă crîncenă în Parlament între industrie și fermecătorul și străvechiul tîrg, care socotea canalul drept o amenințare a importanței sale ca centru de comunicații. Cu cincizeci de ani în urmă, fermecătorul și străvechiul tîrg reușise să silească cea mai mare linie de cale ferată din Anglia să

treacă prin regiuni nepopulate, la cinci mile distanță, în loc să străbată cele Cinci Orașe, numai pentru că însăși ideea unei căi ferate i se păruse îngrozitoare. Iar astăzi, lumea se întreabă de ce oare cele Cinci Orașe, avînd în fine o rețea proprie de cale ferată, se caracterizează printr-un provincialism excesiv. Aceste amănunte interesante au foarte mult de-a face cu povestea lui Edwin Clayhanger, după cum au de-a face și cu povestea fiecăruia dintre cele două sute de mii de suflete ce trăiesc în cele Cinci Orașe. Oldcastle nici nu bănuia ce uriașe urmări va avea sublima sa imbecilitate.

Era într-o răcoroasă zi de vineri, din luna iulie a anului 1872. Canalul, care tăia cîmpia de la miazănoapte la miazăzi, răsfrîngea cerul albastru presărat de nori albi. Dinspre miazănoapte se apropia de pod un șlep lung și îngust, acoperit cu prelate ; un vas asemănător, tîrîndu-se greoi, se apropia de pod dinspre miazăzi. Cărarea de edec era o mocirlă de noroi cafeniu cleios, căci ploile din anul acela bătuseră toate recordurile de un secol și jumătate. Cu vreo treizeci de metri în fața fiecărui vas, o gloabă numai piele și os se opintea cît putea, prin noroiul mocirlos. Strădania unuia dintre dobitoace era susținută întruna de o copiliță de vreo șapte ani, desculță, care-l plesnea puternic cu biciul peste picioarele strîmbe și noduroase. Zdrențăroasa fetiță țopăia în jurul calului costeliv, prin noroiul adînc, cu bucuria simplă a unuia răsplătit pentru bună purtare, dîndu-i-se dreptul să folosească pentru întîia dată, fără opreliști, un bici.

II

Edwin, cu coatele pe parapetul de piatră al podului, privea nepăsător la spectacolul pe care-l ofereau fetița, biciul și gloaba costelivă. Nu era insensibil la aspectele hazlii ale vieții, dar mintea îi era preocupată de probleme grave și grele. În ziua aceea terminase școala, iar ceea ce-i vedeau ochii — așa cum stătea aplecat pe pod — nu era un dobitoc blînd și o fetiță țopăind încîntată, ci complexitatea lumii și presimțirea problemelor ei care se

vor năpusti asupra-i. Slab, stîngaci, neîngrijit, blond, cu hainele-i tivite cu şnur negru atît de ponosite, cu ghiozdanul atîrnat de umăr, ticsit pentru ultima dată cu cărţi de şcoală, şi purtînd peste părul lucios şi zbîrlit o şapcă pleoştită, cu căptuşeala desprinsă la ceafă, avea aspectul nostalgic al nevinovăţiei şi simplităţii, care se întîlneşte la majoritatea băieţilor de şaisprezece ani. Părea aproape o ruşine, părea chiar tragic, ca această fiinţă naivă şi simplă, cu ochii sinceri şi prietenoşi, atît de dornici să dea crezare aparenţelor, această fiinţă neîntinată de încercările lumeşti, să se transforme curînd într-un bărbat — prudent, neîncrăzător, perfid. Ochii unui vîrstnic nu ar fi putut decît să plîngă văzînd simplitatea ochilor lui.

Dar această imagine a unui Edwin nevinovat şi melancolic l-ar fi făcut fără îndoială pe Edwin să rîdă ! Urmase şapte ani la şcoală şi se socotea un fel de brută înrăită, fără nici un fel de iluzii. Iar uneori îşi zicea că ar putea judeca lumea mai bine decît mulţi dintre muritorii din jurul său.

— Salut, Duminică ! murmură el, fără să-şi întoarcă privirea.

Un alt băiat, puţin mai mic şi mai scund, cu hainele parcă şi mai ponosite, ajunsese şi el pe pod, şi se rezema acum cu spatele de parapetul pe care Edwin îşi sprijinea coatele. Avea ochi chiar şi mai sinceri şi mai deschişi decît ai lui Edwin, iar buzele păreau să stea în permanenţă întredeschise, într-un zîmbet binevoitor. Se numea Charlie Orgreave, dar la şcoală i se spunea numai „Duminică“, şi nimeni nu putea să dea vreo explicaţie plauzibilă a felului cum se ajunsese la această poreclă. Originea ei se pierdea în epoca preistorică a copilăriei. El şi cu Edwin erau prieteni buni de ani de zile. Nu-şi făcuseră jurăminte cumplite de credinţă ; nu înfiinţaseră o asociaţie secretă ; nici măcar nu-şi înţepaseră braţul ca să scrie anumite cuvinte cu sînge — ritualuri obişnuite doar la Harrow, şi poate şi la liceul din Oldcastle care imită pe cei de la Harrow. Prietenia lor însemna, în primul rînd, că-şi petreceau o mare parte din timp împreună, bucurîndu-se fiecare, instinctiv şi inconştient, de simpla prezenţă a celui-lalt, şi că, în încăierările băieţilor, se susţineau întotdeauna

unul pe altul, oricît de multă rea credință intelectuală presupunea asta.

— Pariez că al meu ajunge primul la pod, zise Duminică.

Cu o mișcare dibace a umerilor, se așază astfel încît parapetul să sprijine greutatea ghiozdanului. Edwin Clayhanger se întoarse încet și-și dădu seama că „al meu“ însemna pentru Duminică șlepul care venea dinspre miazăzi.

— Calul sau vasul ? întrebă Edwin.

— Botul vasului, bineînțeles.

— Bine, zise Edwin, după ce-i cercetă atent pe cei doi concurenți inconștienți (bizuindu-se și pe ajutorul fetei cu biciul). N-am nimic împotrivă să fac prinsoare pe cinci bile.

— Așta-i bună ! sări ca ars Duminică. Am zis că n-o să mai facem niciodată prinsoare pe mai puțin de zece bile, știi bine.

— Da, dar..., zise Edwin șovăind.

— Dar, ce ?

— Foarte bine. Atunci, pe zece, încuviință Edwin. Dar nu-i drept. Ai un avans prea mare asupra mea.

— Vax ! zise Duminică, cu hotărîre.

În pronunțarea acestui cuvînt apăru clar diferența dintre accentul său și al lui Edwin. Vorbirea lui Duminică era mai puțin locală ; pronunța cuvintele mai repezit și consoanele i se îmbulzeau într-un fel care lui Edwin îi era cu totul inaccesibil. Accentul lui Duminică era mai neîngrijit decît al lui, după cum îi era și îmbrăcămintea. Era limpede că Duminică avea pe cineva acasă care nu învățase arta vorbirii în cele Cinci Orașe.

III

Duminică începu să schițeze un plan, în care figura și scuiatul perpendicular, pentru a se vedea cu precizie care era ciștigătorul ; și probabil că ar fi urmat o dispută complicată, dacă nu s-ar fi văzut imediat că vasul

lui Edwin va fi întrecut cu mult, în ciuda străduințelor voioase ale fetei. Se pare că gloaba mai curînd ar fi preferat să moară decît să abandoneze, și nu se prăbușea doar din îndărătnicie. Edwin îi înmînă prietenului său cele zece bile, chiar înainte ca celălalt vas să fi ajuns la pod.

— Uite, zise el. Ia-le și pe astea, și-i mai dădu încă cinci, pe lingă cele zece — tot ce mai avea.

Nu erau bilele meschine din zilele noastre, care nu sînt decît jucării pentru ținci, ci maiestuoasele „role“ negre cu pete albe, reginele bilelor într-o eră cînd o mulțime de oameni practicau acest joc. Edwin se uită la ele aproape cu jale, așa cum stăteau în mîinile lui Duminică. Păreau niște avuții uriașe, și Edwin se simți ca un condamnat la moarte împărțindu-și bijuteriile pe eșafod. Apoi se auzi un zornăit, și buzunarul lui Duminică se umflă și mai tare.

Vasul învingător, încărcat cu coșuri pline cu oale, precedat cu mult de calul său, lunecă pe sub pod și se îndreaptă spre miazănoapte, către mare. Și apoi învinsul, avînd la pupă pe tatăl și pe mama fetei, pe frații și surorile ei, bucătăria, sufrageria și dormitorul ei, coșul fumegînd, amintirile și tot ce era al ei, lunecă pe sub chipurile îndreptate în jos ale băieților, în timp ce biciul se auzea plesnind departe, dincolo de pod. Printre prelatele înălbite, se putea vedea că pîntecele adînc al vasului era plin cu argilă.

— De unde vine argila aia de colo ? întrebă Edwin.

Căci nu numai că îl cuprinsese cu adevărat curiozitatea, dar se cuvenea acum să se poarte ca un bărbat și să pună multe întrebări.

— Runcorn, făcu Duminică, cu dispreț. Nu vezi că scrie pe tot vasul ?

— De ce aduc argilă tocmai de la Runcorn ?

— N-o aduc de la Runcorn. O aduc din Cornwall. Vine pe mare, pricepi ?... și rîse.

— Cine ți-a spus ? întrebă Edwin, răstit.

— Oricine știe ! zise Duminică pe un ton de superioritate, dar continuînd să-și păstreze zîmbetul vesel.

— Mi se pare al dracului de caraghios, murmură Edwin după o clipă de gîndire, să aduci argilă de atît de departe,

ca să fabrici ceramică aici. De ce au ales tocmai locul *ăsta* în care să fabrice ceramica ? Credeam că...

— Oh ! Hai să mergem ! i-o reteză scurt Duminică. E trecut de unu !

IV

O porniră pe malul lung, de la canal la Manor Farm, pînă în punctul cel mai înalt, unde drumurile li se despărteau ; de aici o cărare ducea direct la Bleakridge, unde stătea Orgreave, iar cealaltă cobora, cotit, prin pășuni părăsite, chiar pînă în Bursley. De obicei aici se despărteau fără o vorbă, mîndrindu-se de muțenia lor spartană, și fără îndoială că tot astfel ar fi făcut și azi, deși era neîndoielnic ultimul lor drum împreună ca elevi. Dar deodată...

— Stai așa ! strigă Duminică.

Spre miazăzi, la depărtare de vreo milă și jumătate, prin trîmbele de fum de la uzinele metalurgice Cauldon, izbucni o strălucire galbenă pe care nici soarele capricios n-o putu șterge, și apoi două șuvoaie de foc țîșniră revărsîndu-se într-o mie de nuanțe delicate și frumoase pe coasta unui munte de deșeuri. La uzinele metalurgice Cauldon se descărcau cîteva tone de zgură topită. Cele două râuri se stingeau încet, printre norii de fum. Se înroșiră și apoi se șterseră, de credeai că dispăruseră, pe urmă iarăși apărură, din nou pieriră din vedere, ca să reapară o clipă, ajutate de un nor care acoperi soarele ; după care frumusețea lor efemeră, dar încîntătoare se stinse pentru totdeauna.

— Acum ! zise Edwin scurt.

— Un minut și zece secunde, zise Duminică, ce-și scolese ceasul, o mașinărie de neprețuit, cu secundar central. Pe legea mea ! A fost grozav !

O clipă mai tîrziu, doi băieți mai mici, amîndoi cu ghiozdane, își făcură apariția pe creasta malului, venind dinspre canal.

— Să așteptăm un pic, zise Duminică, dar cum cei doi băiețași nu dădeau semne să se grăbească, le strigă peste întinderea acoperită cu zgură care-i despărțea : Fuga !

Amîndoi o porniră în fugă. Erau frații lui mai mici, Johnnie și Jimmie.

— Luați asta și ștergeți-o ! le porunci el, scoțîndu-și peste cap cureaua ghiozdanului cînd puștii se apropiară. Cu o tăcere resemnată, cei doi se supuseră tiranului su-rîzător.

— Ce-ai de gînd să faci ? întrebă Edwin.

— Te conduc puțin.

— Dar parcă spuneai că mori de foame,

— O să mănînc trei felii de friptură, în loc de rația mea obișnuită de două, zise Duminică nepăsător.

Edwin era mișcat. Iar Duminică se simțea mișcat la rîndul lui, fiindcă știa că-l mișcase pe Edwin. La urma urmei, era o împrejurare solemnă. Dar nici unul dintre ei nu voia să recunoască pe față că solemnitatea prilejului îi afectase. De aceea, mai întîi unul și apoi celălalt începură să arunce din toate puterile cu pietre, spintecînd oglinda celui mai mare dintre cele trei iazuri care făceau faima Manor Farm-ului. După ce-și dovediră astfel că ziua nu se deosebea în nici o privință de orice altă zi de la sfîrșitul orelor de clasă, o porniră mai departe.

În stînga lor se vedeau două galerii de mină, cu roțile lor duble învîrtindu-se cu iuteală și fără zgomot, cu sala mașinilor pufăind, cu toate vagonetele și utilajele trebuincioase într-o mină destul de mare de minereu de fier. În dreapta se afla o fermă surprinzătoare, cu hambare, căpițe și lanuri de grîu, părăind cu totul neașteptată, de-a dreptul stingheră, în acest îmbîcsit peisaj industrial. În față, pe o colină micuță în valea uriașă, se întindea arhitectura cărămizie a Bursley-ului — coșuri înalte și furnale pîntecoase, școli, piața cea nouă, turla cenușie a vechii biserici, clopotnița înaltă a bisericii evanghelice, clopotnița joasă a bisericii catolice, capelele purpurii și șirurile de căsuțe roșii cu hornuri gălbui, și îngerul auriu de pe primăria înnegrită, înălțîndu-se deasupra tuturor. Nuanțele domoale de brun roșcat și de roșu ale peisajului, brăzdat de trîmbele fluturînde de fum, se armonizau de minune cu fișiile albastrei ale cerului. Era într-adevăr frumos, dar nimeni nu-și dădea seama.

Băieții coborîră fără să scoată o vorbă prin pășunile prin care, ici-colo, cîte un cal păștea iarba măruntă. La

podul de cale ferată, pe unde o ramificație a liniei miniere trecea pe deasupra drumului, schimbă cîteva cuvinte cu muncitorii care jucau mereu acolo rișca la ora prînzului ; iar Duminică mai adăugă ceva la colecția de cioturi și pietre îngrămădite pe bordura de jos a traverselor scurte de fier. Băiatul acesta ciudat se jurase să pună zece mii de pietre pe borduri pînă va muri, sau „naiba-să-mă-ia“. De aceea fi și zicea uneori Edwin „Naiba-să-mă-ia“. Ceva mai departe, prin porțile deschise ale unei fabrici, se vedeau șase bărbați jucînd nobilul joc al bilelor pe un petec neted de pămînt de lingă basculă. Acești șase bărbați erau domnii Ford, Carter și Udall, cei trei asociați, proprietari ai fabricii, împreună cu trei dintre salariații lor. Erau jucători de bile vestiți, și băieții se opriră să-i privească cum, cu genunchiul la pămînt, aruncau bilele, cu degetele noduroase, cu o forță și precizie ca de tun, așa cum nici unul dintre băieți n-ar fi sperat să izbutească vreodată. „Ei, drace !“ mormăi Edwin fără voce, cînd văzu reușind o lovitură imposibilă ; și jucătorul bărbos, încîntat de omagiul băiatului, își răsuci și mai strîns șorțul alb în jurul mijlocului. Totuși, Edwin nu se gîndea la joc. Se gîndea la bătălia care-l aștepta, și cum i se micșoraseră șansele prin faptul că la ultimul examen Charlie Orgreave, mai mic decît el cu un an, îl înlăturase de pe locul al doilea pe școală. Situația școlară din buzunarul său, spunea : „Locul în clasă pe trimestrul următor : al treilea“ ; și doar el fusese al doilea de la începutul anului. Firește, pentru el nu va mai exista „trimestrul următor“, dar situația rămină. Un băiat ce trebuie să dea piept cu temutul inamic care este tatăl său nu-și poate îngădui să fie handicapat chiar de un astfel de fleac cum ar fi o situație școlară fără nici o legătură cu lupta.

Brusc, Charlie Orgreave dădu scurt din cap și plecă, cu o voioșie nepăsătoare, socotind fără îndoială că dacă l-ar fi însoțit mai departe ar fi dat dovadă de un sentimentalism de domnișoară. Edwin dădu și el din cap, tot atît de scurt, și porni încet spre labirintul străzilor din Bursley. Gîndul din inima sa era : „Ei, acu-î acu. Trebuie să fac față singur !“ Și simțea că nu numai tatăl său, ci universul întreg era coalizat împotriva lui.

I

Feluritele împrejurări pe care societatea le pune la îndemîna părinților acționaseră într-un fel sau altul asupra lui Edwin cel puțin zece ani, pregătindu-l tocmai pentru ziua aceasta cînd trebuia să pășească în lume. De aceea, momentul trebuie socotit dramatic, primul moment crucial al unei experiențe pregătite îndelung și cu grijă. După cum se spune, cunoașterea este armura și arma celui care se pregătește să înfrunte viața, și mulți oameni căutaseră ani de zile la rînd să-l înzestreze cu cunoaștere. Dealtfel, primise „o bună învățătură” — sau chiar, după cum spuneau unii, „o învățătură foarte solidă” ; firește, o cunoaștere atît de completă pe cît poate fi dobîndită în provincie, căci programa analitică de la liceul din Oldcastle era mai puțin în concordanță cu bunul-simț decît cea de la gimnaziu.

În orice caz, nu știa nimic despre științele naturale și îndeosebi despre sine însuși, despre mecanismul trupului și al minții, prin care personalitatea sa trebuia să se manifeste și să se realizeze. Nici un cuvînt de lămurire asupra fiziologiei sau psihologiei nu-i fusese suflat vreodată, și nimeni din jurul său nu se gîndise vreodată că o astfel de lămurire i-ar fi necesară. Și la fel cum nimeni nu încercase să-i explice tainele pe care le ducea cu sine pe sub învelișul frumos al pielii, tot astfel nimeni nu încercase să-i explice tainele de care era înconjurat, fie pe calea mistică a religiei, fie pe cea rațională a filozofiei. Niciodată la capelă sau la școala duminicală nu fuseseră înfruntate problemele mai complicate. Cît despre filozofie, băiatul nu avea nici cea mai mică idee ce ar putea însemna. Își închipuia că un filozof este un om care se descurcă cum poate într-o profesiune infectă, și nu auzise niciodată folosindu-se cuvîntul în vreun alt sens. Avea o mare capacitate de curiozitate intelectuală, dar nimeni nu se gîndise să i-o stimuleze, nici măcar șoptindu-i în treacăt că cele mai minunate minți ale omenirii încercau de vreo douăzeci și cinci de veacuri să sistematizeze aceste taine. Despre fizică nu i se spusese nimic, decît poate ceva complet denaturat,

în sensul că gravitația este o forță care atrage obiectele spre centrul pământului. În materie de chimie, i se demonstrase practic de zeci de ori și i se ceruse să nu uite niciodată marele adevăr fundamental că sodiul și potasiul se aprind fișind pe suprafața apei. Despre geologie nu știa absolut nimic, deși trăia într-o regiune care depindea în întregime de o folosire științifică a cunoștințelor geologice și cu toate că însuși Oldcastle își datora existența unei ciudățenii a scoarței terestre pe care geologii o numesc „falie“.

II

Geografia fusese una din părțile sale tari. Știa pe de rost riurile din Asia și principalele produse ale Uruguayului; și putea spune capitalele aproape ale tuturor statelor americane. Dar nu i se vorbise nici cinci minute despre geografia regiunii sale, despre care nu știa nimic: nu-i cunoștea nici granițele, nici riurile și nici caracteristicile solului. Ar fi putut desena o hartă a fluviului Orinoco, dar n-ar fi putut găsi râul Trent nici dacă l-ar fi căutat o zi întreagă; nici măcar nu știa de unde vine apa pe care o bea. Că împrejurările geografice pot influența istoria nu avea habar, și nici nu bănuia că istoria poate influența nemijlocit viața modernă, sau chiar propria lui viață. Pentru el, istoria atârna incoerentă și inconsistentă undeva în aer. În cursul vieții lui de școlar se apropiase de mai multe ori de secolul al nouăsprezecelea, dar i se păruse că, din pricini administrative, era tîrît mereu înapoi în evul mediu. O dată, „ajunseseră“ pînă la vremea copilăriei tatălui său, și în legătură cu această perioadă aflase că „mari nemulțumiri predominau în rîndul clasei muncitoare, care era condusă de demagogi răuvoitori“ etc. Dar în trimestrul următor reveniseră la Henric al VIII-lea, care era „un războinic și un om de stat abil“, dar „nefericit în relațiile sale familiale“; și tot astfel, pînă la Elizabeta, care „a fost ponegrită ca puțini alți suverani, dar al cărei caracter apare neîntinat după o examinare mai amănunțită“. Într-adevăr, istoria se rezuma la o serie de evenimente mai mult sau mai puțin sîngeroase,

grupate arbitrar în jurul unor nume care trebuiau identificate cu ajutorul unor numere. Nu ştia de fapt nimic, care să nu fie neesențial sau anecdotic, din felul cum se desfășurase viața națiunii sau cum se închețaseră națiunile. Nu-și putea aminti prevederile din Magna Charta, dar reținuse pe vecie că fusese semnată într-o localitate cu numele amuzant de Runnymede. Și singurul fapt care i se întipărise în memorie despre bătălia de la Waterloo era că se dăduse într-o duminică.

Și cum nu învățase absolut nimic despre economie politică sau despre logică, fiind astfel la cheremul primului sofism agreabil care i-ar fi putut cuceri imaginația, lipsa lui de pregătire pentru a deveni un cetățean atingea aproape perfecțiunea.

III

Nimeni nu-l pregătise, nimănui nici nu-i trecuse prin cap să-l pregătească să se bucure de pământ, de aer, de soare și stele, de tovărășia altor semeni și de singurătate. Simțul naturii nu-i fusese niciodată încurajat, nici măcar nu i se pomenise despre el. Nu știa cum să se uite la un peisaj și nici la cer. Despre plante și arbori era la fel de ignorant ca și despre astronomie. Nu se gândise niciodată de ce zilele sînt mai lungi vara, și bănuia doar vag că frigul iernii se datora unei depărtări mai mari a pământului de soare. Totuși, învățase că Saturn are un inel și, uneori, fără să-și dea seama, îl căuta pe firmament, ca pe o tavă de ceai.

Despre artă și științe umanistice nu învățase nimic. Nu văzuse niciodată un tablou sau o statuie de valoare, nici nu auzise vreo orchestră mare sau un mare solist ; nu avea habar că arhitectura era o artă și că putea să emoționeze oamenii, deși îl mișca într-un mod ciudat. Despre arta literaturii engleze, sau a oricărei alte literaturi, de asemenea nu știa nimic. Dar cunoștea înțelesul cîtorva fraze învechite din cîteva piese de Shakespeare. Nu învățase să se exprime în nici o altă limbă, dar prin exerciții stăruitoare ajunsese atît de erudit în morfologie și sintaxă, încît putea diseca și analiza cu o superbă siguranță cele

mai măiestrite fraze din Milton, Vergiliu și Racine. Această îndemînare, împreună cu o egală pricepere în utilizarea proprietăților elementare ale numerelor și figurilor geometrice, erau cele mai strălucite realizări ale îndelungatei sale instruiri.

Și acum, iată că învățătura sa luase sfîrșit. Îl costase pe tatăl său douăzeci și opt de șilingi pe trimestru, adică patru guinee pe an, și nici o altă bătaie de cap. În tinerețe, tatăl său cheltuise mult mai mulți bani și infinit mai multă preocupare pentru creșterea unui cîine. Tatăl său obținuse succese cu cîinii, din cauză că-i tratase ca pe niște oameni. Dar nu-i trecuse prin minte, și nici altcuiva care ar fi avut căderea, să-l trateze și pe Edwin ca pe un om. Cu toate acestea, nu trebuie crezut că tatăl lui Edwin era o brută împietrită și fără conștiință, și Edwin un martir al neglijării. Bătrînul Clayhanger era, dimpotrivă, un părinte obișnuit, un om onest și respectabil, care îi dăduse fiului său posibilitatea să capete o învățătură foarte solidă, iar această învățătură foarte solidă trebuia să-i înlesnească lui Edwin intrarea în viață.

IV

Firește, Edwin era foarte departe de a-și da seama cît de imperfectă îi e înzestrarea pentru a păși în viață ; totuși, îl încerca o oarecare neliniște. Îl tulbura mai ales acel amănunt din cursul discuției, cînd pusese rămășag care șlep va ajunge primul. Era uluit, gîndindu-se că puse să rămînă, pînă la vîrsta lui, atît de neștiutor în legătură cu proveniența argilei din care se fabricau „hîrburile“ districtului său natal. Faptul că Duminică a putut să i-o spună nu-l făcea să se simtă cîtuși de puțin rușinat, căci își dăduse seama din însuflețirea prietenului că Duminică nu făcea decît să repete ceva ce aflase de curînd, cu totul în-tîmplător. Cunoștea orice nuanță a glasului lui Duminică ; și mai știa și că mintea lui Duminică nu e în general mai înzestrată decît a lui. Dar mai era ceva : Duminică era mulțumit cu fărîma sa de cunoaștere întîmplătoare. Edwin nu. Edwin vroia să știe — dacă argila din care se făcea ceramica nu se găsea în cele Cinci Orașe, atunci pentru

ce cele Cinci Orașe deveniseră un mare centru al industriei ceramice ? De ce nu se fabrica ceramica în sud, de unde venea argila ? Nu putea găsi nici un răspuns la această enigmă, nici vreun mijloc de a ajunge singur la vreun răspuns. Avea simțămîntul că ar fi trebuit să poată găsi răspunsul, la fel cum știa să rezolve o ecuație.

Nu dădea vina pe educația primită ; nici măcar nu se gîndea limpede la toate acestea. Dar, la fel cum o femeie care, nesimțindu-se prea bine, e speriată de cancer, tot astfel și lui Edwin îi era oarecum teamă că putea să fie ceva fundamental nesolid în solida lui învățătură. Și avea remușcări pentru toate chiulurile de care se făcuse vinovat în toți anii de școală. Clătină din cap solemn în fața chiulului imens și aproape universal care continua la nesfîrșit. Nu putea absolvi de acest păcat rușinos decît doar pe trei sau patru băieți, dintre sutele pe care-i cunoscuse. Și tot ce putea spune în favoarea sa era că mulți erau chiar și mai proști decît Edwin Clayhanger. Nu numai băieții, dar și profesorii erau păcătoși. Doar pe doi profesori îi respecta fără rezerve, pentru că se ridicaseră cu conștiințiozitate pînă la exigențele cerute, deși unul dintre ei era o brută nesuferită. Toată deșteptăciunea, priceperea, prefăcătoria, nesinceritatea, incapacitatea, vanitatea și incorectitudinea celorlalți i se dezvăluia, și el îi judeca doar prin forța caracterului. Un profesor ar putea mai curînd să înșele pe Dumnezeu decît pe un elev, care îl privește zi de zi cu ochiul necruțător al tinereții.

„Toate astea trebuie să se sfîrșească acum !“ își zise el, înțelegînd tot ce se putea cuprinde în cuvîntul „chiul“.

V

Era nemaipomenit de serios. Tot atît de serios ca un reformator. Printr-un singur act imperios de gîndire, s-ar fi putut transforma în bărbat și ar fi schimbat imperfecțiunea în perfecțiune. Dorea — și era o adevărată pasiune în dorința lui — să facă tot posibilul, să se istovească făcînd tot posibilul, ca să trăiască în acord cu conștiința lui. Nu știa de ce era în stare și nici ce putea să realizeze.

Nu realizarea era esența dorinței sale, ci străduința ; străduința cinstită, formidabilă. Își cunoștea defectele și nu subestima greutățile care-i stăteau în față ; dar își zise, gîndindu-se la tatăl său : „Va trebui să-și dea seama că vorbesc serios ! Va trebui să cedeze cînd are să vadă ce serios sînt !“ Era aproape convins că o credință pătimașă poate să miște tații, chiar dacă sînt ca niște munți.

„Am să le arăt eu !“ murmură el.

Vroia să spună că va arăta el lumii... Respecta lumea ; îi plătea cel mai frumos omagiu. În capul lui ardea o flacără care era ca focul unui altar, un fenomen minunat, fără seamăn, mai minunat și mai fără seamăn ca orice de pe pămînt. De unde izbucnise brusc flacăra aceea ? După ani de incapacitate confuză, cînd se mulțumise cu lucruri de mîna a doua și cu incorectitudinea, flacăra izbucnește uimitor dintr-o scînteie ascunsă, despre care nimeni nu se gîndise vreodată că se va aprinde. Izbucnește dintr-o junglă umedă de nepăsări și neglijențe care nu se poate s-o fi alimentat. Nu există aproape nimic care s-o încurajeze. Însăși arhitectura străzilor arată că mediul înconjurător nu a făcut nimic pentru ea : construcții dezordonate de cărămidă, ziduri cîrpite cu plăci de faianță și zgură ; străduțe înguste și strîmbe, ducînd la ateliere și cuptoare îngrămădite de-a valma ; locuințe transformate în fabrici, și fabrici transformate în locuințe, neîndemînatic, în grabă, fiindcă nimic nu contează atîta vreme cît „merge“ ; pretutindeni cîte ceva care trebuie să îndeplinească, prost, locul altcuiva ; pe scurt, domnia lucrului de mîntuială, neobrăzat, murdar și pitoresc. Chiar și Edwin nu părea să fie lăcașul cel mai nimerit pentru această flacără ciudată. Nu numai că era neîngrijit și murdar — la vîrsta lui, lipsa acestor defecte ar fi putut stîrni neliniștea unui observator normal ; dar chiar și gesturile și umbletul le avea neîngrijite. Nu-i păsa cum umbla. Mîinile și picioarele rășchirate păreau să spună : „Ce contează, atîta timp cît ajungem acolo ?“ Unghiul pe care-l făcea ghiozdanul soios de-a curmezișul umerilor era o ocară pentru această flacără. Și totuși, flacăra ardea cu o senină și teribilă puritate

E de mirare că nimeni nu văzu această flacără trecînd de-a lungul străzilor meschine, negre, învăluite în fum care

se îngrămădesc în jurul bisericii St. Luke. Tot soiul de bătrîne grase și încercate de viață stăteau, în picioare sau așezate pe cite un scaun, în pragul căsuțelor lor, unele dintre ele fumînd din pipă. Dar chiar și ele, care tot umblînd pe la nașteri și înmormîntări, erau de mulți ani în însuși miezul vieții, chiar și ele, care văzuseră mai multe decît oricine, nu vedeau acum trecînd pe acolo decît un băiețandru cu părul blond și fața senină, călcînd lăliu și bălăbănindu-și brațele, cu o expresie aprigă și absorbită pe chipul deschis și prietenos. Unele știau că e „băiatul lui Clayhanger“, un tînăr bine crescut, semănînd leit cu biata mamică-sa. Știau cu toatele ce înseamnă un băiat — piele netedă pe sub „boarfe“, libertatea capricioasă a mișcărilor, nebuniile, țipetele ori duiosiile lui subite, și forța excesivă a farmecului inconștient și nostalgic. Puteau ghici toate acestea dintr-o privire. Dar nu puteau vedea flacăra tainică și sfîntă a dorinței de auto-desăvîrșire arzînd în capul acela ciufulit. Iar dacă Edwin ar fi bănuît că cineva putea cu adevărat s-o vadă, de rușine ar fi înăbușit-o, deși renunțarea ar fi însemnat pentru el moartea veșnică. Așa sînt tinerii din cele Cinci Orașe, poate chiar de pretutindeni.

Capitolul III • INTRAREA ÎN LUME

I

Edwin ieși brusc din străzile dosnice, presărate cu zgură, de lîngă Woodisun Bank, în Duck Square, aproape de răscrucea dintre Trafalgar Road cu Wedgwood Street. Cîțiva pași mai departe, pe Woodisun Bank, cocoșii și găinile alergau în goană, cu gîturile întinse, repezindu-se din toate părțile, unele chiar zburînd, la chemarea unei bătrînici care le arunca grăunțe de pe treptele tindei. Pe trotuarul îngust stătea un polițai uriaș, cu pantaloni albi, cu pușca sub braț, ca să tragă în cîinii turbăți ; stătea de vorbă cu femeia, și capetele le erau exact la aceeași înălțime. Pe cele două porțițe duble de lîngă casa bătrînei, era o firmă : „Atelier tipografic cu aburi. Intrarea străinilor interzisă“. Se putea auzi tocmai din Duck Square

pufăitul care demonstra folosirea aburilor în acest atelier în care era interzis accesul oricărui gură-cască sau curios.

Duck Square era una dintre cele mai vechi, deși nu prea impunătoare, pieți publice din Bursley. Nu se circula prin ea, fiind doar un dreptunghi în pantă, un fel de parcelă goală, cu Trafalgar Road și Wedgwood Street spre laturile exterioare, și fără nici o ieșire spre laturile interioare. Clădirile de pe laturile interioare erau scunde și umile, retrase parcă de lume, cea mai de seamă dintre ele fiind străvechiul Duck Inn, unde obișnuiau să se întâlnească lăutarii. Dar Duck Square asistase la însăși nașterea lui Trafalgar Road, acea arteră largă și dreaptă, al cărei nume îi arată și data inaugurării. Strada fusese tăiată — într-o vreme de care cițiva bătrâni își mai aminteau — pentru a lega Bursley-ul de Hanbridge. Mai înainte fuseseră acolo mai multe drumuri de căruțe, pe care Trafalgar Road le înlocuise. Unul din acestea era Woodisun Bank, care șerpuia ușor pe deal în sus și apoi la vale în jos, alegînd parcă mereu calea cea mai lungă și mai anevoioasă, pînă la Hanbridge ; altul era Aboukir Street, cunoscut mai înainte sub numele de Warm Lane, care ajungea la Hanbridge în același fel anevoios și cotit. La întretăierea dintre Trafalgar Road și Aboukir Street se afla hotelul Dragonului, cîndva marea stație de poștalioane a orașului, de unde porneau toate drumurile. Duck Square privise timp de sute de ani poștalioanele și căruțele oprindu-se și plecînd de la hotelul Dragonului. Văzuse cum „Dragonul“ fusese reconstruit, la începutul epocii georgiene, din cărămidă și piatră, cu frumoase ferestre în arcadă la fiecare etaj, și văzuse chiar cum noua clădire se învechise și dobîndise demnitatea pe care o dă patina vremii. Duck Square își putea aminti șirurile de catîri de povară mînați de femei, „tîrîndu-se“ în jos pe Woodisun Bank și pe Warm Lane ; cite un catîr se prăvălea, făcînd țandări oalele pe care le căra, în noroiul adînc, alunecos, aproape de netrecut, al primelor pante. Duck Square asistase la decăderea înceată a acestor drumuri, devenite simple străzi, și încă străzi sordide, și la moartea tuturor catîrilor, la dispariția tuturor diligențelor și a întregului romantism de altădată, cu nechezatul cailor năvăși și cu pocnetul bicelor ; în timp ce Trafalgar Road, numai

pentru că era drept și larg și cu pantă lină, se umplea de bariere și de tramvaie pe șine, trase de două gloabe. Mulți erau mândri de aceste tramvaie capitonate; dar poate că nu știau că vizitii poștalioanelor se anunțau unii pe alții care era starea drumului la cotitura din capătul lui Warm Lane (rebotezată mai târziu cu numele acela absurd, în cinstea unei bătălii din Egipt), și că Woodisun Bank (acum neobservat de nimeni, în afară doar de câțiva indivizi dubioși, de polițai și de școlari) era cîndva „luat” de obicei de patru cai în galop. Istoria obiceiurilor oamenilor este bătătorită de picioare și întipărită pe pietrele acestei părți a orașului, și orășenii pășesc nepăsători în fiecare zi peste ea, vorbind mahmuri despre prozaismul plin de fum și de urîțenie al dezvoltării industriale. Și totuși, hotelul Dragonului, supraviețuind neatins tuturor transformărilor prin marea virtute și putere de atracție a berii, se ridică în fața lor, pentru a le reaminti de savoarea existenței omenești.

II

În colțul dinspre sud al lui Trafalgar Road și Wedgwood Street, avînd în față Duck Square, în dreapta hotelul Dragonului și Warm Lane, iar în stînga Woodisun Bank furișîndu-se pe nesimțite în jos, se înălța o clădire cu trei caturi, cu prăvălia la parter și cu fațada în Wedgwood Street. Deasupra prăvăliei cu vitrine duble se putea vedea o firmă discretă cu litere aurite: „D. Clayhanger, Tipografie și Papetărie”, dar deasupra primului etaj atîrna o firmă mai nouă, mult mai mare, pe care scria doar „Tipografie cu aburi”. Toată zidăria fațadei era zugrăvită în galben, și se vedea că fusese vopsită în galben de mai multe ori; lemnăria ferestrelor cu geamuri groase era de un verde închis, aproape negru. Ferestrele de sus erau scunde, aproape pătrate, unele murdare, dar altele curate și cu perdele, avînd pervazuri și arhitrave proeminente. Birnele ieșite în afară, de la baza acoperișului, erau ușor curbate din cauza greutateii; la fiecare capăt al crestei acoperișului se înălțau cîte două perechi de coșuri, fiecare cu cîte trei hornuri de un cărămiziu aprins. Uriașa inscripție

„Tipografie cu aburi“ putea fi văzută de la ferestrele „Dragonului“, de la intrarea mării capele wesleyene aflate ceva mai sus pe deal, de la clubul conservator și de pe terenul de sport din vârful dealului ; cît despre Duck Square, din ea nu se mai vedea aproape nimic altceva. Vitrina din stînga era împodobită ademenitor cu tot felul de obiecte de scris și citit, expunînd ici-colo și cîteva tablouri trandafirii cu tinere englezoaice ideale ; vitrina din dreapta era urîță, și încărcată cu registre, cerneluri și felurite mostre de scriere tipografică.

III

În pragul ușii arcuite dintre vitrine stăteau de vorbă doi bărbați, unul între două vîrste, iar celălalt bătrîn, unul cu capul gol, iar celălalt cu joben. Vorbeau fără stînjeneală, domol, cu gesturi firești, cel mai tînăr uitîndu-se în jos cu un zîmbet respectuos spre cel mai bătrîn, iar acesta privind în sus cu bunăvoință spre bărbatul mai tînăr. Se putea vedea că deși începuseră prin a discuta afaceri, trecuseră acum la un subiect la ordinea zilei. Fi-rește, în vremea asta afacerile mergeau înainte, prăvălia funcționa, preșele din dosul prăvăliei erau acționate cu aburi, așa cum spunea firma ; ieși un client, pe care proprietarul îl salută scurt cînd trecu pe lîngă el ; o fată cu un șorțuleț de flanelă peste un șorț mai mare de bumbac intră sfioasă în prăvălie. Negustoria mărunță, liniștită, a unui orașel de provincie mergea înainte, picătură cu picătură și articol cu articol, pînă cînd, la sfîrșitul săptămîinii, se vedea că așa-zisele nimicuri formau mijlocul de trai pentru aproape zece oameni. Și nimeni nu părea să observe cît de interesantă era această succesiune de activități, acest du-te-vino de bani, această fluctuație lentă de reputații și averi, întinzîndu-se de la un secol la al doilea și îndreptîndu-se apoi spre al treilea ! În locul acesta se tipărea, deși nu cu forța aburilor, încă din timpul Revoluției Franceze. În locul acesta fuseseră imprimate cu trudă și cu priceperea mîinilor bibliei și manuale de botanică ilustrate, pe care vînzătorii ambulanți le purtaseră pe spinările catîrilor prin toată țara ; dar nimeni nu vedea

astăzi pic de romantism în pufăitul nevăzutului motor cu aburi, care multiplica acum cataloage și hîrtii cu antet, exact în același loc, dar cu o viteză de o sută de ori mai mare.

Cel mai tînăr și mai înalt dintre cei doi bărbați ce stăteau de vorbă în pragul ușii era Darius Clayhanger, tatăl lui Edwin și primul tipograf care a introdus mașinile cu aburi în Bursley. Pe atunci încă nu avea patruzeci și cinci de ani, dar părea mai bătrîn. Era îmbrăcat în negru, cu un plastron amplu și o cravată neagră subțire, legată într-un nod ascuțit ; la încheieturile mîinilor avea manșete înguste care, din cauza mîneșilor prea scurte ale hainei de alpaca, se vedeau chiar și atunci cînd Darius Clayhanger își vîra adînc mîinile în buzunarele pantalonilor. Nu erau chiar murdare aceste manșete, și nici plastronul ori gulerul răsfrînt și ascuțit, dar toată rufăria părea că n-ar mai putea fi purtată a doua zi. Rufăria lui Clayhanger arăta întotdeauna astfel, nici murdară, dar nici curată ; și apoi, părea să fie îmbrăcat veșnic în același costum, mereu pe punctul de a se jerpeli, dar niciodată jerpelit cu totul. Pantalonii erau totdeauna boțiți, vesta lăsa să se vadă conturul lustruit al tuturor obiectelor din buzunare, și avea cîteva pete mici pe pieptar (dar numai cîteva), iar nasturele de jos abia se ținea. Haina, ușor decolorată la guler și roasă la manșete, parcă fusese turnată pe el ; îți venea să crezi că crescuse odată cu el și se lărgise pe burtă. Capul era puțin chel în creștet, dar avea încă destul păr castaniu și cărunț la spate și în părți, iar mustața pe oală, care-l făcea să semene cu o focă, era abundentă și sfidătoare — o mustață plină de personalitate, în contradicție cu totala placiditate a bărbiei prost rase. Darius Clayhanger avea obiceiul, cînd se gîndea la oeua sau era furios, să-și muște cu dinții buza de jos, tic care adăuga și mai multă importanță mustății. Picioarele încălțate în ghetе grosolane, le ținea depărtate, înfipte la vreo jumătate de metru unul de celălalt. Cu coatele scoase în afară și cu capul înclinat într-o parte, îl asculta pe însoțitorul său și-i răspundea cu o mină cînd nerăbdătoare, cînd șireată, cînd vădit respectuoasă.

Cel mai în vîrstă, domnul Shushions, părea să fie foarte bătrîn. Era unul dintre oamenii despre care se spune în

concluzie că sînt foarte bătrîni. Părea tot timpul ocupat cu îndeplinirea mișcărilor fizice pe care le executăm fără măcar să ne gîndim la ele, încît fiecare din ele devenea o adevărată ispravă. Se legăna pe picioare cu un efort conștient ; își îndrepta cu grijă mîna tremurătoare și noduroasă spre barbă, ca s-o mîngîie. Cînd își aduna gîndurile într-o frază și o rostea, cu glasul slab și tremurat, părea să fi făcut ceva uimitor : asculta cu atenție, de parcă ar fi vorbit într-o limbă străină abia învățată ; și cînd nu avea altceva de făcut, urmărea cu atenție o treabă atît de serioasă ca respirația. Purta o antică cravată neagră de mătase, și mai demodată decît remarcabila lui pălărie, iar pantalonii erau foarte strîmți pe picior. Supraviețuise într-o altă epocă, mai fericită decît a sa.

IV

Edwin, cu ghiozdanul greu pe umeri, găsi ușa astupată de trupurile celor doi bărbați. Șovăi, cu un zîmbet amabil și sfios, simțind, așa cum i se întîmpla adesea în prezența tatălui său, că ar trebui să se scuze pentru că există, dar, în același timp, spunîndu-și furios că e un idiot să gîndească astfel. Darius Clayhanger îi răspunse, aplecînd capul spre umăr, distrat dar nu fără o neașteptată bunăvoință.

— Iată-l, zise el scurt.

Edwin fu surprins să constate o notă de mîndrie în glasul tatălui său.

Măruntelul domn Shushions se întoarse încet și își ridică privirea spre fața lui Edwin (căci era mai scund chiar și decît băiatul), și înțelese treptat că Edwin era fiul tatălui său.

— Asta-i feciorul tău, Darius ? întrebă el, și ochii bătrîni străluceau.

Edwin nu auzise aproape niciodată pe cineva adresîndu-se tatălui său pe numele de botez.

Darius încuviință din cap ; și apoi Edwin, văzînd mîna bătrînului întinzîndu-se spre el, își scoase șapca și-i luă mîna. Fragilitatea caldă și netedă a pielii și slăbiciunea

înfrigurată, tremurătoare a strîngerii ușoare, îl izbiră. Edwin nu-l mai văzuse pînă atunci pe domnul Shushions.

— Nu, nu, dragul meu, rosti tremurat bătrînul, nu-ți descoperi capul în fața mea... nu în fața mea ! Eu sînt de modă veche. Eh, sînt tare bucuros că te văd !

Ținea mîna lui Edwin și se uita lung la el, cu fața-i zbîrcită transfigurată de o emoție solemnă. Se întoarse apoi încet spre Darius, regăsindu-și stăpînirea de sine.

— Ai un băiat minunat, Darius !... Un băiat minunat și cuminte !

— Da... da ! zise Darius cu glas răgușit, și Edwin rămase uimit cînd înțelese că e într-o stare de agitație asemănătoare cu cea a domnului Shushions.

Bărbații se uitară lung unul la altul ; Edwin privea în pămînt și la alte obiecte neînsuflețite.

— Edwin, zise brusc tatăl său, fugi și cere-i lui Big¹ James șpaltul cu imnul pentru biserica metodistă primitivă² ; da, e un băiat bun.

Și Edwin o zbughi prin prăvălia întunecoasă, ca și cum ar fi scăpat din cușcă, iar în treacăt își aruncă ghiozdanul pe un balot de marfă.

V

Nu înțelegea nimic din întîlnirea aceea ; nici de unde provenea stîmna pe care tatăl său i-o arăta bătrînului, nici ce anume pricinuisese ciudata emoție a tatălui său. Pentru el bătrînul nu era decît un prostănac ramolit, probabil foarte pios, fără îndoială din secta metodiștilor primitivi. Dar tatăl său spusese despre el : „E un băiat bun“ — într-un chip aproape lingușitor. Și tocmai asta era ciudat ; căci, deși nimeni nu știa să fie mai convingător de agreabil ca tatăl său cînd avea chef, împrejurările cînd catadicsea să-și exercite farmecul, mai ales asupra copiilor săi, erau rare, din ce în ce mai rare. Edwin mai văzu ceva simbolic, care prevestea o schimbare, și în faptul că fusese

¹ Uriasul.

² *Uniunea Metodistă Primitivă*, sectă religioasă înființată de Hugh Bourne în 1810.

trimis pînă la tipografie. Nu intra în atribuțiile lui să se ducă în tipografie. Era o treabă care-i era întru totul ne-suferită.

În orice caz, trecînd prin curte îl întîlni pe Big James, cu barba în vînt și cu șorțul fluturînd. Big James își scutură firimiturile din barbă.

— Tata vrea șpalțul de la nu știu ce imn bisericesc, zise Edwin. Tocmai veneam...

— Și eu, domnule Edwin, răspunse Big James cu glasul său tunător și cu ciudatul zîmbet mucalit ; și ridică în sus o foaie de hîrtie pe care o ținea în mîna-i imensă, pornind maiestuos spre prăvălie.

Încă un amănunt care-l izbi pe băiat. Big James îi spusese întotdeauna „domnișorul Edwin“ sau „domnișorul Clayhanger“. Acum îi spusese „domnule“. Terminase școala. Firește, Big James o știa și era destul de dibaci și de malițios ca să-l schimbe de îndată pe „domnișorul“ în „domnul“. Edwin nu era prea sigur că Big James rîde de el. Nu putea să nu-și spună că maistrul zețar trecuse atît de repede la „domnul“ fiindcă se aștepta ca fiul să ia parte de îndată la conducerea treburilor. Nu putea să nu-și spună că, probabil, chiar tatăl, său i-o ceruse lui Big James. Și toate astea îi pricinuiau o vagă neliniște, amintindu-i de bătălia care-l aștepta și de forțele complexe pe care va trebui să le înfrunte. Și mîna lui, rătăcind prin buzunare, atinse nefericitul carnet cu situația școlară, în care se arăta că pierduse un loc în timpul ultimului trimestru.

VI

Zăbovi puțin prin curtea pavată cu cărămidă, peste care treceau neîncetat umbrele aburilor, apoi Big James se întoarse și urcă solemn treptele de lemn care duceau spre tipografie, și dispăru. Edwin știa că trebuie să se întoarcă în prăvălie ca să-și ia ghiozdanul, fiindcă tatăl său l-ar certa negreșit dacă l-ar găsi aruncat acolo neglijent. Se furișă ca o jivină pînă la ușă și apoi se

strecură după teighea, în dosul marelui dulap de mahon cu „materiale artistice“. Tatăl său și bătrînul erau acum în prăvălie, și Edwin îi auzi discutînd un subiect care se bucura în ultima vreme de o mare atenție în cercurile religioase, și anume sistemul ingenios născocit de Sir Henry Thompson pentru a verifica științific eficacitatea rugăciunilor — cunoscut sub numele de „Etalonul rugăciunilor“. Se proceda astfel : la cîte un spital se făceau rugăciuni pentru pacienții din unele saloane, lăsîndu-se alte saloane fără rugăciuni ; și apoi se calculau și se publicau rezultatele.

Domnul Shushions era cu totul împotriva folosirii unui astfel de tertip ; simpla idee îl șoca, socotind-o blasfemie ; iar Darius Clayhanger se declara întru totul de acord, plin de respect și de simțire, deși Edwin îl auzise nu o dată tratînd subiectul cu imparțialitatea amuzată și nepăsătoare a celui care merge la capelă numai cînd are chef.

— Am predicat în amvonul bisericilor noastre, zise domnul Shushions cu o emoție solemnă și tremurătoare, de peste cincizeci de ani, după cum știi. Dar n-am să mai rostesc niciodată vreo predică dacă credincioșii noștri vor trebui să aibă de-a face cu o asemenea batjocură față de Atotputernicul. Nu, mai bine să mă cobor mut în mormînt în fața lui Dumnezeu !

Era și așa tulburat de vestea unei acțiuni prin care se urmărea transferarea „predicilor de aniversare“ din august în septembrie, pentru ca oamenii să poată pleca în vacanță și colectele să fie mai fructuoase. Cum ! Să amîni porunca Domnului, ca să-i lași pe membrii capelei să plece să petreacă ! Monstruos ! Și totuși, în ciuda domnului Shushions, s-a încercat cu septembrie, și cînd nici septembrie n-a dat rezultate mulțumitoare, porunca Domnului a fost mutată cu nerușinare în luna mai, pentru a-i prinde pe oameni și buzunarele lor înaintea incidentului demoralizant al vacanțelor.

Zicîndu-și că tatăl său și misteriosul bătrîn vor vorbi la nesfîrșit, Edwin, cu multă teamă, se apropie să-și ia ghiozdanul, nădăjduind să scape neobservat. Dar domnul Shushions îl zări, îl strigă și îl apucă din nou de mîină.

— Ehei, băiete, zise el scuturându-i ușor mîna, mă rog lui Dumnezeu să crești și să ajungi ca tatăl tău. Doar atît mă rog.

Edwin nu-l socotise niciodată pe tatăl său un exemplu de urmat. Îl judeca drept și fără milă pe tatăl său, de care avea o mie de motive să se plîngă. Așa că, în sinea lui, era înciudat pe domnul Shushions, și își spuse iarăși că nu era decît un prostănac, și încă unul lipsit de tact. Dar în clipa aceea văzu o lacrimă, rotundă și galbenă, formîndu-se încet pe pleoapa roșie a bătrînului și rostogolindu-se domol pe obrazul zbîrcit. Și disprețul său intolerant se stinse. Doar simpla lui vedere îl făcuse pe bătrîn să plîngă ! Și lacrima era atît de adevărată, de convingătoare și de maiestuoasă, încît Edwin simți o umilință totală. Era uluit, derutat ; dar și umilit. Nu i se spusese vreodată și nici nu învățase de nicăieri explicația acelei lacrimi proverbiale.

Capitolul IV • BĂRBATUL-COPIL

I

Originea lacrimii de pe obrazul brăzdat de ani al domnului Shushions trebuie căutată cu vreo patruzeci de ani în urmă, în copilăria lui Darius Clayhanger.

Cele mai vechi amintiri ale lui Darius Clayhanger erau legate de scrierea majusculilor. Chiar și acum, ca primul tipograf din Bursley care introdusese mașinile cu aburi, chiar și acum, ca tată al unui copil ce primise o solidă educație mic-burgheză, nu putea să vadă nici un fel de majuscule fără să-și amintească de școala văduvei Susan, unde învățase în chip atît de greu și chinuitor aceste litere complicate. Școala se afla la parterul căsuței ei, cu alte cuvinte era alcătuită dintr-o singură cameră, la capătul cel mai îndepărtat al căreia pornea o scăriță răsucită spre dormitorul bătrînei văduve. Tot mobilierul era format din cîteva bănci joase pentru școlari, o masă și un scaun. Pe pereții văruiți atîrnau cîteva gravuri viu

colorate. Aici, la școală, învățase Darius alfabetul, și de la alfabet trecuse la cartea de citire și apoi la Biblie. Făcuse asemenea progrese, încât văduva îl alesese în curînd printre favoriți. I se acordase înaltul și rîvnitul privilegiu să curețe cenușa de sub grătarul căminului și s-o ducă apoi la uriașa grămadă de cenușă, comună caselor din jur. Să ajungi în vîrful grămezii de cenușă și, de acolo, să prăvălești înapoi pe pantele ei abrupte pe toți cei care voiau să-ți conteste supremația era o plăcere neprețuită. Bătăliile de pe grămada de cenușă nu erau, totuși, bătălii de uriași, căci nici un copil mai mare de șapte ani nu mai avea timp să curețe cenușa. O cinste și mai mare acordată lui Darius era îngăduința de a sta, în timpul orelor, pe treapta cea mai de sus a scării răsucite. Văduva Susan, după ce l-a învățat pe Darius să citească perfect, l-a mai învățat să împletească ciorapi, drept care le împletea ciorapi tatălui, mamei și surorii sale.

La șapte ani, educația sa fiind terminată, a trebuit să intre în rîndul oamenilor. E adevărat că nu știa nici să scrie și nici să se descurce cu tabla înmulțirii; dar mai existau și școlile serale, la care adulții de la șapte ani în sus puteau să meargă, dacă le îngăduia slujba. Și-apoi, mai era și școala duminicală, la care Darius se ducea cu plăcere încă de la trei ani și la care n-avea de gînd să renunțe. Cu cît creștea, școala duminicală îi plăcea tot mai mult. Duminica dimineată reprezenta momentul pentru care trăia în timpul celorlalte șase zile; în dimineața aceea părul îi era periat și pieptănat și apoi parfumat cu un ulei grozav, de a cărui mireasmă își va aminti toată viața. La școala duminicală era îndrăgit și mîngîiat. Succesul său la școala duminicală fusese strălucit. Întrecuse mulți băieți mai mari, și la șase ani începuse să învețe Biblia.

Auzind că Darius urma să-și facă intrarea în lume, directorul școlii duminicale, un tînăr grav, cu favoriți, de vreo treizeci de ani, îl luă într-o dimineată din clădirea capelei metodiste care servea drept școală înainte și după slujbă, și-l duse în galeria pustie a capelei. Acolo îl așeză pe o treaptă și se așeză și el în genunchi pe o treaptă mai jos; apoi îl mîngîie pe cap, îi spuse că era un băiat

bun și îi dăruî o veche Biblie jerpelită. Era lucrul cel mai de preț pe care-l avusese Darius vreodată. Alergase tot drumul pînă acasă, aproape sufocat de triumful său. Premiile școlii duminicale nu fuseseră inventate pe atunci. Tînărul director al școlii duminicale era domnul Shushions.

II

Darius era acum bărbat și a fost dus pentru prima dată de mama sa la muncă. Era iarna anului 1835, în ianuarie. Străbătură piața orașelului Turnhill, unde locuiau. Turnhill-ul se află la vreo două mile spre nord de Bursley. O latură a pieței era baricadată cu grămezi de cărbuni, iar cealaltă cu pîine de secară amestecată cu paie. Cărbunii și pîinea erau împărțiți de slujbași meticuloși și trufași, cu toții prinși invizibil în rețeaua birocrăției, unei mulțimi de nenorociți care tremurau, gemeau și plîngeau, bărbați, femei și copii — baza populației din Turnhill. Deși se străduiau cu toții să facă gălăgie, nu izbuteau aproape deloc, din lipsă de vlagă. Sub cerul strălucitor și implacabil, nu se auzea decît umbra unor sunete, ca și cum oamenii ar fi suspinați și ar fi plîns din goul unui uriaș clopot de sticlă.

În dimineata următoare, la cinci și jumătate, Darius își începu cariera de-adevăratelea. Era „cărător de forme“ pentru un „făcător de plăcinte“, plăcinta nefiind ceva bun de mîncat, ci o mică farfurie, pe care cel care o lucra o fasona pe o formă. Sarcina lui Darius era să alerge cît putea de repede cu forma și cu noua farfurie lipită de ea pînă la cuptorul de uscare. Acest „cuptor“ era o încăpere plină de rafturi, avînd la mijloc o sobă încinsă și un burlan. Cum nici un bărbat de șapte ani nu putea ajunge la rafturile de sus, erau acolo două scărițe, pe care Darius trebuia să se urce. Fiecare formă cu farfuria ei trebuia rezemată cu grijă de perete, și dacă argila moale a unei viitoare farfurii era vătămată, Darius o „încasa“. În afară de odaia cuptorului, peste tot era cumplit de frig, dar din cauza căldurii cuptorului, Darius era silit să muncească pe jumătate gol. Sudoarea îi șiroia pe obraji, pe

piept și pe spate, lăsînd dîre albe și, pînă la urmă, îi era ud learcă chiar și părul.

Cînd nu mai erau forme de dus iute la cuptorul de uscăre, și nici alte forme de scos mai puțin iute afară, Darius era pus să bată argila. Cu alte cuvinte, lua o bucată de argilă brută, mai grea decît el, o tăia în două cu o sîrmă, ridica jumătate deasupra capului și o trîntea jos cu toată puterea peste cealaltă jumătate, făcînd treaba asta pînă cînd argila se înmuia și nu mai era zgrunțuroasă. Mai tîrziu s-a descoperit că mașinile hidraulice pot executa această operație mai ușor și mai eficient decît brațele vînjoase ale unui bărbat de șapte ani. La opt seara, lui Darius i se spunea că muncise destul pentru ziua aceea și că trebuie să vină a doua zi dimineța la cinci punct, ca să aprindă focul înainte ca meșterul, cel care făcea „plăcintele“, să înceapă lucrul. Cînd întrebă cum avea să aprindă focul, meșterul îi dădu în glumă un picior în spate, sfătuiindu-l să întrebe un alt „cărător“ de forme. Meșterul nu era om rău la inimă, i se spuse, dar marțea, după duminică și după sfînta luni, meșterii în general au toane.

Darius ajunsese acasă la nouă fără un sfert, fără să fi mîncat nimic toată ziua, decît o bucată de piine. Într-un fel, deveni acum iarăși copil. Mama îl luă pe genunchi, își înfășură șorțul de sac în jurul hainelor lui zdrențuite, și începu să plîngă căinîndu-l ; plînse și cît timp îi dădu să mănînce terciul de ovăz, apoi îl dezbracă și îl culcă în pat. Dar copilul nu putu să doarmă liniștit, temîndu-se să nu întîrzie a doua zi dimineța.

III

Și a doua zi dimineța, cu puțin înainte de ora cinci, rătăcind prin curtea fabricii, pe o vreme cîinoasă cu lapoviță înghețată, află de la un tovarăș cu mai multă experiență că nimeni nu-i va da vreascuri pentru foc, că, dimpotrivă, toți aflați acolo la ora aceea se vor uni ca să-l împiedice să facă rost de vreascuri și că va trebui să fure, sau altminteri va trebui să se aștepte să fie ciomăgit înainte de ora șase. Alături, un cuptor uriaș care ardea

își arunca lumina albă a flăcărilor din fiecare gură în întunericul nopții de iarnă. Sfătuitorul lui Darius se furișă pînă lingă nișa cea mare care adăpoștea cuptorul și-i arătă, ca un conspirator, silueta fochistului de pază, care moțâia lingă balaurul arzător. Băiatul, cu o lopată veche, fără coadă, se furișă în nișă, și se încumetă să ia niște jă-ratic dintr-una din gurile fierbinți ; apoi o zbughi, fără ca fochistul să se clintească. Darius, căruia binevoitorul său sfătuitor îi împrumută lopata, încercă să facă la fel, dar nepriceput fiind îl trezi pe fochist. Acesta îl țintui ca vrăjit cu un răcnet tunător și apoi îl azvîrli ca pe un sac cu cartofi drept în zloata din curte, aruncînd și lopata după el. Din fericire, sfătuitorul său își aprinsese cuptorul și îi dădu și lui Darius foc, astfel că atunci cînd sosi meșterul, cuptorul ardea vesel. Și Darius era prea emoționat ca să simtă vreo oboseală.

Sîmbătă seara pe la șase, Darius cîștigase un șiling pentru săptămîna lui de lucru. Dar nu putu intra în stăpînirea șilingului decît ducîndu-se la o somptuoasă cîrciumă, împreună cu meșterul. Intra pentru prima dată într-o cîrciumă. Localul era întesat de bărbați, femei și copii, care mîncau cornuri calde și beau bere, într-o atmosferă de căldură plăcută. În dosul unei tejghele înalte, un bărbat voinic și vesel număra grămezi întregi de monezi de argint. Meșterul lui Darius, împreună cu alți meșteri, îi dădură acestui bărbat voinic patru lire sterline să le schimbe, și trecu o oră pînă ce le schimbă. Între timp, lui Darius i se spuse să mănînce și el un corn, ca și ceilalți, și să ia și brînză. Niciodată nu mîncase ceva atît de gustos. Puse rămășag cu băiatul care-i dăduse sfaturi atît de bune că va putea lungi mai mult mîncatul cornului, mestecînd cinstit tot timpul ; și cîștigă. Cineva îi dădu jumătate de pahar cu bere. La șapte și jumătate își primi șilingul, care consta doar dintr-o monedă de șase penny și încă patru penny ; și, plecînd din cîrciuma plină de veselie, își croi drum printr-o mulțime de femei înlăcrite cu prunci în brațe, îngrămădite la intrare, și se duse acasă. Și atît de mare era pentru el atracția școlii duminicale, încît a doua zi dimineața era acolo, cu părul parfumat, cu două minute înainte de deschidere.

Cam într-un an, cunoașterea tot mai aprofundată a lumii în care trăia îi îngădui lui Darius să se ridice. Începu să facă toarte la o altă fabrică, și se mai putea mindri acum că știe să scrie cu un toc literele alfabetului. În noua sa slujbă, avea de pus o bucățică de argilă între două tipare și apoi trebuia să apese tiparul de deasupra peste cel de dedesubt cu propriul său stomac, pe care îl apăsa în jos, răsucindu-l în același timp cu o mișcare anumită. Muncitorul căruia îi fusese dat în grijă, noul său „meșter“, lilea aceste toarte cu o mare iușeală și îndeminare la cămile de bere. Pentru Darius, munca era mult mai ușoară decât aceea pe care o făcea când căra formele și frământa argila ; iar plata era ceva mai mare. Dar existau și câteva mici neajunsuri. Ajungea la locul său de muncă coborînd douăzeci de trepte și lucra într-o pivniță lungă, unde nu venea aer decât pe scări și printr-un coridor, iar lumină deloc. Singura iluminare era de la o sobă folosită pentru uscare. Încăperile în care lucrau „olari“ și „rotitorii“ erau și ele niște temnițe subterane. Când se aflau în plină activitate, toate aceste pivnițe infecte erau pline de bărbați, băieți și fete, muncind cu toții laolaltă într-o lumină chioară și în zăpușeală. Unii dintre băieți se pricepeau să facă rost de bere, și berea curgea tot timpul prin pivnițe, de parcă ar fi fost adusă printr-o conductă. Nu era frumos, nici chiar din partea unei fete, să refuze berea, mai ales dacă se întâmpla să fie după-amiaza târziu. În asemenea împrejurări, băieții și fetele uitau uneori să se mai ducă noaptea acasă, și bărbații blazați, în vîrstă de opt ani, coborînd în pivnițe a doua zi dis-de-dimineată, puteau crede că au ajuns în infern ; iar în cursul zilei asistau la scene salutare de remușcări, în timp ce alții căutau să dovedească, plini de convingere, ce calități homeopatice are berea.

Dar poate că cel mai mare neajuns în noua situație erau orele tîrzii și neregulate ; de vină erau în parte sfintele luni și scenele arătate, dar nu descrise, mai sus și, în parte, faptul că lucrătorii erau angajați în acord, fiind și cu totul nestîmțeniți de legislațiile arhaice. Rezultatul era că munca a șase zile se făcea în general în patru. Și

deoarece cu cît erai mai tînăr cu atît trebuia să începi lucrul mai devreme, Darius abia dacă dormea te miri ce. Firește, nu te puteai aștepta ca unui bărbat care se întreține singur să-i ajungă o zi de muncă de opt ore, sau chiar de douăsprezece, iar ziua lui Darius se întindea uneori pînă la optsprezece sau nouăsprezece ore : ceea ce pentru sănătate era greu de acceptat fără unele rezerve.

V

Într-o marți seara, meșterul său, după trei zile de chefuri, îi porunci să vină la lucru a doua zi dimineața la ora trei. Darius acceptă imediat și chiar cu mult zel, fiindcă făcuse cunoștință cu biciul de frînghie al meșterului. Ajunse acasă la ora zece, într-o noapte de toamnă, și se băgă imediat în pat. Se trezi tresărind, în întuneric. Nu exista nici un ceasornic sau pendul în casă, de unde dispăruseră treptat aproape toate mobilele, dar știa că trebuie să fie trecut de trei ; sări în picioare și o luă la goană spre fabrică. Firește că nu se dezbrăcase ; viața lui era prea istovitoare pentru asemenea formalități. Stelele străluceau pe cer în timp ce alerga, și Darius tot socotea în gînd dacă n-ar putea, la urma urmei, deși întîrziat, să pregătească străduindu-se foarte tare toate toarele, pînă va veni meșterul la ora cinci.

După ce alergase vreo milă, dădu peste cîțiva curățitori de canale la treabă, care îl lămuriră că nu trecuse decît o jumătate de oră peste miezul nopții. Nu îndrăzni să se întoarcă acasă, știind că după două ore și jumătate trebuia să fie la lucru. Rătăci fără țel pe suprafața pămîntului, pînă cînd ajunse la un atelier de țigle, mai mult sau mai puțin neîngrădit, ale cărui cuptoare rudimentare mai licăreau încă. Se aventură înăuntru și, fără să vrea, se așeză pe pămînt lîngă unul din dumnezeieștile cuptoare. Și deodată, ar fi dat nu știu ce ca să se ridice din nou, căci putea simți suflarea puternică a dușmanului său, somnul. Dar nu se mai putu ridica. Într-o stare de groază, se lăsă pradă dușmanului : rușinoasă lașitate din partea unui bărbat de nouă ani ! Dumnezeu e totuși milostiv, și-i

trimise un înger sub forma unui paznic, care-l trezi cu o lovitură de picior și îl goni de acolo. O luă la fugă șchio-pătînd, sub cerul înstelat, și ajunsese la lucru la patru și jumătate.

Deși în lunga-i existență nu se simțise niciodată atît de sleit, se apucă de treabă cu furie. Degeaba ! Cînd sosi meșterul, abia terminase cu pregătirile. Îl întîmpină resemnat pe meșter, în pivnița îngustă și înăbușitoare, luminată cu lumînări înfipte în cuie, care se și umpluse de siluete întunecate de băieți, fete și cîtiva bărbați. Meșterul era un om taciturn, așa că acum îi spuse doar să se așeze în genunchi. Darius îngenunche. Doi băieți mai mari se răsuciră în grabă, ca să poată vedea mai bine ce se va întîmpla. Meșterul se duse în fundul pivniței și luă dintr-o lădiță un capăt de frînghie groasă de două degete, năclăită de argilă. Cineva îi întinse, fără o vorbă, un bidon cu gîtul subțire, din care bău îndelung jumătatea de litru de bere neagră rămasă de cu seară. Cînd meșterul se apropie cu frînghia ca să-i administreze trîntorului pedeapsa, îl găsi pe băiat culcat pe burtă, răsuflînd regulat. Adormise. Îl trezi scuturîndu-l cu putere, dar opinia publică din pivniță îl salvă : nu urma să aibă nici cămașa ruptă și nici spinarea însîngerată.

A fost și ultima zi a lui Darius la atelierul de olărie. A doua zi dimineată, el și ai săi plecară în procesiune la „Bastilia“, cum era numit locul acela. Tatăl său, făcîndu-se prea mult remarcant în cursul unei greve, fusese pus pe lista neagră de toți industriașii din district ; iar Darius, deși împlinise nouă ani, nu putea totuși să-și întrețină familia.

Capitolul V • CE ÎNSEMNĂ LACRIMA DOMNULUI SHUSHIONS

I

„Bastilia“ se afla pe vîrfurile unui deal lung de vreo două mile, și călătoria pînă acolo a fost mult lungită de dorința familiei de a evita drumul principal. Erau cu toții extrem de rușinați ; Darius era umilit pînă la lacrimi,

și nu știa de ce ; chiar și surioara lui plîngea și trebuia dusă în brațe, nu pentru că era desculță și nu mincase nimic, ci pentru că se ducea la „Ba-ba-bastilia“ ; *habar n-avea ce era aceea. Se dovedi a fi cea mai mare clădire pe care o văzuse Darius vreodată ; și într-adevăr, era cea mai mare din tot districtul ; stăteau lîngă zidurile ei drepte, ca niște muște lîngă un coteț. Apoi se auzi zăngănit de chei și glasurile aspre ale unor slujbași ursuzi, care nu îi întrebară dacă le e foame după drumul făcut. Au fost duși într-o pivniță, puși să se dezbrace, să se spele și să se îmbrace în haine străine, și apoi au fost despărțiți, în timp ce lacrimile le curgeau șiroaie. Darius s-a trezit într-o mulțime de alți băieți, toți îmbrăcați ca și el. Acum înțelegea de ce-i era rușine : fiindcă nu mai avea hainele lui, fiindcă își pierduse într-un fel identitatea. Toți băieții aveau o căutătură ursuză, piezișă, și cînd vorbeau o făceau pe șoptite.

În încăperea scundă unde fuseseră adunați băieții, se lăsă tăcerea, și Darius auzi pe cineva șoptind că faimosul băiat care fugise și fusese prins va fi biciuit înainte de cină. Cît ținea încăperea se întindea o masă lungă. Cineva aduse trei lumînări în sfeșnice de tablă și le așeză la capătul mesei. Apoi altcineva aduse o nuia de mestecăn ținută în saramură, șiroind încă de apa sărată din care fusese scoasă, precum și o măsuță pătrată. Pe urmă apărură cîțiva slujbași și un preot și, după ei, depășindu-i pe ceilalți în măreție, însuși guvernatorul Bastiliei, un om îngrozitor. Guvernatorul le explică ce nelegiuire e să fugi din Bastilia, și după ce vorbi o bună bucată de vreme, preotul spuse și el cam același lucru ; și apoi un tigru capturat, îmbrăcat ca băiat, cu ochi firoși ieșiți din orbite, fu tîrît de doi bărbați și așezat cu fața în jos pe masa pătrată ; patru băieți fură chemați să țină strîns brațele și picioarele tigrului. Fusese dinainte despuiat pînă la brîu, iar acum i se traseră și pantalonii pe picioare în jos. Nuiaua fu în sfîrșit ridicată și coborîtă șuierînd, iar sîngele începu să curgă ; dar mult mai înspăimîntătoare decît sîngele erau țipetele ascuțite ale tigrului ; erau atît de puternice și de asurzitoare, încît spectatorii puteau să vorbească în voie fără a fi auziți. Băieții însărcinați să-l

țină se văzură nevoiți să se agațe din răspuțeri și să strângă din dinți ca să-l poată ține cu fața în jos. Pe măsură ce loviturile urmau una după alta, lui Darius îi era din ce în ce mai rușine. Spectacolul fizic nu-l impresiona și nici nu-l îngrozea, căci era acum bărbat cu experiență ; dar nu mai văzuse niciodată pînă atunci pe cineva biciuit de autoritățile legale. Biciuirea din atelier era diferită, era o treabă particulară, deși singeroasă, între ființe omenești libere. Aici, însă, era o tortură rituală și implacabilă, infinit mai îngrozitoare prin umilința ei. Țipetele slăbiră și apoi încetară ; atunci încetară și loviturile, iar copilul (redevenit om din tigru) fu dus de acolo în stare de ne-simțire, lăsînd în urma lui pe dușumea, o dîră de picături roșii.

II

După aceea, pe masa cea lungă se pregăti cina. Preotul invocă asupra ei binecuvîntarea lui Dumnezeu și le porunci băieților să fie recunoscători, după care plecă împreună cu guvernatorul. Darius, deși nu pusese nimic în gură toată ziua, nu putu să mănînce. Biciuirea nu-i făcuse greață, însă pîinea și fiertura de ovăz îi revoltau simțurile răsfățate. Niciodată, cu toate încercările prin care trecuse, nu văzuse și nici nu mirosise ceva atît de dezgustător și murdar. După terminarea cinei, un preot mai mărunt interveni pe lîngă Atotputernicul în felurite chipuri, timp de zece minute și, în cele din urmă, băieții fură trimiși sus să se culce. Dormeau cu toții într-o odaie. Noaptea ar putea și ea să fie descrisă aici în cuvinte, dar mai bine nu, căci descrierea ar fi prea înfricoșătoare...

Darius știa că era distrus ; știa că va fi pe vecie un băiat de azil și că minunata libertate a celor șaisprezece ore pe zi într-o pivniță era de-a pururi pierdută pentru el. Acum era un deținut, stigmatizat, fără speranță. Nu va fi în stare niciodată să reziste înrîuririlor care îl impresurau din toate părțile. Bănuia că va fi cuprins de disperare, că va deveni un tigru, și apoi...

Dar în după-amiaza următoare îl puseră să se îmbrace din nou în zdrențele-i frumoase și dragi, și-l scoaseră afară din Bastilia ; și acolo erau tatăl său, palid la față, mama și surioara sa, și încă un bărbat. Mama stătea în genunchi sub soarele rece de toamnă și îmbrățișa cu frenezie genunchii omului aceuia, și plîngea ; și omul acela încerca s-o ridice, și plîngea și el. Începu să plîngă și Darius. Omul acela era domnul Shushions. Nu se știa cum, într-un fel pe care Darius nu-l înțelegea, domnul Shushions îi salvase. Domnul Shushions, cu o căciulă de castor și cu un șorț legat în jurul mijlocului, pe sub haină, îi duse înapoi acasă, unde îi așteptau și cîteva mobile noi, cumpărate de el. Și Darius află că tatăl său va avea o slujbă. În plus, domnul Shushions, prin uriașa și misterioasa lui putere, găsi o slujbă superbă pentru Darius, ca băiat de serviciu la un tipograf. Și toate acestea pentru că domnul Shushions, ca director al școlii duminicale, prinsese dragoste pentru băiețușul ciudat și necioplit care învățase acolo atît de repede meșteșugul scrierii.

Aceasta era pricina lacrimii care se rostogolise pe obrazul domnului Shushions cînd îl privise pe Edwin — un copil bine hrănit, bine îmbrăcat și inteligent, fiul lui Darius, prosperul tipograf. Lacrima domnului Shushions era lacrima creatorului care își privește creația și-o admiră. Domnul Shushions ținea la Darius, așa cum numai un binefăcător poate să țină la cel căruia i-a făcut un bine. Plecase din regiunea aceea de peste treizeci de ani și, întorcîndu-se să moară acolo, miracolul lucrului pe care-l realizase, salvînd un băiat de la pierzania sigură a unei șederi mai îndelungate la azil, îl izbise drept în față și-l năucise.

Darius nu suflase o vorbă nimănui despre noaptea petrecută la Bastilia. Toată copilăria, aceasta fusese taina sa înfricoșătoare. Viața lui, dacă o priveai în întregul ei, fusese un miracol. Dar nimeni nu o știa, în afară de el și de domnul Shushions. Iar Edwin nici măcar n-a bănuit vreodată ceva. Pentru Edwin, domnul Shushions nu era altceva decît un bătrîn firav și plicticos.

I

Dar să revenim la Edwin. În după-amiaza aceea de vineri a primei zile de vacanță era, ca să zicem așa, dezorientat. Cu alte cuvinte, nu avea nici un țel, nici un program, și nici vreo dorință anume. Neștiind, când plecase de dimineață, dacă cursurile se vor încheia oficial înainte sau după ora dejunului, își luase dejunul cu el, ca de obicei, și îl mîncase la Oldcastle. Astfel, deși ai lui încă nu prînziseră cînd ajunse acasă, Edwin nu se așeză la masă fiindcă nu-i era nici foame și fiindcă terminarea școlii îl cam dezorientase. Faptul că terminase cu școala îl impresiona, așa cum l-ar fi impresionat un costum nou pus pentru prima dată, sau dacă și-ar fi tăiat părul, după ce multă vreme nu s-ar fi dus la frizer. Nu avea nici un chef să-i vadă pe ai săi, și mai ales pe surorile sale, Maggie și Clara. Clara ar putea să spună cine știe ce răutate. Edwin nu putea să uite bucuria sălbatică cu care dansase în jurul lui cînd îl văzuse pentru prima dată — cu totul nepregătită pentru șocul violent — îmbrăcat în pantaloni lungi. Mai era apoi tatăl lui. Vroia să aibă o discuție clară cu tatăl lui — știa că nu-și va găsi liniștea pînă n-o va avea. Și totuși, fără voie, se feri cu grijă toată după-amiaza din calea lui — în afară de clipa cînd, pășind cu nepăsare prefăcută pînă la biroul personal al lui Darius, aflat în prăvălie, lăsă pe el carnetul școlar și se îndepărtă iarăși.

Pe la șase se găsea în odaia lui, o mansardă cu podeaua mult mai mare decît tavanul, și cu o fereastră dominînd panta lui Trafalgar Road către Bleakridge. Odaia aceasta era a lui, castelul, sanctuarul lui, de cel puțin zece ani, încă înainte ca mama să fi murit de cancer. Nu știa că ține la această odaie, cu toate inconvenientele și improvizațiile ei ; dar ținea la ea, cu un sentiment de gelozie : nimeni nu avea voie să pună mîna și să miște din loc lucrurile, așa cum le aranjase el. Surorile lui știau asta ; slujnica între două vîrste o știa și ea ; chiar și tatăl său, cu un rîs scurt, accepta amuzat inviolabilitatea camerei lui Edwin. Cît despre Edwin, nu vedea nimic neobișnuit în atitudinea sa față de această odaie ; și nu putea înțelege, ba chiar îl

necăjea faptul că toți ai casei vedeau în asta ceva de rîs. El nu se apropia niciodată de dormitorul surorilor lui — nici n-o dorea și nici nu se gîdea la așa ceva.

II

Acum zăcea leneș pe cuvertura pestriță a patului și privea în sus. Se simțea un pic mai fericit, ceva mai puțin neliniștit, căci stomacul îi era gol și gîndul începuse să se fixeze la o imagine plăcută : piine prăjită cu gem. Avea poftă de ceai : felul cum se uita la vechiul său ceas de argint o dovedea. Ar fi vrut doar ca înainte de a bate ora șase, să se hotărască ce anume schimbări să facă în dormitorul său. O goeletă de toată frumusețea, cu toate pinzele întinse, care aștepta de peste un an briza într-un colț întunecat din dreapta ferestrei, trebuia neapărat dusă în ungherele pustii ale podului. Cîndva, această goeletă îl emoționase ; catargele ușor aplecate și velele pîrînd ade-vărate îl impresionaseră — ce putea să fie mai minunat decît să-ți închipui că navighezi cu ea ! Și-acum, într-o clipă, devenise o jucărie prostească, la fel ca o păpușă, ca în clipa următoare să-l mai emoționeze o dată, făcîndu-l să creadă din nou în făgăduielile ei de fericire — și apoi să-și dea din nou seama că era pe vecie o jucărie inutilă. Rămase trist, dar era o tristețe plăcută. Cele mai multe din cărțile de școală le și îngrămădisise în podul celălalt. I-ar trebui o masă și o lampă ; nu știa pentru ce anume, dar o masă și o lampă îi erau necesare ca să-și păstreze respectul de sine. Întrebarea era — să-și aranjeze altfel dormitorul, sau să ceară și cealaltă încăpere mansardată, ca să fie numai a lui și să domnească asupra ei ca și asupra dormitorului ? Avea el curajul și energia să ducă la capăt o asemenea acțiune ? Nu se putea hotărî. Și, mai ales, nu putea să ia nici o hotărîre pînă după discuția lămuritoare pe care o va avea cu tatăl său.

Glasul subțire al surorii sale Clara răsună undeva pe palier, sau poate la jumătatea scării spre pod.

— *Ed-win ! Ed-win !*

— Ce-i ? strigă el drept răspuns, ridicîndu-se cu o tresărire nervoasă — căci ușa odăii era descuiată.

— Grozav mai faci pe misteriosul în dormitorul tău, se auzi glasul Clarei din dosul ușii.

— Vino-ncoa' ! Hai, vino ! De ce nu intri ? răspunse el, cu nerăbdare binevoitoare.

Nu știa cum, dar nu putea să vorbească pe un ton firesc. Simplul fapt că terminase cu școala în ziua aceea și că viața i se deschidea înaintea, și că toți din casă o știau, îl făcea să se simtă stînjedit.

III

Clara intră, cu o ciudată răsucire piezișă, pe jumătate cuceritoare, pe jumătate șerpuitoare. La paisprezece ani, fata asta foarte bălaie și foarte zveltă, cu fața îngustă, buze subțiri și brațele prea slabe, avea în general o înfățișare fragilă. În creștetul capului își pusese un pieptene rotund, și părul bogat îi atîrna pe umeri în două cozi strînse. Edwin o socotea pe sora lui sălbatică și capricioasă ; îi găsea tot felul de cusururi ; cu toate acestea, îi făcea plăcere s-o vadă (firește, nu-și dădea seama de asta), și niciodată nu rămînea mult timp supărat pe ea. Gesturile ei aveau pentru el un farmec pe care-l simțea, dar pe care nu-l analiza. Era același farmec pe care-l avea și el. Dar nimic nu l-ar fi surprins mai mult decît să afle că are farmec. Ar fi rîs și s-ar fi simțit rușinat — dacă ar fi auzit că gesturile și jocul trăsăturilor sale aveau o grație plăcută, stîngace, nostalgică ; ar fi încercat să se descoto-rosească de așa ceva.

— Te cheamă tata, zise Clara cu mîna pe clanța ușii mici ce dădea spre pod, unde erau atîrnate tot felul de haine.

Inima lui Edwin se strînse pe dată și toate imaginile plăcute în legătură cu ceaiul îi dispărură din minte. Probabil că tatăl său se uitase în carnet și aflase că Edwin fusese întrecut de Charlie Orgreave, care era mai mic decît el !

— Te-a trimis el după mine ? întrebă Edwin.

— Nu, zise Clara încruntîndu-se. Dar l-am auzit strigîndu-te peste tot. Așa că Maggie mi-a zis să vin fuga sus după tine. Nu că m-aș aștepta să-mi *mulțumești* ! — și își înălță sfidător capul.

Episodul, ca și tonul Clarei arătau limpede natura și forța autorității părintești în casă. Era o autoritate care-și făcea ghicite poruncile dinainte.

— Foarte bine ! Uite că vin, zise Edwin cu un aer de superioritate.

— Știu eu ce-ai vrea, zise Clara pe un ton sîcîitor, întorcîndu-se spre coridor.

— Ce-aș vrea ?

— Ai vrea ca tot podul să fie al tău, și pînă într-o lună l-ai aduce și pe el într-un hal fără de hal !

— De unde știi că vreau podul ? respinse Edwin atacul ; dar îl turtise complet.

Era un mister pentru el cum puteau fetele astea, și mai ales Clara, să-i ghicească gîndurile înainte chiar de a și le formula singur. Și mai era un mister cum de puteau să fie preocupate de probleme care nu le priveau.

— N-are a face ! zise Clara ironic, cu un zîmbet malițios, dar plin de farmec. Știu eu !

Îl văzuse doar privind țintă spre podul cel gol și această scurtă imagine îi fusese de-ajuns ca să reconstituie, prin presupuneri, întregul lui plan.

IV

Odaia de zi a familiei Clayhanger, care servea și de sufragerie, și de salon, conform obiceiurilor mai arhaice din acea vreme, se afla deasupra a jumătate din prăvălie și dădea cu ferestrele spre Duck Square. Fiind așezată spre nord, odaia nu vedea aproape niciodată soarele. Mobilierul era tributar modei universale : pîr de cal, lemn de mahon și broderii de lînă. Mai era un pian în odaie, cu capac înalt din lemn sculptat, peste o bucată de mătase cu crețuri radiale ; o bibliotecă cu rafturile de jos folosite ca bufet ; o canapea ; și un fotoliu mare de piele, care nu se potrivea cu restul odăii. Fotoliul avea spătarul la fereastră, iar picioarele din față erau îndreptate puțin spre cămin, astfel încît domnul Clayhanger să-și poată citi cu ușurință ziarul ziua. Seara, lumina cădea puțin cam pieziș de la candelabrul atîrnat în mijlocul tavanului,

și domnul Clayhanger, dacă avea ceva de citit, își mișca neîncetat scaunul cu cîteva degete mai la stînga sau mai la dreapta, înapoi sau înainte, aruncînd întruna priviri spre candelabru, de parcă l-ar fi învinuit că nu luminează destul. O imagine obișnuită în această odaie era domnul Clayhanger cocoțat pe un scaun, după ce masa fusese împinsă într-o parte, înșurubînd un nou bec în candelabru. Cînd ședea în fotoliu, nu se putea cînta la pian, pentru că nu era destul loc pentru scăunel între pian și fotoliul lui ; și nici la sobă nu puteai să umbli fără să-l deranjezi, pentru că lada cu cărbuni, lăcuită, era pe aceeași parte a sobei ca și fotoliul. Astfel, cînd focul mocnea și domnul Clayhanger uita de el, copiii trebuiau fie să-i ceară voie să treacă peste picioarele lui, fie să-l roage să aibă el grijă de foc. Uneori, cînd era în toane bune, domnul Clayhanger punea piedică în glumă celui ce voia să ațîțe focul, și dacă era cumva Clara sau Edwin, aceștia îi răspundeau gîdilîndu-l, ceea ce îl silea să înceteze și să strige : „Termină odată ! Termină odată !“

Locul pe care-l ocupa fotoliul domnului Clayhanger — un amănunt în aparență neînsemnat — era în realitate un factor care influența puternic viața în familie, căci arăta cum prezența tatălui obseda întreaga încăpere. Și locul nu putea fi schimbat, căci depindea de fereastră, și fereastra era prea mică pentru a fi bună de ceva. Copiii își aminteau trecutul ca o lungă serie de ore petrecute în odaia de zi, în care voiau grozav să facă ceva ce nu putea fi făcut fără a-l tulbura pe tatăl lor, și totuși șovăiau dacă să-l tulbure sau nu. Dacă întîmplător prefera uneori să stea pe canapea, care se afla la perete în colțul opus ferestrei, între cămin și ușă, odaia parcă devenea deodată ceva mai mare, mai spațioasă și mai puțin incomodă.

V

Cum ceasul era aproape șase, Edwin, în timp ce cobora la parter, aruncă o privire în odaia de zi, căutîndu-l pe tatăl său ; dar Darius nu era acolo.

— Unde-i tata ? întrebă el.

— Habar n-am, zise Maggie, așezată la mașina de cusut.

Maggie împlinise douăzeci de ani ; negricioasă, cam voinică, avea o expresie binevoitoare și în același timp supărată. Rareori părea să facă parte din aceeași generație ca fratele și sora ei. Discuta ca de la egal la egal cu femeile căsătorite și vorbea cu seriozitate despre aceleași lucruri ca și ele. Domnul Clayhanger o trata uneori diferit de ceilalți doi. Și totuși, deși adesea le cerea să accepte autoritatea ei, din cînd în cînd submina el însuși această autoritate, „scărmănînd-o“ cu asprime în timpul mesei. Era o fată vrednică, și mult mai puțin severă și mai bună decît părea. Nu prea se pricepea să se impună. Se „descurca“ foarte bine ; într-adevăr, „făcuse minuni“ ținînd locul mamei, care murise cînd Clara avea patru ani, Edwin șase, iar ea abia zece. Sentimentul de răspundere, teama și strădania continuă își puseseră pecetea pe trăsăturile ei. Dar majoritatea celor ce-o cunoșteau erau impresionați mai mult de bunele ei intenții decît de capacitatea ei ; spuneau despre ea că este „o fată de treabă“. Cei cu discernămint mai puțin, deși afirmau cu o convingere plină de admirație că era „o fată foarte bună“, regretau că, din păcate, nu prea știa „să se pună în lumina cea mai bună“, „să-și folosească la maximum calitățile“. Și atunci, da, atunci ar fi sprijinit-o din toată inima împotriva majorității celor superficiali !

O femeie uscățivă, cu părul cărunt și ochii visători intră grăbită în odaie cu o tavă încărcată, urmată de Clara, cu o față de masă albă. Aceasta era doamna Nixon, menajera familiei Clayhanger de ani de zile. Clara și doamna Nixon măturară de pe colțul mesei pe un scaun materialele de cusut ale lui Maggie, așezară vasele ei de flori pe marginea bibliotecii, împăturiră fața de masă verde și începură iute să așeze ceaiul. În același timp, Maggie, după ce aruncă o privire la ceas, închise mașina de cusut și așeză lucrul într-un coșuleț. Clara, terminînd cu aranjatul mesei, se aplecă să ridice scamele și peticuțele de pînză albă împrăștiate pe covor. Ceasul bătu șase.

— Ascultă, răsfățatule ! se repezi ea în Edwin, care stătea nehotărît cu mâinile în buzunare. Nu poți s-o ajuți pe Maggie să împingă mașina de cusut în colț ?

— Dar ce naiba s-a întâmplat ? întrebă el într-o doară, grăbindu-se totuși s-o ajute pe Maggie.

— *Dînsa* va fi aici într-o clipă, zise Maggie aproape în șoaptă, în timp ce potrivea capacul mașinii de cusut.

— Cine ? întrebă Edwin. Oh ! Mătușica ! Uitasem că e seara ei.

— Ca și cum ar putea cineva să uite ! murmură Clara, neîncrezătoare și sarcastică.

Acum, masa era complet aranjată.

VI

Edwin se minuna alene, și nu numai o dată, de ce oare vorbea Clara întotdeauna atît de acru de mătușa Clara Hamps — cînd doamna Hamps nu era de față. În intimitate, chiar și atitudinea lui Maggie, față de mătușica Clara nu era mai blîndă. Doamna Hamps era sora mai mică a mamei lor care, rămasă văduvă, găsise că e de datoria ei după mîoarta doamnei Clayhanger să supravegheze o parte din treburile casnice ale lui Darius Clayhanger. Aceasta ar putea explica, parțial dar nu întru totul, antipatia intensă și constantă cu care era privită de Maggie, de Clara și de doamna Nixon. Clara își ura numele, fiindcă fusese „botezată“ după mătușa ei. Domnul Clayhanger „se înțelegea“ de minune cu cumnata lui. Avea numai cuvinte de laudă despre ea și era de-a dreptul mîndru să o aibă ca rudă. În prezența tatălui lor, fetele nu-și arătau niciodată antipatia față de doamna Hamps ; era o plăcere tainică împărțită între ele și doamna Nixon, și doar dezvăluită lui Edwin, pentru că fetelor le era indiferentă părerea lui Edwin. Uneori îl disprețuiau pentru că, într-un fel, o simpatiza pe mătușă-sa, și nu-și dădea seama de vicleșugurile ei ; dar se puteau bizui pe loialitatea lui față de ele.

— Ești gata de ceai, sau nu ? îl întrebă Clara, care îi vorbea adesea de parcă ar fi fost mai mare decît el, și nu mai mică.

— Da, zise el. Dar trebuie să-l caut mai întâi pe tata.

Ieși să-l caute, dar nu-i găsi în prăvălie, și după câteva clipe zadarnice se întoarse sus. Doamna Nixon intrase de câteva clipe cu ceainicul, și-i spusese că tatăl său trimisese vorbă în bucătărie să nu-l aștepte cu ceaiul.

Capitolul VII • MĂTUȘICA HAMPS

I

Plină de strălucire, apăru doamna Hamps. Atmosfera din odaie se schimbă. Maggie, zîmbitoare, își pusese, am putea spune, cel mai bun șorț negru de mătase pe care-l avea. Clara, zîmbitoare și rîzătoare, purta un șorț alb, lung și curat. Doamna Nixon, cu ochii visători mai puțini absenți ca de obicei, o salută pe doamna Hamps cu căldură, și tot cu căldură îi mulțumi umil pentru amabilele întrebări în legătură cu sănătatea ei. Un străin ar fi putut crede că între ele există puternice legături de afecțiune și respect. Edwin n-a putut înțelege niciodată cum surorile lui, și mai ales Maggie, puteau să se poarte cu o asemenea uriașă și permanentă ipocrizie față de mătușa Clara. În ceea ce îl privea, mătușa acționa asupra lui, de obicei, ca un tonic. Era ceva, un anumit efluviu care-l însuflețea. Lăsa deoparte îngrijorarea față de ce va spune tatăl său și se abandona plăcerilor ceaiului.

Mătușa Clara era o femeie frumoasă. Pe vremuri se spunea despre ea — dar nu de către bărbați ale căror maniere și purtări ea le-ar fi aprobat — că era „o femeie al dracului de frumoasă”. Avea cam patruzeci de ani, ceea ce pentru mentalitatea unei femei din acele vremuri echivala cam cu cincizeci de ani de acum. Ultima ei fotografie era socotită a fi reușită. O înfățișa stînd în picioare în dosul unui scaun îmbrăcat în catifea, aplecîndu-și ușor bustul bogat dar încă armonios pe deasupra scaunului. Brațele, pline cu dantele și brățări, se odihneau pe spătarul cu franjuri, și într-o mînă ținea cu nepăsare un trandafir. O draperie grea cobora din neant în imagine, capătul ei unduindu-se pe scaun. Rochia bogată, din mătase de cu-

loarea ardeziei, avea mînele strînse la cot cu o fundă, de unde se lărgeau într-un fald larg, evazat, lăsînd să se vadă o adevărată risipă de dantelă la încheietura mîinii. Capelele ascuțite ale mînelelor erau garnisite cu carouri de catifea. Un volan scurt și foarte creț, plin de franjuri, unduia larg din talie pînă la genunchi ; corsajul amintea și el de ornamentația volanului ; și atît corsajul cît și volanul puneau în valoare, prin contrast, simplitatea severă a jupei, croită astfel încît să scoată în evidență calitatea mătăsii. La gît avea un guler de dantelă asortat cu garnitura de la încheieturile mîinilor, iar vîrfurile largi ale gulerului erau încrucișate pe piept și prinse cu o broșă mare de piatră neagră. Fața era frumoasă, cu trăsături regulate, gura fermă și aspră, nasul foarte drept și sprîncenele negre ; urechile mici erau împodobite cu cercei grei tot de piatră neagră.

Fotografia nu putea să redea, firește, limpezimea desăvîrșită a tenului trandafiriiu al mătușii Clara, care avea coloritul și privirea scînteietoare a unei fete. Dar îi reda fidel părul negru, cu adevărat magnific. Era, neîndoielnic, în întregime al ei, deși pieptănătura te făcea să te gîndești la peruca amplă a unui judecător. Deasupra frunții, părul era împărțit la mijloc preț de vreo trei degete ; apoi cosițe împletite se răsuceau și se încrucișau în toate direcțiile pe cap, formînd o coroană complicată ; iar de fiecare parte a capului, cînd în dosul urechii, cînd acoperind-o, cînd căzînd pe umeri, cînd atîrnînd pe lîngă ei, se desprindeau nenumărate bucle lungi și lucioase. Buclele ei — una dintre ele ajungea în fotografie pînă la corsaj — nu aveau rival în Bursley.

Era o femeie de o vitalitate fără seamăn. Sora ei care murise nu se putuse asemui cu ea. Avea o digestie formidabilă și era invidiată de cumnatul ei — care suferea de tulburări biliare — că putea să mănînce, fără să pățească nimic, cantități uriașe de pline prăjită fierbinte, cu unt și țelină crudă. Mai mult, avea averea ei și nici un copil care să-i dea bătaie de cap. Totuși, mătușa Clara simțea întotdeauna nevoie, cum se spune, „să se bizuie pe cineva“, sau, cum se mai spune, „să se sprijine pe alții“. Autoarea ei preferată era Frances Ridley Havergal și cărticica aces-

teia, *Sprijin de nădejde*, se afla pe măsuta ei de toaletă. (Fetele, totuși, susțineau că n-o deschisese niciodată.) Viața spirituală a mătușii Clara trebuie să ne-o închipuim ca o sprijinire continuă, aproape fizică, pe Christos. Dar ea nu se plîngea niciodată și rareori se întîmpla să fie deprimată. Dorința ei, pe care o și realiza dealtfel, era să fie optimistă, să ia totul ușor, să vadă cu încăpăținare numai partea bună a lucrurilor și să insufle această mentalitate și celor din jur.

II

Astfel, cînd li se anunță că Darius Clayhanger fusese chemat pe neprevăzute, lăsîndu-le vorbă să nu-l aștepte, ea propuse cu voioșie să-i asculte voia și să bea ceaiul, deși ar fi fost mai plăcut să-l aștepte și pe tata. Apoi laudă ceaiul, spunînd că era minunat ; și ce minunată era pîinea prăjită, și ce minunat gemul de fragi, și ce minunate prăjiturilele ! Turnă ea însăși apă fierbinte într-un castron și puse deasupra o prăjitură într-o farfurie, acoperînd-o ca să stea caldă pentru tatăl lor. Nici nu vru să audă că pîinea prăjită era puțin cam prea tare, și cînd Maggie, în felul ei ciudat de liniștit, stăruia că pîinea prăjită era cu adevărat tare, mătușa Clara zise că, în ceea ce o privește, era exact atît de tare cît îi plăcea ei. Apoi vorbi despre gemuri, și cînd pomeni de gemul de agrișe, Clara scoase pe ascuns limba, cu iuțeala unui șarpe, făcînd semn spre Maggie.

— Al nostru n-a ieșit prea bun anul ăsta, zise Maggie.

— I-am spus mătușichii încă de acum două săptămîni că nu prea sîntem mulțumite de el, zise Clara cu simplitate, ca un îngerăș.

— Serios, draga mea ? exclamă doamna Hamps foarte surprinsă, aproape șocată. Sînt sigură că a ieșit minunat. Chiar țineam să gust din el, zău așa ! Ce bun e gemul de agrișe la voi.

— Ai vrea să guști acum ? sugeră Maggie. Dar să nu spui că nu te-am prevenit.

— Oh, nu vreau să vă deranjez *acum*. Stăm cu toții atît de bine aici. Însă oricînd...

— Nu-i nici un deranj, mătușico, zise Clara, cu surîsul ei cel mai captivant și mai nevinovat.

— Ei bine, dacă zici că m-ai „prevenit“, firește că va trebui să gust puțin, zise mătușa Clara.

Clara sări de pe scaun, trecu prin spatele doamnei Hamps, strîmbîndu-se în treacăt disprețuitor spre buclele ei, și fugi cu grație pînă jos la bucătărie.

— Ascultă, zise ea îmbufnată către doamna Nixon. Un borcan din agrișele alea, te rog. Unul mic e destul. Știe că nu prea-i dulce, dar vrea să guste, doar așa din răutate ; și nimic n-o poate opri.

Clara se întoarse zîmbitoare la masă, și Maggie desfăcu cu grijă borcanul de gem ; mătușa Clara, cu chipul radiind în așteptarea plăcerii, luă cu prudență o linguriță.

— Minunat ! murmură ea.

— Nu crezi că-i puțin cam acru ? întrebă Maggie.

— Oh, nu ! protestă mătușa.

— Chiar crezi că *nu* e ? întrebă Clara, pe un ton de uimire încîntată și respectuoasă.

— Oh, *nu* ! repetă doamna Hamps. E minunat !

Nu plescăi din buze, pentru că nu se cuvenea ca o doamnă să plescăie din buze, dar prin gesturi mai puțin grăitoare căută să-și exprime plăcerea nemărginită pe care i-o producea gemul.

— Cît zahăr ați pus ? întrebă ea după cîteva clipe. Jumătate și jumătate ?

— Da, zise Maggie.

— Se spune că agrișele au fost cam acre anul ăsta, din cauza timpului, zise doamna Hamps pe gînduri.

Clara îl izbi pe Edwin cu piciorul sub masă, de parcă ar fi dat cu răutate, dar surîsul ei nevinovat, plin de încîntare, îndreptat vag către doamna Hamps, nu dispăru. Asemenea duplicitate depășea puterea de înțelegere a lui Edwin ; i se părea fără rost. Totuși, nu putea tăgădui că observase parcă o înțepătură, o insinuare în ultima remarcă a mătușii Clara.

În clipa aceea intră domnul Clayhanger, scoțînd un oftat adînc, de parcă ar fi încercat să se scuture de căldura apăsătoare a după-amiezii de iulie. Se apropie de masă cu un aer preocupat, grăbit, ținînd brațele nemișcate, puțin îndepărtate de corp. Așa mergea domnul Clayhanger întotdeauna, cu brațele nemișcate, încît deși pășea destul de stîngaci și de greoi, partea de sus a corpului părea să alunece înainte. Dădu mina amabil cu mătușa Clara, salutînd-o aproape la fel de afectat cum îl întîmpină și ea, arborînd o clipă, nu fără oarecare demnitate, manierele distinse. Fiecare din ei îl admira pe celălalt. Fiecare spunea adesea despre celălalt că e „minunat“. Fără îndoială că fiecare îl flata pe celălalt, și făcea mare caz de celălalt. Admirația domnului Clayhanger era însă ceva mai mare. Lucrul cel mai răutăcios pe care-l auzise vreodată Edwin spus de Maggie era : „Trebuie să-i fie recunoscător că este sora răposatei sale soții !“ Și cu cîtă răutate senină o spusese ! Aproape că nu-i prinsese poanta pe moment.

Darius Clayhanger se așează pe scaun cu o bufnitură greoaie, apucă ceașca de ceai pe care Maggie i-o puse în față și dădu pe gît jumătate din ea cu o sorbitură zgomoasă. Nimeni nu-l întrebă unde sau de ce fusese reținut ; nu se cădea să-l întrebî așa ceva. Dacă tata fusese „chemat“, sau „nevoit să plece“, sau „reținut undeva“, respectul cerea să lași amănuntele învăluite în mister, ferite de curiozitate... „Tata — treburî“... Orice treabă era sacră. Era o atitudine pe care el însuși le-o insuflase.

În scurtul răgaz de tăcere care urmă, sunetul clopoțelului pe care manipulantul îl suna înainte ca tramvaiul să plece spre Hanbridge pătrunse pe fereastra deschisă.

— Pleacă tramvaiul ! remarcă mătușa Clara, părăind extrem de încîntată și de interesată de fenomenul tramvaiului ; apoi se lăsă iarăși tăcerea.

— Mătușico, zise Clara, răsucindu-se copilărește în scaun.

— Nu poți să șezi puțin liniștită ? o repezi tatăl ei, fără a-și pierde însă buna dispoziție. O să cazi jos de pe scaun.

Clara se făcu roșie și tăcu.

— Da, draga mea ? o încurajă mătușa Clara.

Era ca și cum mătușa Clara ar fi spus : „Scumpul tău tată are fără îndoială dreptate, chiar multă dreptate, să-ți pretindă să stai cum se cuvine la masă. Totuși, să nu pui prea mult la inimă mustrea. Sînt alături de tine în această grea împrejurare.“

— Vroiam doar să te întreb, continuă Clara cu glas subțirel, mai șovăitor, dacă știi că Edwin a terminat astăzi școala.

Perfidia o părăsise.

„A naibii puștoaică !“ își zise Edwin. „Ce i-o fi trebuit să atragă special atenția asupra acestui lucru ?“ Și se făcu și el roșu, de parcă trebuia să-și ceară iertare în fața celorlalți că terminase școala.

— Oh, da ! zise mătușa Clara cu bunăvoință și însuflețire. Am ceva de spus nepotului meu în legătură cu asta.

Domnul Clayhanger căută într-un buzunar al hainei și scoase un plic deschis.

— Uite carnetul de note al băiatului, mătușico, zise el. Poate că vrei să te uiți la el.

— Sigur că vreau ! răspunse ea cu înfocare. Sînt sigură că are note foarte bune.

IV

Luă carnetul și-și puse ochelarii.

— Purtare — Excelent, citi ea, cercetînd cu entuziasm documentul. Și mai citi o dată : Purtare — Excelent. Apoi parcurse pînă jos lista materiilor, declamînd nota la fiecare ; și la sfîrșit citi : Clasat pentru trimestrul următor pe locul al treilea. Splendid, Eddy ! exclamă ea.

— Credeam că erai al doilea, zise Clara, în felul ei înțepat.

Edwin roși din nou, neștiind ce să facă.

— Ei ? Cum așa ? Cum așa ? întrebă tatăl. N-am observat. Al treilea ?

— Charlie Orgreave m-a întrecut la examen, murmură Edwin.

— Ei, bună treabă ai mai făcut ! zise tatăl. Să cobori cu un loc ! Ar fi trebuit să fii primul, în loc de al treilea. Și așa s-ar fi întâmplat, dacă te-ai fi străduit.

— Hai, lăsați astea ! Lăsați astea ! protestă mătușa Clara, arătându-și într-un zîmbet dinții frumoși ; se uită întâi la Darius, apoi la Edwin, pe sub ochelari, cu capul dat pe spate și cu buclele atîrnîndu-i pe spate. Nimeni n-are voie să spună că Edwin nu învață, nici chiar tatăl lui, cînd mătușă-sa e de față ! Pentru că știu că învață bine ! Și-apoi, n-a coborît. Aici scrie, „clasat pentru *trimestrul următor*“ — nu-i vorba de trimestrul ăsta. Erai încă al doilea astăzi, nu-i așa, băiatul meu ?

— Cred că da. Da, răspunse Edwin încercînd să facă pe viteazul.

— Ei bine ! Iată ! răsună triumfător glasul mătușii Clara. Apoi își deschise poșeta. Și iată aici ! repetă ea, punîndu-i în față pe masă o jumătate de liră sterlină. Un mic cadou din partea mătușichii tale la terminarea școlii.

— Oh, mătușico ! scoase el un strigăt slab.

— Oh ! îl îngînă Clara, sincer uimită.

Doamna Hamps se arăta uneori atît de mărinimoasă ! Ea îi dăruise lui Edwin goeleta, și ce cadouri nemaipomenite le făcea copiilor de ziua lor de naștere, sau de Crăciun — tot felul de săpunuri de toaletă frumos ambalate... Și totuși, Clara susținea că era cea mai meschină babă ce se putea închipui. Și Maggie spusese cîndva că mătușa Clara îi dădea servitoarei ei să mănînce grăsimi scursă de la friptură în loc de unt. Să dai servitorilor mîncare mai proastă decît cea pe care o mănînci tu era pentru Maggie o zgîrcenie de neiertat.

— Ei bine, întrebă cu înțeles domnul Clayhanger, ce-i spui mătușii tale ?

— Mulțumesc, mătușico, vorbi Edwin rușinat, răsucind monedele între degete.

Era o sumă princiară. Și-apoi îi ținuse și partea strașnic în chestia cu carnetul școlar. Cum oare o fi citit carnetul tatălui, că nu-și dăduse seama că Edwin trecuse pe locul trei ! În orice caz, în treaba asta lucrurile se

aranjaseră, și i se părea că nu pierduse cu acest prilej prea mult din prestigiu. Va fi încă în stare să discute cu tatăl său de pe poziții nu prea inegale, spera el.

V

Ceaiul era pe sfârșite, farfuriile cu pâine prăjită, cu pâine cu unt și cu prăjiturile se goliseră, vasul cu resturi se umpluse, și doar florile lui Maggie rămaseră proaspete și imaculate printre rămășițele de la masă ; Edwin și Clara se uitau acum la gem tot mai nepăsători, și apoi chiar se săturară de el ; zgomotele străzii se estompau pe măsură ce se lăsa seara de vară, și primele umbre subțiate ale amurgului se adunau pe nesimțite prin colțurile odăii ; domnul Clayhanger scoase rigiilele care dădeau de veste că mîncase de ajuns ; și atunci doamna Hamps se pregăti pentru una din clasicele ei izbucniri sentimentale.

— Ei bine ! zise ea în cele din urmă, punînd lingurița în stînga ceștii, ca o indicație finală că nu mai vrea categoric ceai, și, scoțînd un oftat adînc. Școala s-a terminat ! Și singurul fiu intră în rîndul bărbaților ! Cum mai zboară timpul !

Și scoase încă un oftat adînc, exprimînd imensa melancolie pricinuită de această imagine a realității lucrurilor. Apoi își aduse aminte de curajul ei, de deviza de a te sprijini pe cei din jur și de întreaga ei filozofie.

— Dar așa e mai bine ! urmă ea pe un ton nou, plin de curaj. Totul e rînduit spre bine. Să nu uităm asta niciodată ! Și sînt sigură că Edwin ne va face cinste la toți, cu ajutorul Celui-de-Sus.

Și-i dădu înainte pe tema asta. Invocă pe Dumnezeu, pe Christos, și chiar și pe Sfîntul Duh. Aminti de primejdiile vieții, de uneltirile diavolului și de avantajele de nedescris ale unui cămin bun, de bunătatea deosebită a domnului Clayhanger și a lui Maggie, da, și a micuței Clara ; și cît de mîndri erau cu toții de Edwin, și de ocaziile pe care le avea el de a face binele, prin exemplu personal și, de asemenea, în curînd prin povește, căci

alții mai tineri decît el vor începe să-l privească cu respect ; și iarăși, cît de mîndră era ea de el, și cîtă încredere avea în el ; și ce ceas solemn era acesta...

Nimic n-o mai putea opri. Fetele n-u puteau suferi exhibițiile ei. Maggie își luase obiceiul să se uite tot timpul fix la masă, simțindu-se ca și cum ar fi făcut ceva rău de care îi era rușine. Clara nu numai că se simțea ca un criminal — ci chiar ca un criminal ce nu se căiește ; roșea, arunca în jur priviri nervoase și repeta tot timpul în gînd un cuvînt urît pe care-l auzise la școală. Acest cuvînt nerostit, azvîrlit nearticulat dar cu sălbăticie mătusei de către inima aceea nevinovată, aducea multă alinare Clarei în încercarea prin care trecea. Chiar și Edwin, mai îngăduitor în toate privințele decît surorile lui, era profund contrariat de predicile morale ale mătusei. Simțea dorința să fugă iute cît mai departe, ca să fie singur pe mare sau undeva în fundul pămîntului. Nu putea înțelege această latură a felului de a fi al mătusei. Dar nu exista nici o izbăvire din partea doamnei Hamps. Singura persoană care ar fi putut să-i scape părea să savureze odioasa obligație la care-i supunea. Domnul Clayhanger asculta dînd din cap, în semn de apreciere și admirație ; și părea să fie foarte sincer. Edwin nu-l putea înțelege nici pe tatăl său. „Ce naiv e tata !“ gîndi el nedeslușit. Clara, însă, nu acceptă fatalistă atitudinea tatălui ei, ca încă unul dintre fenomenele absurde și fără rost pe care le întâlnea mereu în viață ; și continuă cu îndîrjire să repete cuvîntul acela urît.

VI

— Și-așa ! zise doamna Hamps cu înflăcărare, după o scurtă pauză. Mă bucur cînd mă gîndesc de ce ajutor ai să-i fii tatălui tău în afaceri, cu mintea ta isteată.

Și îl privi cu drag.

Acesta era prilejul pe care-l aștepta Edwin. Nu dorea să fie de nici un ajutor tatălui său în afaceri. Avea alte planuri. Nu pomenise de ele niciodată, pentru că tatăl său nu-i vorbise despre cariera sa viitoare, închipuindu-și

probabil că va urma meseria tatălui. Așteptase ca tatăl său să înceapă. „Cu siguranță“, își spusese, „tata o să-mi vorbească odată despre ce va trebui să fac, și atunci, o să-i spun.“ Dar tatăl nu începuse niciodată discuția ; și din timiditate, neglijență și poate doar din ghinion, Edwin ajunsese în ultima zi de școală cu problema supremă nu numai nerezolvată, dar nici măcar abordată. Oh, sigur că era de vină doar el ! Orice băiat obișnuit (gîndea el) ar fi discutat în mod firesc problema cu mult timp în urmă. La urma urmei, nu era o crimă, nu era un motiv de rușine să nu vrea să se facă tipograf. Și totuși, îi era rușine ! Absurd ! Se condamna în sinea lui. Dar îl condamna și pe tatăl său. Acum, însă, ca răspuns la remarca mătușii, putea îndrepta totul declarînd, simplu și cu curaj, că nu voia să-l urmeze pe tatăl său. Ar fi neplăcut, firește, dar va fi un șoc de o clipă, ca scoaterea unui dinte. Nu avea decît să rostească acele cîteva cuvinte. Trebuia să le rostească. Erau atît de ușor de spus, și trebuiau spuse cît mai repede. „Nu vreau să mă fac tipograf“. Le mormăi din nou în gînd. „Nu vreau să mă fac tipograf.“ Ce importanță avea pentru tatăl lui dacă se făcea tipograf sau nu ? Clipele, minutele treceau. Știa că dacă va fi atît de laș și nu va deschide gura, respectul de sine nu-i va reveni niciodată din această lovitură. Dar, ca răspuns la precizarea doamnei Hamps că-i va fi de mare ajutor în afaceri tatălui, zise pe un ton voit nepăsător, neconvins și neconvingător :

— Ei, rămîne de văzut.

Asta a fost tot ce a putut să facă. De parcă ar fi privit moartea în față și s-ar fi dat îndărăt.

— Rămîne de văzut ? repetă mătușa Clara, cu o mică tresărire dureroasă, datorită neseriozității băiatului.

Dar el rămase mut. Nimeni nu bănuia, așa cum ședea acolo, copilăros, melancolic și stingherit, că era chinuit pînă în adîncul sufletului. Cu sufletul torturat, încerca tot timpul să se convingă : „Oricum, le-am dat de înțeles ! Oricum, le-am dat de înțeles !“

Adică, tuturor celor din jurul mesei.

Domnul Clayhanger, ignorînd cîmpleset replica lui Edwin adresată mătusei și faptul că ea o repetase contrariată, se întoarse brusc spre fiul său și zise, pe un ton prietenos dar serios, care presupunea orice, și care socotea rezolvată problema, fără să-și dea seama măcar că era vorba de o problemă :

— Am să lipsesc mîine aproape toată ziua. Vreau să stai în prăvălie toată după-amiaza — am să-ți spun eu jos de ce.

Era tipic pentru el acest mod de a face din afaceri un mister în fața femeilor.

Edwin simți plasa strîngîndu-i-se în jur. Atunci îi veni în minte una din acele „încuietori“ care le apar adesea tinerilor de vîrsta lui.

— Dar mîine-i sîmbătă, zise el poate puțin cam obraznic. Cum rămîne cu ora de Biblie ?

Cu șase luni înainte, un tînr preot din circumscripția religioasă wesleyană, căruia pronia îi refuzase atît simțul umorului cît și simțul onoarei, săvîrșise infamia de a organiza o oră de Biblie, sîmbăta după-amiaza, pentru băieții mai mari. Această mîrșăvie îi îngrozise și-i dezgustase pe toți băieții de confesiune wesleyană din Bursley. După-amiaza pe care o aveau pentru jocuri, singura lor după-amiază frumoasă în pustiul săptămîinii, să le fie răpită, folosită împotriva lor într-un scop atît de odios ca studierea Bibliei ! Nu numai școala duminicală în fiecare duminică după-amiază, ci și o oră de Biblie în fiecare sîmbătă după-amiază ! De necrezut ! De nesuportat ! Era tiranie imensă, și nimic altceva. Cu toate astea, tînrul preot izbuti să-și impună voia, apelînd în mod josnic la părinți și cerîndu-le ajutorul. Viermele infam reuși să alcătuiască o clasă de doisprezece pînă la cincisprezece băieți, cu scopul de a le asigura fericirea veșnică. Și trebuiau să participe la oră, deși juraseră că nu se vor duce, și trebuiau să cînte imnuri, și să îngenuncheze, și să asculte rugăciuni, și să asculte lucrurile cele mai plictisi-

toare, și să ia și notițe. Și toate astea, în timp ce afară soarele strălucea, sau ploua peste cîmpii și străzi și maidane și iazuri !

Edwin fusese prins în capcană. Tatăl său, după ce schimbase doar trei vorbe cu tînărul preot, îl sacrificase — cu o nepăsare senină care-l uluise complet pe Edwin. În zadar pledase Edwin că o după-amiază de sîmbătă petrecută între patru pereți va dăuna sănătății. I se răspunsese că trebuie să se îngrijească de sănătatea veșnică. În zadar le arătase că în după-amiezile ploioase de sîmbătă stătea adesea și își făcea lecțiile, care ar putea avea de suferit astfel din cauza orei de Biblie. I se răspunsese că pacea sufletească e mai importantă decît inteligența. Astfel că fusese învins și era pe ascuns batjocorit de Clara, ca o victimă mizerabilă. De aceea puse un intens sentiment de triumf, o disperată strîngere cu ușa a enigmaticei generații care cu cîteva luni în urmă îl strinsese pe el cu ușa, în întrebarea aproape obraznică : „Cum rămîne cu ora de Biblie ?“

— N-o să mai fie nici o oră de Biblie, zise tatăl său cu un zîmbet blind dar puțintel sardonice, ca și cum ar fi vrut să spună : „Sînt gata să fac orice concesie tineretului ; dar trebuie să te fac să înțelegi cu binișorul că nu poți continua la nesfîrșit cu orele de Biblie.“

Doamna Hamps vorbi :

— De-acum înainte s-a terminat cu școala. Dar nădăjduiesc că n-o să renunți să studiezi Biblia. Nădăjduiesc chiar că ai să găsești totdeauna timp pentru asta, pînă la sfîrșitul vieții !

— Oh... dar, ascultă..., începu Edwin, și se opri.

Fusese înfrînt pur și simplu de replicile lor sfruntate. Nici tatăl și nici mătușa (dintre care ultima, în orice caz, era o habotnică într-ale credinței, și-l convertise pe domnul Clayhanger de la metodismul primitiv la metodismul wesleyan) nu-și băteau capul să-și apere noua poziție prin argumente. Nu făceau nici o sfortare s-o reconcilieze cu atitudinea lor de acum cîteva luni, cînd importanța fericirii cerești depășea cu mult importanța oricărei mulțumiri pămîntene ce se putea închipui. Adevărul e că nu aveau

nici un argument. Dacă Dumnezeu avea înțîietate față de învățătură și de sănătate, atunci avea înțîietate și în fața unei prăvălii amărîte ! Cum puteai să găsești un răspuns la asta !

VIII

Edwin era distrus. Credința lui în oameni era distrusă. Oamenii aceștia maturi nu erau sinceri. Și în timp ce doamna Hamps continua să tot brodeze pe tema atît de originală a poveștelor în legătură cu Biblia, Edwin se uită pe furiș la ea și în minte i se strecură îndoiala că femeia asta impozantă și plină de vitalitate ar fi fost vreodată sinceră, chiar și față de sine însăși — dacă nu cumva întreaga-i existență cotidiană, de cînd se trezea și pînă se ducea la culcare, nu era o imensă prefăcătorie.

Nu că ar fi avut cea mai mică poftă să se cramponeze de orele de Biblie, fie chiar și ca o alternativă la statul în prăvălie ! Nu ! Era extrem de ușurat că scăpase de ele. Ceea ce îl revolta era totala lipsă de logică a noii hotărîri și recunoașterea tacită, impudică, a perfidiei de pînă atunci.

Două ore mai tîrziu, pe cînd stătea rezemat alene de fereastra odăii sale, privind cum lămpile cu gaz aerian de pe Trafalgar Road deveneau tot mai strălucitoare în ultimele umbre ale amurgului, era încă preocupat de ipocrizia, de ilogismul și de lipsa de scrupule pe care le descoperise pe neașteptate în viața generației mai vîrstnice. Imi-tînd fără să-și dea seama un tic al tatălui său cînd era plictisit dar calm, dădu din cap de cîteva ori, iar cu limba între dinți scoase acel sunet care se reprezintă în scris prin „tt-tt“. Și totuși, într-un fel, știuse mereu că va fi așa — se prefăcea doar că era șocat și jignit.

Nu făcuse nici un pas mai departe cu planurile lui, de fapt dăduse îndărăt, căci această după-amiază de sîmbătă petrecută în prăvălie va fi, într-un fel, o înfrîngere simbolică, cel puțin pentru un timp. De ce nu vorbise răspicat ? De ce se purta întotdeauna ca un copil în fața tatălui

său ? Viitorul îl vedea potrivit. Uitase de formidabilele lui hotărîri serioase. Cu toate acestea, atingerea monezii de o jumătate de liră din buzunar era mîngîietoare, în acest univers lipsit de mîngîiere.

Capitolul VIII • ÎN PRĂVĂLIE

I

— Vino-neoa', băiete ! zise tatăl său către Edwin, după ce adună firimiturile de brînză din farfurie, la sfîrşitul prînzului din ziua următoare.

Edwin se ridică ascultător şi-l urmă afară din odaie. Aşteptă pe palierul scării pînă cînd tatăl său ajunsese jos, apoi se aplecă cît putu de mult, cu o mîină pe balustradă şi cu cealaltă rezemată de perete, şi alunecă pînă pe preşul de jos, fără să atingă o singură treaptă, scoţînd tot timpul un şuielat ca de rachetă. Niciodată nu cobora altfel scara, decît doar dacă era în dizgraţie. Tatăl se duse drept la biroul din colţ de lîngă dulapul cu registre, îşi puse ochelarii şi ridică pupitrul biroului.

— Iată ! zise el cu glas scăzut. Domnul Enoch Peake o să treacă pe-aici după-amiază să vadă astea. Şi îi arată şpaltul unei invitaţii de nuntă foarte complicat aranjată, care anunţa căsătoria domnului Enoch Peake cu doamna Louisa Loggerheads. Ştii despre cine-i vorba ?

— Da, zise Edwin. Grăsanul. Cel de la Cocknage Gardens.

— El e. Ei bine, să-i spui că am fost chemat undeva. Spune-i cine eşti. Ca să ştie. Spune-i că, după părerea mea, ar fi mai bine — şi degetul butucănos al lui Darius urmări un rînd al şpaltului — dacă am pune „văduva răposatului domn Simon Loggerheads“, în loc de „văduva răposatului d. Simon Loggerheads“. Înţelegi ? Altminteri totul e bine. Spune-i că aşa am zis eu : că altminteri totul e bine. Şi întreabă-l dacă vrea să fie tipărite cu litere argintii, şi cîte exemplare vrea, şi arată-i şi modelul ăsta de plicuri. Ai înţeles ?

— Da, zise Edwin pe un ton care voia să spună, nu fără respect, că nu era nimic de înțeles. Curios, cum tatăl lui părea să-și încordeze întreaga putere a minții, de parcă ar fi fost cine știe ce problemă !

— Apoi i-l duci lui Big James, și el o să-l pună pe Chawner să-l lucreze. Am promis să i-l dau gata pînă luni dimineața.

— Dar Big James o să lucreze ? întrebă Edwin, căci era sîmbătă după-amiază cînd, deși prăvălia rămînea deschisă, tipografia nu mai lucra.

— Or să facă toți ore suplimentare, zise domnul Clayhanger ; și apoi adăugă, cu glas și mai scăzut și cu o privire furișată către domnișoara Ingamells, vînzătoarea din prăvălie, care puneă impasibilă banderole pe ziare, pe tejgheaua din cealaltă parte a prăvăliei : Ocupă-te tu de asta. Domnul Peake n-o să vrea să discute cu *ea* așa ceva. Spune-i că ți-am cerut în mod special. Să văd cît de bine te descurci.

— Bine ! spuse Edwin ; și în sinea sa comentă disprețuitor : „De parcă ar fi vorba de ceva pe viață și pe moarte.“

— O să tot facem o mulțime de afaceri cu Enoch Peake, pe viitor, încheie domnul Clayhanger în șoaptă.

— Înțeleg, zise Edwin impresionat, constatînd că se arătase poate prea devreme disprețuitor.

Domnul Clayhanger își puse la loc ochelarii în toc și, luîndu-și pălăria din cuiul unde o ținea de obicei, în spate, deasupra dosarelor cu lucrări curente, își consultă ceasul și dădu să iasă de după tejghea. Apoi se opri.

— Mă duc la Manchester, murmură pe un ton confidențial. Să văd dacă pot să iau o presă nouă de care am auzit.

Edwin se simți măgulit. La prînz, domnul Clayhanger anunțase doar că trebuie să prindă un tren și că probabil nu se va întoarce decît seara tîrziu.

În clipa următoare, îl văzu pe Darius pe fereastră, cu brațele nemișcate și ușor depărtate, grăbindu-se sub bătaia soarelui pe Wedgewood Street, spre gara Shawport.

Deci, astea erau afacerile ! Nu erau afacerile pe care le dorea și avea de gând să le facă ; și-l neliniștea faptul că se și trezise virît în ele ; dar era destul de distractiv, iar tatăl său fusese foarte prietenos. Se simți plin de importanță.

După o vreme, Clara coborî în prăvălie să vorbească ceva cu domnișoara Ingamells, și le auzi sporovăind și chicotind împreună.

— Tata s-a dus la Manchester, găsi el prilejul să-i spună, cînd Clara se pregătea să iasă.

— De ce nu aranjezi cărțile de premii, așa cum ți-a spus ? i-o întoarse Clara, și se făcu nevăzută ; nu-i plăceau aerele de superioritate ale lui Edwin.

La prînz, domnul Clayhanger îi spusese să se uite prin cărțile de premii pentru școala duminicală, și să întocmească lista lor.

Dar faptul că i-o amintise puștoaica de Clara, și că domnișoara Ingamells cu siguranță o auzise, îl opri — ca bărbat independent ce era — timp de cel puțin zece minute să-și înceapă treaba. Fluieră, deschise sertarele în biroul tatălui său și privi distrat înăuntru, cercetă amănunțit cutia cu penițe și smulse două file din calendar, ca să arate ziua de luni. Avea un mare dispreț pentru domnișoara Ingamells, o persoană cam grasă, de vreo douăzeci și opt de ani, pentru că avea relații cu un tînăr. Îi surprinsese într-o sîmbătă după-amiază pe stradă, braț la braț, aproape îmbrățișați. Nu era oare o prostie să te porți astfel ?

Un client intră în prăvălie, și atunci se întoarse brusc spre rafturile de sus, unde se aflau cărțile. Se bucură că nu era domnul Enoch Peake, a cărui așteptare îl făcuse inexplicabil de nervos. Rezemă scărița de rafturi, se urcă pe ea și începu să scotocească printre volume și în pachetele cu cărți. Era un praf de nedescris, și o dezordine care-l umplu de dispreț. Cum putea oare îngădui tatăl său o asemenea dezordine — acum se gîndi că întreaga prăvălie se afla în aceeași stare. *Elevul Archie și banca lui*, citi el pe un pachet, dar cînd desfăcu pachetul, găsi șapte

exemplare din *De la glumă la seriozitate*. De aceea se văzu nevoit să desfacă fiecare pachet. Oricum, ru era o muncă prea grea. Scrise mai întâi inventarul cu creionul, apoi îl copie cu cerneală ; după ce termină, îl împături și scrise cu multă grijă pe dos, ținând seama de mania tatălui său de a însemna pe dosul actelor ce anume conțineau, de parcă ar fi fost acte oficiale : „Inventarul stocului de cărți pentru premiile școlii duminicale“. Și, după o clipă de ezitare, adăugă propriile lui inițiale. Apoi începu să lege și să refacă pachetele și volumele separate. Nici una din aceste cărți nu prezenta vreun interes pentru el. Avea și el cinci sau șase asemenea cărți, toate aurite și frumos colorate, care îi fuseseră dăruite ca premiu la școala duminicală, „cu dedicația cuvenită“, nu pentru că ar fi făcut ceva deosebit ; și el le considera, fără excepție, ca o înșelare a copiilor. În orice caz, Clara le citise întotdeauna cu plăcere. Dar, stînd acum rezemat de unul din rafturile de sus, descoperi, aproape cînd terminase ce avea de făcut, un volum lunguiet care îi trezi interesul : „Imaginile arhitecturale ale lui Cazenove din capitalele europene, cu text descriptiv“. Avea un aspect demodat și era probabil vreo relicvă rămasă de la predecesorul tatălui său în întreprindere. Încă un exemplu de dezordinea care domnea în prăvălie !

III

Luă volumul și se retrase cu el la birou, și acolo se apucă să-i întoarcă paginile cu ilustrații colorate. La început interesul față de ilustrații și față de textul explicativ era mai curînd deliberat decît instinctiv. Își zise : „Dacă există ceva bun în mine, s-ar cuveni să mă intereseze — trebuie să mă intereseze“. Și se simți interesat. Într-o doară, aruncă o privire la pendula atîrnată deasupra rafturilor cu caiete și maculatoare, pe peretele din fața ușii. Patru și un sfert. După-amiaza se scurgea în liniște, și Edwin n-o găsea prea plictisitoare. Pe fundalul îndatoririi sale, pe care (socotea el) și-o îndeplinise extrem de bine, consemna vag că intrau și ieșeau clienți

atrași cu toții fără greș de teigheaua domnișoarei Ingamells, de fapt de simpla ei prezență atentă și primitoare. Auzea fraze și crîmpele de fraze, cum ar fi : „Nu, n-avem nimic de dimensiuni mai mici“, „O pensulă din păr de cămilă“, „Gumă arabică, nu clei“, „Îmi pare rău, domnule. O să-l iau la rost pe vînzătorul de ziare“, precum și zgomotul monedelor pe teighea, sunetul verificării unei monede de o jumătate de liră, deschiderea și închiderea sertărașului de la casă ; și uneori o auzea pe domnișoara Ingamells, exasperată de imbecilitatea cîte unui client scoțînd înăbușit cîte o exclamație după plecarea lui ; și o dată domnișoara Ingamells străbătu mînioasă prăvălia, ca să fixeze ușa întredeschisă pe care un client neatent o închisese : „Își închipuie că n-avem și noi nevoie de aer, ca alți oameni ?“ Și deodată se făcuse patru și un sfert. Edwin avea, neîndoielnic, un sentiment ciudat și plăcut de importanță. După încă o jumătate de minut se uită din nou la pendulă, și iată că era cinci fără un sfert !

Ce forță hipnotică îl atrase spre dulapul cu materiale de pictură, care se înălța ca un monument în mijlocul prăvăliei — impozant, complicat și dominator ? Tatăl lui, după o incursiune dezastruoasă a copiilor, îi oprise cu desăvîrșire să mai umble la acest dulap, cu vitrina lui plină de vopsele asortate, crete colorate, pensule și creioane, și cu nenumăratele-i sertare lungi încărcate cu hîrtie și cartoane și cutii garnisite cu de toate, și teuri și echere, împreună cu sute de alte ustensile. Firește că porunca încetase acum să mai fie în vigoare. Edwin terminase școala ; și, dacă nu era încă bărbat, nu mai era nici copil. Începu să deschidă pe rînd sertarele, mai întîi cu grijă, apoi cu mai mult curaj ; la urma urmei, nu era treaba domnișoarei Ingamells ! Și, ca să fim drepți, domnișoara Ingamells nici nu pretinse măcar că ar fi treaba ei. Își vedea de ocupațiile ei. Edwin deschise o cutie destul de mare cu acuarele. Avea prețul marcat pe ea : cinci șilingi și șase pence. Părea să cuprindă tot ce este necesar pentru a realiza cele mai fermecătoare și mai mărețe desene arhitecturale, și cînd Edwin dădu la o parte cutia de deasupra și descoperi dedesubt și alte ustensile și aparate minunate, văzu cu ochii minții, tulbure dar cu înfo-

care, minunatele capodopere care ar putea fi fructul acelei cutii. Exista un mijloc de a ajunge la ea. Trebuia să pună stăpînire pe ea. Ar fi dat, la nevoie, pentru ea tot ce avea.

IV

— Domnișoară Ingamells, zise el. Și, deoarece ea nu ridică imediat privirea : Ascultă, domnișoară Ingamells ! Cît la sută îi face tata reducere mătușii mele cînd cumpără ceva ?

— Nu mă întreba *pe mine*, domnișorul Edwin, răspunse domnișoara Ingamells ; *eu* nu știu. De unde să știu ?

— Ei bine, murmură el, atunci am să plătesc prețul întreg — și gata.

Nu putea să mai aștepte și trebuia să fie sigur că o va avea.

Domnișoara Ingamells îi dădu restul la jumătatea de liră cu un aer de strictă imparțialitate, ca pentru a-i da de înțeles că nu-și ia nici o răspundere. Și felul cum își îndreptă Edwin umerii trebuia să-i arate domnișoarei Ingamells că o sfătuia să-și vadă de treabă și să nu pună întrebări nelalocul lor în legătură cu proveniența monezii de jumătate de liră, deși o intriga foarte mult. Acum cutia era a lui ; și nu era o cutie cu culori obișnuită, ci o cutie fermecată. Mai avusese el cutii cu culori înainte, dar nimic care să se compare cu aceasta, nimic care să pară magic cuiva mai mare decît un băiețaș.

Apoi Edwin mai cumpără și niște hîrtie groasă de desen, socotind că va fi destul de bună pentru încercările de început.

V

În timp ce plătea hîrtia de desen — aflîndu-se, cum se cuvine, în partea tejghelei unde stăteau clienții — un băiat cu un șorț în față intră în prăvălie, înroșindu-se, părăind stîngaci și necioplit. Edwin se întoarse cu spatele — era treaba domnișoarei Ingamells.

— Vă rog, m-a trimis domnu' Peake. Nu poate să vină azi după-masă — are niște treabă — și dacă vrea domnu' Clayhanger să vină la „Dragon“ diseară după opt, cu hîrțiile alea care știe dînsul ?

La numele de Peake, Edwin tresări. Uitase cu totul de ce-i spusese taică-său.

— Domnișorule Edwin, zise domnișoara Ingamells pe un ton sec, cred că ești la curent cu treaba asta, nu-i așa ?

Era limpede, se simțea jignită că el știa totul despre asta, în timp ce ea habar n-avea.

— Oh, da, zise Edwin, șovăitor. Ce spuneai ?

Era prima dată cînd se ocupa de afaceri adevărate.

— Vă rog, m-a trimis domnu' Peake...

Mesagerul își rosti din nou mesajul, poticnindu-se, cuvînt cu cuvînt.

— Foarte bine. O să rezolv eu, zise Edwin cît putu mai nepăsător.

Cu toate acestea, nu știa ce să facă, oricît de simplă ar fi putut să i se pară situația unei persoane cu experiență în afaceri mai mare decît aceea a lui Edwin. La fel cum, cu trei ore mai înainte, tatăl său părăsise să-și încordeze mintea asupra unei probleme extrem de simple pentru Edwin, tot așa acum Edwin părea să-și încordeze mintea asupra unui alt aspect al aceleiași probleme. Timpul îl răzbuna pe tatăl său... Cum adică ! Să se ducă la „Dragon“ și să întrebe cu sînge rece de domnul Enoch Peake, și apoi să trateze cu domnul Enoch Peake ca de la bărbat la bărbat ! Nu intrase niciodată la „Dragon“. Fusesese crescut în convingerea că „Dragonul“ era un lăcaș al viciului. „Dragonul“ era cuprins în termenul generic de „local de băuturi“, și probabil că și în termenul înrudit de „local de jocuri“. În plus, să discute afaceri cu domnul Enoch Peake... Domnul Enoch Peake era pentru Edwin la fel de misterios ca, să zicem, un mandarin ! Totuși, afacerile sînt afaceri, și trebuia să facă ceva. Nu știa însă ce. Să se ducă la „Dragon“ ? Tatăl său nu prevăzuse o asemenea întorsătură. Hotărî imediat asupra unui lucru fundamental : n-o va consulta pe domnișoara Ingamells ; nu, și nici măcar pe Maggie ! Mai rămînea doar Big James. Așa că se duse să vorbească cu Big James, care-și fuma

liniștit pipa pe palierul minuscul al scării ce ducea la tipografie.

Big James nu păru deloc mirat.

— Vii cu mine diseară la „Dragon“,^{*} tinere domn, la opt sau imediat după, căci nu contează, și am eu grijă să-l vezi pe domnul Enoch Peake. Am să trec pe Woodisun Bank la ora opt sau imediat după, căci nu contează. Mă aștepti la intrarea din dos, și am eu grijă să-l vezi pe domnul Enoch Peake.

— Te duci la „Dragon“ ?

— Sigur că mă duc, tinere domn ! exclamă Big James cu glasu-i sonor.

Capitolul IX • ORAȘUL

I

James Yarlett își merita porecla de Big James. Avea doi metri fără cinci centimetri în înălțime și o corporolență pe măsură ; avea mâini și picioare uriașe, trăsături mari și o barbă lungă, impresionantă, de o culoare castaniu-închis ; datorită bărbii, nu i se vedea niciodată cravata. Dar lucrul cel mai magnific era glasul lui de bas, cea mai frumoasă voce de bas din oraș, și una din cele mai frumoase chiar din Hanbridge, unde în prima tinerețe James fusese „zețar de ziar“ la „Staffordshire Signal“. Acum era „zețar de accidente“¹ în Bursley, pentru că Bursley-ul era orașul lui natal și pentru că-i plăcea să migălească. Era cel de-a patrulea și cel mai de nădejde membru al Formației Vocale Bărbătești din Bursley, ceilalți trei fiind Arthur Smallrice, un bătrîn cu un nemaipomenit glas de falsetto, Abraham Harracles și Jos Rawnpike (pronunțat Rampick). Bărbații aceștia erau obișnuiți cu celebritatea, iar Big James era regele lor, deși cel mai blajin dintre toți. Cîntau la dineuri, la petreceri, la concerte și la ceaiuri de Sf. Martin. Cîntau pentru glorie, și cînd nu

¹ Lucrări tipografice mărunte : cărți de vizită, invitații, programe etc. (N.T.)

erau solicitați de nimeni cîntau pentru ei înșiși, pentru plăcerea de a cînta. Fiecare era o stea în corul vreunei biserici sau capele. Cu excepția lui Arthur Smallrice, cu toții împărtășeau o anumită elasticitate a convingerilor religioase. Big James, de pildă, trecuse în zece ani de la metodismul wesleyan, prin biserica anglicană veche, pînă la catolicismul din Bleakridge. Totul depindea de felul cum se purtau cu el și de colecția de imnuri religioase pe care le aveau. În plus, îi plăcea schimbarea.

Big James era ceea ce mai marii săi numeau „un om superior“. Pentru că trebuia să pronunțe cu grijă cuvintele cînd cînta, pierduse în mare măsură accentul din cele Cinci Orașe, și cum era zețar de un sfert de veac, nu se putea să nu dobîndească pe nesimțite o cultură și un bagaj de cunoștințe cu mult peste cele obișnuite. Era din fire blînd, și poate puțin cam încrezut, cum se întîmplă de obicei cu oamenii foarte înalți; dar nu puteai fi sigur dacă, sub această fire încrezută, nu se ascundea cumva un umor înăbușit. Era burlac, împlinise patruzeci și cinci de ani și stătea la o soră măritată, la capătul lui Woodisun Bank, lîngă Școlile Naționale. E de mirare, totuși, că avînd atîtea calități, nu se impusese mai mult în Bursley nu numai ca glas, ci și ca personalitate. Dar se pare că nici nu căuta așa ceva. Era lipsit de ambiții; și, deși extrem de grijuliu uneori să-și păstreze demnitatea și avînd un temperament extrem de sensibil, manifesta un deosebit respect, ba chiar umilință, față de cei ce reușiseră în viață. În ciuda staturii uriașe și a simplității lui, exista ceva mic, meschin în el, care reieșea din amănunte neînsemnate. Astfel, era caracteristic pentru Big James să-i ceară lui Edwin să-l aștepte la intrarea din dos de pe Woodisun Bank, cînd putea tot atît de bine să se întîlnească cu el după închiderea prăvăliei la intrarea laterală din Wedgwood Street.

Edwin, care din mîndrie nu le spusese nimic surorilor lui despre vizita pe care urma s-o facă la „Dragon“, rămase oarecum surprins și impresionat cînd îl văzu pe Big James în haine negre și cu joben; căci el nu se gîndise să-și schimbe hainele de fiecare zi și nici nu-și închipuisse

că „Dragonul“ era un loc unde se impunea eticheta. Big James arăta nemaipomenit. Reverul lat al redingotei lucioase era încheiat pînă sub barbă, iar poalele se rotunjeau în jos pe o distanță de mai bine de un metru, pînă la genunchi : era o redingotă gigantică. Cu mînici largi, dar înguste la încheietură, și manșete albe foarte strîmte. Pantalonii cădeau în falduri bogate pe carîmbii ghetelor uriașe. Big James avea un fel de a-și scoate pieptul în afară și de a-și lăsa capul pe spate, care i-ar fi proiectat vîrfurile bărbii cu aproape un cot în față, dacă barba ar fi stat țeapănă ; dar moliciunea mătăsoasă a bărbii zădărnicea realizarea acestui fenomen care ar fi fost spectaculos și extrem de interesant.

II

Cei doi traversară Trafalgar Road împreună. Edwin, deși încerca să pară demn, nu era decît un trepăduș tropăind alături de vastul monument în mișcare. În comparație cu măreția arhitecturală a domnului Yarllett, mădularele lui subțiri, suple și mobile păreau aproape jalnic de fragile și de efemere.

Big James se îndreptă spre gangul care ducea la grajdurile „Dragonului“ și acolo dădu peste un grăjdar sau un argat. Edwin, simțind că se apropie o încercare grea, pipăi pe furiș în buzunar, ca să se asigure că șpaltul invitației la nuntă era în siguranță.

Grăjdarul ridică din sprîncenele-i roșcate spre Big James, care făcu semn cu capul într-o parte, pîrînd să arate spre întreaga clădire a „Dragonului“ cu un aer întrebător. Grăjdarul rămase o clipă nemișcat și apoi clătină din capul cît un doivleac. Big James îi întoarse spatele. Nici o vorbă nu fusese rostită ; cu toate acestea, cei doi schimbaseră un dialog care ar putea fi tradus astfel :

„Nu credeam c-o să te văd atît de devreme“, din partea grăjdarului.

„Vrei să spui că nimeni mai însemnat n-a sosit încă în sala de adunare ?“ din partea lui Big James.

„Nimeni care să merite să fie pomenit, și nici nu va sosi încă o bucată de vreme“, din partea celuiilalt.

„Atunci, am să dau o raită“, din partea lui Big James.

Acesta se uită acum în jos spre Edwin și i se adresează cu cuvinte :

— Se pare că am venit prea devreme, domnule Edwin. Ce zici de un tur prin oraș — pe la parcul de distracții ? Îmi ziceam eu că s-ar putea să fie cam devreme.

Edwin încuviință fără să șovăie. Ca școlar, i se interzisese categoric să iasă seara în oraș ; și, în afară de cazul când era trimis în grabă cu un comision special, nu văzuse aproape niciodată cum arătau străzile după opt seara. Nu văzuse niciodată nici parcul de distracții seara. În seara asta, orașul nu părea să fie același ; devenise un oraș nou și misterios, aureolat de aventură. Și totuși, nu-l despărteau nici cincizeci de metri de camera sa.

Urcară pe Duck Bank împreună, Edwin mîndru să fie cu o celebritate ca Big James, iar Big James cu satisfacția calmă de a se arăta alături de fiul stăpînului. Părea aproape de necrezut ca acești doi nemuritori atît de diferiți să fi arătat la fel cînd s-au născut ; că cei cîțiva ani în plus pe pămînt să-i fi dat lui Big James un avantaj fizic atît de formidabil. Ceasurile zilnice de supunere la ordinea precisă a rîndurilor de caractere tipografice și la cerințele constante ale mașinilor în mișcare, minuțios reglate, imprimaseră trupului și minții lui Big James acea precizie delicată și aproape meticuloasă care caracterizează pe toți zețarii și tipografii ; iar executarea continuă și monotona a acestor mișcări, folosindu-i facultățile fără să le absoarbă sau să le surmeneze vreodată, îi domolise și-i tocise setea de viață pînă la un calm binefecător, pe care-l rafina și-l înfrumuseța cu exersarea agreabilă a cîntului. Big James rareori cunoscuse o emoție mai puternică. Nu rîvnea nimic, nu urmărea nimic și nu pierduse nimic.

În timp ce Big James se îndrepta din veșnicie în veșnicie, Edwin rămăsese nede dezvoltat, neformat, nedisciplinat și arzînd de toane capricioase ; plin de speranță, de doruri, de șovăieli, de neastîmpăr, sfios și îndrăzneț în-

tr-un mod nevinovat și nostalgic. Dacă l-ar fi luat de mână pe băiat, Big James ar fi simbolizat în mod poetic relația dintre ei.

III

— Cîntî diseară la „Dragon“, domnule Yarlett ?
întrebă Edwin.

Își lungi pasul căutînd să și-l potrivească cu al lui Big James, își stăpîni trupul plin de ardoare și încercă să nu uite că era un bărbat mergînd alături de alt bărbat.

— Da, tinere domn, zise Big James. Sîntem o formație.

— E „Formația Vocală Bărbătească“ ? continuă Edwin.

— Da, domnule Edwin.

— Atunci, va fi și domnul Smallrice ?

— Va fi, domnule Edwin.

— Cum de poate domnul Smallrice să cînte atît de subțire ?

Big James clătină încet din cap, în timp ce Edwin ridica privirea spre el.

— Să-ți spun cum vine asta, tinere domn. E un dar, asta e, la fel cum eu pot să cînt gros.

— Dar domnul Smallrice e foarte bătrîn, nu-i așa ?

— Există un papagal în colivie, colo în Duck Square, care are optzeci și cinci de ani, și asta-i dovedit cu acte, tinere domn.

— Nu se poate ! protestă Edwin cu neîncredere politicoasă.

— Cu acte în reguă, întări Big James.

— Cîntî des la „Dragon“, domnule Yarlett ?

— Era o vreme, vorbi Big James, cînd unii dintre noi cîntau acolo în fiecare seară, în afară de duminici, sau dacă erau concerte ori mai știu eu ce. Da ! Ceasuri întregi în fiecare seară. Și acum se mai întîmplă cîte odată.

— După muncă ?

— După muncă. Da ! Și vara, adesea pînă în zori. Pînă la unu, pînă la două-două și jumătate în fiecare noapte.

Dar acum se spune că noua lege a autorizațiilor nu va mai lăsa nici un local din oraș deschis după unsprezece. La unsprezece fix închiderea !...

— Dar de ce cîntați ?

— De ce cîntăm ? Ca să ne treacă timpul, de-asta o facem, și mai bem și cîte un pahar, tinere domn. Nu că mi-ar plăcea să crezi că beau cine știe ce, domnule Edwin. Un litru de bere în fiecare seară, și asta de cînd mă știu — nici mai mult, nici mai puțin.

— Dar — și glasul rapid, întretăiat al lui Edwin întrerupse cu nerăbdare tonurile profunde și maiestuoase — nu ești obosit a doua zi ? Eu unul aș fi !

— Niciodată, zise Big James. Mă scol din pat proaspăt și vioi la șase punct. Și au fost nopți cînd n-am văzut cum arată patul.

— Ce voinic și viguros trebuie să fii, domnule Yarlett, pe legea mea ! exclamă Edwin.

Aceste revelații despre obiceiurile și isprăvile lui Big James îl uluiau. Nu bănuise niciodată că în oraș se pot petrece asemenea lucruri.

— De ! Așa și-așa !

— E-adevărat că e o petrecere la „Dragon“ în seara asta, domnule Yarlett ?

— Într-un fel, da, zise Big James.

— Aș vrea să stau și eu.

— Și de ce nu ? îl aprobă Big James, privind în jos spre Edwin, și neîncrezător dar și amuzat.

Edwin ridică din umeri cu un aer de superioritate, instinctul arătîndu-i, fără să vrea, că Big James încălcase poate linia socială care îi despărțea. Și totuși, tatăl lui Big James l-ar fi privit de sus pe bunicul lui Edwin. Numai că acum Edwin aparținea clasei patronilor, în timp ce Big James făcea parte din cea a slujbașilor. De pe acum încă, Edwin, al cărui tată fusese ciomăgit de muncitori pe care un zețar ar șovăi să-i considere calificați — de pe acum Edwin avea un aer firesc de conducător, iar Big James, cu un respect plin de demnitate, trebuia să se supună fără a protesta. Era ceva foarte subtil. Nu că Edwin ar fi avut ceva împotrivă să meargă la petreceri ;

dar contesta (blînd și fără supărare) dreptul lui Big James de a-l influența să facă ceva cu care tatăl său n-ar fi fost de acord. În loc să spună „De ce nu?“, Big James ar fi trebuit să spună: „Nimeni altul în afără de dumneata nu poate decide asta, în lipsa tatălui.“ James ar fi trebuit să fie strict imparțial.

IV

— Ei, zise Big James, cînd ajunseră la parcul de distracții, care se întindea la nord de piața de carne sau, cum i se spunea, Abatorul, se pare că n-au fost încă în stare să-i dea drumul la teatrul Blood Tub.

Tonul lui era marcat de un dispreț liniștit, condescendent, ca al unui artist vorbind despre alt artist.

Blood Tub, cunoscut și sub numele de Teatrul lui Snaggs, era centrul distracției din Bursley după ce se întuneca. Se afla aproape pe același loc unde fusese cîndva maxilarul unei balene, ca o supremă curiozitate naturală. Teatrul reprezenta manierele mai blinde ce se dezvoltaseră din vechiul medievalism al secolului. Înlocuise luptele de urși și de cocoși. Corespundea într-un fel cu idealurile simbolizate de noua primărie. În micile berării aromitoare de pe toate străzile în pantă ori șerpuite, acoperite de argilă roșie, din jurul maidanelor de lîngă Duck Bank, de lîngă parcul de distracții, piață sau scuarul St. Luke, oamenii nu mai discutau cu înflăcărare ce șanse o să aibă duminică dimineața ursul municipal împotriva a cinci ciini. Evoluaseră pînă la biblioteca publică, mănuși de box, vînătoare de iepuri și Blood Tub.

Acesta din urmă își avea sediul într-o baracă cu pereții de scînduri și acoperiș de prelată, și putea cuprinde o mulțime de oameni. La intrare se aflau o platformă și o orchestră, luminate de facke cu petrol care, pe măsură ce Big James și Edwin se apropiau, luminau tot mai tare în întuneric. Rezemată de platformă, o tablă neagră anunța două piese: „Cei patruzeci de hoți“ (autor neprecizat) și „Sticlă“ de Cruikshank. Orchestra, după un vacarm te-

ribil, dintr-o dată se liniști și atunci o trupă de actori în costume, îngrămădiți pe scîndurile înguste puse pe căpriori, jucară o scenă de probă din „Cei patruzeci de hoți“, doar ca să dea mulțimii ce se strînsese în față o idee de minunățiile acestei opere mărețe. Patru hoți apărură și apoi dispărură în dosul paravanului care acoperea ușile, și reapărură de nouă ori, de fiecare dată ca alți patru hoți, pînă cînd povestea celor patruzeci fu completă. Și apoi bătrînul Hammerad, clovnul îndrăgit care bătea toba (și a cărui nevastă ținea o frizerie în Buck Row și bărbierirea pentru un penny), lăsă toba și făcu timp de două minute tot felul de giumbușlucuri, și apoi orchestra izbučni din nou, iar glasul insolent al bătrînului Snaggs (în jiletca sa de moleschin) acoperi cu ușurință vacarmul, implorînd onorata asistență să poftească ; ceea ce unii și făcură. În cele din urmă, orchestra cîntă imnul național și actorii, urmați de bătrînul Snaggs, pătrunseră în șir în baracă.

— Pun rămășag că au să iasă iar, zise Big James liniștit dar hotărît.

— De ce ? întrebă Edwin, cu totul novice la această scenă.

— Pun rămășag că nu sînt nici douăzeci de perechi înăuntru, zise Big James.

Și, după mai puțin de un minut, trupa ieși într-adevăr, iar bătrînul Snaggs muștră publicul nehotărît, cu destulă cuviință dar și cu fermitate. Fusese un an prost pentru domnul Snaggs. Ploile zădărniseră praznicile ; ploile distruseseră totul ; ploile aproape că îl distruseseră și pe el. Iulie nu era, firește, luna cînd un teatru ce se respectă mai rămîne deschis, dar domnul Snaggs ajunsese în punctul de a se agăța și de un fir de pai. Drept urmare, declară acum că, pentru a-și dovedi buna-credință absolută, trupa sa va reprezenta o scenă din drama unică, faimoasă în întreaga lume, „Sticla“, după care reprezentația va începe cu adevărat, deoarece, ca om de onoare, nu putea să-și mai țină spectatorii dinăuntru în așteptare. Obiceiul lui, care se accentua pe măsură ce îmbătrînea, era de a trata mulțimea de gură-cască din fața barăcii ca pe o familie de nepoți și nepoate. Stratagema era zadarnică — publicul nu putea fi cucerit. Era ceva de-a dreptul eroic. Ar fi

fost cu neputință să descoperi în toată Anglia o indiferență mai totală, mai inflexibilă. Mulțimea stătea ; doar atât. Stătea, nemișcată, pînă se convingea că partea gratuită a spectacolului se sfîrșise fără putință de îndoială.

V.

Cu un gest ceremonios, în care includea acordul tinărului domn, Big James se întoarse să plece. Îi demonstrase lui Edwin cît de prăpădit și de inutil era teatrul Blood Tub. Edwin poate că ar fi vrut să rămînă. Scenele care fuseseră prezentate în fața barăcii erau fără îndoială pline de ridicol, dar era prima reprezentatie teatrală la care asistase vreodată ; și nu se putea împiedica să se gîndească, să spere, în ciuda bunului-simț, că în interiorul barăcii totul va fi diferit, că se va transforma miraculos în ceva măreț și impresionant. Dacă ar fi fost după el, ar fi preferat neîndoielnic o seară la Blood Tub unei întrevederi de afaceri cu domnul Enoch Peake la „Dragon“. Dar, firește, trebuia să strivească teatrul Blood Tub cu un dispreț egal cu disprețul masiv și liniștit al lui Big James. În general, socotea că se purta destul de bine, ca un bărbat față de alt bărbat. Căută, prin observații zeflemitoare, să mențină conversația la cuvenitul nivel al lumii adulților.

Big James îl conduse prin piață, unde cîteva tarabe cu legume, carne și turtă dulce — rămășițe ale tîrgului din ziua aceea — mai atrăgeau cîteva clienți în întunericul ce se lăsa. Aceste grupuri răzlețe și pitorești, în licărirea gălbuie a făcliilor, se zăreau lingă zidul uriaș al primăriei ca în fundul unei prăpăstii. Zidurile groase, negricioase ale primăriei se înălțau și se topeau în întuneric ; iar turla primăriei, avînd în vîrf un înger aurit cu o coroană aurită, se ridica drept spre cer, pierzîndu-se în nori. Era uimitor cum orașul, adăugînd piatră peste piatră, durase acest monument care, exprimîndu-i tainica noblețe a idealurilor, într-un fel îl turtea. De fiecare parte berăriile, pline de exaltarea surdă și sălbatică a vieții, străluceau mai luminoase decît prăvăliile. Big James îl conduse pe Edwin prin ungherele misterioase din Cock Yard, de-a lungul lui Bugg's Gutter, și ajunseră astfel din nou la „Dragon.“

I

Cînd Edwin, plin de sfiiciune, îl urmă pe Big James în salonul „Dragonului“, găsi acolo o adunătură destul de mare, la care se adăugau mereu alți nou-veniți. Oamenii erau îmbrăcați sobru și îngrijit, deși uni aveau cîte o basma înnodată în jurul gîtului, în loc de guler și cravată. În seara aceea Clubul de asistență mutuală pentru înmormîntări din Bursley dădea o petrecere. Clubul, un exemplu tipic de instituție particulară cooperatistă, plină de perseverență, care deosebește atît de net viața socială engleză de viața socială din alte țări europene, supraviețuise cu încăpăținare din vremuri cînd oamenii nu erau atît de siguri că vor fi înmormîntați cum se cuvine, ca azi, în anii prosperi de după 1870. Clubul îi ajutase să păstreze obiceiul barbar al funeraliilor costisitoare și pline de ostentație, din care antreprenorii de pompe funebre și cîrciumarii făceau averi ; dar fusese în același timp o temelie a strădaniilor comune și a apropierii între oameni. Era extrem de respectabil și în același timp cu vederi largi. A fi membru recunoscut al Clubului de înmormîntări era o dovadă că ești om de vază și ai spirit cetățenesc. Petrecerile periodice ale acestei asociații, al cărei țel declarat era să se îngroape unii pe alții, aveau o reputație formidabilă. Pînă cu un an în urmă, fuseseră întotdeauna ținute peste drum, la Duck, în Duck Square ; dar domnul Enoch Peak, președintele clubului, reușise prin tertipuri stăruitoare și asidue, înfrîngînd imense influențe coalizate, să le mute la „Dragon“, a cărui proprietăreasă, doamna Louisa Loggerheads, era aleasa inimii lui. (Trebuie să precizăm că numele doamnei Louisa¹ nu conținea nici o aluzie jignitoare ; este doar numele local al unei plante inofensive, albăstreaua.) Pînă la urmă o cîștigase pe doamna Loggerheads, după o văduvie de trei ori repetată, și odată cu ea aproape cel mai bun local din oraș.

¹ Loggerhead — înseamnă și cap sec, găgăuță (N.T.).

În sală fuseseră așezate, de fiecare parte, bănci cu pupitre. Big James, nu fără oarecare solemnitate, îl escortă pe Edwin care se înroșise tot pînă la marginea uneia din aceste mese, lîngă o mică estradă înaltă care ocupa extremitatea încăperii. Deasupra estradei era o inscripție : „Precum pasărea după glas se cunoaște...” ; și deasupra inscripției se vedea o corabie cu pînzele întinse într-o cutie de sticlă, precum și două coarne de cerb. Pereții încăperii erau de un cafeniu închis, tavanul se înnegrise de funingine, iar pardoseala din plăci de ceramică roșii și negre fusese presărată cu nisip. Fumul se ridica, roto-coale-rotocoale, din vreo douăzeci de pipe lungi de lut ars și din tot atîtea lulele, pe care posesorii lor le umpleau cu tutun din săculețe mici și le aprindeau cu șomoioage de ziar de la cele trei lămpi cu gaz aerian care atîrnau deasupra băncilor. Două femei de vîrstă mijlocie, una în negru și cealaltă într-o rochie în carouri, serveau bere blondă sau neagră în căni și gin în pahare, tot intrînd și ieșind printr-o ușă laterală. Bărbații din încăpere vorbeau puțin și nu începuseră încă să bea serios ; dar, rezemați de spătare într-o așteptare tihnită, fumau cu religiozitate, iar plescăitul sec al cite unui scuipat solemn puncta scurgerea timpului. Edwin era fără putință de îndoială cel mai tînăr printre cei de față — vîrsta medie pîrînd să fie cam de cincizeci de ani — dar nimeni nu părea prea curios de această prezență ciudată, așa că, treptat, băiatul nu se mai simți jenat. Totuși, cînd una din femei se opri în fața lui cu un aer întrebător, și el fu nevoit să-i explice că nu lua nici o băutură, întrucît intrase doar pentru o clipă într-o chestiune de afaceri, se făcu din nou roșu ca focul.

II

Atunci își făcu apariția și domnul Enoch Peake. Era un bărbat scund, îndesat, cu mîini grăsulii, cu o față roșie și plină de zbîrcituri mărunte, și cu ochii foarte mici. Salutat cu respectul cuvenit celui care era proprietarul terenului de sport Cocknage Gardens, unde se desfășurau

cele mai bune alergări și curse de iepuri, el îl acceptă cu o indiferență somnolentă și imediat își scoase haina și se așează la masă în cămașă. Apoi extrase de prin buzunare o batistă roșie și tabachera, și le așează pe masă. Big James îi făcu semn lui Edwin.

— Bună seara, domnule Peake, zise Big James, străbătînd odaia, iată un tînăr domn care dorește să schimbe două vorbe cu dumneavoastră.

Domnul Peake privi absent.

— E tînărul domn Clayhanger, explică Big James.

— E vorba de invitația aceasta, începu Edwin în șoaptă, scoțînd timid din buzunar invitația de nuntă. Tata a fost nevoit să plece la Manchester, adăugă el după ce o scoase.

Domnul Enoch Peake apucă invitația cu amîndouă mîinile și începu s-o examineze ; Edwin îi putea auzi răsuflarea gîfîită.

Doamna Louisa Loggerheads, o gospodină zîmbitoare și atrăgătoare, de vreo cincizeci de ani, se arătă la ușa de serviciu și dădu din cap cu un aer demn către cîțiva cunoscuți.

— Cucoana e la ușă, zise Big James domnului Peake.

— Serios ? murmură domnul Peake, fără să se întrerupă din examinarea invitației.

Una dintre femeile care serveau, după ce îi luase domnului Peake haina, aduse o nouă pipă lungă, o umplu și îndreptă cu grijă vîrful pipei spre gura lui cu buzele strînse : buzele apucară vîrful pipei. Apoi femeia aprinse un șomoilog de hîrtie și îl apropie de pipă, și gura începu să pufăie ; după care femeia așează cu grijă capătul pipei pe bancă. În cele din urmă veni cu un păhărel de gîn de porumb. Domnul Peake rămase impasibil.

Într-un tîrziu își scoase pipa din gură și, după o pauză, zise :

— Da !

Privirea îi stăruia tot asupra invitației, pe care acum o ținea numai cu o mînă.

— Și să fie tipărită cu litere argintii ? întrebă Edwin.

Domnul Peake mai pufăi de cîteva ori din pipă.

— Da !

După ce mai privi o bună bucată de timp la invitație, mîna se îndreptă încet spre Edwin, și Edwin luă din nou invitația în primire.

Doamna Louisa Loggerheads dispăruse.

— Cucoana a plecat, zise Big James.

— Serios ? mormăi domnul Peake.

Edwin se ridică să plece, fără prea mult chef ; dar Big James îl întrebă pe un ton de dojană politicoasă dacă nu vrea să stea măcar ca să audă primul cîntec. Încurajat, băiatul încuviință ; și se așează. Nu știa că, de o oră încoace, gîndul covîrșitor din capul lui Big James fusese că Edwin o să-l asculte cîntînd.

Domnul Peake ridică paharul, îl cercetă în zare, își apropie buzele de el și îl goli dintr-o sorbitură. Apoi privi în jos și rosti cu glas gros :

— Ei, domnilor, domnu' Smallrice, domnu' Harracles, domnu' Rampick și domnu' Yarlett ne vor face acum plăcerea să ne cînte unul din vechile noastre cîntece favorite.

Se auziră cîteva aplauze ; cîțiva își scoaseră haina, iar domnul Peake înțepeni într-o atitudine contemplativă.

III

Domnii Arthur Smallrice, Abraham Harracles, Jos Rawnpike și James Yarlett se ridicară, urcară cu pași grei pe mica estradă și se așezară unul lîngă altul, cu miinile în buzunare. „Precum pasărea după glas se cunoaște...” era ascunsă acum de zidul făcut de umerii lor. Nu aveau nici o partitură. Cunoșteau cîntecul pe dinafară ; îl cîntaseră de mii de ori. Știau foarte bine ce efecte voiau să producă, și cum să le producă. Lucrau împreună ca un mecanism perfect sincronizat. Domnul Arthur Smallrice aruncă repede o privire într-un colț, și de acolo se auzi o armonică — o notă scurtă. Apoi quartetul clasic, faimos pe bună dreptate de la Hull pînă la Wigan și de la Northallerton pînă la Lichfield, începu, fără vreo șoaptă prealabilă de ezitare sau vreo consultare mută, să cînte „Mugește cu putere oceanul”. Piesa era executată cu o siguranță și o perfecțiune totale. Domnul Arthur Smallrice făcea să se

audă plescăitul valurilor mici pe stîncile acoperite de spumă, iar Big James reda, în toată măreția ei, rostogolirea prelungă și puternică a adîncurilor. Era maiestuos, teribil și copleșitor. Cu mult înainte de sfîrșitul cîntecului, Edwin era emoționat ca de o uriașă revelație minunată. Tremura tot. Nu auzise niciodată pe cineva cîntînd astfel, sau cîntînd în vreun fel care să se compare cu ce auzea acum. Nu bănuise niciodată că un cîntec cuprindea atîtea posibilități de a emoționa. Calitățile esențiale, puritatea și sensibilitatea vocilor, armoniile plutitoare, chemările și răspunsurile în succesiunea fugii, relieful straniu al unisonului și, mai presus de toate, înfățișarea degajată, naturală a cîntăreților, conștienți și mîndri că făureau ceva frumos, ceva ce n-ar putea fi făurit mai frumos, conștienți de supremația lor incontestabilă — toate acestea îl înfierbîntau cu un entuziasm nemişcat, de care el însuși se mira.

Murmură în șoaptă, în timp ce „Mugetul puternic al oceanului“ se stîngea și zgomotul surd al străzii îl acoperea : „Doamne ! Dumnezeu !“

Aplauzele se revărsară cu generozitate. Edwin bătea din mîini și din picioare, cu o vehemență și o furie copilărești. Domnul Peake bătea încet și regulat cu pumnul pe bancă, pufăind din pipă. Puteai vedea paharele și cîmile cum dansează, dar nu le auzai zăngănind. Părînd să nu ia în seamă aclamațiile, domnii Arthur Smallrice, Abraham Harracles, Jos Rawnpike și James Yarlett coborîră greoi de pe estradă și se așezară pe bănci. Cînd Edwin izbuti să prindă privirea lui Big James, începu să bată iarăși din palme, reaprinzînd entuziasmul, iar Big James se uită la el cu o satisfacție prietenească. Domnul Enoch Peake era acum, dacă nesocoteai pieptul voluminos ce i se ridica și cobora în ritmul răsufării, tot atît de nemişcat și de meditativ ca un zeu indian.

IV

Edwin nu plecă. Își zicea că, dacă tatăl său s-ar întoarce acasă chiar mai devreme și nu cu ultimul tren, tot n-ar putea ști, oricît ar fi de curios, cînd anume reușise fiul său să stea de vorbă cu domnul Enoch Peake în chestiunea

de afaceri atât de importantă. Ar putea crede că Edwin nu găsisese înțelegere la președintele adunării pînă, să zicem, la ora unsprezece. Și-apoi, avea de gînd să-și prezinte conduita în fața tatălui său într-o lumină în care să apară ca o acțiune întreprinzătoare și neînfricată, dovedind vădite aptitudini pentru afaceri. Domnul Enoch Peake, căruia tatăl său ținea să-i facă pe voe, vrusese să se întâlnească cu domnul Clayhanger la „Dragon“ și, ca să salveze situația, Edwin se dusesse curajos în locul lui : asta era tot.

Dar, oricum ar fi rămas — sufletul îi era înălțat, mai presus de teama oricăror urmări.

Cineva începu să cînte la armonică, imitînd grozav bătăile de clopote aduse de vînt din depărtare ; și apoi Orchestra de Clopoței din Bursley scoase la iveală de sub o bancă o întreagă colecție de clopoței adevărați și, după ce grăjdarul împreună cu cele două slujnice pregătiră o masă anume pentru asta, orchestrații își fixară clopoțeii pe ea. După asta se așezară împrejur și executară o seamă de cîntece scoțiene și irlandeze, fără să se înșele măcar o singură dată în privința notei precise pe care o va scoate un anumit clopoțel cînd era atins.

Dar oricît de deosebit a fost concertul de clopoței, nu s-a asemuit cu performanța unui tînăr care le-a cîntat din *oficleid* — un instrument în serpentină răsucit în jurul executantului și care, de cîte ori sufla în el tînărul, scotea nemaipomenite răgete ca ale fiarelor de pradă în timpul nopții. Acest număr îl trezi pe zeul indian din contemplația-i profundă și, în timp ce tînărul cîntăreț din *oficleid*, aproape gîfîind, trecu prin odaie cu monstrul de bronz în brațe, domnul Enoch Peake îl trase de pulpana hainei.

— Hei ! zise domnul Enoch Peake. Țasta-i *oficleidul* la care cînta taică-tău la biserica cea veche ?

— Da, domnule Peake, răspunse tînărul cu mare respect.

Domnul Peake își lăsă iar ochii în jos, și după ce tînărul se îndepărtă, murmură spre stomacul său :

— Știam eu bine că ăsta-i *oficleidul* la care cînta taică-său la biserica cea veche ! Și, tresărind brusc, continuă

cu glas răgușit : Și-acu', domnilor, domnu' James Yarlett va avea bunăvoința să ne cînte „Morarul de pe râul Dee“.

După care, una dintre slujnice îi aprinse din nou pipa și îi turnă bere.

V

„Morarul de pe râul Dee“, așa cum îl cînta Big James, era celebru în cele Cinci Orașe încă din 1852. Era ceva clasic, consacrat — singura interpretare posibilă a „Morarului de pe râul Dee“. Dacă cel mai mare bas din lume ar fi sosit incognito în Bursley și ar fi cîntat „Morarul de pe râul Dee“, oamenii ar fi spus : „Ah ! Dar ar trebui să-l auzi pe Big James cîntîndu-l !“ Era un cîntec care i se potrivea lui Big James. Sentimentele exprimate în el erau sentimentele lui ; le comunica cu o simplitate firească ; dar, în același timp, le modela, le rafina ; căci deși cînta cu atîta forță, Big James rămînea rafinat, îngrijit și reținut. Distincția lui instinctivă era de neînvins și atot-pătrunzătoare. Iar frumusețea reală și forța enormă a glasului magnific îl salvau, prin simpla-i noblețe, de învinuirea, de afectare. Era de ajuns să-i auzi glasul ca să-ți placă. Cît despre Big James, pentru el era o profundă bucurie să cînte — doar să cînte. Printre aplauzele puternice pe care le aștepta, uriașul căuta cu naivitate entuziasmul zvăpăiat și copilăresc al lui Edwin — și îl simțea ; era emoționat și foarte bucuros că-l adusese pe Edwin. Cît despre Edwin, acesta se simțea umilit că fusese pînă acum atît de orb față de ceea ce era în realitate Big James. Îl socotise totdeauna pe Big James meșterul tatălui său, un ins mărginit, cumsecade, puțin ciudat, care umbla îmbrăcat într-un șorț murdar. Îi povestise chiar o dată lui Big James cît de frumos cîntau Maggie și Clara, și Big James ascultase cuviincios. Dar felul cum cîntau Maggie și Clara era mai puțin decît nimic, era ceva rudimentar, în comparație cu reprezentațiile publice ale lui Big James. Chiar și armonica ce-l acompania era mînuită cu mult mai multă iscusință decît fusese mînuit vreodată pianul fa-

miliei Clayhanger. Da, Edwin se simțea umilit. Și simțea o dorință imensă să facă și el ceva strălucit — dar ce anume, nu știa. Beția dorinței de a cunoaște gloria îl cuprinsese, așa cum stătea printre bărbații aceia în cămașă, lingă zeul indian în meditație, sub perdeaua albăstruie de fum ce plutea, privind absent la inscripția : „Precum pasărea după glas se cunoaște...”

După un răstimp mai îndelungat, în care domnul Enoch Peake a fost trezit mai mult decît o singură dată, un bărbat cu accentul din Lancashire s-a apucat să declame o lungă poezie intitulată „Mașina de periat părul“. Această mașinărie de periat părul era în vremea aceea o noutate extrem de interesantă, despre care abia se auzise prin frizeriile din cele Cinci Orașe, deși cei care călătoriseră prin Manchester se lăudau că șezuseră sub ea. Cum principiul noii mașini era lesne înțeles și senzațiile provocate de ea ușor de închipuit, poezia a avut un succes subliniat prin plesnituri pe coapse și mari izbucniri de veselie. Numai domnul Enoch Peake își păstră tot timpul seninătatea, ca la sfîrșitul recitării să anunțe în grabă :

— Și-acum, domnișoara Florence Simcox — sau mai bine zis doamna Offlow, soția domnului care ne-a declamat atît de frumos — campioana dansatoarelor cu saboți din Midlands, ne va arăta ce știe...

VI

Aceste cuvinte produsese o stare de însuflețire neobișnuită printre oamenii luați prin surprindere ; și majoritatea celor de față erau luați prin surprindere. Se pare că pînă în ziua aceea nici o dansatoare cu saboți nu pusese încă piciorul în Bursley. Cîteva cîrciumi aveau campioni locali — ai unei străzi, ai unui sat —, dar nu erau în nici un caz femei. Enoch Peake pusese la cale acest număr îndrăzneț într-o după-amiază cînd avusese treabă la Cocknage Gardens — domnul Offlow pricepîndu-se să dreseze terieri ca să prindă șoareci, iar doamna Offlow însoțindu-și întimplător bărbatul într-un turneu prin regiunile unde era

campioană, care turneu îmbina diferite avantaje ce decurgeau din terieri, recitări și saboți. Spectacolul era prin urmare cît se poate de respectabil.

Cu toate acestea, cînd Florence apăru brusc la ușa de serviciu, fusta de catifea roșu-cu-negru, atît de scurtă încît lăsa să se vadă în întregime pulpele ei durdulii, le produse la toți o impresie de stinghereală, plăcută totuși, făcîndu-i să-și spună că Enoch Peake, ca președinte al Clubului de asistență mutuală pentru înmormîntări, mersese cam prea departe, minunat de departe, și că ascendența sa morală asupra Louisei Loggerheads era probabil uimitoare. Louisa stătea acum plină de gravitate în picioare, în spatiele dansatoarei, în umbra ușii, și contrastul dintre ea și Florence era în toate privințele izbitor, arătînd ce om uimitor și enigmatic era Enoch Peake. Florence fusese obișnuită cu spectatorii. Era o femeie drăguță, ca o păpușică, poate puțințel cam plinuță ; dar zîmbetul de pe chipul încadrat de cîrlionți aurii jucăuși nu avea nici modestia, nici falsa modestie, și nici docilitatea pe care oamenii din Bursley erau obișnuiți să le socotească potrivite cu chipul unei femei. Ar fi putut sili orice bărbat din încăpere, cu excepția poate a domnului Peake, să-și plece privirile.

Gesturile domnului Offlow și gesturile ei, în timp ce el îi pregătea și făcea loc pe mica estradă de dans care era tronul ei, dovedeau că mai curînd el era soțul Florencei Simcox decît ea soția lui Offlow, recitatorul și expertul în dresarea ciinilor. În plus, trebuia să cînte la armonică pentru ca ea să danseze ; fusese nevoit să învețe să cînte din armonică — probabil o tainică umilință pentru unul a cărui pricepere la terieri nu avea seamăn în multe cîrciumi din ținut.

VII

Florence începu să danseze ; și imediat la ușa de serviciu se adună o grămadă de băieți de la bucătărie, cu gurile căscate. În sală nu se auzea nici un sunet, în afară de armonică și de pătănitul saboților. Toți ochii erau îndreptați spre saboți ; chiar și ochii domnului Peake, în-

fundați în carnea obrazilor, părăsiră nasturele vestei, ca să fixeze arzător, ca niște puncte de diamant, saboții dansatoarei. Chiar și Florence se uita mai mult la saboți, dar din cînd în cînd privirea ei capricioasă și nepăsătoare rătăcea peste brațele-i goale și peste sîni. Uneori, cu privirea plecată, își înălța cu degetele pline de inele fusta scurtă — o nimica toată, abia perceptibil, doar de un deget ; dar efectul era profund, tainic, inexplicabil. Stilul ei la dans se deosebea de al dansatorilor cu saboți, dar era neîndoielnic dans cu saboți, plin de minuni pentru cunoscător, iar pentru profan nimic altceva decît o serie extrem de complicată de zgomote de lemn. Pe fața Florencei apărură picături de sudoare. Apoi armonica încetă să mai cînte — astfel ca întreaga atenție să fie concentrată numai asupra figurilor finale, extrem de dificile, ale dansului.

Astfel le era restituit oamenilor, sub fermecata înfățișare a frumuseții, ceea ce instinctul artistului luase din jalnica urîțenie a oamenilor. Sabotul, emblema însăși a sclaviei și mizeriei popoarelor asuprite, se transfigura, în picioarele sprintene ale dansatoarei, într-un mijlocitor al gingășiei. Printre cei de față, puțini erau care să nu fi purtat în viața lor saboți, să nu fi clămpănit în ei prin zloata iernii și prin bezna înghețată dinaintea zorilor spre fabrică, moară sau mină, de unde după o zi în care trudiseră sub o disciplină mai strictă decît cea militară, porneau clămpănind înapoi spre căsuțele lor, luminate cu lumînări. Unul din băieții de la bucătărie care căscau acum gura din dosul ușii chiar era încălțat în saboți. Saboții însemnau tot ce era grosolan, murdar și nenorocit ; evocau imagini de mizerie și scîrbă. Și totuși, în picioarele acelea care nu-i purtasera niciodată de-adevăratelea, deveneau instrumentul magic al plăcerii, trezind simțuri tocite și aspirații uitate, învăluind pe fiecare într-o adevărată încîntare... Și-apoi, deodată, dansatoarea ridică un picior pînă la înălțimea capului și pe urmă bătu cu amîndoi saboții, pe estradă, într-un păcănit ropotitor, și rămase nemișcată. Dansul se sfîrșise.

Doamna Louisa Loggerheads se întoarse repezită să iasă, împingînd slujnicele înaintea ei. Și cînd societatea mutuală de înmormîntări își reveni din uluitoarea insolență nerușinată a ultimei ridicări de picior, dădu frîu liber în-

suflețirii palpitante, mugind și bătînd din picioare. Edwin se simțea descumpănit. Singele îi năvăli în obraz, într-un val fierbinte. Era fermecat, dar și zăpăcit. Nu știa ce să creadă despre Florence, campioana dansatoarelor de saboți. Simțea că era minunată ; că ar fi putut s-o privească toată noaptea ; dar mai știa că va trebui să-și revizuiască unele din părerile lui fundamentale. De pildă, va trebui să privească cu mai puțin dispreț ce se întîmpla între domnișoara Ingamells și iubitul ei. Vedea acum lucrurile astea într-o nouă lumină. Și gîndi, uluit de împrejurările neprevăzute ale vieții : „Ieri eram la școală — și astăzi văd asta !“ Era atît de absorbit de propriile lui senzații lăuntrice, încît nici nu-i trecu prin cap să aplaude, pînă cînd își dădu seama că bate la ochi să nu aplaude și, aproape fără să știe ce face, începu să bată din palme.

VIII

Domnișoara Florence Simcox, gîfîind puțin, se îndepărtă, cu o sfială simulată și cu multe reverențe. Își îndeplinisese misiunea și, fiind femeie, trebuia să plece ; era o adunare a membrilor Clubului de asistență mutuală pentru înmormîntări, o întrunire de bărbați, unde o femeie nu avea ce căuta. Bărbații își regăsiră cumpătul, amintindu-și că cea mai mîndră calitate a lor era o nepăsare stoică pe care nimic nu putea s-o zdruncine. Își aprinseră din nou pipele, mai comandară bere și își reluară masca de solemnitate invulnerabilă.

— Da ! murmură domnul Enoch Peake.

Edwin, cu un mare efort, se ridică și ieși. I-ar fi plăcut să-i spună noapte bună lui Big James ; nu tăgăduia că s-ar fi cuvenit s-o facă ; dar nu îndrăznea să-și complice ieșirea. Afară, pe trotuar, în noaptea caldă și umedă, cîțiva hoinari stăteau cu îndărătnicie în fața unei ferestre deschise, ascultînd nemișcați, cu mîinile vîrite adînc în buzunare. Edwin îl putu auzi pe domnul Enoch Peake anunțînd : „Și-acu' domnilor, domnii Arthur Smallrice, Abraham Haracles, Jos Rampick și James Yarlett...“

I

Mai tirziu în seara aceea, Edwin ședea așezat la măsuta de brad de sub lucarnă, într-o adîncitură a podului gol de lîngă odaia lui. În răstimpul dintre ora ceaiului și întîlnirea sa cu Big James, își plantase oficial steagul în această încăpere. Dăduse cu mătura „pe deasupra“, în timp ce Clara stătea la ușă și chicotea la vederea acestui spectacol, spunîndu-i că n-avea nici un drept să anexeze un teritoriu în absența stăpînului. Edwin urcase cîteva trepte și, printr-o trapă din capul scărilor, vîrîse o grămadă de vechituri în pod. Și făcuse rost de o masă, o lampă și un scaun. Deocamdată nu avea nevoie de mai mult. Plecase să se întîlnească cu Big James, cu capul pe jumătate plin de idei vagi în legătură cu podul, dar priveliștile nocturne din Bursley și mai ales muzica de la „Dragon“, și mai mult dansul cu saboți, aproape că-i goniseră din minte proiectele cu podul. Cînd reapăru iarăși în casă, oarecum pe furiș, și dădu peste doamna Nixon care cosea în bucătărie, aceasta îi spuse că toți îl credeau în pod, și că surorile lui se culcaseră ; dintr-o dată farmecul podului îl cuprinse din nou și se grăbi să urce sus, întărit de o felie de pîine și o bucată de cîrnat rece. Absent, înghiți mîncarea cu lăcomie, în timp ce privea țintă la coperta cărții „Imaginile arhitecturale ale lui Cazenove din capitalele europene“, pe care o luase din prăvălie fără s-o plătească. Apoi prinse în pioneze o coală de desen pe o veche planșetă și se așeză. Pentru ceea ce-i trebuia, ar fi fost necesar să umezească și să întindă coala pe planșetă cu pastă de lipit, dar asta ar fi însemnat o întîrziere de șapte sau opt ore, și el nu era dispus să aștepte. Deși nu-și putea concentra mintea ca să înceapă, nu se împăca nici cu gîndul să aștepte. Așa că se hotărîse să deseneze mai întîi cu creionul, și să întindă coala duminică dis-de-dimineață ; și cît se va duce la capelă, hîrtia se va usca. Pe masă se mai afla noua sa cutie de culori, un teu puțin crăpat și niște gume.

Alesese „Vedere a catedralei Notre-Dame din Paris, dinspre Pont des Arts“. Îi plăcea din cauza coloritului caselor vechi din fața catedralei Notre-Dame, a reflexelor în

apele Senei și a albastrului insesizabil al celor două turle străpungînd norii de un cenușiu pal de pe cerul Parisului. Ce scenă romantică ! Ar fi vrut s-o copieze întocmai, să o recreeze de la început pînă la sfîrșit, să simtă emoția de a realiza el însuși fiecare efect minunat. Și totuși, rămînea nemișcat. Stătea și se uita pierdut la panta lui Trafalgar Road, cu dublul șir de licăriri galbene, urcînd aprinse pînă la linia zării și acolo pierzîndu-se în purpuriul adînc și solemn al serii de vară ; și se gîndea cît de urîte și de banale erau, și cît de diferite de noblețea capitalelor europene. Prin fereastra deschisă nu răzbătea aproape nici un zgomot — și cînd te gîndești că la „Dragon“ tot se mai cînta, iar chefliii vor trezi străzile abia peste cîteva ceasuri, în drum spre casele lor, care acum li se păreau atît de nesuferite.

II

Nu se hotăra să pună mîna pe creion. Și totuși, după ce Formația Vocală Bărbătească terminase de cîntat „Mugetul puternic al oceanului“, își amintea că simțise imboldul clar și deslușit de a face imediat schițe arhitectonice, de a crea ceva măreț și frumos, tot atît de măreț și de frumos ca și cîntecul pe care-l auzise, care să-i emoționeze pe oameni așa cum îi răscolea cîntecul. Nu se repezise imediat acasă numai pentru că îl ținuse în loc dorința și mai puternică de a mai auzi muzică, și speranța că va mai avea parte și de alte senzații și mai palpitate. Dar Florence, dansatoarea cu saboți, îi abătuse destul de ușor șuvoiul aparent puternic al gîndurilor. Dorea la fel de mult ca oricînd să facă lucruri mari, fără seamăn, și să le facă curînd, numai că, iată, trebuia mai întîi să rezolve enigmatica problemă a Florencei. Niciodată nu mai văzuse pînă atunci o femeie așa cum o vedea pe Florence, și imaginile ei efemere se formau și se risipeau întruna în fața ochilor săi. Nu putea ajunge la nici o concluzie în această privință. Numai că mîndria copilărească era treptat anihilată de noul gînd că, pînă în seara aceea, fusese un fel de puști prost, care nu avea ochi să vadă.

Tocmai ca să izgonească o vreme acest gînd neliniștitor care-l umilea, se apucă pînă la urmă să copieze peisajul parizian pe hîrtia de desen. Nu era prea îndemînat la desenat, dar se pricepea la creioane și la culori, și găsise de curînd într-un manual niște indicații — ca să schițezi contururile unui desen, primul lucru pe care trebuie să-l faci e să stabilești punctele verticale în raport cu alte puncte, și punctele orizontale în raport cu altele. Socotea că această indicație neprețuită cuprindea întregul secret al artei desenului, care împreună cu o cunoaștere elementară a geometriei, dobîndită la școală, și familiarizarea degetelor cu creionul, constituiau într-adevăr întregul său echipament tehnic. Restul nu era decît pură dorință. Din fericire, fiind vorba de un subiect de arhitectură, folosirea teului și a bunului-simț era mai potrivită decît, să zicem, la un peisaj rural. Edwin socotea că făcuse treabă destul de bună, pînă cînd, lăsînd la o parte măsurătorile și linierile, începu să deseneze detaliile turlor. Atunci, deodată, visul desăvîrșirii începu să pălească pe la colțuri și crusta de încredere să se năruie amenințător. Fiecare trăsătură de creion era o îndepărtare de ideal, o lovitură dată speranței.

Și deodată se surprinse căscînd, și asta îi reaminti de existența trupului. Cum adică — era cu puțință să fi obosit? Să se ducă la culcare? Doar știa bine cît de absurde erau ideile părinților despre orele de culcare și că s-ar simți la fel de odihnit după trei ore de somn, ca și după zece. Și-acum, cînd era bărbat, avea de gînd să-și pună în practică teoria, în măsura în care i-o permiteau împrejurările. Se uită la ceas. Trecuse de unsprezece și jumătate. Un val plăcut de bucurie și de satisfacție îl însufleți. Din cîte își amintea, niciodată nu rămăsese treaz atît de tîrziu, afară de cîteva împrejurări cînd pînă și copiilor li se îngăduise să stea tîrziu. Era singur, ascuns de toți, stăpîn pe timpul și pe lucrul său, cu mintea încărcată de impresii noi și cu o muncă atrăgătoare în față. Singur?... Era ca și cum spiritul său ar fi fost singur în singurătatea vastă a nopții, ca și cum ar fi putut contempla formele inconștiente ale întregii omeniri adormite. Simțămîntul că numai el singur, dintre toți oamenii, își păstrase conștiința și energia, că era unicul stăpîn treaz al

noptii tainice, îl tulbura cît se poate de plăcut. Niciodată în viață nu mai fusese cuprins de o fericire mai nobilă. Și, în același timp, era mîndru, într-un fel copilăresc, că stătuse treaz atît de tîrziu.

III

Auzi ușa deschizîndu-se și întoarse capul, tresărind. Tatăl său stătea în ușa podului.

— Bună, tată ! zise el cu glas slab, mîeros.

— Ce faci aici la ora asta din noapte, băiete ? întrebă Darius Clayhanger.

Lucru ciudat, dar tiranul nu era mîniat de priveliștea neobișnuită din fața ochilor săi. Edwin știa că taică-său avea să se-ntoarcă probabil de la Manchester cu trenul poștal, care printr-un aranjament special se va opri să lase un pasager la Shawport. Dar se așteptase ca taică-său să se ducă la culcare, cum făcea de obicei în asemenea seri, după ce va fi mîncat cina lăsată pentru el în odaia de zi. În afară de doamna Nixon, care-și avea sălașul într-un colț îndepărtat, Edwin știa că podul e numai al lui. Trebuia să fie aici în siguranță, la fel de ferit de vreun intrus ca în cea mai îndepărtată capitală din Europa. Tatăl nu urca scara spre pod nici măcar o dată la șase luni. Așa încît se simțise în siguranță. Totuși, uitase pînă și de existența tatălui său ; probabil că fusese furat prea mult de gînduri, căci altfel ar fi auzit pașii pe scări.

— Desenam, tată, zise Edwin, cu ceva mai multă încredere.

Se uită la tatăl său și văzu un om bătrîn ; pentru el fusese totdeauna un om bătrîn, în general aspru, adesea brutal și rareori indulgent. Văzu un om urît, fără nimic deosebit și oarecum vulgar (mult mai puțin distins, de pildă, decît Big James) ; un om care își impunea vederile prin forță și aproape niciodată prin argumente ; un om care devenea pur și simplu jalnic, dacă nu chiar vrednic de dispreț cînd încerca să susțină un anumit punct de vedere. Uneori Edwin își zicea chiar că taică-său avea probabil ceva strîmb în cap, care-l împiedica să țină seama de o

părere opusă lui ; renunțase să spere că tatăl său ar mai putea asculta de rațiune. În ultima vreme era mereu surprins cînd se întîmpla să observe, ca în seara asta, o expresie de bunăvoință blîndă pe chipul tatălui ; totuși, nu pregeta niciodată să răspundă bucuros unei asemenea atitudini, fără resentimente. S-ar putea spune că îl privea pe tatăl său cum ar privi vremea — cu fatalitate. La fel ca față de schimbările vremii, nu i-ar fi trecut prin gînd să-i poarte tatălui său pică, chiar dacă n-ar fi fost un lucru nechibzuit și primejdios. Era convins că taică-său îl privea cu tot atîta interes cu cît îl privea, să zicem, soarele. Tatăl său era aproape mereu cu gîndul la tot felul de afaceri și părea să se plece cu greu asupra chestiunilor neînsemnate ce-l priveau pe Edwin, desprinzîndu-se parcă dintr-o preocupare care-l absorbea cu totul.

Dar ce uluit ar fi fost să afle că tatăl său se gîndise toată după-amiaza și toată seara la el. Și totuși, așa era. Darius Clayhanger fusese neliniștit cum va îndeplini băiatul misiunea pe care i-o încredințase. Era prima treabă pe care băiatul era pus s-o facă. Oricît ar fi fost de simplă, putea s-o încurce, putea să treacă cu vederea un amănunt, putea să spună ce nu se cuvenea, putea să uite. Darius spera să iasă bine, dar îi era teamă. Îl socotea pe fiul său un zăpăcit plin de bunăvoință, dar irresponsabil. Îl compara pe Edwin la șaisprezece ani cu sine însuși la aceeași vîrstă. Edwin nu avusese niciodată o grijă, nu suferise de lipsuri, nu fusese silit să gîndească singur. (Darius ar fi putut mai curînd să spună că nu fusese lăsat să gîndească singur.) Fiul lui trăise cocolit și ferit de griji și știa mai puțin despre viață decît știuse tatăl său la jumătatea anilor săi ; mult mai puțin. Darius era sigur că Edwin nici nu bănuise vreodată miracolele pe care le săvîrșise tatăl său ; asta era adevărat, și nu numai că era nemaipomenit de neștiutor, și chiar disprețuia oarecum realitățile, dar nu-și cunoștea nici propria ignoranță. Învățătură !... Darius pufni. Pentru el, învățătura lui Edwin era ca și cum ai sta vara într-o livadă și ți-ar cădea fructele coapte în gură... Un copil încrezut ! Ca o fată ! Și totuși, era ceva în Edwin care forța admirația, chiar respectul și invidia lui... cîte un gest, o atitudine în mers, o intonație, un zîmbet. Edwin,

propriul său fiu, avea o distincție pe care el nu putea s-o atingă. Edwin vorbea mai corect decît taică-său. Gîndea altfel decît el. Avea o grație aparte. În lăuntru ființei sale, era superior atît tatălui cît și surorilor sale. Uneori, cînd îl vedea pășind pe stradă, sau întrînd într-o odaie, sau rostind o frază simplă, sau ridicînd din umeri, Darius simțea o ușoară emoție. Mîndrie ? Poate ; dar n-ar fi recunoscut asta niciodată. Mai curînd o nedumerire încîntată — o stare de perplexitate că el, atît de comun, era tatăl unei ființe atît de subtil aristocratice... da, aristocratic era cuvîntul. Și Edwin părea atît de tînăr, de fragil, de inocent și lipsit de apărare !

IV

Darius făcu cîțiva pași în pod.

— Ce-ai făcut cu chestiunea aceea cu Enoch Peake ? întrebă el cu speranță și teamă, sincer îngrijorat pentru fiul său.

Se înarmase împotriva unei dezamăgiri probabile, pregătît pentru cumplita dezamăgire și dezgustul patern față de inutilitatea unei progenituri crescute în belșug.

— Oh ! E-n regulă, se grăbi să-i răspundă Edwin. Domnul Peake a trimis vorbă că nu poate să vină și te-a rugat pe dumneata să te duci la „Dragon“ astă-seară. Așa că m-am dus eu.

Părea că lucrurile fuseseră făcute bine. După ce își termină raportul, Edwin adăugă că, firește, Big James nu putuse să ducă treaba mai departe.

— Și unde-i șpaltul ? întrebă Darius.

Ușurarea tatălui se exterioriza într-o atitudine ușor morocănoasă ; dar Edwin nu se lăsă înșelat. În timp ce tatăl aruncă o privire mecanică asupra șpaltului pe care el se grăbi să-l scoată din buzunar, adăogă pe un ton nepăsător :

— Era un fel de petrecere la „Dragon“, tată.

— Serios ? mormăi Darius.

Edwin își dădu seama că, dacă existase vreun pericol, acum trecuse.

— Și-mi închipui, zise Darius luindu-și un aer amenințător, că dacă din întâmplare n-aș fi zărit lumină de la piciorul scării care duce la pod, n-aș fi aflat niciodată de toate astea ?

Arată spre podul măturat, spre masă, lampă și uneltele pentru desen.

— Oh, ba da, tată, sigur că da ! îl asigură Edwin.

Darius se apropie. Erau acum unul lângă altul, Edwin răsucit pe scaunul de trestie, și tatăl dominându-l cu înălțimea lui. Lampa mirosea a gaz și dădea o căldură înăbușitoare ; fereastra deschisă, prin care intra câte o adiere de aer, era un dreptunghi negru ; pereții mansardați ai lucarnei, triunghiulari, îi îngrădeau într-un fel intimitatea ; toată casa dormea.

— Ia spune, ce faci aici ?

Tonul era binevoitor. Nu-l trimisese la culcare repezindu-l cu mustrarea că e târziu și că se poartă ca un caraghios. Degeaba căuta explicația. O explicație putea să fie că Darius Clayhanger făcuse o bună afacere la Manchester, cumpărînd de ocazie o nouă presă de tipărit.

— Copiez vederea asta, răspunse el încet, și apoi toate amănuntele se rostogoliră în grabă din gura lui, unul după altul : Oh, tată ! Am găsit cartea asta în prăvălie, în virful unui raft, și aș vrea s-o țin puțin. Nu vreau decît s-o împrumut. Și am cumpărat cutia asta cu culori, din jumătatea de liră pe care mi-a dat-o mătușa. I-am plătit domnișoarei Ingamells prețul întreg... M-am gîndit să încerc să fac cîteva din chestiile astea de arhitectură.

Darius se uită chiorîș la copie.

— Hm !

— Abia am început-o, să știi.

— Cărțile alea de premii — ai făcut tot ce ți-am spus ?

— Da, tată.

— Și ai scris toate prețurile, cum ți-am spus ?

— Da, tată.

Urmă un răstimp de tăcere. Lui Edwin îi bătea inima cu putere.

— Aș vrea să fac niște chestii de-astea de arhitectură, repetă el. Și cum tatăl nu scotea o vorbă, continuă, cu privirea ațintită asupra mesei : Știi, tată, ce-aș vrea de fapt să mă fac — aș vrea să mă fac arhitect.

Gata ! O spusese !

— Aşa ? zise tatăl, dar fără să acorde vreo atenție acestei mărturisiri a preferinței fiului său. Ei bine, zic că deocamdată ai nevoie de nițică experiență în afaceri, așa cred.

— Oh, sigur că da ! consimți Edwin, cu o grabă patetică, și adăugă o informație pentru tatăl său : N-am decît șaisprezece ani, nu-i așa ?

— Băieții de șaisprezece ani trebuiau să fie în pat de două ceasuri și mai bine. Hai, la culcare !

În seara aceea, Edwin se băgă în pat într-o extraordinară stare de ușurare și fericire.

Capitolul XII • MAȘINĂRII

I

După o săptămână și ceva, Edwin intrase atât de adînc în meseria tatălui său, încît împărtășea întru totul emoția pricinuită de o apropiată solemnitate în tipografie. Se simțea într-un fel satisfăcut de sine însuși, și în special de seriozitatea sa. Era nemaipomenit cum se ștergea din minte amintirea școlii. Singurul prieten din școală, Charlie Orgreave, plecase împreună cu toată familia pentru o lună în Wales. Ar fi putut să-i scrie lui Duminică ; și Duminică ar fi putut să-i scrie lui ; dar ideea de a-și scrie nu le trecuse prin cap nici unuia dintre ei ; erau amîndoi încă prea copii ca să accepte cu fatalism toate urmările toanelor părintești. Orgreave senior își dusese familia în Wales ; băieții erau astfel despărțiți, și gata. Lui Edwin îi părea rău, fiindcă domnul Orgreave era din întîmplare un arhitect de renume, și ar fi putut astfel să fie învăluit într-o atmosferă a preocupărilor arhitectonice. Nu fusese niciodată la Duminică acasă și nici Duminică la el — prietenia între doi școlari poate înflori într-o totală nesocotire a familiei fiecăruia — dar spera cu înfrigurare că la întoarcerea din Wales a clanului Orgreave se va întîmpla ceva — nu știa nici el ce anume — care să dea un curs prielnic ambițiilor lui. Între timp, se străduia cu conștiinciozitate

să dobîndească experiență în afaceri, cum îi cerea tatăl său. Incepu cu un entuziasm aproape evlavios să studieze metodele negustorești. Toată forța hotărîrii de a se desăvîrși se concentrează deocamdată în această acțiune imediată, și îi păru rău că metodele negoțului nu erau mai complexe, mai misterioase și mai originale decît păreau ; regreta, de asemenea, că tatăl său nu arăta mai mult interes față de progresul strădaniilor sale.

Acum nu mai dorea să se „joace“. Disprețuia joaca. Singura lui dorință era să muncească. I se părea curios, dar și minunat, că-i plăcea cu adevărat munca. De fapt, munca devenise o joacă. Nu putea munci destul ca să-și satisfacă întreaga poftă. Și după munca zilei, nesocotind toate lucrurile prostești ce se spuneau despre plimbare și odihnă, își petrecea serile în locul minunat care era partea nou anexată a podului, copiind desene, sculîndu-se uneori devreme ca să le termine. Socotea că știe să-și domine trupul, și că acesta nu contează. Chiar și rezultatele jalnice la care ajungea mereu cu copiile făcute nu-l descurajau prea mult ; dealtfel, una dintre ele izbutise să smulgă chiar admirația lui Maggie și a Clarei. Depunea eforturi neostoite și lucra cu ardoare. În plus, neavînd răbdare să aștepte pînă-și va scoate un permis la biblioteca publică, își însuși cu autoritate permisul lui Maggie, ca să poată împrumuta un volum de arhitectură. Din timiditate, dintr-o ciudată falsă pudoare, ascunse volumul în pod, de parcă ar fi făcut o crimă ; nimeni nu știa ce carte luase. Dovadă a unei stranii trăsături de caracter pe care probabil că-i venea greu s-o mărturisească ! În sinea sa își zicea că, declarîndu-i limpede tatălui său că voia să devină arhitect, deocamdată nu mai avea nevoie să fie bătaios. Acceptase să facă ucenicie în afaceri, și trebuia să rămînă loial acestui consimțămînt. Recunoștea în sinea lui că taică-său avusese dreptate. La șaisprezece ani nu poți începe să fii arhitect ; era prea devreme ; și o bună experiență în afaceri nu poate să strice în nici o carieră sau profesie.

Era atît de prins de felul cum i se scurgeau zilele și nopțile, încît nu-i trecu prin minte să întrebe de ce oare ceramica se fabrica tocmai în cele Cinci Orașe. Devenise prea serios pentru fleacuri — și totul cam într-o săptămă-

mînă ! E-adevărat, simțea emoția vremelnică a întregii tipografii, exprimată probabil copilărește de personalul de acolo ; dar socotea că el, personal, și-o exprima ca un om matur, într-un mod superior și, într-un sens strict comercial, cu totul justificat și chiar corespunzător.

II

Tipografia lui Darius Clayhanger era un exemplu tipic al politicii de improvizație care a guvernat și continuă încă să guverneze activitatea comercială din cele Cinci Orașe. Ocupa primul etaj al unei clădiri informe care se ridica în fundul curții neregulate din dosul casei și prăvăliei, formînd granița de sud a magaziiilor familiei Clayhanger. Clădirea, veche de tot, făcuse cîndva parte dintr-un atelier de olărie, dar asta trebuie să fi fost prin secolul al 18-lea. Cuptoare și hornuri de toate vîrstele, mărimile și culorile se ridicau în dosul ei, dovedind că această parte a orașului fusese unul din vechile cartiere industriale. Parterul clădirii, în care nu puteai să pătrunzi din curtea familiei Clayhanger, avea o intrare separată, într-o ulicioară ce se desprindea din Woodîsun Bank, mergea pe lîngă Wedgwood Street și se înfunda brusc în spatele unui atelier de șelărie. În această intrare strîmtă te furișai ca o jivină, strecurîndu-te prin pădurea de hornuri, cuptoare și ziduri înalte, pustii. La parter fusese mulți ani un grajd ; în orice caz, acum era folosit de un brutar ca magazie. Pe vremuri existase și o scară interioară, care ducea de la parter la etaj, dar fusese desființată ca să se cîștige mai mult spațiu, și se construise o scară exterioară, care cobora în curtea familiei Clayhanger. Scara asta era de vină că una din ferestrele de la etaj fusese transformată în ușă. Și cum scara trecea peste una din ferestrele de la parter, iar predecesorul lui Clayhandegr n-avea chef ca niște ferestre străine să dea în curtea lui, și cum în orice caz un grajd nu avea nevoie de atîtea ferestre, pînă la urmă ferestrele de la parter fuseseră astupate toate cu bucăți de cărămizi și de țigle, așa că acum peretele avea o înfățișare bălțată, pestriță. Urmarea era că parterul și etajul fuseseră

complet despărțite, primul avînd intrare și lumină din ulicioara publică, iar al doilea din curtea particulară.

Tipografia se afla la etaj de peste șaptezeci de ani. Toate mașinile fuseseră cărate pînă sus, pe scara șubredă, sau trase printr-una din ferestrele aflate de fiecare parte a ușii transformate dintr-o fereastră. Cînd Darius Clayhanger, plin de curaj, se hotărîse să folosească în tipografie mașini cu aburi, mulți își închipuiau că va fi nevoit, pînă la urmă, să închirieze și parterul sau să se mute în alt local. Dar nu ! Suplețea politicii de improvizație nu fusese încă întinsă la maximum. Sfătuindu-se cu un zidar zilier, Darius a aflat fericit că va putea „să se descurce“, că treaba „o să meargă“ dacă va adăuga în capul scării un mic palier pentru motor. Așa că purcese la construirea palierului, iar motorul și cazanul au fost suspendate oarecum în aer ; axul motorului trecea prin zid ; coșul cazanului urca drept pînă la streășina acoperișului, unde fusese fixat cu bucăți de sîrmă. Prin mijlocul acoperișului a fost spart un nou horn, ca să alimenteze o sobă de încălzit ; hornurile vechi au fost lăsate în părăsire. În cele din urmă, un nou luminator, mai mare, a sporit utilizarea acoperișului. În general, clădirea semăna cu un costum de haine purtat timp de patru din cele șapte vîrste ale omului, de un soț neîngrijit cu o soție îngrijită și strîngătoare, și dăruit apoi de soție unei rude sărace, de statură oarecum diferită, ca să-l termine. Tot ce se putea spune despre clădirea aceasta era că supraviețuise și mai putea fi folosită.

Numai că la asta nu se gîndea nimeni.

III

Edwin, neștiutor că era un instrument în mîna Providenței în care credea mătușa Clara, plecă din prăvălie fără să ceară voie și străbătu curtea lungă, pavată cu cărămidă, ce ducea spre tipografie. Își închipuia că-l mîna într-acolo doar curiozitatea — o curiozitate pe care o socotea, totuși, justificată și chiar lăudabilă. Curtea dădea semne că lucruri neobișnuite se petrecuseră de curînd pe acolo.

Trotuarul de cărămidă, în porțiunea îngustă care ducea spre poarta dublă din Woodisun Bank (pe care vizitatorul întâmplător putea citi : „Intrarea străinilor interzisă“), era plin de noroi și gunoaie, și chiar sfărâmat, de parcă ar fi trecut un monstru pe acolo. Cîteva scări fuseseră rezemate de pereți. În plus, una din ferestrele tipografiei fusese scoasă cu cercevele cu tot, lăsînd să se caște o deschizătură dreptunghiulară. Prin această deschizătură Edwin putea vedea siluetele aferate, agitate, ale lui Darius Clayhanger, Big James și Chawner. Prin deschizătură fusese ridicată, în părți detașate și folosindu-se tot felul de pîrghii și scripeți, presa de tipărit pe care Darius Clayhanger reușise s-o cumpere la Manchester, în ziua petrecerii de la „Dragon“.

În capul scării doi ucenici, din care unul aproape cu stagiul încheiat, tot meștereau la motor, care în dimineața aceea nu mergea. Motorul, radiînd celebritate asupra întregii întreprinderi datorită marelui cuvînt „aburi“, era un lucru năstrușnic și capricios, statornic doar în tendința de a se strica mereu. Nu puteai pune mai multă bază pe el decît pe un catîr răsfațat. Uneori funcționa și alteori nu funcționa, dar nimeni nu putea să-i prevadă dinainte toanele. Din cele cîteva mașini ale presei el acționa doar una, marele cilindru, ultimul triumf al ingeniozității omului, și chiar și pe aceasta trebuiau s-o pornească cu mîna, înainte ca motorul să se hotărăscă s-o acționeze. Personalul tipografiei privea cu dușmănie motorul, cu excepția rarelor ceasuri cînd avea toane bune exact cînd era foarte mult de lucru. Atunci cînd aburul pufăia, fumul fumega și pistonul vibra, cînd cureaua de transmisie se rotea întruna și întreaga clădire tremura și se zguduia, iar un muncitor cu mîinile curate vîra foile de hîrtie la un capăt al mașinii și alt muncitor cu mîinile curate le scotea la celălalt capăt, totul în ritmul de douăzeci de exemplare pe minut — atunci oamenii din tipografie priveau cu drag motorul și se minunau de nemaipomenitele avantaje ale civilizației moderne. Se întîmpla ca motorul să obțină și cinci mii de bucăți într-o după-amiază, și cînd te gîndești că nu avea decît un singur cal putere.

Edwin nu se putea stăpîni să nu intre în tipografie. Urcă neobservat, ca din întîmplare, pe scara de piatră și dispăru înăuntru. Cînd intrai în atelier, te impresiona înainte de toate diversitatea de mirosuri, mai cu seamă cele de cerneală, ulei și parafină. Și, cu toate că ușa era deschisă și o fereastră fusese scoasă, mirosul și căldura din atelier te trăsneau în dimineața aceea zăpușitoare. Foi vechi din „Manchester Examiner“ fuseseră prinse pe luminator, ca să mai apere de soare, dar foile rupte și crăpate nu prea izbuteau să oprească soarele care intra în voie. Totuși, nimeni nu părea să sufere prea tare de căldură. După mirosuri, o altă trăsătură demnă de interes a acestei încăperi erau nenumăratele mașini și unelte de pe podeaua prea puțin netedă. Cîțiva slujbași sugeraseră cînd și cînd cu timiditate lui Darius că podeaua ar putea să cedeze într-o bună zi și să se pome-nească toți, împreună cu mașinile, în magazia brutarului ; dar Darius știa că podelele nu cedează niciodată.

În mijlocul încăperii se afla o sobă uriașă și greoaie pentru încălzit, al cărei burlan urca drept în sus spre acoperișul vizibil. Puternica mașină cilindrică se afla în stînga. În spatele ei se vedea o secție rudimentară de legătorie, cu o mașină de tăiat cu ghilotină, o mașină de tăiat carton și o mașină de perforat — fleacuri pe lîngă cea cilindrică, dar avînd fiecare cantități imense de metal, destul de grele pentru a doborî un cal ; mașinile de tăiat ar fi putut servi ca ilustrație pentru Revoluția Franceză, iar mașina de perforat pentru Sfînta Inchiziție.

Apoi mai era ceea ce numeau în tipografie „vechea presă“, o relicvă de la predecesorul lui Clayhanger, bătrîna de cel puțin optzeci de ani. Era una din acele mașini a cărei înfățișare tocită, plină de individualitate, arată de îndată că are o istorie. Ca structură, ducea soliditatea pînă la absurd. Pilonii ei erau ca stîlpii unui dig. O dată, într-o memorabilă cursă după șobolani, un șobolan se căță-rase pe unul din ei, și o bucată de hîrtie aprinsă făcuse ceea ce un terier nu ar fi izbutit. La un moment dat îi mai făcuseră niște adaosuri și sudura perfectă a metalului

era și azi o încântare pentru ochiul unui bun meseriaș. Cu mulți ani în urmă, se știa, această presă tipărise un ziar al reformiștilor la Stockport. Dar, după ce participase astfel la politica violentă a unei epoci eroice și nefericite, mașina era pusă acum să tipărească mici anunțuri pentru licitații și reuniuni. Funcționa cu dublă acționare : mai întâi un mîner care aducea cadrul sub sul, și apoi o pîrghie trasă pe deasupra, care făcea contactul între caracterele tipografice și hîrtie. Funcționa încă și acum perfect. Era atît de solidă și fusese lucrată atît de conștiincios, încît nu putea să se defecteze sau să se uzeze. Și, într-adevăr, conștiinciozitatea și îndemînarea meșteșugarilor din secolul al XVIII-lea mai arătau încă, prin această mașină nepieritoare, pînă și în secolul al XX-lea, de ce au fost în stare. Dar era nevoie de un braț voinic pentru a pune în mișcare pîrghiile de metal vineții lucioase ; ca să obții o sută de exemplare pe oră, trebuia să cam asuzi. Oamenii din tipografie țineau la ea ca la un cal de povară.

Lîngă această relicvă venerabilă și greoaie, stătea impertinentă o mașină Empire cu pedală, pentru tipărirea de plicuri și alte asemenea fleacuri. Era nouă și plină de tot felul de mici dispozitive ingenioase și funcționa nemai-pomenit de ușor, de parcă n-ar fi fost materie. Și un copil ar fi putut s-o acționeze, tipărind cu ușurință o mie de plicuri pe oră. Această mașină, împreună cu ultima achiziție, care se afla mai departe, la celălalt capăt al încăperii, lîngă raftul cel mare cu casete, completau familia mașinilor tipografice. Iar raftul cu casete conținea cincizeci de modele diferite de caractere tipografice, și mai erau și alte rafturi cu casete. Raftul cu dursuși era aproape tot atît de mare, și sub el se afla un raft cu tot felul de albituri, care ajută la menținerea unei forme de tipar, fără să apară cititorului pe foaia tipărită. Și sub raftul de albitură se afla cel cu „diverse“, plin de șifuri. Apoi venea o masă cu tăblia de piatră masivă, pe care erau încheiate formele de tipar. Și mai era placa de cerneală, un alt obiect masiv, pe care erau unse cu cerneală rulourile. Rulouri de diferite greutateți erau răspîndite peste tot, precum și bidoane mari și grele, sticle fără număr, vingalace de metal și tot felul de alte bucăți de metal — totul contribuind la impresia de masivitate care depășea

orice închipuire. Gîndul de a fi turtit chiar și de cea mai ușoară din aceste construcții era chinuitor. Te mișcai pe culoare înguste printre aceste imensități, înalte și dure, și te simțeai fragil și primejdios de moale.

V

Singurele lucruri neînfricoșătoare din încăperea aceea ticsită erau periile de curățat, dosarele prăfuite cu lucrări de accidente atîrnînd de pe uriașele grinzi transversale, și șpalturile răsîndite peste tot. Aceste foi tipărite arătau în ce măsură întreprinderea lui Darius Clayhanger constituia un canal prin care era într-un fel nevoită să treacă întreaga viață a orașului. Licitatii, întruniri, concerte, predici, conferințe culturale, diverse distracții, programe, cataloage, morți, nașteri, căsătorii, specificații tehnice, anunțuri comunale, citații, cereri, chitanțe, liste de subscripție, facturi, formulare de impozite, liste de alegători, liste de jurați, înștiințări, antete, afișe, adrese, cărți de vizită, invitații, vînzări de solduri, anunțuri de obiecte pierdute sau găsite : vestigii ale tuturor acestor probleme și ale multor altora se puteau găsi în tipografie. Tipografia era impregnată de interesele oamenilor ; era prăfuită de interesele oamenilor ; mirosul ei fierbinte ți se părea că se desprinde din viața însăși, dacă aveai în tine cu adevărat simțul vieții și dragostea de viață. Un loc grandios, înăbușitor, viu, clocotitor, cu toată imobilitatea lui metalică !

VI

Edwin se apropie de cea mai importantă dintre ele — noua mașină, care totuși nu mai era o mașină nouă. Darius Clayhanger nu cumpăra nimic nou dacă nu era strict necesar. Era încîntat cînd putea să „pună mîna“ pe ceva care să fie „ca nou“ ; ba chiar afirma uneori că un lucru cumpărat de ocazie era „mai bun decît unul nou“, pentru că fusese „domesticit“, de parcă ar fi fost cal. Totuși, această ultimă mașină era, pentru o mașină

de tipărit, aproape nouă : nu avea decît patru ani. Era o presă Columbia pentru format Demy, similară în concepție și funcționare cu istorica „mașină veche“, care trecuse prin frământările Reformei ; dar incomparabil mai ușoară, mai comodă, mai ingenioasă și mai precisă în amănuntele funcționării sale ! O construcție frumoasă, așa cum stătea acolo, privită cu admirație de ochii experți ai lui Darius, în cămașă, de Big James în șorțul său maiestuos ; și de Chawner, ajutorul de zețar, care împreună cu cei doi ucenici de afară completa personalul ! Fără alt ajutor decît acela al unui mecanic angajat cu ziua, acești oameni aduseseră mașina bucată cu bucată în tipografie și o montaseră cum trebuie. Pe vremea aceea, un maestru trebuia să știe să facă de toate.

Mașina stătea atît de maiestuoasă, atît de solidă și de neclintită, de parcă s-ar fi aflat acolo de cînd lumea și pămîntul. Cine ar fi crezut că, nici cu două săptămîni în urmă, stătuse la fel de maiestuoasă, de solidă și de neclintită la Manchester ? Nimic nu mai rămăsese ca să arate cum se îndeplinise acest miracol, în afară de un colac de cabluri în jurul pilonilor inferiori și, exact deasupra, de niște scripeți atîrnînd de pe una din grinzile transversale. Locul mașinii în tipografie îl stabilise în parte grinda de deasupra, și în parte șirul de grinzi care întăreau podeaua. Grinda cea groasă de pe tavan le îngăduise meseriașilor să manevreze greutatea uriașă cu ajutorul scripeților ; cît despre grinzile de pe podea, Darius ascultase destule avertismente ca să țină pînă la urmă seama de ele.

VII

— Mai imprimă o probă, James, zise Darius. Și, zărindu-l pe Edwin, în loc să-l întrebe de ce-și pierde timpul pe-acolo, adăugă bine dispus : Ia uite-aici, băiete.

Darius era încîntat de sine, de oamenii lui și de achiziția făcută. Se afla într-una din dispozițiile în care știa să fie amabil ; era vesel și cu fruntea sus. Cu două zile în urmă, fusese atît de absorbit de această mașină, încît trecuse printr-o criză biliară aproape fără s-o bage în

seamnă ! Și-acum, întreaga operație atât de complicată fusese dusă cu bine la capăt.

Big James băgă foaia de hîrtie, cu mișcări îndemînă-tice și delicate. Ajutorul de zețar răsuci mînerul, și cadrul mașinii lunecă orizontal înainte, într-o liniște maiestuoasă, încremenită. Și apoi Big James apucă pîrghia cu mîna, arătîndu-și brațul păros dezgolit pînă la cot, și o trase în sus. Delicatul proces fu realizat cu o exactitate minu-țioasă și uniformă ; ajustate la zecime de milimetru, ma-rile mase de metal aduseseră hîrtia și literele laolaltă și le separaseră din nou. În clipa următoare Big James scoase hîrtia, și cei trei bărbați o cercetară, aplecați asupra ei. O imprimare perfectă !

— Ei bine, zise Darius radios, am avut nițel noroc s-o montăm ! Niciodată n-am avut mai puțină bătaie de cap ! Înseamnă că putem să ne descurcăm și fără inșii de la turnătorie ! James, poți să te cînstești cu un litru de bere, dacă ai chef, dar nu vreau să-i văd bînd pe ucenici ! Nu, să n-aud de așa ceva ! Să le dea doamna Nixon niște răcoritoare, dacă vor.

Era binevoitor. Inaugurarea unei noi mașini merita o recunoaștere solemnă, mai ales într-o zi călduroasă ca aceea. Era un eveniment.

— Și un copil de țiță l-ar putea răsuci, murmură ajutorul de zețar, jucîndu-se cu mînerul care acționa cadrul.

Era o exagerare, dar o exagerare scuzabilă, poetică. Big James își șterse mîinile de șorț.

VIII

Atunci se auzi o trosnitură ciudată de undeva — vagă, slabă și totuși amenințătoare. Darius stătea între mașini și fereastra demontată, cu spatele la fereastră. Big James și ajutorul de zețar se repeziră in-stinctiv din centrul odăii spre Darius. Într-o clipă, ajuto-rul de zețar fu pe pervazul ferestrei.

— Ce faceți ? întrebă Darius cu asprime ; dar glasul nu-i suna sincer.

— Podeaua ! exclamă tulburat ajutorul de zețar.

Big James rămase lipit de perete.

— Ce-i cu podeaua ? îl înfruntă Darius cu încă-păţinare.

— Una din grinzi cedează, bolborosi ajutorul de zeţar.

— Prostii ! strigă Darius.

Dar în aceeaşi clipă îi făcu semn lui Edwin să fugă din mijlocul odăii, şi Edwin se supuse. Toţi patru ascultau, cu nervii încordaţi la maximum. Darius îşi muşca buza de jos cu dinţii. Dispoziţia i se schimbase brusc : era furios. Oamenii îşi reaminteau cu uimitoare claritate fiecare avertisment rostit de ani de zile în legătură cu podeaua. Fiecare asigurare iritată a lui Darius în anii trecuţi li se părea acum deodată prostească şi îndărătnică. Cum putea un om cu judecată să se aştepte ca podeaua asta veche să reziste la o presiune atât de cumplită ca aceea la care Darius îndrăznise până la urmă s-o supună ? Podeaua ar fi putut prea bine să fi cedat cu ani în urmă ! Oamenii ar fi trebuit să nu ţină seama de dispoziţii atât de nesăbuite. Gânduri ca acestea treceau şi prin mintea lui Big James, şi a ajutorului de zeţar.

Cît despre Edwin, simţea, nu ştia nici el cum, o emoţie plăcută. Sincer vorbind, nu-şi putea înăbuşi speranţa că podeaua va ceda. Enormitatea catastrofei care ar fi urmat îl fascina. Ştia că va fi dezamăgit dacă, pînă la urmă, dezastrul nu se va produce. N-avea importanţă că asta ar fi însemnat pagube uriaşe de sute de lire şi necazuri foarte mari. Raţiunea nu-l influenţa, şi nici primejdia în care se afla. Văzu un cîrlig uriaş în perete, de care îşi zise că se va agăţa cînd se va produce minunata prăbuşire, şi îşi închipui un morman de maşinării şi scînduri sfărîmate, la trei metri sub el, şi zarva imensă pe care această întîmplare o va produce în oraş.

IX

Darius nu vroia să-şi piardă încrederea în podea. Ținea la ea cu o furie mută. Nu vroia să se cațere pe pervazul ferestrei, nici să-i spună lui Big James s-o facă, şi nici chiar lui Edwin. În privința podelei avea o încre-

dere oarbă ; era mai presus de apelul la rațiune. Susținuse întotdeauna cu pasiune, și va susține mereu, că podeaua era de neclintit. Afirmind-o mereu, ajunsese pînă la urmă să se convingă singur de rezistența ei atotputernică. Cînd un glas din lăuntruul său îi murmură că încrederea lui în podea n-avea nici o bază științifică, încerca să înăbușe acest glas. Așa încît rămase nemișcat, între fereastră și mașină.

Nici un zgomot ! Nici cel mai mic zgomot ! Nici un tremur al mașinii ! Doar răsuflarea lui Darius, care se putu auzi după o clipă. Apoi, hohoti batjocoritor.

— Și acum, ce vreți ? întrebă el sfidător, cu o mutră încruntată Ce v-a apucat pe toți ? (Își vîrî mîinile în buzunare.) N-o să-mi spuneți că...

Ucenicul cel mai tînăr veni de pe platforma motorului.

— Du-te înapoi imediat ! răsună tunător glasul lui Big James.

Era primul lucru pe care-l rostea, și nu pe un ton poruncitor, scos din minți, nestăpinit, ci cu o blîndețe teribilă și convingătoare. Vorbele căzură asupra ucenicului ca un sac de nisip, și acesta se făcu nevăzut.

Darius nu spuse nimic. Se auzi încă o trosnitură, mai puternică, și era limpede că venea de sub postamentul mașinii. În aceeași clipă, o bucățită de tencuială murdară se desprinsese de pe peretele opus și căzu sfărîmîndu-se într-un praf albicios pe podea. Darius rămînea mai departe într-o nemișcare cucernică ; Big James stătea și el nemișcat. Erau ca vrăjiți. Ajutorul de zețar se năpusti în curte.

X

Și atunci Edwin, aproape fără să știe ce face, și neîndoielnic fără să știe de ce, făcu cîțiva pași grăbiți, prinse cîrligul uriaș atașat la roata de jos a scripetelui care atîrna de grinda din tavan, trase în sus colacul de cabluri din dosul mașinii și prinse cîrligul de ea, apoi fugi îndărăt. Cablul de tragere al scripetelui fusese pus pe inelul de fier al unei trape, din colțul de lîngă Big James ; trapa aceasta, cîndva locul de unde pornea scara interioară

ce ducea la parter, fusese bătută în cuie cu mulți ani în urmă. Big Jămes se lăsă în genunchi, strînse cablul și-l înnodă. Se auzi încă o trosnătură, mai puternică, po-deaua se lăsă neîndoielnic în jos și partea din spate a mașinii se scufundă cam de un deget. Dar nu mai mult. Scripetele ținu. Efortul era distribuit între grinda de deasupra și cea de dedesubt, înfăptuind astfel echilibrul.

— Afară ! Ieși afară, băiete ! Afară ! strigă Darius cu glas stins, simțind cum se năruie nu atelierul, ci credința sa nestrămutată.

Și Edwin fugi în jos pe scări, împingînd înaintea lui pe ucenicii dezorientați, urmat de cei mari. În curte, ajutorul de zețar, preocupat doar de sine, țopăia într-un picior înjurînd.

XI

Darius, Big James și Edwin stăteau în bătaia soarelui de dimineață și priveau țintă prin golul ferestrei, ascultînd.

— Nu ! rosti Big James, după o veșnicie. Băiatul l-a salvat ! A salvat atelierul ! Pe legea mea... pe legea mea...

Darius se întoarse spre Edwin și încercă să spună ceva ; și atunci Edwin văzu fața tatălui său schimonosindu-se într-o strîmbătură colțuroasă și lacrimile țîșnindu-i din ochi, și se simți strîns convulsiv în brațele dezgolite ale tatălui său. Băiatul era foarte mîndru, foarte măgulit, dar îmbrățișarea asta nu-i plăcea ; îl făcea să se rușineze. Se gîndi cum ar mai fi chicotit Clara și cum l-ar mai fi maimuțărit mai apoi pe taică-său, dacă ar fi fost de față. Și deși făcuse neîndoielnic ceva minunat, ceva într-adevăr eroic, dovedind că avea o nemaipomenită prezență de spirit, în sinea sa nu se simțea cu adevărat mîndru, pentru că i se părea că procedase ca un automat. Pur și simplu era uluit și se simțea plăcut impresionat, deși cam stîngenit.

Tatăl său îi dădu drumul. Atunci toate senzațiile lui Edwin se prefăcură într-o imensă năucire — în fața comportării cu totul neobișnuite a tatălui său. Cum ! Tatăl său emoționat ! Trebuia să înceapă să-și revizuiască părerile statornicite.

Pînă a doua zi dimineța, lucrurile se mai liniștiră.

Numai odată cu calmul acesta relativ, începu familia Clayhanger, ca și cei legați de ea, să-și dea seama prin ce uriașă încercare trecuseră și, mai ales, să simtă așteptarea încordată a evenimentelor după ce toți cei aflați în tipografie fugiseră afară. Într-o clipă în toată casa oamenii aflară ce se întîmplase și ce ar mai fi putut să se întîmple ; imediat, toate femeile se strînseră în curte ; chiar și domnișoara Ingamells își trădă grija sacră pentru prăvălie. Zece inși stăteau în curte, uitîndu-se la fereastra căscată de la etaj și așteptîndu-se să audă în orice clipă năruirea. Trecu o bucată de vreme pînă cînd Darius îngădui cuiva să urce pe scară. Apoi trimiseră după brutar, cel care avea închiriat parterul. Un om binevoitor, prietenos, care se arătă dispus să accepte orice sugestie ; îi dăruî practic lui Darius parterul, dacă acesta avea curajul să intre acolo sau să trimită pe alții. Sediul dezbaterilor fu mutat atunci pe ulicioara din dos. Au fost chemați un zidar și cîțiva dulgheri, și începură niște tratative nemaipomenit de lungi și de solemne. Ceasuri întregi se scurseră fără să se ia vreo hotărîre ; nimănui nu-i ardea să mănînce sau să bea, și viața părea să se fi oprit la încrucișarea dintre Trafalgar Road și Wedgwood Street. Cîțiva băieți și bărbați în toată firea, care aflaseră de întîmplare și care aveau cerscul dar al curiozității, priveau în extaz la anunțul „Intrarea interzisă“, atîrnat pe porțile dărăpănate din Woodisun Bank. Se părea că așteptarea nu le va fi răsplătită niciodată, dar aveau dreptate să nu-și piardă încrederea : la un moment dat, un cărucior, cu cîteva grinzi lungi de trei metri, se opri în fața porților și, după o vreme, l-au împins cu greu pe lîngă ei după colț, ca să intre pe ulicioară, și apoi să urce panta. Ulicioara era înțesată de oameni care căscau gura la grinzile cărate în magazia brutarului. Dacă podeaua catului de deasupra s-ar fi hotărît atunci să se prăbușească, vitejii dulgheri care umblau nepăsători prin magazie ar fi fost striviți sub

tone întregi de mașinării. În cele din urmă, o pădure de stilpi a fost plantată pe podeaua de la parter, printre vechiturile brutarului ; fiecare grindă a fost trainic sprijinită, și experții și-au dat cu părerea că nu se mai putea întâmpla nici o nenorocire. În sfârșit, desprinseseră scripetele care ținea presa cea nouă, și mașina, ușor înclinată, fu lăsată, încet-încet, să se sprijine pe podea : și s-a văzut că experții avuseseră dreptate.

II

Între timp, oamenii se apucaseră să îmbuce cîte ceva — în fugă, parcă scuzîndu-se. Seara se lăsa încet. Familia Clayhanger se strînse, mai tîrziu, în jurul mesei. Ce cină neobișnuită ! Și ce tată neobișnuit ! Copiilor le venea greu să vorbească firesc. Și apoi sosi doamna Hamps, aducînd volubilă mulțumiri Domnului și povestind că întreg orașul era emoționat, și mai ales plin de admirație față de eroicul ei nepot. În ceea ce o privește însă pe ea, mărturisi cu înfocare că nu era cîtuși de puțin uimită de singele rece al nepotului ei ; ar fi fost surprinsă dacă s-ar fi purtat cu mai puțin singe rece. Dintr-un îndelungat studiu al caracterului lui, știa de mult, fără greș, că într-o astfel de împrejurare ca cea care se petrecuse, Edwin se va purta exact cum se purtase. Atitudinea mătușii Hamps, deși reducea miraculosul la ceva obișnuit, ușor de prevăzut, nu micșora totuși respectul sincer al Clarei față de Edwin. De la purtarea ei batjocoritoare, copila trecuse dintr-o dată, fără să știe cum, la o totală admirație față de erou. După plecarea doamnei Hamps, întreaga familie, inclusiv Darius, se duseră la culcare mai devreme decît de obicei.

Și acum, văzîndu-i pe tatăl său, pe Big James și pe domnișoara Inghamells în liniștea stranie a dimineții, în destînderea de după acele ore încordate și înțelegînd în întregime ce se petrecuse, Edwin își dădu seama din purtarea tuturor că, printr-o acțiune instinctivă care durase probabil cinci secunde, dobîndise — lucru surprinzător — respectul aparent durabil al celorlalți. Astfel, cînd intrase

absent în prăvălia proaspăt stropită, înainte de micul dejun, domnișoara Ingamells îl salutase cu totul altfel și îl întrebase cu multă considerație ce părere avea în legătură cu un oarecare colet care trebuia expediat. Edwin socotea lucrul ciudat ; îl socotea illogic ; și urmarea acestei atitudini evident sincere a domnișoarei Ingamells a fost că el o disprețui pentru slăbiciune morală. Știa că se făcea vinovat și el de slăbiciune morală, dar era sigur că niciodată nu s-ar pleca, nu s-ar ploconi într-atât cît domnișoara Ingamells ; iar faptul că era vădit sinceră nu făcea decît să-i sporească disprețul tainic.

Dar și tatăl său era ca domnișoara Ingamells. Edwin nici nu visase măcar că oamenii, și mai ales tatăl său, se caracterizau printr-o asemenea simplitate. Și totuși, dacă se gîndea mai bine, nu observase el întotdeauna la tatăl său o anumită candoare, la care nu putea decît să privească de sus ? Acum, întîlnindu-l în curte, tatăl său îi vorbi aproape cum ar fi vorbit cu un asociat mai tînăr. Era mai mult decît ciudat ; era împotriva firii, așa cum o înțelegea Edwin.

Se simțea atît de superior, atît de plin de sine — fi-rește fără s-o vrea — încît nu făcu nici o încercare să se pună în locul tatălui său. În clipele cumplite dintre prima trosnitură și a doua, văzuse în închîpuire o grămadă de sfărîmături de mașinării și scînduri în abisul de la picioarele sale. Tatăl său avusese o imagine mult mai realistă și mai înspăimîntătoare : văzuse sfărîmată și oprită în loc meseria sa de tipograf, și toate economiile azvîrlite ca să poată repara și cumpăra mașini noi. Și mai văzuse și vieți omenești pierdute, care ar fi putut fi puse pe seama nesăbuinței sale. Cu pesimismul care poate pune stăpînire pe oricine în timpul unei crize, văzuse ruina unei cariere, zădărnicierea cutezanței și înverșunării sale de o viață — sfîrșitul tuturor înfăptuirilor. Și în clipa aceea îl văzuse pe fiul său pășind înainte și salvînd totul dintr-o situație care părea fără ieșire. Îl socotise întotdeauna pe fiul său un neajutorat, un răsfățat, neînstare de vreo inițiativă sau faptă mai îndrăzneată. Se credea pe sine un om deosebit, și viața îl învățase că oamenii deosebiți nu au aproape niciodată fii deosebiți. Văzuse nu o dată bărbați deosebiți procopsiți de soartă cu fii prostănaci și leneși. Și totuși,

dorise din toată inima să poată fi mîndru de fiul său. Și cît ar fi vrut ca, atunci cînd vreun cunoscut s-ar fi arătat sincer entuziasmat de calitățile fiului său, să se prefacă uimit și, cu o mîndrie abia ascunsă, să pretindă că fiul său este un tînăr cu totul obișnuit.

Acum dorința îi fusese îndeplinită ; îi fusese mai mult decît îndeplinită. Orașul va vorbi timp de o săptămînă despre prezența de spirit a lui Edwin. Fapta lui Edwin va intra în istorie ; devenise de pe acum istorică. Dar nu numai fapta în sine era uimitoare, fără seamăn, epocală ; ea dovedea că Edwin, deși blînd, delicat și șovăielnic, avea tărie de caracter. Acesta era punctul esențial : băiatul avea tărie de caracter ; era în el material din care putea ieși ceva. Adăugați apoi recunoștința instinctivă a tatălui — o recunoștință de o asemenea nebănuită adîncime, încît nici măcar nu se simțise rușinat ieri dimineață că-și îmbrățișase dintr-un imbold fiul de față cu toți.

Iar Edwin, în egoismul său inconștient, nu știa nimic din toate astea.

III .

— M-am întîlnit adineaori cu Barlow, zise Darius pe un ton confidențial către Edwin. (Barlow era brutarul.) A trecut pe-aici înainte de a porni pe la clienți. Vrea să-mi subînchirieze magazia — așa, ca să fie totul în ordine ! Eh ?

— Da, făcu Edwin, înțelegînd că se aștepta încuviințarea lui.

— Trebuie să punem din nou mașina drept.

— Cred că podeaua e acum tare ca o stîncă ? sugera Edwin.

— Ehehe ! Și mulțumită ție ! Da ! zise tatăl, cu o urmă de nerăbdare binevoitoare în glas.

Politica de cîrpăceală avea să continue. Acum că podeaua fusese bine întărită, cel mai ușor și mai puțin costisitor era să lase deocamdată lucrurile așa cum se găseau. Odată scoase din magazie mărfurile ce aparțineau brutarului, Darius putea să folosească spațiile dintre stîlpi

pentru tot felul de vechituri ; și putea fie să spargă o ușă prin zid spre curte, fie să deschidă trapa bătută în cuie și să refacă vechea scară interioară ; sau putea chiar să nu facă nimic — dar asta ar fi însemnat să treacă prin Woodisun Bank și prin ulicioară, de fiecare dată când voia să umble la vechiturile sale !

Și când stai să te gîndești că ieri, după a doua trosnitură, fusese gata să facă legămînt că va închiria în altă parte o tipografie nouă, așa cum trebuie — numai să scape de catastrofă atunci ! Dar nu ajunsese chiar să facă legămînt. Și, în orice caz, un legămînt față de sine însuși nu înseamnă un legămînt față de Sfînta Fecioară. Scăpase din primejdie, și aceeași primejdie nu se mai putea repeta. Atunci, de ce să comită nebunii de prudență, cînd aranjamentul de acum „o să meargă“ ?

IV

După-amiază, cu cel mai misterios aer profesional, Darius Clayhanger îi spuse lui Edwin să-l urmeze în prăvălie. Ceasuri de-a rîndul, Darius tot discutase și se sfătuisese cu zețarii săi în legătură cu noua mașină de tipărit, care acum era din nou așezată drept, gata să intre în funcțiune. De mai bine de o săptămînă, Edwin făcea parte din statul major al tatălui său, fără să i se încredințeze vreo sarcină sau treabă anume. Tatăl său fusese prea prins cu sosirea și instalarea mașinii, ca să acorde prea multă atenție sarcinilor ce-i reveneau lui Edwin în complicata activitate cotidiană din tipografie. Oricum, avea de gînd să-l pună de acum înainte pe băiat să lucreze într-un sector potrivit. Merita măcar atîta lucru, băiatul.

Stînd la birou, deschise în fața sa registrul de cotidiene și reviste săptămînale, și îi explică sistemul de lucru.

— Să luăm revista „British Mechanic“, zise el.

Și întoarse foaia acolo unde era scris cu cerneală roșie titlul „British Mechanic“. Sub acest titlu erau trecute numele și adresele a cincisprezece abonați la revistă.

În dreapta numelor se aflau treisprezece coloane, reprezentând cele treisprezece săptămîni dintr-un trimestru al anului. Cu încetineala-i obișnuită, Darius descrie întregul proces de distribuire. Pachetul cu reviste sosea, era numărât, și apoi se trecea pe fiecare exemplar numele unui abonat, într-o formă prescurtată. Unele exemplare aveau să fie livrate printr-un băiat de serviciu ; acestea îi erau înmîinate băiatului de serviciu și se bifa în dreptul fiecărui abonat, în coloana săptămînii respective. Alte exemplare aveau să fie ridicate chiar de abonați ; și cînd aceștia și le luau, iarăși se bifa în dreptul numelui abonatului. Unele exemplare erau achitate cu bani gheață la prăvălie, altele erau plătite cu bani gheață băiatului de serviciu ; unele se plăteau lunar, altele trimestrial, și altele, după cum spuse Darius încruntat, nu se plăteau niciodată. Dar, oricum ar fi fost plătite, cînd se achita un exemplar, sau cînd se achitau treisprezece exemplare, trebuia să se facă în registru o cruciuliță pentru fiecare exemplar. Astfel, pentru un singur trimestru la revista săptămînală „British Mechanic“, trebuia să bifezi în registru aproape de două sute de ori și să însemni aproape două sute de cruciulițe, dacă făceai treaba cum se cuvine. Totuși, niciodată nu era făcută cum se cuvine — domnișoara Ingamells neavînd destul timp și băiatul de serviciu nefiind o persoană pe care să te poți bizui — iar Darius ținea grozav ca treaba asta să fie făcută cum se cuvine. Profitul brut pe un trimestru la „British Mechanic“ nu era nici de cinci șilingi în total, și nici un client nu era mai pretențios și mai arțăgos decît aceia care cumpărau de cițiva gologani pe săptămîină și pretindeau ca marfa să le fie livrată gratuit la domiciliu — și încă pe credit de trei luni. Totuși, nu se putea face nimic. Obiceiurile cereau ca tipograful care era și librar să difuzeze presa ; și-apoi, abonații la presă erau un fel de nucleu al activității comerciale, în general.

Și la fel ca la „British Mechanic“, tot astfel se petreceau lucrurile și cu alte șaptesprezece reviste săptămînale. Ziare erau mai puține, dar evidența lor era și mai complicată. Pentru revistele lunare era un alt registru, cu un alt sistem ; aici sumele erau mai mari, mergînd pînă la o jumătate de coroană.

Darius îl călăuzi pe Edwin cu răbdare și în amănunțime prin întregul labirint.

— De acum înainte, zise el, ai să ai în grija ta toate astea.

O spuse cu bunăvoință, cu convingerea că-i acorda o meritată recompensă, cu aerul unuia care dăruiește credinciosului său intendent stăpânirea a zece orașe.

— Îngrijește-te bine de treaba asta, băiete, zise el în cele din urmă, și-l lăsă pe Edwin cu un pachet de reviste de tot felul, ca să se obișnuiască.

Prin fața ochilor lui Edwin treceau în goană sute de nume, mii de cifre și zeci de mii de bifări. Inima îi protesta; protesta copleșită de aversiune. Perspectiva care i se deschidea în față îi făcea silă. Dar partea aceea din firea lui care era plină de slăbiciune și blîndețe îl sili să zîmbească, să se prefacă încîntat și supus în fața acestei dovezi copleșitoare de încredere din partea tatălui său. Cît despre Darius, era încîntat de sine și de fiul său, și simțea că se purta așa cum ar fi trebuit să se poarte un părinte binevoitor. Edwin își dovedise fermitatea, arătase că avea acea calitate îndescriptibilă care e „tăria de caracter“, și merita să fie încurajat.

V

A doua zi dimineata, în tipografie, Edwin dădu peste Big James în timp ce acesta îi arăta cum să culeagă litere tinărului ucenic, care „învățase casetele de litere“ doar în teorie. Big James ținea culegarul în mîna-i stîngă, uriașă, ca pe o cutie cu chibrituri, iar cu două degete ale mîinii drepte culegea din casetă literă după literă, foarte rar, pentru a arăta cum trebuie făcută mișcarea, și le așeza în culegar. Cu glasul său blînd, răsunător, explica băiatului că fiecare literă trebuie apucată într-un anumit fel, așa încît să cadă cu fața în sus în culegar, fără să mai trebuiască să facă și altă mișcare intermediară. Și-i mai explica, de asemenea, că mîna stîngă trebuia astfel ținută încît dreapta să aibă de făcut drumuri cît mai scurte cu putință. Dezvăluia tainele de bază ale meseriei, și era fericit, dînd drumul între timp întregii

provizii de glume care se fac probabil în zețării încă de la inventarea tiparului. Apoi tăcu, începînd să lucreze din ce în mai repede, pînă cînd mîna dreaptă abia îi mai putea fi urmărită în fulgerările ei, și fața ucenicului se acoperi de uimire. Cînd sfîrși rîndul, scoase interlinia, o trînti pe ultimul rînd de litere, și dădu culegarul ucenicului să încerce și el.

Ucenicul începu să culeagă — cu picioarele, cu umerii, cu gura, cu sprincenele — cu tot corpul, în afară de miini, care cu toate acestea se agitau în toate părțile.

— Nu în șapte ani, dar nici în șaptezeci n-o să înveți, pușlama ! zise Big James.

Și după ce-l împinse cît colo pe băiat cu o palmă prietenoasă dată peste cap, luă din nou culegarul și începu să-i arate iar mișcarea atît de lină care stă la baza culegătoriei rapide.

— Ascultă ! zise Big James, după ce ucenicul încercase iarăși și se descurcase și mai prost ca oricînd. O să-l rugăm pe domnu' Edwin să facă o încercare. Să vedem ce poate el.

Și Edwin, timid, fu nevoit să se supună. Mîndria îl obliga să-l întreacă pe ucenic, și char izbuti.

— Vezi ? zise Big James. Ce ți-am spus ?

Părea să înțeleagă cumva că, întrucît Edwin salvase cu două zile mai înainte tipografia de la distrugere, se va dovedi neapărat și un zețar înnăscut.

Ucenicul rise respectuos, iar Edwin zîmbi cu modestie și stîngăcie, plecînd fără să mai facă treaba pentru care venise.

Prin fapta sa curajoasă în acel moment greu, pe care o săvîrșise nepăsător și fără să chibzuiască nici un pic, se părea că-și dovedise destoinicia în toate ramurile meseriei de tipograf și de librar. Toți credeau astfel. Toți erau încîntați. Toți vedeau că providența fusese bună cu Darius și cu fiul său. Părinții celorlalți copii din oraș, cărora le plăceau trăsăturile lui Edwin și părul lui blond, își spuseră că nu toți părinții erau atît de norocoși ca domnul Clayhanger și că, din fericire, vechiul soi nu dispăruse cu totul în vremurile noastre moderne. Edwin nu mai putea să scape de părerea obștească. O simțea în jurul lui ca pe o plasă pe care trebuia, într-un fel, s-o spintece.

Într-o dimineată, Edwin era ocupat în prăvălie cu protejatul său, micul vânzător de ziare, care îl privea cu respect. Dar nu mai era același Edwin, deși oamenii care judecau numai după trăsături și după lungimea pantalonilor și a mânecilor ar fi putut crede că era același Edwin, crescut și corectat. Trecuse o jumătate de an. Era un februarie friguros. Domnul Enoch Peake nu numai că se căsătorise cu doamna Louisa Loggerheads, dar și murise de apoplexie, lăsând în urma lui Cocknage Gardens, o văduvă și numele zugrăvit cu litere mari deasupra cuvântului „Loggerheads“ la intrarea „Dragonului“. Tipograful tipărise anunțurile mortuare și își îngropase odată cu el speranțele de a face afaceri în direcția aceea. Multe alte anunțuri mortuare ieșiseră din aceeași tipografie în timpul iernii, inclusiv cea a domnului Udall, marele jucător de bile. Lui Edwin i se părea nefiresc pentru un jucător de bile, pe care îl văzuse cu adevărat jucând, ceva atât de solemn ca decesul. În orice caz, Edwin pierduse absolut tot interesul pentru jocul de bile; doar o dată în ultimele șase luni se gândise la el — și asta din cauza unui anunț mortuar. De asemenea, începuse să se obișnuiască cu anunțurile mortuare. Primea comenzile pentru un anunț mortuar cu tot atita nepăsare ca și comenzile pentru etichete de caramelle. Dar nu decesele și nici spectacolul vieții, așa cum îl vedea din prăvălie, făcuseră din el un alt Edwin.

Ceea ce îl schimbase era lenta influență zilnică a nenumăratelor îndatoriri mărunte, obișnuite, din care nici una nu-i cerea un efort mental deosebit, ca și monotonia lor, și atenția convențională și constantă în atitudinea sa față de clienți. Edwin mai era încă un adolescent, foarte tânăr — dar trebuia să privești cu luare-aminte această tinerețe dacă voiai s-o descoperi dedesubtul bărbatului mititel în care el se transformase. Scotea ceasul din buzunar cu un gest absent și arăta exact ca tatăl său; și chiar și tonul glasului îl reproducea pe cel al ultimului om matur mai important cu care se întâmplase să fi stat

de verbă. Și deși nu devenise un filfizon (din motive financiare), își pieptăna părul prea lins, și o bombănea prietenște pe Maggie în legătură cu gulerele sale, cam la fiecare două săptămîni o dată. Da, era un alt Edwin ! Totuși, să nu credeți că trăia într-o crescîndă nemulțumire, fie ea cronică sau acută. Dimpotrivă, boala nemulțumirii îl rodea din ce în ce mai puțin.

Pentru vînzătorul de ziare, Edwin era un bărbat adevărat ! Îl acceptase cu un fatalism fără rezerve, la fel cum și Edwin îl accepta pe tatăl său. În consecință, băiatul stătea pasiv cît timp Edwin lăsă deoparte treburile, răsfoind pentru plăcerea sa revista „Manchester Examiner”. Era sîmbătă dimineața, ziua cînd revista publica renumitul ei Supliment Literar. Toți copiii citeau cu nesăț Suplimentul Literar ; numai că Edwin, în virtutea slujbei sale, îl avea primul. Pe prima pagină și pe a doua era o povestire serială, de George MacDonald, W. Clark Russell, sau doamna Lynn Linton ; urmau apoi extrase mai interesante din cărți noi, iar pe pagina a patra erau tot felul de glume alese din „Punch”. Edwin oricum începea întotdeauna cu glumele, și o făcea oarecum rușinat de superficialitatea sa. Așa că acum citi în goană glumele, aruncă o privire la titlurile cărților recent apărute, citi dialogurile serialului, în timp ce treburile și băiatul cu ziarele așteptau. Nu era nici o grabă, chiar dacă se aflau în anul 1873 și oamenii spuneau că în curînd vom ajunge la mijlocul deceniului optulea ; chiar dacă Legea brevetelor pentru băuturi intrase în vigoare și cîrciumarii prevesteau sfîrșitul lumii. Ziarele de dimineață nu erau distribuite pînă la ora zece, unsprezece sau chiar douăsprezece în Bursley, iar sîmbăta, din cauza interesului lăudabil al lui Edwin pentru cea mai grozavă literatură din periodice, erau distribuite chiar mai tîrziu ca de obicei.

II

În dimineața asta specială, Edwin fu tulburat din studiu de cineva mai important decît vînzătorul de ziare, mai important chiar și decît tatăl său. Domnul Osmond Orgreave intră bocănind cu picioarele înghețate

în prăvălie, unde podeaua era încă umedă de apa cu care fusese stropită înainte de a fi măturată. Domnul Orgreave, deși după cîte știa Edwin nu mai fusese niciodată în prăvălie, se îndreptă fără șovăire spre soba cu cărbuni, își îndoi genunchii și începu să-și încălzească mîinile. Din această poziție începu o conversație cu Edwin, care lăsa jos Suplimentul Literar. Domnișoara Ingamells lipsea pentru moment din prăvălie.

— Tata-i aici ?

— Nu, domnule.

Edwin nu spuse unde era tatăl său, pentru că primise instrucțiuni ca, în general, să nu dea niciodată amănunte în această privință.

— Unde e ?

— A ieșit, domnule.

— Oh ! Bine ! A lăsat vreo dispoziție în legătură cu specificațiile tehnice pentru școala primară din Shawport ?

— Nu, domnule. Mă tem că n-a lăsat. Dar pot să întreb în tipografie.

Domnul Orgreave se apropie zîmbind de tejghea. Avea o față colțuroasă, mai curînd energică, severă, cu o mustață căruntă și un barbișon cărunt, și totuși atitudinea și glasul lui aveau ceva amuzant, tineresc. Și nu era singura contradicție la el. Hainele erau extrem de elegante și frumoase în detalii — albeața cămășii ar fi izbit și pe cel mai distrat observator — dar părea că pe el îl interesează prea puțin hainele, ba chiar dădea dovadă de neglijență în privința lor. Ungھیile de la mîini erau foarte îngrijite. Dar mîzgălea cu creionul pe manșetele cămășii, și părea că nu-l supără o pată cenușie de pe mînă, acolo unde se atinsese de sobă. Dar așa cum îl vedea Edwin, domnul Orgreave își făcea un costum nou de haine în fiecare săptămînă, își schimba rufele zilnic și făcea baie din oră în oră. Omul nu era deloc ceremonios. Astfel, deși nu mai vorbise niciodată cu Edwin, nu încercă să se prefacă deloc că nu știe cine e ; stătea de vorbă cu el de parcă ar fi fost vechi prieteni, care se despărțiseră abia de o zi ; mai ales, stătea de vorbă cu el de parcă ar fi fost egali ca vîrstă, importanță și avere. Ciudat om !

— Ascultă, zise el continuînd conversația, specificațiile acelea sînt la Capela Sytch. Dacă ai veni acum cu mine — adică chiar *acum* — aș putea să ți le dau și să-ți explic mai precis cîteva lucruri, și poate că Big James ar putea să înceapă lucrul la ele în dimineața asta. Știi, e ceva urgent.

Deci îl cunoștea pe Big James.

— Desigur, zise Edwin emoționat.

Și, după ce-i spuse pe scurt vînzătorului de ziare să facă o parte din treabă, pe care știa bine că nu era în stare s-o facă, îl trimise s-o caute pe domnișoara Ingamells, o informă unde se ducea și ieși din prăvălie după domnul Orgreave.

III

— Știi, fără îndoială, că Charlie e la școală în Franța, zise domnul Orgreave pe cînd treceau pe Wedgwood Street, îndreptîndu-se spre piața St. Luke ; într-adevăr, era un om foarte sociabil.

— Ăă... da !. răspunse Edwin, cu o bruschete nestăpînită, încheindu-se la haina strîmtă cu un aer important de om ocupat.

— De fapt, nu-i o școală — ci universitate. La Besançon, știi. Acolo se primesc studenți mai tineri la universitate. Oh ! Se distrează de minune — de minune. Nu-ți scrie deloc, îmi închipui.

— Nu, zise Edwin cu un rîs scurt.

Domnul Orgreave rîse tare.

— Și nu ne-ar scrie nici nouă, dacă maică-sa n-ar face atîta caz. Dar cînd ne scrie, ne dăm seama că nu mai există pe lume alt loc ca Besançonul.

— Trebuie să fie splendid, zise Edwin gînditor.

— Erați prieteni la cataramă, nu-i așa ? Știu că-l auzeam vorbind de dumneata toată ziua. Maică-sa obișnuia chiar să spună că avem Clayhanger la fiecare masă.

Și domnul Orgreave rîse iar din toată inima.

Edwin roși. Era nespus de uimit și extrem de măgulit. Ce naiba putea Duminică să fi găsit să le spună în fiecare

zi despre el ? El, Edwin Clayhanger, subiect de conversație în casa Orgreave, acea casă misterioasă în care nu intrase niciodată dar pe care și-o închipuise întotdeauna mai presus de toate celelalte ! Cu mai puțin de un an în urmă, Charlie Orgreave fusese „Duminică“, fusese „Naiba-să-mă-ia“, și acum era student la universitatea din Besançon — atât de inabordabil și de romantic ; iar el, Edwin, rămânea în prăvălia tatălui său ! Aflase că Charlie plecase la universitatea din Besançon, dar nu înțelesese cu adevărat pînă în momentul acela. Semnificația întregii situații îi înțeți nemulțumirea ce mocnea în el și îl făcu să-și dea seama și de un alt lucru — și anume că familia Orgreave era, de fapt, un grup vesel și voios de buni prieteni adunați laolaltă, și nicidecum părinți și copii ; viața în căminul lor era probabil ceva cu totul diferit de cea din căminul lui.

IV

După ce străbătura spațiul deschis al pieții St. Luke și ajunseră la capătul lui Sytch Bank, domnul Orgreave se opri o clipă în fața Olăriei Sytch și arătă spre o fereastră mare de la capătul de miazăzi pe care tocmai o băteau în scînduri.

— În sfîrșit ! murmură el dezgustat. Apoi adăugă : Asta-i cea mai frumoasă fereastră din Bursley, și poate chiar din cele Cinci Orașe ; și uite ce-i fac.

Edwin nu mai auzise niciodată cuvîntul „frumoasă“ rostit pe acest ton — în afară doar de femei, cum ar fi mătușa Hamps, despre un copilaș, o poezioară sau o predică. Dar domnul Orgreave nu era femeie ; era un om de lume, era aproape „omul de lume“ ; și obiectul adjectivului său era o fereastră !

— De ce o bat în scînduri, domnule Orgreave ? întrebă Edwin.

— Oh ! Lucarne vechi ! Lucarne vechi !

Edwin începu să chicotească. Se gîndi o clipă că domnul Orgreave făcuse o glumă pe care el nu o înțelegea, căci, nu știa nici el de ce, nu putea lega expresia „lucarne vechi“ decît de măruntaiele de vită, expuse într-o măcelărie. În orice caz, își dădu seama aproape în aceeași

clipă de stupiditatea sa și își înăbuși chicotul într-o gravitate cuviincioasă. Era limpede că avea ceva de învățat din frazeologia arhitecților.

— Cred, zise domnul Orgreave, cred că s-au judecat pentru fereastra asta timp de treizeci de ani, dacă nu mai mult. Ei bine, acum s-a terminat, după cît se pare. Aruncă o privire spre fereastra care dispărea și adăugă : Păcat !

— Chiar așa, zise Edwin, politicos.

Domnul Orgreave traversă strada și apoi se opri, cercetînd fațada Olăriei Sytch. Era o clădire lungă cu două caturi, în stil pur georgian, de cărămidă roșie, cu ornamente artistice de piatră, contrastînd într-un chip fermecător cu simplitatea austeră a zidurilor. Avea un portal înalt, cu un șir maiestuos de trepte care se îngustau spre uși. Lucrătura în fier a grilajelor de la subsol era neobișnuit de bogată și impresionantă.

— Ai văzut vreodată o fabrică de olărie ca asta ? întrebă domnul Orgreave cu înflăcărare visătoare.

— Nu, zise Edwin.

Acum, cînd i se punea întrebarea, își dădu seama că nu mai văzuse niciodată o fabrică de olărie ca aceasta.

— Sînt cîteva fabrici frumoase în cele Cinci Orașe, zise domnul Orgreave. Dar nici una nu se aseamănă cu asta. Aproape întotdeauna mă opresc să mă uit la ea cînd trec. Uită-te la rostuire ! Ce rostuire...

Edwin fu nevoit să-și revizuiască părerile. Nu-i trecuse niciodată prin minte să caute ceva frumos în Bursley. De fapt, nu-și deschisese niciodată ochii spre realitățile din Bursley. Probabil că trecuse de zeci de ori pe lîngă Olăria Sytch, și totuși nu observase, nici nu bănuise, că se deosebea de orice altă olărie — el, care visa să se facă arhitect !

— Nu-ți spune mare lucru ? zise domnul Orgreave, pornind mai departe. Nimănui nu-i spune.

— Oh, ba da ! Mie, da ! protestă Edwin, cu un aer de înfocată sinceritate, care îl făcu pe domnul Orgreave să se întoarcă și să-l privească.

Și într-adevăr acum găsea frumoasă Olăria Sytch. N-ar fi gîndit niciodată astfel, dacă nu ar fi trecut pe-acolo împreună cu domnul Orgreave ; ar fi putut să-și petreacă toată viața în oraș și să nu-i pese nici o clipă măcar de

Olăria Sytch. Și iată că acum, printr-un act de pură credință, începu brusc, miraculos și sincer, s-o vadă ca pe un edificiu extraordinar de frumos, pe același plan cu edificiile din capitalele Europei, ca pe o desfătare pentru ochii unui cunoscător.

— Îmi place foarte mult arhitectura, adăugă el.

Și aceste cuvinte fură rostite cu o convingere atât de fierbinte, încît domnul Orgreave se simți mișcat.

— Trebuie să-ți arăt noua Capelă Sytch, pe care o fac eu, zise domnul Orgreave vesel.

— Oh ! Aș vrea să mi-o arătați, zise Edwin.

Dar era frămîntat de îndoieli. Dorea să devină arhitect, și nu observase niciodată Olăria Sytch ! Categorie, era o dovadă absolută că nu avea nici pic de vocație pentru arhitectură ! Și totuși, acum admira cu patimă Olăria Sytch. Și era mîndru să împărtășească admirația acestui om subtil, voios, superior, bogat și sociabil care era domnul Orgreave.

V

Coborîră pe Sytch Bank pînă la noua capelă al cărei arhitect era domnul Orgreave, în acea parte pustie a lumii care se întindea între Bursley și Turnhill. Acoperișul nu era încă pus ; își plecară capul ca să treacă pe sub portaluri joase ; Edwin simți mirosul plăcut al mortarului proaspăt ; călcă prin nisip, noroi, zgură și băltoace ; urcară pe o scară și trecură peste un bloc mare de piatră cioplită, și domnul Orgreave zise :

— Aici sîntem în galerie. Înțelegi acum planul clădirii... Gaura aceea — e doar un coș. Acum vezi cum vine arcada aceea — nu le-a plăcut în planuri, fiindcă credeau că nu se potrivește la o biserică...

Edwin era numai ochi și urechi.

— Firește, e o treabă mărunță, dar va costa mai puțin pe fiecare enoriaș decît orice altă capelă din împrejurimi, și nu cred că va arăta ca o cutie din cărămizi.

Domnul Orgreave surîse subtil și Edwin încercă să se ridice la același nivel de subtilitate.

— Trebuie să-ți arăt și proiecția verticală altă dată — ceva mai târziu. Știi, am căutat s-o mențin în armonie cu strada... Hei ! Da, ascultă !

Acum domnul Orgreave începuse să strige de-a curmezișul incintei capelei spre un bărbat gras în pantaloni de catifea.

— Ți-ai adus aminte de cărămidile arse ?

Dar cel mai atrăgător dintre toate era, după cât se pare, un mic șopron acoperit, avînd o ușă adevărată, evident luată de pe undeva, o sobiță, o masă și un scaun. Aici domnul Orgreave avu o mică dezbatere cu omul îmbrăcat în pantaloni de catifea, care era constructorul, amîndoi aplecați și absorbiți în coli uriașe de planuri colorate întinse pe masă ; domnul Orgreave făcu tot felul de semne și chiar schițe pe aceste planuri, la care grăsanul aduse obiecții părăind că nu vrea să țină seama de instrucțiunile sale, și domnul Orgreave insistă : „Ba da, ba da !” Și lui Edwin i se părea că întreaga clădire a capelei stătea nemîșcată în timp ce domnul Orgreave cugeta și explica ; i se părea că se afla într-o cameră de creație. Atmosfera din șopron era pentru el nespus de romantică. După ce grăsanul plecă, domnul Orgreave luă o perie de haine de pe o scîndură bătută provizoriu în cuie pe două scoabe din perete și perie hainele lui Edwin, iar Edwin i le perie pe ale domnului Orgreave, și apoi domnul Orgreave, după ce scutură peria trecîndu-și mîna prin ea, își perie ușor părul. Toate acestea făceau parte din bucuria lui Edwin.

— Da, zise el, cred că ideea arcadei e formidabilă.

— Serios ? zise domnul Orgreave sincer încîntat și interesat. Înțelegi — cu configurația asta a terenului...

Era un punct la care Edwin ar fi trebuit să se gîndească singur — configurația terenului — dar nu se gîndise. Domnul Orgreave continua să vorbească. În prăvălie îi dăduse de înțeles că era teribil de grăbit ; acum părea să fi uitat de timpul care trecea.

— Mă tem că va trebui să plec, zise Edwin timid ; și făcu o mișcare ca și cum ar fi vrut să plece.

— Și cum rămîne cu specificațiile, tinere ? întrebă domnul Orgreave, și ochii îi sclipiră scurt.

Descuie un sertar al mesei cele şubrede. Edwin uitase de specificaţii, la fel cum domnul Orgreave uitase de scurgerea timpului.

În restul zilei, simţi tot timpul în nări miros de mortar.

Capitolul XV • O HOTĂRÎRE

I

A doua zi fiind duminică, doamna Nixon se sculă din ungherul ei la 5.30 dimineaţa şi îl trezi şi pe Edwin. O făcea din bunătate şi fiindcă nu putea să-i refuze nimic, şi nu fiindcă ar fi fost constrinsă. Edwin se sculă de la prima chemare, deşi nu era unul care să se despartă uşor de somn. După douăzeci şi cinci de minute, traversa Trafalgar Road şi intra în curtea şcolii de la Capela Wesleyană. Din diferite colţuri ale oraşului, alţi tineri între şaisprezece şi cincizeci de ani se îndreptau spre acelaşi punct. Negura nopţii mai atârna deasupra felinarelor care licăreau în vîntul dinaintea zorilor, iar noroiul îngheţase. Nu numai că tinerii aceştia trebuiau să se trezească şi să plece de-acasă, dar trebuiau să fie şi îmbrăcaţi ceremonios. Nu puteau ieşi în flanele şi pulovere, cu un prosop în jurul gîtului, ca pentru o baie matinală în rîu. Era duminică, deşi nu se luminase încă de ziuă, şi dacă ar fi fost vorba de baie, apoi aceasta era în rîul vieţii intelectuale. Mai mult, conştiinţa îi silea să fie punctuali. O întîrziere, chiar de numai cinci minute, ar fi stricat întregul efect. Trebuiau să fie la şase, sau să nu vină deloc.

„Asociaţia de dezbateri a tinerilor“ era una din numeroasele ramuri mai noi ale activităţii variate desfăşurate de Capela Wesleyană Metodistă. Se întrunea duminica, pentru că duminica era singura zi care convenea tuturor ; şi la şase dimineaţa din două motive. Motivul evident era că la orice altă oră întrunirile ar fi coincis fie cu alte activităţi, fie cu solemnitatea meselor de duminică. Acest motiv evident n-ar fi putut să se manifeste singur ; primea sprijinul tainic al motivului ascuns că absurditatea orei şase dimineaţa trezea în sufletul tinerilor ceva tineresc,

pervers, prostesc, fanatic și frumos. Descopereau bucuria ascetică de a se priva de somn, chiar de a răci, de a tulbura gospodăriile și pe paznicii capelei. Socoteau că era nemaipomenit să dezbată probleme intelectuale la o oră când un oraș întreg, care din ignoranță disprețuia intelectualitatea, sforăia în toată abrutizarea sa greoaie. Și era într-adevăr nemaipomenit. Se considerau sarea pământului, sau a acelei părți a pământului. Și am impresia că erau.

Edwin intrase în această asociație în parte fiindcă nu se pricepea cum să refuze, în parte fiindcă ideea trezea în mod spectaculos martirul din el, și în parte fiindcă îi îngăduia să nu se mai ducă la școala duminicală de după-amiaza, de care îi era silă. Fără o astfel de scuză, n-ar fi putut niciodată să-i spună tatălui său că vrea să renunțe la școala duminicală. N-ar fi îndrăznit s-o facă. Tatăl său avea ceea ce Edwin socotea a fi un respect superstițios și ipocrit pentru școala duminicală. Darius nu s-a apropiat niciodată de școala duminicală ; în afaceri și în viața de toate zilele categoric nu aplica preceptele pe care le însufla școala duminicală — și totuși vorbea despre ea cu ceea ce i se părea lui Edwin o venerație ridicolă. Încă una din tainele caracterului tatălui său, pe care Edwin renunța degustat să le mai descifreze !

II

Asociația se întrunea într-o mică sală de clasă. Secretarul, un ins peste măsură de ascetic, sosi la 5,45 și aprinse focul, pe care îngrijitorul capelei (un om fără pic de ardoare pentru flagelare, ascetism sau intelectualitate) îl lăsase mocnind dar nu vroia să se scoale ca să-l aprindă. Președintele asociației, un velș mărunțel pe nume Llewelyn Roberts, în vîrstă de cincizeci de ani, dar tînăr întrucît era burlac, se așeză pe scaun alături de focul care începea să pîlpîie vesel, iar vreo duzină de membri se așezară în jurul odăii, pe bănci. Un singur bec de gaz aerian ardea în tavan. Toți ședeau cu paltoanele pe ei, și la gît li se vedeau cravate bogate ; pălăriile, unele de mătase lucioasă,

afirmau pe cuierele înșirate pe doi dintre pereți. Se cântă un imn și apoi îngenuncheară cu toții, unii așternînd batista pe dușumeaua prăfuită ca să nu-și mîrdărească pantalonii buni, iar președintele invocă binecuvîntarea Domnului asupra dezbaterilor. Atmosfera spirituală și emoțională cuvenită fusese astfel pregătită. Secretarul citi procesul-verbal al ședinței trecute, în timp ce președintele ațîța pe furiș focul cu piciorul unui scaun spart ; apoi semnă procesul-verbal, muind tocul într-o călimară de pe polița îngustă a căminului, și zise cu glasul uscat :

— Îl invit pe tînărul nostru prieten, domnul Edwin Clayhanger, să deschidă dezbaterile : „Este oare episcopul Colenso, în calitatea lui de comentator al Bibliei, o forță a binelui ?“

„Prost mai sînt !“ se ocări Edwin în sinea lui, ridicîndu-se în picioare. Dar cine i-ar fi privit chipul gînditor și zîmbetul nervos, n-ar fi putut bănui ce ocară răbufnise tocmai din străfundul minții sale.

Fusese prins în capcana unei situații fără ieșire. Abia după ce intrase în asociație, aflase de regula care silea pe fiecare membru să ia cuvîntul la fiecare ședință la care lua parte, și de asemenea să deschidă o dezbatere cel puțin o dată pe an. Și asta nici nu era tot ; atîta vreme cît era în picioare, oratorul n-avea voie să folosească notițe. Drastică asociație ! Și i se dusesse vestea printre cei mai vîrstnici că este o școală de oratori.

III

Edwin alesese subiectul despre episcopul Colenso — ultimele cuvinte ale temei nu-i aparțineau — pentru că citise despre ideile intelectuale riscante ale episcopului în „Manchester Examiner“. Și deși trecuseră unsprezece ani de la publicarea primei părți din „Pentateuhul și cartea lui Iosua examinate critic“, cazul Colenso abia începea să se strecoare în păturile cugetătoare din cele Cinci Orașe ; era o noutate în cele Cinci Orașe, deși la Londra devenise de mult perimat. Chiar și cartea lui Hugh Miller, „Vechea gresie roșie, sau plimbări noi pe un cîmp

vechi", pe atunci veche de peste treizeci de ani, era încă privită ca primejdios de originală în cele Cinci Orașe ale anului 1873. În orice caz, efectul tulburătoarei dovezi geologice că crearea pământului nu putuse fi începută și terminată în ceva mai puțin de o săptămână a fost din fericire anulat de sinuciderea autorului ei ; împușcătura pistolului fusese o dovadă izbitoare a exactității Bibliei.

Episcopul Colenso avea în Edwin un sincer admirator. Așa că acum, bîlbîindu-se și șovăind, Edwin trecu pe scurt în revistă viața lui ; cum fusese blamat de Adunarea ecleziastică și demis din scaunul episcopal de către mitropolitul său ; cum Consiliul Coroanei hotărîse că demiterea era nulă și neavenită ; cum autoritățile ecleziastice de jucaseră apoi hotărîrea Consiliului Coroanei prin refuzul de a-i plăti episcopului salariul (ceea ce Edwin considera o josnicie) ; cum episcopul de jucasese autoritățile ecleziastice apelînd la Judecătorul Curții, care poruncise autorităților ecleziastice să-i plătească restanțele din salariu, și cu dobînzi pe deasupra, dacă nu reușeau să-l inculpe pentru erezie ; cum numitele autorități n-au vrut să-l inculpe pentru erezie (ceea ce Edwin considera o lașitate mizerabilă din partea lor) și cum episcopul fusese excomunicat în mod public, fără nici un drept ; și cum prietenii lui, printre care și cîțiva oameni foarte respectabili și influenți, îi oferiseră în dar peste trei mii de lire sterline. După acest rezumat biografic, Edwin continuă cu problemele încîlcite ale Pentateuhului și, fără să-și spună părerea asupra lor, susținu că orice comentator, care era și învățat și sincer, trebuie să reprezinte o forță a binelui, deoarece Biblia nu are de ce să se teamă de o cercetare onestă etc., etc. Cinci șesimi din expunerea sa erau formate din fraze și moduri de gîndire culese din sînul comunității wesleyene, iar cealaltă șesime îi aparținea lui. Expunerea era destul de slabă, dar nu inferioară multor alte cuvîntări. Fu primită într-o totală tăcere. Acest lucru îl cam surprinse, pentru că tonul cu care îi vorbeau de obicei membrii mai marcanți ai asociației îi dădea de înțeles că (pentru motive pe care nu le știa) îl considerau o minte cu adevărat superioară ; și Edwin nu era chiar rușinat de calitatea discursului său ; de fapt, se temuse că va fi și mai rău, mai

ales că după plimbarea făcută cu domnul Orgreave nu mai fusese în stare să-și concentreze deloc gândurile asupra episcopului Colenso, fiind teribil de amărît și de preocupat de o problemă care nu avea nici o legătură cu Pentateuhul.

IV

Președintele începu să vorbească imediat. Funcția lui era să invite pe cei ce luau cuvîntul, în ordinea stabilită, și să facă un rezumat înainte de a pune hotărîrea la vot. Dar acum, în mod surprinzător, el ținu un adevărat discurs. Aminti asistenței că în 1860 episcopul Colenso adresase arhiepiscopului de Canterbury un memoriu, înfierînd sistemul de a-i constrînge pe bășinașii din colonii care aveau mai mult de o soție să renunțe la poligamie, ca o condiție a botezării lor în religia creștină ; declară că, deși în sală erau prezenți tineri care pe atunci nu erau decît niște prunci, își amintea bine toată întîmplarea, și mai ales de uluitoarea afirmație a episcopului Colenso că nu găsise nici o interdicție a poligamiei nici în Biblie și nici în vreo scriere a Vechii Biserici. Mai arată că în 1861 episcopul Colenso se ridicase împotriva doctrinei Osîndei Veșnice. Apoi atrase atenția asistenței să se ferească de nesăbuitețe tinerești. Toți cei adunați acolo firește că aveau cele mai bune intenții și credeau ce era de datoria lor să creadă, dar totodată...

„Am să-i scriu tatei o scrisoare !“ își zise Edwin. Gîndul îi veni ca într-o străfulgerare, ca un fel de inspirație divină ; și părea să-i rezolve toate greutățile — greutăți fără nici o legătură cu subiectul dezbaterii.

V

Președintele vorbea mai departe, punînd punctul pe i. În curînd Edwin observă că el urmărea cu diplomatie și cu tact, dar cu multă fermitate, să evite orice posibilitate de scandal în sînul adunării și al comunității wesleyene. Episcopul Colenso nu trebuia aprobat sub acest

acoperiș. Era limpede că Edwin fusese mai convingător decît își închipuise ; și mai îndrăzneț decît oricine înainte. Vrusese să-și impună punctul de vedere, dacă ar fi putut, dar se pare că ar fi fost mai bine dacă urmărea să fie înfrînt, ținînd seama de adevăratele interese ale religiei revelate. Președintele continua să se refere la „mintea strălucită a tînărului său prieten, autorul referatului“, la primejdiile grave care pîndesc mințile strălucite, și la incapacitatea minților strălucite de a compensa lipsa de experiență. Asistența îi ținu isonul. Unul după altul, tinerii se ridicară și luară cuvîntul : unul îl lua în deridere pe episcopul Colenso ; altul nădărdăia plin de milă că episcopul Colenso era sincer ; altul insista că nici un episcop Colenso nu-l va conduce pe el spre îngrozitoarea prăpastie a poligamiei ; altul, în sfîrșit, dădea asigurări că nici un episcop Colenso nu-l va priva pe el de acel unic imbold spre virtute — doctrina flăcărilor veșnice ale iadului. Moise fu pus din nou pe picioare ca un istoric serios și obiectul referatului pierdu cu totul terenul. Președintele spuse atunci că funcția sa îi cerea să fie imparțial și să nu sprijine vreuna din părți ; și votul arătă că erau paisprezece contra unul. Cîntară cu toții un imn de slavă și președintele pronunță o binecuvîntare. Cei paisprezece îl iertară pe unicul oponent, ca pe cineva care nu știe ce face ; dar atitudinea lor arăta destul de limpede că îl iertau cu greutate ; și că ar fi bine ca acest soi de îndrăzneală tinerească să nu se întîmple prea des. Edwin, cum se spune, fu „desființat“. Mirîndu-se ce oare spusese de iscase atîta zarvă, nu simțea totuși nici un resentiment, ci doar o mare deprimare — din cauza dezbaterei și a altor lucruri. Simțea în străfundul inimii că participarea sa la ședințele Asociației de debateri a tinerilor era ridicolă.

VI

Îi lăsă pe toți să iasă înaintea lui din sală. Cînd rămase singur, zîmbi stîngerit, dar și disprețuitor ; știa că prăpastia dintre el și ceilalți era o prăpastie adevărată, și nu o plăsmuire a modestiei sale de copil, cum bănuise

uneori. Apoi stinse becul cu gaz. Pe fereastră pătrunse, plină de strălucire, lumina argintie a dimineții. În timpul desfășurării discuțiilor, soarele își văzuse pe nesimțite de treburile sale matinale.

„Am să-i scriu o scrisoare !” continua Edwin să-și spună. „Dacă încep să-i vorbesc, n-o să mă lase să-i explic ce vreau. Am să-i scriu o scrisoare. Mă pricep să compun o scrisoare foarte bună, și va trebui să țină seama de ea. Nu va putea să n-o citească.”

Curtea școlii era inundată de lumina zilei. Participanții la discuție aproape dispărură cu toții. Trafalgar Road și Duck Bank erau pustii și liniștite sub cerul trandafirii. În loc să se ducă drept spre casă, Edwin trecu pe lângă primărie și prin piață, îndreptându-se spre Olăria Sytch. E de mirare cum de nu observase singur cât de frumoasă era clădirea ! Era pur și simplu minunată !

„Da, își zise el, am să-i scriu o scrisoare, chiar astăzi. Să fiu spinzurat, jupuit și tăiat în bucățele dacă n-o să primească scrisoarea mea chiar mâine dimineață !”

Capitolul XVI • SCRISOAREA

I

La prînz aveau friptură de gîscă, și Clara se amuză făcînd tot felul de strîmbături prostești, pe furiș, riscant, chiar sub ochii tatălui. Copiii priveau cu strîngere de inimă friptura de gîscă, din cauza tatălui lor, care avea de obicei probleme de digestie la carnea acestei orătanii. Ca mulți tați din cele Cinci Orașe, domnul Clayhanger avea obiceiul să se ducă simbătă dimineața la măcelar sau la vînzătorul de păsări ca să facă cumpărăturile pentru masa de duminică. Se pricepea destul de bine să cumpere carne, deși Maggie se socotea în sinea ei superioară. În orice caz, Darius nu era dispus să învețe de la Maggie, așa că ceea ce cumpăra trebuia să fie acceptat fără critică. Cînd dădea o masă, Darius n-ar fi recunoscut niciodată că ceva ales și cumpărat de el nu era desăvîrșit ; dar după o săptămînă, dacă era cazul, recunoștea singur că nu totul fusese desăvîrșit ; și o făcea fără nici o rușine, fără vreun sentiment

aparent de inconsecvență sau slăbiciune. Edwin observase o trăsătură asemănătoare și la alți oameni maturi — și asta îl uimea. Îl uimea mai ales la tatăl său pe care, în ciuda cusurilor și vulgarităților pe care pretențiosul său fiu i le găsea, îl socotise întotdeauna un om de o mare fermitate, avînd calitatea eroică de a nu-i păsa prea mult de ce gîndeau ceilalți.

Cînd Edwin îl văzu pe tatăl său luînd încă o porție de friptură de gîscă, cu garnitura mortală de lingă ea — Darius nu putea pur și simplu să reziste, fiind, ca majoritatea dispepticilor, cam lacom — prevăzu că mâine va avea de-a face cu un tată indispus, care nu va fi deloc ușor de mînuit. Care previziune era sprijinită și de bufoneriile și strîmbăturile Clarei, și chiar de oftatul grav și reținut al lui Maggie. Totuși, se jurase că va scrie și va trimite scrisoarea, și așa va trebui să facă. O carieră, o viață nu trebuiau să fie la cheremul unei crize biliare, categoric ! O asemenea idee jignea simțul logicii și al proporțiilor, și o dădu cu dispreț la o parte.

II

Masa continuă în tăcere. Darius, din datorie, pomeni de predică, dar nici Clara și nici Edwin nu aveau nici un chef de predică, iar Maggie nu se dusesese la capelă. Clara și Edwin se simțeau scutiți de cucernicie cel puțin pînă la ora șase, și se abținură cu îndărătnicie să răspundă. Darius, din prudență, nu stărui, căci ajunsese la capelă neverosimil de tîrziu — în timpul celui de-al doilea psalm — și Clara era în stare uneori să facă observații obraznice. Tăcerea deveni apatică.

Și Edwin se întreba oare cum arăta dejunul în familia Orgreave. Simți miros de mortar proaspăt. Visa o viață romantică — nu știa ce fel de viață, dar ceva cu totul diferit de a sa. Înțelese deodată, înțelese cu simpatie imboldul care îi făcea pe băieți să fugă pe mare. Simțea parcă întinsul mării, simțea suflul de libertate în obraji.

Își zise :

„De ce nu pot să rup tăcerea asta groaznică și să-i declar tatei răspicat și cu glas tare, să nu uite ce i-am spus în

noaptea aceea în mansardă ? Vreau să devin arhitect. N-am de gînd să ajung un tipograf prosper. Vreau să devin arhitect. De ce n-am spus-o mai demult ? De ce n-am vorbit despre asta tot timpul ? Fiindcă sînt un nătărău ! Fiindcă nici n-am cuvinte să spun cum sînt ! La dracu ! Cred că e treaba mea mai mult decît a lui. Și-apoi, nu se poate să mă refuze. Dacă declar categoric că nu vreau să mă fac tipograf — s-a terminat. Ideea asta de a-i scrie o scrisoare mi se potrivește ! Laș ! Ce laș sînt ! Pentru ce am limbă ? Nu pot să vorbesc ? Nu-i obligat să mă asculte ? Tot ce am de făcut e să deschid gura. El stă acolo. Eu stau aici. Nu poate să mă mănince. Am și eu drepturile mele. Cred c-ar trebui să-i vorbesc imediat după ce o să aducă doamna Nixon budinca și plăcinta.“

Și așteptă nerăbdător să vadă dacă într-adevăr va fi în stare să-i vorbească după ieșirea doamnei Nixon.

III

Degeaba ! Nu se putea hotărî s-o facă. Era ciudat ! Era dezgustător !... Nu, va fi silit să scrie scrisoarea. Dealtfel, scrisoarea va avea mai multă eficacitate. Tatăl său nu va putea întrerupe scrisoarea printr-o observație fără rost, făcută cu glas tare.

Astfel își împacă Edwin vanitatea. Se mai descărca gîndindu-se furios la felul cum luaseră ceilalți cuvîntul împotriva lui la dezbateri. Îi lua la rînd pe toți în minte. Era idiotul acela slugarnic de la magazinul Baines (cam în acești termeni gîndea el), care se fălea că nu citise niciodată vreun rînd din Colenso și nu pregetase să desfidă pe oricine din asistență să-l facă să citească vreodată ceva scris de un ateu care se ascundea sub masca unui așa-zis episcop. Dar citise oare vreunul dintre ei pe Colenso, în afară poate de Llewellyn Roberts care, ca orice velș, făcea pe ignorantul ca să vină apoi cu un citat și să spună și pagina exactă ? Nici Edwin nu citise prea mult din Colenso — și atît cît citise o făcuse mulțumită unui client care comandase partea a doua din „Pentateuh“, iar el o furase pentru

o noapte. Colenso nu exista în biblioteca publică... Ce lume ! Ce dezbateri ! Totuși, nu se putea abține să nu-și amintească cu plăcere cum stăruise domnul Roberts asupra minții sale strălucite. Oricît de șiret era domnul Roberts, se vedea că omul era uimit de mintea lui Edwin ! De ce ? Ca să fie cinstit, Edwin nu fusese niciodată impresionat prea mult de forța propriei sale inteligențe. Și totuși, trebuia să fie ceva de capul ei !

„Desigur“, medita el batjocoritor, „tata nu pare să aibă nici cea mai mică preocupare pentru dezbateri. Și totuși, știe despre ea totul, inclusiv că eu am deschis-o.“ Dar era bucuros că tatăl său nu avea nici o preocupare față de dezbateri. Clara pomenise despre ea față de Maggie, cu intențiile ei zeflemitoare obișnuite, dar Edwin o făcuse imediat să tacă.

IV

După-amiază, nemaiputînd să rămînă în odaia de zi unde moțăia tatăl său după ce se îmbuibase cu friptura de gîscă, Edwin ieși să se plimbe ; vremea era rece și frumoasă. Cînd se întoarse, tatăl plecase, iar fetele își făceau de lucru prin odaia de zi. Un foc uriaș, întezit de Darius, începea tocmai să se mai domolească ; în odaie era foarte cald. Clara stătea la fereastră, iar Maggie se așezase pe scaunul lui Darius și citea un roman de Charlotte M. Yonge. Pe masă, deschis, era un volum legat din „Tezaurul familial de lecturi duminicale“, în care Clara răsfoise „Cronicile familiei Schönberg-Cotta“ cu un interes febril. Edwin o ironizase pentru candoarea cu care se lăsase ea absorbită de aventurile familiei Schönberg-Cotta, dar adevărul era că și el le găsise, fără voia lui, destul de interesante, deși pretindea contrariul. Povestirea avea o atmosferă de mari eforturi și încordări îndîrjite, de eroisme exotice, stimulînd în el ceva tainic și lăuntric, care foarte rar răspundea la provocarea unei cărți ; mai curînd acest ceva tainic era trezit la viață de o seară liniștită, de un peisaj îndepărtat sau de o dimineață liniștită în zori, cînd se întîmpla să privească afară pe fereastră.

Volumul din „Tezaurul familial“, deși apărut de cinci ani, era o achiziție recentă. Ajunsese în casă ca urmare a unui client care dispăruse și lăsase numerele răzlețe să fie legate, prin 1869. Edwin se lăsă să cadă pe un scaun de lîngă masă, își întinsese picioarele spre dreapta, își rezemă cotul departe spre stînga și, cu capul sprijinit de mîna stîngă, începu să întoarcă domol paginile cu dreapta. Privirea prinse titluri ca : „Ușa era închisă“, „Glasul mamei mele“, „Singura comoară“, „Religie și afaceri“, „Nădăjduiește pînă la capăt“, „Copilul de la școala noastră duminicală“, „Vicleniile Satanei“ și „Studii asupra vieții creștinești și a caracterului, de Hannah More“. Apoi văzu un articol despre monumente de arhitectură din Roma și citi : „Frescele Capelei Sixtine reprezintă strădania unei minți uriașe de a reduce la posibilitățile artei un subiect care o transcende. Această minte s-ar fi dovedit mai mare, mai autentică, cel puțin în evaluarea posibilităților artei, și mai reverențioasă, dacă l-ar fi lăsat în pace.“ Seriozitatea întregii reviste îl făcu o clipă să accepte ideile din articol, deși în scurtele momente cît studiase prin diferite enciclopedii ajunsese la convingerea că această Capelă Sixtină (reprezentată într-o ilustrație din cartea lui Cazenove) era mai presus de orice critică omenească. Cotul îi alunecă pe masă și, îndreptîndu-se, trînti „Tezaurul familial“ pe podea, cu fața în jos, cu mare zgomot. Maggie nu se mișcă. Clara se întoarse și-l repezi, furioasă că săvîrșește un asemenea sacrilegiu, iar Edwin, dintr-un simplu capriciu, îi declară calm că prețioasa ei revistă era lucrul cel mai ordinar și mai prostesc de dogmatic pe care îl văzuse vreodată. Cu un gest înțepat și jignit, ea culese de jos volumul și ieși cu el afară din odaie.

— Ascultă, Mag, murmură Edwin, cu capul sprijinit de mîna și privind țintă spre perete. În cămin, cîțiva tăciuni căzură pe grătar.

— Ce-i ? întrebă Maggie, fără să se miște sau să ridice privirea.

— Ți-a spus tata ceva despre mine... că vreau să mă fac arhitect ? întrebă Edwin afectînd un aer visător.

— Că vrei să te faci arhitect ? repetă Maggie surprinsă.

— Da, zise Edwin.

Știa foarte bine că tatăl său n-ar fi discutat niciodată cu Maggie un asemenea subiect. Dar voia să înceapă o conversație.

— Nici gând ! zise Maggie. Și adăugă, pe tonul ei blînd, încurajator, de soră mai mare : De ce ?

— Oh !

Șovăi, se codi o vreme, și apoi îi povesti o mulțime din ceea ce avea în minte. Soră-sa pusese cu grijă semnul de carte din lînă croșetată între filele cărții și o închisese, ascultîndu-l. Focul se potolea în sobă, creînd o atmosferă tihnită. Ea nu-l înțelegea ; se vedea că socotește nespus de ciudată dorința lui de a se face arhitect ; dar îl asculta cu simpatie. Așa cum stătea, părea să emane înțelegere și încurajare. La urma urmei (gîndi el), Maggie are dreptate — totdeauna dă dovadă de judecată. Se putea înțelege cu Maggie. Cîteva clipe se simți fericit, plin de speranțe.

— M-am gîndit să-i scriu o scrisoare, zise el. Știi cum e el, cînd vrei să-i vorbești.

Se lăsă tăcerea.

— Ce părere ai ? stăruie Edwin.

— În locul tău aș face-o, zise Maggie.

— Atunci, am s-o fac ! exclamă el. Cum crezi că o s-o ia ?

— Păi, zise Maggie, nu văd cum ar lua-o altfel decît cum trebuie... Sigur, depinde și cum o scrii.

— Oh, las' pe mine ! vorbi Edwin plin de zel și foarte convins. O scriu cum trebuie. N-avea nici o grijă !

V

Clara intră ținînd în odaie, umplînd încăperea de o bucurie copilărească. Auzise din dosul ușii o parte din conversație.

— Așa, care va să zică, dumnealui vrea să se facă arhitect ! Ar-hi-tect ! Ar-hi-tect !

Approape că fredona cuvîntul cu frenezie batjocoritoare. Dansa de-adevăratelea, fluturînd din mîini. Ochii îi scîin-

teiau în culmea fericirii. Manifestările acestea ciudate ale temperamentului ei erau pricinuite doar de ideea — atît de stranie ! — că Edwin dorea să se facă arhitect. Dar chiar și dacă-l vedea cu părul tăiat scurt sau cu o cravată nouă, reacționa la fel.

— Clara, du-te și pune-ți șorțul *imediat* ! zise Maggie. Știi că n-ar fi trebuit să-l scoți.

— N-ai de ce să fii atît de repezită, domnișoară, i-o întoarse Clara. Dar porni înapoi ascultătoare. Cînd ajunse la ușă se răsuci din nou pe călcîie, tachinîndu-l veselă pe Edwin. Și toate astea din cauză că s-a dus ieri să se plimbe cu domnul Orgreave ! Știu ! Știu ! Să nu crezi că nu te-am văzut... fiindcă te-am văzut ! Ar-hi-tect ! Ar-hi-tect !

Și o zbughi, țopăind cu grație răutăcioasă.

— Iți vine să crezi că plodul ăsta infernal și-a ieșit din minți, mormăi Edwin îmbufnat. (Totuși, era nemai-pomenit cum plodul ăsta infernal nimerise adevărul.)

Maggie se apucă să ațîțe focul.

— Ei, lasă ! murmură Maggie, vrînd să spună că Edwin n-ar trebui să dea atîta importanță ștremgărilor unei puștoaice.

Edwin urcă scara care ducea pînă la podul lui. Ce de praf pe masa odăii de lucru din pod ! O adevărată rușine ! Nu mai folosise odaia de la Crăciun, sub pretextul jalnic că iarna era prea friguroasă și că odaia nu avea sobă ! Se ocări în gînd pentru această slăbiciune. Unde era seriozitatea lui, unde erau planurile făurite cu grijă, țelurile înalte ? Un pic de ger le pusese pe fugă. Da, se ocăra fără milă. Da, e adevărat — așa cum scandase puștoaica aceea infernală — o întîlnire întîmplătoare de o jumătate de oră cu domnul Orgreave ajunsese să-l trezească — în orice caz, să-l trezească în acest anume moment. Totuși, se trezise — acesta era lucrul important. Se trezise de-a binelea. Nu fusese adormit ; doar moțăise. Năzuința de a deveni arhitect nu-l părăsise nici o clipă. Dar, din slăbiciune față de tatăl său, din dorința lașă de a evita necazurile și de a amîna o criză, lăsase săptămîinile să treacă. Și acum se afla într-o groapă, într-o rîpă. Trebuia să iasă de-acolo, și cît mai curînd.

O coală de hîrtie, mînjită, era prinsă pe planșetă ; cîteva schițe zăceau aruncate în jur. Aplecă planșeta, ca s-o poată

folosi ca pupitru, pe care să scrie scrisoarea. Dar nu ştia prea bine cum se scrie o scrisoare. În pod nu avea nici cerneală, nici toc, nici hîrtie, şi nici plicuri. Îşi aminti de un top de hîrtie început, în dormitorul lui ; folosise cîteva foi ca să facă însemări cînd cu dizertaţia asupra episcopului Colenso. Scrisese aceste însemări în intimitatea şi căldura patului, cu creionul. Dar scrisoarea trebuia scrisă cu cerneală ; era ceva prea important ca să folosească creionul ; şi nici tatălui său nu i-ar fi plăcut să-i scrie cu creionul. Coborî în odaia lui Maggie, înhăţă cerneală şi un toc, mai luă apoi=şi un plic, furişîndu-se ca un hoţ. Şi se așeză să scrie scrisoare ; dar trebui să se întrerupă imediat, ca să aprindă lampa.

• VI

Iată ce scrisese :

„DRAGĂ TATA, — Cred că ți se va părea ciudat că îți scriu o scrisoare ca aceasta, dar este lucrul cel mai bun pe care-l pot face și sper că o să mă ierți. Probabil că îți amintești ce ți-am spus în seara aceea cînd ai venit acasă tîrziu de la Manchester, aici în pod, anume că vreau să mă fac arhitect. Mi-ai răspuns că îmi trebuia experiență în afaceri. Dacă spui că n-am dobîndit încă destulă experiență în afaceri, sînt de acord, dar vreau să fie un lucru stabilit că mai tîrziu, cînd va veni timpul, o să mă fac arhitect. Știi ce mult îmi place arhitectura, și simt că trebuie să mă fac arhitect. Am convingerea că n-am să fiu niciodată fericit ca tipograf, pentru că vreau să devin arhitect. Am acum aproape șaptesprezece ani. Poate că e prea devreme ca să intru ucenic la un arhitect, așa că voi continua să mă obișnuiesc cu tainele afacerilor. Dar vreau să rămînă un lucru stabilit. Sînt sigur că îmi dorești o viață fericită, și nu voi fi fericit regretînd mereu că nu m-am luptat să devin arhitect. Știu că ceea ce îmi place este arhitectura. — Al tău fiu iubitor,

EDWIN CLAYHANGER”.

Apoi, după o clipă de gîndire, puse data și adresa în capul scrisorii. Se gîndi la un post-scriptum prin care să-i ceară un răspuns, dar hotărî că nu era nevoie. În timp ce scria adresa pe plic, doamna Nixon îl strigă de jos să vină la ceai. Rămase surprins cînd își dădu seama că pierduse mai bine de o oră cu scrisoarea. Începu să dîrdîie de frig și strănută.

VII

În timpul ceaiului, se simți ciudat de stînjenit, dar nimeni nu părea să bage în seamă starea în care se afla. Apoi, toți se duseră la capelă. Scrisoarea era în buzunarul lui, și ar fi putut foarte ușor să se repeadă pînă la poștă cu ea, dar nu avusese cînd să ia un timbru. Dealtfel nici nu era nevoie s-o trimită prin poștă. Ar fi putut foarte bine să se fi sculat mai devreme și s-o fi amestecat printre scrisorile sosite dimineața. Totuși, hotărîse că trebuie s-o aducă oficial poștașul, și nu voia să-și schimbe hotărîrea. De aceea, după ce se întoarseră de la capelă, luă chibriturile și, furișîndu-se în prăvălie, găsi un timbru roșu în biroul tatălui său. Apoi plecă, prin dos, singur pe străzi. Aventura nu era atît de riscantă pe cît părea. Darius era nepăsător din fire, deși avea scurte crize de curiozitate. Așa încît viața copiilor săi era un amestec demoralizant de disciplină rigidă și de libertate. Nu li se îngăduia nimic dar, cu cît treceau anii, cu atît puteau să facă aproape tot ce doreau. Erau foarte mici șanse ca Darius să descopere escapada fiului său.

Pe cînd se întorceau de la capelă, Edwin îi spusese tatălui său că, după părerea lui, gerul se muiase. Acum era sigur. Noroiul nu mai era înghețat și zgrunțuros, ci moale, iar între cărămizile din pavaj mustea umezeala. O ceață subțire și rece se aduna în mingi uriașe în jurul felinarelor de pe străzi. Cerul era înnorat. Puținii oameni pe care-i întîlni păreau să fi ieșit cu cine știe ce treburi tainice, ivindu-se fără noimă din beznă ca să dispară tot fără noimă în altă beznă. Printre fațadele oarbe, întunecate ale clădirilor, cîrciumile străluceau îmbietor, cu lămpile

lor aprinse ; doar ele mai erau vii în mijlocul morții săptămânale a orașului ; și străluceau pretutindeni, la orice colț ; în tot orașul păreau să fie numai cîrciumi. Aruncă scrisoarea la cutia poștală din piață ; o auzi căzînd înăuntru. Inima începu să-i bată : ceea ce făcuse era irevocabil. Se întrebă ce-i va aduce ziua de luni. Melancolia tihnită a orașului îi învălui sufletul, contopindu-se cu tristețea lui apăsată de remușcări pentru trecutul pasiv și cu preocuparea plină de temeri pentru viitor. Nu era neplăcută această tristețe îngîndurată, în parte deznădejde, în parte speranță. Un băiat și o femeie trecură braț la braț pe lângă el, așa cum stătea dus pe gînduri, în plină lumină a felinarului din fața poștei. Începură să rîdă încet, amuzați de imaginea băiatului înalt, stînd singur acolo, fără palton, și privind în gol. Edwin o porni spre casă. Deodată își dădu seama că aproape toți oamenii pe care-i întîlnea erau perechi, braț la braț. Și se gîndi brusc la Florence, dansatoarea cu saboți. Nu se mai gîndise la ea de luni de zile. Aspectele atît de încîlcite ale vieții și capriciile ei îi obosiră mintea, lăsîndu-i în gînduri un gol a cărui gravitate nu-i displăcea.

Capitolul XVII • SFÎRȘITUL UNEI LUPTE

I

Dar a doua zi Darius nu avu doar una din crizele lui biliare obișnuite ; pur și simplu a capitulat într-un stil grandios atunci cînd natura l-a constrîns. Friptura de gîscă nu-l învinsese oficial, dar nici el nu învinsese oficial friptura de gîscă. Bătălia era strînsă, și asta însemna că Darius avea o ușoară durere de cap, o senzație grea de scîrbă pentru întreaga structură a universului, și o aversiune față de mîncare. Primul și cel de-al treilea simptom le ascundea cît putea mai bine, din mîndrie : la micul dejun, din mîndrie cochetă cu slănina, căci nu putea să sufere slănina. Copiii își dădeau seama, după privirea lui și după gesturile vinovate, că nu se simțea bine, dar nu îndrăzneau să facă vreo aluzie la starca lui ; trebuiau să se prefacă tot timpul că

sănătatea tatălui lor era pur și simplu înfloritoare. Și erau bucuroși că lucrurile nu stăteau mai rău.

Pe de altă parte, Edwin răcise și strănută întruna, fără să se poată stăpîni, așa încît Darius îl întrebă cu vrăjmășie ce prostie mai făcuse de răcise astfel. Edwin îi răspunse că nu știa cum răcise. O minciună gogonată ! Știa că răcise scriind scrisoarea către tatăl său în podul neîncălzit, și că își agravase răceala ieșind să pună scrisoarea la poștă, fără palton, într-o seară cețoasă și rece. Dar era limpede că n-ar fi putut să-i spună adevărul. Se așezase teribil de descumpanit la micul dejun, dar după primele clipe se mai liniști, izgonind temerile care-l asaltaseră în cursul nopții. Tatăl său nici nu-l mîncase, nici nu sărise să-l strîngă de gît, nici nu făcuse vreunul din gesturile surprinzătoare și atît de neplăcute pe care le fac tații de obicei, cînd sînt înfuriați de nesăbuiința fiilor lor. Așadar, scrisoarea nu fusese un dezastru ; uneori, cîte o scrisoare făcea prăpăd la micul dejun, căci domnul Clayhanger, fără prea multă considerație pentru buna desfășurare a mesei, își deschidea totdeauna corespondența înainte de a pune ceva în gură. Promise scrisoarea — și totuși îi vorbea fiului său cu posomorea obișnuită a unei zile de după o friptură de gîscă. Ceea ce era un semn bun. Edwin era acum convins că făcuse bine scriindu-i.

II

Dar, pe măsură ce ziua trecea, Edwin începu să se întrebe : „O fi primit scrisoarea ?“ Nu era nici un semn că ar fi primit-o în purtarea tatălui său care, deși nu s-ar fi putut spune că dădea dovadă de o veselie zburdalnică, era totuși suportabil, ținînd seama de durerea de cap și de greața sa. Scrisorile se pierdeau uneori la poștă sau veneau cu întîrziere. Edwin își zise că ar fi tocmai obișnuitul lui ghinion dacă scrisoarea, această scrisoare anume, s-ar fi pierdut. Și lucrul cel mai ciudat era că nu se putea împiedica să spere că într-adevăr se pierduse. Ar fi preferat să se fi pierdut, decît să fi întîrziat. Se gîndi că dacă poștașul ar aduce-o după-amiaza, în timp ce s-ar fi aflat cu tatăl său

în prăvălie, ar fi căzut mort pe loc. Orele continuau să se scurgă și ziua trecu. Prăvălia a fost închisă. „O să-mi vorbească după cină“, își zise Edwin. Dar Darius nu-i vorbi nici după cină. Își luă pălăria și paltonul și ieși, fără să spună o vorbă, sfătuindu-i doar pe copii să se ducă la culcare, cu toții.

De îndată ce plecă, Edwin luă o luminare și se întoarse în prăvălie. Acum era convins că scrisoarea nu sosise, dar voia să fie sigur. Deschise biroul. Aproape prima hîrtie pe care îi căzură ochii era scrisoarea lui. Arăta înfricoșător, cumplit. Nu îndrăzni s-o citească, să vadă dacă formularea fusese fericit sau nefericit aleasă. Ieși din prăvălie, nedumerit. Sus, în camera sa, avea un nou exemplar dintr-o traducere englezească a cărții *Notre Dame* de Victor Hugo, comandată de avocatul Lawton, dar știa că avocatul n-o va cere pînă săptămîna viitoare, pentru că venea doar o dată la două săptămîni. Avusese de gînd să citească romanul în pat, cu precauțiunile cuvenite. Dar nu-și putea concentra atenția asupra cărții. Îi era cu neputință să se concentreze chiar și asupra unui singur paragraf. Stînse lumina. Apoi îl auzi pe taică-său întorcîndu-se acasă. Era sigur că nu va închide ochii toată noaptea.

III

A doua zi dimineața, marți, fetele împreună cu prietena lor, domnișoara Ingamells, șușotiră punînd la cale cine știe ce treburi femeiești ; terminară micul dejun mai devreme ca de obicei și plecară de acasă, nu fără chicoteli înăbușite. Îl mira că Maggie își pune uneori mintea cu Clara și cu domnișoara Ingamells ; și-apoi, nici nu mai părea să se fi gîndit, de duminică după-amiază, la momentul greu prin care trecea Edwin ; cît își putea da el seama, părea să fi căzut în starea ei obișnuită de apatie aferată.

Tatăl și fiul erau singuri acasă. Darius, încîntat că scăpase atît de ușor în urma fripturii de gîscă, mai luă o felie de slănină. Edwin era răcit cobză, și Maggie îl sfătui să-și cocolească boala cît mai mult.

— Socot c-ai primit scrisoarea mea, tată, în care-ți spuneam că am de gând să mă fac arhitect, zise Edwin.

Apoi își suflă nasul, ca să-și ascundă tulburarea. Era cam uimit să se audă vorbind cu atîta curaj. Își zise că e foarte calm și stăpîn pe sine ; dar nu era așa ; avea nervii încordați la limită.

Darius nu răspunse. Dar Edwin putu vedea cum i se întunecă chipul și cum i se lasă buza de jos. Se încrunta, dar nu la Edwin. Cu ochii ațintiți spre fereastră, se încrunta în gol. Edwin simți cum i se topește mulțumirea.

— Așa, care va să zică, nu mai vrei să fii tipograf ? murmură Darius, după ce termină de mestecat ; vorbea, cu glas amenințător, plin de o furie stăpînită.

— Păi..., începu Edwin, tremurînd.

Se gîndi că nu-l văzuse niciodată pe taică-său atît de înfricoșător. Se simțea terorizat în fața înfățișării lui amenințătoare, întunecate. Nu putu rosti un cuvînt mai mult. Glasul îl părăsise. Frica era și fizică, și morală. Se gîndi : „Ei bine, m-am așteptat la un scandal, dar nu la ceva atît de grav !“ Și iarăși se simți nedumerit, uluit de enigma din firea tatălui său.

IV

Nu știa cum s-o explice, și chiar dacă ar fi știut, era prea tînăr, prea lipsit de experiență, ca să-i fie de folos. În timp ce, cu furie crescîndă, privea afară pe geam, Darius avu viziunea intensă și dureroasă a miracolului care fusese propria lui carieră. Ce ghinion că Edwin era orb în fața miracolului ! El nu-l văzuse niciodată pe băiețașul din închisoarea pe care o botezaseră Bastilia. Dar Darius îl vedea mereu — pe acel băiețaș care-și începuse viața la capătul unui bici. Fiecare ceas al vieții lui de acum era pentru Darius o minune uluitoare. Nu putea să citească ziarul, fără să-și spună în sinea lui cît de minunat era că putea să citească ziarul. Și era minunat ! Era minunat că avea trei costume de haine, și că nici unul dintre ele nu avea vreo gaură. Era minunat că avea trei copii, toți îmbrăcați în haine bune. Era minunat că nu trebuia să se gîndească

de două ori înainte de a cumpăra cărbuni și că putea să mănince mai mult decît avea nevoie. Era minunat că nu stătea într-o magherniță cu două odăi. De cîte ori intra în casă prin intrarea laterală, nu putea să nu se simtă mîndru că ușa dădea mai întîi într-un coridor și nu direct în odaia de zi ; nu uita niciodată că un vestibul, oricît de îngust, era marele semn distinctiv al bogăției. Era minunat că avea un pian și că fetele lui puteau să zdrăngăne la pian, și știau să cînte și din gură. Era minunat că plătise douăzeci și opt de șilingi pe trimestru taxele școlare ale fiului său, în afară de banii pentru cărți. Douăzeci și opt de șilingi pe trimestru ! Cîndva, un penny pe săptămînă însemna mult, iar doi penny erau o dovadă de dărnicie ! Din mîndrie, pur și simplu dintr-o superbă și îndărătnică mîndrie, își ținuse fiul la școală pînă cînd băiatul a împlinit șaisprezece ani, mergînd pe șaptesprezece ! Șaptesprezece, nu șapte ! Simțise pentru fiul său acel soi de mîndrie pe care-l are un bărbat pentru o nevastă leneșă, elegantă și absurd de cheluitoare. Îl măgulea să audă că fiului său i se spunea „domnișorul Edwin, și apoi „domnul Edwin“ ; la fel cum îl măguleau manierele frumoase și ceremonioase ale cumnatei sale, doamna Hamps. Căsătoria lui ! Cu toate dezamăgirile ei inevitabile, fusese minunată, de necrezut. Se întorcea cu gîndul în trecut ca la o minune. Căci se căsătorise mult deasupra condiției sale, și se dovedise demn de situația atît de dificilă. Niciodată nu se făcuse de rîs. De multe ori îi plăcea să se gîndească ce-ar fi spus taică-său, maică-sa și soră-sa mai mică dacă l-ar fi văzut în bogăția și în măreția lui de acum. Muriseră cu toții. Și vremurile acelea se retrăgeau, piereau în trecut, cu rușinea și tristețea lor, indescriptibile și insuportabile, insuportabile chiar și în amintire. Și nevasta lui murise și ea ! Tot ce mai rămăsese era domnul Shushions.

Dar era meseria lui ! Succesul în meseria lui îl umplea pe Darius de o mîndrie de nedescris. Chiar dacă nu întemeiase întreprinderea asta, în schimb întemeiase alta, pe care vînzînd-o putuse s-o cumpere pe asta de acum. Și o dezvoltă an de an. Supremația lui ca tipograf nu era contestată de nimeni în Bursley. Mașini acționate cu abur ! O prăvălie cu vitrine duble ! Un maistru căruia îi plătea

— numai lui — treizeci de şilingi pe săptămână ! Şi alţi patru salariaţi ! (Fără a mai socoti slujnica din casă.)... Cum făcuse oare să ajungă aici ? Nu ştia. Oh, fireşte că nu se socotea dotat cu facultăţi strălucite. Ştia că nu avea o minte strălucită ; ştia că o dată sau de două ori avusese noroc. Dar era plin de încredere în bunul său simţ, aşa grosolan cum era. Curbele largi ale carierei sale erau trasate corect. Bunul-simţ şi chiar şi isteţimea-i greoaie fuseseră justificate din plin de desfăşurarea evenimentelor. Îşi măsurase forţele cu duşmanul — şi iată unde ajunsese băieţuşul din Bastilia !

V

Pentru Darius nu exista nici o întreprindere care să se poată asemui cu a sa. Recunoştea că existau şi altele mult mai mari, dar le lipsea însuşirea aceea miraculoasă pe care o avea a lui. Celelalte nu erau sacre. A lui era — cu adevărat. Cîndva, în tinereţea-i triumfătoare şi deşartă, îi plăcuseră bulldogii ; se apucase să crească bulldogi ; şi iată că într-o bună zi îşi sacrificase şi această mare plăcere de dragul meseriei ; astăzi nimeni n-ar fi putut bănui că Darius ştia diferenţa dintre un prepelicar şi un bulldog !

Şi tocmai această sacră meserie (veşnic adorată pe altarul tainic din inima lui Darius), tocmai această meserie miraculoasă, şi nu alta, dorea s-o abandoneze Edwin, fără o vorbă măcar ; aşa, într-o doară !

E-adevărat, Edwin îi spusese într-o seară că ar vrea să se facă arhitect. Dar el nu dăduse importanţă unei vorbe copilăreşti. Nici nu visase măcar că fiu-său nu-i va urma în meserie. Nici nu i-ar fi putut trece prin cap o asemenea posibilitate. Şi băiatul dovedise că are mari aptitudini. Salvase tipografia de la dezastru. Darius îşi arătase mulţumirea, nu cu vorbe, fireşte, ci, fără putinţă de interpretare greşită, prin purtarea faţă de Edwin. Şi după toate astea, să-i scrie o scrisoare — auzi dumneata, o scrisoare ! — mărturisindu-i cu cea mai condamabilă insolenţă că trebuie să se facă arhitect, pentru că nu este „fericit“ ca tipograf !... Arhitect ! Şi de ce mă rog arhitect, nea-

părat arhitect ? Ce Dumnezeu putea să-l atragă în cărămizi și mortar ? Se gândi că băiatul își ieșise din minți. Nu putea găsi nici o altă explicație. Nu-și îngăduise să fie tulburat de scrisoare. Prin armura indiferenței sale bătătorite, își apăra locurile mai gingașe ale sufletului, ca să nu fie rănit. Nu se hotărîse încă ce să-i răspundă lui Edwin. Nu se hotărîse nici măcar dacă o să-i răspundă, dacă n-ar fi mai demn și mai impresionant să nu-i spună nimic, să-l lase să-și dea seama singur — încet, prin tăcerea lui — ce greșeală jalnică făcuse.

Și iată că acum, cu cită ușurință și nerușinare, băiatul îi vorbea la micul dejun că vrea „să se facă arhitect“ ! Armura de indiferență bătătorită îi fusese străpunsă. Darius simți întreaga forță a scrisorii ; și pentru că suferea, devenea teribil și tiranic în suferința sa. Trebuia să-și salveze întreprinderea, s-o pună mai presus de orice. Știa ce avea de făcut. Își va impune voința. Orice discuție ar fi socotit-o o ultimă insultă. Întreaga forță greoaie, încăpăținată și necruțătoare a personalității sale era canalizată acum într-un unic instinct teribil.

VI

— Ei, ce-ai de zis ? mîrîi el aprig, cînd Edwin se opri.

În ciuda vîrstei sale, Edwin începu să plîngă. Da, îi dădură lacrimile.

— Și acum, te smiorcăi ! spuse tatăl.

— ...Nu zici nimic șase luni — și apoi te apuci să scrii scrisori ! urmă tatăl. ...Și ce te-a făcut să te gîndești la arhitectură, aș vrea să știu ? încheie Darius.

Edwin n-ar fi putut răspunde la această întrebare. Nu și-o pusese vreodată. Și cum ar fi putut oare, luat repede, să explice *de ce* voia să se facă arhitect ? Nu știa. Mărturisii acest adevăr cu sinceritate :

— Nu știu... eu...

— Cred și eu că nu știi ! zise tatăl. Îți închipui că arhitectura e mai bună ca asta ? „Asta“, adică meseria de tipograf.

— Nu știu...

— Nu știi ! Nu știi ! repetă Darius cu îndărătnicie.

Îndărătnicia era doar o spumă pe uriașul val al indignării sale.

— Domnul Orgreave... începu Edwin.

Ghinionul lui, căci Darius avusese o neînțelegere cu domnul Orgreave, cunoscut pentru pretențiile lui în legătură cu prețurile.

— Nu-mi vorbi mie de domnul Orgreave ! aproape că strigă Darius.

Edwin tăcea milc, zicîndu-și în sinea lui : „Sînt pierdut“.

— Și pentru cine crezi că e întreprinderea asta a mea, dacă nu pentru tine ? întrebă tatăl. Arhitect ! E ceva fără nici o noimă ! Fără nici o noimă !

Și zicînd asta, se ridică și ieși. Edwin plîngea acum în hohote. După o clipă tatăl său se întoarse, oprindu-se în prag.

— Te descurci bine, n-am ce zice, și ți-am și spus-o ! Începusem să-mi pun nădejdi în tine !

Era mult din partea lui să spună așa ceva. Apoi plecă, de astă-dată definitiv.

— Poate că dacă aș fi lăsat blestemata aia de presă hodorogită să cadă prin podea, acum nu mi-ar îngreîdi libertatea ! murmură Edwin cu amărăciune. Am fost prea bun, asta-i ghinionul meu !

VII

Își dădu seama cît de ireal fusese întregul edificiu al speranțelor sale. Se minună cum de putuse crede vreodată, ca un smintit, că tatăl său îl va lăsa să se facă arhitect ! Să ceri așa ceva însemna să ceri proteste prea mult de la soartă. Într-o pornire năvalnică, plină de revoltă, surpă tot edificiul speranțelor sale ; îl călcă cu furie în picioare. Era înfrînt. Ce putea să facă ? Nu putea face nimic împotriva tatălui său. Nu-l putea schimba, așa cum n-ar putea schimba cursul unui râu. Era înfrînt. Își văzu situația în adevărata ei lumină.

Doamna Nixon intră să strîngă masa. Edwin întoarse capul ca să-și ascundă lacrimile și ieși furios din odaie. Abia după două ore apăru în prăvălie. Nimeni nu întrebă

de el, dar doamna Nixon ştia că era în mansardă. Pe la prînz, Maggie, cu o privire plină de înţeles, îi spuse că trecuse pe acolo mătuşa Hamps şi-l poftise la ea la masă, la ora unu, şi că tatăl său îşi dăduse consimţămîntul. Însemna că Maggie era la curent cu evenimentele zilei. Se simţi tulburat de perspectiva vizitei la mătuşă-sa. Dar îi părea bine — n-ar fi putut suporta să stea la aceeaşi masă cu Clara. Se gîndi că mătuşă-sa fusese informată de situaţie şi că voia să stea de vorbă cu el.

VIII

— Taică-tău a venit aseară pe la mine într-un hal fără de hal ! zise mătuşa Hamps, după ce-l doftorici puţin, căci era groaznic de răcit.

Edwin rămase uimit de această veste. Aşadar, taică-său îşi pierduse la urma urmei firea !... Poate că n-ar fi trebuit să cedeze atît de uşor ! Dacă ar mai fi rezistat... Dacă nu s-ar fi purtat ca un copil !... Dar era prea tîrziu. Incidentul era acum închis.

Doamna Hamps se arăta blindă, dar avea un ton neobişnuit de ferm — rezultatul era un fel de severitate binevoitoare.

— Taică-tău îşi pusese atîtea speranţe în tine. Îşi pune — aş zice. Nu poate înţelege ce te-a apucat ca să scrii o asemenea scrisoare. Şi nici eu. Sper că-ţi pare rău. Dacă l-ai fi văzut pe taică-tău aseară, sînt sigură că ţi-ar părea rău.

— Dar, ascultă, mătuşico, se apără Edwin, strănutînd şi ştergîndu-şi nasul.

Şi începu să-i vorbească despre dorinţele lui. Fireşte că avea dreptul să întrebe, să propună ! Un fiu nu trebuie neapărat să fie la fel ca tatăl său. Şi aşa mai departe.

— Nu ! Nu ! Ea înlătură toate astea cu un gest. Aproape că nici nu voia să-l asculte.

— Dar gîndeşte-te la tipografie ! Şi mai gîndeşte-te şi ce simte taică-tău !

Edwin nu mai spuse nimic. Înţelese că ca nu putea în nici un caz să se pună în locul lui. N-ar fi putut explica atitudinea ei, spunînd că era o imensă cruzime inconştientă

ce se armonizează întotdeauna cu o totală lipsă de imaginație ; dar asta era explicația.

Se întoarse acasă, întristat de concluzia evidentă că mătușica lui, pe care întotdeauna o apăraseră împotriva suorilor sale, era părtaşă la distrugerea lui. Îi întărise, fără îndoială, hotărîrea tatălui să fie neîndurător. Avu o umbră de bănuială că surorile lui avuseseră întotdeauna dreptate, iar el se înșelase în privința doamnei Hamps. Uimitoare era intuiția crudă și nemiloasă a fetelor — în unele lucruri !

IX

Pînă sîmbătă, atmosfera în familia Clayhanger nu reveni la normal. Dar lui Edwin îi trecu mai repede supărarea. Îi dispăru odată cu răceala. Nu putea să rămînă ranchiunos tot timpul. Își acceptă destinul care-i aducea o asemenea nemărginită dezamăgire. Trebuia să-l poarte. Puteți să-l socotiți slab, sau puteți să-l socotiți puternic. Maggie nu discută cu el problema aceasta importantă. Ce-ar fi putut să-i spună ? Și problema era atît de importantă, încît nici Clara nu îndrăzni s-o ridiculizeze, cum făcea de obicei. O făcu să se rușineze.

Sîmbătă, Darius îi spuse fiului său pe un ton voios :
— Poți să te ocupi tu de plata salariilor ?

Edwin zîmbi.

La ora unu străbătu curtea spre tipografie, ducînd cu el un săculeț cu bani. Tînărul ucenic era lîngă ușă, frecînd caracterele tipografice cu potasă ca să le curețe. Avea dosul palmelor jupuite, cu crăpături sîngerînde, pentru că trebuia tot timpul să se spele pe mîini ca să umble la mașini, și nu izbutea să și le usuce cum trebuie. Totuși, iarna era pe sfîrșite și băiatul nu muncea decît unsprezece ore pe zi, într-o încăpere aerisită, în loc de nouăsprezece ore într-o pivniță, ca băiețașul din Bastilia. Băiatul era norocos. Zețaru! stătea fără să facă nimic ; ca de obicei, sîmbăta, șorțul îi era mai scurt decît în timpul săptămîinii, căci rupsese mereu cîte o bucată din el pînă îl redusese de la un metru pînă aproape la o treime — avînd întruna nevoie de cîte o cîrpă la mașinile de tipărit. Big James își împături

șorțul. Văzură cu toții că Edwin aducea săculețul și chipurile li se luminară.

— Acum ești tot atât de priceput ca și patronul, domnule Edwin, zise Big James cu o politețe ceremonioasă și cu un gest plin de amabilitate, după ce Edwin sfârși de făcut plățile.

„Sînt oare ?“ se întrebă el.

Toată lumea aflase de marea problemă. Vorbele lui Big James vroiau să-i dea de înțeles că știau cu toții că problema era acum rezolvată.

În seara aceea, pentru prima dată, Edwin putu citi *Notre Dame* cu înțelegere și plăcere. Se cufundă cu o bucurie tihnită în fluviul uriașei și formidabilei povestiri. Și-și spuse că, la urma urmei, izvoarele fericirii nu seacă încă.

Capitolul I • VIZITA

I

Ne apropiem acum de partea cea mai pitorească a vieții lui Edwin. Au trecut șapte ani. Către sfârșitul lui aprilie 1880, într-o sîmbătă dimineată, Janet Orgreave, cea de-a doua fiică a lui Osmond Orgreave, arhitectul, intră în prăvălia lui Clayhanger.

Toată noaptea, o aversă de aprilie care dura de zece ore izbise năvalnic în geamurile caselor din Bursley, și jumătate din oraș dormise prost. Dar la ora micului dejun norii se risipiseră nu se știe cum, vîntul se domolise, iar străzile pline de apă începură să se zvînte sub razele mîngietoare ale unui soare blînd și strălucitor ; cerul era de un azuriu gingaș, necunoscut climei excesive din sud. Janet Orgreave năvăli în prăvălia lui Clayhanger odată cu aerul proaspăt al dimineții. De asemenea, năvăli și în destinul lui Edwin, sau într-o parte din el, dar nu în sensul obișnuit al cuvîntului „destin“ atunci cînd este pomenit în legătură cu un băiat și o fată.

Un tînăr stătea la tejgheaua din stînga, cea cu articole de lux, simțindu-se foarte nervos. Fosta domnișoară Ingamells era acum măritată, mamă a trei copii, și probabil că uitase diferitele formate ale cărților ; tînărul acesta îi luase locul, după ce mai fusese ocupat înainte de două fete îmbrăcate în negru, care nu se arătaseră la înălțime. Acum întreprinderea Clayhanger nu mai angaja decît bărbați, și toată lumea răsufla ușurată ; se auzeau înju-

rături zdravene, sănătoase, acolo unde niciodată nimeni nu îndrăznise să ocărăscă. Numele tinărului era Stifford, și i se spunea „Stiff“¹. Tinărul acesta era o dovadă a imprudenței de a profetiza asupra naturii omenești. Era vânzătorul de ziare de pe vremuri, favoritul lui Edwin, pe care toți îl socoteau că nu era bun de nimic și în nici un caz vrednic de încredere. Dar la șaisprezece ani se petrecuse o schimbare în el; începuse să-și pieptene părul cu cărare la mijloc și nu într-o parte, venea dimineța la opt fără un minut și nu la opt și cinci, și părea dispus să înțeleagă seriozitatea vieții. Toți se simțiseră bucușoși și ușurați, dar socotiseră că era ceva întâmplător; atitudinea generală față de tinăr era: „Ei bine, om vedea pînă la urmă!“ Nimeni nu socotea că e un miracol romantic.

— Aveți cumva în depozit *Lumina Asiei*? Începu Janet Orgreave, după ce-l salută cu amabilitate.

— Mă tem că nu, domnișoară, zise Stifford.

Acesta era adevărul, spus doar pe jumătate: căci, după cum știa tinărul foarte bine, *Lumina Asiei* nu se afla în depozit.

— Oh! murmură Janet.

— Ați spus *Lumina Asiei*?

— Da, *Lumina Asiei*, de Edwin Arnold.

Și Janet schiță un zîmbet stăruitor, plin de răbdare.

Dornic să pară îndatoritor din cauza zîmbetului, Stifford se întoarse să cerceteze un raft cu cărți din spatele lui, convins însă că *Lumina Asiei* nu se află printre ele. Cunoștea *Lumina Asiei*, și era mîndru de acest lucru; cu alte cuvinte, știa din văzute și din pipăite că există o asemenea carte, căci fusese comandată și livrată ca dar de Crăciun cu patru luni în urmă, curînd după strălucita ei apariție în lume.

— Da, de Edwin Arnold... Edwin Arnold, murmură el cu un aer atâteștiutor, trecîndu-și degetul peste coatoarele aurite.

— S-a vorbit mult de ea, zise Janet ca pentru a-l încuraja.

— Da, este... Nu, sînt profund dezolat, dar n-o avem.

¹ Teapănul, bășosul (N.T.).

Stifford se întoarse din nou spre fată, sprijinindu-și mâinile larg desfăcute pe tejghea.

— Aș dori s-o comandați pentru mine, zise Janet Orgreave cu glas scăzut.

I-o spuse cu aerul că i-ar fi cerut o favoare personală, pe care numai el i-o putea face. Așa era Janet. Nu putea să se schimbe. Lumea spunea adesea că dorința ei de a plăcea și metodele prin care căuta să placă erau inconștiente. Dar lumea se înșela. Era perfect conștientă, și o făcea cu bună știință. O încânta să se știe plăcută. Putea să placă cu ușurință și putea să placă intens. De aceea se străduia întotdeauna să placă. Uneori, când se uita în oglindă și-și vedea chipul încântător și drăgălaș, cu buzele roșii și pline, gata să înflorească într-un zîmbet dulce, cald, plin de simpatie, se învinovăța singură că e prea ahtiată după arta de a plăcea. Căci era o fată onestă, și — fiind doar de douăzeci și cinci de ani — sufletu-i în floarea tinereții zvîcnea de imbolduri frumoase către desăvîrșire. Da, se învinuia că e prea fericită, prea mulțumită, și se întreba dacă n-ar trebui să caute fericirea prin mijloace mai austere. Janet avea totul : o fire bună, destulă minte, destulă frumusețe, o eleganță și un lux considerabile pentru condiția ei socială, umeri frumoși pentru un bal, dragostea și prețuirea tuturor.

Stifford, privind sfios spre această tinăra elegantă, superioară lui și totuși fermecător de stăruitoare, aflată de cealaltă parte a tejghelei, se simțea într-o cumplită încurcătură. Prin magia ei, Janet îl transformase într-o ființă deosebită, și ar fi vrut nespus să merite surîsul pe care i-l dăruia. Dar nu putea. Era silit să răspundă „Nu“ cererii ei nevinovate și încântătoare ; dar putea oare să-i răspundă „Nu“ ? Putea s-o dezamăgească printr-un refuz ? (Janet îi crease iluzia că un refuz ar dezamăgi-o cu adevărat, dar că, firește, l-ar suporta cu blîndețe și curaj.) Uneori, negustoria era un lucru barbar.

— De fapt, domnișoară, zise el în cele din urmă căutînd să pară cît mai bine crescut, domnul Clayhanger a hotărît să nu mai comande cărți noi. Îmi pare foarte rău.

Dacă ar fi fost altcineva în loc de Janet, cu siguranță că ar fi spus fudul : „Noi am hotărît...“

— Așa ! zise Janet. Înțeleg !

Atunci Stifford își îndreptă privirea spre o nișă de lemn vopsită în negru, prevăzută cu geamuri, care fusese construită și fixată în celălalt colț al prăvăliei, în dosul vitrinei cu registre. Janet îi urmări privirea.

— Nu știu dacă... șovăi el.

— E cumva domnul Clayhanger aici ? întrebă ea, dornică să-l ajute să-și formuleze gândul și adăugă : Sau domnul Edwin ?

Ce dragălașă era în stăruința ei !

II

Construcția de lemn era un bîrlog. Fusese făcută pentru Darius Clayhanger ; dar în realitate îl adăpostea de obicei pe Edwin, căci taică-său era aproape tot timpul plecat, ocupat cu planurile de extindere a întreprinderii. Edwin se retrăgea aici ca să fie singur : era născocirea lui, și nu avusese odihnă pînă n-o realizase. Stînd în nișă (căreia i se zicea „birou“), nu se afla, practic, în prăvălie și nu trebuia să fie deranjat de cei din prăvălie. Numai persoanele cu autoritate — Darius și Edwin — se bucurau de privilegiul de a folosi biroul ; și cum cel aflat în birou putea auzi orice șoaptă din prăvălie, el singur hotăra dacă împrejurările cereau sau nu să iasă afară.

La intrarea lui Janet, Edwin scria în registrul jurnal : „11 aprilie. Asociația Oddfellows din Turnhill. 400 carnete de cotizatie...“ Se întrerupse din scris și rămase nemișcat ca un șoarece speriat. Dar se liniști observînd că ușa forțareței era închisă. Lipindu-și nasul de peretele de sticlă, putea vedea prin micile fațete transparente ale geamului givrat, fără să fie însă văzut. Privi gesturile grațioase ale lui Janet și cercetă cu plăcere frumoasa-i toaletă de primăvară ; observă că avea o umbrelă cu mîner după ultima modă. Era copleșit de un amestec de senzații plăcute și dezagreabile — ar fi vrut să rămînă pe loc, dar pe de altă parte ce grozav ar fi fost să înceapă cu ea o conversație sclipitoare ! Nu știa să întrețină o conversație — decît cel mult așa cum discută un vînzător și un negustor. Avea limba legată, dar imaginația lui visa conversații sclipitoare

și spirituale cu fete frumoase. Aceste visuri ale imaginației deveniseră în ultima vreme aproape obișnuite, pentru singurul motiv că de câteva ori o salutase pe Janet și o dată chiar dăduse mîna cu ea, spunînd : „Încîntat de cunoștință, domnișoară Orgreave !“, ca răspuns la : „Încîntată de cunoștință, domnule Clayhanger !“ Osmond Orgreave, care îi prezentase unul altuia, întrerupse în acest punct dialogul, zădărnîcîndu-l. Dar închipuirea lui Edwin ducea mai departe dialogul, cînd era singur, noaptea tîrziu, izbutînd să se arate foarte amuzant și spiritual. Și acum, iat-o aici, la îndemînă ; nu trebuia decît să iasă din bîrlog și Stiff se va retrage respectuos, iar el ar putea să stea de vorbă cu ea pe-ndelete, pornind foarte simplu de la *Lumina Asiei*. Și totuși, nu îndrăzneala ; inima-i temătoare îl oprea, înștiințîndu-l cu bătăi puternice că nu putea discuta inteligent cu o fată frumoasă, decît în singurătatea și întunericul odăii sale.

Cu toate acestea, o cerceta ; o cîntărea ; socotea, cu un fel de condescendență masculină (învățată probabil de la clubul liberal), că Janet era neîndoielnic o fată frumoasă, minunată. N-ar fi recunoscut că-i era teamă de ea și că, în ciuda tuturor argumentelor teoretice, o socotea mai presus de el.

Și de-ar fi știut întregul adevăr, poate că i-ar fi părut rău că nu pusese să se construiască în bîrlog și o trapă, prin care un tînăr timid să poată intra în pămînt.

Adevărul e că Janet venise anume ca să-l cerceteze pe-ndelete pe Edwin. *Lumina Asiei* era doar un pretext poetic. Ar fi putut foarte bine să comande *Lumina Asiei* la Hanbridge, unde tatăl și frații ei își comandau toate cărțile — de fapt, chiar mai ușor. Janet cu toată drăgălășenia ei, cu toată marea ei bunătate sufletească, era încîntată uneori să folosească o stratagemă, mai ales cînd era vorba de un bărbat. Ochii ei puteau să licărească la fel de răutăcios ca și cei ai liniștitei sale mame. Și întrucît domnul Orgreave avusese în ultimele opt luni tot felul de treburi cu Darius și cu Edwin, în familia Orgreave începuse din nou să se discute despre Edwin. Domnul Orgreave avea despre el numai vorbe bune. Doamna Orgreave era de părere că se purta ca un tînăr la locul lui, doar că avea un aer ciudat. Janet spunea că nu s-ar mira dacă ar fi ceva

de capul lui. Tot ea mai spuse că sora lui, Clara, era o creatură imposibilă și că cealaltă soră, Maggie, se născuse fată bătrână. Unul din frații ei adăugă atunci că tocmai asta se întâmpla și cu Edwin ! Domnul Orgreave se grăbi să protesteze, spunînd că era un lucru greu de crezut, și că uneori Edwin vorbește cu multă judecată. Era de ajuns ca să ațîțe curiozitatea doamnei Orgreave, care sugeră soțului ei să-l invite pe la ei. La care domnul Orgreave recunoscuse, destul de pesimist, că nu prea îl vedea pe Edwin ispitit de invitație. Janet, în ciudată, zise : „Dacă-i doar asta, am să-l aduc aici într-o săptămînă“. Erau oameni cărora le plăcea necunoscutul, gata oricînd de orice, cău-tînd mereu alte distracții, plini de poftă de viață. Le plăceau lucrurile noi, iar ospitalitatea era principala lor pasiune. Se amuzau aproape de oricine, dar fără meschinărie.

Aceasta, și nu *Lumina Asiei*, fusese cauza vizitei lui Janet în prăvălie.

III

Spre rușinea lui Edwin, sîntem datori să mărturisim că Janet n-ar fi putut duce la bun sfîrșit în dimineața aceea complotul, dacă n-ar fi fost spiritul cavaleresc al lui Stifford. După ce-și aruncase ochii spre birlog, Stifford își îngădui să uite rînduiala statornicită în prăvălie și se îndreptă de la tezghea spre birou, nădăjduind că domnișoara Orgreave își va da seama cît de sincer era în dorința de a servi cît mai bine o persoană atît de simpatică. Observînd mișcarea lui, Edwin nu mai putea decît să aleagă între a ieși de acolo sau a fi scos. Fîrsește, preferă să iasă. Din proprie inițiativă n-ar fi ieșit ; ar fi șovăit pînă după plecarea lui Janet și apoi s-ar fi ocărît singur, recunoscînd că era un prost. Regreta, după cum regret și eu, că asta-i era firea ; dar n-avea ce face.

Ieși grăbit, cu gesturi repezite.

— Oh, bună ziua, domnișoară Orgreave ! zise el. Mi s-a părut că ți-am auzit glasul.

După care lăsa să se audă un rîs scurt, care nu arăta nimic, în orice caz nu amuzament ; era doar un obicei

prostesc pe care-l dobîndise fără să-și dea seamă. Apoi scoase batista din buzunar, ca să și-o pună din nou la loc. Stifford se retrase, prefăcîndu-se că nimic nu-l interesa mai puțin decît întrevederea pe care o prîlejuise.

— Bună ziua, domnule Clayhanger ! îi răspunse Janet.

Își strînseseră mîna. Edwin strivi mîna lui Janet ; un alt obicei prostesc.

— Tocmai vroiam să comand o carte, zise Janet.

— Oh, da ! *Lumîna Asiei*, zise Edwin.

— Ai citit-o ? întrebă Janet.

— Da..., adică, o mare parte din ea.

— Serios ? exclamă Janet.

Era impresionată, fiindcă într-adevăr oamenii din oraș nu prea obișnuiau să citească versuri. Și trăsăturile ei drăgălașe lăsau să se vadă cu multă generozitate cît de mult era impresionată ; o apreciere sinceră, neprecupețită a erudiției lui Edwin. Își spuse : „Oh, trebuie neapărat să-l aduc la noi !“ Iar Edwin se gîndea : „Sînt sigur că fata asta are în ea ceva teribil de sincer.“

Dar, dintr-o teamă exagerată ca nu cumva ea să-l supra-aprecieze, se grăbi să spună cu glas tare :

— A fost o întîmplare că am văzut-o. În general, nu citesc asemenea lucruri.

Și rîse din nou.

— Merită s-o cumpăr ?

Acum Janet apela la el ca la o autoritate. Nu se putea împiedica s-o facă, și era sinceră, căci firea ei cinstită o convinsese o clipă că Edwin era o autoritate.

— De..., nu știu, răspunse Edwin, mișcîndu-și gîtul ca și cum l-ar fi strîns gulerul ; dar nu-l strîngea, fiind cu cel puțin un număr mai mare. Adevărul e că dacă citești multe poezii, merită s-o cumperi. Dar dacă nu, nu merită. Știi, nu e chiar Tennyson. Înțelegi ce vreau să spun ?

— Da, sigur ! zise Janet, zîmbind și admirîndu-l din ce în ce mai mult.

Răspunsul lui i se părea foarte inteligent. Văzu deodată într-o nouă lumină aluziile tatălui ei că era ceva în acest tînăr, ceva ce nu putea fi observat de oricine. Janet avea un respect teribil față de părerile tatălui ei, și își reproșa

chiar că nu acordase destulă importanță spuselor lui despre Edwin. „Cită dreptate are întotdeauna tata !“ gândi ea. Considerația ei pentru Edwin se baza acum, și mai mult ca înainte, pe o înțelegere imparțială — nu se datora slăbiciunii ei de a vedea numai partea bună a oamenilor. Cit despre Edwin, își spunea : „Ce mult aş vrea să pot vorbi cu ea fără să mi se împleticească limba ! De ce nu pot să fiu natural ? De ce nu pot să fiu volubil ? Unii pot.“ Chiar și Edwin putea — dar numai cu băieții.

IV

Janet și Edwin stăteau aproape unul de altul în prăvălie, lângă dulapul cu articole pentru pictură. Janet, în felul ei sincer și tihnit, îl examina pe Edwin ; venise anume ca să-l examineze. Nu fusese niciodată în stare să se hotărască dacă era un băiat frumos, și nu putea nici acum. Dar îi plăcea chemarea din ochii lui. Nu-și spusese că era o chemare în ochii lui ; își spusese doar că era „ceva în ochii lui“. Și-apoi, era un tânăr destul de înalt, și zvelt. Își spusese că probabil era foarte bine făcut.

Dar dacă te uitală la el, vedeai că avea ghetete grosolane, pantalonii lăbărțați și chiar lustruiți, boțiți și cu crețuri, ceea ce nu s-ar fi văzut niciodată la pantalonii purtați de bărbații din familia Orgreave ; vesta lăsa să se vadă clar forma tuturor obiectelor din buzunare — ceas, briceag, creion etc., fiind evident că buzunarele nu erau golite vreodată seara ; gulerul era alb-albăstrui în loc să fie alb, și era îngrozitor de larg ; haina stătea deformată la ceafă, ascunzându-i complet gulerul ; buzunarele laterale ale hainei erau umflate cu tot felul de obiecte misterioase ; părul blond era aspru, nu ondulat ; i se vedea o urmă de mustață, dar nu puteai fi sigur dacă era mustață sau Edwin fusese prea ocupat ca să se bărbierească. Janet înregistră toate aceste amănunte și apoi le lăsă nepăsătoare să se risipească, preocupată de ochii lui. Își dădu seama că erau triste. Gura avea și ea ceva trist (gândi ea), dar cu colțurile lăsate în jos, ca și cum s-ar fi amuzat oarecum de

tristețea sa. Și poate fiindcă era bună la suflet, Janet își zise că-i plac mișcările lui agitate, stîngace și gesturile miinilor lui, cu încheieturile prea proeminente și cu unghiile degetelor prea scurte.

— Tom citește destul de multe poezii, zise Janet. Tom e fratele meu cel mai mare.

— Asta *ar putea* explica de ce îți plac poeziile, zise Edwin cu îndoială în glas.

Izbucniră în rîs amîndoi. Și, la fel ca și Janet, cînd rîdea, Edwin lăsa ca tot ce era mai bun și mai sincer în el să i se ridice în obraz.

— Dar dacă nu mai comandați cărți noi ?

— Oh ! îngăimă Edwin, roșind ușor. Nu-i nimic. Îmi va face mare plăcere s-o procur pentru dumneata, domnișoară Orgreave. Știi, tata a hotărît — abia luna trecută — că la vînzarea de cărți noi nu ai decît bătaie de cap. Așa și e — într-un fel ; dar îmi pare rău că am renunțat, oricît de puțin ar fi meritat. Categoric că nu prea se cumpără cărți în orașul ăsta, mai ales de cînd a murit bătrînul Lawton. Cu toate astea, pe ici pe colo se mai comandau cîteva cărți, și obișnuiam să mă uit și eu prin ele. Fi-rește, nu se prea cîștigă bani cu asta. Și totuși... Tata spune că oamenii cumpără mai puține cărți decît înainte — dar cred că se înșală. (Edwin vorbea cu o siguranță calmă.) I-am arătat cu registrul de comenzi că se înșală, dar n-a vrut să înțeleagă.

Edwin zîmbi, cu indulgență blîndă față de părinți în general.

— Atunci, zise Janet, am să-l întreb pe Tom.

— Dar nu-i nici o greutate pentru noi s-o comandăm, te asigur. O pot primi cu prima poștă.

— E foarte amabil din partea dumitale, zise Janet, gîndind cu toată sinceritatea în clipa aceea că Edwin depășea limitele obișnuite ale curtoaziei.

Se pregăti de plecare.

— Tata m-a rugat să-ți spun, dacă te văd, că montarea geamurilor se va termina în dimineața asta, zise ea.

— Acolo sus ?

Edwin făcu semn cu capul spre sud. Și Janet adevveri cu gingășie presupunerea lui, înclinînd ușor pălăria-i unduioasă.

— Oh ! Bine ! murmură Edwin.

Janet îi întinse mîna, și el iar i-o smuci ; și-l asigură că-i e recunoscătoare pentru toată bătaia de cap pe care o va avea ; iar el o asigură că nu va fi o bătaie de cap, ci o plăcere. Și o petrecu pînă la ușă.

— Cred că va trebui să mă duc să mă uit la geamurile acelea azi după-amiază, zise el cînd Janet ajunse în stradă.

Ea încuviință, zîmbindu-i cu bunăvoință și considerație, și dispăru după colț sub razele blînde ale soarelui.

Edwin luă o expresie severă, indiferentă, destinată lui Stifford, ca și cum ar fi vrut să spună : „Ce belea mai sînt și fetele astea ușuraticе pentru un om cufundat în afaceri !“ Dar Stifford nu se lăsă înșelat.

La adăpost, în birlogul său, Edwin se simțea cuprins de o roșeață tulburătoare. Zîmbi ca pentru sine — puțin cam sfios, deși era singur. Apoi scrise cu creionul : „*Lumina Asiei*. Domnișoara J. Orgreave“.

Capitolul II • TATĂL ȘI FIUL, DUPĂ ȘAPTE ANI

I

Darius intră greoi, suflînd anevoie, în biroul minuscule.

— Acum că tot tărăboiul ăsta s-a terminat, zise el scurt — prin „tărăboi“ vrînd să înțeleagă alegerile generale care aduseseră la putere partidul liberal — aș vrea să ai grijă ca toată cerneala aia roșie și albastră să fie curățată de pe rulouri și de pe plăci, și să fie curățate și literele. Le-am spus de zece ori pînă acum, dar după cîte văd, n-au făcut nimic.

Edwin mormăi ceva, fără să-și ridice privirea.

Tatăl său era acum un bărbat corpulent, și cu șapte ani mai bătrîn. Avea părul presărat cu multe fire albe — un bărbat cărunt. Peri albi îi acopereau urechile ; în gură îi luceau dinți de aur ; și pe nas îi stăteau într-un echilibru instabil ochelarii ; iar vesta părea să fie bine întinsă peste

o emisferă perfect netedă. Avea o înfățișare de prosperitate întrucîtva neglijentă și vulgară. În afară de dinți, tot trupul părea să-i fie căzut în paragină, ca și cum ar fi încetat să se mai intereseze de el, ca și cum l-ar mai folosi doar ca o locuință provizorie. Impresie accentuată la masă, căci mînca de parcă ar fi aruncat hrană unei jivine sălbatice ascunse undeva în acea emisferă, o jivină niciodată zărită, dar mîrîind din cînd în cînd amenințător în vizuina-i întunecată.

Din toate astea, Edwin nu observase bineînțeles nimic altceva decît că tatăl său „se îngrășase“. Pentru Edwin, Darius era exact același tată ; și pentru Darius, Edwin era încă de șaisprezece ani. Amîndoi continuau să trăiască închipuindu-și că lumea stătuse pe loc în cei șapte ani care se scurseseră între 1873 și 1880. Dacă ar fi fost întrebați ce se întîmplase în acești șapte ani, ei ar fi răspuns : „Oh, nimic deosebit !“

II

Dar lumea zbîrnîise neîncetat, dintr-un miracol în altul. În Bursley fuseseră deschise școli elementare publice, lucru minunat, a căror idee era de mult ventilată ; într-adevăr, fusese descoperită ventilarea ideilor. Un evreu fusese ales judecător al Curții : spectacol la care Anglia s-a înfiorat și apoi, văzînd că nu e nici un semn de dezastru, a ridicat din umeri. Deputații irlandezi au dat Camerei Comunelor o lecție cum se poate vorbi douăzeci și patru de ore fără oprire. Lefurile muncitorilor agricoli urcaseră sus de tot, trecînd de bariera de doisprezece șilingi în regiunile bogate. Moody și Sankey descoperiseră și cuceriseră Anglia pentru Hristos. Landseer și Livingstone muriseră, și provincia nu se putea hotărî dacă *Demnitate și îndrăzneală*, ori cucerirea Africii era lucrul cel mai interesant. Herbert Spencer își publicase *Studiul de sociologie* ; Mathew Arnold, *Literatură și dogmă* ; iar Frederic Farrar, *Viața Domnului* ; dar în acest caz provincia nu avea probleme de opțiune, pentru că

nu auzise decît de ultima. Se încercase în fel și chip, prin convingere și prin forță, să se explice muncitorului că sindicatele erau dușmanul adevăratei lui bunăstări, dar nimeni nu reușise să-i bage asta în cap. Armata britanică fusese folosită ca să pună cu botul pe labe un oraș numit Northampton, infuriat pentru că un ateu nu fusese ales în Parlament. Vagoanele Pullman, *Pirații din Penzance*, Hamletul lui Henry Irving, concursurile de ortografie și traversarea Canalului Mîneei de către căpitanul Webb — dovediseră toate că mai existau și lucruri noi sub soare. Episcopi, arhiepiscopi și preoți dizidenți se întruniseră la Lambeth, ca să examineze progresul gîndirii antireligioase, cu intenția de a o stăvili. Prinți și duci se înțeleseseră în taină să dea viață celui mai ciudat plan care s-a imaginat vreodată. Societatea Kyrle — pentru a oferi oamenilor frumosul, cu ajutorul artelor decorative, al grădinăritului și al muzicii. Atrocitățile turcilor din Bulgaria slujiseră să dea o nouă viață tuturor teatrelor de varietăți și tavernelor. „Euridice“ și „Prințesa Alice“ se scufundaseră, ca pentru a demonstra nesiguranța existenței și curajul insularilor. Începuseră să apară „Secolul al nouăsprezecelea“, puțin cam cu întîrziere, și „Arbitrul“. Irlanda aproape că murea de foame, dar din fericire a fost salvată, pentru a se putea bucura de beneficiile suspendării garanțiilor constituționale. Asociația creștină a tinerilor renăscuse în splendoarea din Exeter Hall. Însuși Bursley-ul intrase pe un făgaș nou primind statut de oraș, cu primar, staroste și consilieri, toți cu lanțuri de argint. Și printre cele mai recente miracole s-au numărat izbînda orașului Northampton de a-l trimite totuși pe ateu în Parlament, infidelitatea de la Tay Bridge la trei zile după Crăciun, catastrofa de la Majuba Hill și descoperirea că soldații nu erau de acord să se lase biciuiți pînă la pierderea cunoștinței, pentru orice fleac.

Dar, în ciuda a numeroase încercări, nimeni nu izbutise să facă Anglia să înțeleagă că existența ei nu va fi periclitată dacă muzeele vor fi deschise și duminica, sau că dizidenții ar putea fi îngropați după propriul lor ritual fără a pune în primejdie constituția țării.

Darius era poate nițel cam neliniștit în sinea lui în privința lumii acesteia. Poate că tocmai începuse să se infiripe în el convingerea, cu care majoritatea oamenilor se duc în mormînt, că totul nu era chiar cum trebuie pe lume și că mai ales țara sa fusese atinsă de o boală fără leac, încă din vremea copilăriei lui.

Era tipograf de meserie, și totuși alegerile generale nu-i înseninaseră inima. Lucru ciudat, căci alegerile generale aduc afaceri bune tipografilor, mai ales celor cu mașini acționate cu aburi, care îi pot astfel întrece în promptitudine pe toți rivalii. În timpul alegerilor generale întrebară pusă de client tipografului nu este : „Cît o să coste ?“ ci : „Cît de repede o pot avea ?“ Nu era timp de tocmeală la preț ; și într-adevăr, să te tocmești la preț ar fi fost o rușine, ținînd seama că fiecare client (afacerile obișnuite fiind suspendate) se zbătea pentru salvarea Angliei. Darius era liberal, dar unul moderat, și era patronat de amîndouă partidele politice — albastru și roșu. De fapt, nici un partid nu s-ar fi descurcat fără el. Tipografia lui huruise și vuisse din zori și pînă-n noapte și de multe ori lucrase fără încetare pînă a doua zi ; și nu o dată Big James cu toți oamenii și cu băiatul (o echipă mărită încă din 1873) așteptaseră în curte ca niște conspiratori, șușotînd duminică noaptea la douăsprezece fără cinci, așteptînd să bată miezul nopții, iar Big James descuiase ușa biroului odată cu nașterea zilei de luni. Și munca începuse de îndată, pentru a nu conțeni o clipă pînă cînd luna murea de bătrînețe.

Munca se întrerupsese doar o singură dată, și anume în acea zi în care se tipăreau o serie de afișe pentru conservatori, cînd o echipă de radicali înfierbîntați se bulucise pe ulicioara din dos, cu gîndul să răspundă la argumente cu bătaia și distrugerile ; dar îndărătnicia unei porți de stejar îi descurajase. Personalul savurase acest episod. Fiecare salariat era bine plătit pentru orele suplimentare. Darius își putea permite să le plătească regulat. În meșteșugul tipografic, prețurile erau mai sigure pe atunci decît

acum. Dar descoperirea concurenței veni imediat după descoperirea dezbatărilor publice. Poate că Darius o adulea de la distanță, și asta îl făcea să se simtă tulburat.

IV

Căci cu toate că era liberal, nu numai tipograf, și cu toate că votase cu liberalii și că partidul său câștigase, totuși alegerile nu-i aduseseră liniștea sufletească. Nici vorbă ! Tendințele care existau în Anglia îl nelinișteau. Când citea într-un ziar despre tendințele eretice ale articolelor biblice ale lui Robertson Smith din *Encyclopaedia Britannica*, își spunea că erau asemenea tuturor celorlalte lucruri și că așa ceva era de așteptat în vremurile noastre moderne, și că lucrurile mergeau destul de prost dacă pînă și *Encyclopaedia Britannica* fusese infectată. (Totuși, cumpărase și el un exemplar din noua ediție.) Era extrem de pornit împotriva Irlandei ; și chiar, pe ascuns și ferindu-se de Big James, împotriva sindicatelor. Când într-o seară Edwin a venit acasă și l-a anunțat că se înscrisese la clubul liberal din Bursley, Darius și-a ieșit din fire. Și totuși, era și el membru al clubului. Nu dădu nici o explicație a furiei sale, decît că era o prostie pentru un negustor să se amestece în politică. Edwin, însă, începuse dintr-o dată să se intereseze de politică și făcuse chiar anumite promisiuni de ajutor profesional, pe care le îndeplinisese apoi fără a pomeni nimic tatălui său. Idolul lui Darius era Sir Robert Peel, numai fiindcă Sir Robert Peel abrogase Legile grîului¹. Darius cunoscuse Anglia și înainte și după abrogarea Legilor grîului, iar diferența dintre cele două Anglii i se părea atît de izbitoare, încît nu mai dorea nici o schimbare. Pentru el nu exista decît o singură dată — 1846. Atunci i se umpluse cupa. Nu va uita nici odată scenele de bucurie chinuitoare care se petrecuseră în noaptea din ajunul zilei cînd noua lege urma să intre în vigoare. Din clipa aceea, terminase cu progresul... Dacă Edwin ar fi văzut printr-o minune acele scene din amin-

¹ Legi care impuneau taxe vamale foarte grele asupra importurilor de grîu și care au fost abrogate în 1846 (N.T.)

tirea lui, zăcînd în straturi adînci în inima tatălui său, ascunse acum de tot soiul de depozite din pliocen, l-ar fi înţeles mai bine. Dar Edwin nu ştia să vadă în inima tatălui său, şi nici măcar în propria lui minţe. Cînd se uita la el, nu vedea altceva decît un bătrîn (aşa îi părea lui Edwin) urît, cu răsufllarea hîrîitoare, cu un mod ciudat şi imprevizibil de a privi lucrurile şi cu o dispoziţie tot mai capricioasă.

V

Darius şedea aplecat la biroul său, gîfîind şi foindu-se întruna. Prezenţa sa era copleşitoare, anihilînd orice alt fenomen fizic.

— Ce-i asta ? întrebă Darius, ridicînd bucata de hîrtie pe care Edwin îşi notase să comande *Lumina Asiei*.

Edwin îi explică, stingherit.

Cînd barometrul dispoziţiei lui Darius cobora rapid, exista un semn : o bucăţică de piele pe de şaua nasului se făcea alb-gălbuie. Edwin îşi ridică privirea să vadă dacă semnul apăruse, şi într-adevăr îl văzu. I se urcă sîngele în obraz, dar îşi văzu mai departe de treabă.

Atunci Darius începu.

— Ce ţi-am spus ? răcni el. Ce rost mai are să-ţi tot repet anumite lucruri ? Ți-am spus să nu mai primeşti comenzi pentru cărţi, sau nu ţi-am spus ? Nu ţi-am explicat de mii de ori că vreau ca magazinul ăsta să nu mai vîndă decît en-gros ? tună el.

VI

Stifford putea să audă. Oricine ar fi intrat din întîmplare în magazin ar fi putut să audă. Dar lui Darius nu-i păsa nici pentru propria lui demnitate, nici pentru cea a fiului său. Era furios. Adevărul e că omul acesta rămas văduv, care nu bea niciodată alcool, simţea plăcere să se înfurie ; era singura lui răbufnire ; se lăsa pradă furiei aproape cu voluptate ; o aştepta aşa cum alţi bărbaţi aş-

teaptă băutura. Iar Edwin nu i se pusese niciodată împotriva prin cine știe ce gest drastic. La început, cu ani în urmă, Edwin își spusese tremurînd de indignare în odaia lui : „Data viitoare, da, chiar data viitoare, dacă mă va umili astfel în fața altora, am să plec de-acasă și din prăvălia asta blestemată și jur că n-am să mă mai întorc pînă cînd nu-și va cere scuze. Am să-l fac să-și bage mințile-n cap. Nu poate să se descurce fără mine. O dată pentru totdeauna am să pun capăt acestei situații. Cum ? Mă silește să lucrez pentru el, și mă mai și insultă !“

Dar n-o făcuse niciodată. Mereu era „data viitoare, negreșit !“ Nu era în stare s-o facă. Taică-său avea un fel de forță morală brută, căreia nu putea să-i reziste. Cu sinceritatea care-l caracteriza, ajunsese curînd să recunoască acest lucru. Atunci încercase să discute cu Darius, să-l „facă să înțeleagă“ ! Mai rău decît zadarnic ! Argumentele pur și simplu îl făceau pe Darius să-și iasă din fire. Așa încît, pînă la urmă Edwin recurse la tăcere și la dispreț tainic — și ca armă și ca mijloc de apărare. Și, într-un fel, fără cuvinte, el îi făcu și pe Stifford și pe Big James să-i înțeleagă exact atitudinea în timpul acestor crize, așa încît le cîștigă respectul și evită compătimirea. Izbucnirile acestea tot îl mai răneau, dar se obișnuise cu ele.

Așa cum ședea și scria, în timp ce taică-său tăbărise pe el, își zise : „Pe legea mea ! Dacă o să am vreodată prilejul, am să ți-o plătesc cu vîrf și îndesat !“ Și nu glumea. Cît de tare s-ar fi speriat Janet Orgreave, ori doamna Nixon, sau oricine altcineva fermecat de melancolia din ochii-i atrăgători, dacă ar fi privit o clipă în mintea lui !

Edwin păstră o tăcere îndărătnică, și pînă la urmă minia i se domoli.

— Ai de gînd să te ocupi de tipografie, sau nu ? mîrii Darius într-un tîrziu.

Edwin se ridică și ieși. Pe cînd trecea prin prăvălie, Stifford, care avea în el rudimentul bunelor maniere, își plecă ochii, nu prea ostentativ, spre un sertar de sub tejghea.

Tipografia era mai aglomerată ca oricînd cu oameni și lucrări. Întregul organism funcționa, dar cu asemenea di-

ficulțăți, încît nici măcar Darius Clayhanger nu-l mai putea lăsa așa în continuare. Darius o recunoscuse și el, în cele din urmă.

— Oh, zise Edwin pe un ton confidențial către Big James, vād că mergeți înainte cu curățenia ! Bun ! Tata a devenit cam nerăbdător, înțelegi. Ar fi mai bine dacă ați începe cu casetele mari.

— Așa este, domnule Edwin ! zise Big James.

Uriășul era neschimbat. Nici un fir de păr alb pe cap ; obrazul îi era neted, de parcă înțelepciunea sa îl punea la adăpost de scurgerea timpului.

— Ascultă, domnu' Edwin, întrebă el cu glasul-i maiestuos. Cînd o să aranjăm din nou toate astea ?

Și aruncă o privire împrejur. Edwin izbucni în rîs.

— Curînd, îl asigură el.

— E și timpul, zise Big James.

Capitolul III • CASA CEA NOUĂ

I

O casă se înălța pe deal. Era dealul Bleakridge, vîrfurile micului val de pămînt dintre Bursley și Hanbridge. Creasta valului era tăiată de Trafalgar Road. Și cu toate că Bleakridge nu se afla mai sus de Bursley cu mai mult de treizeci de metri, oamenii vorbeau acum mult despre avantajul de a locui „sus“ la Bleakridge, „deasupra“ fumului, „afară“ din oraș, deși nu-ți trebuia mai mult de cinci minute ca să ajungi acolo de la Duck Bank. Auzindu-i cum vorbesc, ți-ai fi putut închipui că Bleakridge era pe undeva departe, prin munți. Noile tramvaie cu abur te duceau pînă acolo în trei minute, din sfert în sfert de oră. Și aceste noi tramvaie cu abur aveau să facă din Bleakridge un cartier de locuințe. Unii preziceau chiar că pînă și cei din Hanbridge vor veni să locuiască acum la Bleakridge. Terenurile își schimbau proprietarii în Bleakridge și își sporeau prețul. Străzi întregi de vilăsoare porneau din șoseaua principală, cu rapiditatea acelei

plante care produce ramuri încolăcite mai iute decît poate fugi un om. Și aceste vilifoare erau imediat ocupate. Căsele din centrul orașului își pierdeau valoarea.

Terenul din fața șoselei principale era destinat nu pentru vilifoare, ci pentru locuințe spațioase, semi-separate sau complet separate. Osmond Orgreave avea în stăpînire o bună parte din teren. Nu-l avea numai, ci îl ținea cu dinții. Ca mai toți arhitecții din provincie, ca și cei mai mulți din Londra, era și misit de terenuri, pe lîngă faptul că era arhitect. Înainte de a obține comanda pentru construirea unei case, trebuia adesea să forțeze singur comanda, vînzînd o parcelă potrivită, și apoi convingîndu-l pe cumpărător că dacă voia să-și păstreze respectul concetățenilor, trebuia să construiască pe parcela aceea o casă demnă de ea. Toți cei din familia Orgreave aveau gusturi costisitoare, și era de datoria lui Osmond Orgreave să facă rost de banii trebuincioși pentru satisfacerea acestor gusturi. Făcea rost întotdeauna de bani, pentru că nevoia îl mîna din urmă, dar nu o făcea întotdeauna cu ușurință. Janet spunea uneori : „Nu trebuie să ne năpustim prea tare asupra tatei luna asta ; zău, în ultima vreme nu l-am văzut lăsînd din mînă carnetul de cecuri.“ Fără îndoială că toaletele lui Janet erau, în parte, răspunzătoare pentru viteza cu care „se dezvoltă“ terenul de construcții din Bleakridge îndată după ce începuseră să meargă tramvaiele cu abur pe Trafalgar Road.

II

Domnul Orgreave îi vîndu lui Darius o parcelă pe colț. Îl ochise pe Darius cu mult înainte de a-l înhăța ; dar greutatea legate de calcularea devizului pentru tipografie îi cam înstrăinaseră. Orgreave a trebuit să mai aplaneze aceste greutăți, oferindu-se să procure o parte a sumei necesare pentru cumpărare de la un alt client, printr-o ipotecă, să-i prezinte proiectul unei case noi care să depășească toate recordurile de ieftinătate și să elaboreze un proiect pentru transformarea actualei locuințe

a lui Darius într-o clădire comercială ; a trebuit să-i vorbească poetic despre viitorul industriei tipografice în cele Cinci Orașe și, în sfârșit, să demonstreze, prin cifre că Darius va face de fapt o economie de bani devenind proprietar — a trebuit să facă toate acestea și multe altele, mai înainte ca Darius să cumpere.

De vreo două luni — adică între momentul când fusese depus acontul și când fusese semnat contractul pentru construirea casei — cei doi erau mereu împreună. Dar, după semnarea contractului, relațiile lor se tulburară din nou. Orgreave nu mai avea de ce să se teamă și, în afară de asta, își îndrepta diplomația în alte direcții. Casa se înălța în acompaniamentul unor scene în care numai proprietarul era furios. Osmond Orgreave nu putea fi scos din sărite ; nu putea renunța la aerul de a-i fi făcut o favoare lui Darius Clayhanger ; superioritatea sa socială și morală, rezerva-i reală rămâneau absolut neștirbite. Imaginea lui clară de bărbat distins nu era întunecată sau deformată nici o clipă, chiar și în mintea lui Darius. Cu toate astea, pe Darius casa „îl sîcîia“ chiar înainte de a fi terminată. Ceea ce nu însemna că nu era grozav de mîndru de ea. Ar fi vrut să nu-l fi cunoscut niciodată pe Osmond Orgreave. Da ! Dar băiețașul din Bastilia era nespus de mulțumit de urmările la care dusesse faptul de a-l fi cunoscut pe Osmond Orgreave. Băiețașul din Bastilia își înfăptuia supremul vis de măreție — era pe cale de a avea o casă departe de prăvălie. În curînd, avea să poată spune dimineța că „se duce la prăvălie“. În curînd, avea să primească două înștiințări separate pentru plata impozitului. În curînd, avea să fie pe același plan cu cel mai trufaș dintre toți fabricanții de ceramică. Cu ani în urmă ajunsese să aibă o casă care comunica cu prăvălia printr-un coridor. Acum, era vorba să aibă două locuințe. Dincolo de toate nemulțumirile, supărările, iritățile și furiile lui, se afla această satisfacție profundă a băiețașului din Bastilia.

Și-apoi, oricum ar fi trebuit să facă un efort eroic, chiar și numai pentru a dobîndi spațiul din ce în ce mai imperios necesar pentru tipografie.

Simbătă după-amiază, în ziua cînd Janet Orgreave fusese la prăvălie, Edwin se duse la Bleakridge să vadă casa, și mai ales „ochiurile” colorate ale oberlihturilor de la ferestrele salonului și ale sufrageriei. Avea o cheie de la ușa de la intrare nevopsită încă și, după ce se cățăără pe diferite obstacole și urcă pe o scîndură înclinată care se îndoia sub greutatea lui, intră și se opri în holul pătrat al construcției pustii, umede, abia începute.

Casa era a tatălui său doar cu numele. Afectiv, în fapt era a lui Edwin, pentru că numai el o va stăpîni bucurîndu-se de ea. Pentru Darius, pentru Bursley în general, era doar o casă frumoasă, de cărămidă roșie, cu fațadă de teracotă aparentă și cu țiglă roșie, în stil victorian tîrziu — acel stil care rupsesse cu austeritatea stilului georgian și cu stucăria și infatuarea stilului victorian timpuriu, rătăcind vag în nimic anume. Pentru plebeul din Darius, era o casă fără îndoială grandioasă și vastă; pentru Edwin de asemenea, dar într-o măsură mai mică. Numai că pentru Edwin, nu era o casă, ci o operă de artă, un poem epic, o emanație a sufletului. El nu-și dădea seama de asta. Nu știa că ea îi umpluse zi de zi viața. Tot ce știa era că nu putea sta nici o clipă departe de casă. Se ducea „să arunce o privire” aproape în fiecare dimineață înainte de micul dejun, cînd muncitorii, abia veniți la lucru, aveau o dispoziție lirică.

Cînd vestea că Darius cumpărase teren și avea de gînd să construiască o casă ajunse și la generația tînă, Edwin s-a simțit împărțit între teamă și speranță; se afla într-o stare de intensă emoție pură, plină de așteptare. Se întreba care va fi rolul lui în clădirea casei. Totul depindea de domnul Orgreave. Își va aminti oare domnul Orgreave, pe care nu-l mai văzuse de aproape șapte ani, că se interesase pe vremuri de arhitectură? Sau nici nu-l va băga măcar în seamă și va sta de vorbă numai cu taică-său? Îi fusese teamă, bănuise chiar, că domnul Orgreave era un om nestatornic.

Dar domnul Orgreave își amintise de el, cu eleganță. Pe cînd se discutau planurile, doar cu o vorbă, o intonație,

o privire, domnul Orgreave reușise să-l ridice pe Edwin la nivelul consultativ al tatălui său. Îi dăduse de înțeles lui Darius că Edwin merita, după părerea lui, să ia parte la discuții ; iar pe de altă parte, îi dăduse de înțeles lui Edwin că Darius nu trebuie luat prea mult în serios. Darius, pe care de fapt nu-l interesau nenumăratele detalii atât de minunate și de captivante, spunea uneori cu nerăbdare : „Oh ! Rezolvă treaba asta cum vrei, cu Edwin.“

Sugestiile lui Edwin nu păreau prea strălucite, și domnul Orgreave izbutea mereu să-i demonstreze că nu puteau fi acceptate ; dar nu erau niciodată proteste, ca cele ale tatălui său. Și mai dobîndi și unele idei călăuzitoare, care îi transformară întreaga concepție despre arhitectură. De pildă, privise întotdeauna o casă ca o fațadă presărată cu uși și ferestre, și cu odăi în dosul ei. Dar cînd domnul Orgreave îi arătă primele schițe ale noii case, Edwin rămase surprins văzînd că nici măcar nu schițase fațada. Îi spusese : „Vom fi în stare să-i vedem fațada după ce vom stabili puțin planul.“ Și Edwin înțelese într-o clipă că fațada unei case nu este decît expresia interiorului ei, doar un rezultat, aproape accidental. Și se simți uluit și dezgustat că, îndrăgostit cum fusese de arhitectură și cu studii sporadice în acest domeniu, nu observase singur un adevăr atât de evident. Nu a mai privit niciodată o casă în modul irațional de pînă atunci.

Apoi, pe cînd cerceta planurile preliminare, a pus degetul pe un spațiu pătrat și a întrebat ce odaie era aceea. „Aceea nu-i odaie ; e holul“, a zis domnul Orgreave. „Dar e pătrat !“ a exclamat Edwin. Credea că în orice casă (adică într-o casă în care se locuiește), holul sau culoarul trebuie în mod obligatoriu să fie lung și îngust. Acum a înțeles dintr-o dată că nu exista nici un motiv ca holul să nu fie pătrat. Domnul Orgreave n-a mai spus nimic atunci despre holuri, dar într-o altă zi a redeschis fără veste subiectul, pe un ton binevoitor și comunicativ ; și după ce a terminat, Edwin și-a putut da seama că forma holului depinde de forma casei, și că holurile care fuseseră strivite și turtite pînă ajunseseră înguste și lungi se

datorau faptului că înfățișarea acelor case impusese o negare slută a însăși noțiunii de hol. Din nou a trebuit Edwin să-și revizuiască ideile, să-și revizuiască vederile. Începu să nutrească o adevărată admirație pentru Osmond Orgreave ; nu numai pentru felul său original și totuși obișnuit de a privi lucrurile, dar și pentru comportarea-i aristocratică, pentru dispoziția sa egală în orice situație și pentru talentul extraordinar de a-și păstra demnitatea și felul rezervat în timpul întrevederilor cu Darius. (Pe de altă parte, cînd Darius bombănea furios că Osmond Orgreave „era mult prea deștept“, Edwin nu putea decît să fie de acord.) Surorile lui Edwin aflau o mulțime de lucruri despre domnul Orgreave, prin Edwin ; nu putea ține prea multă vreme pentru sine ceva despre domnul Orgreave. Le împărtăși surorilor din înțelepciunea domnului Orgreave, fără să menționeze de unde o căpătase. Astfel că uneori Clara putea spune cu sarcasm : „Știu de unde ai mai scos-o și pe-asta. De la domnul Orgreave.“ Tinărul Benbow cu care Clara, deși încă minoră, se logodise pe neașteptate, se alegea și el, prin Edwin, cu o mulțime de idei de ale domnului Orgreave. Dar individul nu era decît un prôtănac cumsecade, șters, înfigăreț și prosper, cu totul incapabil să absoarbă din știința domnului Orgreave ; Edwin n-a putut niciodată să înțeleagă cum de-a putut Clara, atît de greu de mulțumit, atît de pretențioasă și pedantă, să-l accepte pe un individ ca Benbow. Și totuși, o făcuse ; și în curînd se căsătoriră. Edwin se simți bucuros cînd nunta se sfîrși ; căci îi distrăgea atenția de la casă.

IV

Cînd casa începu să se „ridice“, Edwin se simți cuprins de extaz, copleșit de visuri. Spun cu tot dinadinsul „extaz“. Mai văzuse el ridicîndu-se case ; știa că sînt construite cărămidă cu cărămidă, grindă cu grindă, șipcă cu șipcă, țiglă cu țiglă ; știa că nu se clădesc singure. Și totuși, în confuzia din mintea sa, nu-și închipuise nici-

odată că o casă se construiește cu mâinile, și chiar cu niște mâini ce pot greși. Cu perpendicularele și orizontalele ei precise, cu regularitățile ei geometrice și cu precizia ei minuțioasă de îmbinare, o casă îi păruse totdeauna — tot în confuzia din mintea sa — ceva supraomenesc. Cea mai obișnuită cornișă, cel mai simplu stîlp de la balustrada scării — oare s-ar fi putut ca uimitoarea lor perfecțiune de linie și contur să fi fost realizată de o ființă ome-nească ? Ce ușor ar fi fost să crezi că nu erau „făcute cu mâinile“ !

Dar acum vedea. Trebuia să vadă. Vedea o groapă în pămînt, cu apă la fund, și în clipa următoare groapa era o pivniță ; nu o pivniță improvizată, o groapă care la nevoie ar putea fi folosită ca pivniță, ci o pivniță în toată regula. Știa să prețuiască priceperea necesară pentru a așeza o cărămidă peste alta, cu cantitatea exactă de mortar de care era nevoie între ele. Nici nu-i venea să creadă că o casă ar putea fi vreodată gata astfel, cărămidă cu cărămidă — și cînd te gîndești că fiecare cărămidă costa un sfert de penny — încet și meticulos ; ba chiar cu migală. Dar iată că zidarii erau nevoiți acum să se urce pe schele, ca să poată ajunge la vîrfurile zidului, ce se ridica tot mai sus deasupra lor. Cîte măsurători, alinieri și verificări cu firul cu plumb ! Se simțea umilit, și în același timp luminat. Înțelese că un miracol nu este decît rezultatul unei răbdări miraculoase, al unei precizii miraculoase, al unei onestități miraculoase, al unei perseverențe miraculoase. Înțelese că nu exista vreo taină prețioasă, magică a artei de a clădi. Era de ajuns doar să pui o cărămidă peste alta și pe urmă alta — dar la precizie de un fir de păr. Era întocmai ca orice altceva. De pildă, tipărirea ! Vedea acum și tipografia într-o nouă lumină.

Și cînd primele grinzi fură așezate peste doi pereți...

Lucrul straniu era că degetele muncitorilor erau groase și butucănoase. Asemenea degete n-ar putea niciodată să apuce un ac cu gămălie ! Și totuși, manevrau grinzile de cincizeci de kilograme cu o precizie de ac cu gămălie.

Se opri lângă bovindoul salonului (unde ochiurile de geam fuseseră marcate de geamgiii triumfători cu cite un semn tainic în formă de cerc alb) și privi peste petecul de pământ argilos care pînă la urmă se va transforma în grădină. Casa se afla la colțul lui Trafalgar Road cu o stradă lăturalnică ce cobora în pantă, în lungul căreia se înălțau vilișoare. Grădina era dreptunghiulară, cu latura mai lungă paralelă cu Trafalgar Road, separată de trotuar doar printr-un gard înalt de zid. Capătul de sus al grădinii era blocat de prima din cele trei case noi pe care le construia Osmond Orgreave în terasă. Aceste case aveau fațada principală spre stradă; erau tot atît de comode ca și cea a lui Clayhanger, dar cu grădini mai mici; petecele de pământ cu straturi de flori se aflau în dosul lor. Și dincolo de aceste petece de grădină se întindea terenul lui Osmond Orgreave, cu porțile duble ale intrării dînd în altă stradă laterală, și avînd adăpostită chiar în mijloc casa lui. Obținuse, cu preț ieftin, una dintre cele mai vechi proprietăți rezidențiale din district, în care se mai putea recunoaște încă stilul georgian, relievă a zilelor cînd industriașii formau o clasă cu totul aparte de muncitorii lor; căci începînd din 1880, un muncitor putea cu oarecare noroc să devină un mic patron. Colțul de sud-est al grădinii lui Clayhanger atîngea colțul de nord-vest al domeniilor lui Orgreave; pe o distanță de cîtiva pași, cele două grădini se învecinau, avînd între ele doar un gard viu de mărăciniș; acest gard viu avea să fie înlocuit cu un zid care va face pereche bună cu cea mai înaltă dintre vilișoarele ce mărgineau casa Clayhanger spre răsărit.

De la fereastră, Edwin putea vedea peste gardul viu și, prin el, spre terenul de crochet al familiei Orgreave. Crochetul era pe atunci la începuturile lui — nici un joc nu era mai elegant decît crochetul. Cu mingi de cîrpe și ciocane de lemn meșterite în casă, copiii Clayhanger încercaseră și ei să joace crochet prin anii '70. Cei din familia Orgreave jucau crochet de-adevărat; unul dintre ei se evidențiasse chiar într-un turneu la Buxton. Edwin

observă o siluetă pe pietrișul dintre teren și gardul viu. Își dădu seama că e Janet, după rochia ei roșie. Dar n-avea de unde să știe că Janet se opriase acolo ca să-l pindească pe el. Nu și-ar fi putut închipui așa ceva din partea ei. Și nici modestia lui nu l-ar fi lăsat să creadă că era atât de important încît cineva din familia Orgreave și-ar fi pus mintea ca să facă glume nevinovate pe seama lui. Adevărul e că Janet îl spiona de vreun sfert de oră. Cînd, într-un tîrziu, îi făcu semn cu mîna, lui Edwin nu-i trecu prin minte că-i făcea semn lui ; se întrebă doar de ce-o fi făcînd semne cu mîna. Apoi Janet făcu din nou semn cu mîna, și el se înroși ; își dădu seama mai întîi după sîngele care-i năvălise în obraji că Janet făcea semn cuiva, și că acel cineva era el : trupul dăduse de veste minții ; era foarte ciudat.

Firește, trebuia să se arate ; și ieși din casă, tulburat peste măsură.

Capitolul IV • CELE DOUĂ GRĂDINI

I

În splendoarea după-amiezii³ stăteau unul lîngă altul, avînd între ei doar gardul viu de mărăcini, el pe pămîntul argilos acoperit de iarbă, iar ea pe pietrișul îngrijit.

— Ei, zise Janet privindu-l cu seriozitate, cum îți place fereastra, acum cînd e terminată ?

— Foarte frumoasă ! rîse el nervos. Într-adevăr, foarte frumoasă !

— Și tata spunea la fel. Sper că și domnului Clayhanger o să-i placă !

Și glasul îi suna cu adevărat plin de speranță și de înțelegere. Îți venea să crezi că s-ar fi întristat și ar fi fost descurajată dacă lui Darius nu i-ar fi plăcut fereastra. De parcă ar fi dorit fierbinte ca Darius să nu fie dezamăgit de fereastră. Un privitor neavizat ar fi putut crede că nici nu va putea să doarmă de grijă că fereastra ar putea să nu placă. Și era sinceră. Căci puterea ei de par-

ticipare emoțională era atotcuprinzătoare și inepuizabilă. Dacă auzea de cineva, despre vreun cunoscut al unei cunoștințe de-a ei, că-i murise o rudă sau că-și rupsesse un picior, firea-i bună și blîndă puneă totul la inimă, și își exprima durerea cu vocea tremurîndă. Iar dacă, în clipa următoare, auzea de altcineva, un alt cunoscut al unei cunoștințe de-a ei, că dobîndise cinci mii de lire sterline sau că se logodise cu persoana potrivită, ochii îi scînteiau de bucurie sinceră și începea să bată din palme cu încintare.

— Oh ! zise Edwin, mișcat. Tatei o să-i plăcă. Nici o grijă !

— Eu n-am văzut-o încă, urmă Janet. De fapt, n-am fost în casa voastră de foarte multă vreme. Dar cred că o să fie frumoasă. Toate casele făcute de tata sînt frumoase, nu-i așa ?

— Da, adevări Edwin, cu o scuturare din cap, care în alfabetul gesturilor lui însemna nu un dezacord, ci o totală încuviințare. Ar trebui să vii s-o vezi.

Spusele lui fură de ajuns.

— Crezi că o să pot trece pe-aici ? întrebă ea, arătînd spre firavul gard viu.

— Păi... eu...

— Știu ce-am să fac. Am să aduc scara.

Se îndepărtă tacticos și se întoarse cu o scăriță dublă, pe care o desfăcu punînd-o pe stratul îngust de flori de lîngă gardul viu. Apoi își ridică puțin fusta și se cățăără cu grație pe scărița cam nestabilă, pînă cînd picioarele îi ajunseră la același nivel cu vîrfurile gardului viu. Zîmbi fermecător spre Edwin, savurînd nevinovata escapadă. Apoi îi întinse mîna pe care o avea liberă, Edwin o prinse și ea sări. Scara căzu îndărăt, dar Janet ajunsesese cu bine lîngă Edwin.

— Ce bine că nu m-a văzut mama ! rîse ea.

Fața ei gravă, drăgălașă, era aproape frumoasă : în clipa asta strălucea de veselie provocatoare. Se prefăcea doar că se bucură fiindcă n-o văzuse maică-sa : o drăgălașă prefăcătorie. Păi, ea singură era tot atît de grijulie ca și maică-sa ! Într-o clipă, porni călcînd cu grație și gravitate prin noroiul grădinii încă nearanjate. Era o femeie de

lume, iar Edwin doar un novice. Armonia și demnitatea mișcărilor ei îl fermecau și îl intimidau. Încercă s-o compare cu Maggie, de pildă... Faptul că era fără pălărie o făcea și mai seducătoare.

II

Pătrunseră în casa goală, răsunînd de ecoul pașilor, cu pietricele care scrișneau și argilă uscată pe dușumelele noi, murdare. Erau numai ei doi în toată casa. Edwin se gîndea întruna : „Nu mi s-a mai întîmplat niciodată așa ceva. Nu mi s-a mai întîmplat niciodată așa ceva !” Și o clipă îi fulgeră prin minte silueta Florencei Simcox, dansatoarea cu saboți.

Iar dincolo de aceste imagini și gînduri, stăruia o idee : „N-am știut pînă acum ce-i viața ! Am fost adormit. Asta-i viața !”

Ochiurile din partea de sus a ferestrelor salonului aveau mici vitralii în formă de romburi multicolore. Era ultima modă în materie de ferestre. Dădea o impresie de lux și splendoare în același timp. Janet îi mărturisi că-i place.

— Va fi minunat cînd va bate soarele în amurg, murmură ea. Ce odaie plăcută !

Ochii li se întîlniră, și ea îi transmise toată încîntarea ei, care se adăugă încîntării lui pentru splendoarea casei.

Edwin dădu din cap, gîndind : „Pe cîntea mea, e o fată minunată. Nu prea întîlnești fete atît de frumoase ca ea !”

— Și cînd grădina va fi plină de flori... ! șopti Janet în extaz ; și se gîndea : „Ciudat și drăguț băiat ! E atît de romantic. Are nevoie doar să fie scos în lume.”

Rătăciră încoace și-ncolo. Urcară la etaj. Vizitară baia. Se opriră pe palier, și spațiile nevăzute ale casei răsunau de ecourile lor. Apoi intrară în odaia care urma să fie a lui Edwin.

— Camera mea ! zise el, puțin stingherit.

— Văd că ai de gînd să-ți pui rafturi de fiecare parte a căminului ! Îți plac foarte mult cărțile, nu-i așa ? îl întrebă ea.

— Da, recunosc Edwin.

— Aşa-i că sînt ceva minunat ?

Ochii ei strălucitori păreau să exprime recunoştinţă faţă de Shakespeare şi de toţi urmaşii lui în dinastia literaturii.

— De rafturi nu ştie decît tatăl tău şi cu mine, zise Edwin. Tata habar n-are. Intră în preţul instalaţiilor. Nu cred că o să observe vreodată.

— Serios ? rîse Janet, încîntată că e părtaşă la nevinovata conspiraţie. Tata a inventat o şmecherie ingenioasă, pentru instalarea rafturilor în hol, la noi acasă, adăugă ea. Sînt sigură că i-ar place să vii s-o vezi. Scumpul meu tată e teribil de mîndru de ea.

— Mi-ar face plăcere să vin, spuse Edwin sfios.

— Vrei să vii într-o seară pe la noi ? Mama ar fi încîntată. Ca şi noi ceilalţi.

— Eşti foarte amabilă.

În sfiala lui, stătea acum într-un picior.

— Ai putea să vii diseară ?... Sau mîine seară ?

— Mă tem că nu pot veni diseară, şi *nici* mîine seară, răspunse el cu tărie.

O declaraţie cu totul neadevărată ! N-avea nici o înţîlnire ; nu avusese niciodată o înţîlnire. Dar era speriat, sufletul îi tresărise ca un pui de cerb cînd aude deodată foşnet în tufiş, şi rămăsese încremenit.

Nu bănuia că bruşcheţea involuntară a tonului său o jignise. Iar ea se mustra că îl luase prea repede.

— Atunci, sîper că altă dată, zise cu blîndeţe şi amabilitate.

— Mulţumesc ! O să vin cu plăcere, răspunse Edwin cu mai mult curaj, sigur acum că auzise din nou un foşnet în tufiş, dar mai departe şi mai vag.

Fata plecă, de data asta pe uşa principală ; păşea demnă pe Trafalgar Road, fără pălărie, în bătaia soarelui blînd, pînă la primul colţ. Părea mai puţin vioaie.

Edwin nădăjduia că n-o jignise, pentru că dorea foarte mult... nu să se ducă cu bună ştiinţă în faimoasa locuinţă a familiei Orgreave — ci aşa, printr-un fel de magie, să fie acasă la ei într-o seară, în largul lui, luînd parte la o conversaţie sclipitoare. „Oh, nu !“ îşi zise în sinea lui. „Nu s-a simţit jignită. O fată frumoasă ca ea nu se supără

pentru o nimica toată !” Și îl invitase să vină în vizită la ei. Se întreba ce va spune tatăl său, ori ce va gândi, cînd va afla că fusese invitat la familia Orgreave ! Ideea fundamentală, dar nerostită, a celor din familia Clayhanger era că un Clayhanger valora tot atît cît orice alt om, indiferent cine ar fi. Totuși, familia Orgreave era familia Orgreave... Cu gândurile aiurea, urcă din nou treptele mînjite cu noroi.

III

Își privi hainele ponosite ; de vreun sfert de oră nu le văzuse decît cusurile ; acum le cerceta cu de-amănuntul și își spunea, dezgustat, că era o bătaie de joc ca un om care va sta într-o asemenea casă să umble îmbrăcat în astfel de haine. Putea să se ducă în vizită la familia Orgreave în hainele astea ? Nici măcar costumul de duminică nu era, categoric, într-o stare mult mai bună. Era mai nou, mai puțin ponosit, dar aproape la fel de prost. Purta costume prea ieftine. Și situația jalnic de inacceptabilă a carierei lui de filfizon se explica numai prin lipsa banilor. Problema financiară trebuia redeschisă, pentru a fi altfel rezolvată. Trebuia să tabere pe taică-său, căci acum depindea foarte mult de el, și să-l facă să înțeleagă situația. (Tatăl său care nu înțelesese niciodată nimic !) Dar atacul nu trebuia să înceapă cu problema hainelor, căci asupra acestui subiect Darius era absolut inabordabil. Ori de cîte ori se discuta despre haine, Darius le servea străvechea și răsuflata zicală că, în ceea ce-l privește, nu-i pasă ce poartă, pentru că acasă toată lumea îl cunoaște și nu contează, iar afară nimeni nu-l cunoaște și tot nu contează. Și o spunea totdeauna cu încîntare, ca și cum atunci ar fi descoperit-o și nimeni n-ar fi auzit-o mai înainte.

Nu, Edwin hotărî să-și întemeieze atacul pe principiul justiției abstracte — nu va fi niciodată în stare să-l convingă pe taică-său că ducea lipsă de vreun obiect cu adevărat necesar pentru fericirea sa. Dacă ar fi intrat în amănunte ar fi însemnat să caute singur înfrîngerea.

Firește, nu era un moment propice pentru a pune problema financiară. Taică-său îi va răspunde cu vehemență că și așa avea cheltuieli uriașe cu construirea casei, cu mobilarea ei și cu mutarea — fără a mai vorbi de onorariile arhitecților și ale avocaților ; neapărat trebuia să pomenească de rapacitatea arhitecților și a avocaților. Cu toate astea, Edwin simțea în sinea lui că tocmai în acest moment, și nu în altul, trebuia pornit atacul.

Pentru că inaugurarea noii case avea să fie pentru Edwin, într-un sens spiritual foarte profund, începutul unei vieți noi ! Era un lucru stabilit. Noua casă îl inspira. Nu era un paradis. Dar era un templu.

Voi, cei din generația mai tânără, nu puteți înțelege asta — fără puțină imaginație. Într-adevăr, instalația de apă caldă din noua casă, oricât de simplă și rudimentară ar fi fost, îl impresiona și îl inspira pe Edwin ca un poem. Exista o încăpere cu rezervoare, pur și simplu o încăpere numai pentru rezervoare, și rezervorul cel mare era atît de uriaș încît constructorii fuseseră nevoiți să-l instaleze înainte de a pune acoperișul, căci n-ar fi putut încăpea pe nici o ușă. Acest rezervor, cu ajutorul unui robinet cu supapă, putea fi umplut din conducta principală aproape tot atît de repede pe cît se golea. Din el porneau țevi care se strecurau nevăzute în jos, prin pereții interiori ai casei, și pătrundeau pretutindeni. Una cobora către un boiler din dosul sobei de bucătărie și îl umplea, și în timp ce focul care prăjea carnea încingea și boilerul, apa urca din nou ca printr-o magie pînă în încăperea rezervoarelor și umplea un alt rezervor, sferic și închis etanș, și de acolo cobora într-o a treia călătorie spre baie și spre chiuveta din baie. Toate acestea erau minunate pentru Edwin ; erau romantice. Auzi ! O odaie numai pentru baie ! Și o cadă uriașă de zinc vopsit ! Edwin nu mai văzuse niciodată așa ceva. Și o chiuvetă mare de porțelan, cu plăci de faianță peste tot în jurul ei — să te tot bălăcești ! Apă din belșug la etaj !

În vechea casă din dosul prăvăliei, fiecare picătură de apă trebuia cărată la etaj pe scară, în căni și găleți ; și apoi fiecare picătură trebuia cărată din nou jos. Ca să ai apă caldă, trebuia s-o pui la încălzit într-un vas pe foc.

Apa caldă era ceva tot atât de prețios ca șampania. Ca să faci o baie caldă era necesar un efort imens cu încălzitul, adusul, și turnatul — ce mai, deranjai întreaga casă ! Și, în cel mai bun caz, baia era încropită, căci apa se răcea repede pe scări și pe paliere. Iar ca să te bălăcești — una din plăcerile cele mai voluptoase ale vieții — era de-a dreptul interzis. Doamna Nixon ar fi izbucnit în plîns dacă te-ar fi văzut bălăcindu-te. Bălăceala era ceva imoral. Un păcat tot atât de mare ca, de pildă, să flirtezi într-o mănăstire. În casa din dosul prăvăliei, era infinit mai ușor să rămii evlavios decît să rămii curat.

Și cît de întunecoasă era casa din dosul prăvăliei ! Edwin nu observase niciodată cît era de întunecoasă, pînă cînd casa cea nouă nu și-a conturat silueta. Noua casă radia de lumină. Lui Edwin i se părea că avea o strălucire orbitoare, așa cum se întîmpla în odaia de zi din casa veche numai atunci cînd Duck Bank se acoperea de zăpadă proaspătă.

Și mai aveau o sufragerie — numai pentru mîncat — și un salon. Amîndouă denumirile îi sunau magnific lui Edwin, care nu stătuse vreodată în altceva decît într-odaie de zi. Edwin nu *dejunase* niciodată : doar *mîncă* la prînz. Și după ce dejunezi, să părăsești cerimonios sufrageria, ducîndu-te într-o altă odaie... ! (Ciudat ! Și să mai zici că taică-său n-avea inițiative grozave !) Vor fi în stare, el și cu Maggie, s-o facă firesc ? Apoi mai era holul pătrat — o adevărată odaie ! Chiar și numai acesta îi impunea o viață nouă. Cînd se gîdea însă la toate celelalte, camerele de primire, bucătăria aranjată după toate regulile, cu oficiul ei spațios, cele patru dormitoare mari, baia, cele trei mansarde, odaia rezervoarelor susurînd de apă, și apa circulînd neobosită, inepuizabilă, în sus și în jos în dosul zidurilor — simțea fiorul marilor imbolduri.

Începea să prindă curaj. Își aduna forțele. Seriozitatea pe care o simțise în ziua cînd terminase școala îl copleși iarăși. Privi înapoi spre ultimii șapte ani ai vieții sale pe acest pămînt — renegîndu-i. Nu învinuia pe nimeni altcineva decît pe sine. Îl iertase pe taică-său că-i zădărnicese ambiția supremă ; îl iertase de mult ; deși, lucru curios, n-o iertase niciodată cu totul pe doamna Hamps

pentru partea ei în catastrofă. În ceea ce-l privește, era convins că-și revenise din catastrofă, nemutilat sufletește, fără o urmă măcar. N-avea cum ști că nu va mai fi niciodată același, că cel mai mic gest și cea mai fugară privire erau atinse de nostalgia resemnării. Acceptase cinstit soarta de tipograf. Și era convins, în ciuda plingerilor capricioase ale tatălui său, că se achita bine în meserie. În toate chichițele meseriei, se considera superior tatălui său. Și pînă și Big James îi urma mereu dispozițiile date în secret, cu care trebuia să contracareze vreun ordin nesăbuit al bătrînului.

Dar goliciunea vieții sale particulare o condamna. Ce făcuse oare pentru sine ? Nimic important ! Nimic eroic ori impunător ! Avusese de gînd să facă anumite studii, să-și cumpere anumite cărți, pe categorii, să continue cu desenul și pictura, să realizeze ba una ba alta, să-și organizeze timpul liber, să-și impună reguli și să se țină de ele — toate avînd în față țelul nobil al auto-desăvîrșirii. Își spusese : „Ce contează dacă sînt arhitect sau tipograf, atîta vreme cît mă perfecționez pe cît îmi stă în puteri ?“ Nu putea suferi pe tinerii care se laudă cu progresele lor. Refuzase să facă parte din Societatea pentru perfecționarea mutuală a tinerilor (succesoarea Asociației de dezbateri — decedată din cauză că se exagerase prea tare cu sculatul de dimineată). Cu toate astea, în adîncul inimii ținea mult mai mult la ideea perfecționării decît cel mai pedant dintre toți ceilalți. Nu putea scăpa de obsesia acestei idei. Degeaba o izgonea cu furie, zicîndu-și că nu ducea nicăieri și că era zadarnică și anevoioasă ; ideea revenea ! Era ceva care îl sîciise tot timpul.

Și totuși, nu înfăptuise nimic. Programele lui de lectură nu durau mai mult de o lună la rînd. Și apoi, timp de cîteva luni, își irosea pur și simplu orele libere, acele ore care erau numai ale lui, într-un fel de letargie de o stupiditate crasă, cînd părea să nu se gîndească la nimic anume. Nu-și făcuse nici un prieten pe care să-l poată prețui. Nu dobîndise nici un fel de cunoștințe noi. Nu se remarcă prin nimic. Nu era fericit. Nu era mulțumit. Avea senzația că risipește timpul, că-și risipește anii...

Citise un număr bunicel de cărți de tot felul — asta era tot ce realizase. Nu studiasse nimic. Nu știa nimic despre indiferent ce. Rămăsese pe loc.

În felul acesta se dojenea. Și împotriva zădărniceii acesteia își încorda curajul, sub inspirația noii case, încordat într-o tensiune dureroasă în urma scurtei întrevederi cu Janet Orgreave. Avea de gând să facă mai multe lucruri deodată : să-l abordeze pe tatăl său, să devină un veritabil expert într-un anumit domeniu, să continue cu pictura și — lucrul cel mai important în acest moment — să „iasă din găoacea lui“. Ceea ce însemna să fie sociabil, să facă impresie asupra celor din jur, să iasă în lume, să-și facă relații, să devină Edwin Clayhanger, o personalitate în oraș — să trăiască. De ce refuzase invitația lui Janet ? Mare prostie. Vechiul său fel de a fi îl îngreșoșa acum. Dar în clipa următoare căută scuze pentru cel ce fusese pînă atunci... Așteaptă puțin ! Mai este timp.

Era fericit sub tensiunea acestei imense și complexe hotărîri pe care o luase.

Capitolul V • HAINA

I

Edwin auzi glasuri jos. Și sufletul păru să i se retragă parcă în adăpostul cochiliei din care privise în afară. Avea un suflet formidabil cînd era singur ; dar pînă și un zvon de apropiere a altor oameni îl intimidă. Tatăl său și încă cineva se auzeau umblînd prin încăperile de la parter ; glasul tăios al tatălui se auzea limpede pînă sus. Ascultă celălalt glas — era al mătușii Clara. Darius profitase și el de după-amiaza de sîmbătă ca să viziteze casa pe-ndelete, și probabil că o întîlnise în drum pe doamna Hamps și o rugase să vină și ea să-și arunce o privire.

Grăbindu-se ca nu cumva să-i piară curajul dacă ar fi reflectat mai mult, Edwin strigă în jos pe scări :

— Bună, mătușico !

De ce trebuia ca tonul să-i fie stîngaci, forțat ? Nu făptuise nici o crimă. Îi spusese doar tatălui său unde se duce ; și taică-său n-avusese nici o obiecție la afirmația lui că prăvălia nu va avea nimic de suferit rămînînd doar în grija lui Stifford timp de o oră în după-amiaza liniștită de sîmbătă, chiar dacă plecau amîndoi din prăvălie.

— De ce-ai lăsat ușa din față deschisă ? îl întrebă tăios taică-său, și întrebarea răsună în toate încăperile casei.

— Era deschisă ? zise el cu glas șovăielnic.

— Era deschisă ! Întregul Trafalgar Road ar fi putut intra ca la el acasă.

Edwin stătea rezemat cu brațele de balustrada palierului. Noii veniți apărură la picioarele scării și Darius începu să urce cu grijă, după ce mai întîi zguduise balustrada ca să se asigure că era solidă, bine făcută și fixată cum trebuie. Doamna Hamps îl urmă, cu rochia-i neagră foșnitoare și cu eleganta bonetă cu zorzoane. Edwin îi zîmbi, iar ea îi întoarse zîmbetul cu dobîndă generoasă. În părul ei frumos se puteau vedea acum cîteva fire albe.

— Oh, Edwin ! începu ea, răsufîind ușurată în capul scării. Ce casă frumoasă ! Nemaipomenită ! Desăvîrșită ! Ultimul strigăt ! Știi la ce mă gîndeam în timp ce scumpul tău tată îmi arăta toate astea... Aha, asta-i baia ! Doamne ! Apă caldă ! Apă rece ! Canalizare ! Dulapul ăsta de sub chiuvetă e foarte practic, dar ce ispită pentru o slujnică neglijentă ! Maggie va trebui să-l controleze zilnic, căci altminteri va fi folosit pentru tot ce-ți trece prin cap. Să-î transmiti ce-a zis mătușica ei... Mă gîndeam — oh, dacă maică-ta ar fi văzut toate astea !

Tatăl și fiul nu spuseră nimic. Mătușa Hamps oftă. Era singura persoană care pomenea vreodată de răposata doamnă Clayhanger.

Procesiunea trecu din cameră în cameră, Darius pipăind totul și bombănind întruna, doamna Hamps descoperind în fiecare detaliu floarea frumoasă a desăvîrșirii absolute, iar Edwin pășind puțin în spatele ei, în urma buclelor, pelerinei și amplelor fuste negre. Putea simți mirosul mănușilor ei de șevro ; era un miros specific, care

nu-i scăpa niciodată, și-i amintea inevitabil de înmormîntarea mamei sale.

Ce bine-i părea că nu veniseră cît timp era acolo Janet Orgreave !

Cînd ajunseră în dormitorul lui Edwin, extazul mătușii Clara se înzecii.

— Sînt incredințată că-i ești foarte recunoscător tatălui tău, nu-i așa, Edwin ? declară ea maiestuos, după ce admirase cu înflăcărare fereastră, ușa, modelul plăcilor de teracotă ale căminului și proporțiile camerei.

Edwin nu putu scoate o vorbă. Era o întrebare, tipică pentru doamna Hamps, care paraliza întotdeauna limba copiilor. Nu lăsa loc pentru nici un răspuns. Un rînjit timid, urmat de un blestem mut a fost tot ce a putut face Edwin. Cum naiba putea femeia asta să vorbească astfel ? Atitudinea lui față de mătușa Clara se înăsprea, neîn-doielnic, cu trecerea anilor.

— Dar asta ce mai e ? întrebă deodată tatăl, arătînd spre scîndurile verticale fixate pe perete de fiecare parte a poliței căminului, pînă la o înălțime de aproape un metru.

Abia atunci înțelise Edwin ce greșeală făcuse rămînînd la etaj. Ar fi trebuit să coboare la parter ca să-i întîmpine pe taică-său și pe mătușa Clara, și să-i lase să urce singuri. Tatăl său era într-o dispoziție prea închizitorială.

— E pentru rafturi, zise el.

— Rafturi ?

— Pentru cărțile mele. E ideea domnului Orgreave — zice că așa o să coste mai puțin.

— Mai puțin ! Domnul Orgreave are prea multe idei — asta-i păcatul lui. Ideile lui or să mă ducă la faliment, dacă mai are multe.

Lui Edwin i-ar fi plăcut să protesteze împotriva brutalității tonului, să-l întrebe cu tărie de ce, dacă rafturile sînt pentru cărți și dacă el are cărți, nu trebuie să facă atîta caz pentru cîteva scînduri de brad. Vorbele erau pregătite, frazele orînduite în minte. Dar rămase tăcut. Există o ușă care închidea vorbele, dar nu Edwin o încuiase cu cheia, ci o forță din lăuntru său, asupra căreia nu avea nici o putere.

— Haide, haide, frate ! se amestecă doamna Hamps. Doar singur ai spus de atâtea ori ce bucuros ești că-i plac atât de mult cărțile și că nu umblă haimana. Nu există un băiat mai bun ca el în Bursley. Asta o declar eu, și i-o spun în față, încheie ea, zîmbindu-le îngerește amîndurora.

— Tu o spui ! Tu o spui ! vorbi Darius tăios, încercînd să se stăpînească.

Cu cîțiva ani mai înainte nu și-ar fi îngăduit să vorbească atît de nestăpînit în prezența ei.

— Și-apoi, rafturile astea vor fi mult mai ușor de întreținut decît o bibliotecă ! Nu-i nevoie să le lustruiești. Doar le freci și le ștergi din cînd în cînd cu o cîrpă umedă. Și nu se adună murdărie dedesubt. În orice caz, te scutesc să măturî în patru colțuri. La asta mă gîndesc... eh, sărmana Maggie ! Să ții curată toată casa asta. E muncă pentru două femei zi și noapte, de dimineța pînă seara, și chiar și așa... Dar e o mare binecuvîntare să ai apă la fiecare etaj, ce să mai zic ! Și oamenii nu mai sînt atît de mofturoși ca pe vremuri, îmi închipui. Sînt din ce în ce mai convinsă de acest lucru.

Și doamna Hamps oftă, revenindu-i pe dată buna dispoziție.

Deodată se îndreptă repede spre Edwin, care se întrebă ce-o fi vrînd. Dar ea îi aranjă doar gulerul hainei care, fără știrea lui, rămăsese cu perfidie întors în sus la spate. Probabil că umblase astfel dinainte de prînz, cînd se spălase.

— Așa, îmi place ca nepotul meu să umble îngrijit, vorbi doamna Hamps cu duioșie. Sînt foarte mîndră de nepotul meu. (Și zicînd asta, mîngîie umerii hainei, iar Edwin fu nevoit să stea liniștit și să se supună.) Ia să vedem, luna viitoare e ziua ta de naștere, nu-i așa ?

— Da, mătușico.

— Ei bine, știu că nepotul meu nu prea are mulți bani. Și mai știu că taică-său n-are bani de cheltuit în clipa de față — cu toate cheltuielile astea cu casa...

— Că bine spui, surioară ! mormăi Darius.

— Te-am văzut alaltăieri. Nepotul meu nu m-a zărit, dar mătușica lui l-a văzut. Oh, nu contează unde. Și mi-am zis : „Mi-ar plăcea ca singurul meu nepot să aibă un costum mai bun cînd umblă peste tot cu treburile cu care-l trimite taică-su. Ce-ar fi dacă bătrîna-i mătușică i-ar dăruî un costum nou de ziua lui anul acesta !“

— Oh, mătușico !

Ea continuă cu glas mai scăzut :

— Vino mîine să mă vezi, și ai să găsești o hîrtiuță într-un plic. Trebuie să alegi ceva într-adevăr bun. Ai gusturi alese, știe toată lumea. Și va fi pentru tine un început. Un an nou și un început nou, și să vedem cît de curat și de îngrijit o să umbli în viitor, nu ?

III

Era insuportabil. Dar era minunat. Cine ar putea tăgădui că mătușa Clara era o femeie nemaipomenită, fără seamăn pe lume și mai ales generoasă ? Ce muștrare măiastră adresată atît tatălui cît și fiului ! Administrată poate fără prea multă delicatețe. Și totuși, pusese toată delicatețea firii ei cînd o administrase !

Lui Edwin i se părea o faptă dumnezeiască plină de bunăvoință. Părea să pună pecetea divină asupra hotărîrilor pe care le luase. Era norocul cel mai uimitor, care pica la țanc. După ce-i mulțumi cu destulă stîngăcie binefăcătoarei, o șterse cît putu mai repede. Aproape că simțea bancnota de cinci lire în mînă. Cinci lire ! Nu avusese niciodată un costum care să coste mai mult de două lire și jumătate. Se furișă din casă. O mare hotărîre pusese stăpînire pe el. Shillitoe închidea simbăta după-amiază la patru. Avea tocmai timp. Coborî în grabă pe Trafalgar Road, mergînd ca-n vis. Și după ce urcă pe Duck Bank, o luă la stînga și, fără să se oprească, dădu buzna în prăvălia lui Shillitoe. Nu din nerăbdarea de a intra cît mai curînd în prăvălie, cît pentru că dacă ar fi șovăit puțin, s-ar fi putut să nu mai intre deloc : s-ar fi furișat spre bătrînul croitor de două parale din piața St. Luke. Shillitoe era croitorul șic. Nici măcar nu expunea mărfuri în vitrină, disprețuind asemenea metode ieftine.

El avea obloane de fier în partea de jos a vitrinei, iar pe obloane, cu litere aurii, sta scris : „Croitorie și articole bărbătești. Pantaloni de sport.“ Pe deasupra oblonului se zăreau câteva cutii verzi de carton. La Shillitoe puteai să-ți faci pantaloni de vânătoare. Se știa că Shillitoe nu face un costum de haine cu mai puțin de patru guinee¹. Shillitoe era croitorul tinerilor eleganți din oraș și chiar din tot districtul. Pentru Edwin era o adevărată aventură să intre la Shillitoe. Se simțea teribil de neliniștit. Îl urmărea gândul că s-ar putea ca Shillitoe să-l privească batjocoritor. Totuși, intră. Prăvălia era goală. Închise ușa, așa cum ar fi închis-o la dentist. Își zise : „Ei bine, iată-mă-s !“ Se întrebă ce-ar spune taică-său dacă ar auzi că s-a dus la croitoria lui Shillitoe. Și ce-ar fi spus Clara, dacă ar fi fost acasă ? Dar iată că Shillitoe în persoană apărură din atelier, și tonul și atitudinea lui îl liniștiră.

Capitolul VI • JANET PIERDE RĂMĂȘAGUL

I

Un accident — adică o întâmplare ceva mai neprevăzută decât împletirea obișnuită de evenimente pe care o numim existență — l-a împins pe Edwin într-o nouă etapă a vieții. Ca de pildă, în acea după-amiază de sfârșit de iunie, când dînd colțul din Trafalgar Road spre prăvălie, aproape că se izbi de Charlie Orgreave, pe care nu-l mai văzuse de cîțiva ani. Și cînd îl zări, îmbrăcat elegant dar fără ostentație, primul său gând a fost de adîncă satisfacție că purta noul costum de haine făcut de Shillitoe. Pînă acum aproape că nu-l îmbrăcase, dar în după-amiaza asta taică-său îl trimisese la Hanbridge după o mare comandă de la Bostocks, noul magazin de manufactură de acolo, a cărui reclamă extravagantă zdruncinase și vătămase negoțul din cele Cinci Orașe. Darius îi spusese „să se dichisească“, ceea ce i se păruse uluitor din partea lui taică-su, și astfel costumul cel nou

¹ Adică patru lire și patru șilingi. (N.T.)

și scump primise, ca să zicem așa, binecuvîntarea oficială ; de acum înainte nu va mai putea să-i zică nimic.

— Ce faci, Teddy ? îl salută Charlie. Tocmai am fost și te-am căutat la prăvălie.

Edwin se opri.

— Bună, Duminică ! zise el liniștit.

Iar în gînd își spunea, în timp ce ochii îi cercetau amănunțit hainele lui Charlie : „Ce noroc că mi-am pus costumul ăsta !“ Și era puțin cam amărît că Charlie, după toate probabilitățile, nici nu-și dădea seama ce haine avea. Noul său costum îl făcea să se uite atent la hainele tuturor din jur, silindu-l pe de altă parte să umble altfel, cu umerii spre spate, și să-și schimbe modelul gulereilor de la cămăși ; pe scurt, făcuse din el un alt om.

— Nu vrei să intri ? îi propuse Edwin.

Intrară împreună în prăvălie. Stifford le zîmbi amîndurora, ca și cum i-ar fi felicitat pentru norocul care-i făcuse să se întâlnească.

— Vino, înăuntru, zise Edwin, arătînd spre micul birou.

— Vizuina leului, ai ? remarcă Duminică.

Și el, ca și Edwin, era cam nervos și nu știa ce să spună.

— Nu vrei să ieși loc ? îl pofti Edwin, închizînd ușa. Nu, așază-te în fotoliu. Eu mă salt pe birou... Habar n-aveam că ești în oraș. Cînd ai sosit ?

— Aseară, cu ultimul tren. O toană, înțelegeți.

II

Stăteau la jumătate de metru unul de celălalt, în firida de lemn. Edwin își legăna picioarele la cîțiva centimetri de fotoliu. Își dăduse pălăria pe ceafă ; pălăria lui Charlie era și ea dată pe ceafă. Acesta era singurul lor punct de asemănare. În timp ce Edwin îl cerceta pe furiș pe acest tînăr ce fusese cîndva prietenul său cel mai bun, simțea sfiala aceea pe jumătate zeflemitoare a provincialului pentru provincialul devenit londonez. Charlie se schimbase ; chiar și accentul era altul. El și cu Edwin aparțineau acum unor lumi cu totul diferite. Foarte

rar mai vedeau aceleași scene, ori gîndeau aceleași lucruri. Dar, firește, din lealitate față de trecut, se simțeau datori să simuleze că nimic nu se schimbase.

— Nu te-ai schimbat prea mult, zise Edwin.

Și într-adevăr, cînd Charlie zîmbea, era aproape același Duminică, în ciuda manierelor din metropolă. Și nimic din înfățișarea sau din comportarea lui nu arăta că trăise cîțiva ani în Franța și că putea sporovăi într-o limbă ale cărei verbe aveau patru conjugări. La urma urmei, era mai puțin extraordinar decît se așteptase Edwin.

— Tu, în schimb, te-ai schimbat, zise Charlie.

Edwin zîmbi stingherit.

— Cred că acum prăvălia e, practic, pe mîinile tale, adăugă Charlie. Aș vrea și eu să fiu de capul meu, crede-mă.

Un gest instinctiv din partea lui Edwin îl făcu pe Charlie să coboare glasul în mijlocul frazei. Despărțitura de scînduri crea impresia de izolare, ceea ce în realitate nu se întîmpla.

— Cred că-ți faci o impresie greșită, murmură Edwin.

El, care depindea de generozitatea mătușii pentru a-și face un costum, să fie, practic, conducătorul prăvăliei ! Totuși, se bucura că Charlie așa își închipuia lucrurile, chiar dacă această presupunere era doar vorbărie goală.

— Lucrezi la spitalul acela, nu-i așa ?

— La clinica lui Bart.

— La clinica lui Bart, zici ? Da, îmi amintesc. Cred că nu te gîndești să te stabilești aici ?

Charlie era gata să răspundă pe un ton disprețuitor : „Nici gînd !” Dar politețea-i înăscută îi opri limba.

— Nu prea cred, zise el. E prea multă concurență aici. Ca dealtfel pretutindeni, în această privință.

Dezamăgirile oricărui medic tînăr și pusese rădăcină pe Charlie. Și totuși, mai sînt unii care afirmă că pe vremea aceea nu exista concurență, care a fost inventată abia în ultimii zece ani !

— Tu n-ar trebui să te temi de concurență, zise Edwin.

— De ce nu ?

— Cum de ce nu, omule ? Nu văd cum s-ar putea să n-ai pacienți — cu zîmbetul tău ! Capeți întotdeauna tot ce vrei.

— Crezi ?

Charlie afecta o neîncredere ironică, dar era măgulit. Aceeași teorie i se făcuse și la Londra.

— Păi, nu-ți închipui cumva că pentru asta e nevoie de titluri și mai știu eu ce, nu-i așa ? zise Edwin, zîbind cu oarecare superioritate.

Simți, încîntat, că încă era mai mare decît Duminică ; era bine că putea folosi idei pe care și le formase singur prin observație, dar pe care din sfială și din lipsa unui prilej favorabil nu le exprimase niciodată.

— Tot ce vrea un pacient e un zîmbet înțelegător din partea doctorului, continuă el, prinzînd curaj. Uită-te la ei !

— La cine ?

— La doctorii de-aici. (Coborî glasul și mai mult.) Știi de ce s-a dus tata la Heve ?

— Care va să zică, s-a dus la Heve ? L-a părăsit pe bătrînul Cum-dracu-îi-zice ?

— Da. Nu spun că Heve nu-i mai deștept, dar farmecul lui îi asigură succesul.

— Se pare că te pricepi la oameni. Cît mă costă ?

Edwin roși și izbucni în rîs. Stinghereala dintre ei se risipise. Fiecare era din nou sigur că celălalt rămăsese același băiat de treabă.

III

— Ascultă, zise Charlie. Nu pot să mai stau.

— Mai rămîi un pic.

— Am venit doar să-ți spun că *trebuie* neapărat să vii diseară.

— Să vin, unde ?

— La noi. Trebuie neapărat.

Realitatea era că în familia Orgreave se discutase din nou despre Edwin. Osmond Orgreave îi împrumutase lui Janet un șiling, ca să pună rămășag cu Charlie pe un șiling că nu va izbuti să-l aducă pe Edwin la ei acasă.

Dacă Janet va câștiga, înțelegerea era că tatăl va avea un sfert din câștig. În ceea ce o privea, Janet nu izbutise să-l ademenească pe Edwin să vină la ei. Era un tânăr ușor de abordat, dar greu de prins — și Janet se simțea oarecum înciudată.

Cît despre Edwin, amîna mereu îndeplinirea tuturor hotărîrilor sale bune, pînă după mutarea în casa cea nouă. Nu putea realiza nimic deosebit în situația aceasta de așteptare și dezordine. În casa veche aproape totul era împachetat. Cam într-o săptămînă se vor muta. Pînă cînd se va termina cu mutatul și se va instaura noua orînduială, Edwin simțea că se mai putea lăsa stăpînit de timiditate, și să rămînă în cochilia lui. Singurul mesager al noii ordini era costumul cel nou.

— Oh ! Nu pot veni... nu în seara asta.

— De ce nu ?

— Avem atîta treabă.

— Lasă fleacurile !

— În altă seară.

— Nu. Mîine plec din nou. Trebuie să vii. Ascultă, bătrîne, vino. O să fiu foarte dezamăgit dacă nu vii.

Edwin se întreba de ce oare nu accepta odată, în loc să stăruie asupra unor șovăieli nesincere și chiar minci-noase. Dar nu putea.

— E-n ordine, zise Charlie, ca și cum ar fi închis discuția. Apoi coborî vocea într-o șoptă abia perceptibilă : E și o fată frumoasă, venită în vizită ! zise cu ochi scînteietori.

— Oh ! La voi acasă ?

Edwin folosea acum aceeași șoptă prudentă. Stifford, de afară, își încordă auzul — în zadar. Cuvîntul magic „fată“ stîrnise într-o clipă agitație în prăvălie. Nu mai era o prăvălie provincială, ci o parte din univers.

— Da. N-ai văzut-o pe-aici ?

— Nu. Cine e ?

— Oh ! O prietenă de-a lui Janet. O cheamă Hilda Lessways. Nici eu nu știu prea multe despre ea.

— Și zici că-i tipă bine ?

Edwin încercă în șoptă să pară un om cu experiență vastă și cu păreri formate. Șoptea de parcă ar fi discutat zilnic despre femei. Pentru că londonezii erau grozavi în

materie de femei, făcu tot posibilul să atingă și el nivelul lor. Izbuti atît de bine, încît Charlie care, ca bărbat, cunoștea mai bine Londra decît provincia, își spuse că, la urma urmei, Londra nu era nimic în comparație cu această provincie aparent adormită. Charlie se lăsă pe spate în fotoliu, își coborî colțurile gurii, încuviință dînd din cap cu un aer de cunoscător, ca apoi să strice tot efectul blazat căutat, printr-un fermecător zîmbet nevinovat. Nici unul dintre ei nu avea nici cea mai mică intenție de a fi necuviincios față de frumoasa fată despre care vorbeau.

IV

Edwin își spuse : „S-ar putea oare să fi venit special ca s-o vadă pe fata asta, Hilda ?” Se gîndi cu invidie că Charlie era liber ca pasărea pe cer.

— Cum arată ? întrebă el.

— Vino și ai s-o vezi, replică Charlie.

— Nu în seara asta, zise fără voia lui puiul de cerb din Edwin.

— Vii în seara asta, sau naiba-să-mă-ia, declară Charlie pe tonul său firesc.

Această expresie din zilele lor de școală îi făcu iar pe amîndoi să rîdă. Păreau acum la fel de buni prieteni ca pe vremuri.

— Bine, zise Edwin. Am să vin.

— Sigur ?

— Da.

— Vino la opt, la un fel de cină.

— Oh ! dădu înapoi Edwin. Cină ? Nu știam... Ce-ar fi să vin și să stau puțin după cină ?

— Nici gînd ! se răsti Charlie, scoțîndu-și bărbia în afară. Am șters-o acum. Trebuie !

Se opriră o clipă în ușa prăvăliei, în aerul mai răcoros al după-amiezii de vară, mulțumiți unul de altul.

— La revedere !

— La revedere !

Duminică se îndepărtă cu eleganță. Edwin își dăduse cuvîntul, și acum se simțea ca și cum ar fi fost legat de

masa de operație. Cu toate astea, nu era nemulțumit de felul cum se purtase cu Charlie. Iar Charlie îi plăcea la fel de mult ca înainte. Se putea bizui pe Charlie, să-l sprijine în aventura ce-l aștepta în acele regiuni ale lumii care erau populate de fete frumoase. Și-o închipuia pe fata pe care o chema Hilda mai romantică și mai stranie decât Janet Orgreave; și-o închipuia într-un chip misterios mai presus de oricine. Și îi era teamă de imaginea pe care și-o crease.

La ceai, în odaia de zi cu lucrurile aproape toate împachetate, din pură lașitate mîncă la fel ca de obicei, deși urma să se ducă la cină. Și, pe un ton cît mai nepăsător, zise :

— Apropo, a fost Charlie Orgreave pe-aici azi după-amiază.

— Serios ? întrebă Maggie.

— Pleacă mîine înapoi la Londra. M-a rugat să mă reped pînă la ei diseară, să-i fac o vizită.

— Și te duci ?

— Cred că da, zise Edwin cu un aer nehotărît. S-ar putea.

Era prima dată cînd se punea problema să facă o vizită seara, într-o casă străină, în afară de cea a mătușii Clara. Pentru el, momentul marca o epocă, începutul libertății; dar Maggie, flegmatică, nu păru prea impresionată — („Clara ar fi făcut o criză !“ se gîndi el) — iar taică-său îl întrebă doar ceva banal despre Charlie.

Capitolul VII • CASA DIN LANE END

I

Din cadrul ușii deschise a casei din Lane End, îi apăru brusc în față tot un impunător hol pătrat. Dar Edwin începuse acum să se obișnuiască cu holurile pătrate. Și totuși, șovăi cînd se pomeni în prag. Un tînr absolut caraghios ! Se întrebă dacă va simți vreodată că a crescut cu adevărat. În spatele lui, în amurgul de vară, se întindea imensa peluză ovală, precum și porțile ce marcaseră cîndva capătul lui Manor Lane — numit acum

Oak Street. Simți imboldul s-o ia la fugă înapoi, făcîndu-se astfel de rîs pentru totdeauna. Dar iată că slujnica îl privea cercetător, cu o mină afectată, și el se supuse dominației ei.

— Domnul Charles e acasă ? întrebă Edwin posac, încercînd să pară nestînjinit.

Slujnica înclină capul cu oarecare deferență binevoitoare, ca și cum ar fi vrut să spună : „Hai să nu ne mai prefacem că nu ești așteptat.“

În dreapta se deschise o ușă, pe unde apărură Janet și, în urma ei, Charlie. Amîndoi rîdeau. Se auzeau și sunetele unui pian. De cum îl zări pe Edwin, Charlie exclamă către Janet :

— Dă-mi gologanul !

— Charlie ! protestă ea, înăbușîndu-și rîsul.

— De ce ? Ce-am spus ? întrebă Charlie cu inocență prefăcută, înțelegînd că făcuse o gafă și încercînd să-și îndrepte greșeala nesăbuită. Ce, n-am voie să spun „gologan“ ?

Edwin nu înțelegea nimic din schimbul lor de cuvinte. Janet, ignorîndu-l pe Charlie și concediînd slujnica printr-un semn imperceptibil, înaintă spre vizitator. Era îmbrăcată în alb, și Edwin se gîndi că e neasemuit de gîgășă, demnă, dulce și primitoare. Era un farmec deosebit în felul cum trena rochiei o urma aproape fără voie pe covor, iar faldurile se vâlureau cu grație. Și surîsul ei era atît de cald și de sincer ! În clipa aceea tînăra fată era convinsă că nu dorea nimic în afară de prezența lui Edwin în casa lor, și desigur că fața îi exprima cu generozitate ceea ce simțea.

— Ei bine, domnișoară Orgreave, zîmbi Edwin. Iată că am venit !

— Iar noi sîntem încîntați, zise Janet simplu, luîndu-i mîna.

Ar fi putut să-l tachineze prietenește în legătură cu încercările nesfîrșite de a-l determina să vină la ei. Ar fi putut să trădeze o urmă de ranchiună, pentru că fratele ei reușise acolo unde ea dăduse greș. Chiar dacă puțin mai înainte trădase poate față de Charlie asemenea gînduri, în prezența lui Edwin, însă, firea-i atît de bună o

făcu să uite totul, în afară de faptul că era aici — un străin care trebuia primit și tratat cum se cuvine.

— Haide ! Dă-mi pălăria, zise Charlie.

— Frumoasă seară, remarcă Edwin.

— Oh ! Nu-i așa ? șopti Janet în extaz, privind prin ușa de la intrare cerul în amurg. Am fost afară pe peluză, dar mama zice că e umed. Numai că nu era, rîse ea. Dar dacă ești convins că e umed, chiar că se și face umed, nu-i așa ? Vii s-o vezi pe mama ? Charlie, poți să lași ușa de la intrare deschisă.

Edwin își spuse că Janet avea toată seducția unei fete și în același timp a unei femei. Se lăsă condus spre ușa din dreapta. Charlie rămase în urmă, nehotărît. Edwin, în timp ce-și tot scotea și-și punea la loc batista, într-o stare de mare nervozitate, înregistră în fugă holul plin de tablouri, gravuri, scăunele, carpete și vechi săbii în teacă. I se părea că sînt mult mai multe bibelouri în holul acela decît în toată casa tatălui său ; rafturile de cărți ale domnului Orgreave, ingenios aranjate, erau încărcate, ticsite de bibelouri. Janet deschise ușa și muzica pianului îi învălui cu toată puterea.

II

Cînd cei trei intrară în odaie, muzica nu se opri. Doamna Orgreave, o femeie placidă, grasă și ofilită, îl salută binevoitoare, parcă pe sub sunetele muzicii. Era mai scundă decît Janet, dar în gesturile și în buzele ei pline, Edwin putea s-o vadă pe Janet. „Bună, Edwin !“ zise Osmond Orgreave cu amabilitate indolentă, plină de distincție, strîngîndu-i mîna. Jimmie și Johnnie, unul de nouăsprezece iar celălalt de optsprezece ani, erau și ei în odaie ; Johnnie citea, și văzîndu-i cum se roșeau stîngerîți în timp ce-l salutau și ce eforturi comice făceau ca să afișeze politețea degajată a membrilor unui club, simți cum i se risipește încordarea. Amîndoi i se adresară spunîndu-i „Clayhanger“. Cel mai mare și cel mai mic dintre copiii familiei Orgreave erau așezați la pian, cîntînd un duet. Tom, palid, slab, miop și purtînd ochelari, împlinise treizeci și doi de ani și era partenerul mai tînăr

al unei firme de avocați din Hanbridge; venea rar prin Bursley. Alicia avea stîngăcia plină de farmec a celor doisprezece ani pe care-i împlinise. Doar unul din cei șapte copii lipsea — Marian, în vîrstă de treizeci de ani. căsătorită la Londra, mamă a doi copilași; Marian era adorată de toți frații și surorile ei, și cel mai mult de Janet care, în timpul vizitelor făcute de sora ei măritată, redevenea iarăși, cu încîntare, sora mai mică.

Edwin, Charles și Janet se așezară pe o canapea. Abia după o clipă observă Edwin că în încăperea mai era o tină ră fată urită, care ședea în spatele pianistilor și întorcea paginile partituri. „Firește că nu poate fi vorba de minunata lui Hilda!” gîndi Edwin. În emoția sosirii, uitase de Hilda care-i fusese atît de lăudată. Asta să fie oare? Nu se putea să fie alta. Și Edwin își spuse ceea ce-și spun bărbații: „E uimitor ce poate să le placă altora!” Pe urmă, după ce îl coborî pe Charlie cu cîteva trepte în stîmna sa, uită de Hilda.

Bineînțeles, nu era de așteptat și nici de dorit să se înnoade o conversație animată și susținută cît timp mai dura muzica. Edwin era bucuros. Îi dădea posibilitate să-și tragă răsufllarea și să se pregătească pentru ceea ce știa că va fi o încercare cu adevărat teribilă. Adevărul era că se simțea mult mai agitat decît își închipuise că va fi. Însăși odaia îl făcea să-și piardă cumpătul.

Toată lumea, și chiar domnul Orgreave, spusese că salonul casei Clayhanger, cu bovindoul ei, era o încăperea frumoasă. Dar salonul casei Orgreave avea, în afară de bovindou, încă o fereastră imensă; era de vreo două ori mai mare decît cel al Clayhangerilor și de o formă neregulată, interesantă. Deși se vedeau două porțiuni imense de covor, Edwin avea totuși impresia că încăperea era plină de mobilă. Pretutindeni erau o mulțime de fotolii. Cîteva dulapuri cu cărți se înălțau pînă în tavan; zeci de tablouri atîrnau pe pereți; fiecare colț își avea micul său univers de obiecte; peste tot se vedeau perne și sfeșnice; privirea-i alunecă peste pianul cu coadă, ca să se oprească uluită asupra încă unui, o pianină, în capătul celălalt al salonului; de asemenea erau două șemineuri, cu două oglinzi, două pendule, două șiruri de ornamente și două paravane brodate. Impresia generală era de ri-

sipă luxuriantă — de extravagantă voită, plină de o splendoare lipsită de ostentație.

Totuși, brațul canapelei pe care se așezase Edwin era ros în două locuri. Odaia era fanată și obosită, ca și stăpîna casei. Ca și stăpîna ei, părea să emane un prestigiu discret și calm, bazat pe tradiție istorică.

Și odaia era într-adevăr istorică; fusese o adevărată scenă a istoriei. De douăzeci și cinci de ani — de pe vremea cînd Tom avea șapte ani — asistase la aventuroasa viață de zi cu zi a familiei Orgreave, atît de liniștită în aparență, atît de captivantă în realitate. Era salonul unui bărbat care folosisese consecvent imensa putere a sîrguinței sale pentru a-și satisface instinctele generoase; era salonul unei femei a cărei placiditate nu putea fi tulburată de nici o primejdie și căreia nu-i păsa de nimic, dacă soțul ei putea să se distreze. Să cheltuiască și să cîștige! Și, pentru variație, să cîștige și să cheltuiască! Aceasta era metoda. Să muncești pînă la epuizare. Să plănuiești, să proiectezi, să născocești! Să-ți satisfaci curiozitatea și toate celelalte impulsuri! Să experimentezi! Să accepți riscurile! Să cumperi mai întîi, să comanzi mai întîi, să te angajezi mai întîi; și apoi să-ți spargi capul ca să plătești și să recuperezi! Cînd norocul te ajută să aduni, lasă grămada să crească, din pură perversitate, și-apoi cheltuiește-o regește! Joacă cu curaj! Joacă cu aceeași încredere cu care muncești! Trăiește pînă în ultima clipă și pînă la ultima licărire de energie! Acesta era spiritul lui Osmond Orgreave și spiritul care domnea, în general, în toată casa, dacă nu chiar în fiecare odaie a acestei case.

III

Căci fiecare dintre copii își avea odaia lui — în afară de Jimmie și Johnnie, care împărțeau amîndoi una. Și fiecare odaie era fortăreața unui egoism, teatrul unei drame separate, misterioasă și ferită de celelalte. Jimmie nu-și amintea să fi intrat vreodată în odaia lui Janet — n-o îngăduia Alicia, care își apăra cu gelozie dreptul exclusiv de a pătrunde acolo — și nimănui nu

i-ar fi trecut prin minte să intre în camera lui Jimmie și Johnnie ca să afle de unde proveneau zgomotele ciudate care nedumereau întreaga casă la șapte dimineăta. Cît despre castelul lui Tom — era o adevărată legendă pentru cei mici ; nu-și puteau închipui decît că era ceva minunat.

Pentru toți copiii s-au cheltuit totdeauna bani, și încă o groază de bani, pînă cînd Marian a plecat de acasă, lăsînd familia neconsolată, și Tom, cu un ultim și imens efort monetar din partea tatălui binevoitor dar strîmtorat, s-a rostuit într-o profesie rentabilă. Tom se întreținea acum singur, recompensîndu-și părintele ale cărui puteri slăbeau. Ceilalți însă costau din ce în ce mai mult în fiecare an, pe măsură ce mințile și trupurile lor îmboboceau și înfloreau. Era ceva fără sfîrșit, care te descumpănea, te doboră aproape. Lunga și variata cronică a acestei poveri era într-un fel scrisă în lăuntrul salonului, ca și pe chipurile tatălui și mamei — în lăuntrul salonului care purta aceeași expresie demnă, copilăroasă, neobosită, invincibilă și voioasă ca și stăpînii lui. Rosături pe alocuri ? Și de ce nu ? Același covor persan la care Edwin privea acum stingherit — ei bine, tot pe acest covor Janet de astăzi, cu înfățișarea-i de regină, se tolănese pe cînd era copilaș, în timp ce mama ei, pe atunci o fragedă Janet de nici treizeci de ani, o alintă și o dezmiarda cu vorbe fără noimă. Tom era un adevărat patriarh, pentru că-și amintea vag de un salon anterior, pierdut în negura unei antichități îndepărtate. Rosături ? Cerule, însuși faptul că supraviețuise era ceva grandios ! Vă spun că era un salon miraculos. Chiar și scaunele erau umanizate. Mica pianină, pe care nimeni n-o mai deschidea acum, decît doar cînd Tom ținea morțiș să cînte ceva pentru două plane, pentru că era mult prea mică — această pianină putea să-și amintească omeneste de atingerea unui copil desăvîrșit, atunci cînd Marian, măritată acum, se așeza în fața ei. Marian era una din ființele acelea delicate și sentimentale și, din cauza amintirilor, prefera totdeauna pianina pianului cu coadă. Cele două covoare erau amîndouă niște bătrîne resemnate și dîrze, care erau obișnuite cu tălpile murdare, dar nu le păsa, sau se prefăceau că nu le pasă. Ce știau per-

delele despre această istorie ? Nimic. Erau mereu noi ; nu puteau dura. Dar și cele mai noi perdele sufereau imediat influența odăii și căpătau ceva din fizionomia ei, contribuind într-un fel la confortul ei. Nu puteai zăbovi o săptămână în fața uneia din ferestre fără să fii informat într-un mod subtil despre tradiția de fericire aventuroasă care domina această încăpere. Asta era : un salon în care un bărbat și o femeie, împreună cu băieții și fetele lor, fuseseră în general fericiți, deși adesea neliniștiți.

IV

Muzica începu să-i capteze atenția lui Edwin. Era o muzică cu totul nouă pentru el. În general nu-i spunea mare lucru ; doar din când în când cite un fragment se desprindea și se înălța plin de frumusețe. Era ca și cum ar fi privit o scenă întunecată, luminată câteva clipe de raze trecătoare, dezvăluind un amănunt minunat și apoi stingându-se când nu te așteptai. Uneori i se părea că observă repetarea aceluiași fragment. Se auzi un murmur din spatele pianului. Edwin se uită mai atent. Alicia părea alarmată și supărată ; șopti : „Vai de mine !... N-are nici un rost !... Am greșit amândoi, sînt sigură !” Tom continua să se uite pe partitura din fața lui, cîntînd mai departe cu îndrjire. Apoi Edwin își dădu seama de niște sunete disonante. Și deodată muzica se opri.

— Haide, Alicia, protestă blînd tatăl ei, nu trebuie să fii nervoasă.

— Nervoasă ! exclamă Alicia. Tom e la fel de nervos ca și mine ! Așa că n-ar trebui să vorbească. (Era roșie ca focul.)

Tom nu vorbea. Arătă, apăsînd de câteva ori cu degetul într-un loc pe partitura dinspre Alicia — căci ea cînta partea basului. „Acolo ! Acolo !” Muzica reîncepu.

— Mereu e nervoasă, șopti Janet cu blîndețe, cînd e cineva de față. Dar nu-i place să i se spună.

— Cîntă splendid, spuse Edwin. Dumneata cînți la pian ?

Janet clătină din cap.

— Ba da, cîntă, șopti Charlie.

— Nu te întrerupe, dragă. Ai ajuns la sfîrșit.

Edwin auzi o voce joasă, impasibilă. Nu putea să fie decît vocea Hildei. O clipă mai tîrziu, își ridică ochii și îi surprinse privirea, care era ațintită cu intensitate asupra lui. Ea își plecă repede ochii; Edwin, de asemenea.

Își dădu seama apoi, după acordurile executate, că bucata lua sfîrșit. Muzica încetă. Domnul Orgreave bătu din palme. „Bravo ! Bravo !“

— Să știți, exclamă Charlie adresîndu-se celor doi executanți, că nu erați nici la zece măsuri unul de celălalt !

Edwin se întrebă cum putea Charlie să vorbească astfel. În ceea ce îl privește, nu prea se pricepea la muzică nici cît să poată întoarce paginile pentru alții. Se simți un ignorant în mijlocul unui grup de experți străluciți.

— Ei bine, zise domnul Orgreave, cred că acum putem să stăm puțin de vorbă. N-aveam curajul nici măcar să respirăm, cît timp acești Rubinsteini cîntau Beethoven !

Și se uită la Edwin, care schiță un zîmbet.

— Oh ! Pe cuvînt ! întări doamna Orgreave, zîbind.

— Beethoven, deci ? murmură Edwin.

Cunoștea numele, dar nu-l auzise niciodată pronunțat așa cum îl pronunțase domnul Orgreave.

— Cîte o simfonie în fiecare seară ! zise domnul Orgreave ironic. Și sîntem abia la a doua, se pare. Mai urmează încă șapte. Ce părere ai, Edwin ?

— Foarte frumos !

— Să auzim acum „Acordul pierdut“, Janet, sugeră domnul Orgreave.

Se auzi un cor de protest : „Oh, tată !“

— Foarte bine ! Foarte bine ! murmură tatăl, mimînd umilința. Mă supun !

Tom se apropia acum de ei, zîbind ca pentru sine și privind în podea, străduindu-se să se poarte asemenea cuiva care n-a făcut nimic deosebit.

— Ce mai faci, Clayhanger ? îl salută pe Edwin, strîngîndu-i mîna cu înfrigurare. Trebuie să ne ierți : nu

sîntem obișnuiți cu auditori. Asta-i partea proastă cu bieții amatori.

Edwin se ridică în picioare.

— Oh ! protestă el.

Nu mai vorbise niciodată cu Tom Orgreave, dar acesta părea dispus să-l trateze ca pe o veche cunoștință. Apoi se apropie Alicia și dădu mîna cu el. Dar nu putu scoate o vorbă.

— Haide, puișor ! o tachină Charlie.

Ea își scutură buclele și se refugie lîngă doamna Orgreave, care îi mîngîie părul.

— Iat-o pe domnișoara Lessways. Hilda — dînsul e domnul Edwin Clayhanger.

Janet o trase pe tînăra brunetă spre ea cînd aceasta rămase șovăind nesigură în mijlocul odăii, pe chip cu expresia de nepăsare căutată pe care și-o ia orice persoană ce se respectă cînd așteaptă să fie prezentată. Apucă moale mîna lui Edwin, evitînd să-i întîlnească privirea. Trăsăturile nu i se îndulciră. Și Edwin se convinse și mai mult că era urită și neînduplecată. Observă doar că are pielea măslinie, ochii negri și părul tot negru. Era absolut diferită de oricare membru al familiei Orgreave. În clipa următoare, ea și cu Charlie începură să discute împreună.

Edwin simțea ușurarea plină de surprindere a celui care s-a aruncat în mare și descoperă că poate să plutească foarte bine pe valurile amenințătoare.

— Janet, întrebă doamna Orgreave, o fi gata cina ?

În colțurile mai obscure ale odăii, umbre cenușii se adunau pe furiș, așteptînd să le vină timpul.

V

— Ai văzut ultima mea achiziție, Charlie ?
întrebă Tom cu glasul-i subțire.

— Nu, ce anume ?

Fratele mai tînăr era măgulit de dovada de prețuire din partea celui mai mare, dar încerca cu tot dinadinsul s-o mascheze prin tonul nepăsător.

Tinerii erau acum strînși cu toții într-un grup, în picioare în mijlocul salonului. Chipurile le apăreau palide, mai deslușite decît trupurile în semiîntunericul înserării. Doamna Orgreave împreună cu soțul ei și cu fetele plecaseră în sufragerie.

Tom Orgreave, cu gesturi meticuloase, scoase din buzunar o legătură de chei și deschise biblioteca din lemn de trandafir care se afla între cele două ferestre. Jimmie îi făcu cu ochiul lui Johnnie, și îl incluse și pe Edwin în complicitatea gestului, care însemna că Tom era mai comic decît își închipuia el, cu bibliotecile-i încuiate și cu micile-i vanități de colecționar. Tom colecționa cărți. Edwin se apropie de bibliotecă și observă că era plină mai ales de cărți cu legături luxoase. Și deodată, toate cărțile cumpărate de el i se părură meschine și jalnice. Văzu acum cărțile într-o nouă lumină. Nu-i trebuia nici o indicație, nici o explicație. Grija plină de afecțiune cu care scoase Tom un volum din bibliotecă i-a fost de ajuns lui Edwin ca să se lămurească pe deplin. Văzu că o carte poate să fie mai mult decît ceva de citit, putea să fie un bibelou, o bijuterie stranie, în stare să satisfacă plăcerea ochiului și a mîinii. Într-o clipă își renegă cele cîteva cărți pe care le avea, socotindu-le un fleac; îi era rușine de ele. Fiecare carte din biblioteca aceasta era o comoară.

— O vezi pe-asta, băiete? zise Tom, dîndu-i lui Charlie un volum legat în piele de vițel, cu emblemă pe margini. Șase volume. Le-am luat de la Stafford — cînd am fost la Curtea cu jurați, știi. E emblema lui Wilbraham. Nu știam că și-a vîndut biblioteca.

Charlie luă cartea plin de respect. Muchiile erau aurite, iar hîrtia, subțire și mătăsoasă. Edwin privi peste umărul lui și văzu că pe pagina de titlu sta scris „Notre-Dame de Paris“ de Victor Hugo, în franceză. Volumul avea un aer extrem de romantic, străin, chiar exotic. Edwin dori cu fervoare să-l aibă, sau măcar ceva care să se poată asemui cu el.

— Cu cît te-a jecmănit pentru tot setul ? întrebă Charlie.

Tom ridică un deget.

— O liră ? vru să se asigure Charlie.

Tom încuviință.

— Ieftin ca braga, ce mai ! zise Tom. Numai legătura, și încă valorează mai mult. Uită-te la celelalte volume. Uită-te numai !

— Păcat că e doar ediția a doua, zise Charlie.

— Ei, dă-o-ncolo, omule ! Nu poți să ai chiar totul.

Charlie îi trecu volumul lui Edwin, care îl răsfoi cu o încântare stranie. Se putea oare ca această comoară atît de gîngasă și neobișnuită, care părea să respire tot farmecul Franței și savoarea istoriei ei, să fi fost găsită la Stafford ? Fusesse și el la Stafford. Citise și el „Notre-Dame“, dar în traducere englezească, dintr-o carte obișnuită, la fel ca orice carte obișnuită — nu dintr-un bibelou.

— Ai citit-o, desigur, Clayhanger ? zise Tom.

— Oh ! răspunse Edwin cu umilință. Doar în traducere.

Totuși, umilința nu-i era chiar lipsită de falsitate, căci se simțea mîndru că citise cartea. Cît de netot ar fi părut, dacă ar fi fost obligat să răspundă „Nu“ !

— Ar trebui să-i citești pe francezi în franțuzește, vorbi Tom cu o blîndă autoritate.

— Nu pot, zise Edwin.

— Fleacuri ! strigă Charlie. Erai totdeauna scripitor la franceză. Mă dădeai gata mereu.

— Și tu-i citești pe francezi în franțuzește, Duminică ? întrebă Edwin.

— Păi, zise Charlie, trebuie să recunosc că Thomas m-a silit s-o fac. Pur și simplu, începi să citești, și gata. Ce nu înțelegi, sări. Dar curînd începi să înțelegi. Poți să te uiți și într-un dicționar, dacă crezi că e nevoie. Dar nu prea mă uit.

— Sînt sigur că și dumneata ai putea să citești ușor franțuzește, într-o lună, zise Tom. Se obțin cunoștințe solide la școala din Oldcastle. Nu-i mare lucru.

— Serios ! murmură Edwin, înapoindu-i cartea. Trebuie să încerc... Nu m-am gândit pînă acum.

Nu se gîndise niciodată să citească franțuzește de plăcere. Tradusese din cartea lui Xavier de Maistre, *Voyage autour de ma chambre*, la școală, pentru notă, în nici un caz de plăcere.

— Aș putea găsi cărți de genul ăsta la chioșcul de cărți din piața din Hanbridge ? îl întrebă el pe Tom.

— Uneori, zise Tom, ștergîndu-și ochelarii. Sigur că da !

Edwin se mira cît de orb fusese pînă acum față de romantismul vieții din cele Cinci Orașe.

— Totul e foarte bine, vorbi Charlie pe gînduri, răsfoind cîteva din celelalte volume, e foarte bine, și Victor Hugo rămîne Victor Hugo, și puteți spune ce vreți — dar cred că o mulțime de pasaje merită să fie sărite, stimabililor.

— Nici un rînd ! zise un glas pătimăș, vibrant.

Glasul îl făcu pe Edwin să tresară și-l emoționează atît de mult, încă aproape că sări în sus, întorcîndu-se să vadă cine e. Era ceva dramatic, ba chiar primejdios și amenințător. Nu mai auzise niciodată o voce liniștită atît de încărcată de emoție intensă. Hilda Lessways revenise în odaie și stătea lingă ușă, iar chipul îi strălucea în semi-întuneric. Era o amazoană care-l apăra pe bătrînul poet. Edwin se întrebă : „Oare cum poate cineva să se emoționeze astfel din cauza unei cărți ?“ Ochii, buzele și nările fetei erau pentru el o revelație. Își simți inima bătîndu-i. Dar fata îi dispăcea violent. Nimeni altul nu părea să fi observat că se întîmplase ceva deosebit. Jimmie și Johnnie o șterseseră din odaie.

— Oh ! Serios ? zise Charlie, zîmbind candid și totuși ușor ironic către Hilda Lessways. Dar *tu* ce zici, Teddy, nu crezi că anumite părți sînt plicticoase ?

Edwin roși.

— Păi... d-da..., răspunse el, încercînd să fie obiectiv.

— Doamna Orgreave vrea să știe cînd veniți la cină, zise Hilda și ieși.

Tom își încuie la loc biblioteca.

I

— Hai, tată, să bem și o sticlă de vin, nu vrei ?
sugeră Charlie în gura mare.

Domnul Orgreave șovăia.

— Mai bine ai întreba-o pe maică-ta.

— Charlie, zău..., începu doamna Orgreave.

— Oh, ba da ! i-o tăie scurt Charlie. Ai venit la timp, Martha !

Slujnica, ce așteptase să se termine discuția ca să i se dea o poruncă precisă, privi întrebător către doamna Orgreave și, văzînd pe chipul ei că nu se împotrivește, plecă zîmbînd să aducă vinul. Femeia avea un prestigiu solid în această familie și se bucura de privilegiul inexprimabil de a zîmbi la datorie. De-a lungul anilor dăduse bătălii aprige cu toți copiii, de la Charlie în jos, cîștigîndu-și dreptul de a replica. Janet o răsfața pe Martha, iar Martha la rîndul ei o răsfața pe doamna Orgreave.

Întreaga familie (în afară de Marian care era absentă) se adunase acum în sufragerie, o altă încăpere pe care se imprimaseră, cifrate, analele animatului trib. Aici draperiile fuseseră trase, și părea că toate năzuințele erau ațintite asupra mesei mari, de un alb strălucitor, în jurul căreia ședeau sau stăteau în picioare membrii familiei, sub lumina candelabrului. Dincolo de cercul de lumină estompată pe care-l răspindea candelabrul, se puteau desluși forme nelămurite de mobile și tablouri, cu cîte o licărire vie, ici-colo, pe colțul vreunei rame aurite. Domnul și doamna Orgreave erau așezați la cele două capete ale mesei. Alicia stătea în picioare lîngă tatăl ei, cu brațul aproape trecut în jurul gîtului. Tom era așezat lîngă maică-sa. Janet și Hilda ședeau alături, avînd în lături pe Jimmie și Johnnie, rămași în picioare după ce le oferiseră scaunele. Charlie și Edwin stăteau de partea cealaltă. Lui Edwin i se părea că masa e încărcată cu mîncăruri : friptură rece de pasăre și de vită rămasă de la dejun ; o plăcintă mare de fructe, începută ; o alta, intactă ; budincă ; brînză ; sandvișuri ; fructe proaspete ; lîngă Janet se vedea o cană de cafea, cești și farfurioare ;

o carafă mare de sticlă plină cu limonadă lucea alături ; și pretutindeni, risipite, tot felul de farfurii, pahare și tacîmuri. Edwin avea impresia unei imense și nepăsătoare risipe, care-l amețea, îl făcea să simtă că abundența fără margini era lucrul cel mai frumos din viață. Acasă, li se servea la cină brînză, pîine și apă, în afară de duminici, cînd se adăugau de obicei cîrnați reci, și atunci era un adevărat ospăț. Dar gîndul cît costă să duci o viață ca aceea a familiei Orgreave îl tulbură serios, trezindu-i spiritul de economie. Închipuți-vă o asemenea cheltuială continuînd la nesfîrșit, zi de zi și seară de seară ! Și cel puțin patru membri ai familiei își lucrau hainele la croitorul Shillitoe, și toți arătau îmbrăcați luxos, în afară doar de Hilda Lessways, care nu-ți prea încînta ochiul. Și, în același timp, nici măcar nu păreau să-și dea seama că duceau o viață costisitoare.

— Ascultă, Charlie scumpule, trebuie să te ocupi de domnul Edwin, zise doamna Orgreave.

— *Nouă* nu ne spune niciodată „scumpule“, zise Johnnie, prefăcîndu-se dezgustat.

— O să vă spună, cînd o să plecați și voi de-acasă, îi consolă ironic Janet.

— Ba da, vă spun și vouă destul de des ! declară doamna Orgreave. Mult mai des decît o meritați.

— Stai jos, Teddy, îi porunci Charlie.

— Oh ! mă simt foarte bine așa, mulțumesc, zise Edwin.

— Stai jos ! stăruie Charlie, folosind apoi forța.

— Pe tonul ăsta vorbești cu bieții tăi pacienți ? întrebă Alicia, de sub pavăza tatălui său.

— Am venit special ca să-i văd, medită Charlie cu glas tare, în timp ce răsucea tirbușonul în dopul sticlei pe care i-o dăduse Martha fără prea multă ceremonie, și nu numai că nu-mi oferă onorariu, dar se tocimesc pînă și să-mi dea o picătură de vin ! Poc ! (Charlie se strîmbă cînd dopul sări afară). Și cînd te gîndești că e ultima mea seară ! Hilda, ăsta-i mai bun decît cafeaua, după cum a remarcat sfîntul Pavel cu un prilej celebru. Dă-mi paharul.

— Charlie ! protestă maică-sa. Te-aș ruga să-l lași pe sfîntul Pavel în pace.

— Charlie ! Maică-ta o să-ți tragă o palmă, dacă nu te astîmperi, îl preveni domnul Orgreave.

— Nici nu vreau s-aud de așa ceva ! zise maică-sa, clătînînd din cap într-un fel pe care îl socotea aspru și amenințător.

II

Către sfîrșitul mesei, domnul Orgreave spuse :

— Ei bine, Edwin, ce părere are tatăl tău despre Bradlaugh¹ ?

— Nu prea grozavă, răspunse Edwin.

— Ia stai, parcă își zice liberal ?

— Își zice liberal, adevări Edwin foindu-se pe scaun. Da, își zice liberal. Dar mă tem că nu e decît un biet conservator.

Apoi se roși și începu să rîdă, văzînd că jumătate din cei de față izbucniseră care mai de care în rîs.

— Tata e și el un biet conservator, rînji Charles.

— Oh ! Îmi pare rău, zise Edwin.

— Da, tata e un biet conservator, consimți domnul Orgreave. Nu te scuza ! Nu te scuza ! Sînt obișnuit cu aceste atacuri. O dată am fost aproape dat afară din propria mea casă. Dar trebuie să se găsească cineva care să țină steagul sus.

Era limpede că domnului Orgreave îi plăcea uraganul pe care-l dezlănțuise. Doamna Orgreave obișnuia să spună că soțul ei folosea acest ton din plăcerea nesăbuită de a stîrni zîzanie. Într-o clipă toți băieții tăbăriră asupra lui, cu excepția lui Jimmie care, din pur snobism intelectual, ziceau ceilalți, îl sprijinea.

Ateul Bradlaugh stîrnea de mult timp dispute în opinia publică britanică, și problema Bradlaugh era tocmai foarte acută. Chiar în săptămîna aceea deputatul de Northampton fusese arestat sub învinuirea de a fi ultra-giat Parlamentul, și apoi eliberat. Și se știa că Gladstone

¹ *Charles Bradlaugh* (1833—1891), reformator social englez, militant ateist, membru al Parlamentului (N.T.).

se pregătea să prezinte o rezoluție cerînd ca deputații să nu mai depună jurămîntul în numele Domnului, fiind suficientă o simplă declarație. Nici că s-ar fi putut născoci o complicație mai grozavă între teologie și politică, ca să aprindă pasiunile unor alegători care nu aveau decît două interese veritabile — teologia și politica. Ecourile acestei probleme înfierbîntate se răspîndiseră pînă în cele mai izolate comunități. Vorbeau de teologie și vorbeau de politică oameni care pînă atunci avuseseră doar păreri vagi în aceste subiecte. În familiile vorbărețe Bradlaugh provoca disensiuni și dezbinare, poate chiar mai profunde decît apăreau la suprafață, căci nu toți suporterii lui Bradlaugh aveau curajul opiniei. Nu era ușor, în orice caz nu era ușor în cele Cinci Orașe, pentru un timid ca, la întrebarea: „Ești de acord ca un liber-cugetător declarat să poată fi ales în Camera Comunelor?“, să răspundă: „Da, sînt de acord.“ Era ceva nerușinat în acest cuvînt „declarat“. Dacă liber-cugetătorul s-ar fi rușinat de ateismul său, dacă ar fi căutat să și-l ascundă prin vorbe — situația n-ar fi fost atît de gravă. Asta îl uluia pe Edwin : cîndoarea cu care era susținută în sufrageria familiei Orgreave poziția lui Bradlaugh. Era ca și cum ar fi asistat la fapte de o cutezanță voit periculoasă.

Dar conversația nu se mărgini numai la Bradlaugh, căci nu era un test perfect ca să-i separi pe liberali de conservatori. Nimeni din încăpere, de pildă, nu era absolut convins că domnul Orgreave era anti-Bradlaugh. Pentru a-și satisface dorința de a-l necăji pe tatăl lor, băieții se văzură nevoiți să includă și alte subiecte, cum ar fi Irlanda și ideea autonomiei. Cît despre domnul Orgreave, putea și reușea mereu să-i înfurie, refuzînd să răspundă în mod serios. Adevărul este că prin acest sistem izbutea să-și mențină prestigiul în mijlocul turbulentei bande. Oricît de demn și scilipitor de inteligent era socotit a fi domnul Orgreave de către concetățenii săi, acasă inteligența îi era oarecum pusă în umbră, și niciodată nu ridica între el și copii bariera demnității sale. Astfel că putea să păstreze un aer superior, lăsînd să-i scape cîte un indiciu al amuzamentului de care era cuprins în fața spectacolului atît de comic al adversarilor din rîndul

progeniturii sale. Avea o vorbă mare, pe care o rostea sentențios, cu accentele unui om care încearcă politicos să-și ascundă disprețul : „O să vă dați seama mai bine, cînd o să mai îmbătrîniți.“

III

Edwin, care nu prea lua parte la discuție, se gîndea că relațiile dintre tată și fii erau pur și simplu minunate. Nu-și închipuisese vreodată că părinții și copiii ar putea fi în asemenea termeni.

— Și tu ce spui, Edwin ? întrebă domnul Orgreave. Ești un... Charlie, dă-mi, te rog, sticla.

Charlie tocmai se pregătea să-și mai toarne un pahar de vin. Numai tatăl, cei doi fii mai mari și Edwin băuseră vin. Edwin nu gustase vin în viața lui, și efectul unei jumătăți de pahar era plăcut și straniu.

— Oh, tăticule ! Vreau doar să..., obiectă Charlie, ținînd sticla deasupra paharului.

— Charlie, zise maică-sa, n-ai auzit ce-a spus tata ?

— Dă-mi, te rog, sticla, repetă domnul Orgreave.

Charlie se supuse, cu un aer de martir. Domnul Orgreave își umplu paharul, golind toată sticla, și începu să soarbă din vin.

— Mie o să-mi facă mai bine decît ție, tinere, zise el. Apoi, întorcîndu-se din nou spre Edwin : Ești un partizan al lui Bradlaugh ?

Edwin, antrenat, își luă avînt :

— Tot ce pot spune este că — nu crezi întotdeauna ceea ce vrei. Nu poți să te silești să crezi orice. Și nici nu vîd de ce ai face-o. Nu-i nici un merit în credință.

— Uraa ! strigă calmul Tom.

— Nici un merit în credință ! Ei, domnule Edwin ! Domnule Edwin !

Această dojană plină de amărăciune venea din partea doamnei Orgreave.

— Nu înțelegeți ce vreau să spun ? stăruie el cu vioiciune, înroșindu-se. Dar nu izbuti să-și exprime mai departe ideea.

— Uraa ! repetă Tom.

Doamna Orgreave clătină din cap, cu o blîndețe plină de mîhnire.

— Nu trebuie s-o iei pe mama prea mult în serios, zise Janet zîmbind. Face mutra asta numai ca să ne împiedice să spunem lucruri și mai rele. Se preface doar că e necăjită. Nimic nu poate s-o necăjească pe mama cu-adevărat, crede-mă. A depășit stadiul ăsta — a trecut prin atîtea — nu-i așa, scumpo ?

Uitîndu-se la Janet, Edwin surprinse privirea Hildei ațintită asupra lui cu aprindere. Capul ei părea să tremure, și el își întoarse privirea. Fata nu participase deloc la discuție. Și, de fapt, nici Janet nu se amestecase în discuția politică, mulțumindu-se doar să-i sfătuiască pe combatanți cum să se poarte.

— Va să zică, și tu ești împotriva mea, Edwin ! oftă domnul Orgreave cu o tristețe prefăcută. Ei bine, ăsta nu-i un loc pentru mine. Se sculă, o ridică pe Alicia în brațe și o așeză pe fîtoliul său, iar apoi se îndreptă spre ușă.

— Nu cumva ai de gînd să te duci să lucrezi, Osmond ? îl întrebă soția lui, întorcînd capul.

— Ba da, zise el.

Și dispăru, în mijlocul văicărelilor de „Oh, tăticule !“

Capitolul IX • PE TERASA

I

Cînd ușa casei Orgreave se închise în seara aceea în urma lui Edwin, despărțindu-l de micul grup de fețe luminate de becurile cu gaz aerian, o porni prin întunericul cald al grădinii într-o stare de exaltare și fericire. Plecase destul de devreme, cu toate protestele gazdelor, căci n-avea chef de o izbucnire mînioasă a tatălui său ; simțea cum în sufletul lui dorința de a avea o viață liniștită crește neîncetat. Acum însă, așa cum mergea prin grădină, nu dorea să se ducă acasă. Voia să stea de vorbă cu sine însuși, pe îndelete, fără vreo constrîngere, și să examineze comoara de senzații dobîndite. „A fost o seară

cam liniștită“, spusese răzdele. „In general, pe la noi mai vine lume pe neanunțate“. Liniștită ! A fost cea mai puțin liniștită seară pe care o petrecuse vreodată.

Se simțea amețit ; nu de vin, cu toate că băuse și vin. În anul cînd Edwin împlinise doisprezece ani, un grup de filantropi bine intenționați, organizați într-o puternică asociație pentru combaterea înfricoșătoarelor racile ale alcoolismului, îl pusese să se lege prin semnătură — deși era încă un copil — în cadrul unei ceremonii solemne, că nu va pune alcool în gură decît dacă-i va fi prescris ca medicament. Acest legămînt îi veni în minte în timp ce mergea prin grădina familiei Orgreave. „Ce tîmpenie !“ murmură el, și goni din minte legămîntul ca pe un lucru fără importanță, dacă nu chiar prostesc. Nici o remușcare ! Întreaga filozofie a ascetismului îi inspira, în clipa aceea, un dispreț intolerant. Era îmbătat de nădejdea plăcerilor, de viziunea unei vieți care să-l intereseze cu adevărat. Văzu căile noi ce duceau spre plăceri, și sufletul îi fremătă, nu atît din dorința de a ajunge imediat la ele, cît mai ales din străfundul extazului pe care i-l pricinuia contemplarea lor. Era conștient de un tremur aproape fizic și de furnicătură plăcute în cap ; parcă i se descărca electricitate în trup. Dar nu gîndea ; simțea. Era pasiv, nu activ. Nu vroia, măcar în clipa aceea, să-și făurească noi planuri. Era într-o stare de beatitudine, iar gura lui nici nu bănuia că începuse să zîmbească.

II

Lăsase în urmă casa luminată ; în față, se întindea întunericul peluzei, mărginită de tufișuri și de porți, dincolo de care se zărea lumina unui felinar. Și coborîse o liniște, în afară de uriașa răsuflare a furnalelor venind de la nu știu cîte mile depărtare, peste cîmpul vâlurit, pe care locuitorii celor Cinci Orașe, auzind-o neîncetat, nici măcar nu o mai auzeau. Prin cerul înnourat se filtra o radiație difuză. Pe obraji simțea, umede, adieri calde și jucăușe. Trebuia să se întoarcă acasă. Nu putea să stea și să viseze toată noaptea în grădina familiei Or-

greave. La dreapta se înălța silueta masivă, colțuroasă a casei noi a tatălui său, acum fără schele, avînd aproape aspectul unei case locuite. Părea enormă. Edwin era mîndru de ea. Într-o asemenea locuință, și atît de aproape de familia Orgreave, cîte n-ar putea realiza ?

Ce rost avea să se ducă și să se mai uite o dată la ea ? Firește, era ceva fără sens. Și totuși, se gîndi : „Trebuie să mai arunc o privire înainte de a mă întoarce acasă“. Așa cum se gîndea la ea, puteai să crezi că el o făurise. Casa era ca unul din cele mai bune desene ale sale. Dacă un desen îi izbutea, nu-și mai putea desprinde ochii de pe el. Îi arunca o ultimă privire înainte de a coborî la micul dejun ; iar după aceea, în loc să se ducă direct la prăvălie, se repezea pînă sus să-l mai privească o dată. Era încîntat de cîte ori se uita la el. La fel și cu casa. Părea ciudat, la un examen superficial ; dar pur și simplu pentru anumite lucruri avea ochi de îndrăgostit... Da, în creierul său înflăcărat și fericit, imboldul de a vizita încă o dată casa nu putea fi stăpînit.

Cei cîțiva metri de gard viu călcat în picioare dintre terenul tatălui său și cel al domnului Orgreave păreau noaptea mai ușor de trecut. Călcă peste pietrișul aleii, pași cu grijă, fără a face zgomot, pe stratul de flori, și apoi își făcu vînt prin tufișurile firave, fără să se gîndească la costumele sale. Primele zile de vară zvîntaseră argila cleioasă a noii grădini ; fuseseră tăiate potecile și săpate șanțurile de scurgere ale viitoarelor peluze. Ajutat de întuneric, Edwin văzu în închipuire grădina terminată, afînată, plină de tot soiul de flori, ca acelea care se vînd în piața St. Luke ; aproape că nu văzuse niciodată grămezi de flori crescînd laolaltă. Se văzu tolănit în grădină, cu o carte rară, splendidă, în mînă, în timp ce pe fereastra deschisă se revărsa din salon muzică de Beethoven. În clipa scurtă cît o zări pe Maggie, ea îi apărură nespuse de elegantă și plină de vioiciune. Pe tatăl său nu-l zări. Imaginația sa avea prea puțină legătură cu realitatea. Dar asta nu-i strică plăcerea... Apoi se văzu pe sine însuși, discutînd peste tufișurile gardului, spiritual, cu persoane amabile și spirituale din grădina familiei Orgreave.

Nu avea cheia de la casa cea nouă, dar cunoștea o metodă de a pătrunde înăuntru prin pivniță. Nu înțelegea de ce proceda așa, dar știa că trebuie să intre, că trebuie să-și localizeze visul în ea ! Se ghemui sub zidul golaș dinspre răsărit și, cu picioarele înainte, dispăru încet, ca și cum l-ar fi înghițit casa. Se opri pe stelajul pivniței și scăpără un chibrit. Imensă și fantomatică, pivnița ; și deschizătura ușii fără ușa, dînd spre scara pivniței, părea să ascundă lucruri înfricoșătoare. Era în fundul pămîntului, cu mirosurile acelea de mortar umed și de cărămizi și de pămînt în jurul său, și deasupra înălțîndu-se casa — o odaie peste el, apoi o altă odaie, și încă una deasupra, și apoi hornul care dădea spre cer. Sări de pe stelaj, se îndreptă spre golul ușii și văzu treptele care urcau în sus. Inima îi bătea. Tremura tot, speriat, înspăimîntat, conștient de sine în mijlocul tainelor fundamentale ale universului. Ajunse în capul scării, cînd deodată chibritul i se stinse. Trecu o clipă, și iată că începu să deslușească formele lucrurilor din hol, chiar și, oarecum, modelul plăcilor de faianță. Ochiurile de geam ale ușii de la intrare, care ziua străluceau în culori diferite ca și ferestra salonului, erau acum de un cenușiu întunecat, fără viață. Pivnița părea îngrozitor de adîncă, iar treptele se răsuceau în sus, nesfîrșite. Dar izbutise să le urce pe toate. Casa părea plină de zgomote inexplicabile. Se opri să asculte, și auzi zeci de sunete diferite, infime. Un fior îi străbătu șira spinării, ca și cum o mîină ar fi trecut peste ea, într-o mîngîiere ușoară dar cumplită. Întreaga taină a nopții și a universului îl împresura, dar el fusese cel care crease noaptea și universul. Ajunse în odaia lui, odaia în care își va inaugura noua viață și străduința spre desăvîrșire. Stabilise, după cum îi era obiceiul, locul precis unde avea să stea patul, masa și toate celelalte obiecte ce vor forma universul său. Aici avea să stea și că citească cărți rare, splendide, cărți franțuzești în original ! Și acolo avea să stea și să deseneze ! Și în dreapta căminului, deasupra rafturilor de cărți, va fi cutare și cutare tablou, iar în stînga căminului, deasupra rafturilor de cărți,

cutare și cutare tablou... Numai că în clipa asta nu izbutea să viseze în odaia lui, așa cum avusese de gînd ; pentru că dincolo de ușa deschisă se afla palierul gol și casa scărilor și toată spaima casei pustii. Spaima venise și se culbărise peste senzațiile minunate ce-l stăpîniseră în singurătatea grădinei Orgreave. Nu ! Niciodată nu mai încercase o trăire atît de intensă !

Se duse cu băgare de seamă la fereastră și privi afară. Într-o clipă spaima casei pustii se risipi — se stinse, dispăru. Nu era singur în acest univers creat de închipuirea sa. Iluzia liniștitoare a realității se prăvăli asupra-i ca o lovitură de trăsnet. Căci văzuse o tînără fată, strecurîndu-se prin gaura din gard pe care o făcuse el cu zece minute mai înainte.

IV

„Ce naiba o fi căutînd ?“ murmură el. Se întrebă dacă, privind în sus, fata ar putea să-l vadă. Și imediat se trase puțin înapoi, dar cum din această poziție mai ferită nu o mai putea desluși, veni din nou lîngă geam. La urma urmei, nu prea risca să fie văzut. Și dacă-l vedea, spaima ar fi fost a ei, nu a lui.

După ce trecu prin gardul viu, fata se opri, se aplecă puțin spre spate și într-o parte și își ridică poala fustei s-o examineze : probabil că și-o agățase ; apoi îi dădu drumul. După fusta neagră și strîmtă, și după un anumit fel de a păși, Edwin își dădu seama deodată că fata era Hilda ; dar nu-i putea desluși trăsăturile. Tînăra fată pășea spre casa cea nouă, foarte încet, ca și cum ar fi fost vorba de o plimbare nocturnă fără țel. Ce ființă ciudată și neliniștitoare ! Edwin scrută întunericul spre stînga, încercînd să vadă zidul dinspre apus al casei din Lane End. La o fereastră de la etaj ardea o lampă. Fără îndoială că întreaga familie se culcase, sau era pe punctul de a se culca... Și ea o pornise în hoinăreală, singură, prin grădina lui. „Neobrăzată !“ Dacă va avea vreodată prilejul, o va tachina pe ascuns în legătură cu excursiile nocturne clandestine ! Da, se va arăta grozav de spiritual și de ironic. „Nu e decît o neobrăzată !“ Antipatia lui față de

Hilda se adevărea. Nu avea pic de farmec, și totuși întreaga familie Orgreave părea să se dea în vînt după ea. Prea aprigă se repezise ea în apărarea lui Victor Hugo. Fetele nu trebuie să folosească un ton atît de necruțător. Și ochii îi avea aspri, chiar cruzi. Era mai mult masculină decît feminină. Nici părul nu-l avea ca al oricărei fete.

În vremea asta fata continua să se apropie, pînă cînd arcada proeminentă a bovindoului de sub el i-o ascunse privirii. Ar fi deschis fereastra și s-ar fi aplecat s-o urmărească dacă ar fi putut s-o facă fără zgomot. Unde era ? În ușa spre grădină ? Și tot nu apărea ! Ar fi în stare să intre în casă ! Poate că tocmai intra în casă ! Ciudată fată, nu știai la ce poți să te aștepți din partea ei. Dacă își făcuse obiceiul să intre în casă pe furiș și găsise o cheie care să se potrivească la una din uși, sau dacă împingea o fereastră — atunci ar urca fără îndoială scara și l-ar prinde aici ! Absurde, aceste speculații ; absurde ca un coșmar ! Cu toate acestea își schimbă conduita. Își zise că trebuie să preîntîmpine cele mai stranii posibilități. Brusc, plecă din dormitor și coborî scara, bocănind, tropăind, făcînd cît mai mult zgomot ; ba mai mult, începu să fluiera. În felul acesta îi dădea posibilitatea s-o ia la goană. Se opri în hol, ca s-o lase să fugă, și apoi aprinse un chibrit, ca un semnal care nu putea trece neobservat. Se gîndi să iasă pe ușa principală drept în stradă, lăsînd-o astfel singură ; dar, în loc să facă asta, trase zăvorul ușii dinspre grădină și o deschise, fredonînd stîngaci o melodie.

Tinăra fată era pe terasă și se întoarse intenționat să-l privească. El își simțea inima bătîndu-i cu putere ; obrazii îi ardeau, și totuși se simțea înghețat.

— Cine-i acolo ? întrebă el. Dar nu reuși, spre propria-i satisfacție, să pară surprins și alarmat.

— Eu ! zise Hilda pe un ton provocator, brutal.

— Oh ! murmură, descumpănit. Ai nevoie de mine ? Are cineva nevoie de mine ?

— Da, zise ea. Voiam să te întreb ceva, adăugă, și se opri.

Edwin nu-i zări încruntarea, dar era incredințat că se încruntase. Își aminti că avea sprîncenele destul de groase și că, atunci cînd și le împreuna încruntîndu-se, formau aproape o linie continuă, ceea ce nu era prea atrăgător.

— Știi că sînt aici ?

— Da. Vezi, acolo e fereastra dormitorului meu — am lăsat lampa aprinsă — și te-am văzut cum ai trecut prin gardul viu. Așa că am coborît. Toți s-au dus la culcare, în afară de Tom, și lui i-am spus că ies să mă plimb puțin prin grădină. Sînt oameni care nu mă sîcîie niciodată, înțelegi. Mă lasă în pace. Știam că ai intrat în casă, după lumină.

— Dar n-am scăpărat decît un chibrit cu cîteva secunde în urmă, protestă el.

— Pardon, zise ea cu răceală ; am zărit o lumină acum cinci minute.

— Oh, da ! se scuză el. Îmi amintesc. Cînd am urcat scara din pivniță.

— Cred că ți se pare foarte ciudat din partea mea, continuă ea.

— Deloc, se grăbi el s-o asigure.

— Ba da, stăruie ea cu amărăciune. Dar vreau să știi. Ai fost convins cînd ai spus — știi, la cină — că nu-i nici un merit în credință ?

— Am spus eu că nu-i nici un merit în credință ? întrebă el șovăitor.

— Sigur că ai spus ! îl muștră ea. Cum adică, poți să afirmi un asemenea lucru, și apoi să uiți ? Dacă-i adevărat, este unul din cele mai minunate lucruri care au fost spuse vreodată. Și de aceea voiam să știi dacă erai convins, sau ai spus doar așa, fiindcă suna inteligent. Asta fac ei tot timpul în casa asta, știi, — fac pe inteligenții ! Tonul ei era tot aspru.

— Da, zise el simplu, am fost convins. De ce ?

— Serios ? Glasul ei părea să-i pună la încercare sinceritatea. Ei bine, îți mulțumesc. Asta-i tot. Ar putea să însemne o viață nouă pentru mine. Încerc mereu să cred ; mereu ! Dumneata, nu ?

— Nu știu, murmură el. Ce vrei să spui ?

— Ei — știi bine ! zise ea, ca și cum ar fi înlăturat, enervată, pretenția lui de a nu o înțelege. Dar poate că ești credincios ?

Edwin păru să deslușească dispreț față de unul care crede prea ușor.

- Nu, zise el, nu sînt.
- Și asta nu te frămîntă ? Cîstit ? Hai, nu te purta ca 'un om inteligent. Nu pot să sufăr așa ceva.
- Nu, zise el, nu mă frămîntă.
- Nu te gîndești niciodată la asta ?
- Nu. Nu prea.
- Charlie se gîndește.
- Ți-a spus el ? („Deci, vorbește și cu Duminică despre asta !“ gîndi el.)
- Da ; dar, firește, îmi dau seama de ce nu te frămîntă — dacă socoți sincer că nu-i nici un merit în credință.
- Ei bine, zise Edwin. Crezi că e ?
- Cu cît o vedea mai mult prin ochii ei, cu atît mai minunată și mai profundă i se părea remarca lui care, în clipa cînd o rostise, i se păruse o simplă platitudine. Oferă mari posibilități de adîncire în numeroase direcții.
- Nădăjduiesc că ai dreptate, răspunse ea, cu glasul tremurător.

V

Se lăsă tăcere. Ca să-și mai potolească încordarea și să nu se mai simtă atît de stingherit, Edwin coborî de pe lespedea de piatră a terasei, în grădină. Începu să picure. Și observă că cerul era mult mai întunecat.

- Pe legea mea ! zise el. Cred că a început să plouă.
- Eram sigură, răspunse ea.

O rafală de vînt se iscă deodată, repezindu-se printre copacii înalți din grădina Orgreave, și în clipa următoare îl împrășcă în obraji cu o mîină de stropi răzeți.

— Ar fi mai bine să te adăpostești lîngă peretele celălalt, sugerează el. Aici o să te ude, dacă nu se oprește.

Fata se supuse. Se întoarse și el pe terasă, dar rămase în porțiunea unde ploua.

— Mai bine ai veni aici, îl pofti ea, arătîndu-i un loc în apropierea ei.

- Oh ! stău bine și aici.
- Nu trebuie să-ți fie frică de mine, i-o trînti ea.

Edwin schiță un zîmbet stîngaci, dar nu spuse nimic, căci nu putea să-și exprime tainicu-i resentiment. Își zise că felul de a se purta al fetei îi displăcea extrem de mult.

— Ești bun să-mi spui cît e ceasul ? întrebă ea deodată.

Edwin își scoase ceasul, dar oricît se chinui, nu izbuti să vadă poziția acelor.

— Numai o clipă, zise el și scăpără un chibrit. Chibritul se stinse înainte de a se putea uita pe cadran, dar în fulgerarea de o clipă, o văzu pe Hilda, lipită de perete. Avea buzele strînse, ochii îi ardeau, iar minile și le ținea încleștate. Era încruntată și palidă, extrem de palidă, în contrast cu negrul îmbrăcăminții ei simple și austere.

— Dacă intri în casă, zise el, o să pot aprinde lumina acolo. (Ușa era întredeschisă.)

— Nu, mulțumesc, refuză ea. De fapt, nu prea are importanță cît e ceasul, nu-i așa ? Noapte bună !

El ghici că-i întindea mîna. O prinse orbește, pe întineric. Nu putea refuza să dea mîna cu ea. Mîna ei o strînse pe a lui febril și prelung, ceea ce era ca un mesaj contradictoriu în noaptea întunecoasă : ca și cum i-ar fi transmis prin mînă o tainică dezmințire a accentelor din vorbire și a încruntării ei. Uitase să-i răspundă la „noapte bună“. Tropotul unui cal se auzi de pe stradă. (Da ; numai la șase metri mai încolo, de cealaltă parte a zidului despărțitor, era drumul public ! Și el stătea aici pe terasă, cu o fată pe care o cunoscuse abia în seara asta !) Era căruța poștei, gonind spre Knype.

Ea nu făcu nici o mișcare. Spusese „noapte bună“ și își dăduseră mîna ; și totuși stătea pe loc. Nu scoteau o vorbă.

Apoi, fără să spună nimic, după aproape un minut care păruse să dureze cît zece, fata plecă, încet, prin ploaie. Și cum se îndepărta, Edwin o văzu îndreptîndu-și spinarea și trăgîndu-și înapoi umerii, cu un gest mîndru.

— Domnișoară Lessways ! o strigă el cu glas scăzut. Dar habar n-avea ce voia să-i spună. Numai că plecarea ei îi descleștase gîtlejul.

Dar ea nu lăsă să se vadă că l-ar fi auzit. Edwin schiță iar un zîmbet stingherit, puțin rușinat pentru ea

și puțin rușinat pentru sine, căci nici unul dintre ei nu se purtase ca un om de lume.

După un scurt răstimp, porni în urma ei pînă la spărtura din gard, pe care abia o putu găsi. Dar fata nu se mai zărea. Lampa ardea liniștită în odaia ei și fereastra era deschisă. Apoi văzu fereastra închizîndu-se puțin și un braț în fața oblonului tras. Ploaia părea să se fi oprit.

VI

„Ei bine, asta chiar că-i o bombă !“ murmură el, exprimînd astfel situația. „Ce nerușinare... !“ Își exagera oarecum simțămintele, pozînd puțin față de sine : un lucru care i se întîmplă mai curînd sau mai tîrziu oricărui bărbat ! „Și o să se ducă să-i spună domnișorului Tom că s-a plimbat doar prin grădină !... Grădină, zău ! Și totuși, cei de acolo țin atît de mult la ea.“

Dădu din cap de cîteva ori, îngîndurat, ca și cum ar fi vrut să spună : „Bine, bine ! Ei și ?“ Și murmură cu glas tare : „Deci, așa procedează ele, care va să zică !“ Voia să spună, firește, femeile... Era sincer uluit.

Dar, mai presus de toate senzațiile puternice din clipa aceea, era mîndria : o mîndrie nemărginită. Gîndi ceea ce nouăzeci și nouă la sută dintre bărbați ar fi gîndit în asemenea împrejurare : „S-a îndrăgostit de mine !“ Inutil să-l numim un înfumurat vanitos, fiindcă nu s-a conformat unui standard sentimental idealist ! Gîndi : „S-a îndrăgostit de mine !“ Și nu era un înfumurat vanitos. Gîndul îl făcu să jubileze. Nimic nu-l mai înfiorase și nu-l mai încîntase atîta vreodată. Era experiența supremă a carierei lui de ființă umană. Experiența desfătătoare și antrenantă a serii petrecute în casa Orgreave i se părea lipsită de importanță pe lîngă întîmplarea de acum. Noile drumuri spre bucurie care i se dezvăluiseră i se păreau acum niște cărări cu totul și cu totul banale ; erau ceva obișnuit. Și uită starea de intensă tensiune și de emoții complexe cu care pătrunsese în casa cea nouă. Muzica și parfumul exotic al unei limbi străine i se păreau puțin

lucru în comparație cu strângerea de mână înfrigurată a fetei care-i plăcea atât de tare. Mina parcă fără viață pe care o ținuse în salonul familiei Orgreave nu putea fi aceeași mână cu cea care i-o prinsese strâns pe-a lui, pe terasă. Parcă avea două mâini drepte !

Și lucru și mai josnic decât înfumurarea, o disprețuia pentru că cel de care se îndrăgostise era el, Edwin. N-avea destulă încredere în sine pentru a-și justifica sentimentul ei. De fapt, argumentul lui era că nici o fată care merită să fie a lui n-ar fi putut să se îndrăgostească de el la prima vedere. Astfel că o condamnă pentru încrederea pe care i-o arătase. Cît despre istorica lui remarcă despre credință — ei bine, se putea să fie sau se putea să nu fie ceva de capul ei. O clipă i se păru grozavă, ca în clipa următoare s-o socotească facilă și superficială. Mai mult, se putea s-o fi cules de prin vreo carte. Dar, chiar dacă ar fi fost o perlă de spirit originală — era oare un motiv ca să-l urmeze într-o casă pustie la mijlocul nopții ? Firește, o pasiune coplesitoare ar putea justifica o asemenea comportare ! Da, chiar își amintea de câteva cazuri din literatură... Ei poftim, ajunsese atât de departe încît se gîdea și la posibilitatea unei pasiuni coplesitoare... Apoi toate aceste speculații se risipiră ca prin farmec și Hilda îi apărură în minte ca o fată nespuse de religioasă, care nu accepta nici o barieră convențională atunci cînd era vorba de căutarea adevărului. Nu punea prea mult preț pe această teorie a Hildei, și nici nu era prea convins de ea.

„Închipuie-ți să te căsătorești cu o fată ca asta !” își zise el cu dispreț. Și întocmi o listă a defectelor ei fizice și psihice. Era severă, batjocoritoare, nemiloasă. „Și am impresia... dacă ar fi s-o ating cu un deget... !” Cam astea erau gîndurile lui disprețuitoare. „Ehei, pe cînd Janet Orgreave... !” Janet avea toate calitățile pe care și le putea dori, la care se putea gîndi măcar. Janet era un adevărat balsam.

„Nu trebuie să-ți fie frică de mine”, spusese fata asta nesuferită. Și el nu fusese în stare decît să zîmbească, în loc de orice răspuns !

Totuși, cîtă mîndrie ! O mîndrie intensă, masculină !

Un singur lucru îi plăcuse la ea : felul cum își îndreptase spinarea și își trăsesese umerii îndărăt cînd plecase. Fata asta avea în ea ceva eroic.

Ieși din grădină și, cînd ajunse în stradă, își aminti că nu trăsesese ușa care dădea spre grădină. „Lua-o-ar naiba de ușă !“ izbucni, întorcîndu-se. Dar nu era supărat cu-adevărat. N-ar fi fost supărat cu-adevărat nici dacă ar fi trebuit să se întoarcă de la jumătatea drumului pe Trafalgar Road. Totul era un fleac pe lîngă faptul că o fată alergase după el în împrejurări atît de romantice. Împrejurările nu erau chiar romantice, dar așa i se păreau.

În drum spre casă nu se întîlni cu nimeni ; doar pe una din străzile laterale care coborau, zări pe la jumătatea ei un polițist. Trafalgar Road era o pustietate luminată ici-colo de felinare cu gaz, și mărginită de fațade întunecate, neprimitoare.

Pe neașteptate, ajunse în colțul din Wedgwood Street. Pornise de la Bleakridge și ajunsese acasă ; dar intervalul de timp dintre aceste două locuri era un gol total, în afară de polițist. Nu-și putea aminti cum străbătuse drumul. Și în timp ce vîră cheia în broască, nu-l neliniști cîtuși de puțin gîndul că era posibil ca tatăl său să nu se fi culcat. Urcă scările cu oarecare zgomot, plin de emfază, ca și cum ar fi vrut să spună tuturor tiranilor adormiți : „Să vă ia naiba ! Nu-mi pasă de voi ! Mi s-a întîmplat ceva !“

Și se gîndi : „Dacă cineva mi-ar fi spus astăzi după-amiază că, înainte de miezul nopții am să...”

Capitolul X • CENTENARUL

I

La puțin timp după aceea, „Centenarul“ — cuvînt pe care toată lumea îl pronunța greșit — a început să obsedeze întregul oraș. Oamenii mai puțin obișnuiți și rezervați decît cei din familia Orgreave auziseră de săptămîni întregi vorbindu-se destul de mult, dar într-un mod vag, despre centenar, de la oameni al căror intelect îl disprețuiau, și ajunseseră la concluzia că era ceva plăcut,

scuzabil, dar care pe ei nu-i interesa. Se înşelau. Edwin mersese şi mai departe, şi strimba din nas când auzea de centenar, în faţa oricui în afară de tatăl său. Şi Edwin se înşela cel mai tare. În antepenultima Zi a lui iunie, bănuî pentru prima dată cu neliinişte că judecase lucrurile greşit. Asta s-a întâmplat când tatăl său a anunţat pe neaşteptate că, la cererea primarului, toate prăvăliile din oraş vor fi închise în cinstea centenarului. Era centenarul înfiinţării şcolilor duminicale.

Edwin nu putea suferi şcolile duminicale. Ba chiar le ura de moarte, deşi încetaseră de mult să-l mai stînjenească. În amintirea sa erau legate de plictiseală atroce, nesinceritate, ipocrizie şi relaţii umilitoare. În adîncul inimii le considera încă şi astăzi ca o invenţie duşmănoasă a părinţilor, pentru a-i hărţui şi a-i persecuta dinadins pe nişte copii inofensivi şi neajutoraţi. Şi era pornit în mod special împotriva lor, pentru că singur el, dintre odraslele tatălui său, fusese ales pentru această pedeapsă scîrboasă. De ce surorile lui fuseseră scutite, şi el nu? Îşi pierdea pur şi simplu firea când se discuta despre şcolile duminicale şi, dintr-o pornire iraţională, pe care nu şi-o putea explica, nu voia să le recunoască nici un merit. Nu ştia nimic despre istoricul lor, şi nici nu ţinea să afle.

Cu toate acestea, cînd ziua centenarului se apropie — şi se apropia cu mult fast — se văzu silit, chiar şi în sinea lui, să privească şcolile duminicale cu mai multă consideraţie. Şi, într-adevăr, cu două sau trei zile înainte, forţa crescîndă a opiniei publice îi schimbase atitudinea de la o ură neînduplecată către un fel de ironie şovăielnică. Iar acum ironia i se transforma în chip tainic într-un respect ostil. Cum anume? Nici el nu ştia. Era ceva nedefinit care plutea în aer şi pe care mintea îl respira. Îl simţi la ora şase, de cum se trezi. Îl simţi stînd întins în pat. Ziua avea să fie o sărbătoare. Prăvălia nu va fi deschisă, nici tipografia. Pregătirile pentru mutare vor fi întrerupte. Cursul vieţii de toate zilele va fi complet schimbat. Era liber — adică, aproape liber. Îşi spuse că, bineînţeles, tatăl său va aştepta, înflăcărat cum era, să ia parte şi el la sărbătorire şi să-şi pună hainele cele mai bune — şi asta îl agasa. Numai că — iată-l — nu era chiar cinstit. Căci în adîncul inimii, dorea să ia parte la sărbătorire şi să-şi pună hainele cele bune. Curiozitatea îl devora. Recu-

noscu, lucru pe care mulți îl spuneau de săptămîni de zile, că centenarul avea să fie ceva mareț ; și instinctul lui social îi cerea să-și ia partea de glorie.

— E o zi strașnică ! exclamă taică-său, vesel și ferechezuit, privind pe fereastră în Duck Square, înainte de micul dejun. O să fie frumos și cald !

Și era într-adevăr o zi strașnică ; una din acele zile de început de vară cu cer senin și soare orbitor. Maggie se gătise ca de zile mari. Și nici Edwin nu se lăsase mai prejos ! Inutil să se prefacă mai departe că n-aveau să se petreacă lucruri mari — cînd tatăl său își pusese vestă albă ! La micul dejun se vorbi tot timpul, deși conversația se reducea la repetarea aranjamentelor ce se făcuseră și la ce va face fiecare. Toți trei o lungiră cu micul dejun, pentru că nu aveau nici un motiv să se grăbească. Și-apoi, pînă și Maggie plecă din odaia de zi fără grijă, căci, deși Clara urma să vină la prînz, se putea bizui pe doamna Nixon. Dacă va termina cu treaba, doamna Nixon se va repezi și ea după-amiază pentru o jumătate de oră, ca să vadă și ea ce mai era de văzut la serbare. Oamenii mai trebuie să și mănînce. Și dacă îndatoririle o împiedicau pe doamna Nixon să asiste la acest centenar, va trebui să spere că va fi mai liberă la cel viitor !

II

La ora nouă, într-o dispoziție de trîndăvie euforică, Edwin intră în prăvălie. Taică-său desprinsese unul din obloanele de la ușă, iar apoi îl rezemase neglijent de un alt oblon, pe trotuar. Un orb sau un bețiv ar fi putut să dea peste el și să-l trîntească jos. Scrisorile fuseseră deschise în grabă. Edwin le putea vedea risipite în dezordine pe masa de lucru din micul birou. Nici n-ar fi avut loc ca să șteargă praful. Rămase în deschizătura îngustă a ușii, privind afară. În Duck Square soarele scălda totul în lumină. La „Dragon“ și la Duck, precum și la cealaltă circiumă din colț, părea că nimeni nu se îndoiește, ca de obicei, de setea oamenilor. Dar restaurantul Borough, de lîngă colțul făcut de Duck Square cu Wedgwood Street, nu era ca de obicei. Căruța lui Doy măcelarul se oprise încăr-

cată în fața restaurantului. Borough și proprietarul ei, nerăbdător, cu ajutorul celor două fete ale lui (cu șorț în fața și cu mânecele suflecate ca pentru o muncă grea, copie a voinicei și asudatei lor mame), primea carne în cantități neobișnuite. Dificilă vreme pentru carne — puteai vedea asta din gesturile omului. Chiar și în zilele obișnuite, încăperile acelea cu tavanul scund, întinzându-se pînă în fund, departe de stradă, într-un complicat șir de interioare, erau pline de lume — calitatea dejunului de opt pence fiind demnă de toată încrederea. Edwin își închipui ce infern sufocant și asurzitor de mirosuri și vacarmuri culinare avea să fie acolo la ora unu sau două.

Trei cărucioare cu înghețată la cornet dădură colțul, unul după altul, de pe Trafalgar Road și trecură pe Wedgwood Street prin fața lui. Trei ! Oamenii care le împingeau, unul dintre ei un italian, păreau să nu aibă pe ei nimic altceva în afară de cămașă și pantaloni, o pălărie de pai pe cap și un fel de papuci în picioare. Tramvaiul cu abur apăru huruind din vale și urcă pe Duck Bank, proiectîndu-și spre stînga umbra uriașă, plin cu rochii și haine viu colorate. Un șuvoi dezordonat de oameni gătiți se îndrepta spre porțile curții care înconjura școala wesleyană de pe creasta lui Duck Bank. Oameni de toate vîrstele, îmbrăcați de sărbătoare, alergau în toate direcțiile ; pretutindeni se vedeau batiste albe la pălăriile înflo-rate, și umbrele de soare. Toată rezerva de haine de sărbătoare a orașului fusese folosită. Pînă și cel mai umil om își pusese haine tipătore. Pentru douăzeci și patru de ore, casele de amanet își umpluseră tejghelele și-și goliseră prăvăliile.

Și iată că apăru o procesiune, din Moorthorne Road, ieșind de după casa paznicului Capelei Wesleyene. Și cum apăru, izbucni și muzica. Mai întîi o pancartă purpurie, susținută de bețe roșii cu vîrfuri de lance aurii ; apoi o fanfară zgomotoasă ; și apoi copii, copii, copii — mici, mijlocii și mai mari. Pe măsură ce procesiunea cotea în jos pe Trafalgar Road, creșteau în statură, pînă cînd, spre sfîrșit, copiii erau tot atît de înalți ca și adulții, care păseau pe margini, agitați ca niște găini și țanțoși ca niște păuni. Și, în încheiere, urma un vagonet de cale ferată, pe care fuse-

seră îngrămădiți zeci de copii mici ; caii care trăgeau vagonetul erau împodobiți cu panglici și aveau coamele și cozile strins împletite ; în ziua asta măreață nu li se putea îngădui să se apere de muște ; erau animale de sacrificiu.

O forță străină de el îl trăgea pe Edwin pînă la marginea trotuarului. Ajuns acolo, citi pe pancarta uriașă : „Școala duminicală St. John din Moorthorne“. Așa, va să zică, erau fețe bisericești. Și, într-adevăr, în clipa următoare desluși un preot printre păuni. Alaiul mai făcu o cotitură în Wedgwood Street, în drum spre locul final de întîlnire din piața St. Luke. Orchestra trîmbiță ; obrajii roșii ai trompetiștilor se umflau și apoi erau supti îndărăt ; toboșarul se lăsă pe spate ca să-și ia avînt, și toba răpăi. Sudoarea curgea de pe fiecare membru al acestei adunări pestrițe, de la mic la mare. Cel mai tare asudau cei ce cărau pancarta purpurie, cu bețele lungi vîrite în teci de piele atîrnate de umeri, și ajutoarele lor care, ca să țină dreaptă pancarta, trăgeau din față și din spate de niște panglici roșii. Ghetele oamenilor erau cenușii de praf, ca să nu mai vorbim de pantalonii de culoare închisă, pe care praful lăsa urme vizibile. Izul jilav al mulțimii izbi nările lui Edwin. De sus din deal și pînă jos în vale, alaiul făcuse peste două mile. Totuși, era încă vioi, vesel și plin de răbdare : un alai zgomotos. De pe vagonet se ridica tot timpul zgomot subțirel de glasuri copilărești. Edwin se simți înduioșat. Cred că, în timp ce privea procesiunea trecînd în ritm legănat pe Wedgwood Street, începu să vadă școlile duminicale într-o nouă lumină.

Și asta nu era decît începutul. Urmau să fie zeci de asemenea procesiuni. Unele aveau să pornească chiar din oraș ; altele însă vor veni pe zăpușeala asta de la țară, de pildă de la Red Cow, tocmai de la cinci mile depărtare.

III

O tinăra adăpostindu-se sub o umbrelă de soare venea încet pe Wedgwood Street. Se înzorzonase cu o cantitate discretă de podoabe, dar hainele nu-i ședeau prea bine, iar mantia subțire căuta să ascundă cît putea mai bine faptul că femeia era pe punctul să devină mamă. Avea

o expresie nemulțumită, puțin circotașă. Edwin n-o văzu pînă ajunsese chiar lingă el, și atunci se simți pe dată stînjenit, neștiind parcă ce să facă.

— Bună, Clara ! o salută cu un zîmbt instinctiv, cald dar efemer, întinzîndu-i mîna cu sfială.

Lucru neobișnuit și ciudat, dar nu putea socoti gestul de a da mîna cu o rudă altfel decît un formalism afectat. Din fericire, nu avea pălăria pe cap ; dacă ar fi avut-o, tot nu și-ar fi scos-o, dar s-ar fi blestemat că nu și-o scoate.

— Oh, dar sîntem *cineva* ! exclamă Clara apucîndu-i moale mîna și lăsînd-o apoi să cadă ca un articol neinteresant.

În glasul ei mai rămăsese ceva din vioiciunea de altădată. Clara de pe vremuri, care mai persista în ea, nu-i admirase încă linia elegantă și nouă a costumului de haine de la Shillitoe, și exclamația ei ironică pornise spontan din inimă.

Edwin rîse stînjenit, expresie a dezgustului pe care-l simțea. Nu că ar fi fost în mod special dezgustat de Clara, căci de fapt căsătoria ei domolise puțin din manierismul ei supărător, chiar dacă îi mai răpise din farmec. Era dezgustat în general de tradiția clasei din care făcea parte, ca și a celor mai multe clase, potrivit căreia rudele nu trebuie să adopte o politețe formală în relațiile dintre ele. Se supunea acestei tradiții, ca toți ceilalți, dar își spunea adesea că ar încălca încîntat regula aceasta sacră dacă ar nădăjdui un răspuns potrivit ; știa însă că nu putea nădăjdui să primească un răspuns potrivit ; și n-avea de gînd să ajungă în situația penibilă a celui care, începînd să cînte imnul național într-o întrunire, se pomenește că-l cîntă singur. De ce n-ar putea, el și cu Clara, să se poarte așa cum se purta, de pildă, el și cu Janet Orgreave — cu demnitate, cu politețe, cu respect reciproc ? Dar nu ! Era imposibil, și mereu va fi așa. Fuseseră prea apropiați, și rezultatul era iremediabil.

„În orice caz, nu văd cum ar putea *ea* să vorbească de aspectul exterior !“ gîndi sardonice.

Și-apoi, mai era ceva neobișnuit și uluitor. Se simțea rușinat de starea ei ! Era ceva involuntar. În zadar își zicea că starea ei era firească, ceva cuviincios. În zadar își amintea vorba înțeleptului că o femeie în starea ei este

lucrul cel mai frumos de pe lume. Se simțea stingherit. Și nu i se părea ceva frumos ; dimpotrivă, i se părea urât. Îl supăra chiar. Cum — sora lui ? Surorile altora, da ; dar a lui ! Uita că și el se născuse din pîntecele unei femei. Aproape că nu putea suporta să se uite la Clara. Avea acum fața subțiată parcă, și pielea își schimbase culoarea ; ochii îi erau neobișnuit de lucioși și de mari ; proeminenți și obosiți ; arăta bolnavă, cu adevărat bolnavă ; și era de-a dreptul dizgrațioasă. Cum ar mai putea să și-o amintească de acum înainte ca pe o copilă grațioasă ! Și totul era cît se poate de decent, chiar demn de laudă ! Pînă într-atît, încît tinăra Clara îi privea acum de sus, cu un aer superior, atît pe el cît și pe Maggie !

— Unde-i tata ? întrebă ea. Te rog, închide-mi umbrela.

— Oh ! Pe undeva pe-aici. Trebuie să apară într-o clipă. Vine și Albert ? zise el în timp ce o urma în prăvălie.

— Albert ! protestă ea, contrariată. Lui Albert îi este peste putință să vină pînă la ora unu. Nu știi că-i unul dintre principalii organizatori ai festivității din piața St. Luke ? Zicea nici să nu-l așteptăm cu masa dacă nu vine la timp.

— Oh ! a fost tot ce putu răspunde Edwin, așezînd umbrela pe tejghea.

Clara se lăsă greu pe un scaun și începu să-și facă vînt cu batista. În ciuda căldurii și a efortului, fața ei rămînea tare palidă.

— Îmi închipui că rămii aici toată dimineața ? se interesă Edwin.

— Păi, zise Clara, mă vezi tu plimbîndu-mă în sus și în jos pe străzi, toată dimineața ? Albert a zis să urc imediat sus și să nu mă mai mișc de-acolo. A zis că multă vreme or să fie destule de văzut de la fereastra odăii de zi, și că pe urmă pot să mă și întind puțin.

Albert a zis ! Albert a zis ! Edwin simțea că se înfurie ori de cîte ori o auzea pe Clara rostind aceste cuvinte. Dădea de înțeles că Albert era supremul izvor de înțelepciune și de autoritate din Bursley. În timp ce, pentru Edwin, Albert era de fapt un mărunț fabricant anost, încrezut, cu care simțea că nu poate comunica în nici un fel. „Un om cumsecade, în fond“, era nevoit să recu-

noască în sinea sa pretențiosul Edwin, de câte ori avea prilejul să-și dea seama de bunătatea grosolană a lui Albert ; dar ipocrit, arogant și fără umor.

— Unde-i Maggie ? întrebă Clara.

— Cred că se îmbracă.

— Dar nu știa că vin devreme ? vorbi Clara pe un ton iritat, încruntându-se.

— Habar n-am.

Simțea că dacă ar rămîne ceasuri întregi împreună cu Clara, conversația lor nu s-ar ridica deasupra acestui nivel — personal, faptic, cu totul lipsit de un interes mai larg. N-ar ajunge niciodată la un schimb de idei generale ; nici nu ajunseseră vreodată. De fapt, nici nu credea că ea ar putea avea vreo idee generală.

— Aud că ai ajuns în termeni grozav de intimi cu familia Orgreave, observă Clara pe un ton și cu un zîmbet malițios, dîndu-i de înțeles, pe de o parte, că tindea mult prea sus și — în același timp — că familia Orgreave nu era, la urma urmei, mai presus de alți oameni.

— Cine ți-a spus ?

Și Edwin se îndreptă spre ușă, descumpănit. Partea proastă era că nu se putea preface că atacurile soră-si nu-și atinseseră ținta.

— N-are importanță cine mi-a spus, zise Clara.

Glasul luase brusc un ton ștregăresc fermecător, și el o auzi din nou vorbind pe fetița de paisprezece ani. Inima i se înduioșă. Spectatorul imparțial și nemișcat care sălășluia uneori în Edwin, ca în oricare om cu sensibilitate artistică, privindu-i viața interioară ca dintr-un turn de strajă, consemnă ciudățenia lucrului. Își aruncă privirea spre stradă. Și atunci o față apăru în deschizătura lăsată de oblonul scos. Era Janet Orgreave, care se opri șovăind. Edwin tresări, surescitat.

IV

Și de data asta Janet era îmbrăcată complet în alb, cu o umbrelă albă, dantelată, cu găurele rotunde ce lăsau să treacă razele de soare, care jucau pe obrazul ei. Edwin nu-și revenise încă din surpriză cînd, în clipa urmă-

toare, o zări pe Hilda Lessways în urma ei. Hilda era negricioasă la față și avea o umbrelă neagră. Inima lui Edwin începu să bată, ca și cum o criză dramatică, primejdioasă îl amenința deodată. Și, într-adevăr, situația era critică, cu soră-sa în spate, și aceste două fete atât de diferite în față. Și totuși, nu era nimic critic în întâmplare. Dădu mâna ca prin vis, întrebându-se ce trebuie să facă, încercînd să cheme din străfundurile ființei sale pe omul de lume.

— Intrați, vă rog, le pofți el, nădăjduind că-l vor refuza.

— Oh, nu. N-ar trebui să intrăm, zise Janet, zîmbind recunoscătoare.

Hilda nu zîmbi ; nu zîmbise nici cînd dăduse mâna cu el, într-un gest nepăsător.

Edwin auzi un pas grăbit în prăvălie și apoi glasul lui Maggie, maternă și protectoare, cu o șoptită exclamație de surpriză : „Ah, draga mea !“ Și-apoi o sărutare sonoră, și glasul Clarei, subțirel, slab și încrezător : „Da, am venit“. „Hai pînă sus, te rog !“ stăruia Maggie. „Vino și întinde-te puțin.“ Apoi din nou pași care curînd încetară, atunci cînd cele două surori ieșiră din prăvălie prin ușa din spate. Solicitudinea lui Maggie față de Clara în timpul ultimelor luni i se părea minunată lui Edwin, ca dealtfel și felul copi-lăros cum o accepta Clara.

— Dar trebuie să intrați ! stăruia el cu mai mult curaj către vizitatoare, întrebîndu-se dacă Janet ori Hilda zărise pe surorile lui în semiîntunericul din prăvălie.

Tinerele fete intrară, Hilda cu un aer țeapăn. Cu același gest, fiecare își închise umbrela de soare, înainte de a trece prin deschizătura lăsată de obloane, în umbra adîncă dinăuntru. Dar în vreme ce Janet zîmbea, de parcă o aștepta ceva plăcut, ca și cum ar fi intrat în paradis, Hilda se încruntă, furioasă că nu se închidea ușa.

Janet vorbea despre centenar ; declară că se hotărîseră abia în dimineața aceea să iasă în oraș și să vadă ce era de văzut ; mărturisi cu un aer angelic, de scuză parcă față de centenar, că la ei acasă subestimaseră neîndoielnic importanța lui, și interesul lui ca spectacol ; și afirmă că era uimitor să vezi toate magazinele închise. Ascultîndu-i sporovăiala, Edwin plasa cîte o replică vagă, în timp ce scotea scaunul din firida ce-i servea drept birou, pentru ca să

poată sta amîndouă jos. Hilda nu scotea nici o vorbă. Gîndurile lui Edwin se cufundau parcă sub flecăreala lui Janet, ca într-o mare adîncă sub valuri fosforescente. O auzea pe Janet și-i răspundea cu o pîrticică minoră din ființa lui, care funcționa automat.

„E teribilă !“ reflecta partea lui majoră, obsedată în taină de Hilda Lessways. Cine ar fi crezut, uitîndu-se la ea, că doar cu trei seri mai înainte îl urmărise prin noapte, punîndu-i întrebări, strîngîndu-l de mîină, purtîndu-se cu atîta bruschete ? Oare Janet știa ? Sau altcineva ? Nu ! Era sigur că numai ei doi știau despre întrevederea din seara aceea. Ea se așeză ursuză, aproape încruntată. Nu știa să se poarte în lume mai bine decît Maggie sau Clara. Ca și ele, nu cunoștea darul de a fi sociabilă. Și aproape că nici nu părea mai stilată decît ele. Dar nu semăna cu ele, și era inutil ca din răzbunare s-o nedreptățească, prefăcîndu-se că o consideră asemenea lor. Putea să devină pătimașă din cauza lui Victor Hugo. Era în stare să fie chinuită de o problemă abstractă ca aceea a credinței. N-o auzise rostind nici măcar o singură vorbă în felul cum flecăresc de obicei tinerele fete.

Din nou se strecură în mintea lui îndoiala dacă nu cumva vizita ei pe terasa noii case se datorase unei preocupări sincere pentru probleme abstracte, și nu atracției pentru persoana lui. „Da“, reflectă el, „asta trebuie să fi fost.“

În două zile, mîndria lui în această privință se mai tocise, deși încă îi mai lumina fiecă clipă a vieții și deși nu încetase să regrete că nu avea un prieten intim, căruia să-i povestească totul pe îndelete, ca să poată retrăi iar întîmplarea. Acum, ca un filozof, își călca în picioare mîndria, stingînd focul aprins. Și se prefăcea ușurat, încîntat de concluzia că fata nu fusese împinsă de nimic altceva decît de un fel de fanatism. Dar nu se simțea cu adevărat ușurat. Și nici concluzia nu era sinceră. Se agăța încă de ideea că îl urmărise de dragul lui. Prefera ca Hilda să se fi îndrăgostit de el, chiar dacă el nu-i găsea nici un farmec, nici un pic de frumusețe, nici o alinare, nimic decît motive de aversiune. Ar fi vrut ca ea să se gîndească la el, în ciuda faptului că n-o plăcea ; să se gîndească la el fără nădejde.

„Ești un nătărău !“ murmură privitorul imparțial din turnul de veghe. Și era. Dar nu-i păsa. Era plăcut să fii un nătărău... Mândria lui izbucni din nou și, în loc s-o calce în picioare, o înteți.

„Pe legea mea !“ gîndi, uitîndu-se la ea cu o privire vicleană, „Am să te fac să-ți dai jos masca — ai să vezi ! Crezi că poți să te joci cu mine, dar te-nșeli !“ Era atît de pornit împotriva ei, de parcă l-ar fi jupuit, și nu i-ar fi strîns mîna pe întuneric. Oare nu era o jignire că-i spusese, cînd el refuzase să vină lingă ea la adăpostul zidului, pe terasă : „Nu trebuie să-ți fie frică de mine“ ? Janet n-ar fi spus niciodată așa ceva. De-ar fi semănat cu Janet... !

În timpul acestui monolog interior, expresia lui blîndă, puțin surescitată nu i se înăsprise, trădîndu-i gîndurile aprige, și nu rostise nimic care să nu fi putut fi rostit de un idiot inofensiv.

Vinzătorul de ziare, frumos gătit, se strecură jenat în prăvălie. Avea de luat cîteva pachete, pe care trebuia să le ducă la destinație, și întîrziase. Edwin dădu din cap spre el, cu un aer distant. Conversația lincezea.

Atunci apăru în deschizătura ușii capul domnului Orgreave. Arhitectul părea amuzat. Edwin nu putea înțelege cum de-l privise cîndva cu teamă pe domnul Orgreave, care, cu toată distincția și bogăția sa, era cea mai sociabilă persoană din lume.

— Oh ! Tată ! strigă Janet. Cît îți mai place să amăgești oamenii ! Știi, domnule Edwin, ne-a luat peste picior că ieșim în oraș ; zicea că e mult prea ocupat pentru asemenea copilării, cum ar fi centenarele ! Și-acum, uită-te la el !

Domnul Orgreave, al cărui costum, pălărie și cravată erau o armonie de nuanțe elegante de gri, zîmbi cu liniște paternă, legănîndu-și bastonul.

— Haideți odată ! Să nu pierdem nimic. Haideți, Vii și tu, Edwin, nu-i așa ?

— Ai mai văzut vreodată un asemenea copil ? murmură Janet, privindu-l cu dragoste.

Edwin se întoarse spre vinzătorul de ziare.

— Găsește-l pe tata înainte de a pleca, îi porunci el. Spune-i că am ieșit și întreabă-l dacă trebuie să tragi oblonul.

Vinzătorul de ziare îi făgădui respectuos că va face întocmai. Și Edwin se simți încântat că nesuferita de Hilda era acolo ca să-l vadă cît de autoritar se poartă.

Janet ieși prima. Hilda șovăi ; și Edwin, după ce-și luă pălăria de pe cuierul din birou, se opri la ușă așteptînd-o. Îi părea rău că nu se poate rezezi pînă sus să-și ia un baston. În cele din urmă, ea se hotărî să iasă, deși cu oarecare încetineală. Edwin o urmă, aruncînd o ultimă privire către băiat, care lega în grabă un pachet. Domnul Orgreave și fiică-sa se aflau la zece metri mai în față, braț la braț. Edwin își potrivi pasul cu al Hildei Lessways. Janet se întoarse, le zîmbi și le făcu semn cu mîna. „Mă întreb, își zise Edwin, ce naiba o să se mai întîmple acum ? Aș putea să jur că a rămas în urmă dinadins ! Ei bine...” Numai că această cutezanță țănoșă era doar pe dinăuntru. Pe dinafară, chiar și un observator atent n-ar fi putut vedea decît un zîmbet vag, sfios. În timp ce inima îi bătea din nou cu putere.

Capitolul XI • PARTEA DE JOS A PIETEI

I

O altă procesiune — aceea a școlii duminicale Old Church — urca, în fluturări de steaguri și hurut de tobe, pe panta abruptă de pe Woodisun Bank și o coti apoi pe Wedgwood Street, deși strada era mai departe înțesată de procesiuni și spectatori. Importanța festivalului era acum cu totul evidentă, căci la capătul străzii se putea vedea piața St. Luke, în care tălăzuia o mare de oameni. Osmond Orgreave și fiică-sa se pierdură în mulțimea elegantă ; dar după puțin timp, Edwin desluși clar umbre-luța lui Janet ieșind de pe Wedgwood Street, la colțul unde se ridica Institutul Wedgwood, și cotind încet în Cock Yard, un pasaj îngust ce ducea spre piață și spre primărie, și de acolo în capătul de sus al pieței St. Luke,

Nu zise nimic și continuă să înainteze pe Wedgwood Street, pe lângă hale.

— Nădăjduiesc că n-ai răcit în seara aceea, pe ploaie, spuse el pe un ton ce se voia sever.

— Credeam că mai curînd ai fi putut să răcești dumneata, replică Hilda, în felul ei tăios. Privea drept înainte, și vorbele păreau să aibă un dublu înțeles. Brusc, ea își întoarse capul, îl privi o clipă țintă, și apoi se uită în urmă, nedumerită. Dar ei pe unde-or fi ? întrebă.

— Ceilalți ? Cred că sînt în față. Trebuie să fie pe undeva pe-acolo.

Dacă nu-i văzuse și ea cum cotiseră în Cock Yărd, de ce se uitase în urmă cînd întrebase pe unde-or fi ? Știa la fel de bine ca și el că o porniseră înainte. Singura deducție posibilă era că dorise și ea să se piardă de domnul Orgreave și de Janet. Chiar în clipa aceea, un cunoscut își ridică pălăria în fața lui Edwin, ca o recunoaștere a faptului că se afla cu o doamnă, și el răspunse cu mîndrie. Orice ar fi crezut în sinea lui despre Hilda, era categoric mîndru să fie văzut pe stradă cu o fată distantă și trufașă, necunoscută în oraș. Era o experiență cu totul nouă pentru el, și îl măgulea. Ar fi vrut s-o privească mai atent, să-i cerceteze expresia, să-și facă o părere certă despre ea ; dar nu putea, pentru că mergeau unul lângă altul. Singura ei notă caracteristică pe care o putea aprecia era glasul — neobișnuit, profund, cu un fel de intonație cizelată. Modulațiile lui îi ajungeau în urechi catifelate și totuși dure, iar după ce termina de vorbit, simțai tăcerea, ca după o exprimare solemnă a destinului. Ceea ce spusese nu părea să aibă legătură cu efectul, care era fizic, vibrant.

II

La capătul pieței St. Luke — răscruce a opt străzi, adevăratul centru al circulației orașului și singurul spațiu dreptunghiular deschis, mărginit peste tot de magazine — dădură peste un cordon de polițiști care lăsau să treacă doar procesiunile și pe cei ce purtau o rozetă specială. „Piața“, cum îi ziceau scurt cei ce locuiau în ea, fusese aleasă ca scenă istorică a acestei zile, tocmai din cauza

situației privilegiate, fiind socotită cea mai potrivită ; cel mai mic dintre avantaje — ca de pildă panta din vârful căreia un vorbitor suit pe o estradă o putea ușor domina — ar fi fost de ajuns ca să asigure cinstea de a găzdui centenarul.

Cînd cordonul polițiștilor se închise în urma procesiunii de la Old Church, despărțindu-i definitiv pe spectatori de spectacol, apăru limpede că spectatorii nu erau în marea lor majoritate decît niște zdrențăroși ; persoane fără nici o situație socială : pierde-vară, vagabonzi, tot felul de neisprăviți, muncitoarele de la fabricile de ceramică, mure de argilă, care lucrau chiar și în ziua aceea și dăduseră fuga, în șorturile lor de flanelă, să caște gura ; precum și zeci de ștregari, pe care părinții lor prea nevoiași sau prea nepăsători nu-i îmbrăcaseră destul de îngrijit ca să poată lua parte la vreo procesiune. Aproape toate notabilitățile orașului nu-și găseau astîmpăr orînduind procesiunile, ori se uitau doar la ele, așezați confortabil la vreuna din nenumăratele ferestre deschise din jurul pieței. La ferestrele ieșite în afară ale prăvăliei lui Baines, cel mai mare magazin de manufactură din oraș, se îngrămădea protipendada orașului.

Și chiar și în piață se putea vedea, printre siluetele voinice ale polițiștilor, că pînă și spectacolul era format în majoritate din sărăcimea frumos gătită. Cetele de copii transpirați, îngrămădiți ca oile și tîriți încoace și-ncolo de oficialități care se agitau plini de importanță, aveau aproape cu toții un aer de sărăcie încercînd cu tot dinadinsul să arate cît mai bine ; aproape toți erau marcați, sub aspectul vag de importanță, de fatalismul nostalgic și resemnat al celor încă prea tineri și dirijați de alții. Nu știau prea bine ce căutau acolo ; știau doar că li se ordonase să fie prezenți, că erau asudați și însetați, și că de săptămîni întregi tot învățau pe dinafară imnuri pentru acest prilej, și că prilejul era mareț. Chiar și printre purtătorii rozetei, mulți aveau un aspect sărăcăcios, extenuat. Nici unul dintre ei nu-și comanda hainele la croitoria lui Shillitoe, și nici nu-și cumpăra rufăria de la Baines. Nici unul dintre ei nu făcea vreo comandă la tipografie, nu avea preferințe asupra formei registrelor, nu-și exprima părerea despre Victor Hugo, nici nu bea vin și nici nu tînjea să-și perfecționeze

manierele pentru a putea face față în societate. Edwin, care tocmai începea să fie atras de viața mondenă și descoperirea cu ochii diletantului arta, care avea acum alături de el această ființă misterioasă și trufașă, simțea că ei doi nu prea aveau nimic în comun cu mulțimea. Și se întreba oare în virtutea cărui decret el, îmbrăcat într-un costum de la Shillitoe și cu casa măreață care îl aștepta la Bleakridge, fusese înălțat la o asemenea situație splendidă, deasupra gloatei sordide și jalnice.

III

Gîndurile acestea îi pluteau vag prin minte. Era acum foarte aproape de Hilda și, mai presus de aceste gînduri, pe sub agitația și vacarmul strident al furnicilor ce se țirau prin fața lui, mintea îi era preocupată intens de profilul Hildei. Putea acum s-o privească pe-ndelete, căci scena mereu schimbătoare din fața lor făcea conversația inutilă și chiar absurdă. Ce urechiușă ! Și ce nas ! Fiecare linie a trăsăturilor ei părea să exprime o aroganță sarcastică și o agresivitate tăioasă. În orice caz, nu era doar pe jumătate vie — fiecare părțică din ea fremăta de viață. Emana antipatie, la fel cum un lichid emană vapori. Stările sufletești îi înfiorau chipul încordat, așa cum vîntul unduiește iarba cîmpiei. Părea atît de absorbită, încît nici nu-și dădea seama că umbrela se aplecase și n-o mai apăra de soare. Și peste stările sufletești, predomina mai cu seamă tristețea.

Edwin, de obicei blînd din fire, își zise în taină : „Pe legea mea ! Dacă ai fi a mea, fetițo, te-aș învăța eu minte !“ Și cînd te gîndești că era sincer.

Privirea sa, rătăcind, o descoperi pe doamna Hamps, cu trei metri mai sus, în colțul balconului de deasupra magazinului Baines. Roși, căci își dădu seama că mătușă-sa îi pîndise privirea. Era de-a dreptul impunătoare și radioasă, magnifică în rochia de culoarea levănțicăi, și revărsă asupra-i din belșug întreaga bucurie și mîndrie de a-l fi întîlnit.

Toată lumea trebuia să afle că doamna Hamps îl saluta pe nepotul ei adorat, care era împreună cu o prietenă a

familiei Orgreave. Aplecîndu-se ușor din scaunul de trestie, strigă :

— Nu-i așa că-i o priveriște minunată ? Glasul îi suna subțirel și slab, peste larma amestecată a pieței St. Luke.

El încuviință, zîmbind.

— Oh ! Cred că-i o priveriște minunată ! mai strigă ea o dată, în extaz. Oamenii se întoarseră să vadă cu cine vorbea.

Dar deși Edwin încuviință din nou, nu credea că priveriștea era minunată. Socotea că era o priveriște derutantă, supărătoare și tulburătoare. Și nu-l liniști nici gîndul că, în același moment, în orice orăș din Anglia se putea vedea același spectacol.

Ba mai mult, anticipînd viitoarea lor întîlnire, putea s-o audă limpede pe mătușa Clara spunîndu-i, cu o amabilitate nostalgică inconsolabilă : „Oh, Edwin, cît aș fi vrut să te fi văzut și pe tine în piață, printre organizatori !“

Hilda părea să nu observe exclamațiile doamnei Hamps, dar îndată după aceea își îndreptă umerii, cu un gest pe care Edwin începuse să-l cunoască și, privindu-l drept în ochi, zise, părăind nemulțumită :

— Ei bine, se pare că nu sînt pe-aici !

Și își îndreptă privirea, disprețuitoare, către spectatori. Era limpede că în mulțime nu era nimeni de rangul și de categoria familiei Orgreave.

— Poate că au luat-o pe la Cock Yard — dacă știi pe unde vine asta, zise Edwin.

— În orice caz, nu crezi că ar trebui să-i găsim cumva ?

Capitolul XII • PARTEA DE SUS A PIEȚEI

I

Ocolind prin Cock Yard ca să ajungă din nou în piața St. Luke, în partea ei de sus, nu dădură din tot clanul Orgreave decît peste Jimmie și Johnnie, care, auzind de dispariția tatălui lor și a lui Janet, le mărturisiră că aceștia doi aveau mereu obiceiul să se piardă, fiind nemaipomenit de neglijenți în tot ce făceau. Tinerii plecară apoi, spunînd că spectacolul din Bursley nu era cine știe

ce și că se duceau la Hanbridge, dîndu-le de înțeles că Hanbridge-ul era singurul loc din lume pentru persoanele din lumea bună care se respectă. Dar înainte de a pleca, îl înștiințară pe Edwin că un individ din colțul pieței închiria locuri destul de bune pe niște butoaie. Se dovedi că era un om care lucrase cu ziua la berăria „Ducele de Wellington“ din piață, dar fusese dat afară pentru limba-i spurcată ; individul dăduse însă atîta cu gura, încît izbutise să-l convingă pe proprietarul berăriei să-i împrumute pentru acest prilej o duzină de butoiașe solide goale, obținînd și de la poliție dreptul de a le așeza pe trotuar. Toate butoaiile erau ocupate, ceea ce văzînd, Edwin deveni temerar în fața omului cu butoaiile. Nu prea-i surîdea perspectiva de a sta cocoțat pe un butoi, cu Hilda Lessways alături, dar se putea amuza cu o mică discuție ; și-apoi, ar fi vrut să-i arate Hildei că știa să fie și el la fel de descurcăreț ca și filfizonii de Jimmie și Johnnie.

— Păi, domnișorule ! strigă răgușit omul cu butoaiile ca răspuns la întrebarea lui Edwin, înșii ăștia doi se dau jos imediat pentru două halbe !

Și arată spre doi indivizi cocoțați pe butoaie, neîndoielnic din șleahța lui, care săriră imediat jos, ducîndu-și mîna la șepcile jengoase. Era o strategie a omului cu butoaiile, cu ajutorul căreia își mărea profiturile. Edwin nu mai putea da înapoi — căci propria-i lașitate îl silise să fie îndrăzneț. După ce satisfăcu lăcomia a trei mîini murdare, constată că cele două butoiașe îl costaseră un șiling. Singura observație a Hildei, cînd Edwin o ajută să se urce pe butoi, a fost : „Sper că nu vor scuipa pe bani“.

Toate butoaiile fiind acum închiriate unor persoane *bona fide*¹ și luîndu-și banii pe ele, cei trei descurcăreți o șterseră în grabă la berăria „Ducele de Wellington“, să-i tragă un chiolhan în cinstea școlilor duminicale. Și Edwin, urcîndu-se pe butoiașul de lîngă cel pe care stătea Hilda, se gîndea : „M-a cam fraierit în treaba asta. Puteam să le obțin pentru șase pence.“ Acum vedea cît

¹ De încredere (lat.).

te costă să ieși cu o domnișoară cu educație aleasă. Niciodată nu i-ar fi oferit un butoi lui Maggie, și chiar de-ar fi făcut-o, Maggie l-ar fi asigurat fără doar și poate că n-are nevoie de butoi.

— De-aici se vede perfect, exclamă Hilda cînd se cocoță și el. Tonul era aproape cordial. Edwin se simți surprinzător de bine.

II

Întreaga piață St. Luke apărea acum ca o mare de capete, din care se înălțau pancarte și steaguri în culori și mai țipătoare decît rochițele și pălăriile școlărițelor ori găteliile și bonetele învățătoarelor; bărbații, și ei, cu cravatele, eșarfele și rozetele lor, adăugau și mai multă culoare. Toate ferestrele străluceau de nuanțele toaletelor în culori vii; din multe ferestre și de pe toate acoperișurile care aveau catarg de steag, fluturau steaguri uriașe, proiectate pe cerul senin. În partea de jos a pieței, camionetele încărcate cu copii fuseseră împodobite și aranjate, și fiecare arăta ca un strat de flori multicolore. Orchestrele mai mari — cu alte cuvinte toate orchestrele ca lumea — se adunaseră în jurul estradei îmbrăcate în pînză roșie, din partea de sus a pieței, iar tubele, trompetele și cornețele ce luceau în soare formau un cerc sclipitor în jurul oficialităților, al clerului și al doamnelor. Toate confesiunile, în această zi, fraternizau cu efuziune pe estradă; căci așa dăduseră dispoziții prinții casei regale, arhiepiscopul de Canterbury și lordul primar al Londrei. Parohul metodiștilor primitivi s-a pomenit aproape alături de părintele Milton, care în orice altă zi n-ar fi fost decît un preot papistaș și care în loc de nevastă avea o regină de lemn pe tabla de șah. Și asupra tuturor, soarele își arunca razele toride.

Aproape în mijlocul pieței, un imens steag purpuriu se umfla în adierea prăfuită, purtînd inscripția cu litere mari, aurii: „Singele Mielului“, împreună cu numele cîtorva școli duminicale pe care, de pe butoiul său, Edwin nu le putea descifra.

Deodată, un notabil cărunt, cu cravată albă, ce se afla pe estradă, ridică mîna dreaptă sus de tot, și goarna sună ; iar glasul care umpluse cîmpiile în vremurile bune ale renașterii religioase pluti acum ca un tunet prin piața împrejmuită de clădiri, dominînd-o cu ușurință :

— Să cîntăm !

Și dirijorul orchestrelor reunite le făcu semn să înceapă. După ce executară cîteva măsuri, un mic cor izbucni puternic din spatele estradei și, într-o clipă, întreaga mulțime, mai întii dezlinat și apoi într-un unison perfect, începu să cînte :

Stîncă-a veșniciei, despicată pentru mine,
Lasă-mă să-mi fac sălaș în Tine ;
Lasă singele și apa aceasta
Ce s-au scurs rănindu-Ți coasta,
Îndoit să mă tămăduiască de păcat :
Să-mi spele osînda, lăsîndu-mă curat.

Amploarea corului era copleșitoare. Forța lui zdrobitoare ar fi ajuns să măture lumea de pe butoaie. Edwin își simți ochii umezi și nu îndrăzni să se uite la Hilda. „De ce naiba îmi vine să plîng ?“ se întrebă furios, și se simți rușinat. Iar la începutul strofei a doua, cînd instrumentele sclipitoare izbucniră din nou, și nenumăratele glasuri, subțiri și puternice, de copii și de bătrîni, se avîntară în pripă peste sunetele alămurilor, acoperindu-le, Edwin simți iarăși un nod în gît și genele ude. De ce ? Ca printr-o ceață, citi cuvintele „Singele Mielului“ și văzu în închipuire trunchiul spintecat al unui muribund, din care curgea singele șuvoi și oameni ca mătușă-sa Clara ori cumnatul Albert scăldîndu-se fericiți în acest lichid ca să devină neprihăniți. Imaginea reveni în strofa a treia — izvorul sîngeriu și cei ce se scăldau în el, cuprinși de delir.

Apoi notabilul își ridică iar mîna, își scoase pălăria, și toți bărbații de pe estradă își scoaseră pălăriile și, în cîteva clipe, toți băieții și bărbații din piață aveau capetele descoperite sub arșița soarelui ; în cele din urmă Edwin se văzu nevoit să facă la fel, și doar polițaii, în virtutea înal-

tei lor slujbe, puteau îndrăzni să înfrunte măreția Domnului cu casca în cap. Și glasul răsunător strigă :

„Oh, Dumnezeule îndurător ! Milostivește-te de noi. Sîntem ca niște tăciuni scoși din foc !“ Și continuă timp de cîteva minute să peroreze pe tema chinurilor veșnice ale focului și setei nestinse. Adresîndu-se dumnezeirii, dar în fapt predicînd auditorilor săi, anunță că pînă și cel din urmă copil din camioane nu poate scăpa de focul veșnic decît dacă se cufundă cu totul în sîngele Domnului. Și era atît de convins și de convingător, încît un nas cu mai multă imaginație ar fi putut detecta mirosul de carne arsă. Și în tot acest timp, deasupra mulțimii flutura fără oprire uriașul drapel purpuriu cu „Sîngele Mielului“.

III

Cînd rugăciunea pentru mîntuirea copiilor luă sfîrșit, un alt imn vechi și iubit urmă la rînd. (Nici un alt text în afara celor clasice ale creștinătății britanice nu-și găsisese loc în programul acelei mărețe zile.) Călăuziți de orchestră, tineretul din Bursley și bărbații în toată firea începură să cînte cu înflăcărare :

E un izvor cu sînge în el.

Cu sîngele lui Emmanuel ;

Vin păcătoși, se scaldă-n valuri

Și ies apoi, curați, pe maluri.

.

Iubite Miel, sîngele tău vărsat..

Edwin, ca și toți ceilalți, știa pe dinafară toate strofele. Cu steagul purpuriu fluturînd deviza singeroasă, aștepta fiecare amănunt singeros al textului, anticipîndu-l, pînă să ajungă la urechile lui, din gîtlejurile subțirele ale copiilor. Și o frază din alt imn îi veni nu se știe cum în minte, tocmai cînd versurile lui William Cowper¹ se sfîrșiră și cineva începu un discurs. Fraza era „Țărnuț de coral al Indiei“. Cugetînd la ea, uită să mai asculte discursul. Vedea steagurile, drapelele și fanioanele filînd în

¹ William Cowper (1731—1800), poet englez, autor a numeroase imnuri religioase (N.T.).

soare și în adierea puternică ; simțea răsfrișgerea razelor toride pe creștet, vedea omenirea înțesată în piață, cu hainele în culori vii, țipătoare ; vedea estrada învelită în pînză roșie ; vedea copiii îngrămădiți în carele imense, la care fuseseră înhămați cai cu coamele împletite în fel și chip ; îi vedea pe venerabilii fanatici de pe estradă delirînd ca nu cumva, după toate instituțiile al căror centenar se întruniseră să-l serbeze, să nu reușească să-i salveze și pe acești copii de chinurile veșnice ; vedea mărețele pînze purpurii care purtau brodată în centru legenda singelui acelui mistic Miel Pascal ; vedea chipurile umile, naive și superstițioase, întoarse toate într-o singură direcție, toate stăpînite de aceeași idee oribilă, toate convinse că urmările păcatelor pot fi prevenite printr-un act de credință, toate privind avide spre valurile nesecate de sînge. Și i se părea că nu se mai află în Anglia. I se părea că în pivnițele întunecoase de sub abatorul din dosul primăriei, unde fusese o dată, sălășluia, ghemuit, un zeu straniu și sălbatic, care îi blestema pe toți cei ce nu apăreau în fața sa șiroind de sînge, fie ei prunci sau bătrîni. În loc de tobe vedea tam-tamuri, și în loc de magazinul lui Baines, un bazar. În imaginația lui, fiecare detaliu al priveliștii se armoniza cu viziunea țărmlui de coral al Indiei.

Ceața i se risipi din fața ochilor. Vederea îi era atît de limpede, încît îl putu zări pe taică-său la o fereastră a băncii, în celălalt colț al pieței. O parte a minții îi era atît de slobodă, încît se întrebă cum de izbutise taică-său să ajungă acolo, și dacă Maggie o fi rămas acasă cu Clara. Dar imaginea țărmlui de coral al Indiei în piața St. Luke stăruia. O frază din discurs descuie un zăvor din sufletul lui și, întorcîndu-se brusc spre Hilda, îi murmură abia șoptit :

— Mai mult sînge !

— Cum ? i-o întoarse ea cu asprime. Dar Edwin știa că îl înțelesese.

— Ei bine, zise prinzînd curaj, ia privește ! Nu mai lipsește decît Gangele, curgînd în josul pieței...

Nimeni nu-l auzi, în afară de Hilda, care își așeză mîna pe brațul lui, în semn de protest.

— Chiar dacă noi nu credem, zise ea — fără severitate, mai mult implorîndu-l — nu trebuie să ne batem joc.

„Noi nu credem“ ! Și tonul acesta nou, rugător ! Îl înțelesese fără explicații. Era o vrăjitoare. Mai exista oare o ființă, bărbat sau femeie, căreia să fi îndrăznit să-i spună ce-i spusese ei ? Se hotărîse să i-o spună pentru că o disprețuia, pentru că voia să-i jignească simțămintele. Fata asta trezea bruta dinlăuntrul lui, și poate că nimeni nu era mai uimit decît el văzînd cum bruta din ființa lui începe să se miște. Cum i-ar fi stat să-i spună blîndeii și sensibilei Janet : „Nu mai lipsește decît Gangele, curgînd în josul pieței...“ N-ar fi putut.

Rămaseră tăcuți — privind și ascultînd. Soarele urcă și mai sus pe cer, răspîndind pe pămînt o arșiță și mai fierbinte. Atunci discursul luă sfîrșit și vorbitorul își șterse fruntea cu o batistă uriașă. Și mulțimea, condusă de alămuri, al căror sunet izbucni năvalnic, intonă solemn :

Și cînd privesc această cruce vie
Prin care Domnul a intrat în Veșnicie,
O pierdere socot că-i orice bogăție
Și demnă de dispreț a mea mîndrie.

Hilda clătină din cap.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el, aplecîndu-se spre ea de pe butoiașul pe care sta cocoțat.

— Este cel mai minunat imn religios care s-a scris vreodată ! zise ea pătimaș. Poți să spui ce vrei. Merită să crezi în ceva, dacă poți să cînți cuvintele astea — și să le simți !

Era însăși imaginea dezlănțuirii înfrîmate.

Auzi, să-și piardă firea din cauza unui imn religios !

— Da, e frumos, n-am ce zice ! consimți el.

— Știi cine l-a scris ? se răsti ea.

— Mă tem că nu-mi amintesc. Deși imnul era unul din primele lucruri de care-și amintea, nu-l preocupase niciodată să afle cine era autorul.

Buzele ei zîmbiră batjocoritor.

— Doctorul Watts ¹, firește ! i-o trînti ea.

¹ Isaac Watts (1674—1748), predicator și poet englez, autor de versuri de inspirație mistică (N.T.).

Și, pe sub cîntul puternic ce se înălța din piață, o putu auzi repetînd cuvintele ca pentru ea, cu rostirea ei precisă și impresionantă.

Capitolul XIII • CEL MAI BĂTRÎN ÎNVĂȚĂTOR AL ȘCOLII DUMINICALE

I

Din înălțimea butoiului său, Edwin putea vedea, în feiul dominant și nepăsător al celor aflați pe o culme, toate amănuntele din vecinătatea imediată. După puțin timp, împreună cu Hilda și cu ceilalți aristocrați ai butoaielor, își dădu seama de larma tot mai puternică a unei scene ce se petrecea la o mică distanță, lângă un cărucior cu înghețată. Principalii actori ai acestei scene păreau a fi un tânăr polițai, vînzătorul de înghețată și un bătrîn. Și curînd, deveni unul din acele episoade care, petrecîndu-se la periferia unei întîmplări înfinit mai importante, atrag mai multă atenție asupra-le, violînd astfel simțul proporțiilor la majoritatea oamenilor simpli, în special la majoritatea polițailor.

— Dă-i juma' de porție de-nghețată, se auzi un glas batjocoritor. N-are un dinte în gură, da' la-nghețată nu-i nevoie să mestece. Un hohot de rîs general izbucni în micul grup de lângă cărucior.

— Da ! Dă-ne niște de-aia ! zise glasul subțirel și neputincios al bătrînului. Da' trebuie s-ajung pe estrada aia, cînd îți spun. La toți vă spun !

Făcu o sforțare senilă înghesuindu-se în trupul polițistului, ca împotriva unei baricade imobile, și atunci pălăria i se strîmbă pe cap și căzu, iar cineva i-o aruncă în sus cu o lovitură de picior bine țintită, de unde căzu apoi pe căruciorul de înghețată. Toți începură să rîdă. Bătrînul rîse și el.

— Ascultă, moșule, zise polițistul enervat. Nu umbla cu de-astea ! Nu umbla cu de-astea ! Îți zic cu binișorul să te potolești ; asta-ți zic. Nu-i voie să te duci pe estradă fără bilet.

— N-am ! zise bătrînul cu glas ascuțit. Nu ți-am spus că mi-a căzut în Sytch ?

— Și unde ți-e rozeta ?

— N-am avut nici o rozetă, răspunse bătrînul. Sînt cel mai bătrîn învățător de școală duminicală din cele Cinci Orașe. Da ! Cincizeci de ani și mai bine au trecut de cînd am fost director la școala duminicală metodistă din Turnhill, și întreg Turnhillul știe asta. Și trebuie s-a-jung pe estradă. Sînt cel mai bătrîn învățător de școală duminicală din cele Cinci Orașe. Și am fost director...

Doi derbedei începură să îngine „director, director“, iar un altul apucă pălăria de fetru a bătrînului și i-o trînti fără prea multă ceremonie pe cap.

— Nu mă interesează nici dacă ai fost patruzeci de directori, se răsti polițistul cu dispreț. Eu am primit ordine, și n-am fost pus aici ca să fiu îmbrîncit. Unde-ai tras ultima dușcă ?

— De ziua sfîntului Martin s-or împlini șaizeci și unu de ani de cînd n-am mai pus în gură nici vin, nici bere, nici alte băuturi spirtoase, zise bătrînul pe un ton plîngăreț. Și mai dădu un brînci polițistului. Mă cheamă Shushions ! Și repetă într-un falset iritat : Mă cheamă Shushions !

— Du-te mai bine la groapă, boșorogule ! îl sfătui un tînăr miner, zdravăn ca un Hercule.

— Ascultă, murmură Hilda încruntîndu-se, bătrînul trebuie să fie bietul domn Shushions din Turnhill, și ei își bat joc de el ! Ar trebui să-i oprești. Să facem ceva imediat.

Și pe dată sări jos cu înfrigurare, așa că Edwin se văzu nevoit să facă la fel. Se întreba cum ar trebui să se poarte, ca să iasă cu bine din această situație. Simțea, și o simțise întotdeauna, că era ultimul om din lume în stare să facă față cu autoritate într-o ceartă publică. Avea oroare de o ceartă publică. Numele de Shushions nu însemna nimic pentru el ; îl uitase, dacă auzise cumva vreodată de el. Și la început nici nu-l recunoscuse pe bătrîn. Coborît de pe butoi, nu mai era decît o pîrticică din mulțimea strînsă în grupuri răzlețe. Și în vreme ce înainta cu un zel prefăcut, pe urmele Hildei, croindu-și drum printre umeri ostili, auzi din nou fanfarele cîntînd.

Cînd se apropie mai mult, văzu că bătrînul era într-adevăr un moșneag. Și atunci amintirea i se trezi. Bănuî că mai văzuse cîndva chipul acesta ofilit, și că știa ceva despre el. Și chipul îi aduse în fața ochilor amintirea unei scene din ușa prăvăliei, lingă care stătea tatăl său, cu mulți ani în urmă. Își aminti de ultima lui zi de școală. Da, sigur că da ! Era bătrînul Shushions, un fel de cunoscut de-al tatălui său. Bătrînul acesta vărsase o lacrimă neașteptată văzîndu-l pe el, Edwin. Incidentul era atît de îndepărtat, încît ar fi putut să facă parte din cărțile de istorie. De atunci nu-l mai văzuse niciodată pe domnul Shushions. Și tare se mai schimbase bătrînul, era aproape de nerecunoscut. Trăise prea mult ; mai mult decît demnitatea sa ; nu mai era acum altceva decît un mănunchi de instincte capricioase și încăpățîinate, puse în mișcare de vechi amintiri apărute la întîmplare. Întregul său chip părea să fi cedat unei prăbușiri generale : buzele dispărute în cavitatea gurii ; obrajii supti ; ochii în fundul capului ; fruntea scobită. Puteai să-i numeri firele răzlețe de păr argintiu. Pielea-i zbîrcită avea o nuanță pămîntie ciudată, iar vinele, în loc să fie albăstrii, apăreau de un roșu ruginiu. Numai la gîndul că l-ai fi putut atinge, ți se făcea scîrbă. Avea trupul adus din spate, iar gîtul și-l ținea întins, în efortul de a privi în sus. Și-apoi, era și foarte neîngrijit. Era de ajuns să te uiți la barba lui. Hainele, murdare, păreau să acopere mai multă murdărie. Și îmbrăcămîntea era neobișnuită. Ghetele le avea despreceate ; gulerul era încheiat doar la un nasture, la spate și capetele i se bălăbăneau ca niște aripi — uitase să le încheie în față ; nu-și pusese nici cravată ; uitase să încheie și alți nasturi. Era iarăși un copil, dar providența nu-i dăduse o dădacă.

Dar mai cumplită decît această degradare materială era bolboroseala fonfăită a protestelor lui stridente ; privirea sticloasă, prostească a ochilor obosiți ; și zîmbetul nerod, și încruntarea neputîncioasă, alternîndu-i pe chip. Era un bătrîn dezgustător, respingător — victima obscenă a Timpului. Edwin se simți revoltat în fața tinerilor care-l

sicîiau. Cum puteau oare să fie atît de miopi și să nu vadă în bătrîn propria lor imagine, atît de nerușinați încît să nu se gîndească la propriul lor viitor, atît de total îndobitociți ? Ar fi vrut, prin simpla forță a dorinței sale, să-l izoleze și să-l adăpostească pe moșneag, să-l apere nu numai de ocările și batjocura prostească a celor care-l chinuiau, ci și de el însuși, de propria lui senilitate imbecilă. Ar fi vrut să-i redea, printr-o magie de iluzii, demnitatea și respectul de sine pe care le pierduse fără voie, și astfel să-l mențină decent privirii, dacă nu și auzului, pînă cînd moartea va veni să repare această omisiune. Ar fi vrut s-o facă nu numai de dragul bătrînului, ci și de dragul său, de dragul propriei sale viitoare imagini.

III

Toate acestea îi trecură prin minte și prin inimă într-o străfulgerare.

— Îl cunosc pe domnul acesta bătrîn, cel puțin din vedere, îi spunea Hilda polițistului. Toată lumea îl cunoaște la Turnhill ca fost învățător al școlii duminicale, și sînt încredințată că ar trebui să se afle pe estradă.

În fața privirii ei și a glasului precis și semet, fără urmă de accent local, tînărul polițist se simți stînjinit în sinea lui, iar derbedeii dădură înapoi cu sfială.

— Da, e un prieten de-al tatălui meu — domnul Clayhanger, tipograful, zise Edwin din spatele ei.

Bătrînul stătea clipind în soare.

Polițistul, lăsînd-o deoparte pe Hilda, se întoarse spre Edwin și își duse mîna la chipiu.

— Ai lui n-ar trebui să-l lase în oraș în halul ăsta, domnule. Uitați-vă la el. Zîmbi batjocoritor și adăugă : Eu sînt aici la datorie. Dacă îmi cereți părerea, aș spune că ai lui ar trebui să-l ducă acasă.

O zise apăsător, cu un aer enigmatic, și privi pe furiș la derbedeii din jur, căutînd sprijin moral în sarcasmul lor. Mulțimea îl încurajă prin rînjete.

— Trebuie într-un fel să ajungă pe estradă, vorbi Hilda, și se uită spre Edwin ca și cum s-ar fi bizuit pe el.

De-asta a venit pînă aici. Gîndiți-vă cît înseamnă pentru el !

— Da ! înghină bătrînul. Eram director în vremea aceea, cînd trebuia să-i învățăm alfabetul și să le dăm o spoială cu care să pornească în viață. Mulți din cei care umblă prin oraș în straie roșii și frumoase au învățat de la mine să scrie și să citească, da, și tabla înmulțirii — în vremea aceea !

— Foarte bine, domnișoară, zise polițistul, dar cine o să-l ducă pînă la estradă ? O să-l bată soarele și o să facă insolație cît ai zice pește.

— N-am putea noi ? zise ea, uitîndu-se rugător spre Edwin.

— Du-l mai bine într-o cîrciumă ! mormăi minerul, mai îndrăzneț.

În aceeași clipă, doi purtători de rozetă se apropiară cu un aer autoritar. Unul dintre ei era vînjosul Albert Benbow. Pentru prima dată Edwin simți o reală plăcere să-l vadă pe cumnatul său. Albert era un purtător de rozetă înăscut.

— Ce înseamnă toate astea ? Ce înseamnă asta ? Ce înseamnă asta ? întrebă el cu asprime. Hei ! Cum ? Domnul Shushions ! Se aplecă și se uită de aproape la bătrîn. Unde ați fost, venerabile domn ? Îi vorbea tare la urechi : Toată lumea întreabă de dumneavoastră. Ceremonia aproape s-a sfîrșit, dar trebuie să veniți sus.

Bătrînul nu părea să priceapă ce rost avea protecția lui Albert ! Acesta se întoarse spre Edwin și făcu cu ochiul, nu numai pentru el dar și pentru polițist, care zîmbi într-un mod ce-l înfurie pe Edwin.

— Bătrîn cîrcotaș ! murmură Albert. Nu-i nimic de făcut cu el. S-a certat cu toată lumea la Turnhill. De-aia a vrut să vină aici. Și, bineînțeles, nu puteam să refuzăm pe cel mai bătrîn învățător din cele Cinci Orașe. Se ține scai... Hai, bătrîne domn !

Domnul Shushions nu se clinti.

— Hai, domnule Shushions, stărui Hilda pe un ton extrem de blînd, aplecîndu-se spre el cu un gest drăgăstos. Lăsați-i pe domnii aceștia să vă ducă pe estradă. Pentru asta ați venit aici, doar.

Transformarea Hildei îl ului pe Edwin, care vedea acum lacrimi în ochii ei. Tabloul acesta — cu bătrînelul neajutorat privind în sus, și cu Hilda uitîndu-se în jos spre el, cu buzele întredeschise într-o stăruință îngerească, cu mîna înmănușată mîngîindu-l pe umăr, peste haina neagră-verzuie, și cu cealaltă ținînd în sus mecanic umbreluța — acest tablou se întipări pe veci în mintea lui Edwin. Imaginea se formă într-o clipă și tot într-o clipă se risipi, dar pentru Edwin rămase unul din momentele epocale ale vieții sale.

În clipa următoare Hilda îi dădu lui Edwin să-i țină umbrela și îi încheie iute gulerul domnului Shushions, iar bătrînul consimți să fie condus între cei doi purtători de rozetă. Orchestrele intonau acum imnul austriac.

— Ai vrea să vii și tu, împreună cu prietena ta ? șopti plin de importanță Albert către Edwin în clipa cînd pleca.

— Oh, nu, mulțumesc, se grăbi să-i răspundă Edwin, zîmbind.

— Hai, bătrîne domn, îl putea auzi pe Albert rugîndu-l pe domnul Shushions, și îl putea vedea făcînd cu ochiul celuilalt oficial, cuprinzînd în acest gest și mulțimea maleabilă din jur.

Și în felul acesta, bătrînelul tremurător care-și dăruise tinerețea școlilor duminicale, în vremuri cînd școlile duminicale nu erau patronate de prinți, arhiepiscopi sau primari, în vremuri cînd școlile duminicale erau batjocura deștepților și își găseau uneori adăpost în cîrciumi, din lipsă de localuri mai bune — în felul acesta a fost dus ca să fie arătat ca o curiozitate de muzeu, de către niște samariteni îndurători și superficiali care nu aveau nici măcar atîta minte încît să-și dea seama că el semănase ceea ce culegeau ei acum. Iar în vremea asta Darius Clayhanger stătea neștiutor la o fereastră din clădirea sacră a băncii. Și Edwin care, tot fără să-și dea seama, datora însăși existența sa acestui bătrînel neputincios, se uita la el mai ales ca la o figură dintr-un tablou, ca la instrumentul întîmplător care-i revelase frumusețea fetei de lîngă el. Singura crimă a domnului Shushions împotriva societății era că uitase să moară.

Hilda Lessways nu mai vroi să se întoarcă la butoiașe. Rămăsese tăcută, și nu mai spuse decît că ar trebui să găsească pe Janet și pe domnul Orgreave. Își făcură loc din mijlocul mulțimii agitate și se îndepărtară de cărucioarele cu înghețată și de șirul de butoiașe, ajungînd în liniștea din piața de mărfuri, unde umbra îngerului auriu din vîrfurile turnului primăriei nu era decît o pată informă pe pietrele neregulate ale pavajului. Zgomotul serbării se auzea tot mai surd cu cît se depărtau de piața St. Luke.

— Îți plac tare mult poeziile, nu-i așa ? o întrebă Edwin, gîndindu-se, printre multe altele, la ceea ce spusese ea în legătură cu versurile lui Isaac Watts.

— Desigur, răspunse ea cam fără chef. Nu-mi pot închipui pe nimeni căruia să-i placă să citească altceva.

Părea să-i fie rușine de omenia pe care i-o arătase domnului Shushions, și ținea să șteargă impresia de blîndețe pe care și-ar fi putut-o face Edwin despre ea. Dar nu izbutea.

„Ei bine, își zise Edwin în sinea lui, nu pot trece peste asta. Ești cel mai ciudat fenomen peste care am dat vreodată !“ Era într-o stare de agitație nestabilă.

Și deodată, cum treceau prin capătul de sus al lui Cock Yard, de fapt o arcadă, domnul Orgreave și Janet apărură în fața lor.

— V-am căutat peste tot.

— Și noi la fel.

— Ce-ați făcut ?

— Dar voi ce-ați făcut ?

Tatăl și fiica erau veseli. Nu văzuseră prea mult, dar erau veseli. Hilda Lessways și Edwin nu erau veseli, iar Hilda de felul ei nu obișnuia să facă eforturi pentru a părea altfel de cum era. Așa că Edwin se văzu împins de propria sa sfială spre o volubilitate superficială și nervoasă. Începu să povestească despre domnul Shushions, iar Hilda puncta relatarea cu cîte o scurtă remarcă.

Domnul Orgreave începu să rîdă. Janet asculta cu o atenție plină de simpatie.

— Bietul bătrîn ! Ce păcat ! zise Janet.

Dar Edwin, care avea în minte imaginea compasiunii Hildei, nu vedea chiar și în simpatia lui Janet pentru domnul Shushions decît condescendență neînțelegătoare și facilă, care îl cam irita.

Tramvaiul cu abur apăru greoi, se opri lăsînd doi călători să coboare și începîu manevrele de întoarcere.

— Oh ! Hai să luăm tramvaiul pînă acasă, tată ! exclamă Janet. E atît de cald !

Edwin își luă rămas bun la scara vagonului. Janet era întruparea zîmbitoare a amabilității. Hilda îi dădu mîna oarecum în silă. Prin ferestrele tramvaiului, o văzu privind încruntată reclamele din interior. Coborî prin Cock Yard în Wedgwood Street, de unde putea din nou să audă orchestrele și să vadă stegulețele. Își zise : „Ciudat mod de a petrece o dimineață !“ și se întrebă ce o să facă pînă la prînz. Nu era nici douăsprezece și un sfert. Și totuși, orele parcă zburaseră. Rămase fără nici un țel în colțul trotuarului — iar cei ce se săturaseră de soare și de spectacolul din piață și se îndepărtau încet văzură un tînăr blond, într-un costum elegant, aparținînd neîndoios claselor înstărite, cu ochii ațintiți în gol și cu mîinile vîrite elegant în buzunare.

Capitolul XIV • BANII

I

Lucrurile se petrec uneori într-un mod surprinzător, și mutarea gospodăriei Clayhanger din colțul lui Duck Square pe vîrfurile colinei din Bleakridge a fost marcată de o împrejurare pe care Edwin, singura persoană afectată de această împrejurare, nu o prevăzuse cîtuși de puțin.

Era în dimineața de luni de după centenar. Cel mai mare camion de mobilă al lui Foster, pictat peste tot cu desene frumoase care arătau însuși camionul călătorînd pe șosea, pe cale ferată și pe mare, stătea încărcat în fața prăvăliei. Un alt camion plecase, iar acesta cuprindea, în interiorul ticsit, pe acoperișul încărcat, pe o platformă ce se bălăbănea sub podea și pe o poliță posterioară

susținută de lanțuri ruginite, tot ce mai rămăsese din mobilierul și bunurile adunate de Darius Clayhanger într-o jumătate de veac de stăpînire. Efectul moral al activității lui Foster era întotdeauna salutar, căci dovedea oricărui om cît de puțin spațiu poate ocupa o agoniseală de o viață, cînd obiectele nu erau etalate ci împachetate. Foster putea să-ți încarce toată fala pe patru roți, și vizitiul lui Foster pocnea din bici și pleca, de parcă n-ar fi fost vorba decît de un transport de cărbuni.

Trotuarul și drumul erau pline de paie, care se împrăstiaseră prin prăvălie și se îngrămădiseră lingă ușa laterală, lăsată deschisă. O oală mare de alamă zăcea părăsită lingă prag, dovadă că Foster era și el om. Pentru orice altceva se găsisese un loc, în afară de această oală, care asistase la nenumăratele eforturi ineficace de a i se găsi un loc, ca pînă la urmă să nici nu mai fie luată în seamă. Un sfeșnic de cositor își găsisese adăpost în ea, în nădejdea unei siguranțe apărute de dirzenia oalei. După aceea, sfeșnicul a fost pus de Edwin pe acoperișul camionului, iar Darius Clayhanger, ieșind agitat din prăvălie, îl întrebă ceva pe Edwin și apoi luă de jos oala și-o porni spre Bleakridge cu oala în mînă, ca să nu fie cumva uitată, arătînd întregului oraș că el, Darius, se muta, în sfîrșit, în casa lui cea mare și nouă. Chiar încărcat astfel cu oala, în care doamna Nixon fiersese sute de kilograme de marmeladă, tot mai reușea să-și țină brațele depărtate de trup și mai ales nemișcate, în poziția aceea rigidă de trup care înaintează lin pe picioare mecanice. Darius, deși căuta să se stăpînească, se găsea într-o stare de emoție intensă, atît de teama unei schimbări prea totale a unor obiceiuri de un sfert de veac, cît și datorită nervozității cu care i se manifesta mîndria.

Maggie și doamna Nixon plecaseră către noua locuință cu jumătate de oră mai devreme, ca să pregătească culcușurile pentru la noapte ; căci membrii familiei Clayhanger nu vor mai dormi de acum înainte în casa din colțul lui Duck Square ; odăile unde mîncaseră și dormiseră, unde își petrecuseră ziua și învățaseră ce este viața și ce este moartea, urmau să fie transformate în ateliere și magazine pentru o întreprindere mărită. Încăperile nu fuseseră lăsate goale.

Prăvălia trebuia să funcționeze în mod obișnuit în ziua aceea neobișnuită, iar tipografia nu-și întrerupea o clipă activitatea. Aceasta complicase mutarea, dar ajutase pe fiecare din ei să se poarte demn, ca un om în toată firea, ca și cum nu s-ar fi petrecut nimic neobișnuit.

Edwin zăbovea pe trotuar, cu capul vîjiindu-i, incapabil din cauza emoției să lege un gînd coerent. Avea sarcina să aștepte. Doi din oamenii lui Foster erau peste drum în pivnițele „Dragonului”; ceilalți trebuie să fi ajuns la Bleakridge cu primul camion, mai mic decît acesta. Numai unul din caii lui Foster stătea între hulubele lăsate la pămînt, și chiar și acesta își ținea botul spre camion, vîrit într-o traistă cu ovăz; mai trebuiau să vină în curînd doi de la Bleakridge, ca să-l ajute.

II

Un bărbat înalt, uscățiv, cu barba căruntă, traversă Trafalgar Road venind din Aboukir Street. Era foarte înalt și foarte uscățiv și, deși mergea cu genunchii puțin îndoiți, înălțimea lui frapa pe oricine. Costumul de culoare închisă, ca și ghetele și pălăria, erau neobișnuit de îngrijite. Puteai să-ți dai seama imediat că era o persoană cu obiceiuri fixe. Se opri în clipa cînd ochii săi, ațintiți drept înainte, îl zăriră la marginea cîmpului său vizual pe Edwin. Deviindu-și drumul, se apropie de el și, adresîndu-se în gol, undeva deasupra capului lui Edwin, spuse într-o șoaptă tainică, confidențială :

— Cînd vii după banii aceia ?

Vorbea cu un aer de completă nepăsare, ca și cum ar fi căutat să nu trezească cumva bănuielile vreunui agent ascuns al poliției secrete.

Edwin tresări :

— Oh ! exclamă el. Sînt pregătiți ?

— Da. Te așteaptă.

— Mergi acum la birou ?

— Da.

Edwin șovăia.

— Cred că nu mai durează mult. Vin și eu peste câteva clipe. Am să ajung aproape o dată cu dumneata.

— Adu și un timbru pentru chitanță, zise omul, și își continuă drumul.

Era secretarul „Societății de ajutor reciproc permanent de 50 lire sterline pentru construcții de locuințe din Bursley și Turnhill“, una din cele mai solide instituții din tot districtul. Și era secretarul ei de zeci de ani. Nu existau povești de delapidări cum se întâmpla cu alți secretari ai altor societăți, nici zvonuri despre riscurile întâmpinate de faimosul sistem de societăți de construcții Starr-Bowkett — nimic nu izbutea să semene în Bursley și Turnhill îndoiala asupra solidității veșnice a „Societății de ajutor reciproc permanent de 50 lire sterline pentru construcții de locuințe din Bursley și Turnhill“. Puteai obține o participare printr-o cotizație de intrare de un șiling, după care plăteai 18 pence pe săptămână timp de zece ani, însumând ceva mai puțin de 40 de lire sterline și apoi, după o pauză de trei luni, societatea îți dădea 50 de lire, cu care începeai să-ți construiești o casă, dacă doreai, iar dacă erai prevăzător, te mai înscriai imediat cu încă o participare. Puteai să ai oricâte participări voiai. Deși societatea era formată în special din meseriași respectabili și bătoși, nimeni din district nu s-ar fi considerat înjosit să fie membru. Societatea era un mijloc admirabil de a întări înclinația spre economii a oamenilor, fiindcă odată intrat în mecanismul ei, era o prostie să te oprești. Negustorii prosperi își înscriau copiii în ea, și chiar și ei luau câte o participare. Așa i se întâmplase și lui Edwin într-un trecut îndepărtat, înainte de a termina școala. Privise mai întâi cu indiferență această problemă, pentru că, în afară de taxa de înscriere, taică-său îi plătise cotizațiile pînă terminase școala și începuse să primească leafă. După aceea, o privise ca pe o simplă nebulie părintească.

Întreaga lui viață părea să nu fi fost altceva decît un șir de vizite făcute vineri seara la sediul societății, între șapte și nouă, ca să „achite cotizația la club“. Originea socială a oricărei familii din Bursley putea fi precizată după felul cum se referea la societate : unii îi spuneau „Societatea de construcții“, alții „Clubul“. Meseriașii o

numeau „Clubul“, pentru că semăna într-adevăr cu un club de modă veche, dintr-acelea în scop de într-ajutorare. Edwin auzise mereu acasă spunându-se „Clubul“, așa că zicea și el „Clubul“, fără să știe de ce.

III

Avea impresia că se dusesese de zece mii de ori vineri seara în biroul luminat cu un bec de gaz, cu obloane de sîrmă la ferestre, din Cock Yard. Și procedura nu varia niciodată. În dosul unei mese mari stăteau doi domni, secretarul și un subaltern, un om mai în vîrstă decît secretarul. Aveau în față registre uriașe, cu o cută transversală la colțurile de jos ale paginilor imense, pricinuită de degetul secretarului cînd întorcea paginile. Pe masă mai erau călimări mari de metal și casete de lemn pentru bani. Cei doi funcționari aveau amîndoi ochelari, și amîndoi priveau pe deasupra ochelarilor cînd vorbeau peste masă cu membrii societății. Vorbeau cu glas scăzut ; zîmbeau cu o politețe pedantă și nu făceau niciodată risipă de cuvinte. Numărau banii cu gesturi calculate și eficiente, mînuind aurul cu înfățișarea unor judecători mai presus de emoțiile omenești. Scrisul lor, din registre și de pe cărțile de membru, era uimitor de regulat, ușor înflorat ; paginile registrelor aveau farmecul misterios al vechilor manuscrise și caracterul implacabil al hotărîrilor destinului. Se părea că scribii nu greșeau niciodată, dar uneori sușoteau ceva și atunci unul din ei, fără să se aplece, își trecea degetul peste registrul celuilalt ; degetele lor cunoșteau amănunțit geografia registrelor și se mișcau de parcă ar fi putut să găsească și pe întuneric numele, data sau numărul dorit. Întreaga ceremonie era impresionantă. Pe Edwin îl răscolea întotdeauna cînd își aștepta rîndul printre cei trei sau patru membri respectabili și trufași, care se găseau mereu în încăperea definită printr-un du-te vino veșnic. Becul modest cu gaz răspîndind o lumină galben-albăstruie, masa și registrele uriașe, cu cele două chipuri sobre în spatele lor ; murmurul politicos, foșnetul hîrtilor, clinchetul monezilor, fișîitul iin al penelor de scris elegante : toate imprimau încăperii nu

numai grandoare, ci și frumusețe — un fel de demnitate reală, deși redusă ; ceva pus în slujba unui ideal, deși a unui ideal mărunț.

Numai că socotise toată această operație pur și simplu ca pe o pierdere a banilor plătiți. Zece ani ! O veșnicie ! Și chiar și după aceea, tatăl său o să aibă cine știe ce sugestie absurdă, care să facă inutile cele cincizeci de lire virtuale ! Între timp, reducerea săptămînală cu optsprezece pence a venitului său și așa mizerabil era un efort exasperant. Și iată că, într-o seară, secretarul îl anunțase că nu mai avea decît o singură lună de cotizație. Dacă banii l-ar fi preocupat cu adevărat, ar fi știut-o singur ; dar nu-l preocupau. Pe urmă, cotizația a încetat. Nu-i spusese nimic tatălui său.

Și-acum, participația ajunsese la scadență și iată că-l aștepta o sumă inimaginabilă ! Își luă pălăria și un timbru și porni în grabă spre Cock Yard. Secretarul, avînd acum un birou propriu, îi înmîină cinci bancnote de cîte zece lire — ca și cum n-ar fi fost decît niște foițe de hîrtie ! — și el le luă cu același aer impasibil. La întrebarea secretarului dacă nu voia să mai cumpere o participare, din pură lașitate morală răspunse afirmativ ; ceea ce și făcu, pe loc. Și în mai puțin de zece minute se înapoiase la prăvălie. Acolo nu se întîmplase nimic. Caii așteptați nu sosiseră încă de la Bleakridge, și oamenii nu ieșiseră de la „Dragon“. Dar el avea cincizeci de lire sterline în buzunar, care erau ale lui în toată legea. Cu un sfert de oră în urmă, nici n-ar fi putut visa un asemenea miracol.

IV

Două zile mai tîrziu, într-o miercuri seara, Edwin se afla în noua sa cameră, care dădea spre grădină, de unde se zărea și un colț din grădina casei din Lane End. Camera era pentru el un palat, și totodată scena unei vieți noi. Un străin care ar fi intrat ar fi văzut o odaie destul de mare, cu un pat îngust, două scaune, o masă de modă veche, un garderob nou, o vechitură de masă de toaletă, un covor și o carpetă, destul de ciudate, rafturi joase de fiecare parte a căminului și cîteva tablouri și

desene, nu toate înrămate, pe pereții vopsiți în tempera. Un străin ar fi putut spune, cel mult, că era luminoasă și spațioasă, dar n-ar fi avut despre ea viziunea divină a lui Edwin, care se uita la cameră și vedea împede, cu cea mai fermă convingere, că era minunată. Stătea pe carpeta din fața căminului, cu spatele spre cămin, arcuindu-și trupul înainte și înapoi, cu legănarea leneșă și degajată a tinereții, și vedea că era o cameră minunată. Era minunată în totalitatea ei. Până și cusururile camerei erau calități. De pildă, nu avea toaletă pentru spălat; dar cu baie la câțiva pași, cine și-ar fi încărcat camera de lucru (căci era o cameră de lucru) cu o toaletă pentru spălat? De fapt, chiar dusesese vechiul lavoar dărăpănat în pod, unde avea să stea nepoata doamnei Nixon, o fată angajată s-o ajute pe mătușa ei să țină curată o locuință atât de mare.

Camera avea câteva detalii care, pentru o cameră de dormit, erau de-a dreptul luxoase. Printre ele erau covorul, carpeta din fața căminului, și masa. Avusese mare noroc că se alesese cu ele. Îi fusese tare teamă, și chiar și lui Maggie îi fusese, că tatăl lor va strica valoarea practică și farmecul noii case prin zgîrcenie în ce privește mobilierul. Mobila pe care o avuseseră în vechea locuință era cu totul necorespunzătoare pentru casa nouă, și de fapt nici nu se prea potrivea. Din fericire, Darius auzise că la Oldcastle se vindea întregul mobilier al unei case în condiții avantajoase și, într-o pornire de moment, se aventurase s-o cumpere, la un preț extrem de convenabil. Edwin fusese uluit de noroc (socotea chilipirul drept un noroc personal), când văzuse prima dată mobilierul, adus în casa nouă înainte de mutare. Din toate piesele, alesese masa, covorul și carpeta pentru odaia sa, și nimeni nu se împotrivise. Acum tatăl său se obișnuise să-i dea ascultare în lucruri referitoare la casa nouă, ca unuia ale cărui păreri meritau puțină atenție.

Neîndoielnic, taică-său avea o minte pe măsura situației magnifice în care se găseau în prezent. Și Edwin simțea că acum, când mai aveau încă o servitoare și mobilierul cel nou, nu ar putea să roșească din cauza casei, indiferent cine ar intra în ea. Cît despre camera lui, n-ar avea nimic împotrivă s-o vadă chiar și Duminică. Într-adevăr, i-ar face grozav de multă plăcere ca Duminică

să i-o vadă, cînd va veni data viitoare. Era aproape complet aranjată, Edwin dovedind o ciudată și totală nepăsare față de felul cum progresa punerea la punct a restului casei ; în fața acestei surprinzătoare probe de egoism, atît Maggie cît și doamna Nixon protestaseră su-părate. Adevărul era că odaia îl preocupa tot timpul — pur și simplu îi paralizase conștiința.

După ce se mai legănă cîteva clipe pe călcîie și pe vîrfuri, cu privirea ațintită spre masă, se întoarse și se uită cu un fel de beatitudine absentă la rafturile de cărți din stînga ; cele din dreapta erau încă goale. Înserarea se lăsa tot mai adînc.

V

Auzi pașii grei și apăsăți ai tatălui său pe palier. Bătrînul păru să șovăie puțin, dar apoi deschise cu o mișcare bruscă ușa odăii lui Edwin și intră. Cei doi schimbară o privire. Rareori vorbeau între ei, în afară de lucrurile practice și imediate, și nici acum nu-și spuseră nimic. Dar Darius exclamă „Hm !” după ce privi în jur. Nu exista nici un fel de intimitate între ei. Darius nu-și arăta niciodată interesul față de fiul său, ca o ființă omenească independentă, cu personalitatea în formare, deși ar fi putut să simtă un astfel de interes ; cît despre Edwin, nu avusese niciodată dorința să-i împărtășească o idee sau un ideal tatălui său, mulțumindu-se să-l accepte ca pe o ființă cu mobiluri neînțelese. Acum, era indispus că taică-său năvălise în odaie. Păi, acesta era castelul său, și stăpînirea legitimă și exclusivă i se întindea pînă la preșul din fața ușii ; pentru a-i menaja mîndria, Darius ar fi trebuit să arate, printr-un gest sau vorbă, că se socotea acceptat ca vizitator prin îngăduința fiului său. Edwin nu se gîndea că Darius era proprietarul odăii și a aproape tot ce se afla în ea. Se simțea, în general, nervos în prezența tatălui său, supunerea ascunzînd o independență spirituală care, dacă fusese înfrîntă, nu însemna că nu era aprigă. Îl considera pe Darius o ființă grosolană, după cum și era, și în sinea sa

era contrariat de multe apucături ale tatălui său, de felul cum minca, bea, respira, rigiia, de felul cum vorbea, cum se comporta, ori cum se îmbrăca. În plus, începuse să observe și să simtă cum taică-său devenea tot mai ursuz. Își amintea de vremea cînd Darius avea toane de veselie destul de reținută, cu manifestări de umor grosolan ; dar aceste dispoziții încetaseră de mult să mai apară.

— Deci, așa te-ai aranjat ! observă Darius.

— Da, zîmbi Edwin, continuînd să stea pe carpeta din fața căminului și să se lege de pe călcîie și virfuri.

— Ei bine, am să-ți spun ceva. Văd că te pricepi destul de bine la aranjare. Cînd o să poți să-ți pierzi cîteva minute și pe jos... Fraza suna sarcastic și nu avea nevoie să fie sfîrșită.

— Tocmai vroiam să cobor, zise Edwin. Și în sinea lui : „Ce naiba caută aici, făcînd pe grozavul ?“

Cu lipsa de imaginație și de înțelegere specifică tinerilor, n-avea cum să vadă faptul evident că tatăl său fusese adus în odaie de același instinct care-l adusese pe Edwin într-un placid extaz de contemplație pe carpeta din fața căminului. Nu-i trecea prin minte că și tatăl său trecea în zilele acelea prin stări sufletești neobișnuite, că și el începuse o viață nouă, că și el era nemaipomenit de fudul de casa nouă și că-i făcea plăcere doar s-o privească, s-o privească mereu, în fiecare colțișor.

O lucire aurie atrase privirea lui Darius spre al doilea raft al bibliotecii din stînga și se îndreptă spre ea, cu aroganța autocratului a cărui autoritate nu cunoaște limită. Paisprezece volume frumos legate în piele de vițel stăteau înșirate pe raft ; douăsprezece erau de un fel, celelalte două diferite. Tomurile acestea erau și mai înalte, și mai deosebite decît celelalte. Singurele lor rivale posibile puteau fi doar cele cîteva — cam o jumătate de duzină — de cărți primite ca premiu la școală, în legături țipătoare, făcute la mașină, care în nici un caz nu puteau fi confundate cu niște comori prețioase.

Edwin se simți cuprins de teamă, și pe dată se disprețui pentru această teamă. Se duse spre fereastră.

— Ce mai sînt și astea ? întrebă Darius.

— Oh ! Niște cărți pe care le-am luat de ocazie.

În dimineța aceea Edwin fusese în halele din piața St. Luke să cumpere mere pentru Maggie, care încă nu se obișnuise îndestul cu împrejurarea schimbată că nu mai locuia la doi pași de o mare sursă de aprovizionare. Și, spre uimirea lui, băgase de seamă că unul din magazinele interioare era ocupat de un anticar cu sediul la Hanbridge. Pînă acum nu mai observase această prăvălie, sau dacă o observase, nu-i dăduse atenție. Convorbirea cu Tom Orgreave trezise însă în el agerimea vînătorului. Prăvălia nu era de fapt deschisă, fiindcă miercurea magazinele nu funcționau decît o jumătate de zi. Totuși, negustorul era înăuntru, ocupat cu niște treburi. Edwin zăbovi pe afară. În dosul grămezilor de predici, cărți religioase, calendare, manuale școlare și lucrări de Aristotel (legate cu șnur roșu, acestea din urmă), putea zări în întunericul din fund tot felul de volume in-folio și in-cuarto. Era ca și cum ar fi văzut licărirea unor pepite de aur pe pantele familiare ale lui Mow Cop, care este muntele celor Cinci Orașe. Proprietarul, un ins neobișnuit de soios, îl pofti să intre. Nu putea să refuze. Găsi *Childe Harold* și *Don Juan* de Byron, ambele în format in-octavo mare, ușor pătate, dar legate în piele de vițel. Le cumpără. Știa că pentru a se ține de hotărîrile luate, trebuia să citească multe versuri. Văzu apoi scrierile în proză ale lui Voltaire în patru volume, în franceză — o încântătoare ediție Didot¹, cu scrisul negru ca smoala și hîrtia albă ca zăpada ; și acestea legate tot în piele de vițel. Le cumpără și pe ele. Și-apoi, proprietarul îi arată *Dictionnaire philosophique* de Voltaire, în opt volume identice. Nu le-ar fi luat ; dar se potriveau cu celelalte patru, și încîntau ochiul. Așa încît cumpără și celelalte opt volume. Îl costase totul șaptesprezece șilingi. Ieșise din prăvălie amețit și înfricoșat. Ce punct de pornire pentru o colecție de cărți adevărate, de comori ! Tomurile acestea n-ar face de rușine nici biblioteca lui Tom Orgreave. Și zăcuseră în hale, într-un loc unde nici nu te-ai

¹ Familie de tipografi francezi, dintre care cel mai cunoscut a fost *Ambroise-Firmin Didot* (1790—1876) (N.T.).

fi aşteptat... Orb ! Cît de orb fusese faţă de posibilităţile existenţei ! Încărcat cu o sacoşă de mere într-o mină şi cu un pachet greu de cărţi în cealaltă, fusese nevoit să ia tramvaiul ca să ajungă la timp la masă. N-avea importanţă — acum poseda comori. Tramvaiul opri special pentru el, la porţile casei celei noi. Adusese cărţile în casă pe furiş, fiindcă-i era frică, cu toată bucuria intensă pe care o simţea. Vîrîse pachetul sub pat. După ceai, petrecuse o jumătate de oră admirînd volumele, ca şi cînd ar fi fost o preţioasă contrabandă. Apoi le aranjase pe raft şi le mai admirase încă vreun sfert de oră. Şi acum taică-său, cu instinctul infailibil al taţilor de a-şi vîrî nasul unde nu trebuia, dăduse peste ele, şi le cerceta, şi le răsfoia cu mîinile butucănoase şi neatente — mîini ce nu puteau face diferenţe între un tabel de calcul şi o comoară. Cum în cameră se întuneca, se duse mai întîi cu unul dintre volume la fereastră, apoi cu altul.

— Hm ! mormăi el. Voltaire !

— Hm ! Byron !

Şi-apoi :

— Cît ai dat pe ele ?

— Cincisprezece şilingi, zise Edwin cu glas slab.

— Hai ! Ia-l ! zise tatăl său, dîndu-i volumul. Vorbea cu glas ciudat, aspru ; şi în aceeaşi clipă părăsi odaia.

Edwin coborî şi el în curînd, ajutînd-o pe Maggie să agaţe tablourile în pustietatea salonului. Cina a fost tăcută ; şi Maggie privea pieziş cînd la taică-său, cînd la frate-său, amîndoi vădit încordaţi.

Capitolul XV • INSULTA

I

Baia rece, plimbarea matinală în peticul dreptunghiular de pajişte care începea să devină grădină, drumul stimulator, în pas sprinten, pe Trafalgar Road pînă la slujbă — toate aceste noutăţi, pe care Edwin le aşteptase de un an cu o nerăbdare plină de bucurie, ca pe o fericire finală şi sigură, îşi pierdură din savoare chiar de a doua zi

dimineața. Fusese destul de naiv ca să creadă că va fi fericit în noua casă — că noua casă va însemna într-un fel renașterea lui și a întregii familii. Stranie eroare ! Bălăceala din baie și celelalte nu-i făcură nici o plăcere, pentru că-și spunea tot timpul : „Are să iasă cu scandal în dimineața asta. Are să facă un adevărat război în dimineața asta !“ Și totuși, era obișnuit cu scenele făcute de taică-său... Nici o vorbă la micul dejun, la care, ce-i drept, Darius ajunsese foarte târziu. Doar un nor amenințător care plutea pe deasupra mesei ! Maggie dădea de înțeles că simțea prezența norului. La fel și doamna Nixon. Singură nepoata ei, neobișnuită cu meteorologia casei, nu băgă de seamă nimic, manifestându-și veselia impertinentă. Edwin plecă imediat înaintea tatălui său. Știa că pornind de la cărțile scumpe pe care și le cumpăraseră, taică-său îl va întreba cu brutalitate cum de îndrăznise să-și retragă banii de la „Club“ fără să-i spună o vorbă, și mai ales fără să încredințeze întreaga sumă retrasă în custodia lui sigură. Știa că pentru taică-său, cele cincizeci de lire erau ceva sacru, un legământ definitiv, și că în baza presupusei lui încălcări, își va clădi una din acele furii glaciale care părea să-i producă o plăcere perversă. Pe de altă parte, în ciuda intonației cu care pronunțase numele autorilor — Voltaire și Byron — nu-i era teamă că-l va oțări pentru cumpărarea unor cărți imorale și dăunătoare. Era un punct în favoarea tatălui său că nu exercitase asupra-i vreun soi de cenzură. Edwin nu știa dacă această atitudine se datora indiferenței, sau unui dîrz instinct de loialitate.

La prăvălie furtuna nu izbucni pînă la amiază. Darius era foarte ocupat supraveghind transformarea fostei camere de zi de la etaj într-un atelier suplimentar, unde zidarul angajat cu ziua muncea conform planurilor lui Osmond Orgreave. Dar la douăsprezece și cinci minute — înainte ca Stifford să plece la masă — Darius intră în firida ce servea drept birou și-i spuse scurt lui Edwin, care scria ceva :

— Dă-mi registrul tău.

Cererea îl surprinse pe Edwin. Registrul „său“ era registrul de vânzări, care cădea în sarcina lui, ca și registrul

de încasări mărunte și teigheaua prăvăliei. Registrul de casă al tatălui său îi rămânea cu totul necunoscut, așa încît habar n-avea care era situația financiară generală a întreprinderii ; dar răspunderea pentru teigheaua prăvăliei îi dădea impresia că se bucură de întreaga încredere a tatălui său, îl obișnuia cu disciplina grijilor și, oarecum, îl flata.

Îi aduse registrul. Ultima pagină plină nu fusese adunată.

— Adună aici, zise tatăl.

Mai erau și cîteva rînduri pe pagina următoare, pe care le adună Darius.

— Stiff, răcni el, adu-mi foaia de vînzări.

Sumele vînzărilor perfectate de Stifford erau scrise pe o foaie de hîrtie, după care Edwin trecea cifrele în registru, la intervale destul de dese.

— Du-te să-ți iei prînzul, îi zise Darius lui Stifford, cînd acesta apăru cu foaia de hîrtie la ușa biroului.

— Încă nu-i timpul, domnule.

— Du-te la masă, cînd îți spun.

Stifford se pomeni că are trei sferturi de oră pentru masă.

II

Darius adună cifra de pe foaie cu cea din registru și făcu totalul.

— Încasările mărunte, acum, mormăi el.

Edwin îi aduse registrul de încasări mărunte, o cărțuție de foarte mică importanță.

— Acum adu-mi caseta de bani din teighea.

Edwin ieși din firidă și aduse caseta de bani, care era o cutie mare, lăcuită și ferecată, cu un capac din două părți separate, din sertarul bine ascuns de sub teigheaua cu articole de lux. Darius numără monezile din casetă și făcu socoteli pe sugativă, fornăind zgomotos pe nas în tot acest timp.

— Unde naiba vrei s-ajungi ? întrebă Edwin, cu o familiaritate nevinovată. Își spunea că probabil scandalul

din cauza banilor de la „Club“ fusese aminat, printr-una din toanele ciudate de moment ale tatălui său.

Darius se întoarse spre el încruntat.

— Vreau să știu de unde ai luat banii ca să cumperi cărțile pe care le-am văzut la tine aseară. De unde i-ai luat ? Nu-i nimic în neregulă aici, afară doar dacă nu ești mult mai deștept decît te cred. De unde i-ai luat ? Să nu încerci să-mi spui că ai făcut economii !

Edwin avusese cîteva șocuri în viață. Dar acesta a fost cel mai mare. Simțea cum îi ard obrajii și mîinile și îl înțepă ochii ; brusc, îl cuprinse o ură aproape ucigașă, și un dezgust fără margini față de tatăl său, care în grosolănia ideilor și concepțiilor sale își închipuise că fiul său era hoț. „Animal scîrbos !“ gîndi el cu furie.

— Aștept, stăruie tatăl.

— Mi-am retras banii de la „Club“, zise Edwin.

O clipă tatăl său rămase descumpănit ; apoi înțelese. Uitase cu totul de scadența participației la „Club“ și, oricum, nu-și imaginase nici o clipă că Edwin ar fi în stare să primească și să păstreze o sumă atît de uriașă ca cincizeci de lire, fără să spună o vorbă. Darius făcuse o greșală, și încă una mare ; dar în zilele acelea tații nu greșeau niciodată ; și în nici un caz nu-și cereau iertare. Și-apoi, Darius putea găsi un teren nou și eficient într-o faptă păcătoasă ca ascunderea banilor, ceea ce și făcu.

— Și cum vine asta, să încasezi banii și să nu spui nimic ? Pe ascuns...

— Cum adică, mă faci hoț ?

Edwin și Darius tresăriră amîndoi la aceste cuvinte. Edwin nu știa ce-l apucase, iar Darius, căruia fiul său nu-i vorbise niciodată pe un asemenea ton amenințător, era descumpănit.

— Nu te-am făcut hoț.

— Ba da, m-ai făcut ! Ba da, m-ai făcut ! Edwin aproape că striga acum la taică-său. Mă ții din scurt cu banii, că n-am niciodată nici două parale pentru sufletul meu. N-ai putea să pui pe nimeni să-ți facă treaba pe care ți-o fac, nici pentru o leafă de două ori mai mare. Și mă mai faci și hoț. Și răcnești la mine cînd cheltuiesc un pic din propriii mei bani.

Pufni. Știa că-și iese din minți, dar simțea o stranie plăcere în această beție de furie.

— Ține-ți gura, băiete ! strigă Darius cît putu mai bătos. Dar, luat pe neașteptate, se simțea intimidat. Înțelegea vag că un factor nou și tulburător apăruse în viața lui. Nu mai face atîta scandal ! continuă el cu un glas mai puternic. Vrei să te audă toată strada ?

— Fac scandal cît vreau ! Dacă tu strigi cît de tare vrei, pot și eu striga cît vreau ! răcni Edwin din ce în ce mai dîrz. Și apoi adăugă cu dispreț și amărăciune : Auzi, hoț !

— Nu ți-am spus că ești...

— Lasă-mă să plec ! strigă Edwin.

Erau foarte aproape unul de celălalt. Darius văzu fața fiului său schimonosită de furie. Edwin își smulse pălăria din cui, trecu ca o furtună pe lângă taică-său și, vîrîndu-și adînc mîinile în buzunare, ieși în stradă.

III

După patru minute ciocănea la ușa din față a casei celei noi. Maggie îi deschise, alarmată. Edwin nici nu-și dădu seama cît o sperie înfățișarea lui.

— Ce...

— Tata crede că-i fur banii lui blestemați ! izbucni Edwin, cu glasul întretăiat.

Afirmația nu era pe de-a-ntregul exactă, dar în furia lui clocotitoare, îi convenea s-o pună la prezent în loc de trecut. Șovăi o clipă în hol, întorcînd capul să arunce o privire spre Maggie, care rămăsese încremenită cu mîna pe clanța ușii deschise. Apoi o porni în goană pe scări în sus și se închise în camera lui, trîntind ușa de se zgudui toată casa. Îi venea să plîngă, dar nu putea.

Nimeni nu-l tulbură pînă aproape de ora două, cînd Maggie bătu la ușă și o deschise, dar nu intră.

— Edwin, ți-am păstrat mîncarea caldă.

— Nu, mulțumesc. Stătea cu picioarele larg desfăcute pe carpeta din fața căminului.

— Tata a mîncat și a plecat.

— Nu, mulțumesc.

Maggie închise ușa la loc.

— Ascultă, Edwin, îl chemă Maggie de după uşă.

— Hai, intră, intră, îi răspunse el ţifnos. Dar, în timp ce vorbea, se repezi de la fereastră, unde stătuse băţind toba cu degetele în geam, pe carpeta din faţa căminului — ca să dea impresia că nu se mişcase de-acolo de când fusese Maggie.

Nu ştia nici el de ce făcea asta, decît poate ca s-o convingă pe Maggie că era vorba de o criză mai serioasă.

Ea se opri în prag, vădit împăciuitoare şi plină de înţelegere, iar în spatele ei stătea doamna Nixon, într-o stare de mare tulburare sufletească.

— Cred că ai face bine să vii şi să-ţi bei ceaiul, zise Maggie, cu fermitate şi blîndeţe în acelaşi timp. Era blajină şi grasă, şi incapabilă să-şi impună cu perseverenţă punctul de vedere ; dar era sora lui mai mare, şi uneori ceva neobişnuit, abia perceptibil din glasul ei solicita atenţia lui specială.

Edwin clătină din cap, privind apoi încruntat la ceas, în felul unuia care ştie să fie neînduplecat. Uimit, văzu că era şase şi un sfert.

— Unde-i el ? întrebă.

— Tata ? Şi-a băut ceaiul şi s-a întors la prăvălie. Haide, vino.

— Trebuie să mă spăl mai întîi, zise Edwin posomorît. N-ar fi vrut să cedeze, dar simţea într-adevăr că îi este grozav de foame.

Doamna Nixon nu-l lăsa singur la ceai, sîcîindu-l cu tot felul de bunătaţi ispititoare. Se întreba cine-i spusese bătrînei ce se întîmplase. Apoi îşi zise că, probabil, îl auzise pe el cum zbierase cînd intrase în casă. Poate că şi obrăznicătura de nepoată îl auzise. Maggie se aşeză şi ea la fereastră sufrageriei, cosînd, în timp ce el făcea onorurile unui ceai îmbelşugat.

— Tata a zis să-ţi spun că poţi să-ţi plăteşti o jumătate de coroană salariu în plus pe săptămînă, începînd de sîmbăta următoare, zise Maggie pe neaşteptate, cînd îl văzu

că sfîrşeşte cu ceaiul. Edwin era cel care plătea întotdeauna salariile la întreprinderea Clayhanger.

Edwin rămase extrem de surprins de această veste, cu tot ceea ce însemna ea : că taică-său cedase şi voia să se împace. Căută să ascundă însă ce simţea, mulţumindu-se doar să pufnească.

— Va să zică ţi-a vorbit ? Ce-a spus ?

— Oh ! Nu prea multe ! Mi-a spus să te anunţ, dacă vreau.

— Ar fi fost mai frumos din partea lui dacă m-ar fi anunţat singur, zise Edwin, hotărît să fie nemilos. Maggie nu-i răspunse nimic.

II

După aproape un sfert de ceas coborî în grădină, amuzîndu-se să izbească cu piciorul în pietricelele din faţa lui. Nu putea să-şi pună gîndurile în ordine. Era încredinţat că se liniştise acum, dar se înşela. Şi cum stătea trîndăvind în frumosul amurg de august, lîngă faţada casei ce dădea spre grădină, în urechi cu flecăreala neclară a doamnei Nixon cu nepoata ei, răzbind prin fereastra deschisă a bucătăriei de după colţ, împreună cu clinchetul uşor al vaselor spălate, îl izbi un zgomot neaşteptat la poarta grădinii, şi se întoarse iute într-acolo. Dădu cu ochii de tatăl său. Amîndoi fuseseră luaţi prin surprindere. Ochii li se întîlniră.

— Ți-ai băut ceaiul ? întrebă Darius pe un ton nefiresc.

— Da, răspunse Edwin.

Salvîndu-şi astfel prestigiul, Darius se grăbi să intre în casă, iar Edwin coborî în grădină, cu inima bătîndu-i tare. Întîlnirea îi redeşteptase agitaţia.

Şi iată că în colţul grădinii, pe deasupra gardului viu, acum refăcut, dădu peste Janet. Parcă ieşise din pămînt. Nu putea să n-o salute, dar trebuia mai întîi să-şi stăpînească din toate puterile agitaţia. Janet era îmbrăcată în alb — părea că se îmbracă totdeauna în alb în zilele frumoase de vară. Şi-i surîdea cu dragălaşenie.

— Va să zică, v-aţi mutat ? începu ea.

Şi începură să vorbească despre mutare, ea punînd întrebări şi comentînd, iar el dîndu-i răspunsuri scurte.

— Diseară sînt singură-singurică, zise ea într-un moment, de tăcere ; în afară de Alicia. Tata și mama, împreună cu băieții, s-au dus la o petrecere la Longshaw.

— Și domnișoara Lessways ? întrebă el cu sfială.

— Oh ! A plecat, zise Janet. S-a întors la Londra. A plecat ieri.

— Cam brusc, nu-i așa ?

— Păi, trebuia să se ducă.

— Stă la Londra ? întrebă Edwin cu nu aer de indiferență.

— Acum, da.

— Întreb doar așa, fiindcă mi s-a părut din spusele ei că este de fel din Turnhill.

— Ai ei sînt de pe-acolo, zise Janet. Da, se poate spune că și ea este din Turnhill.

— Pare să-i placă foarte mult poezia, zise Edwin.

— Ai observat ! Fața lui Janet iluminează înserarea. Ar trebui s-o auzi recitînd !

— Știe să recite ?

— Ai fi putut s-o auzi în seara cînd ai fost la noi. Dar cînd a aflat că vii, ne-a pus pe toți să-i făgăduim că n-o să-i cerem să recite.

— Serios ? întrebă Edwin. Dar de ce oare ? Nu mă cunoștea. Nu mă văzuse niciodată.

— Oh ! S-ar putea să te fi văzut pe stradă. De fapt, cred că te-a văzut. Dar nu ăsta e motivul, rîse Janet. Numai fiindcă erai un străin. E foarte sensibilă, știi.

— Da... da, recunosc Edwin.

III

Își luă rămas bun de la Janet, sub un pretext oarecare, și o porni în plimbare pînă la Toft End, unde bătea vîntul. Gîndurile i se învolburau mai tare ca oricînd pe întuneric. Deci, îi făcuse pe toți să-i promită că n-or s-o roage să recite cît timp va sta el în vizită ! Îl mai văzuse înainte de asta, pe stradă, și se pare că discutase despre el cu Janet... Și-apoi, aproape în miez de noapte, îl urmărise pînă la casa cea nouă ! Și în ziua centenarului

făcuse ce făcuse să-i lase pe Janet și pe domnul Orgreave să meargă în față... Nu, fata asta nu-i plăcea. Era prea schimbătoare, prea întunecată, prea frivolă... Dar totul era atât de palpitant. Era măgulitor pentru el. Vedea mereu gestul ei când se aplecase spre domnul Shushions ; și felul cum își îndreptase șira spinării când plecase de pe terasă, în seara vizitei lui la familia Orgreave... Totuși, n-o plăcea. În orice caz, plecarea ei bruscă era o dezamăgire ; era categoric prea abruptă... Probabil ceva foarte caracteristic la ea... Ciudată zi ! Fusesse bănuț de hoție. Îl înfruntase pe taică-său. Nu se dusesse la prăvălie. Și singura ripostă a tatălui său fusesse să-i dea un spor de jumătate de coroană pe săptămână !

„Bătrînul trebuie să fi avut un adevărat șoc !“ își zise el cu un orgoliu îndîrjit. „Pun rămășag că n-o să mai aud nici o vorbă despre cele cincizeci de lire“.

Da, pe lingă o revoltă profundă, mai era și trufia lui sinceră pentru întorsătura pe care o luaseră lucrurile. Și n-ar fi putut spune că nu-l încînta sporul de o jumătate de coroană pe săptămână, fiindcă îl ajuta să rezolve cea mai grea dintre probleme, cea a cărei îndeplinire avea să marcheze începutul noii sale vieți. Anume, îi aranja pentru moment problema financiară. Nu era de ajuns, dar era destul de mult — din partea tatălui său. Îi părea rău că această satisfacție vulgară pentru creșterea venitului nu-l lăsa să-și mențină neatinsă revolta-i îndreptățită. Firea lui sensibilă suferea. Cu toate acestea, satisfacția vulgară de a avea în fine bani creștea tot mai mult în sinea sa.

În noaptea care se lăsase, cu adierea vîntului în obraji, și cu luminile celor Cinci Orașe sclipind ca niște mărgеле jos, la picioarele lui, nu se simțea nefericit, cu toate cele suferite și cu tot ce mai suferea încă. Avea senzația trepidantă că trăiește, în sfîrșit, intens.

IV

Mai tîrziu, în odaia lui, cu ușa încuiată, simțindu-se la adăpost și descătușat, cu oblonul nou tras și cu gazul șuierînd în globul opalin, încercă să citească *Don Juan*. Dar nu izbutea. Nu era în stare să-și fixeze atenția.

Nu putea să urmărească nici măcar o singură strofă pînă la sfîrșit. Imagini ale tatălui său și ale Hildei Lessways se amestecau cu gînduri despre insulta suferită și triumful dobîndit, și toate cugetările confuze ale zilei și ale serii i se amestecau în minte. Zăbovi cu tandrețe asupra supremei mîhniri pentru cariera pe care n-o putuse urma. Își imaginează ce ar fi făcut acum, și unde ar fi fost, dacă teribilul său părinte nu i-ar fi zădărnicit intenția de a se face arhitect. Era plin de compătimire pentru soarta sa. Dar își dădu seama că mai poate fi fericit dacă va îndeplini fidel hotărîrile de auto-perfecționare pe care le luase. Și-apoi, Hilda îl măgulisă. Îl făcuse să se vadă cu alți ochi... O vagă idee i se furișă la un moment dat în minte — că bănuiala tatălui său ar putea avea o ușoară scuză : la urma urmei, făcuse lucrurile pe ascuns. Izgoni repede ideea, dar ea îi reveni.

Dormi foarte greu și dimineața se trezi cu durere de cap. Dar abia după o săptămîină frămîntarea i se domoli, și atunci își dădu seama, în sfîrșit, cît fusese de agitat. Se simțea rușinat că se lăsase atît de tare dominat de sentimente.

Capitolul XVII • PROVOCARE ȘI REPLICĂ

I

Timpul trecea, ca o corabie la marginea zării care se mișcă dar pare să stea pe loc. Într-o luni seara, Edwin își propuse să se ducă pînă în Lane End. De săptămîni de zile își tot propunea să se ducă, dar șovăia. Îi plăcea foarte mult în casa din Lane End ; nu avea nici un motiv să nu treacă pe acolo cît mai des și regulat, și avea și destule motive s-o facă. Totuși, vizitele erau sporadice căci avea o fire tare nehotărîtă. În seara asta plecă de acasă, punîndu-și într-o doară pălăria pe cap și, cu mîinile vîrîte adînc în buzunare, coborî pe Trafalgar Road. Era o ceață rece de noiembrie și, între șirurile felinarelor cu gaz care licăreau slab în înserarea palidă, se scurgea un șir lung și răzleț de oameni, cu mîinile adînc vîrîte în buzu-

nare și pășind iute ca să compenseze lipsa paltoanelor. Șirul se despică destul de greu în două, ca să lase să treacă tramvaiul cu abur, și se împreună iarăși, bombănind, în urma lui. Muncitorii olari erau în grevă, și un grup din Bursley se întorcea într-o tăcere plină de amărăciune de la un miting de masă din Hanbridge. Când huruitul tramvaiului se stinse și vagonul se mistui după coama dealului coborînd spre Hanbridge, nu se mai auzi decît tropăitul oamenilor pe drum.

Edwin o apucă grăbit în jos pe o stradă laterală și, după cîteva clipe, suna la ușa familiei Orgreave. O salută familiar pe servitoarea care-i deschise, și stătu să-și șteargă bine picioarele pe preșul din fața ușii, rîcîind cu nădejde noroiul de pe călcîie.

— N-ați mai venit pe la noi, domnule ! zise Martha plină de cutezanță, știind că acest prieten al casei o simpatiza.

— Da, rîse el. E cineva acasă ?

— Ei bine, domnule, mă tem că domnișoara Janet și cu domnișoara Alicia au ieșit.

— Și domnul Tom ?

— Nici domnul Tom nu-i acasă, domnule. Acum e mai tot timpul plecat, domnule. (Adevărul era că Tom se logodise și slujnica arătă, printr-o mișcare abia perceptibilă a bărbiei, că toți logodnicii au fost și vor fi întotdeauna la fel.) Domnul John și domnul James au ieșit, domnule.

Cei doi băieți erau de obicei greu de găsit acasă. Amîndoi îl ajutau acum pe tatăl lor în meserie, și căutau să compenseze pretențiile titanice de muncă prin distracțiile pe care le puteau găsi seara la Hanbridge. Aceștia doi, care făcuseră atîta caz de concepțiile lor liberale, se înscriaseră la clubul conservator din Hanbridge, numai pentru că *era* un club adevărat, cu o masă de biliard ce se pûtea compara chiar cu masa de biliard de la „Hotelul Celor Cinci Orașe“ din Knype.

— Și domnul Orgreave ?

— Lucrează sus, domnule. Pe doamna Orgreave o supără astmul, așa că dînsul lucrează sus.

Ei bine, spune-le atunci că am trecut pe aici, și Edwin dădu să plece.

— Cred că domnul Orgreave s-ar bucura să afle că ați venit pe la noi, domnule, zise fata cu tărie. Dacă sînteți atît de bun să treceți în sufrageria cea mică.

Fetișcana asta știa cum să se poarte cu musafirii care-i plăceau.

II

Îl conduse în așa-zisa sufragerie mică, și închise ușa în urma lui. Era o odaie din spatele salonului, arătînd mai ponosită decît acesta. Mai de mult, copiii o foloseau ca o cameră pentru lecții și joacă. Acum slujea de salonaș cînd era nevoie de puțină tihnă într-o familie atît de împrăștiată. Edwin se aplecă și ațîță puțin focul. Pe urmă se apropie de perete ca să cerceteze o acuarelă înrămată a vechii fabrici de ceramică din Sytch, semnată cu inițialele lui. O făcuse, apelînd la o fotografie și la Johnnie Orgreave pentru detaliile perspectivei, și tot ducîndu-se dimineți la rînd la Sytch — și o dăruise doamnei Orgreave. Întotdeauna o socotise destul de reușită.

Începu apoi să examineze rafturile de cărți. Ca și holul, salonul și sufrageria — încăperea era și ea încărcată cu de toate și purta amprenta diferitelor personalități. Edwin își aruncă privirea doar din obișnuință asupra cărților. Le cunoștea cotoarele pe de rost. Cărțile în număr mare nu-l mai intimidau. În ciuda incapacității sale de a se ține de hotărîrile luate, în ciuda trucului ieftin de a se apuca să citească de la un capăt la altul un ziar sau o revistă, din pură șovăială și lenevie mintală, înainte de a se apuca de cititul unei cărți serioase, în ciuda aversiunii sale firești de a face un efort susținut ca să citească operele dificile, de proporții mai mari, și în ciuda diferitelor recidive degradante la trîndăvia inițială — dobîndise totuși anumite cunoștințe în domeniul literaturii. Nu-i plăcuse *Don Juan*. Se așteptase la o grandoare plină de voluptate și îndrăzneală, și nu găsisese în carte nimic care să se potrivească măcar pe departe cu ideea sa despre poezie. Dar făcuse o adevărată pasiune pentru *Childe Harold*, din care multe strofe îl emoționau mereu, amintindu-i de ceea ce îi spusese Hilda Lessways despre poezie.

Și, de asemenea, îi plăcea și Voltaire. Dar ca și Byron, îl dezamăgise puțin. Se așteptase la ceva năvalnic, sec, de o rigoare logică ; și găsisese eleganță, grație și calambururi amuzante. Putea citi *Candide* aproape fără dicționar, și era grozav de mîndru de performanța lui și, o vreme, *Candide* și *La princesse de Babylone*, împreună cu alte câteva mici piese spirituale ca acestea, au fost pentru el cele mai mari cărți din lume. Doar o ușoară rezervă în entuziasmul lui Tom Orgreave îl pusese pe gînduri, făcîndu-l mai prudent.

Niciodată nu mai izbuti să se apropie prea mult de Tom, care părea să nu mai iasă din dosul ochelarilor. Învățase însă multe de la el, și în special se familiarizase cu preludiile și fugile mai puțin dificile ale lui Bach, pe care Tom le executa mereu. Edwin nu cunoștea nici măcar notele muzicale, și nu era prea sigur că Bach îi place. Știa că muzica lui Bach îl impresiona în chip straniu. Îl ruga pe Tom să-i cînte din Bach dintr-o curiozitate mereu reînnoită, ca să poată analiza încă o dată senzațiile pe care i le producea ; și se obișnuie tot mai mult cu muzica lui. În ceea ce privește fugile, nu era nici un fel de îndoială că, odată fuga începută, se năștea în el dorința de a vedea cum se rezolvă problema deconcertantă creată la primele măsuri, și că aștepta, cu o neliniște plăcută și totuși chinuitoare, semnele rezolvării, iar acordurile finale, domoale și liniștitoare, îi aduceau o adîncă bucurie. Cînd declară cu nevinovăție că era „bucuros cînd venea sfîrșitul unei fugi“, întreaga familie Orgreave rîse din toată inima, dar după aceea Tom îi spuse că înțelegea ce vrusesese să spună și că era de aceeași părere.

III

În timp ce examina cu ochi de cunoscător rafturile în dezordine, întesate de cărți, ușa se deschise brusc. Ridică o privire domoală, așteptînd chipul familiar, dar văzu un chip care-l făcu să tresară și auzi o voce care trezi în el vibrații tulburătoare. Era Hilda Lessways. Ținea în mînă un număr din revista „Signal“. Trecuse un an și câteva luni de la ultima lor întîlnire, dar de

atunci se mai gîndise, și nu o singură dată, la ea. Îi părea străină. Probabil că în amintirile sale se înșelase ; își făcuse o imagine în minte, pe care o privise adesea, și acum vedea că nu corespunde realității. Amintirea scurtei lor intimități îl năpădi iarăși. De necrezut, să fie aici, în fața lui — și totuși era ! De multe ori, după ce se gîndea la ea, făcuse haz spunîndu-și cu nepăsare : „Ei bine, există toate șansele să n-o mai văd niciodată ! Ciudată fată !“ Dar amintirea felului cum se purtase cu domnul Shushions îl împiedica s-o izgonească din minte cu nepăsare...

— Mi s-au dat dispoziții să te anunț că domnul Orgreave va coborî în cîteva minute, zise ea.

— Bună ! exclamă el. Nici nu știam că ești în Bursley !

— Am sosit astăzi, răspunse ea.

„Ce ciudat, gîndi el, să vin în vizită tocmai în ziua sosirii ei !“ Dar înlătură gîndul acesta instinctiv, zicîndu-și, rațional, că era doar o coincidență cu totul nesemnificativă.

Își dădură mîna așa cum stăteau în mijlocul odăii, și ea i-o strînse în timp ce își pleca privirea, zîmbind. Și-l năpădi deodată gîndul că, în toate aceste luni de zile, ea existase pe undeva, sub ochii cuiva, în apropierea cuiva, purtîndu-se cu o familiaritate pe care, fără îndoială, lui nu i-o va arăta. Cît de misterioasă îi apărea ! Simți din nou că-l atrage, și încă mult mai tare ca în trecut. Și-apoi, acum parcă o vedea altfel. Nu putea înțelege cum de o socotise urîtă. De fapt, acum era convins că e frumoasă, și chiar de o frumusețe remarcabilă. Dintr-o extremă, trecu într-o clipă în cealaltă.

Hilda se așeză pe o sofa uzată, iar el rămase în picioare. Incepură să discute tot felul de banalități — boala doamnei Orgreave, absența membrilor familiei (ea îi mărturisi că refuzase să se ducă cu Janet și Alicia la Hillport) — cînd deodată, Hilda întrerupse firul discuției spunînd :

— Ai fi știut că vin dacă ai mai fi trecut pe-aici.

După care, își întinse picioarele spre grătarul căminului și privi în foc.

— Da ! Dar vezi că n-am mai trecut.

Ea își ridică ochii spre el.

— Bănuiesc că nici nu te-ai gândit vreodată la mine de cînd am plecat ! îi aruncă în față.

Ce fată îndrăzneță și tulburătoare !

— Oh, ba da, m-am gândit, zise el cu glas stins.

Ce puteai să răspunzi la asemenea vorbe ? Cu toate astea, se simțea măgulit.

— Serios ? Dar n-ai întrebat niciodată de mine.

— Ba da.

— Numai o dată.

— De unde știi ?

— M-am interesat la Janet.

„Lua-o-ar naiba !“ își zise el, deși era încîntat în sinea sa. Și cu glas tare, pe un ton devenit deodată ferm :

— Nu trebuie să te iei după asta.

— După ce ?

— După frecvența întrebărilor mele, zise el roșind.

IV

În odăița aceea mică, așa cum ședea parcă la picioarele lui pe sofa, înconjurată și împresurată de sute de obiecte, de dogoarea focului și de lumina lămpii, Hilda îi apăru lui Edwin ca o ființă nespus de misterioasă. Putea să-i urmărească cu privirea fiecare fald al rochiei negre, putea să-i deslușească buclele părului și să-i vadă licăririle de lumină din ochi. Ar fi putut s-o lovească, ba chiar s-o omoare, era în mîinile lui — și totuși părea atît de departe, încît simțea că esența ei nu putea fi atinsă sau abordată. De ce oare îl provoca prin atitudinea ei neobișnuită ? De ce îi spunea mereu lucruri atît de ciudate ? Nici o altă fată (gîndea el, în simplitatea lipsei de experiență) n-ar fi vorbit cum vorbea ea. Ar fi vrut s-o pună la încercare, purtîndu-se grosolan cu ea. „Lua-o-ar naiba !“ își zise iar. „Ce-ar fi s-o iau în brațe și s-o sărut — mă întreb ce fel de mutră ar face !...“ (Și numai cu o clipă în urmă, o înălțase în slăvi, socotind-o de o frumusețe remarcabilă ! Cu o clipă în urmă, se gîndise cîtă compasiune îi arătase domnului Shushions !) Această pornire îndrăzneță, nestăpînită, era cu totul neobișnuită pentru Edwin, care rămase surprins să descopere în el

astfel de impulsuri. Dar și fata era prea provocatoare. Intr-un fel, uitându-se la ea, parcă nu se mai temea de consecințe. Își zise : „Trebuie să fac, sau să spun ceva, înainte, de a pleca de-aici în seara asta — doar așa, ca să-i arăt ei !...” Nu se lăsă pînă nu jură în sinea sa că într-adevăr așa va face. Fără un jurămint solemn, nu se putea bizui pe curajul său. Știa că orice ar spune sau ar face, încercînd să fie îndrăzneț, va fi săvîrșit cu stîngăcie. N-o să iasă bine. Da, pasivitatea, inerția se potriveau mai mult cu instinctul său pentru o viață tihnită. Ei și ! Toate astea nu însemnau nimic. Hilda îl provocase, și trebuia să-i replice. Și-apoi, fata îl ispitea... Și, după scenă de pe veranda casei celei noi, nu avea oare dreptul ?... O fată care se purtase ca ea în seara aceea, categoric că nu poate să se dezmință !

— Am citit aici despre grevă, zise ea răsfoind ziarul.

— Văd că politica locală te-a prins.

— Ca să spun drept, zise ea, în timp ce veneam de la gară am văzut o mulțime de oameni. Cred că erau vreo două mii. Așa că mi-au trezit interesul. L-am rugat pe domnul Orgreave să-mi povestească totul despre grevă. Crezi că vor cîștiga ?

— Depinde de vreme, zise el zîmbind.

Ea rămase cîteva clipe tăcută și gravă.

— Înțeleg ! zise apoi, rezemîndu-și bărbia în palmă. Auzindu-i tonul, Edwin încetă să mai zîmbească. Spusese „Înțeleg“, și într-adevăr înțelesese.

— Vezi, reluă el, dacă am fi fost în iunie, în loc de noiembrie ! Dar nu sîntem în iunie. Salariile sînt fixate în fiecare an în noiembrie. Așa că, dacă trebuie declarată grevă, nu poate să înceapă decît în noiembrie.

— Dar oamenii n-au cerut ca salariile să fie fixate în altă perioadă ?

— Ba da, răspunse el. Dar nu te aștepți ca patronii să se declare de acord, nu-i așa ? rîse el batjocoritor, ca un adevărat bărbat.

— De ce nu ?

— Pentru că nu le-ar conveni.

— Ce rușine ! exclamă Hilda pătimaș. Și ce rușine că patronii insistă ca salariile să depindă de prețurile de

vînzare ! Nu-și dau seama oare că prețurile de vînzare trebuie să depindă de salarii ?

Edwin nu spuse nimic. Fata asta îi izgonise din minte toate gîndurile de cucerire — și acum încerca să le adune din nou.

— Bănuiesc că ești la fel ca ceilalți ? întrebă ea mîhnită.

— Cum adică, la fel ca ceilalți ?

— Împotriva muncitorilor. Domnul Orgreave este, și mi-a spus că și tatăl dumitale este foarte pornit împotriva lor.

— Ascultă, zise Edwin cu o indignare despre care nici el nu știa prea bine dacă e prefăcută sau sinceră, cine-ți dă dreptul să presupui că sînt la fel ca ceilalți ?

— Îmi pare tare rău, dădu ea înapoi. De fapt, tot timpul știam că nu ești.

Cu fața lăsată în jos ca și pînă atunci, își ridică deodată privirea spre el, zîmbind trist, dar ștregărește.

— Da, tata e împotriva lor, continuă el oarecum dezumflat. (Și se gîndi la toate ocările și sudălmile tatălui său, și la stupiditatea cu care Maggie accepta ideea că muncitorii în grevă ar fi niște ticăloși — cît de diferită era naiva și blînda Maggie de ființa aceasta febrilă de pe sofa !) Tata e împotriva lor, și încă multă lume, pentru că muncitorii n-au respectat ultimul acord de arbitraj. Dar eu nu sînt ca tata. Dacă mă întrebi, am să-ți spun ce cred — muncitorii în grevă au totdeauna dreptate ; vreau să spun, în fond. Nu trebuie decît să te uiți la ei cînd se adună laolaltă. Nu rămîn ei muritori de foame doar ca să se distreze.

Nu era prea sigur de adevărul afirmațiilor sale ; dar, prin forța ei stranie, îl făcuse să le rostească. Și după ce le rosti, i se păru că așa trebuie să fie.

— Și tatăl dumitale e de acord ?

— Oh ! zise Edwin stînjenit. El... și cu mine... nu prea discutăm astfel de lucruri.

— De ce ?

— Așa, nu discutăm.

— Nu cumva ți-e rușine de opiniile pe care le ai ? întrebă ea, cu o nuanță în glas care putea să devină disprețuitoare.

— Tot timpul știai că nu. Repetă vorbele pe care mai înainte le spusese ea, imprimându-le o nuanță caustică. Dar dumitale ? adăugă el scurt.

Ea tăcu.

— Dar dumitale ? zise el mai tare. Și cum ea tot nu-i răspundea nimic, continuă, minunându-se de ceea ce îi ieșea din gură : Să-ți spun de ce mi-e rușine. Mi-e rușine când îl văd pe tata cum își iese din fire. Așa să știi !

Ea mărturisi :

— N-am mai cunoscut niciodată un om ca dumneata. Nu, niciodată.

În fața mărturisirii ei, Edwin rămase cu adevărat uluit, dar mai cu seamă măgulit.

— Aș putea să spun și eu la fel despre dumneata, replică plin de sine.

— Oh, nu ! zise ea. Eu nu contez.

Adevărul era că Edwin nu putea să prevadă cum se va desfășura conversația — nici cu zece secunde înainte. Era plină de neprevăzut. Gîndi în sinea lui : „Nu știi niciodată ce-o să spună o fată ca asta în clipa următoare.“ Dar știa oare ce va spune el în clipa următoare ?

V

Discuția le-a fost întreruptă de Osmond Orgreave, cu un „Hei, Edwin“ — vesel, primitor și totuși ușor ironic. Edwin nu putu să-l privească în față fără să se simtă intimidat. Și nici nu îndrăznea să se uite la Hilda, ca să vadă cum se comporta sub privirea blind cercetătoare a tatălui prietenei ei.

— Credeam că ne-ai uitat, zise domnul Orgreave. Dar așa se-ntîmplă întotdeauna cu vecinii. Și, întorcîndu-se spre Hilda, urmă făcînd cu capul un semn către Edwin : Crede-mă, aproape că nu vine deloc să ne vadă, decît cînd ești tu aici.

— Nu-i chiar așa, murmură Edwin. Nu-i chiar așa, domnule Orgreave ! Și se grăbi să întrebe cum se mai simțea doamna Orgreave cu astmul ei ; pe urmă conver-

sația trecu asupra celorlalți membri ai familiei care lipseau de acasă.

— Lucrați ca de obicei, presupun, zise Edwin.

— Să lucrez ! rîse domnul Orgreave. Fac și eu ce pot, cu Hilda pe cap ! În loc să se ducă la Hillport cu Janet, a rămas să-mi bată capul cu greva.

Hilda îi zîmbi drăguț, ca unuia căruia îi permitea orice.

— Domnul Clayhanger e de acord cu mine, zise ea.

— Oh ! Nu-i nevoie să-mi spui ! protestă domnul Orgreave. Pot să văd și singur că sînteți solidari ca hoții în privința asta. Se uită la Edwin : Ți-a spus că ar vrea să vadă o tipografie ?

— Nu, zise Edwin. Dar aș fi foarte încîntat să i-o arăt pe-a noastră, oricînd.

Hilda nu răspunse nimic.

— Îmi pare rău, zise Edwin pe neașteptate, dar trebuie s-o șterg. Am trecut doar pentru cîteva clipe.

Nu știa de ce spune asta, căci ceea ce dorea cel mai arzător era să cerceteze și mai adînc psihologia chinuitoare a Hildei Lessways. Limba lui, totuși, rostise cuvintele, și limba lui le repetă atunci cînd domnul Orgreave îl pofti să rămînă la masă, mai ales că Janet și Alicia trebuiau să se întoarcă în curînd. Nu primi să rămînă. Dorea să rămînă, dar nu acceptă. Voia să fie singur, să chibzuiască. Era limpede că Hilda discutase despre el cu domnul Orgreave și cu Janet. Vorbea oare despre el și despre treburile lui cu toată lumea ?

Și nici nu făgădui, ca răspuns la sugestia domnului Orgreave, să vină din nou în seara următoare. Va încerca. Își luă rămas bun de la Hilda care părea grozav de nepăsătoare ; și plecă.

Cînd ajunse la jumătatea pajiștii învăluite în ceață, în drum spre poartă, murmură în inima lui, atît de încet încît și el însuși abia putea auzi : „Am jurat să fac ceva, și n-am făcut. Dar cum puteam, cînd ea începuse o discuție atît de serioasă ?“ Era însă dezgustat de sine și rușinat de slăbiciunea lui.

O porni gînditor în sus pe Oak Street, și apoi în jos pe Trafalgar Road ; și cînd ajunse aproape de casă, un tre-

cător îl văzu făcînd stînga împrejur, urcînd înapoi pe Trafalgar Road și dispărînd la colțul lui Oak Street.

Slujnica familiei Orgreave rămase surprinsă să-l vadă din nou la intrare, cînd veni să răspundă la clopoțelul discret al soneriei.

— Spune-i, te rog, domnișoarei Lessways că aș vrea să-i vorbesc o clipă.

— Domnișoarei Lessways ?

— Da. (Ce aventură !)

— Desigur, domnule. Vreți să poftiți înăuntru ? Și, după ce el intră, închise ușa.

— Roag-o să vină aici, zise Edwin, zîmbind cu un aer voit confidențial și stăruitor. Ea încuviință, cu un zîmbet mai accentuat, și apoi dispăru. După o vreme intră Hilda — roșie ca focul. El începu grăbit :

— Cînd ai vrea să vizitezi atelierele noastre ? Mîine ? Mi-ar plăcea să vii.

Vorbise pe un ton care voia să spună : „Nu umbla cu prostii ! Știi bine că ai vrea să vii.“ Ea se încruntă, părăind surprinsă. Stăteau amîndoi în hol, ca doi conspiratori, dar ea era încruntată ; nu voia să-i vină în întîmpinare. Edwin regretă că își îngăduise acest capriciu. Ce importanță avea un jurămint față de sine însuși ? Se simți ridicol.

— La ce oră ? întrebă ea, și într-o clipă îi transformă nemulțumirea în plăcere.

— Oricînd. Inima îi bătea de nerăbdare.

— Oh, nu ! Trebuie să fixezi ora.

— Ei bine, după ceai. Să zicem, între șase jumătate și șapte fără un sfert. Îți convine ?

Ea încuviință.

— Bine, murmură el. Asta-i tot ! Mulțumesc. Noapte bună !

Și plecă în grabă, cu o gingașă presiune a palmei ei, întipărită în mii de senzații în palma lui.

„Oricum, am făcut-o !“ se bucură în sinea lui. În orice caz, nu se făcuse de rușine. În orice caz, era bărbat. Fața bărbatului ardea, iar frigul umed și vătămător al nopții nu ajungea pînă la el decît ca o mîngîiere plăcută.

I

Îi era teamă că Hilda, din vreun obscur motiv de bună-cuviință sau din instinct de apărare, o va aduce pe Janet cu ea, sau poate pe Alicia. Pe de altă parte, îi era teamă că va veni singură. Ca să vină singură, i se părea, în ciuda rațiunii sale, o îndrăzneală prea mare. Și-apoi, dacă venea singură, va face el față situației ? Va fi în stare să se poarte cum trebuie ? Îi lipsea încrederea. Aștepta cu nerăbdare venirea ei, și totuși se temea. Inima și mintea i se învălmășeau într-un vârtej de emoții pe care nu le putea analiza și nici lămuri.

Era îndrăgostit. Dragostea îl cuprinsese și îi înrîurise simțurile, astfel încît nu mai vedea nimic cum era în realitate ; nici pe sine, nici pe Hilda, și nici împrejurările care îi apropiiau. Nu putea să urmărească un gînd pînă la capăt. Nu putea să rămînă la o părere sau la un punct de vedere. În sinea lui, în închipuirile lui, nu era loc decît pentru Hilda și atitudinea ei. Era minunată ! Dar era oare ? Îl admira ! Dar îl admira oare ? Dăduse dovadă de viclenie ! Dar nu cumva era vorba de simplitate ? Nici măcar nu era sigur dacă fata asta îi plăcea. Încea să-și amintească înfățișarea ei — și nu izbutea. Singurul lucru categoric era că îi ațîțase curiozitatea. Dacă ar trebui să-i explice cuiva ce i se întîmplase, n-ar fi putut să treacă de cuvîntul „curiozitate“. Nu-și dădea seama că era îndrăgostit. Nu știa ce-i dragostea ; nu avusese destule prilejuri să învețe. Cu toate astea, dragostea își începuse în el procesul transformator. Tăcut și tainic, prin fața dorinței și-a mîndriei, se făurea prisma specială de sticlă care să-i îngăduie — care să-l silească — să vadă o Hilda ideală atunci cînd o privea pe Hilda cea reală. Pe adevărata Hilda nu o va mai putea vedea decît dacă vreun cataclism ar sfărîma sticla. Era ca un prizonier în urma căruia poarta libertății s-a închis pe vecie, sau ca un bolnav pe care nimeni nu-l va mai vedea ridicîndu-se ca să iasă pe cîmp. Era asemeni celui căruia i se întîmplase un lucru irevocabil. Și el n-o știa. Nimeni nu știa. Nimeni nu bănuia. Toată ziua își văzu de treburi, străduindu-se să ascundă

permanenta curiozitate ce-l năucea (o curiozitate care, socotea el, dovedea impetuozitate masculină), și reuși destul de bine. Buna și naiva Maggie a fost singura care a observat, în sinea ei, că părea cam nervos și nefiresc. Dar chiar și ea, cu toată natura-i simplă, nu ghici chinurile lui.

La ora șase, după ce își bău ceaiul, se întoarse la prăvălie. Era o seară umedă și rece. Cu o seară înainte răcise, și acum strănuta. Își zise că nu se poate ca Hilda să vină pe o asemenea vreme. Dar o aștepta. Când pendula din prăvălie arată șase și jumătate, se uită la ceasul lui, care arăta tot șase și jumătate. Acum putea veni din clipă în clipă. Ușa prăvăliei se deschise și... în aceeași clipă inima încetă să-i bată. Numai că în prăvălie intră, suflând și gîfîind, tatăl său, care se opri lingă ușă, scuturîndu-și afară umbrela udă. Curentul de aer din piață și din strada întunecoasă, umedă de ploaie, pătrunse rece, făcîndu-l pe Edwin să strănute; Darius Clayhanger îl dojeni că nu-și pusese paltonul, iar el îi răspunse prostește că răcise, dar că nu era nimic. Darius se îndreptă spre firida biroului, bodogănind. Edwin rămase făcîndu-și de lucru la tejgheaua din dreapta; Stifford aranja sertarele din dosul tejghelei cu articole de lux. Fîsiitul arzătoarelor de gaz, acompanyment inevitabil în serile de iarnă, stătea de veghe. La căldura sobei, urmele ude lăsate de Darius Clayhanger pe podea dispărură mai repede decît goana clipelor efemere. Lui Edwin îi era aproape imposibil să suporte trecerea timpului. În răgazurile cînd tatăl său nu se agita prea tare în birou și Stifford se întîmpla să stea pe loc, putea auzi tictacul pendulei — nu-și amintea să-l fi auzit vreodată, decît doar cînd se urca pe scară s-o învîrtească.

La șapte fără un sfert, renunță să mai spere, deși nu recunoștea că sperase o singură clipă, încercînd să se convingă că prezența Hildei îi era indiferentă. Dacă nu venea în ziua aceea, probabil că va veni altă dată. Ce importanță avea? Era foarte nefericit. Își zise că va citi pînă noaptea tîrziu, dar perspectiva orelor de lectură nu-i făcea nici o plăcere. Hotărî: „Nu, n-o să le fac o vizită în seara asta, am să rămîn acasă, să-mi îngrijesc răceala și să citesc.“ Nu era decît o bravadă inutilă, căci spectatorul imparțial

din sinea lui, acum mai puțin clarvăzător și obiectiv decât înainte, știa bine că, dacă Hilda nu vine, se va duce el la familia Orgreave. La șapte fără cinci ajunsese la dispera-re : se hotărîse să nădăjduiască pînă la șapte fără cinci. Deznădejdea îl făcu să amîne scadența pînă la șapte. Atunci, în dosul geamului aburit al ușii, se zări umbra unei siluete. Ușa se deschise. Nu putea fi ea ! Cu neputință ! Dar era ea — adevărată întruchipare a unui miracol.

II

Sentimentele îi erau complexe și contradictorii, zburîndu-i și încrucișîndu-se în suflet cu o iuțeață uimitoare. Ar fi vrut ca ea să nu fi venit, pentru că tatăl lui era acolo, și prezența lui îi sporea timiditatea. Se ocări că dădea atîta importanță faptului dacă vine sau nu ; la urma urmei, nu era decît o tînără care ținea să viziteze un atelier tipografic ; în cel mai bun caz, nu era simpatică ori amabilă ca Janet, în cel mai rău caz era îngrozitoare, și, în plus, nu știa nimic despre ea. Îi zări o clipă chipul cînd, strîngînd ușor din buze, își închise umbrela. Ce avea oare chipul ei, dacă stăteai să judeci imparțial ? Ce-l interesa, într-o măsură atît de absurdă, în ființa ei ? Se gîndi ce minunat ar fi să se plimbe cu ea pe malul unui lac într-o seară de vară, cu linia estompată a dealurilor în depărtare. Imaginea i-o sugerase un tablou intitulat „Țărnuț de argint“, reprezentînd un lac scoțian care, încadrat într-o ramă aurie, se afla pe dulapul cu articole de pictură și costa doisprezece șilingi și jumătate. Toată ziua se închipuise împreună cu ea în tot felul de locuri frumoase. Dar ce senzație minunată de ușurare după în-cordarea de pînă acum... Venise. Putea să-și reverse asupra ei curiozitatea-i flămîndă.

Da, era singură. Fără Janet ! Fără Alicia ! Cum de reușise ? Ce le spusese oare celor din familia Orgreave ? Faptul că venise singură, prin ploaia de noiembrie, seara, îl impresiona adînc. Făcea din ea eroina unei mari aventuri. Era ca și cum ar fi ridicat pînzele fără ajutorul cuiva, într-o barcă fragilă, pe un ocean dezlănțuit, ca să-l în-

tîlnească. Era un gest nespus de romantic și de impresionant. Veni spre el, cu fața liniștită și serioasă. Purta o pălărioară cu voaletă, un impermeabil de cauciuc și mănuși negre, ude de ploaie. Era, neîndoielnic, o persoană cu simț practic. Spusese că va veni și venise, ferindu-se cu grijă, dar cu cît farmec, de condițiile neprielnice ale drumului. Nimeni n-ar putea găsi farmec într-un impermeabil de cauciuc. Și totuși, al ei avea !... Ceva în contrastul dintre rigiditatea impermeabilului și fragilitatea fetei... Voaleta era adorabilă. Și-o ridicase puțin, ca să-și descopere gura, și doar partea de sus a feței îmbujorate era ascunsă după voaletă ; în dosul ei, ochii îi licăreau misterios... Era ca o spaniolă !... Fără exagerare ! O simțea sincer pînă în cele mai mici părțicule, așa cum stătea lîngă teighea, într-o așteptare emoționată. Mulțumită curiozității lui pătimașe, terasele Granadei și *señoritele* cu *mantillas* nu puteau fi mai romantice decît îi apărea lui prăvălia tatălui său și impermeabilul de cauciuc șiroind de apă. Încercă s-o vadă cu alți ochi ; încercă s-o vadă ca și cum ar privi-o pentru prima dată ; încercă, din nou, cu disperare, să înțeleagă ce anume din ființa ei îi stîrnea curiozitatea. Dar nu izbuti. Renunță la încercare. Să fie oare ea într-adevăr cea mai deosebită dintre toate ? Sau era banală ? Îl amăgea oare ? Sau doar el singur cunoștea imaginea ei adevărată ?... Zadarnic ! Era năucit. Departe de a-i pătrunde sufletul, abia dacă putea s-o vadă ; adică, s-o înțeleagă. Și mereu se întîmpla la fel, cînd era cu ea : plutea ca într-un, vis, ca într-un abur ; nu avea cîrmă, facultățile lui nu puteau fi controlate. Îi fura mințile.

Atunci accentele limpezi ale glasului ei picurară în liniștea prăvăliei :

— Bună seara, domnule Clayhanger. Urîtă vreme, nu găsești ? Nădăjduiesc că n-am întîrziat prea mult.

Cuvinte hotărîte, precise... Vorbind, ea își îndreptă umerii. Edwin suferea. Nu era fericit. Oricare ar fi fost simțămintele lui, în clipa aceea nu era fericit. Nu era fericit pentru că se zvîrcolea între speranță și teamă, amîndouă divine. Dar nu și-ar fi schimbat simțămintele cu fericirea desăvîrșită a nimănui.

Dădură mîna. El o întrebă dacă nu vrea să-și scoată impermeabilul. Da, de ce nu ? Dar nu și-ar fi închipuit că, odată scos, va fi atît de tulburat. Hilda i se dezvălui nespus de apropiată îmbrăcată numai în rochie. Impermeabilul era oficial și distant ; rochia era intimă, și supusă.

Darius ieși din birou, și Edwin trecu prin clipe îngrozitoare cît timp i-o prezentă și-i explică pentru ce venise. De ce nu pregătise terenul dinainte ? Iarăși, aceeași lașitate care-l caracteriza ! Totuși, mîna atotștiutoare a Domnului trimise un client în prăvălie, și Edwin o șterse cu Hilda prin ușița din spatele tejghelei.

III

Fiindcă trecuse de șapte, clădirea dărăpănată din fundul curții, care mai constituia încă principalul teatru al activității tipografiei, era pustie — în afară doar de Big James. Big James tocmai se apucase să-și îndoie șorțul de mijloc, pregătindu-se de plecare. Era unul din obiceiurile dobîndite odată cu vîrsta. Pînă mai acum un an sau doi, și-ar fi scos șorțul și l-ar fi lăsat în atelier ; acum însă nu mai avea încredere să-l lase acolo, așa că pleca cu el acasă, unde-l punea bine. Cînd îl văzu pe Edwin apărînd în ușă cu o domnișoară, lăsă din nou șorțul să-i cadă peste genunchi. Cum era abia la începutul săptămîinii de lucru, șorțul arăta aproape curat ; chiar și prosopul din atelier, care atîrna pe un rulou la vedere, lingă ușă, nu părea soios. În atelier ardea un singur bec cu gaz. Se simțea lîncezeala răgazului de odihnă, după o trudă care începuse oficial la 8 dimineața.

Atitudinea desăvîrșită a lui Big James, simbolizată prin gestul șorțului coborît, îl ajută pe Edwin să se simtă în largul său, în împrejurările acestea noi și dificile. „Bună, seara, domnule Edwin. Bună seara, domnișoară“ — doar atît a spus, de fapt, Big James, dar ritualul gesturilor lui maiestuoase arăta, într-un fel demn, că recunoștea diferența situației lor și înțelegea exact rolul său în această împrejurare. Rămase în așteptare : fusese gata să plece, dar acum era la dispoziția celor de față.

— Acesta este domnul Yarlett, maistrul nostru, zise Edwin ; și către Big James : Domnișoara Lessways a venit să vadă tipografia.

Hilda zîmbi, iar Big James dădu din cap cu amabilitate.

— Iată cîteva caractere tipografice, zise Edwin, văzînd lîngă el o casetă mare, și apoi aruncă o privire spre Big James.

În clipa următoare, maistrul tipograf începu să-i explice Hildei, cu glasul-i impunător, cum se culeg literele și își însoți expunerea cu o admirabilă aplicație practică, în timpul căreia Edwin putea să stea deoparte și să privească. Hilda asculta și cerceta totul cu interes și înțelegere plină de simpatie. Și era atît de gravă, atît de matură. Dar partea ei cea mai frumoasă, cea mai atrăgătoare era, gîndi el, simpatia pe care o arăta. Aceasta, ori independența ei plină de semeție, ca a cuiva neobișnuit să se plece în fața voinței altora sau să se ducă la alții să le ceară sfatul. Nu era prea sigur... Nu ! Însușirea ei cea mai minunată era misterul care o învăluia. Chiar și acum, cînd o privea pe îndelete, îl nedumerea ; toate micile și adorabilele ei gesturi și intonații îl nedumereau. În orice caz, de un lucru era sigur : că era fundamental diferită de orice altă fată din lume. De o parte era ea, iar de cealaltă parte toate celelalte fete.

Ca să salveze aparențele, mai spunea și el din cînd în cînd cîte o vorbă, căreia Big James, prin simpla sa atitudine, îi dădea greutatea unei vorbe de maestru.

— Bunuiesc că dumneavoastră, tipografii, ați sărbătorit în vreun fel împlinirea a patru sute de ani de la invenția tiparului ? zise Hilda pe neașteptate, uitîndu-se de la Edwin la Big James.

Big James și Edwin priviră unul la altul. Nici unul dintre ei nu auzise de sărbătorirea a patru sute de ani de la invenția tiparului. În cîteva secunde, privirea plecată a lui Big James dădu de înțeles că, după părerea lui, această parte a discuției îl privea pe patron.

— Cînd a fost asta ?... Stai să mă gîndesc, se grăbi Edwin să zică.

— Oh ! Acum cîtiva ani. Doi sau trei — poate patru.

— Mă tem că n-am făcut nimic, zise Edwin cu un zîmbet.

— Oh ! exclamă Hilda, încet. La Londra cred că s-a făcut multă vîlvă. Apoi, domolindu-se puțin : Nici eu nu prea știu multe despre asta. Dar, mai deunăzi, m-am apucat să citesc noua istorie a tiparului, știi — de Cranswick parcă, nu ?

— Oh, da ! întări Edwin, deși nu auzise nici de noua istorie a tiparului, nici de Cranswick.

Știa că nu ieșea prea onorabil din această parte a discuției. Dar nu-i păsa. Tot trupul i se înfierbîntă, și apoi îi îngheță cînd se întrebă deodată : „Pentru ce a citit ea istoria tiparului ?“ Putea fi alt motiv decît interesul pentru el ? Sau era Hilda un fenomen printre fete — citind istorii de tot felul, și mai fiind și pasionată după versuri ? Imediat își zise că era un caraghios să creadă că Hilda se apucase să citească istoria tiparului fiindcă o interesa persoana lui. Cu toate acestea, cîteva clipe a fost nebun de fericire, amețit parcă de bucurie. Hotărî să citească și el cît de curînd o istorie a tiparului.

Big James ajunsese la sfîrșitul expunerii sale asupra meseriei. Soba începea să se stingă și cazanul era rece, așa că Big James își exprimă regretul că mașinile cele mari nu puteau fi văzute în funcțiune și că în încăpere era din ce în ce mai frig. Edwin se apucă să-i spună denumirile diferitelor obiecte din jur, și la ce foloseau, dar era limpede că interesul pentru atelier era acum aproape epuizat. Big James propuse că dacă domnișoara ar putea să vină, să zicem, în după-amiaza următoare, ar putea să vadă marea mașină Columbia în funcțiune. Edwin prinse ideea din zbor și o prezentă în culorile cele mai frumoase. Și, cu asta, porni șovăind spre ușă, cu Hilda pe urmele lui ; cu o plecăciune demnă, Big James îi conduse pînă la intrarea care dădea pe palierul suspendat și începu din nou să-și îndoiaie capetele șorțului. Coborîră tropăind pe scara întunecoasă (care avea acum acoperiș) și traversară în fugă curtica deschisă, pînă în încăperea care fusese cîndva bucătăria sacrosanctă a doamnei Nixon.

După ce vizitară felurite ateliere mai mici, într-o plăcută intimitate și singurătate, urcară la etaj, unde se găsea un atelier de liniat registre și legătoria : pe locul fostei odăi de zi și al dormitorului fetelor. În fiecare cameră Edwin aprindea becul cu gaz, iar coridoarele și scările le străbăteau scăpărînd cîte un chibrit. Era foarte captivant și complicat. Apoi urcară în pod, căci Edwin era hotărît să-i arate totul. Acolo dădu peste o lumînare uitată.

— Aveam obiceiul să lucrez aici, zise el ținînd lumînarea în sus. N-aveam alt loc unde să lucrez.

Erau în vechea lui odaie de lucru din pod, acum plină cu stocuri de hîrtie învelită în afișe.

— Să lucrezi ? Dar ce anume ?

— Păi... citeam, desenam, știi... Chiar la masa asta.

Într-adevăr, era aceeași masă, acoperită cu praf de-un deget ! Era prea ponosită, așa că n-au mai luat-o cu ei cînd s-au mutat la Bleakridge. Se simțea mișcat văzînd masa, deși o vedea cel puțin o dată pe săptămînă. Acum, i se părea că viața lui în colțul din Duck Square fusese frumoasă și tristă, rămasă undeva într-un trecut îndepărtat. Iar podul părea nefericit, în starea de umilință de acum.

— Dar nu-i nici o sobă, murmură Hilda.

— Știu, zise Edwin.

— Și ce făceai iarna ?

De fapt, fusese mai puțin martir decît dădeau de înțeles cuvintele lui. Cu toate astea, i se părea acum că suferise ca un adevărat martir ; și-i părea bine. Putea simți simpatia și admirația ei calmă, transmițîndu-se spre el prin aer. Nu spusese oare că nu mai întîlnise pe nimeni ca el ? Se întoarce și se uită la ea. Ochii îi sclipeau în lumina lumînării, de lacrimi prea mîndre ca să cadă. Ah, ce extaz minunat, grandios ! Și ce neliniște și teamă profundă ! Edwin se simțea ca o arenă în care toate senzațiile încercate de o ființă omenească se luptau într-o învălmășeală oarbă.

Mai tîrziu, avea să-și amintească vizita ei numai în fragmente. Următorul fragment care i-a rămas în amintire era ultimul. Ea stătea în afara ușii, în impermeabil.

Ploaia încetase. Pleca. În spate îl simțea pe tatăl său, în birou, și pe Stifford aranjînd prăvălia pentru noapte.

— Te rog să nu ieși afară, îi spuse ea pe jumătate rugătoare, pe jumătate poruncitoare.

Grija ei îl emoționă. Și cum stătea sus pe treaptă, iar ea pe trotuar, privea în jos, avînd ca fundal panta udă și lucitoare a lui Duck Square.

— Oh ! Mă simt bine. Spune-mi, vii mîine după-amiază ?

— Nu, nu te simți bine. Ai răcit și, dacă n-ai grijă, o să se agraveze. Și nu sîntem la sfîrșitul iernii, ci abia la început. — și cred că ești foarte predispus la răceli.

— Nu... nu ! zise el încîntat, într-un extaz de plăcere. Am să te aștept mîine pe la trei.

— Mulțumesc, zise ea simplu. Am să vin.

Își dădura mîna.

— Și-acum, intră în casă !

În clipa următoare, Hilda dispăru pe după colț.

Toată seara, Edwin nu citi nimic și nici nu scoase o vorbă.

Capitolul XIX • O CATASTROFĂ

I

În după-amiaza zilei următoare, la două și jumătate, el aștepta viitorul ca să reînceapă să trăiască. Pînă atunci, într-o măsură chiar mai mare decît un om obișnuit în împrejurări obișnuite, era incapabil să trăiască în prezent. Tot timpul privea ba înainte, ba înapoi. Tot ceea ce realizase, sau ce fusese realizat pentru el — casa cea nouă, cu splendoarea ei și cu instalațiile luxoase, cărțile lui, învățătura căpătată, prietenii, experiența, pînă nu de mult socotite de el ca mijloace prețioase de dobîndire a fericirii — toate deveniseră fleacuri neglijabile, nimicuri lipsite de importanță. Singura condiție care-i putea face viața suportabilă era acum doar s-o vadă pe Hilda Lessways și să-i vorbească. Se simțea nespus de nefericit în lungile răstimpuri dintre o întîlnire cu ea și cea următoare. Și, în scurtele momente cînd se aflau împreună, era mult prea

năucit, prea temător, prea dornic, prea nedumerit pentru a putea spune că este fericit. Vederea ei nu izbutea să-i potolească cu nimic curiozitatea chinuitoare în legătură cu ființa ei — nu, nu era curios să afle amănunte despre viața și persoana ei, căci acestea abia dacă-l interesau, ci se frământa să cunoască însăși esența ființei ei. În ziua trecută, la șapte seara, crezuse că vizita ei avea o importanță hotărîtoare, care acoperea întreaga gamă a dorințelor lui. Ei bine, vizita avusese loc, și el nu făcuse nici un pas înainte ; ba chiar dăduse înapoi, căci era mai nemulțumit, mai nedumerit și mai preocupat ca înainte. Doctoria agravase boala. Cu toate acestea, aștepta a doua doză, cu iluzia neclintită în însușirile ei curative.

Între timp, se purtase ca un om foarte rezonabil. Fără să aibă poftă, se silise totuși să mănînce, ca nu cumva să bănuiască ceva ai lui. Dormind foarte puțin, avusese grijă să nu caște la micul dejun ; și vorbise pe un ton obișnuit despre vizita Hildei. Chiar îi spusese tatălui său : „Nădăjduiesc că marea presă Columbia o să tragă anunțurile acelea astăzi după-amiază ?“ Și cînd bătrînul îl întrebase pentru ce se interesa, răspunsese : „Pentru că fata aceea, domnișoara Lessways, zicea că vrea s-o vadă funcționînd. Nu știu de ce, dar o interesează foarte mult tiparul, și cum e prietenă cu familia Orgreave...”

Nimeni, socotea el, nu s-ar fi descurcat mai bine decît el.

Și acum, fata aceea, domnișoara Lessways, trebuia să sosească. Stătea din nou îndărătul tejghelei, așteptînd-o, așteptînd-o. Nu putea să se apuce de nimic ; nu putea decît să aștepte. Era într-o stare care se apropia de friguri, dacă nu chiar de agonie. Clipele chinuitoare dintre două și jumătate și trei se puteau asemui doar cu frământarea tor-turantă dinaintea unei operații chirurgicale.

Își zise : „Dacă mai continui astfel, într-una din zilele astea o să mă îndrăgostesc de ea.“ Nu vroia și nu putea să creadă că era chiar și acum îndrăgostit de ea, deși îi trecuse prin minte această posibilitate. „Nu, n-o să-mi spui că te poți îndrăgosti în cîteva zile...“, își zise el pe un ton cumpătat, superior, ușor batjocoritor. „Sînt sigur că

nu poate fi vorba de asta“, reflectă șovăind, după ce tăgăduise tot timpul că ar putea fi vorba de asta.

Se simțea tulburat când își amintea ce antipatică i se păruse la început Hilda. Era aceeași față. Era aceeași față care-l urmărise noaptea pînă în grădina lor, meritînd disprețul lui. Era aceeași față care se arătase atît de dezagreabilă, de tăioasă, de neașteptat de brutală în purtări. Și nu îndrăznea să spună că se schimbase. Totuși, acum nu-și mai putea elibera gîndurile de ființa ei. Și deși nu vroia să admită că o admira tot timpul, consimțea că erau momente cînd o admira fără rezerve, socotind-o unică, mai presus de orice altă față. De cînd această schimbare în el ? Cum s-o justifice ? Problema părea insolubilă, căci de felul său era prea cinstit ca să afirme că la început se înșelase. Nu avea pretenția să rezolve problema. O examină zbuciumat și o lăasă deoparte. Îl consola faptul că cei din familia Orgreave arătaseră întotdeauna o mare prețuire Hildei. Se putea bizui pe ei.

Se întreba cum se vor termina lucrurile. Nu puteau să continue la nesfîrșit ca acum. Într-adevăr, cum se vor termina ? Căsătorie... Își ceru în gînd iertare pentru această idee... Dar numai așa, de dragul discuției... să presupunem...ei bine, să presupunem că va ajunge atît de departe încît, într-o bună zi, să-i spună... bărbații fac așa ceva, tinerii ! Nu !... Și-apoi, ea n-ar fi... Era absurd... Zău, ce idee !... Și-apoi, gîndul îngrozitor că ar trebui să aibă o discuție cu tatăl său despre bani, și așa mai departe... Și să-i spună Clarei, și celorlalți. Nu ! Pur și simplu, nu se putea închipui căsătorit sau pregătindu-se să se căsătorească. Era ceva ce se putea întîmpla altor tineri, dar nu lui. Cazul lui era special, oricum... Se înfioră în fața unor astfel de lucruri nemaipomenite. Numai gîndindu-se la ele, și începea să tremure.

II

Nerăbdător, enervat înlătură toate acestea din minte. Ceea ce persista era așteptarea intensă și cumplită ca ea să vină. Se făcuse trei fără douăzeci și cinci. Curînd va apare taică-său, după somnul de după prînz. Deodată

ușa se deschise și o văzu pe slujnica familiei Orgreave, cu o manta peste șorțul ei alb și cu mâinile roșii de frig. Și mai văzu dezastrul, ca o fantomă care o însoțea. Inima îi îngheță. Martha îi zîmbi și îi înmînă un bilet, pe care și el îl luă zîmbitor. „Domnișoara Lessways m-a trimis cu biletul ăsta“, zise ea pe un ton confidențial. Gîfii puțin și avea neîndoielnic înfățișarea unei subrete de operetă. Edwin desfăcu biletul, și citi : „Dragă domnule Clayhanger, regret că nu pot veni astăzi. — A dumitale, H. L.“ Nimic altceva. Era mîzgălit în grabă.

— Foarte bine, mulțumesc, zise el, cu un zîmbet și mai larg către mesageră, care dădu din cap și dispăru.

Totul se petrecuse într-o clipă.

III

O catastrofă ! Suferința îl copleși, nemărginită.

Nu era într-o stare care se apropie de agonie ; era agonia însăși, neagră și îngrozitoare. Deci, nu va veni. Nu se sinchisise să-i explice de ce, nici nu-și ceruse iertare. Pur și simplu, nu va veni. Puțin îi păsa de sentimentele lui. Nici nu-i trecuse prin minte că s-ar fi putut să-l dezamăgească. Dezamăgirea era un cuvînt prea blind. Clădise un castel neasemuit de frumos, și ea, cu o trăsătură nehibzuită și nepăsătoare de condei, îi nimicise toată truda ; aproape că-l nimicise și pe el. Bine, dar trebuia să-i spună motivul, să-i dea o explicație ! Avea oare dreptul că se poarte cu el atît de capricios ? „Ce păcat !“ suspină el tare, cu inima chinuită, simțind o nemăsurată și îndreptățită revoltă. Era nevinovat ; nu i se putea reproșa nimic ; și ea îl tortura astfel ! Își spuse că toate femeile sînt la fel... „Ce păcat !“ Se compătimea, complăcîndu-se în rolul de victimă. Și nicăieri nu zărea măcar o licărire de speranță. Într-o jumătate de oră ar fi fost lingă ea, cu ea, călăuzind-o prin atelier, discutînd despre mașini ; savurînd felul ei unic de a fi ; delectîndu-se cu personalitatea ei minunată, adorabilă !... „Regret că nu pot veni astăzi !“ „Dar ea nu înțelege. Nu poate să înțeleagă !“ își zise el. „Nici o femeie, oricît de nemiloasă, n-ar fi procedat, cu bună știință, cu cruzimea cu care s-a purtat

ea. Nu-i cu putință !” Apoi începu să-i caute scuze, dar izgoni mînios orice scuză. Nu va veni. Simțea că-i fuge pămîntul de sub picioare. Era atît de neînorocit, încît nu putea înfrunta nici măcar un viitor de zece ceasuri. Nu putea să-și imagineze cum va fi viața lui pînă seara la culcare. Lovitura îl vlăguise, storcîndu-i toată forța, tot curajul. Era o lovitură cumplită. Dorea din tot sufletul să n-o fi cunoscut niciodată... Nu ! nu ! Nu se putea duce la familia Orgreave în seara aceea. Nu putea. Și-apoi, ea ar putea fi plecată. Și atunci...

Tatăl său intră și începu să bombăne. Atît Edwin cît și Maggie știau încă de la masa de prînz că pe Darius îl păștea o serioasă criză biliară. Edwin asculta furtuna crescîndă a vorbelor. Trebuia să-și reia firul vieții cotidiene. Știa acum ce este suferința.

Capitolul XX • BĂRBATUL

I

Dar era tînăr. De fapt, oamenilor de cincizeci de ani, celor care aveau de două ori vîrsta lui, li se părea doar un băiat, incapabil de suferință. Era atît de slăbuț, deșirat, cu părul atît de blond și cu gesturile adesea atît de naive, încît puțini dintre oamenii maturi care-l vedeau trecînd zilnic în sus și în jos pe Trafalgar Road și-ar fi putut închipui că știe ce e suferința, așa cum știau ei. A doua zi dimineața, parcă pentru a se justifica față de acești oameni maturi, tinerețea din el se trezi și înfruntă boala și, dacă nu o stăpîni, nici nu se lăsă doborît de ea. Seara trecută, după ceasuri întregi de șovăire, ieșise pînă la urmă din casă, se dusese în Oak Street, deschisese poarta grădinii Orgreave și rămăsese uitîndu-se la fațada casei — nu la fereastra ei, situată lateral — care era în întuneric. Se culcaseră cu toții : așa cum se așteptase. Chiar și această recunoaștere cu totul zadarnică izbutise să-l liniștească. În timp ce se îmbrăca în zorii reci ai zilei, aruncase o privire spre peluza ovală din grădina Orgreave și îl văzuse pe Johnnie lovind domol cu piciorul o minge.

Johnnie își petrecuse probabil seara alături de ea ; și asta nu însemna nimic pentru Johnnie ! Se afla și ea acolo, pe undeva între el și Johnnie, la cincizeci de metri de amîndoi, misterioasă și retrasă ca totdeauna, preocupată de cineștie-ce. Și asta nu însemna nimic pentru Johnnie ! Gîndul făcu durerea din el să se întîțească și să devină și mai cumplită. Cu toate acestea tinerețea, ajutată de răcoarea dimineții senine, lupta din răspuțeri împotriva ei. Și mîncă la micul dejun de șase ori mai mult decît bietul și chinuitorul său tată.

La unu și jumătate — era joi, și magazinul se închidea la două — își adună tot curajul și se hotărî că trebuie să o vadă în după-amiaza sau seara aceea, „sau Naiba-să-mă-ia“. Și cînd îi veni în minte această expresie a lui Duminică, zîmbi în sinea lui și se gîndi la școală ; se simți bătrîn și sigur pe sine.

II

La două fără cinci, stînd în dosul eternei tejghele cufundat în eterna-i visare, avu șocul indescriptibil și desfătător de a o vedea. Imaginea ei îl izbi ca un glonte. Intră, grăbită și preocupată, părăind că are un scop precis.

— Aveți cumva un mers al trenurilor ? întrebă ea, după un salut cît se poate de sumar, uitîndu-se la el peste tejghea prin voaletă, ca și cum l-ar fi implorat să-i dea repede un mers al trenurilor.

— Mă tem că nu ne-a mai rămas nici unul, zise el. Știi, se apropie sfîrșitul lunii. Aș putea... Nu, dar bănuiesc că ai nevoie de el chiar acum ?

— Îmi trebuie acum, răspunse ea. Plec la Londra cu expresul de șase, și vreau să știu dacă aș putea să ajung la Brighton în seara asta. Cum la familia Orgreave nu există un mers al trenurilor, adăugă ea pe jumătate disprețuitoare, pe jumătate în glumă, mi-am zis că s-ar putea să aveți unul aici. Așa că am dat o fugă.

— Cred că au unul la hotelul „Tiger“, spuse el chibzuind.

— La „Tiger“ ? exclamă ea, dînd de înțeles că puțin o interesează hotelul „Tiger“. Ce-ai spune de gară ?

— Da, sau la gară. Merg pînă acolo cu dumneata, dacă vrei, și îți găsesc unul. Îl cunosc pe șeful hamalilor. Tocmai voiam să închidem. Tata e acasă — nu se simte prea bine.

Ea îi mulțumi, cu ușurare în glas.

Peste cîteva minute, după ce-și luase pălăria și haina și dăduse cîteva instrucțiuni lui Stifford, urca pe Duck Bank cu Hilda alături. O iertase. Nu, o absolvise chiar de crimă. Dezastrul, împreună cu toată deznădejdea lui, i se ștersese din minte, asemenea unor cuvinte scrise cu cretă pe tablă — și tot atît de repede. Se spulberase. Încercă să-și adune simțurile ca să savureze noile senzații. Dar nu putea. În lăuntrul lui totul era incoerent, răvășit și confuz. Cu cinci minute înainte, n-ar fi putut să conceapă extazul de a merge cu ea pînă la gară. Acum mergea cu ea pînă la gară și, categoric, era un extaz ; totuși, nu putea să se bucure de el pe deplin. Cu toate că n-ar fi renunțat s-o însoțească — nici pentru un milion de lire — prezența ei îi accentua și mai mult neliniștea și teama. Londra ! Brighton ! Cum adică, în seara aceea va fi la Brighton ? Se simți dezorientat, disperat. Iar pe sub toate acestea, pulsa o bucurie stranie, amară. Hilda îl întrebă cum o mai duce cu răceala, și cum se mai simte tatăl său. Nu-i pomeni nimic despre ziua de ieri, nu-i spuse de ce nu venise, și el nu știa cum să aducă vorba : mintea nu-l mai ajuta.

Trecură pe lîngă teatrul lui Snaggs și, din dosul pereților de scînduri, vopsiți în verde, se auzi zgomotul înăbușit al mulțimii agitate. În fața intrării sărăcăcioase și murdare, se adunase o ceată de copii zdrențăroși. Afișe tipărite în atelierul lui Darius Clayhanger alcătuiau pe fațadă pătrate albe.

— E o întrunire a muncitorilor, zise Edwin.

— Or să piardă, nu-i așa ?

Edwin ridică din umeri.

— Bănuiesc că da.

Ea îl întrebă ce destinație avea clădirea aceea, și el îi explică.

— I se mai spune „Butoiul cu sînge“, adăugă.
— „Butoiul cu sînge“ ? se înfioră tînăra fată.
— Da. Melodrame, cu crime și sînge — înțelegi.
— Ce îngrozitor ! exclamă ea. De ce-or fi oamenii atît de... așa cum sînt, în cele Cinci Orașe ?

— E forma noastră de poezie, îmi închipui, murmură el zîbind, cu ochii spre trotuar, surprinzător de uscat și de curat sub soarele palid.

— Cred că așa e ! întări ea cu fermitate, după o clipă de tăcere.

— Dar și dumneata faci parte din cele Cinci Orașe, nu-i așa ? întrebă Edwin.

— Oh, da ! Am făcut parte pe vremuri.

La gară, nimeni nu părea să fi auzit măcar de vreun mers al trenurilor. Dar la stăruințele Hildei o porniră în sus, la șeful hamalilor, apoi la vînzătorul de bilete și, de la acesta, la șeful gării ; ca în cele din urmă să descopere, într-o odaie supraîncălzită de o sobă, cu o privesc frumoașă spre niște tufișuri și o gură de mină, că în fiecare joi seara pleca un tren din gara Victoria spre Brighton, la unsprezece și jumătate. Hilda păru să respire ușurată și, dintr-o dată, atitudinea i se schimbă. În timp ce neli-niștea lui Edwin nu făcea decît să sporească. Brighton, pe care nu-l văzuse niciodată, era pentru el un oraș într-o altă emisferă. Ceva misterios, ca și Hilda. Făcea parte din misterul ce-o învăluia. Ce-ar fi putut el să facă ? Din nenorocire, nu avea nici o inițiativă. Fără dîrzenia ei, n-ar fi pătruns nici pînă în odaia zăpușitoare unde se afla singurul mers al trenurilor. Ea îl adusese la gară, nu el pe ea. Cum ar putea s-o împiedice să se ducă la Brighton ?

III

Cînd trecu din nou prin fața „Butoiului cu sînge“, Hilda spuse :

— N-am putea să intrăm o clipă și să aruncăm o privire ? Am timp berechet, acum cînd știu exact cum stau. Și se opri privind peste drum. Edwin se văzu nevoit să-i facă pe voie. Deși în sinea lui o anumită delicatețe

l-ar fi oprit să stingherească — cu situația-i prosperă — debaterile muncitorilor greviști, înfomețați și năpăstuiți ; și se mai întreba ce vor gândi sau vor spune muncitorii olari în fața apariției neașteptate a unei femei. Dar trebui să treacă strada cu ea și să intre, și încă arborînd un aer masculin protector. Ștregarii se dădură la o parte ca să-i lase să intre.

Teatrul lui Snaggs, vag luminat de cele cîteva ochiuri de geam din tavan, era înțesat de bărbați așezați pe băncile joase sau rezemați de pereți. În avanscena mică, pavozată tipător, în dosul unui tablou afumat înfățișînd golful Neapole, se zărea figura liderului muncitorilor și ale altor cîtorva oficialități. Liderul vorbea cu glas calm, potolit, celelalte persoane oficiale erau așezate pe scaune cu spătar. În încăpere era un aer înăbușitor, deși era frig. Cei doi vizitatori bine îmbrăcați putură vedea șirurile de oameni în haine ponosite, cu șepci și fulare grosolane. Aproape că se putea simți contracția miilor de mușchi, într-o efortare involuntară de a izgoni tot frigul din trupuri ; nu se vedeau nici măcar douăzeci de paltoane în tot teatrul, iar multe surtucuri erau subțiri și jerpelite ; dar oficialitățile aveau paltoane. Și cei doi puteau aproape să vadă, ca niște raze, privirile ațintite care țîșneau din fiecare parte a sălii, spre silueta înălțată în mijlocul scenei.

— ...Vreo cale de compromis, spunea liderul cu glas stăruitor.

Un tînăr se ridică mînios din mijlocul băncilor.

— La naiba cu compromisul ! strigă el cu furie nestăpînită. N-am primit patruzeci de lire din America ?

— Ordine ! Respectați ordinea ! protestă cineva cu tărie. Dar un alt glas strigă :

— Jos cu ticălosul !

Cîteva mîini îl apucară pe bietul om care-l întrerupsese pe vorbitor și-l traseră fără milă pe bancă, unde acesta nu încetă să mormăie, ca un vulcan ce se stinge. Mîriituri mînioase izbucneau ici și colo, arțăgoase, amenințătoare și feroce.

— E foarte adevărat, zise liderul pe un ton împăciuitor, că tovarășii noștri din Trenton au strîns pentru noi patruzeci de lire. Dar patruzeci de lire de-abia ajung ca să-și ia de-ale gurii unul din zece greviști.

Iarăși cîțiva îl întrerupseră. Mîriituri amenințătoare răbufneau mereu, ici-colo, de-a lungul băncilor. Liderul, neluîndu-le în seamă, se întoarse să se consulte cu vecinul său, ca apoi să-și îndrepte trupul și să strige ceva mai tare spre sală :

— Adunarea noastră a luat sfîrșit.

Întreaga mulțime sări în picioare, dînd din mîini și bocănind cu picioarele. Cei aflați lîngă ușă îi observară acum pe Edwin și Hilda, care se dădură înapoi ca din fața unui șuvoi. Edwin o apucă pe Hilda de braț, trăgînd-o spre ieșire.

— Băieți, strigă un bătrîn de lîngă scenă, să cîntăm „Stînca veșniciei“.

Un bărbat încruntat și zbîrlit de lîngă ușă, cu vinele umflate pe fruntea-i stacojie, strigă răgușit :

— La naiba cu „Stînca veșniciei“ !

Și, înfundîndu-și mîinile în buzunare, se avîntă afară, cu capul înainte și cu bărbia ridicată amenințător. Edwin și Hilda se strecurară și ei în grabă și traversară drumul. Mulțimea se scurgea prin ușa îngustă, împrăștiindu-se pe trotuare ca un lichid întunecat. Dar din interiorul clădirii răzbătea cu putere „Stînca veșniciei“.

— E cumplit ! murmură Hilda, după un răstimp. Să-i vezi doar, și e de ajuns. N-am să uit niciodată ce-ai spus.

— Ce anume ? întrebă el. Știa la ce se gîdea ea, dar nu putea rezista plăcerii de a o auzi lăudîndu-l.

— Că trebuie doar să-i vezi pe sărmanii oameni, ca să-ți dai seama că au dreptate ! Oh ! Mi-am pierdut batista, dacă nu cumva am lăsat-o în prăvălie la voi. Probabil că mi-o fi căzut din manșon.

IV

Prăvălia era închisă. În timp ce deschua ușa cu cheia și apoi se dădea la o parte, lăsînd-o să intre mai întîi în coridorul ce ducea în spatele prăvăliei, privi șuvoiul muncitorilor ce se împrăștia pe Duck Bank și coborau spre piațetă. Se simțea ca și cum el și cu Hilda fuseseră urmăriți, și scăpaseră. Și cînd Hilda, oprindu-se o clipă în

prag, privi și ea într-acolo, fața i se tulbură. Apoi intrară amândoi înăuntru, și el închise ușa.

— Ia-o spre stînga, zise Edwin, întrebîndu-se dacă marea presă Columbia o fi funcționînd, ca ea s-o poată vedea, în cazul că ar fi avut chef.

— Oh ! Va să zică pe-aici ajungi în prăvălie ! Ce ciudat e să stai în dosul unei tejghele !

I se păru că vorbise din timiditate, doar ca să spună ceva — lucru cu totul contrar obiceiului ei.

— Uite batista mea ! exclamă ea, încîntată. Era pe tejghea, un mic ghemotoc alb în semiîntunericul cenușiu. Probabil că Stifford o găsisse pe jos și o ridicase.

Îi trecu prin minte gîndul : „O fi lăsat batista anume, ca să trebuiască să ne întoarcem ?“

Singură lumină din prăvălie venea de la cele trei sau patru orificii rombice în partea de sus a obloanelor. La început, nu se putea desluși nimic. Ungherele erau foarte întunecoase. Toate mărfurile neintroduse în sertare sau rafturi erau acoperite cu bucăți de pînză, ca să le ferească de praf. Un scaun stătea cu picioarele în sus pe tejgheaua cu articole de lux. Hilda trecuse în spatele celeilalte tejghele, iar Edwin stătea în mijlocul prăvăliei. În semiîntuneric, fața ei părea mai misterioasă ca oricînd. Se simțea emoționat, dar nu știa ce emoție anume îl răscolea. Erău singuri. Stifford plecase, căci era după-amiaza lui liberă. Darius, bolnav, cu siguranță că nu va veni. Tipografii lucrau ca de obicei la locurile lor, la etajul de deasupra, și hureuital metalic al unei mașini acționate cu piciorul zgîlția plafonul. Dar nimeni n-o să între în prăvălie. Frămîntarea lui creștea, dar caracterul ei nu se preciza. Deodată, se auzi larmă în Duck Square, și apoi țipete.

— Ce poate fi ? întrebă Hilda cu glas scăzut.

— Cîțiva greviști, răspunse el și, trecînd prin coridor, se apropie de deschizătura pentru scrisori din oblonul central ; ridicîndu-i clapa, privi afară.

Începuse o încăierare la intrarea în Duck Inn. Unul din oameni părea beat ; vorbe de ocară zburau către el din grupul răzleț din jur.

— Se pare că s-au luat la bătaie, zise Edwin cu glas tare, pentru ca ea să-l poată auzi din prăvălie. Dar în

aceeași clipă, simți ușa deschizându-se în spatele lui și Hilda apărură, tăcută, lângă el.

— Lasă-mă să mă uit și eu, zise apoi.

Neîndoios, glasul ei tremura. Se dădu la o parte, nu prea mult, ținându-i clapa ridicată. Ea se aplecă și privi afară. Se auzeau glasuri în piațetă, dar nu-i spuse ce se întâmpla. După un lung răstimp, se retrase din fața deschizăturii.

— Mulți s-au dus la cîrciumă, zise. Ceilalți par să se împrăstie. E și un polițist acolo. Ce rușine, izbucni ea cu patimă, că trebuie să bea ca să-și uite necazurile !

Nu se miră că oamenii aceștia care mureau de foame se duceau totuși să se îmbete cu bere. Și nici nu deplînsese, cum ar fi făcut orice femeie, soarta mizeră a nevestelor și copiilor ce-i așteptau în cocioabele și căsuțele sărăcicioase. Îi compătimea doar pe bărbați, pentru că erau împinși la abrutizare. Pe față i se citea mila și mîhnirea luptîndu-se cu dezgustul.

Se întoarseră în prăvălie.

— Știi, începu ea pe un ton schimbat, că m-ai făcut să-mi schimb complet părerile despre poezie — știi, pe baza celor ce mi-ai spus cînd ne duceam la gară.

— Serios ? zîmbi el stingherit. Dar era teribil de încîntat. Ar fi trebuit să rămînă uluit de cuvintele ei — o adeptă pasionată a poeziei ! — dacă în clipa aceea i-ar mai fi rămas intactă capacitatea de a fi uluit.

— Da, întări ea ; și continuă, încruntîndu-se și jucîndu-se cu manșonul : Nu știu cum se face, dar mă *silești* să-mi schimb părerile... Oh, va să zică, acesta este micul dumitale birou !

Ușa despărțiturii de scînduri era deschisă.

— Da, intră și aruncă o privire.

— Se poate ?

Hilda intră și el o urmă.

Dar abia intrase, că murmură imediat :

— Trebuie să mă grăbesc. Și totuși, cu o clipă mai devreme, părea să dispună de o mulțime de timp.

— Stai mult la Brighton ? o întrebă el, și aproape că nu-și recunoscuse glasul.

— Oh ! Nu pot să știu ! Habar n-am. Depinde...

— Cit de curînd o să mai vii ?

Ea doar clătină din cap.

— Dar... ascultă..., protestă el.

— La revedere, zise Hilda cu glas tremurat. Mulțumesc pentru toate. Și îi întinse mîna.

— Dar...

Îi luă mîna. Suferea îngrozitor. Era un chin de o intensitate nebănuită. Mîna ei i-o strînsese pe-a lui. Atunci zăgazul se rupse în el. Mîna stîngă se întinse tremurînd spre umărul ei, îl atinse, și deodată îi simți mîna pe brațul lui. Îmbrățișarea era stîngace în violența ei instinctivă și neîndemînică, dar stîngăcia se răscumpăra prin totala lor sinceritate. Ochii lui erau la o palmă de ochii ei, încărcăți de o sfiiciune încîntătoare, de neliniște și capitulare. O săruta și ea îi răspundea... Săruta o fată de care era îndrăgostit. Toată viața lui de pînă atunci se șterse, și începu o nouă viață sub imboldul acestei supreme și totale emoții. O emoție care, în prospețimea ei, fremătîndă și divină, nu se va mai repeta niciodată. Simțise buzele ei feciorelnice răspunzînd sărutului său, îi măturisise astfel totul, își abandonase misterul, într-o clipă. Îndrăzneala cu care îi întorsese sărutul îl încînta și îl uimea. Era atît de naturală, atît de simplă, atît de curajoasă ! Și puritatea răcoroasă, gingașă a buzelor ei ! Și ușorul parfum feminin al pielii ei, și chiar și al hainelor ei ! Era mai mult decît tot ce visase și-și închipuise. Își spuse, în valul de masculinitate care-l năpădise : „Doamne ! E a mea.“

I se părea de necrezut.

V

Hilda ședea pe scaunul din birou ; el — pe birou. Și îi spunea cu glas tremurînd :

— N-aș mai fi venit în cele Cinci Orașe, dacă n-ai fi...

— De ce ?

— N-aș fi putut îndura. N-aș fi putut.

Vorbea aproape cu amărăciune, cu un zîmbet straniu pe buzele strînse. Lui i se părea că misterul o învăluisese iarăși, că o cunoscuse cu adevărat doar o clipă, că soarta îl legase de o femeie fermecătoare, aleasă, dar impene-

trabilă. Simțea asta, deși stătea lângă ea, atingînd-o, vibrînd tot în intimitatea izolată, crepusculară a firidei. Îi putea urmări fiecare mișcare a pieptului cînd respira, și totuși nu putea ști ce era în inima ei. Dar se simțea fericit. Oricum, destul de fericit ca să izgonească toate neliniștile și frămîntările în legătură cu viitorul. Era cufundat în extazul miracolului. Nu trecuseră decît patru zile, și iată că erau legați pe veci.

— De-abia de luni..., începu el.

— De luni ! exclamă ea. Mă gîndesc la tine de mai bine de un an. Se rezemă de el. Nu știai ? Firește că știai !... La început nu mă puteai suferi.

Tăgădui, roșind, dar ea stăruia.

— Nici nu știi ce cumplit a fost ieri, cînd n-ai venit ! murmură el.

— Da ? șopti ea. A trebuit să trimit cîteva scrisori foarte importante. Și îl apucă strîns de mînă.

Iarăși ! Vorbea ca un om de afaceri preocupat de tot felul de proiecte misterioase.

— Ciudat, zise el. Nu știu aproape nimic despre tine, și totuși...

— Sînt prietena lui Janet ! răspunse ea. Era poate cel mai delicat reproș făcut neîncrederii lui.

— Și nici nu vreau să știu nimic, urmă el. Cîți ani ai ?

— Douăzeci și patru, răspunse ea ascultătoare, recunoscîndu-i astfel dreptul de a-i pune asemenea întrebări.

— Așa-mi ziceam și eu.

— Probabil că știi că n-am pe nimeni pe lume, vorbi ea, renunțînd parcă să-i mai facă reproșuri. Din fericire, tata mi-a lăsat destui bani ca să mă pot întreține singură.

— Trebuie să te duci neapărat la Brighton ?

Ea încuviință.

— Unde pot să-ți scriu ?

— Depinde. Dar mai bine îți trimit mîine adresa. Am să-ți scriu diseară, înainte de a mă culca, sau mîine dimineață.

— Mă întreb ce vor zice ceilalți !

— Te rog, nu spune încă nimănui, stăruia ea. Crede-mă, aș prefera să nu spui nimic ! Mai tîrziu, cînd nu va părea prea neașteptat ; oamenii sînt atît de absurzi !

— Și n-o să-i spui nici lui Janet ?

Ea șovăia.

— Nu ! Să ținem secret pînă mă întorc.

— Dar cînd te întorci ?

— Oh ! Curînd. Cred că în cîteva zile. Dar trebuie să plec la prietena mea din Brighton. Se bizuie pe mine.

Era de ajuns pentru el — și de fapt chiar îi plăcea să existe o taină între ei.

— Da, ai dreptate, consimți din inimă.

Se auzi din nou zarvă în Duck Square, asemenea unor valuri rostogolindu-se, amenințător. Hilda se înfioră. Focul se stinsese în sobă și de afară pătrundea frigul nopții.

— S-a întunecat, zise ea. Trebuie să plec ! Am de împachetat... Oh, bieții oameni ! Mi-e teamă să nu fie vreunul rănit !

— Am să te conduc, șopti el ținînd-o strîns, simțînd nevoia s-o aibă în stăpînirea lui.

— Nu. Mai bine nu. Prefer să plec singură.

— Serios ?

— Serios !

— Dar cine o să te conducă pînă la gara din Knype ?

— O să vină Janet cu mine.

Dar se ridică fără tragere de inimă. În întuneric, erau unul pentru celălalt doar siluete nelămurite. Edwin scăpără un chibrit care-i orbi, și se stinse cînd ajunseră pe coridor...

După plecarea ei, rămase cu capul descoperit în ușa deschisă. Sus, pe Duck Bank, putea desluși sub felinar un grup de greviști agitîndu-se și strigînd, amenințînd doi polițiști ; ceva mai departe, spre Moorthorne Road, alergau alți greviști. Obloanele de la Duck Inn, de cealaltă parte a pieței, asupra cărora cădea o lumină gălbuie, păreau să ascundă conspirații și orgii tănuite. Și tot fundalul acesta sumbru, plin de primejdii, nu făcea decît să mărească intensitatea emoțiilor lui, involburîndu-le într-un extaz și mai straniu. Se gîndi : „Va să zică, mi s-a întîmplat și mie, în sfîrșit... lucrul acesta atît de important pentru oricine ! Am sărutat-o ! E a mea ! E minunată, minunată ! N-aș fi crezut. Să fie oare adevărat ? Chiar mi s-a întîmplat ?“ Era ceva care depășea puterea lui de

crezare... „Dumnezeule ! Am uitat complet de inel ! Frumoasă încurcătură !“... Se și vedea însurat. Se gândi la maimuțărilele caraghioase ale Clarei, cu plodul ei plictisitor. Și se mai gândi la taică-său, și la umilințele ce-l așteptau. Dar în seara asta era bărbat. Ea, Hilda, cu independența și aerul ei misterios, îl făcuse să se simtă deplin mîndru că e bărbat. Și descoperi că unul din principalele atribute ale unui bărbat este o imensă tandrețe.

Capitolul XXI • CĂSĂTORIA

I

Se simțea mai curînd mîndru și frămîntat, decît fericit. Partea romantică a întregii întâmplări și taina în care era învăluită îi stîrneau mîndria ; ca și marile în-sușiri ale Hildei. Misterul ce o însoțea îl frămînta, iar absența ei transforma în nefericire izbînda sa. Toată ziua de vineri se gândi : „Miine e sîmbătă, și voi primi o scrisoare de la ea, împreună cu adresa.“ Hotărî că era cu neputință să-i sosească scrisoarea vineri seara, dar cînd ultima cursă a poștaşului se apropie, începu să se agite, rămînînd dezamăgit cînd văzu că nu-i adusese nimic. Teamă, care dăinuise într-o mică măsură tot timpul, se umflă deodată într-o spaimă uriașă, la gîndul că s-ar putea ca nici sîmbătă să nu sosească nimic. În zorii zilei de sîmbătă, manevrele sale fură îngreuiate de faptul că nu știa dacă-i va scrie pe adresa prăvăliei, sau acasă. Se pregăti însă pentru orice eventualitate, luînd micul dejun la ora șapte, sub pretext că are ceva urgent de făcut la prăvălie. Terminase de mîncat la șapte și jumătate, și aștepta acum poștaşul, a cărui rută o putea urmări de la fereastra sufrageriei. Cînd sosi poștaşul, coborî cu un calm prefăcut pînă în hol, spunîndu-și că dacă scrisoarea nu era în cutie, o va găsi la prăvălie. Dar era. Recunoscî prin plasa de sîrmă scrisul lăbărțat de pe plic. Înghăță scrisoarea și se furișă sus în camera lui, ca o vulpe cu prada în bot. Sosise, deci ! Avînd scrisoarea în siguranță în mîinile lui,

recunosc deschis că se îndoie tare mult de promptitudinea cu care va sosi.

„59 Preston Street, Brighton, 1 a.m.

„Iubitule, — Aceasta e adresa mea. Te iubesc. Fiecare părticică din mine îți aparține doar ție. Scrie-mi. — H. L.“

Asta era tot. Dar îi ajungea. Tonul scrisorii îl fermeca. Și îl speria. Dar îi amintea de buzele ei. Începuse și el să-i scrie o scrisoare. Vedea însă acum că ceea ce așternuse pe hîrtie era prea rece ca să-i exprime sentimentele. Rîndurile Hildei îi schimbară brusc și total părerile despre felul cum trebuie compusă o scrisoare de dragoste. „Fiecare părticică din mine îți aparține doar ție.“ Cît de frumos, de puțin convențional, de caracteristic felului de a fi al Hildei ! Avea convingerea, mai mult decît oricînd, că era unică. Fiorul divin îl cuprinse din nou, și înflăcărarea îl purtă pînă pe culmile pasiunii. Cît romantism, cîtă rezervă, cît mister, cîtă ardoare ! Coborî pe Trafalgar Road cu scrisoarea în buzunar, și la un moment dat o scoase s-o mai citească o dată pe stradă. Rațiunea îi spunea că nu trebuie să facă asta, dar Edwin nu mai era stăpîn pe faptele sale. Stifford, venind la prăvălie la opt precis, rămase oarecum surprins să-l găsească pe fiul patronului instalat în firida ce servea de birou, scriind la lumina becului de gaz, căci obloanele nu fuseseră încă ridicate. Edwin scrisese și terminase prima sa scrisoare de dragoste, tocmai cînd tatăl său intra în birou. Din cauza crizelor sale biliare, Darius nu mai pusese piciorul în firidă de cînd fusese sanctificată de Hilda. Edwin, ieșind din despărțitură, aruncă o privire spre spinarea bătrînului și gîndi disprețuitor : „Ah ! Habar n-ai, rinocerule, că acum mai puțin de două zile, ea și cu mine, chiar pe locul ăsta...“

De îndată ce tatăl său o porni în inspecția matinală la atelierele tipografice, alergă să trimită scrisoarea. Nu putea fi liniștit pînă n-o vedea pusă la poștă. Acum, cînd întîlnea pe stradă bărbați cam de vîrsta și condiția lui, se tot întreba ce știu ei oare despre dragoste și despre femei. Și i se părea de-a dreptul imposibil să mai fie și altcineva într-un oraș ca Bursley-ul, care să fi trecut prin momente atît de extraordinare, de stranii și minunate ca acelea prin care trecea el acum. Totuși, rațiunea îi spunea că probabil

se înșală. Cu toate astea, rațiunea îl lăsa să creadă că nici o fată din Bursley nu-i scrisese vreodată logodnicului ei : „Te iubesc. Fiecare părticică din mine îți aparține doar ție.“

Cea de-a doua scrisoare a Hildei sosi abia marțea următoare, cînd tocmai începuse să fie cuprins de temeri și îndoieli. Da, îndoieli ! Nici o făptură rațională n-ar fi putut să fie mai loială decît Edwin, dar micile îndoieli continuau să apară și să se spulbere. Nu le putea controla. A doua scrisoare era aproape tot atît de scurtă ca și prima. Nu-i spunea nimic decît că-l iubește, că era foarte necăjită de situația prietenei ei, și că scrisorile lui îi priciruiau o mare bucurie. Primise în fiecare zi cîte o scrisoare de la el. Cînd îi răspunse la cea de-a doua scrisoare, strecură și o ușoară aluzie, printre rînduri, că scrisorile ei erau cam scurte și rare. Ea îi răspunse : „Pur și simplu, nu pot scrie scrisori. Nu e în firea mea. Nu-ți dai seama după scrisul meu ? Nici măcar ție ! Trebuie să mă iei așa cum sînt.“ Dar trei zile la rînd îi scrisese zilnic. Edwin era unul din oamenii care învață repede, acceptînd faptele. Și acum învăța lecția profundă că un om trebuie acceptat sau respins în întregime și că nu poți schimba pe cineva numai pentru că-l iubești. Într-adevăr, vedea în fraza ei — „Trebuie să mă iei așa cum sînt“ — accentele înțelepciunii originare, fundamentale, care izvoră din însăși rădăcinile vieții. Și se supuse. Uneori se revolta : „Dar nu se poate să nu găsească cinci minute pe zi ca să-mi scrie două rînduri ! Ce înseamnă cinci minute ?“ Cu toate acestea, se supuse. Și îi veni și mai ușor cînd compară reacția Hildei cu greutatea cu care Maggie, sora lui atît de lipsită de romantism, se apuca de cîte o scrisoare, trebuindu-i douăsprezece pînă la douăzeci și patru de ore ca s-o termine. Și toată vremea umbla și se văita : „Zău că trebuie să scriu scrisoarea asta... Vai de mine ! Nu m-am apucat încă să scriu scrisoarea.“

Acum toată viața părea să se petreacă la poștă, factorii fiind îngerii care-i ocroteau spiritul creator. Începu să se simtă tot mai nenorocit pe măsură ce se convingea că ființa iubită îl trata cu cruzime. Timpul se scurgea cu greutate. În cele din urmă se împliniră două săptămîni de cînd era logodit. Joi ar fi trebuit să sosească o scrisoare.

Dar nu sosi. Nici vineri, și nici sîmbătă. Duminică negreșit va sosi. Dar nu sosi nici duminică. Se hotărî să-i telegrafieze luni dimineața. Încrederea lui, deși curajoasă, avea nevoie de ajutor ca să reziste tuturor cohortelor chinuitoare de îndoieli trecătoare. Duminică seara, ca pentru a-și întări puterile, se hotărî, dintr-o dată, să apuce taurul de coarne. O să stea de vorbă cu taică-său. Mentalitatea tatălui său constituia miezul problemei dificile care-l tulbura cel mai mult — și își puse în gînd să dea asaltul de îndată, pe loc.

II

În ultimii ani, Darius Clayhanger nu se mai ducea la capelă duminică seara. Dimineața se ducea încă destul de regulat, dar acum prefera seara să stea în salon, de obicei singur, și să citească. În zilele lucrătoare nu folosea niciodată salonul, unde de fapt nu se făcea decît rareori focul. Era deprins să aibă doar o singură cameră de zi și, în afară de duminici cînd se străduia să-și îndrepte gîndul spre casa pe care o construisese, refuza să-și complice existența utilizînd toate resursele pe care i le furniza aceasta. Copiii săi n-aveau decît ; el, însă, nu. Se simțea destul de mîndru că avea un salon, dar era prea mîndru ca să folosească salonul altfel decît în împrejurări ceremonioase. După ceai, cam pe la șase fără un sfert, cînd cei ce se duceau la capelă își puneau în grabă mănușile, se așeza într-un fotoliu confortabil, cu „The Christian News” și cu un cuțit de tăiat hîrtie — lung, de fildes, și aproape tot atît de fioros ca un iatagan. „The Christian News” era o revistă săptămînală religioasă de un tip nou. O edita un oarecare domn James Bott, și-i dădea lui Dumnezeu și tainelor vieții religioase o actualitate strălucită, plină de proșteime. Copiii lui Darius o condamnaseră pe vecie încă de la primul număr, în care Clara găsise, într-un raport al unei importante întruniri de binefacere, următoarea frază : „Printre cei prezenți se aflau prințul de Wales și domnul James Bott.” Atît de pripită și de nedreaptă este firea copiilor, încît această singură frază a distrus cariera revistei „The Christian News” în rîndul tinerei generații. Dar lui Darius îi plăcuse revista, și con-

tinua să-i placă. O savura. Petrecea o oră și jumătate citind-o. Ba mai mult, îi plăcea să-i taie și foile. O dată Edwin vrusese să se amuze, și tăiasse foile într-o simbătă după-amiază ; Darius s-a pomenit duminică seara că nu poate să-și folosească cuțitul de tăiat hîrtie, și a făcut mare tărăboi : „Cine s-a jucat cu revista mea ?“ Darius își apăra revista chiar de propria-i tentație, pînă duminică seara ; pînă atunci nu o atingea. Era un obicei care dăinuia de ani de zile — dar nu-și pierdea farmecul. Și Edwin nu înceta să se minuneze ce plăcere putea găsi taică-său într-o activitate atît de monotonă și de plicticoasă.

Și tocmai acest sacrosanct ritual de citire a revistei „The Christian News“ s-a găsit Edwin să-l tulbure, în urma hotărîrii sale bruște și capricioase. Maggie și doamna Nixon plecaseră la capelă, doamna Nixon avînd privilegiul, în virtutea vîrstei, ținutei, mantoului și reputației ei, să meargă pe Trafalgar Road alături de stăpîna ei într-o seară de duminică, fără a jigni sensibilitatea orașului. Nepoatei ei, logodită la o vîrstă absurd de fragedă, doamna Nixon îi îngăduise să se ducă însoțită de logodnic la slujba de seară de la biserica anglicană din Bleakridge, cu făgăduiala că va fi înapoi la opt fără un sfert ca să servească la cină. Casa era cufundată în tăcere cînd Edwin ieși înfierbîntat din odaia lui și coborî scările. În hol, becul cu gaz ardea cu flacără coborită, pentru economie, în dosul sticlei pătate. Ușa salonului nu era închisă. O clipă, în fața ușii șovăi ; putea să audă tic-tacul liniștit al ceasului din bucătărie și să vadă pe perete licărirea purpurie a focului din bucătărie. Apoi intră, cu un aer nesigur și cu un sentiment de stinghereală.

Tatăl său părea să se simtă bine ; își pusese picioarele în papuci pe grătarul căminului, capul era sprijinit confortabil de o pernă, cuțitul lung de tăiat hîrtie stătea pe genunchi. Încăperea era încălzită și bine luminată. Darius se întoarse și, aplecîndu-și fața, privi spre Edwin pe deasupra ochelarilor noi cu rame aurite.

— Nu te-ai dus la capelă ? se încruntă el.

— Nu !... Ascultă, tată, vroiam să stau de vorbă cu dumneata.

Darius nu răspunse nimic, ci doar își îndreptă privirea de la Edwin spre foc, rămînînd încruntat. Nu-i plăcea că

fusese întrerupt din lectură. Edwin nu izbuti să închidă uşa din prima încercare, şi apoi, stăpînit de nervozitate, o trînti. Fără să vrea, se simţea ca un criminal. Se apropie şi îşi rezemă trupul zvelt şi deşirat de un colţ al vechiului pian.

III

— Ei bine ? mîrîi Darius nerăbdător, aprig chiar. Se vedeau nu o dată pe săptămînă, ci aproape ceas de ceas în fiecare zi, aşa încît erau sătui unul de prezenţa celui alt.

— Ce-ai zice dacă aş vrea să mă însor ?

Fraza asta căzu din gura lui Edwin ca un trăsnet. Şi, în timp ce o rostea, se făcu roşu ca racul. În fundul inimii, se ocăra din răputeri.

— Deci, asta era ? mîrîi din nou Darius.

Se aplecă şi apucă vătraiul, nu într-un gest ameninţător, ci pentru că era şi el nervos. De cîte ori discuta cu fiul său, nu mai avea aceeaşi încredere în sine, după furia de pomină a lui Edwin cînd fusese bănuít de furt ; deşi, în aparenţă, relaţiile dintre ei se bizuiau ca şi înainte pe muştruluiiala lui şi supunerea lui Edwin.

— Păi... şovăi acesta. Şi se gîndi : „La urma urmei, toţi oamenii se căsătoresc. N-ar fi o crimă.“

— După cine ţi s-au aprins călcîiele ? întrebă Darius duşmănos.

În loc să se înduioşeze auzind că e vorba de dragoste, înţelegînd că fiul său trecuse prin minunate ceasuri tainice, instinctiv şi fără nici o raţiune el se înăspri şi transformă totul într-o jignire. Vestea nu-l impresionase şi nu-i trecu prin gînd să-şi aducă aminte că-şi făcuse şi el cîndva planuri de căsătorie. Era un om pe care viaţa îl izbise fără milă cam cu o jumătate de veac în urmă.

— Mă gîndeam doar aşa, vorbi Edwin stingherit — neghiobul nu avea măcar atîta minte încît să stea pe un scaun — mă gîndeam doar aşa, ce-ai avea de zis dacă aş vrea să mă însor ?

— După cine ţi s-au aprins călcîiele ?

— Ei bine, încă nu pot spune că e ceva... cum s-ar spune, stabilit. De fapt, nici nu vreau să se afle încă nimic. Dar e vorba de domnișoara Lessways, tată... Hilda Lessways, o știi.

— Cea care a venit zilele trecute în prăvălie ?

— Da.

— De când durează idila voastră ?

Edwin își aminti de vorbele Hildei.

— Oh ! De peste un an. (N-ar fi putut să-i spună „de patru zile“). Te rog să nu uiți că e strict confidențial. Nimeni încă nu știe absolut nimic, nimeni ! Dar, firește, m-am gândit că ție ar trebui să-ți spun. Numai să nu mai povestești și altora.

Încerca stăruitor să discute ca de la bărbat la bărbat. Dar nu izbuti. Nu vedea nici o licărire de înțelegere pe trăsăturile sumbre ale tatălui său, așa încît reveni, pe nesimțite, în postura copilului al cărui drept la o existență de sine stătătoare nu fusese niciodată recunoscut oficial.

Ceva meschin din lăuntru lui — ceva din meschinăria care îi împingea uneori pe oprimați — îl făcu să adauge :

— Are un venit personal. Tatăl ei i-a lăsat niște bani. (Se gândise că asta îl va îndupleca pe Darius.)

— Știu totul despre tatăl ei, spuse Darius cu un râs batjocoritor. Și despre tatăl tatălui ei !... Ei bine, băiete, ai să faci cum știi.

Păru că problema nu-l mai interesa. Edwin nu era prea surprins, căci pe Darius nu părea niciodată să-l intereseze altceva decît meseria lui ; dar se gândi cît de ciudată, aproape de necrezut, era purtarea bătrînului.

— Dar mă gîndeam la bani, zise el nesigur, schimbîndu-și poziția trupului.

— Ce-i cu banii ?

— Păi, zise Edwin, străduindu-se și neizbutind să găsească destul curaj ca să pună puțină asprime în glas, nu pot să mă însor cu un venit de șaptesprezece șilingi și jumătate pe săptămînă, nu crezi ?

La douăzeci și cinci de ani, după ce timp de nouă ani participase la conducerea și gospodărirea contabilă a unei întreprinderi tipografice și de papetărie, Edwin nu primea decît șaptesprezece șilingi și jumătate pe săptămînă, lu-

crînd şaizeci şi cinci de ore — şi asta numai pentru că după moartea tatălui său întreaga întreprindere urma să fie a lui, explicîndu-i-se că toţi banii economisiţi erau economisiţi pentru el. Din suma aceasta, zece şilingi îi plătea lui Maggie pentru casă şi masă, aşa încît îi mai rămîneau doar şapte şilingi şi jumătate pentru sufletul lui. Ca urmare nu se putea bucura de pic de independenţă înainte de moartea bătrînului, avînd deci un interes direct şi puternic ca taică-său să moară. Mai mult, tot viitorul lui şi toată munca neplătită din trecut depindeau cu totul de bunăvoinţa tatălui său. Dacă se certa cu el, putea să piardă totul. Edwin era unul dintre puţinii oameni cu vederi sucite, care nu socoteau aranjamentul perfect just, adecvat şi în conformitate cu precedente temeînice. Dar n-avea ce face. Tatăl său i-ar spune, şi i-o şi spusese, că nu se zbatuse, nu răbdase, nu avea nici o răspundere şi că, pur şi simplu, era un tînăr cocoloşit, crescut în vată.

— Am spus să faci cum ştii, repetă tatăl său.

— Dar cu leafa asta n-o să mă pot însura niciodată !

— Şi crezi, întrebă Darius încet, vorbind cu un dispreţ glacial, că dacă te însori, serviciile tale or să valoreze pentru întreprindere măcar cu un penny mai mult ?

Şi aşteptă răspunsul, cu calmul suveran al celui care îşi dă seama că nu i se poate răspunde nimic. Ar fi putut la fel de bine să-i lege mîinile la spate şi apoi să se distreze dîndu-i pumni în cap.

— Fac tot ce pot, zise Edwin cu umilinţă în glas.

— Şi cum rămîne cu obţinerea comenzilor ? întrebă Darius neîndurător. Nu ţi-am oferit două procente şi jumătate pentru fiecare client nou pe care-l aduci ? Şi cîţi ai adus ? Nici unul. Îţi ofer posibilitatea să cîştigi mai mult, şi tu n-o foloseşti. Preferi să umbli după fete.

Intr-adevăr, era un lucru care-l scotea pur şi simplu din sărite : că fiul său nu contribuia la mărirea beneficiilor, prin obţinerea de comenzi noi.

— Dar cum aş putea să obţin comenzi ? protestă Edwin.

— Şi eu cum le-am obţinut ? Cum ? Cineva trebuie să le obţină. Buzele bătrînului se strînseseră, şi revista „The Christian News“ îi tremură uşor în mîna stîngă.

De cîteva clipe ridicaseră amîndoi glasul. Darius, furios, se aplecă şi apucă cu cîşetele o bucată de cărbune aprins care căzuse pe lespede de faianţă şi scotea fum.

— Să-ţi spun ce-am să fac, zise el stăpînindu-se din răsputeri. E împotriva vederilor mele, dar am să-ţi măresc leafa la o liră pe săptămînă începînd de la Anul Nou — dacă lucrurile merg bine, fireşte. Şi să ştii că-i o sumă frumoasă, dă-mi voie să-ţi spun.

Vorbea foarte serios, aproape sincer. Nu-i plăcea să-i plătească în plus fiului său. Era convins că într-o lume ideală, fiii trudesec pe gratis pentru părinţii lor, care îi găzduiesc, îi hrănesc şi le lasă apoi moştenire întreprinderi prospere.

— Dar ce să fac cu o liră pe săptămînă ? întrebă Edwin, pe tonul plîngăreţ al celui ce pierde orice nădejde.

— Ce să faci cu o liră pe săptămînă ! repetă Darius, jignit de moarte. Dă-mi voie să-ţi spun că, pe vremea mea, un tînăr se însura cînd cîştiga o liră pe săptămînă, şi încă era bucurios ! O liră pe săptămînă ! încheie el cu o exclamaţie sardonică.

— Nu pot să mă însor cu domnişoara Lessways cîştigînd o liră pe săptămînă, murmură Edwin disperat, cu buza de jos tremurîndu-i. Ziceam că ar fi timpul să mă iei asociat !

S-ar putea chiar ca, în vreo clipă de nebunie, lui Edwin să-i fi trecut într-adevăr ideea prin minte.

— Aşa ziceai ? ripostă Darius.

Şi înverşunarea feroce a accentelor sale ascundea tot instinctul lui, puternic şi egoist, de posesiune absolută asupra întreprinderii, pe care practic o crease băieţuşul din Bastilia. Edwin nu înţelegea şi nici nu putea să înţelegească tăria aprigă a simţămîntelor tatălui său pentru întreprinderea lui. Chiar şi consimţămîntul tacit de a-i lăsa lui Edwin întreprinderea după moartea sa constituia în ochii lui Darius un gest de o nespusă mărînimie.

— Şi-apoi, va trebui să mobilez casa, şi aşa mai departe, urmă Edwin.

— Ce se-aude cu cele cincizeci de lire ? întrebă Darius tăios.

Edwin tresări. După scena de pomină de atunci, taică-său nu mai făcuse niciodată nici cea mai mică aluzie la suma încasată de la Societatea de construcții de locuințe.

— Da, n-am cheltuit încă totul, murmură Edwin.

Oricît și-ar fi stors creierii, proiectul de a se însura, de a închiria o casă și a duce o viață independentă îi apărea invariabil drept fantastic și absurd. Cine era el, ca să ceară atît de mult de la destin ? Nu izbutea să se vadă în postură de bărbat. În prezența tatălui său, nu se va putea simți niciodată bărbat. Rămînea copil, fără nici un drept moral sau material.

— Și dacă, așa cum spui, are și ea banii ei..., începu Darius — și rămase uluit cînd văzu că Edwin părăsește imediat odaia, închizînd ușa în urma lui.

Era ultima lui rămășiță de bun-simț care-l făcu să iasă în tăcere din odaie.

Abjectă, mizerabilă josnicie ! Își închipuia oare afurisitul de bătrîn că ar fi în stare să apeleze la soția sa, ca să-i pună la dispoziție mijloacele de trai pe care el nu i le putea oferi ? Ar trebui să-i spună cam așa soției sale : „Nu cîștig decît o liră pe săptămînă, dar cum tu ai bani, nu contează.“ Numai gîndul îl înfuria atît de tare, încît dacă ar mai fi rămas în odaie s-ar fi certat rău, și poate chiar ar fi plecat definitiv de-acasă.

În timp ce stătea furibund și neputincios în hol, se gîndi cu imaginația aprinsă de amintirea domnului Shushions : „Las' că ai să îmbătrînești și ai să *ajungi* pe mîna mea“ — își încleștă pumnii și dinții — „cînd ai să *ajungi* pe mîna mea, neputincios, pe legea mea, o să-mi vină și mie atunci rîndul !“

Și nu glumea.

V

Își luă paltonul și pălăria și, trîntindu-le la întîmplare, ieși în stradă. Înainte de a închide ușa, auzi ceasul din bucătărie bătînd șapte și jumătate. Cei ce se duseseră la capelă aveau să se întoarcă curînd, într-un șir subțire, în grupuri de cîte doi sau trei, pe Trafalgar Road.

Ca să nu întâlnească persoane cunoscute, coti pe o stradă laterală, ca să ajungă pe vechiul drum care era o prelungire a lui Aboukir Street. Acolo va fi în siguranță. Cu paltonul descheiat, își vârî mâinile în buzunarele pantalonilor. Se lăsase o seară rece și cețoasă. Era despărțit de restul omenirii prin obloanele semitransparente ale ferestrelor, pătrate luminoase pe fațadele sumbre și enigmatice ale caselor. Era singur.

Tot timpul simțise și știuse că la un moment dat avea să izbucnească această criză dezgustătoare. Nădăjduise că nu se va produce, dar nu crezuse. Și nu avea nici un remediu. Ce-ar putea să facă imediat, și încă să fie și eficient ? Era încredințat că tatăl său nu va ceda. De câte ori pînă acum se arătase taică-său inabordabil rațiunii, incapabil să accepte imperativul dreptății — și cazul de față era unul din acestea ! Știa că așa se va întâmpla, după anumite particularități ale tonului și gesturilor. O liră pe săptămînă ! Hai să zicem că s-ar despărți de tatăl său, într-o separare fățișă și declarată ; ei bine, multă vreme n-ar putea să cîștige mai mult de o liră pe săptămînă. Nici măcar cît un vînzător. Și, doar dacă l-ar angaja cineva director, n-ar putea găsi decît slujbe de vînzător. Cîte tipografii existau în cele Cinci Orașe care să aibă nevoie la un moment dat de un director ? Probabil nici una. Toate erau destul de modeste, conduse personal de proprietarii lor. Cea a tatălui său era printre cele mai mari... Nu ! Tatăl său îl crescuse și-l pregătise să devină un sclav iremediabil.

Și cum să discute cu Hilda o problemă atît de umilitoare ? Ar putea oare să-i spună : „Ascultă, tatăl meu nu vrea să-mi dea mai mult de o liră pe săptămînă. Ce ne facem ?“ Pur și simplu, nu știa ce să-i telegrafieze mîine.

Auzi niște pași grăbiți și apăsăți ajungîndu-l din urmă. Nu-și închipuia că cineva îl va tulbura din furia-i amară. Dar o mîină îl bătu pe umăr și un glas vesel zise :

— Hei, Edwin, încotro ai pornit-o pe drumul acesta într-o duminică seara ?

Era Osmond Orgreave care, după ce hoinărise prin partea de sus a orașului, dincolo de linia ferată de centură, ca să facă puțină mișcare, se întorcea acasă.

— Oh ! Nicăieri anume, zise Edwin cu glas stins.
— Îți faci digestia după masa de prînz, nu ?
— Da. Și Edwin adăugă pe un ton Țndiferent, ca să arate că dispoziȃia sa n-avea nimic neobișnuit : Urită vreme !

— Hai, vino puțin pe la noi, îl invită domnul Orgreave.

— Oh, nu ! zise Edwin dîndu-se înapoi.

— Haide ! haide ! nu se lăsă domnul Orgreave. N-ai să scapi, așa că nu te mai lăsa rugat. Janet e acasă — știi, e la fel ca tine și ca mine, soi rău — nu s-a dus la biserică.

Îl apucă pe Edwin de braț și cotiră în Oak Street pe la capătul de jos.

Edwin încercă să se împotrivească, dar domnul Orgreave, neputîndu-i desluși fața pe întuneric și neavînd de unde să știe că-l deranja, trecu cu ușurință peste protestele sale slabe și îl trase cu forța în grădină ; iar în hol îi scoase pălăria și îi luă paltonul. Domnul Orgreave, după ce făcuse o mulțime de treburi interzise, în acea zi de odihnă, își manifestă ospitalitatea plin de voie bună.

— Am adus un prizonier ! Aveți grijă de el ! exclamă, împingîndu-l pe Edwin în sufrageria mică și închizînd apoi ușa pe dinafară.

Înăuntru se afla Janet, de o amabilitate încîntătoare, privindu-l blind, mîngîietor. Dar lui i se păru că arată mai gravă ca de obicei. Edwin trebuia să joace rolul unui om căruia nu i se întîmplase nimic. Trebuia să se poarte ca și cum tatăl său ar fi fost cel mai bun și mai înțelegător tată din lume, ca și cum Hilda i-ar fi trimis scrisori lungi în fiecare zi, ca și cum n-ar fi fost logodit cu Hilda. Trebuia să vorbească, și abia dacă își dădea seama ce spune.

— Ai primit în ultima vreme vești de la domnișoara Lessways ? întrebă el pe un ton degajat, adică atît de degajat cît putea. Era un efort formidabil. Doar nu putea să vorbească despre vreme ori grevă ! Făcea tot ce putea.

Ochii lui Janet se tulburară. Vorbînd cu glas scăzut, îi zise, privind spre ușă :

— Îmi închipui că n-ai auzit. S-a măritat.

El nu se clinti.

— S-a măritat ?

— Da. Destul de neașteptată veste, nu ? Janet încercă să zîmbească, dar era grozav de stingherită. Cu un domn Cannon. Îl cunoaște de foarte multă vreme, mi se pare.

— Cînd ?

— Ieri. Am primit azi-dimineață cîteva rînduri. E încă secret. Nu le-am spus nici măcar părinților mei. Dar m-a rugat să-ți spun ție dacă te văd.

I se păru că citește milă în ochii ei.

Doamna Orgreave intră, zîmbind, în odaie.

— Văd, domnule Edwin, că nu te putem aduce aici decît cu forța.

— Cum vă mai simțiți, cu sănătatea doamnă Orgreave ? se ridică el s-o salute.

Trebuia într-un fel sau altul să iasă de-acolo !

— Mă scuzați, dar sînt nevoit să mă reped pînă acasă pentru o clipă, zise el după puțin timp. Mă întorc în trei minute.

Dar nu avea de gînd să se mai întoarcă. Ar fi spus orice minciună, numai ca să scape.

În odaia lui, privindu-se în oglindă, nu i se dezvălui pe chip nici un semn de suferință sau frămîntare. Vedea doar un chip obișnuit, blajin și nemișcat.

Și asta, de asemenea, o știuse ; simțise tot timpul că se va întîmpla : că Hilda nu va fi a lui. Toată idila era ireală ; nu era adevărată ; nu se petrecuse niciodată. Asemenea lucru nu i se putea întîmpla unuia ca el... Nu izbutea să-și adune gîndurile. Cînd încerca să se gîndească, vîrfurile capului părea că vrea să-i explodeze... Cannon ! Chiar în clipa asta era pe undeva cu acest Cannon... Stăruise în mod special să i se spună lui. Și, într-adevăr, i se spusese, înainte chiar ca doamna și domnul Orgreave să afle... Cannon ! Poate că tocmai acum se afla în brațele lui Cannon.

Se poate spune despre Edwin că noaptea asta o trăi din plin. În orice caz, soarta îl trezise din agonia pe care mulți oameni o numesc viață.

Buna Maggie, văzînd că Edwin nu venise la cină și că tatăl stătea posomorît, își zise, necăjită, că bărbații iar se certaseră. Și cum tatăl ei nu pomeni un cuvînt, înțelese că de data asta cearta era și mai serioasă decît data trecută.

Un singur lucru nu se potrivea cîtuși de puțin cu nici una din teoriile lui Edwin asupra dezastrului ce-l doborîse — și anume gestul divin al Hildei cînd se aplecase asupra domnului Shushions, în ziua centenarului.

Capitolul I • DUPĂ O ÎNMORMÎNTARE

I

Patru ani și jumătate mai târziu, într-o seară de marți din aprilie 1886, Edwin citea într-un fotoliu din odaia lui. Era întruchiparea însăși a confortului solitar. Fotoliul îl luase din sufragerie, fără să spună ceva și fără să ceară voie, și Darius parcă nici nu-i observase lipsa. Era un fotoliu adânc, făcut de cineva care cunoștea pozițiile firești ale trupului omenesc — tare unde trebuia să fie tare, și elastic unde trebuia să cedeze. Când te așezai, fotoliul îți împingea singur ușor capul pe spate și-ți ridica ușor genunchii în sus. Picioarele lui Edwin, în papuci, se odihneau pe o perniță, iar în fața perniței ardea o sobă cu gaz, bine înroșită. Soba, ca și fotoliul, fuseseră luate de Edwin pe cheltuiala tatălui său, fără ca acesta să știe. Soba ardea cu gaz, și umfla timp de trei trimestre nota de plată, dar Darius tot nu observase nimic. Nici măcar nu mai intrase de câțiva ani în odaia fiului său. Lună de lună, interesul lui pentru lucrurile înconjurătoare părea să scadă din ce în ce mai mult, concentrându-se tot mai complet asupra întreprinderii. Edwin citea, și deasupra capului jetul de gaz ardea într-unul din arzătoarele speciale ale lui Darius, luminînd pagina unei cărțuții din colecția „Biblioteca națională” a lui Cassell — o nouă serie de reeditări ieftine care făcuseră multă vîlvă în comerțul de librărie și printre cititori, dar pe care Darius se pare

că le ignorase cu totul, deși văzuse în casă și în prăvălie o mulțime de exemplare. Uneori Edwin era aproape convins că ar putea face orice chiar sub nasul tatălui său, pînă cînd bătrînul observa cine știe ce fleac neobișnuit, lipsit cu totul de importanță, și îl apuca furia, iar Maggie remarca liniștită : „Ți-am spus ce-o să se întîmple într-o bună zi“, scoțîndu-l din fire pe Edwin. Il enervau nu atît vorbele lui Maggie, cît mai ales lipsa ei de logică. Dacă taică-său l-ar fi prins satisfăcîndu-și un capriciu într-adevăr important și nebunesc, ca de pildă soba cu gaz cumpărată în contul părintelui său, atunci ar fi acceptat cu umilîntă aluzia triumfătoare a lui Maggie ; dar nu-l prinsese. Întotdeauna era cîte un fleac nevinovat, pe care și l-ar fi îngăduit și cea mai cuminte progenitură, care făcea să izbucnească furia explozivă a lui Darius.

În general, Maggie și Edwin se înțelegeau destul de bine. Numai în lucrurile mărunte armonia ce domnea între ei se tulbura. Și dacă Edwin se simțea exasperat că Maggie privea o ceartă prin prisma femeilor, Maggie era la rîndul ei revoltată de încăpățînarea lui, atît de caracteristică proștilor de bărbați, totdeauna greu de înțeles. O dată pe săptămînă, de pildă, cînd se făcea curat în odaia lui, se iscau invariabil discuții, Edwin nesuportînd „să se amestece cineva în lucrurile lui“. Îl enerva chiar și dacă fusese deranjată o perie de pe măsuța de toaletă. De asemenea, se arăta foarte „sucit cînd era vorba de mîncare“, precum și în legătură cu aerul curat. Mereu se plîngea de aer închis, în afară doar de cazurile cînd stătea între două uși deschise ; doar cînd vedea perdeaua sau oblonul mișcate de vînt se simțea liniștit că odaia era aerisită și sănătatea neprimejdută. Din cauza asta era tot timpul răcit, explicîndu-i totuși în mod savant lui Maggie că pentru un om cu bun-simț, răceala n-avea nici o legătură cu curenții de aer proaspăt. Maggie tăcea dar privea cu dispreț toată erudiția lui. Ceea ce îl enerva și mai mult. La răstimpuri, Maggie i-o spunea în față, pe un ton sardonistic, că se purta ca o fată bătrînă. Acuzația nu-l impresiona deloc, dar cînd, scoasă din sărite mai mult ca de obicei, i-o trîntea că era „exact ca taică-său“, atunci se simțea jignit.¹

Prima acuzație a lui Maggie avea oarecare temei, dacă te gîndeai la aspectul odăii lui și la faptul că-i plăcea tot mai mult să stea în ea singur. Un paravan ascundea patul și, pe acest paravan, erau agățate tot felul de hîrtiuțe cu însemnări de ținut minte ; se putea spune că împărțea odaia în dormitor și în cameră de lucru. Peste tot, lucrurile personale ale lui Edwin, mai mari și mai mici, erau aranjate în ordinea cea mai riguroasă ; odaia era plină și, dacă în ea ar fi stat orice tînăr fără înclinația de a deveni o fată bătrînă, totul ar fi zăcut alandala. Aranjamentul era complex și totuși practic pentru folosința zilnică, perfect organizat pentru confortul locatarului. Edwin se mișca printre lucruri cu gesturile iubitoare și sigure ale unui creator ; și mereu îi sporea perfecțiunea. Odaia devenise pentru el o pasiune.

De multe ori în cursul zilelor frămîntate, se gîdea la această odaie ca la un refugiu spre care se îndrepta seara grăbit. Urcînd scările după ce termina masa, inima o lua înaintea picioarelor, și ajungea înăuntru înainte ca mîna să fi deschis ușa. Apoi închidea ușa, ca și cum ar fi pus o pavază între el și o lume obositoare, dădea drumul la gaz și aprindea focul în sobă, cu un mic pocnet, și se așeza în fotoliu... În primele minute de citit își îngăduia, cu o plăcere precisă și conștientă, să-și lase atenția să hoinărească prin odaie, oprindu-se asupra volumelor grupate și orînduite și savurînd ordinea în care erau înșiruite. Și se gîdea : „Asta-i viața mea. Pentru asta trăiesc. E tot ce poate fi mai bun. Și de ce nu ?“ Seara, singur în camera lui, i se părea că rezolvase destul de onorabil problema pe care i-o pusese destinul. Neîndurător, își repeta că nu era făcut pentru căsătorie — știuse dintotdeauna că, pentru el, căsătoria era imposibilă, și ceea ce se întîmplase trebuise să se întîmple. Trăise cîteva săptămîni într-un paradis nesăbuit : asta era tot... Un proiect fantastic și o dezamăgire bezmetică ! Astfel își judeca idila. Măcar era mulțumit că nimeni, în afară de tatăl său, nu aflase, și chiar și tatăl nu știa cît de departe ajunsese. Simțea că dacă oamenii din tîrg ar fi aflat cum fusese părăsit, n-ar

fi putut să suporte umilința. În sinea lui se simțise îngrozitor de umilit ; dar își revenise în propriii săi ochi.

Abia printr-un proces foarte lent, încetul cu încetul, ajunsese să-și poată spune în fața oglinzii : „M-am vindecat !“ Cine ar fi putut să-și dea seama mai bine decât el ? Nu mai vedea nici urmă din nefericita întâmplare pe chipul său. În afară de faptul că-și lăsase mustața, i se părea că de doisprezece ani chipul îi rămăsese neschimbat. Ciudat, suferința de atunci nu lăsase nici un semn ! Ce straniu, dar în lunile de după căsătoria Hildei, nici un cunoscut nu-l luase deoparte să-l întrebe : „Ce tragedie se citește pe trăsăturile tale ?“

Și, într-adevăr, nimeni nu bănuise nimic. Imaginea chipului său rămânea în mintea oamenilor multă vreme după ce trecuse pe lângă ei pe stradă, sau vorbise cu ei în prăvălie. Farmecul tristeții lui le stăruia în amintire. Dar și-l explicau ușor, zicându-și că fața lui avea o expresie melancolică firească — un accident care i se întâmplase la naștere ! Se bucura, fără să știe, de o bună reputație — oamenii apreciindu-l pentru discreția, timiditatea, îngăduința lui, ca și pentru superioritatea lui intelectuală. Multe fete se gîndeau nostalgic la el în timp ce le zîmbeau altor tineri, și chiar și sărutul dat altora îi era destinat lui, potrivit cunoscutelor procedee perverse ale dragostei.

III

Citea cu nesaț *Povestea unui poloboc* de Swift, savurînd cu un gust conștient pretentios și totuși tolerant aroma fină a unei capodopere. Prin tainicul lui entuziasm, rareori trădat de o vorbă față de un prieten, prelungea faima pe care o avea de la un veac la altul *Povestea unui poloboc*. Un scriitor rămîne clasic numai pentru că vreo cîteva sute de oameni ca Edwin, ici-colo în Anglia, îl gustă cu atîta nesaț încît plăcerea lor devine evlavioasă. Edwin, conform programului său, nu avea nici un drept să se distreze la ora aceea citindu-l pe Swift. Ar fi trebuit să-l țină în mîini pe impunătorul Hallam¹, pe care

¹ Henry Hallam (1777—1859), scriitor și istoric englez (N.T.).

îl găsea teribil de plicticos. Swift îl captivase însă și nu voia să-i mai dea drumul. Era una din consecințele accesibilității noii colecții editate de Cassell. Edwin s-a văzut silit să fie de acord cu Tom Orgreave (acum bărbat însurat), că nu erau cărți pentru un colecționar ; dar costau atât de puțin, și apăreau de sub tipar atât de des — o dată pe săptămână — și puteai să le ții atât de bine în mâini, încît nu prea putea să le reziste. Declara sus și tare că putea astfel să citească opere mai mici în clipele libere, oricînd, depășindu-și programul de lectură. Nu prevăzuse că Swift va face o breșă în programul său, pe care și așa nu se putea lăuda că-l respectă.

Dar continuă să citească liniștit, deși își dădea programul peste cap — simțind că va începe în viitorul apropiat o viață nouă, în care nu va mai neglija niciodată programele stabile. În mai puțin de o lună va împlini treizeci de ani. La douăzeci i se păruse că la treizeci de ani va fi bătrîn, sau măcar matur. Și iată că se simțea la fel de tînăr ca întotdeauna, chiar un copil, mai ales în fața tatălui său ; își dădea seama că noțiunile lui vagi după care viața s-ar sfîrși la treizeci de ani fuseseră copilărești. Cu toate acestea, începutul unei decade noi i se părea solemn, și avea de gînd să-l marcheze luînd hotărîri noi, mai ferme, de îndeplinire a unor programe și mai vaste. În ultimele săptămîni fusese ocupat, cu intermitențe, cu o treabă plăcută, încîntătoare — să alcătuiască un program ideal și să-și planifice orele libere, astfel încît să-l poată realiza. Trăia în visul și cu iluzia desăvîrșirii finale.

De mai multe ori, cu tot farmecul lui Swift, se uită la ceas. Acele trecuseră de la nouă la zece și zece minute. Și atunci, i se păru că aude zgomotul pe care îl aștepta. Sări în sus, puse un semn în carte, deschise larg fereastra și, ridicînd oblonul, scoase capul afară. Da, departe, peste deal, se puteau auzi strigăte înăbușite de distanță, astfel încît sunetul ajungea lin și ușor :

„Signal !“ „Signal !“ Ediție specială ! „Signal !“
Și-apoi, niște vorbe nedeslușite.

Se auzeau tot mai aproape prin aerul nopții.

Inchise fereastra și părăsi odaia. Pînă și glasul îndepărtat al vînzătorilor de ziare trezi în el o emoție plăcută.

Se scotoci în buzunare. N-avea nici o monedă de jumătate de penny sau măcar de un penny — așa i se întâmpla mereu — și vânzătorii de ziare, cu veștile lor prețioase, nu vor sta să-i numere restul.

— Aveți o monedă de-o jumătate de penny ? Repede ! strigă el dînd buzna în bucătărie, unde Maggie și doamna Nixon se îndeletniceau domol cu cine știe ce treabă domestică fără sfîrșit, printre pînzeturi albe împrăștiate peste tot.

— Pentru ce-ți trebuie ? întrebă Maggie mecanic, cău-tîndu-se pe sub șorț.

— Pentru ziar, zise el.

— La ora asta din noapte ? N-o să mai găsești la ora asta ! zise Maggie, în simplitatea ei.

— Hai, dă-mi odată !

Și bătu din picior cu nerăbdare. Era pur și simplu uluit în ce ignoranță trăia Maggie — și totuși trăia bine, mulțumită. Edwin umplea casa cu ziare, și ea nu se uita niciodată în ele, nici nu-i trecea prin cap să le răsfoiască, decît uneori se uita în „Signal“ pentru anunțul vreunei nunți sau al unui bazar. În care caz arunca o clipă privirea la ceea ce se petrecea în lume, cu o naivitate blajină, șocată de lucrurile cumplite care păreau să se petreacă acolo, ca după cinci minute să uite iarăși totul. Toată Anglia, Irlanda și Scoția nu se culcaseră în noaptea aceea, așteptîndu-i pe vânzătorii de ziare — dar pentru Maggie era o noapte ca oricare alta ! Și totuși, citea destule cărți.

— Iată un penny, zise ea. Să nu uiți să mi-l dai înapoi.

Edwin alergă afară cu capul descoperit. În colțul străzii mai aștepta cineva. Acum se auzeau deslușit cuvintele :

— „Signal“ ! Ediție specială ! Proiectul de autonomie prezentat de Gladstone. Textul pe larg. Cuvîntarea lui Gladstone. Specială !

Siluețele întunecate se apropiau în fugă, oprindu-se la numeroase porți, și glasurile lor răgușite spintecau noaptea. În clipa următoare trecură pe lîngă el, ca un vîrtej, și Edwin, împreună cu omul de alături, se pomeniră cu cîte un ziar fluturîndu-le în mînă, fără să știe cum ! Era cea mai neceremonioasă tranzacție de „apucă și dă“ care se putea închipui. Peste cartierul Bleakridge se așternu

din nou tăcerea, porțile se închiseră, în timp ce strigătele coborau, gălăgioase, în Bursley.

— Unde-i tata ? întrebă Maggie cînd îl auzi pe Edwin în hol.

— Nu s-a întors încă ? răspunse Edwin cu nepăsare, în timp ce urca scările cu ziarul așteptat.

În odaia sa se așeză din nou sub becul cu gaz și deschise fremătînd ziarul subțire. Da, iată — coloane întregi, cu litere mici ! Cu o oră sau două în urmă, Gladstone vorbise în Parlament, și ca prin magie, întregul discurs, cu toate întorsăturile de frază ale stilului său întortocheat, se afla în odaia lui Edwin. Începu să citească cu nesaț. Nu că l-ar fi preocupat în mod special problema irlandeză ! Adevărul era că-l pasionau veștile mari, veștile mult așteptate. Știa să reacționeze cu emoție la un eveniment important. S-ar putea spune că plăcerea sa avea ceva din voluptatea emoției artistice.

Și-apoi, începuse să-l atragă tot mai mult politica. Îl preocupa, iar uneori chiar îl obseda. Și asta, deși nu făcuse aproape nimic cu prilejul ultimelor alegeri, și stîlpii clubului liberal începeau să-l bănuiască de moliciune, și că-i va urma tatălui său.

Pe cînd citea discursul, desprinzîndu-i încet semnificația din încîlceala cuvintelor, i se părea de necrezut. Un Parlament la Dublin ! Irlandezii să-și fixeze singuri impozitele, după bunul lor plac ! Irlandezii să controleze poliția regală irlandeză ! Deputații irlandezi să se retragă din Parlament ! O națiune separată ! Firește, Gladstone nu vorbea serios ! Proiectul îi părea la fel de ireal ca și căsătoria cu Hilda. Nu-l convingea. Era prea frumos pentru a fi adevărat. Nu se putea concretiza. Și totuși, pe măsură ce privirea, parcurgînd avidă rîndurile, ajunse la capătul de jos al primei coloane și sări, cu un foșnet de hîrtie, la începutul următoarei, și apoi al celeilalte, senzația de ireal se depărtă. Era de acord cu principiile proiectului de lege și cu toate amănuntele lui. Orice propunere a lui Gladstone se bucura de întreaga sa adeziune. Era convins dinainte ; aproba dinainte. Ceea ce-i lipsea era credința. Și frazele acestea, susținute de imaginea sa despre

vîrstnicul legiuitor ce domina Parlamentul și de legenda miraculoasă a puterii sale divine de orator — frazele acestea lungi, maiestroase, confuze, îi dădură credința. Începînd din acea clipă, deveni un adept înfocat al autonomiei Irlandei. Rațiunea putea sau nu putea să aibă vreun amestec aici, dacă circumstanțele ar fi fost altele ; dar în acest caz nu a avut nici un amestec. Ajungea credința. De acum înainte, orice discuție despre autonomia Irlandei avea să-l supere, și cu greu putea să creadă despre adversarii autonomiei că nu erau fie proști, fie nesinceri. Autonomia Irlandei făcea parte acum din religia lui, dincolo și mai presus de orice argument.

Se întrebă ce s-o fi spunînd la clubul liberal, și zîmbi cu dispreț la gîndul limbajului necuviincios care însuflețea ambianța luxoasă și greoaie de la clubul conservator, unde cîrciumari de frunte se adunau după ora unsprezece să-și exprime sprijinul față de stat, aranjînd cu acest prilej și cîteva rămășaguri cu clienții amatori. Recunosc, pe măsură ce importanța deosebită a nopții îi apărea limpede din cele scrise în ziar, că ar fi trebuit să fie în seara aceea la clubul liberal. Fusesse rugat să vină, dar refuzase, pentru că fiecare marți, joi și sîmbătă și-o rezerva pentru studiu — sau pentru ce-și închipuia el că e studiu. N-ar fi încălcat regula nici ca să celebreze punctul culminant al carierei uluitoare a idolului său politic. Poate încă o dovadă că Maggie avea dreptate spunînd că era ca o fată bătrînă !

Știa ce va spune taică-său. Va fi furios. În furia lui necontrolată, taică-său îl va nimici pe Gladstone. Și atît de tare era dominat de el, încît ar fi fost în stare, de dragul lui Gladstone, să se prefacă jenat și chiar ușor rușinat față de tatăl său în legătură cu această sminteală despre autonomia Irlandei — să recunoască prin atitudinea sa stînjenită că era o sminteală. Știa prea bine că a doua zi dimineața, la micul dejun, în ciuda tuturor eforturilor va avea un aer vinovat cînd tatăl său va începe să tune și să fulgere. Ideea unui Parlament separat la Dublin și a unor impozite separate nu putea rămîne în picioare în fața miniei tatălui său...

Sub fereastră, jos în grădină, auzi deodată un geamăt ușor, de suferință.

— Ce naiba... ! exclamă el. Dacă ăsta nu-i bătrînul, să mă ia... ! Speriat, se uită la ceas. Trecuse de miezul nopții.

IV

Deschizînd ușa ce dădea spre grădină, îl văzu, pe terasa unde petrecuse primele clipe tainice cu Hilda, pe tatăl său aburcîndu-se cu greutate de pe ultima treaptă. Lampa nu fusese stinsă în hol și arunca o lumină slabă, suficientă însă ca să împrăstie întunericul de pe terasă și de pe o bucățică de grădină. Darius stătea tăcut, cu un aer nehotărît, cu fața chinuită, poate chiar deznădăjduită. Purta costumul cel mai bun, acela negru, un joben nou și mănuși noi negre, iar într-o mînă ținea un exemplar mototolit din „Signal“. Nu se uita la Edwin.

— Bună, tată ! zise Edwin, stăruitor. Nu te simți bine ?

Silueta greoaie intră în casă fără să scoată o vorbă, și Edwin închise și zăvorî ușa.

— Cum a fost la înmormîntare ? întrebă Edwin cu un aer cît mai nepăsător. (Un gînd îi trecu prin minte : „Sper că n-a tras o dușcă mai mult de data asta ? Oare de ce o fi intrat prin grădină ?“)

Darius gemu din adîncul rărunchilor.

— Bine, răspunse el, punînd într-un singur cuvînt melancolia cea mai profundă.

Cu patru zile în urmă, Edwin și Maggie îl văzuseră pe tatăl lor frămîntîndu-se din cauza unui zvon, auzit, întîmplător, căruia părea să-i acorde o importanță exagerată. Se spunea că bătrînul Shushions fusese găsit rătăcind, în ulitmul hal de decrepitudine, de către autoritățile însărcinate să se ocupe cu astfel de probleme ; îl duseseră la azil și acum era pe moarte. Darius primise vestea ca și cum i-ar fi fost adus un mesaj de către un călăreț, într-o melodramă. „Bastilia !“ exclamase el în șoaptă, și plecase îndată de acasă. Edwin, deși numele de Shushions îi amintea de momente pe care le trăise cu intensitate, era dispus

să privească situația cu resemnare. Firește, era păcat că domnul Shushions ajunsese la azil ; dar, la urma urmei, din cîte știa și putea presupune Edwin, azilul era la fel ca oricare altă casă pentru mintea unui senil. Astfel argumentase Edwin cu mult bun-simț, și Maggie se declarase de acord. Pentru ei, însă, azilul nu era decît un cuvînt. Nu le era teamă de azil mai mult decît de poliția secretă a cine știe cărei puteri străine ; iar despre primii ani din copilăria tatălui lor, știau prea puțin.

Domnul Shushions murise la azil și Darius îi luase trupul neînsuflețit și organizase înmormîntarea lui, care avea să fie și mai impresionantă prin procesiunea învățătorilor de la școala duminicală din Turnhill. Singurul aport al lui Edwin la funeralii s-a limitat la invitațiile la înmormîntare, în pregătirea cărora tatăl său dăduse dovadă de o iritabilitate mai supărătoare decît de obicei. Și acum, înmormîntarea se sfîrșise. Darius îi închinase întreagă acea marți a autonomiei Irlandei, și se întorcea acum acasă, la o oră neobișnuită și într-o stare neobișnuită.

Și Edwin, neputînd suferi sentimentalismul, și plin de înțelepciunea celor aproape treizeci de ani ai săi, îl compătimea senin pe tatăl său pentru că arăta atît de ridicol și grotesc. Știa prea bine că nu-l mai văzuse pe domnul Shushions decît la un an o dată ; ceea ce însemna că nu puteau fi prieteni apropiați, nici măcar prieteni ; ceea ce însemna că emoția tatălui său era absolut exagerată, doar o dovadă de sentimentalism. Istoria și biografiile citite îi spuneau că adesea tiranii duceau sentimentalismul pînă la absurd, și dintr-o dată se simți încîntat că știa să coreleze trecutul, în general, cu prezentul, în cazul de față. Ceea ce nu bănuia el era existența unor împrejurări care făceau din moartea domnului Shushions la azil cea mai dureroasă tragedie care i se putea întîmpla lui Darius Clayhanger.

— Să sting gazul, sau îl stingi tu ? întrebă Edwin, cu blîndețe și cu o tainică superioritate, fără să-și dea seama, cu tot aerul lui atotștiutor, că ființa din fața lui nu era un tipograf prosper și un tată tiranic, ci un băiețel slăbuț și zdrențăros care mai simțea încă gustul Bastiliei și o vedea încă pe maică-sa plîngînd la picioarele unui zeu puternic numit Shushions.

— Nu... nu știu, zise Darius, și iar suspină.

În clipa următoare se așează greoi pe trepte și începuse să hohotească de-a binelea. Pălăria îi căzu de pe cap și se rostogoli.

„Pe legea mea !“ își zise Edwin. „Va trebui să mă port cu el de parcă ar fi un copil !“ Se simțea uimit, și situația începea să-l intereseze. Ridică pălăria de jos.

— Ai face bine să nu stai aici, îl sfătui el. Intră puțin în sufragerie.

— Ce ? întrebă Darius cu glas stins.

„O fi surzit ?“ se gândi Edwin, și aproape că strigă :

— Ai face bine să nu stai aici. E frig. Intră puțin în sufragerie. Hai, vino.

Darius întinse mâna, cu un gest nespus de jalnic ; și Edwin, aproape înainte de a-și da seama ce face, o apucă și-l ajută pe taică-său să se ridice în picioare, conducându-l în sufrageria cufundată în semiîntuneric, unde Darius se lăsă să cadă pe scaun. Într-un colț al mesei i se lăsase niște pâine cu brânză, iar în cămin se mai zărea o licărire roșie. Edwin ridică flacăra lămpii și Darius clipi din ochi. Obrajii aspri erau uzi de lacrimi.

— Ar fi bine să-ți scoți paltonul, nu crezi ?

Darius clătină din cap.

— Atunci, poate vrei să mănânci ceva ?

Darius clătină iarăși din cap ; apoi își ascunse față în palme și izbucni în hohote de plîns.

Edwin nu știa ce să facă în această situație. Se simțea speriat, deși nu știa de ce. Ieși încet din odaie, urcă scările și bătu la ușa lui Maggie. Se văzu nevoit să bată de mai multe ori pînă-i răspunse.

— Cine-i acolo ?

— Ascultă, Maggie.

— Ce-i ?

— Deschide ușa, zise el.

— Poți să intri.

Deschise ușa, și în întunericul din odaie putu desluși vag un pat alb.

— A venit tata. E într-o stare destul de ciudată.

— Cum adică ?

— Păi, plînge întruna, și nu vrea să mănânce, nu vrea nimic !

— Bine, zise Maggie — și o siluetă albă se ridică din pat. Poate că ar fi mai bine să cobor.

— Coborî imediat, îmbrăcată cu un halat larg și în papuci. Edwin o aștepta în hol.

— Ei, tată, zise ea brusc intrînd în sufragerie, ce s-a întîmplat ?

Darius se uită la ea prosteste.

— Nimic, murmură el.

— Ai întîrziat cam mult, zic eu. Spune, ai mîncat ceva azi ?

El clătină din cap.

— Să-ți fac un ceai fierbinte ?

Bătrînul încuviință.

— Foarte bine, adăugă ea cu glas alinător.

Îndată după aceea, cu părul despletit căzîndu-i peste față, se aplecă deasupra focului care mai licărea și puse o ulcică cu apă pe foc, întețindu-l. Între timp Edwin se plimba fără rost prin odaie și Darius ședea nemișcat pe scaun.

— Ai văzut discursul lui Gladstone, tată ? Începu deodată Edwin, încumetîndu-se să discute un subiect teribil în acele împrejurări neobișnuite.

Darius parcă nici nu-l auzi. Edwin și Maggie schimbă o privire. Maggie îi turnă ceaiul într-o ceașcă mare, pe care o încălzise puțin punînd-o cu gura în jos pe capacul oalei. După ce i-l îndulci, îl gustă, ca unui copil mic, suflă în el și îi dădu ceașca ; încet, încet, Darius bău ceaiul, mai vărsînd puțin și pe de lături.

— Ai vrea acum să mînînci ceva ? îl îmbie ea.

O refuză.

— Foarte bine, atunci Edwin o să te ajute să urci sus.

Se purta cu el de parcă ar fi fost de ani de zile un invalid neputincios și slab la minte.

Porniră spre camera lui într-o adevărată procesiune, Maggie încheind alaiul. Dar la ușa sufrageriei, Darius, fără veste, se împotrivi, încercînd să se întoarcă : părea că vrea să spună ceva, dar nu putea. Își uitase ziarul. După ce-l apucă, îl ținu ca pe o comoară. Toți trei urcară apoi spre odaia lui. Ajunși sus, Maggie aprinse lampa. Darius se așeză pe marginea patului, cu privirile ațintite pe covor.

— Ai face bine să-l ajuți să se vîre în pat, îi murmură Maggie în grabă, și Edwin încuviință — cu un aer sigur — ca și cum ar fi vrut să spună : „Lasă totul în seama mea !“ Dar, de fapt, nu prea credea că va izbuti să-l culce pe taică-său în pat.

Maggie ieși.

— Ia să vedem, începu Edwin, n-ai vrea să scoatem paltonul ? Spre surprinderea lui, Darius se arătă cît se poate de ascultător. Cînd silueta greoaie, cu obrazii uzi, rămase în pantaloni, cămașă și ciorapi, Edwin zise : Acum te simți mai bine, nu-i așa ? Și silueta încuviință, dînd din cap.

— Atunci, noapte bună.

Edwin ieși pe palier și închise ușa. Dar cum nu izbutea să stea locului în odaia sa, se întoarce să vadă ce face taică-său. Ușa lui Maggie era închisă. Darius se culcase în pat, dar gazul ardea în lampă.

— Ai uitat să stingi lampa, zise el pe un ton binevoitor, micșorînd-o pînă rămase doar o pîlpîire albastră.

— Ascultă, băiete, îl opri bătrînul, pe cînd se pregătea să iasă din odaie.

— Da ?

— Ce-i cu legea autonomiei Irlandei ?

Avea un glas slab, copilăros. Edwin șovăi. Ziarul desena o pată albă pe canapea.

— Oh ! răspunse el cu glas liniștitor și totuși cu un aer protector, totul e cum se aștepta lumea. Mai bine lasă pe mîine.

Și închise ușa. Pe palier nu venea lumină decît prin ușa deschisă a odăii sale și din holul de jos. Coborî, zăvorî ușa de la intrare și stinse lampa din hol. Apoi urcă cu pas ușor și ascultă la ușa tatălui său. Nici un zgomot ! Se duse în odaia sa și începu să se dezbrace, ca apoi, pe jumătate dezbrăcat, să se furișeze din nou pînă la ușa tatălui său. Acum se auzea un sforăit greu, neregulat.

„Ciudată treabă !“ reflectă el, urcîndu-se în pat. Îi veneau tot felul de gînduri tulburătoare, dar nu toate îl mîhneau. Emoția sa avea chiar o nuanță plăcută, interesantă.

A doua zi dimineață Edwin dormi mai târziu ca de obicei. Rar i se întâmpla să se scoale sprinten din pat, și era lucru știut că dimineața cobora pe Trafalgar Road întotdeauna în mare grabă; oamenii începuseră să-i cunoască obiceiul. De multe ori taică-său ajungea la prăvălie înaintea lui, dar conștiința lui Edwin îi spunea că dacă Darius se ducea mai devreme din pasiune și plăcere, era treaba lui. Oficial, Edwin trebuia să înceapă lucrul la opt și jumătate.

Iar în dimineața asta, la opt și jumătate abia ieșea din baie. Întârzierea nu-l neliniștea, totuși; avea o scuză. Spera ca tatăl său să fie încă în pat, și se hotărî să se ducă să vadă. În cazul când bătrînul se arăta destul de înțeleghător, voia să-l sfătuiască să nu coboare din pat înainte de a i se aduce ceva de mîncare.

Dar, uitîndu-se pe fereastră în timp ce își încheia nasturele de la guler, îl văzu pe tatăl său, gata îmbrăcat, în grădină. Lucru straniu, Darius purta același costum de stofă neagră, și își tîra picioarele cu o încetineală penibilă, greoaie, de-a lungul aleii din capătul de miazăzi al grădinii. Ținea în mîna stîngă exemplarul din „Signal“, mototolit. Și, ca o încoronare a costumului ceremonios, o șapcă de pînză dădea capului său o înfățișare ridicolă. Privea țintă în pămînt, cu o expresie de deprimare absorbită și adîncă. Cînd ajunse la capătul cărării, privi în jur descumpănit, și apoi se întoarse, ca pe un pivot șubred, punîndu-se din nou în mișcare. Edwin rămase profund tulburat văzînd ciudățenia comportării sale. Și totuși, rațiunea încerca să convingă instinctul că n-ar trebui să fie tulburat. Neîndoielnic, Darius cel robust nu era bolnav. Nu putea fi vorba de ceva serios. Fusese prea hărțuit și obosit de înmormîntarea aceea; nimic altceva. Peste o zi va fi din nou, cu certitudine, patronul necruțător, concentrat asupra afacerilor și insensibil la stările emoționale ale altora. Cu toate acestea făcea o impresie ciudată, etalîndu-și acolo în grădină tristețea nemărginită.

O bătaie în uşă ! Edwin tresări.

— O clipă ! strigă el, ducându-se spre uşă şi deschizând-o cu grijă. În faţa uşii stătea Maggie.

— A venit mătuşa Clara ! zise ea în şoaptă, agitată. A venit pentru tata. Mai întârzii mult ?

— Pentru tata ? Cum pentru tata ?

— Se pare că l-a văzut aseară. A fost pe la ea. Şi e grozav de neliniştită.

— Oh ! Înţeleg ! se prefăcu Edwin uşurat. Maggie dădu din cap, încercînd şi ea să pară uşurată. Dar nici unul din ei nu se simţea liniştit. Mătuşa Clara să vină la opt şi jumătate ! Să neglijeze ceea ce nu neglija niciodată. — ritualul neabătut şi de obîrşie divină al curăţeniei zilnice şi al dereticatului la ea acasă !

— Cobor în citeva clipe, zise el. Tata e în grădină, adăugă, aproape cu blîndeţe. Cred că se simte bine.

— Da, întări şi Maggie, cu bucurie în glas, şi plecă, iar Edwin închise uşa în urma ei.

II

Doamna Hamps aştepta în salon. Alesese salonul pentru că era mai retras, mai potrivit pentru o discuţie în familie decît sufrageria — o încăpere unde la ora aceea era un du-te-vino continuu. Edwin îşi dădu seama pe loc că ea savura din plin împrejurările neobişnuite, umflîndu-le cît mai mult cu putinţă semnificaţia şi importanţa.

— Bună dimineăta, dragul meu, îl salută cu voce coborîită, încărcată de înţelesuri. Am simţit că trebuie să vin de îndată. N-am putut nici măcar să pun ceva în gură înainte de a veni aici — mi-am zvîrlit în grabă paltonul şi boneta, şi am venit. N-are rost să luptî împotriva a ceea ce simţi că trebuie să faci.

— Dar...

— Nu ţi-a spus Maggie ? Taică-tău a fost pe la mine aseară, tocmai cînd voiam să mă bag în pat. De fapt, aproape mă culcasem. L-am auzit bătînd în uşă şi am coborît şi am aprins lampa în antreu. „Cine-i acolo ?” am

zis. N-am primit nici un răspuns, dar am auzit pe cineva plîngînd. Am deschis uşa, şi era taică-tău. „Oh !“ a zis el. „Nu cumva te-ai culcat, Clara ?“ „Nu“, i-am răspuns eu. „Intră, te rog !“ Dar n-a vrut să intre. Şi nu părea deloc în apele lui. Nu l-am mai văzut niciodată în halul ăla. Întotdeauna a fost tare şi stăpînit. Ştiam că se dusesese la înmormîntarea sărmanului domn Shushions. „Bănuiesc că ai fost la înmormîntare, Darius“, am zis eu. Şi cum am zis asta, a izbucnit în plîns şi, împleticindu-se pe trepte, dus a fost ! N-am putut să mă iau după el, aşa cum eram îmbrăcată. Nu ştiam ce aş fi putut să fac. Dacă i se întîmpla ceva, nu ştiam ce *aş fi putut* să fac.

— Pe la ce oră a fost asta ? întrebă Edwin, mirîndu-se ce vroia să spună cu „dacă i se întîmpla ceva !“

— Ştiu eu, pe la zece şi jumătate, sau cam aşa ceva. La ce oră a venit acasă ? Foarte, foarte tîrziu, nu-i aşa ?

— Puţin după douăsprezece, răspunse el îndr-o doară.

Îi păru rău imediat că întrebuse cînd a fost bătrînul la mătuşa Clara. Era limpede că şi începuse să facă tot felul de presupuneri îngrozitoare în legătură cu intervalul misterios dintre zece şi jumătate şi miezul nopţii.

— Te-ai tăiat, dragul meu, îi arătă ea, cu mîna înmănuşată, la bărbie. Şi nu mă miră. Ce necăjit trebuie să fii ! Fireşte, Maggie este cea mai mare, şi toată lumea o apreciază, dar tu eşti fiul lui — singurul fiu !

— Ştiu, zise el, vrînd să spună că ştia că se tăiasse, şi îşi apăsă batista pe bărbie.

În sinea sa, clocotea de mînie şi blestema. Felul melodramatic cum murmurase la urmă „singurul fiu“ îl irita peste măsură. Pentru numele lui Dumnezeu, ce vroia să spună ? Adevărul era că, plăcîndu-i la nebunie crizele domestice, încerca acum să fabrice una ! Asta era ! O cunoştea bine. Erau momente cînd împărtăşea aversiunea lui Maggie faţă de doamna Hamps, şi acesta era unul din acele momente. Afurisită femeie — cu penele-i tremurînde la pălărie şi cu mirosul de şevro negru ! Se vedea cum savurează situaţia. Într-o fracţiune de secundă, Edwin se gîndi la tot felul de pedepse groaznice şi groteşti, cum ar fi, de pildă, să-i cadă deodată toate hainele cu care-şi înveşmînta văduvia sclivisită, odioasă. Şi to-

tuși, în mijlocul atîtor senzații — bărbia ce-l ustura, furnicătura prin tot corpul după baie, prospețimea plină de viață a dimineții, stinghereala crescîndă pricinuită de puținele ore de somn, ciudățenia situației de a sta în salon la ora aceea într-o discuție confidențială, ușoara neliniște pricinuită de taică-său la miezul nopții și acum sporită, în ciuda efortărilor lui mînioase de a evita să se molipsească de frămîntarea doamnei Hamps și, mai presus de toate, gîndul la tatăl său umblînd mohorît prin grădină — în mijlocul acestor senzații tulburătoare se afla tocmai ideea pe care i-o comunica cicălitoarea lui mătușă, atît de evidentă, încît nici nu trebuia rostită, apărînd lîmpede și dramatic : era singurul fiu.

— Nu trebuie să fii îngrijorată, vorbi el cît putu mai hotărît. Înurmîntarea l-a deprimat, asta-i tot. E adevărat că arăta puțin cam doborît aseară, și nu m-aș fi mirat dacă ar fi rămas în pat astăzi. Dar, după cum vezi, s-a sculat și a ieșit la aer. Amîndoi se uitară pe fereastra care dădea spre grădină.

— Da, murmură doamna Hamps fără prea multă convingere. Dar de ce plîngea ? Maggie mi-a spus că ea...

— Oh ! o întrerupse Edwin pe un ton cam repezit. Asta nu-i nimic. L-am mai văzut plîngînd și alte dăți.

— Serios ? Mătușă-sa părea uluită.

— Da. Cu ani în urmă. Nu-i ceva nou.

— E adevărat că-i foarte simțitor, păru să-și amin-tească doamna Hamps. E un lucru pe care uneori îl uităm. Bineînțeles, dacă tu spui că n-are nimic...

Se apropie de fereastră și, aplecîndu-se peste trepiedul care susținea un ghiveci cu flori înfășurat în hîrtie trandafirie, trase la o parte perdeaua albă și privi afară în tăcere. Darius trecea în sus și-n jos, întruna, pe cărăruia de la capătul grădinii ; mergea cu ochii în pămînt, avînd întipărită pe față o deznădejde dezolantă, iar cînd ajungea la capătul cărării, se întorcea cu aceeași încetineală, șovăitoare și anevoioasă. Îl văzu și Edwin. Amîndoi îl urmăriră o vreme — ca și cum l-ar fi spionat.

Deodată intră Maggie și anunță, cu o surescitare neobișnuită :

— Au venit Clara și Albert !

Imediat intrară Clara și soțul ei. Clara, îmbrăcată cu oarecare grabă și neglijență, ținea în brațe al treilea copil neîntărcat, și aștepta la toamnă pe al patrulea. Se maturizase, se făcuse mai voinică și, deși chipul drăguț și palid era cam colțuros, gesturile nestinjenite și trupul voinic al tinerei mame aveau un anumit farmec. Albert Benbow purta costumul de lucru, prăfuit cu argilă, al micului fabricant de ceramică plecat de la treabă pentru o jumătate de oră. Amândoi erau nemaipomenit de plini de importanță.

În stînghereala generală, Maggie luă copilul în brațe, în timp ce Clara și doamna Hamps se sărutau înduioșate, de parcă și-ar fi spus : „Ce năpastă s-a abătut asupra noastră.“ În aceste împrejurări, ar fi fost greu să întrebe amănunțit despre sănătatea copiilor, dar doamna Hamps izbuti să-și exprime toată sollicitudinea printr-o privire, o intonație, zăbovind mai mult cu îmbrățișarea. Clara semăna tot mai mult, cu cît treceau anii, cu doamna Hamps. Edwin rămînea adesea uimit cît de asemănătoare erau, copiii contribuind în mare măsură s-o apropie pe Clara de mătușa ei. Cele două femei puteau să discute la nesfîrșit, încîntate, tot felul de amănunte ale maternității și creșterii copiilor ; și-apoi mătușa Clara făcea daruri demne de reputația ei.

De îndată ce se sărutară — căci la atîta se mărginiră salutarile — Clara se întoarse brusc spre Edwin.

— Ce-i cu tata ?

— Oh ! A avut un mic șoc. Dar acum se simte mai bine.

— Fiindcă Albert a auzit... Și se uită la Albert.

Edwin rămase înmărmurit. Să fi auzit oare toată lumea din cele Cinci Orașe de boala tatălui său ? Își închipuise că Clara și cu soțul ei veniseră din cauza mătușii Hamps, care trecuse pe la ei în drum spre Bleakridge. Dar acum putea să-și dea seama, chiar și numai văzînd cît de speriată rămăsese mătușa-sa, că soții Benbow nu fuseseră chemați de nimeni.

— Ești sigur că se simte bine ? întrebă Albert, cu aerul lui superior, atotștiutor, care ascundea destulă tiranie și un pic de cumsecădenie.

— Fiindcă Albert a auzit..., zise din nou Clara.

Și așa aflară ce anume auzise Albert. La fabrica lui, un bătrîn muncitor olar din Turnhill, pomenise în treacăt dimineața că domnul Clayhanger se purtase destul de ciudat cu o seară în urmă, la Turnhill. Olarul nu văzuse nimic cu ochii lui ; doar auzise ce se spunea. Nu putea, și nici n-ar fi vrut să dea amănunte. Părea să aibă într-o mare măsură însușirea localnicilor de a trezi neliniștea cu cîte o informație, și apoi — ascunzîndu-se după tot felul de scuze ingenioase — de a nu mai spune nimic. În orice caz, Albert fusese îngrijorat și o făcuse și pe Clara să se sperie. Clara se gîndea să vină ceva mai tîrziu în cursul dimineții, dar ținea să vină cu ea și Albert ; iar cum acesta, prins cu treburi, nu putea lipsi decît o jumătate de oră la micul dejun, porniseră pe dată. Oh, și Clara trebuia să alăpteze pruncul, dar el o lămurise că putea la fel de bine să-l alăpteze și aici.

Înainte ca relatarea lui Benbow să ia sfîrșit, i se adăugiră amănunte din faptele știute de doamna Hamps, și apoi din episodul povestit de Edwin. Acum vorbeau toți, în afară de Maggie care încerca să liniștească pruncul.

Întinzînd mîinile, Clara luă copilul de la Maggie, fără a înceta să vorbească repede și însuflețit cu doamna Hamps, fără măcar să se uite ce făcea și, ținînd pruncul cu o mînă, cu cealaltă își descheie bluza și expuse fără sfială guriței lui lacom magnificul izvor de viață. Copilășul se liniști și începu să sugă, iar Clara zîmbi extaziată către Maggie, care îi întoarse zîmbetul. Era ciudat cum Maggie, acum o femeie la jumătatea drumului între treizeci și patruzeci de ani, înaltă, voinică, durdulie, matură, capabilă, blindă și plină de bun-simț — era ciudat cum nu reușea niciodată să se impună. Asculta ce se vorbea, fără a căuta să fie băgată în seamă, ceea ce îi și reușea întru totul.

Edwin simți din nou, așa cum îi dăduse de înțeles mătușă-sa și cum subliniau Clara și cu Albert, că răspunderea apăsă pe umerii lui și că toți nădăjduiau să

facă față situației. Așteptau să hotărască ce-i de făcut, el singur, și să pornească la treabă.

— Dar ce se poate face ? exclamă el, ca răspuns la o întrebare.

— Ce crezi, n-ar fi bine să chemăm un doctor ? întrebă Clara cu un aer ironic, de parcă ar fi spus : „Nu ți-a trecut prin minte pînă acum că ar trebui chemat un doctor ?“

Edwin protestă cu un gest de nerăbdare...

— La ce-i trebuie doctor ? Văd că umblă foarte bine pe picioare.

Cu toții îl urmăriseră în ascuns pe Darius, din dosul perdelelor.

— După cît se pare, se simte bine acum ! Asta așa-i ! recunosc Albert, revenind de la fereastră.

Observînd la cumnatul său tendința de a-și schimba radical atitudinea, procedeu obișnuit la el, și singurul care dădea variație siguranței de sine, i se adresă lui cu tonul și gestul stăruitor al unui bărbat față de alt bărbat, într-o societate de femei :

— Sigur că se simte bine ! E clar că aseară a fost tulburat. Dar își revine el. Tu ce părere ai, Maggie, crezi că are ceva ?

— Nu cred, afirmă Maggie, liniștită.

Vorbele ei avură mare efect.

— Firește, dacă ar fi să dăm ascultare tuturor zvonurilor ce se deapănă prin atelierele de olărie..., începu Edwin.

— Ai dreptate, Teddy ! consimți din inimă cumnatul său. Dar Clary s-a gîndit că ar fi bine...

— Firește, firește, zise Edwin împăciuitor, recunoscînd că vizita lor era întru totul justificată.

— Dar de ce și-a pus hainele cele bune ? întrebă pe neașteptate Clara, și doamna Hamps sublinie plină de simpatie importanța întrebării.

— Habar n-am ! zise Edwin. Dar nu poți să trimiți după doctor fiindcă cineva își pune hainele cele bune.

Maggie surîse, abia perceptibil, iar Albert izbucni în rîs. Clara se simți ușor iritată.

— Ce draguț e ! murmură doamna Hamps, mîngîind pruncul. Ei, și-acum trebuie să plec, suspină ea.

— O să vedem cum o să se simtă în zilele următoare, zise Edwin, asumîndu-și rolul plin de răspundere.

— Poate că ar fi mai bine să nu-i spuneți că am fost pe-aici, șopti doamna Hamps. Să plecăm fără să ne vadă. Anunț-o și pe doamna Nixon. E mult mai bine dacă el n-o să știe nimic.

— Oh ! mult mai bine ! întări și Clara.

Edwin trebui să admită că așa era ; și totuși, nu putea suferi înșelăciunea. Îi era silă să vadă pe chipul tinăr al surorii lui, ca și pe cel vîrstnic al mătușii, pornirea instinctivă spre înșelăciune, și chiar plăcerea de a se preta la minciună. Cele două vizite izbutiseră, într-un fel subtil, să-l jignească. Ce rost avea să alerge astfel cu toții la primul semn că taică-său nu se simțea bine ? Era firească îngrijorarea lor afectuoasă... Da, desigur, motivul nu putea fi tăgăduit. Cu toate acestea, simțea că nu-i plac intonațiile glasurilor, gesturile, șușotelile și privirile piezișe ale acestei adunări.

IV

În mijlocul ultimelor minute ale discuției, Albert zise :

— Ar fi bine să plecăm.

— Așteaptă o clipă, îl rugă Clara, arătînd cu un semn al capului spre copilul care încă mai sugea.

Atunci ușa se deschise, încet și cu grijă și, observînd cum se deschide, tăcură cu toții. În ușă apărură Darius. Plecase din grădină și intrase în casă, neobservat de nimeni. Se opri în prag, nemișcat, uluit, speriat, cu o expresie de adîncă tristețe pe fața-i colțuroasă, grosolană, plină de coșuri. Avea încă pe cap șapca aceea caraghioasă și ținea în mînă ziarul. Hainele-i erau mînjite. Ochii îi rătăceau pe rînd asupra fiecărui membru al familiei, de parcă ar fi zis, terorizat și totuși vag sfidător : „Ce-or fi uneltind împotriva mea ? De ce s-au adunat așa cu toții ?“

Doamna Hamps vorbi prima :

— Ei bine, frate, am trecut să vedem cum te simți după tărăsenia de ieri. Mi-am dat seama, firește, că aseară n-ai mai vrut să intri. Nu erai în apele tale.

Glasul ei strident și lingușitor, în dosul căruia părea că vrea să-și ascundă sentimentul de vinovăție, îi înfurie pe Edwin și pe Maggie. N-ar fi înșelat de fapt pe nimeni. Darius se răsuci pe călcie și se pregăti să iasă fără o vorbă.

— Unde te duci, tată ? întrebă Clara.

Bătrînul se opri, dar rămase tot încruntat.

— La prăvălie, murmură. Glasul îi trăda jalea cea mai adîncă.

Se speriară cu toții de glasul și înfățișarea sa. Nu era Darius cel pe care-l știau. Edwin simți limpede cît de zadarnice și lipsite de temei erau toate asigurările pe care tocmai le dăduse celorlalți.

— Încă nu ți-ai luat micul dejun, tată, zise Maggie pe un ton calm.

— Te rog, tată ! Te rog, nu pleca așa. Așteaptă să te simți bine, îl imploră Clara, repezindu-se spre el, cu copilul în brațe și apucîndu-l de mîneca hainei. Doamna Hamps îi ținu isonul, cît mai stăruitoare. Albert se mulțumea să repete : „Haide, tăticle ! Haide, tăticle !“

Edwin și Maggie rămaseră tăcuți deoparte.

Darius se uită lung la chipul Clarei, apoi privirea îi coborî la sînul ei și la pruncul care suga din răsputeri, ca pe urmă să se ridice spre penele de la pălăria doamnei Hamps. Expresia sa de suferință tragică nu se schimbase nici un pic sub avalanșa de dojeni și lingușeli dulcele pe care cele două femei o revărsau asupra-i. Deodată, din senin, izbucni în lacrimi nestăvilite și, clătînîndu-se pe picioare, se sprijini de perete. Îl luară aproape pe sus și-l așezară pe canapea, unde rămase nespus de umilit. Toți îi aruncau priviri dojenitoare lui Edwin, care tratase cu ușurință starea tatălui său. Iar Edwin se simțea rușinat și nespus de speriat.

— Te duci tu, sau mă duc eu să chemăm un doctor ? murmură Albert.

I

— Nu va trebui să se mai ocupe de afaceri, zise domnul Alfred Heve, doctorul, intrînd în salon unde aştepta Edwin, după ce-l examinase îndelung pe Darius.

Domnul Heve nu arborase obişnuitul său zîmbet blînd şi rafinat, factor atît de important în tratamentul pacienţilor ca şi al familiilor lor, pe care părea să-l fi deprins de la fratele său mai mare, vicarul bisericii St. Peter. Era un bărbat destul de tînăr, doar cu cîţiva ani mai mare decît Edwin, şi Edwin avea oarecare rezerve faţă de priceperea lui. În oraş existau alţi doi doctori pe care Edwin i-ar fi preferat, dar pe domnul Heve îl alesese taică-său pentru faima de a alina durerile de stomac, aşa că trebuise inevitabil să-l cheme acum tot pe el. Sosise cu un aer temător, neliniştit. Şi păruse vizibil nervos atunci cînd, răspunzînd la întrebarea lui Edwin, spusese : „Poate că ar fi mai bine să-l văd între patru ochi.“ Edwin avusese impresia că va asista la consultaţie. Închizînd uşa sufrageriei în urma lui Edwin, domnul Heve dăduse din cap jenat într-un mod curios, vădînd o mare stînjeneală. Şi uşa sufrageriei rămăsese închisă timp de o jumătate de oră. Iar acum, domnul Heve ieşise de acolo cu acelaşi aer încurcat.

— Indiferent dacă e de acord sau nu ? sugeră Edwin, cu un zîmbet uşor.

— Nu încape nici o discuţie ! spuse apăsător doctorul, fără să-i răspundă la zîmbet, care se stinse.

Stăteau amîndoi în picioare, lingă uşă. Edwin ţinea degetele pe clanţă. Se întreba cum ar putea să-l împiedice pe taică-său să se ocupe de afaceri, dacă el va hotărî să se ocupe.

— Dar nu cred că se va mai sinchisi de afaceri, adăugă doctorul.

— Nu ?

Domnul Heve clătină încet din cap. Una din calităţile domnului Heve, care îl cam enerva pe Edwin, era marea sa discreţie. Dar, de fapt, Edwin socotise totdeauna discreţia doctorilor cam exagerată. De ce oare nu putea Heve să-i spună clar şi făţiş la ce se gîdea ? Pentru că

avea, neîndoielnic, dreptul să afle !... Curios ! Și totuși, mult mai curios decît refuzul domnului Heve de a-i spune, era refuzul lui Edwin de a întreba. Nu se putea hotărî să-l întrebe pe Heve de-a dreptul : „Ei bine, ce are ?“

— Bănuiesc că-i vorba de un șoc, se încumetă Edwin. Domnul Heve își înalță bărbia.

— S-ar putea ca și șocul să fi contribuit puțin, admise el, cu îndoială.

— Și cît timp va trebui să fie ținut departe de afaceri ?

— Mă tem că nu se va mai putea ocupa vreodată de afaceri, zise domnul Heve.

— Serios ? murmură Edwin. Sînteți sigur ?

— Absolut.

Pe moment, Edwin nu simți din plin șocul acestei profeții. Într-adevăr, i se părea că știuse încă din noaptea trecută că tatăl său era condamnat ; i se părea că o știuse cu certitudine, din clipa cînd îl văzuse după înmormîntare. Ceea ce îl impresionă acum era neobișnuita demnitate care caracteriza stinghereala domnului Heve. Începea să-l respecte pe domnul Heve.

— În ceea ce mă privește, nu-i dau mai mult de doi ani, zise domnul Heve, privind în pămînt și apoi ridicîndu-și ochii spre Edwin.

Edwin roși. De data asta, exclamația sa : „Serios ?“ suna speriată.

— Firește, puteți cere și părerea altcuiva, urmă doctorul. Aș fi încîntat să mă consult cu un specialist. Dar v-am spus părerea mea. Și dădu din mîini, cu candoare.

— Oh ! exclamă Edwin. Dacă sînteți sigur...

Lucru straniu, însă doctorul nu-i spunea de ce boală anume suferă. Și, lucru și mai straniu, Edwin nu putea nici el să întrebe de ce suferă.

— Presupun că e întreg la *mint*e ? zise Edwin.

— Da, răspunse doctorul. E întreg la *mint*e. Dar răspunse pe un ton atît de ciudat, încît afirmația era aproape la fel de descurajatoare ca o negație.

— N-are nevoie decît de odihnă ?

— Doar odihnă. Și îngrijire. Am să trimit niște medicamente. Or să-i placă. Domnul Heve aruncă o privire absentă spre ceasul său. Trebuie să plec.

— Atunci..., zise Edwin, și deschise ușa.

Cu o pornire nestăpînită, domnul Heve îi întinse mîna.

— Mai veniți curînd ?

— Oh, da.

În hol o văzură pe Maggie, care tocmai voia să intre în sufragerie cu un castron aburînd.

— Vreau să-i dau o gustare, zise ea simplu, cu voce coborîtă. Mai e atîta vreme pînă la ora prînzului...

— Negreșit, zise domnul Heve, cu o ușoară plecăciune ceremonială.

— Ați terminat consultația, domnule doctor ?

El încuviință.

— Mă întorc îndată, zise Edwin către Maggie, luîndu-și pălăria din cuier. Spune-i tatei, dacă întreabă, că m-am dus pînă la prăvălie.

Ea dădu din cap și dispăru.

— O să merg o bucată de drum pe jos cu dumneata, zise domnul Heve.

Șareta sa, care aștepta la colț, îl urma de-a lungul drumului. Edwin nu izbutea să spună ce avea de spus. Iar domnul Heve păstra tăcerea. În spatele lor, țacăneau potcoavele căluțului sprinten al domnului Heve. După vreo două sute de metri, doctorul se opri în fața unei case.

— Ei bine... Îi strînse din nou mîna, și în cele din urmă zîmbi cu o blîndețe plină de melancolie.

— O să fie destul de greu s-o scoatem la capăt cu el, zise Edwin.

— Nu cred, zise doctorul.

— Am să vă anunț dacă o fi să chem un specialist. Dar dacă sînteți sigur...

Doctorul făcu cu mîna un gest care indica lipsa oricărei speranțe. Putea, tot atît de bine, să fi fost mîna fratelui său, vicarul.

II

Edwin își continuă drumul spre oraș, neputînd scăpa de imaginea tatălui său așa cum ședea în sufragerie abătut, și a lui Maggie, cu șorțul ei alb, aplecîndu-se asupra lui să-i dea puțină supă. Era o imagine dezolantă — și totuși se întrebă de ce ! De cîte ori se gîndea la el, se gîndea cu dușmănie. Rațiunea îl întrebă, îl silea să

răspundă de ce se simțea trist, căci neîndoielnic era trist. Perspectiva libertății, gîndul de a scăpa de o servitute groaznică și umilitoare — ar fi trebuit să-l orbească și să-l entuziasmeze în fundul inimii. Dar nici gînd de așa ceva... Ce nătărău, doctorul ăsta, să fie atît de puțin comunicativ ! Ca și el, dealtfel !... Oh, și nu-i spusese nimic lui Maggie. Țsta era felul ei de a fi, să nu-și manifeste curiozitatea, să se mulțumească să aștepte... Se gîndi că ar trebui să se ducă pînă la mătușă-sa, și chiar și la Clara. Dar ce-o să le spună cînd îl vor oerta că nu l-a întreat pe doctor de ce boală e vorba ?

Deodată, un om care se apropia și pe care-l știa vag din vedere, dar nu-l cunoscuse niciodată, se abătu din drum și îl opri.

— Cum se mai simte bătrînul domn ?

Era uluitor cum se răspîndeau veștile în oraș !

— Nu prea bine. Doctorul i-a recomandat odihnă.

— Nu stă la pat, nu-i așa ?

— Oh, nu ! respinse Edwin cu oarecare dispreț această idee.

— Ei, nădăjduiesc că nu-i nimic serios. Bună ziua.

III

Edwin se văzu reținut mai multă vreme în prăvălie de un subdirector al firmei Bostock, din Hanbridge, care îl așteptase și care venise pentru devizul unei comenzi destul de însemnate. Dorea o micșorare a devizului și un termen mai scurt de execuție. În termeni categorici. O firmă de afaceri care oferea un ultimatum altei firme de afaceri. Îl întrebă pe Edwin dacă poate să decidă imediat. Edwin zise : „Desigur“ — pe un ton pe care nu-l mai folosisese pînă atunci. Luă hotărîrea. Omul plecă, și Edwin îl văzu urcîndu-se în tramvaiul de Hanbridge, care tocmai cobora dealul. Omul acesta nu era interesat să afle că Darius Clayhanger nu se va mai ocupa de acum înainte de afaceri. Edwin era bucuros de incident, pentru că îl scăpase de o conversație stînjenitoare cu Stifford. Cu două ore în urmă, trecuse cîteva clipe pe la prăvălie, și chiar înainte ca Edwin să spună vreo vorbă, chipul lui

Stifford arăta că știa că se petrecuse o nenorocire. După ce îi dădu cîteva scurte instrucțiuni lui Stifford, plecă spre atelier, ca să vorbească cu Big James despre comanda firmei Bostock.

Toți lucrătorii și ucenicii umblau stingheriți. Și Edwin nu izbuti să vorbească în chip firesc cu Big James. După ce se înțelese cu Big James în legătură cu termenele de executare a comenzii, acesta din urmă zise :

— Vreți să veniți o clipă pînă jos, domnule Edwin ?

Edwin șovăia. Dar politețea solemnă a lui Big James imprimă rugămintii sale tăria unei porunci. Edwin o luă înaintea lui Big James în jos, pe scara grosolană de lemn pînă la parter, plin de grinzi de susținere. Cînd coborî și el, Big James trase trapa, cu mișcări încete, grijulii.

— Îmi permiteți să întreb, domnule, dacă patronul se simte rău ? întrebă el, cu un calm ceremonios, plin de delicatețe. Numai că ar fi întrebat în același fel și despre vreme.

— Mă tem că da, zise Edwin, în timp ce privirea îi rătăcea nervoasă în jur, la gunoarie, pînze de păianjen, lemne și pămînt, bătătorit. Vibrația mașinii de imprimat cu pedală de deasupra făcea încăperea să trepideze.

Uluitor ! Oricine știa sau bănuia ce se petrecuse ! Cum oare ?

Big James dădu din cap, agitîndu-și barba impunătoare, acum mai mult cărunță decît neagră, în timp ce-și frămînta șorțul între degete.

— În ce mă privește, cred în buruieni de leac, zise Big James. Dar cum aici e vorba de ramolirea creierului... atunci...

Asta era ! Ramolirea creierului ! Ceea ce nu-i spusese doctorul — aflate de la Big James. Cum de era în stare Big James să-i spună, asta n-o putea înțelege. Dar era gata să creadă că tot orașul aflate ca prin magie informația pe care soarta sau prostia lui inițială i-o refuzase numai lui... Ramolirea creierului !

— Poate că-mi îngădui cam mult, domnule, urmă Big James. Poate că lucrurile nu stau atît de prost. Dar am auzit...

Edwin dădu din cap în semn de încuviințare.

— Nu trebuie să se vorbească-despre asta, murmură el, arătînd cu o mișcare a capului spre etajul de deasupra.

— Vă rog să fiți încredințat de asta, domnule, răspunse liniștit Big James ; și continuă pe același ton domol : Ba mai mult, n-o să-mi mai răsune niciodată glasul într-un cîntec ! James Yarlett a sfîrșit cu cîntatul.

Se lăsă tăcere. Edwin, deși obișnuit cu felul domol al lui Big James, nu-și dădu seama din prima clipă că omul acesta își exprimase o hotărîre solemnă, luată sub imperiul unei profunde emoții. Dar cînd înțelese, îl podidiră lacrimile, mișcat de această bruscă și dramatică dezvăluire a sentimentelor zețarului față de patronul său. Era peste măsură de impresionat, și umilit. De ce acest exces de devotament ?

— Nu spun că n-a avut greșelile lui, ca toți oamenii, urmă Big James. Și departe de mine gîndul că dumneavoastră, domnule Edwin, n-o să fiți un patron mai bun decît stimatul dumneavoastră tată. Dar lucrez pentru el de peste douăzeci de ani, și acum că s-a dus, n-am să mai cînt niciodată !

Edwin tot nu putea răspunde nimic.

— Știu cum e, zise Big James, după o tăcere.

— Ce anume ?

— Ramolirea asta... ce-re-brală. O să aveți necazuri, domnule Edwin.

— Doctorul spune că nu.

— O să aveți necazuri, mă iertați că v-o spun. Dar e bine că vă are pe dumneavoastră. E bine că domnișoara Maggie nu e singură cu el. E un mare noroc, domnule Edwin, că nu v-ați căsătorit.

— Odată, eram gata să mă căsătoresc ! strigă Edwin, cu o izbucnire bruscă și nestăpînită a sentimentelor, care îl descumpăni dar îl și potoli în același timp. De ce oare îi făcuse această mărturisire lui Big James ? Între ușurarea pe care o simțise și nespusa uimire că făcuse mărturisirea, avea sentimentul că plutește pierdut și disperat, ca și cum nu i-ar mai fi păsat ce avea să se întîmple.

— E bine că nu sînteți căsătorit, comentă Big James, cu și mai multă deferență. Ei bine, domnule, vă mulțumesc.

I

În aceeași seară, Edwin, Albert Benbow și Darius fumau în sufragerie țigările lui Albert. Edwin ședea la un capăt al mesei la care cinaseră, Albert stătea în picioare lângă bufet, cu pălăria în mână, iar Darius se rezemase de polița căminului. Nimeni n-ar fi putut bănuî, văzîndu-l, că un doctor competent prevăzuse că nu va trăi mai mult de doi ani. În afară de o umbră de tristețe pe față, arăta la fel cum arătase în ultimii zece ani. Deși copiii îl socoteau un om bătrîn, de fapt nu era bătrîn, căci nici nu împlinise încă șaiszeci de ani. Părul cărunt era rar ; ochelarii îi stăteau pe nas cam strîmb, ca la oamenii în vîrstă ; dar mustața lăsată în jos, care, la fel ca și dinții neregulați, dădea feței o curioasă asemănare cu o focă, dovedea multă vigoare ; și întregul său trup, bătos și robust, dovedea vigoare. Glasul, dacă nu și gura, îi revenise în mare măsură din slăbiciunea pe care o dovedise dimineța. În plus, felul cum fuma îl întinerea oarecum. Albert îi deschisese gustul pentru fumat. Fuma rar, căci nu era un fumător pătimaș — consuma cam o jumătate de uncie¹ pe săptămîină de tutun de pipă ; și e neîndoielnic că, din proprie inițiativă, n-ar fi încercat niciodată să fumeze țigări. Lui Darius, țigările i se păreau aristocratice, rafinate ; erau ceva de paradă. Fuma o țigară cu stînjeneala cu care beau de obicei șampanie anumite pături ale societății. Gesturile lui, cînd examina din cînd în cînd capătul țigării sau sufla răspîndind nori de fum, păreau să spună că, după părerea lui, își cam făcea de cap, pozînd în omul de lume. Această naivitate își avea farmecul ei.

Cei trei bărbați, lăsați singuri de femeile din casă, discutau politică, ceea ce nu însemna altceva decît autonomia Irlandei. Darius aproba aproape orice spunea Albert Benbow. Albert era un conservator așezat, de nădejde. Era unul dintre politicienii atît de puternic convinși

¹ Uncie — măsură de greutate egală cu 28,3 g.

de dreptatea lor, încît nu se pot opri să nu privească de sus un adversar. Obişnuia să spună stăruitor cîte unui cunoscut de-al său, liberal : „Dar *gîndeşte-te* o clipă !“ avînd parcă certitudinea că singura explicaţie a vederilor lui greşite era că nu stătuse niciodată să se gîndească o clipă. Sau spunea : „Desigur, toţi liberalii patrioţi...“ Dar într-o zi, cînd Edwin îi spusese cu un anumit accent : „Desigur, toţi conservatorii patrioţi...“, rămăsese toată seara într-o atitudine de politeţe ofensată, şi multă vreme după aceea nu a mai discutat politică cu Edwin. Albert avusese mare influenţă asupra socrului său. Şi acum, Albert zicea, după ce Darius îi dăduse mereu dreptate :

— La urma urmei, eşti un om cu vederi sănătoase.

Toată seara vorbise neobişnuit de tare cu Darius, ca şi cum trebuia să strigi ca să te faci auzit de un om care nu mai avea decît doi ani de trăit.

— Tot ce pot spune, zise Darius, e că ţara trebuie să treacă înaintea partidelor !

— Păi, fireşte ! zîmbi Albert, cu un aer atotştiutor şi superior. Nu-ţi spun de ani de zile că eşti de-al nostru ?

Edwin zîmbi şi el, cît putu mai infatuat, dar din nefericire nu cu destulă superioritate ca să-i piară zîmbetul lui Albert. Nu spuse nimic, în parte fiind o fire rezervată, şi în parte fiindcă se gîdea la forţa malefică, subtilă care lucra în taină în creierul tatălui său. Cum putea să ştie doctorul ? Cum se producea ramolirea ? Oare ştie tatăl său, în creierul acela bolnav, că e condamnat ? Sau nădărdueşte să-şi revină ? Acum, aşa cum stătea rezemat de cămin, cu trupul relaxat, putea fi luat drept orice om obişnuit, nu o victimă ; ar fi putut să fie un om de afaceri odihnindu-se după o lungă zi de activitate cerebrală grea şi înconunată de succes.

I se părea straniu că Albert putea vorbi astfel unuia pe care destinul îl dăduse la o parte, unuia a cărui făptură era teatrul unei drame atît de misterioase şi de tragice. Şi totuşi, era lucrul cel mai bun pe care-l putea face Albert, şi îl făcea la perfecţie, mai bine decît oricine, în afară poate doar de Maggie.

— Femeile astea au nevoie de o groază de timp ca să-şi pună pălăriile ! exclamă Albert.

În sfîrșit, femeile coborîră. Spre marea ușurare a lui Edwin, fiecare pleca acasă la el. Albert se duse în hol să întîmpine femeile. Edwin se ridică și-l urmă, pe cînd Darius merse doar pînă la ușa sufrageriei. Trecuseră mai puțin de douăzeci și patru de ore de cînd Edwin începuse abia să bănuiască nenorocirea ce se abătuse asupra tatălui său. Dar i se părea că trecuse un secol din noaptea aceea. Ziua fusese nesfîrșită, iar seara îl scosese cu totul din răbdări. Ce seară ! Ce rost avea ca Albert cu Clara și mătușa Hamps să vină cu toții la ora cinei ? La început nu se lăsaseră convinși ! Nu ! Trecuseră doar așa — simplă întîmplare ! — nimic neobișnuit ! Și totuși, întreaga atitudine a mătușii Hamps și a Clarei era neobișnuită. Chiar și Maggie, molipsindu-se, transformase masa într-un fel de ospăț neobișnuit, servindu-le friptură rece și murături — cînd era lucru știut că în familia Clayhanger nu se mîncea la cină carne, afară poate de duminici, și asta numai uneori.

Edwin nu putea înțelege de ce veniseră. Adică înțelegea foarte bine motivul, dar refuza să-l admită. Veniseră mînați pur și simplu de lăcomia curiozității. Știau tot ce se putea ști — și totuși, trebuiau să vină și să vadă și să-și sature jalnicele lor inimi, și să repete aceleași lucruri mereu și mereu, de mii și mii de ori ! De fapt, mătușa Hamps știa probabil mai mult și decît Edwin, căci se grăbise să-l cheme pe doctorul Heve chiar în după-amiaza aceea, pentru o indispoziție ; iar Clara, cu odrașele ei, printr-o coincidență ciudată, trecuse pe la doamna Hamps imediat după plecarea doctorului. „Dezgustător“, gîndi Edwin.

Amîndouă se purtau cu Darius de parcă ar fi fost un martir, vorbindu-i cu glas șoptit și plin de compasiune, îndemnîndu-l să bea, mîngîindu-l, consolîndu-l, răsfățîndu-l ; prefăcîndu-se curajoase, vesele și optimiste, dar cu o prefăcătorie atît de jalnică, atît de intenționat jalnică, încît devenea o insultă. Cînd îi spuseră pe un ton lingușitor : „Ai să te simți bine în curînd, numai să te

îngrijești și să faci ce spune doctorul“, lui Edwin îi veni pur și simplu să se scoale și să le omoare pe amîndouă. Ar fi putut tot atît de bine să-i spună : „Ești cu un picior în groapă.“ Și, firește, reușeau s-o influențeze și pe Maggie. Curios însă că nu putea să-și dea seama dacă lui Darius îi era silă sau îi plăcea să fie tratat astfel. Fața lui era o taină. În orice caz, începuse să fie mai puțin posomorît.

Și-apoi, toată seara se desfășuraseră tot felul de discuții tainice. Ce vrei ? Fiecare trebuia să destăinuie ceea ce știa, ori auzise, ori își închipuise. Și mai erau și chestiuni urgente care trebuiau să fie discutate. De pildă, problema medicului specialist. Erau cu toții de acord, înțelese Edwin, că nu era nevoie de un specialist. Darius fusese condamnat, și nu exista nici o speranță, nici o discuție. Stătea acolo, mîncînd și vorbind, în casa cea mare și frumoasă pe care o ridicase din nimic, și fără să arate cîtuși de puțin ca un cadavru ; dar era condamnat. Doctorul îi convinsese. Și-apoi nu știa oare fiecare ce-i aceea ramolirea creierului ? „Firește, dacă o să vrea să aducă un specialist, doar să-și exprime dorința și...“ Asta o spusese mătușa Hamps. Apoi mai erau și treburile în casă. Nepoata doamnei Nixon făcuse nebunia să se mărite, și de mai multe luni Maggie și bătrîna slujnică „se descurcau“ cum puteau ; dar cu un invalid mofturos tot timpul în casă, va fi absolută nevoie de mai mult ajutor. Și apoi — n-ar trebui ca Darius să meargă un timp la mare, la Buxton, sau în altă parte ? Maggie era sigură că nimic nu-l va putea sili să se ducă, și Clara se declară de acord. Toate problemele astea, ca și altele, trebuiau ținute departe de personajul central ; toate erau extrem de interesante și au trebuit să fie dezbătute, în șoaptă dar cu însuflețire, în hol, în bucătărie, la etaj sau oriunde în altă parte în afară de sufragerie. Pretextele născocite de femei cînd ieșeau mereu cu aere conspirative din sufragerie, stupida lor simplitate inocentă, îl dezgustau pe Edwin. Deveni tot mai tăios, pe măsură ce-și dădea seama de noua atitudine plină de deferență pe care pînă și Clara o adopta față de el.

III

Își luară rămas bun într-o atmosferă de tristețe plină de neliniște. Clara, cu fața palidă și ascuțită, cu ochii îngrijați, îl îmbrățișă pe Darius aproape agățându-se de gâtul lui. Edwin gândi : „De ce nu i-o fi spunând în față că s-a terminat cu el ?” Apoi Clara se dădu la o parte și-l apucă de braț pe soțul ei, cu mândria conștientă a soției înzestrate de natură cu prinosul rodniciei. Și apoi îi veni rîndul mătușii Hamps să se despartă de biata victimă. Firește, nu-l sărută. Dădu dovadă în comportamentul ei de mult curaj.

— Și să faci ce ți-a prescris doctorul ! îl dăscăli ea, bătîndu-l pe umăr. Și să te lași călăuzit de copiii ăștia minunați !

Edwin prinse privirea lui Maggie și o țintui încruntat.

— Și tu, odorul meu, se întoarse mătușa Hamps spre Clara, care ajunsese cu Albert la ușă, trebuie să te întorci imediat la copilașii tăi ! Nu înțeleg cum de-ai reușit să-ți faci timp ca să vii ! Dar văd că știi să te descurci de minune !... Numai să nu exagerezi. Ai grijă !

Clara schiță un suris obosit, dînd de înțeles că împrejurările erau acelea care o sileau adesea să exagereze. Și o luă din loc, Albert fluierînd în noapte. La plecare, Edwin văzu încă o dată în privirile lor atitudinea nouă, ciudată, de linguire și respect față de el. Trase zăvorul ușii cu furie.

Darius stătea încă în ușa sufrageriei. Uitîndu-se la el, Edwin își aminti de legămîntul lui Big James — că nu va mai cînta niciodată. Ce ciudat ! Și tocmai această misterioasă ciudățenie a vieții îi stăpînea gîndurile : nu durerea, și nici speranța. După amiază mai vorbise o dată cu Big James, care se pare că avusese cunoștință îndeaproape de un caz de ramolire. Nu-i spusese de cine era vorba — era caracteristic pentru el să nu precizeze nume — dar reieșea limpede că știa cum evoluează boala.

Începuse să-i facă destăinuiuri care îl nedumeriseră pe Edwin, ca apoi să se oprească. Iar acum, cercetîndu-l în ascuns pe taică-său, Edwin se întreba : „Oare i se va întîmpla *asta*, și apoi *aia*, și pe urmă tot cortegiul de rele și mai mari pe care Big James nu le-a dezvăluit ?” De

necrezut ! Stătea acolo fumînd o țigară, și ceasul tocmai bătea ora zece, în felul său zilnic, obișnuit.

Darius lăasă să-i cadă țigara, pe care Edwin o ridică de pe covoraș și i-o oferi.

— Arunc-o, zise bătrînul cu un oftat adînc.

— Te duci să te culci ? îl întrebă Edwin.

Dar cum tatăl său clătină din cap, se întreba ce să facă. După o clipă, Maggie ieși din bucătărie și întrebă, la rîndul ei :

— Te duci să te culci, tată ?

Din nou Darius clătină din cap. Apoi se îndreptă încet spre salon și, ajuns acolo, aprinse gazul.

— Ce-ai de gînd să faci ? Să-l lași acolo ? îi șopti Maggie fratelui ei, în timp ce-o ajuta pe doamna Nixon să strîngă masa în sufragerie.

— Nu știu, zise Edwin. Am să văd.

După vreo zece minute, Maggie și doamna Nixon urcară să se culce. Edwin șovăia în sufragerie. Apoi stinse gazul și se duse și el în salon. Darius, care nu coborîse obloanele, privea fix pe fereastra întunecată.

— Nu-i nevoie să aștepți aici jos, zise pe un ton cam tăios. Și glasul îi era atît de firesc, de stăpînit, ferm și obișnuit, încît Edwin nu putu să facă altceva decît să se supună.

— Bineînțeles, răspunse el liniștit.

Cu neputință să tratezi ca pe un copil un om care se poartă astfel.

Capitolul V • TEAMĂ DE SCLAV

I

Edwin închise ușa odăii sale, cu mult mai multă ușurare și plăcere decît ar fi fost dispus să recunoască ; sau decît ar fi putut să recunoască, întrucît era ceva care îi depășea conștiința. Simți din nou că trecuseră parcă ani din seara precedentă. Fusesse smuls din obiceiurile lui zilnice. Uitase să mai urmărească felul cum își îndeplinea programele personale. Uitase chiar și de apropierea unui moment atît de solemn ca împlinirea a treizeci de

ani. Simțea că propriul său egoism zăcea în jur sfărîmat în bucățele, pe care trebuia să le adune acum în liniștea singurătății sale, și să-l reconstituie. Ar fi vrut să se regăsească, lin, foarte lin, fără zdruncinături. Învîrți ceasul; nu era încă nici zece și jumătate. Întreaga noapte, plină de farmec, îi stătea dinainte.

Adusese cu el de la prăvălie, fără să știe ce face, un exemplar din „Harper's Magazine” — dar nu exemplarul pe care-l reținea regulat o dată pe lună, pentru douăzeci și patru de ore, de la un client ca să-l citească, ci un alt exemplar, trimis din greșală de furnizorii săi, pe care va putea să-l înapoieze oricînd. Răsfoise revista, dar nu voia s-o returneze înainte de-a o citi pe-ndelete. În ciuda adevăratelor sale aspirații, în ciuda gustului său tot mai pretentios, îi venea extrem de greu să se țină de programul de lecturi fixat, atîta vreme cît avea la-ndemînă o revistă ilustrată necitită. Și-apoi, era o revistă celebră. Să citești „Harper's” era un lucru de laudă; chiar și ilustrațiile din revistă rămîneau de neînțeles pentru oameni inculți.

Începu s-o răsfoiască, și toate paginile părură să-i făgăduiască delicii noi, nemaicunoscute. Momentele acestea preliminare erau cele mai minunate din viața sa, cum se întîmplă și la mulți alți cititori. Nu uitase situația pricinuită de boala tatălui său, numai că o vedea nedeslușit prin paginile semitransparente.

II

Se auzi tăcînitul clantei, și ușa se deschise ușor. Sări în picioare, crezînd că tatăl său se furișase sus, fără ca el să-l simtă. Și primul gînd al sclavului din el a fost soba cu gaz — tatăl său n-o văzuse niciodată, și acum o va observa negreșit. Dar nu era decît Maggie, intrînd tiptil — pînă și ea căpătase un aer conspirativ.

— M-am gîndit că nu te-ai culcat încă, zise cerînd parcă iertare că venise. N-am bătut, de teamă să nu fie pe-aproape și să audă.

— Oh! murmură Edwin. Dar ce s-a întîmplat? Instinctiv, privea nemulțumit această invazie și îl supăra că i se încălca sacra singurătate a odăii, deși știa că Maggie,

ca și doamna Nixon dealtfel, puteau intra în ea în fiecare zi. Numai că nimeni nu călca acolo cît timp era el înăuntru.

Maggie se apropie de cămin.

— Cred că ar trebui să am și eu o sobă, zise ea afabilă.

— Chiar, de ce nu-ți iei una ? Pot să-ți fac rost ori-cînd dorești. Dacă cea care l-ar fi invidiat pentru sobă ar fi fost Clara, i-ar fi spus-o cu rânchiună batjocoritoare, și atunci i-ar fi răspuns și el sarcastic.

— Oh, nu ! își luă ea repede vorba înapoi. N-am vorbit serios.

— Ia spune, Maggie, ce s-a întîmplat ? repetă el. O vedea cum șovăie.

— Știi ce spun Clara și cu mătușica ?

— Nu ! Acum, ce mai e ? Cred că au îndrugat destule ca să le ajungă cel puțin pentru cîteva zile.

— Ți-a spus Albert ceva ?

— Despre ce ?

— Ei bine — Clara și mătușica zic că ar trebui să-ți spun. Albert zice că ar fi bine să-și facă testamentul — toți sînt de părerea asta.

Edwin strîmbă din nas.

— De unde știu ei că nu l-a făcut ?

— Dar l-a făcut ?

— De unde vrei să știu ? Doar nu-ți închipui că-mi spune vreodată ce face. Destul de puțin !

— Știi — ei zic că ar trebui să-l întrebăm.

— Păi, să-l întrebe ei. Eu n-am de gînd.

— Da, dar știi, ei spun că... tu ești cel...

— Și ce-mi pasă mie ? o întrerupse el. Va să zică, asta ați tot trîncănit atîta vreme în odaia ta !

— Ce pot să-ți spun, zise Maggie, e că amîndouă vorbeau foarte serios. La fel și Albert, după cît se pare.

— Mi-e silă, i-o trînti el sec. N-a trecut bine nici o zi, și au și început să-și facă griji din cauza testamentului. Cînd stau jos cu el, sînt numai unt și miere, dar cum ajung sus, nu se gîndesc decît la testamentul lui... Nu poți să te repezi la un om și să-i vorbești așa, deodată, despre testament. Cel puțin eu nu pot — e prea de tot ! Poate alții, da. Dar mie mi-e imposibil. Ce dracu, mai trebuie și puțin bun-simț !

Maggie continua să fie calmă și binevoitoare. După un răstimp, spuse :

— Vezi — părerea lor e că mai târziu s-ar putea să nu mai fie în stare să facă un testament.

— Ascultă, o întrebă pe un ton amical, privind-o în ochi, tu ce părere ai ? Care e părerea ta ?

— Oh ! suspină ea. Nici nu mi-ar trece prin cap să mă frământ din pricina asta. Îți spun doar ce...

— Firește că nu ți-ar trece prin cap ! exclamă el. Nici un om cu judecată n-ar face-o. Mai târziu, poate, să strecurăm așa, întâmplător, o vorbă ! Dar nu acum !... Dacă nu face testament, nu face — și gata.

Maggie se rezemă de polița căminului.

— Ai grijă să nu-ți ia foc fusta, o preveni el cu glas coborât.

— Le-am spus că așa o să-mi răspunzi, vorbi Maggie, perfect impasibilă, cu gândul la izbucnirea lui. Știam ce-o să spui. Dar ei zic că — oricum pentru tine e bine. Ești fiul lui, și chiar dacă nu există testament, dacă e prea târziu...

Era un aspect al problemei care nu-i trecuse nici o clipă prin minte.

— Dacă-și închipuie, murmură cu sarcasm glacial, dacă-și închipuie că aș putea să trag cel mai mic folos de pe urma faptului că sînt fiul lui — ei bine, e treaba lor ! Și-apoi, n-au decît să-i pună ei problema — dacă-s atît de disperați.

— Tu te ocupi acum de toate.

— Oare ?... Și tare aș vrea să știu — ce se amestecă mătușica în treaba asta ?

Maggie înălță capul.

— Oh, mătușica și Clara, știi — nu poți să le desparți... În fine, ți-am spus ce aveam de spus.

Și se pregăti să plece.

— Ascultă, o opri el cu un aer confidențial. Nu crezi că am dreptate ?

— Ba da, răspunse ea simplu. Cred că trebuie să lăsăm lucrurile în voia lor. Poate că, la urma urmei, a făcut testament. Să sperăm. Sînt sigură că, dacă l-a făcut, o să scăpăm de o mulțime de necazuri.

— E clar că trebuie să lăsăm lucrurile așa ! Păi — uită-te la el !... Ai putea crede că e pe moarte, dacă te-ai

lua după ce zic unii ! Să îndrăznească numai să-mi spună mie, și-o să le arăt eu !

Maggie se uita la el, surprinsă. Aproape că nu-l mai recunoștea pe Edwin.

— Ce zici, s-o fi simțind bine acum ?

— Bine ? Firește că se simte bine ! Apoi adăugă, pe un ton mai puțin bătaios — căci, la urma urmei, nu Maggie îl scandalizase : Nu închide ușa. Las-o întredeschisă, ca să trag cu urechea.

Ea plecă, fără să mai spună nimic.

III

Tot sucindu-se ca să-și găsească poziția cea mai comodă în fotoliu, se apucă să savureze revista „Harper's“. Această poliță lunară care-l asigura că totul merge bine în lume, și că ceea ce nu merge de fapt nu e prea grav, aștepta pe genunchii lui să fie acceptată și să-și îndeplinească misiunea. Spre deosebire de revistele din tinerețea lui, aceasta avea menirea să consoleze și să flateze, nu să tulbure și să acuze. Se uită la ilustrațiile pline de rafinament ale capitalelor sud-americane și la cele înfățișând colțuri pitorești din Provence, la portretele senine ori încruntate ale marilor oameni de stat, și la imaginea unor poduri gigantice ; toate înfățișând la fel de fidel realitatea ca și textele scînteietoare ; și încercă să alunece în lumea retușată și îndulcită pe care i-o oferea revista. Nu condamna acest mod de prezentare. Nu merse atît de departe încît să se întrebe dacă ar recunoaște realitățile astfel prezentate, în cazul cînd le-ar întîlni. Avea nevoie de iluziile din „Harper's“. Năzuia după confortul, distracția și idealurile plăcute pe care i le trezea. Dar erau o doctorie pe care acum nu putea să o înghită, o doctorie astăzi inutilă. Nu exista o doctorie eficace pentru răul lui.

Răul lui era că nu-i plăcea să fie tulburat. La început se pomenise cu entuziasmul stîrnit, dar acum dădea îndărăt din fața chemării spre libertate, spre acțiune, spre răspundere. Sclavul din el protesta împotriva sfărîmării lanțurilor ; nu voia să iasă în spații libere. Își dădu seama brusc că, în tihna obișnuinței zilnice și a supunerii,

obținuse ceva ce semăna îndeaproape cu fericirea. Această fericire nu voia s-o piardă, deși în sinea lui știa că și zburase. Într-adevăr, în ceea ce-l privea, fără să se mai gândească la tatăl său, se simțea gata, dacă ar fi fost cu puțință, să șteargă cu buretele ultimele douăzeci și patru de ore. Totul i se părea amenințător, iar el rătăcea, pierdut, printre primejdii... Până și îndrăgitele sale programe de lectură erau sfărâmate... Henry Hallam !... E drept, seara asta nu era o seară potrivită pentru lectură, dar miine seară ar fi fost. O să poată citi miine seară ? Nu, căci aveau să apară sute de noi complicații, care o să-l tracaseze și o să-i răpească liniștea !

Destinul îi cerea să facă un efort uriaș, neașteptat și cumplit de greu, și întreaga-i ființă se tînguia neputincioasă, cerînd să fie scutită, dar știind că e în van ; căci toate facultățile și dorințele lui înțelegeau că, pînă la urmă, stăpîna le este conștiința.

Să-i spună tatălui său să facă testamentul, nu zău ! Pe lîngă că ar fi fost un lucru josnic, era și caraghios. Ei nu-l cunoșteau pe taică-său așa cum îl cunoștea el. Chiar și în treburile obișnuite ale prăvăliei, prevedea că va avea de furcă cu el, oricît de mărunț va fi amănuntul. Mai ales că aceasta era una din măsurile fundamentale pentru odihna totală a bătrînului, și primul lucru pe care trebuia să-l facă a doua zi dimineața era să stabilească condițiile de lucru cu el ; dar nu prea nădăjduia să izbutească.

Pe polița căminului rezervată pentru cărțile pe care le citea se afla și *Povestea unui poloboc* — cartea ce-l fermecase cu o seară în urmă. Și acum aproape că o uitase. Căscă, pregătindu-se de culcare. Dacă nu putea citi „Harper's“, poate că îl va putea citi pe Swift.

IV

Se întinse în pat. Stinsese lampa, soba nu mai ardea și, după obiceiul său, citea ca să adoarmă la lumina unei lumînări dintr-un sfeșnic prins la capul patului. Ochii alergau peste rînduri, peste pagini, dar nu transmiteau nimic creierului.

Atunci se auziră pași pe scară. Tatăl său, în sfîrșit, urca să se culce. Se simți oarecum ușurat, deși în sinea

lui se hotărîse să-și vadă de somn și să-l lase pe bătrîn jos. De ce nu ? Pașii se stinseră la capătul scării, dar tot se mai auzeau niște scîrțîituri. După cîteva clipe, ușa se deschise ; și după încă o clipă, se ivi tatăl său, suflînd din greu.

— Edwin, ai adormit ? întrebă el, neliniștit.

Edwin se întrebă ce-o fi vrînd de la el, dar răspunse cu vioiciune :

— Aproape.

— N-am stins lumina jos ! Poate ar fi mai bine s-o stingi tu. Vorbea pe un ton rugător, ca și cum ar fi depins de Edwin.

„Ciudat !“ gîndi el, și apoi zise cu glas tare :

— Bine.

Se dădu jos din pat. Taică-său ieși tîrșîindu-și picioarele, spre odaia lui, părăind ușurat de o teribilă apăsare, dar cu același aer jalnic de trist.

În seara trecută Edwin stinsese gazul în hol și se culcase ultimul ; și în seara asta la fel. Numai că în seara asta o făcea cu un sentiment diferit, de răspundere adevărată, permanentă ! Atitudinea rugătoare, neputincioasă a tatălui său părea să-i dea puteri. Firește, un om atît de slab, prăbușit din despotismul de pînă atunci, nu va putea pricinui multe necazuri ! Edwin nădăjduia să înfăptuiască aranjamentul inevitabil care să îngăduie retragerea bietului bolnav din afaceri fără prea mari greutateți. Își adună tot curajul.

Capitolul VI • CHEI ȘI CECURI

I

Urcînd în dimineața aceea senină și răcoroasă pe Trafalgar Road, la ora nouă și douăzeci, Edwin ținea în mînă un pachetel rotund, legat cu sfoară — conținînd simbolul însuflețitor al noii sale vieți. Întîmplător, se trezise devreme și se dăduse jos din pat imediat, ajungînd la prăvălie înainte de șapte și jumătate. Luase pe umerii săi, cu bună știință, întreaga povară a treburi-

lor prăvăliei și tipografiei, și de îndată ce-și simți umerii împovărați, se pomeni că e nespus de hotărît și însuflețit, chiar vesel. Muncise simțind cum clocotește în el energia, pînă aproape de ora nouă ; apoi, după ce trecuse mai întîi pe la magazinul de articole tehnice, intrase la banca din capătul de sus al pieței St. Luke, la cîteva clipe după deschidere, stînd de vorbă vreo cinci minute plin de însuflețire cu directorul ei. După care, cu o poftă de mîncare îndreptățită, și cu simbolul vieții celei noi în mînă, venise acasă să-și ia micul dejun. Simbolul pe care-l ținea în mînă putea fi cumpărat de la orice magazin cu articole tehnice : un ceas deșteptător. Nu se mai putea bizui ca pînă acum pe doamna Nixon să-l trezească la o oră anume ; acum o înlocuia mașinăria.

Din casă tocmai ieșea doctorul Heve, care, și el, părea plin de voie bună — pare-se tot din cauza unor hotărîri pe care le luase. Cei doi se întîlniră în pragul ușii, fiecare fiind, pe bună dreptate, mulțumit de sine. Doctorul îl lămuri că venise atît de devreme pentru că domnul Clayhanger era unul din cazurile pe care le putea examina ori de cîte ori avea prilejul. În dimineața însorită, discutară în fața intrării ce bine e să te scoli devreme, ca niște oameni care înțelegeau valoarea acestei virtuți. Edwin putu să-și dea seama că viața doctorului Heve era formată dintr-o serie de mici tabieturi care nu mai lăsau loc nici unei preocupări majore ; de fapt, îi displăcea zîmbetul femeiesc al acestui bărbat. Cu toate acestea, nu îl respecta mai puțin ; își spuse cu hotărîre că, în felul lui, era un om cumsecade și se gîndi, impresionat, mult mai mult decît ar fi vrut s-o recunoască, la munca intensă desfășurată de doctor de ani de zile diminețile, înainte ca alții cu pretenții de intelectuali să se fi dat jos din pat. Și chiar își zise că ar fi poate mai plăcut să citească în liniștea răcoroasă a dimineții, decît în singurătatea nopții.

Reveniră apoi la boala lui Darius. Doctorul era mai comunicativ ca de obicei, și dezbătură situația căutînd să nu se piardă cu firea. Asta era, și trebuiau să se obișnuiască cu gîndul ! Că Darius nu va mai putea să se ocupe niciodată de afaceri și ea, să zicem în vreo doi ani, i se va împlini soarta ; iată faptele fundamentale, de ne-

discutat. Doctorul îl văzuse în grădină, și sugestia lui era că poate ar fi bine ca Darius să se ocupe de grădinărit... ! Discutară ce medicamente să ia, ce să mănînce, despre digestie, și despre visul imposibil de „a-l ține la o parte“, „departe de orice“. Doctorul Heve îi dădu și cîteva mici indicații cum să se poarte cu Darius.

Pachetulul ticăitor atrase atenția doctorului. Mecanismul era garantat să funcționeze în orice poziție, și era mult mai greu să-l oprești decît să-l pornești.

— E doar un ceas deșteptător, zise Edwin, simțindu-se oarecum stînjinit.

Doctorul plecă, pășind cu mers săltăreț, plin de optimism, să-și ia micul dejun. Se scula mai devreme decît calul lui.

II

Darius mai era încă în grădină cînd Edwin se duse la el. Își pusese costumul de fiecare zi, și săpa pe îndelete un petec necultivat de pămînt. Înfiea cazmaua adînc în pămînt, apăsînd-o cu toată puterea drept în jos ; cînd o trăgea înapoi, sau cînd nimerea peste vreo bucată de cărămidă ascunsă, vîrfurile limbii i se ivea printre dinți și apoi își mușca buza de sus, încordîndu-se, hotărît să fie mai tare decît cazmaua și cărămida, să le răpună prin răbdare. Nici nu-l luă în seamă pe Edwin.

— Văd că nu-ți pierzi vremea, zise acesta, neputînd scăpa de senzația că stă la taifas cu un străin.

— Dar tu ? replică Darius, fără a întoarce capul.

— M-am repezit doar ca să îmbuc ceva. Totul e în ordine, zise el. I-ar fi plăcut să adauge : „Am fost la prăvălie înainte de șapte și jumătate“, dar era prea mîndru s-o facă. După o pauză se încumetă, încercînd să pară firesc : Ascultă, tată, aș vrea cheile de la birou, și toate celelalte.

— Cheile de la birou ! murmură Darius, rezemîndu-se de cazma, ca și cum s-ar fi întrebat stupefiat : „La ce naiba ți-or trebui cheile ?“

— Păi..., blîgii Edwin.

Dar nu ştia ce ar fi putut să-i răspundă. Darius înfipse cazmaua şi rămase uitându-se la el.

— Le ai în buzunar ? întrebă Edwin.

Bătrînul scoase încet o legătură solidă de chei lucitoare, unul din principalele însemne ale stăpînirii sale, şi începu să scotocească printre ele.

— Nu-i nevoie să scoţi vreuna. Cred că ştiu unde se potriveşte fiecare, zise Edwin întinzînd mîna.

Darius şovăi, dar pe urmă îi întinse legătura.

— Mulţumesc, rosti Edwin pe un ton degajat.

Şovăiala bătrînului în îndeplinirea acestui atît de simplu şi absolut necesar act de renunţare, expresia bătrînului de parcă ar fi făptuit ceva cumplit, îl speriară pe Edwin, care simţi că-i lipseşte curajul să dea glas pretenţiei pe lîngă, care cererea cheilor fusese un fleac. Totuşi, era ceva care trebuia neapărat făcut.

— Şi-apoi, urmă el zăngănind cheile, mai e şi problema semnării şi andosării cecurilor. Cei de la bancă ziceau că dacă-mi dai procură generală pe numele meu, o să fie de ajuns.

Dar nu putea să scape de senzaţia de vinovăţie. Aproape că se şi simţea vinovat, ca şi cum ar fi complotat împotriva bunăstării tatălui său. În timp ce vorbea, cuvintele i se păreau ireale, şi propunerea absurdă. La bancă, planul i se înfăţişase simplu, uşor şi absolut firesc. Dar iată, pe măsură ce urca pe Trafalgar Road depărtîndu-se de bancă şi apropiindu-se de tatăl său, planul începuse să-şi piardă treptat seducţia. Şi acum, în grădină, i se părea pur şi simplu monstruos.

Tăcut, Darius puse din nou mîna pe cazma.

— Ei, izbucni Edwin disperat, ce zici ?

— Crezi că am de gînd — şi Darius se uită la el dispreţuitor, într-o dezolare posomorită — crezi că am de gînd să te las să semnezi cecurile în locul meu ? Prea te crezi grozav, băiete.

— Dar...

— Îţi spun eu că prea te crezi grozav ! răcni el pe un ton ameninţător. Vezi-ţi de treabă şi nu mai face pe grozavul ! Să nu-ţi închipui că eşti Dumnezeu din cer numai fiindcă te-ai sculat şi tu o dată mai devreme şi te-ai dus la prăvălie înainte de micul dejun.

În comportarea lui nu se vedea nici cel mai mic semn de slăbiciune. N-ai fi crezut că a stat vreodată pe scară, plîngînd ! Sau că a primit bucuros, din străfundul slăbiciunii sale, mîngîierile Clarei și consolarea mătușii Hamps. Cum să-l convingi că nu mai făcea parte din lume ! Mai ales că nici tu însuși nu poți să crezi așa ceva ! Acesta să fie oare omul de care și Edwin, și directorul băncii, și doctorul, și toți ceilalți se descotoroseau, de parcă ar fi fost doar un automat răspunzînd corect la sugestiile exterioare ?

Edwin știa ce ar fi trebuit să-i spună : „Ascultă aici ! Trebuie să înțelegi limpede, o dată pentru totdeauna — acum stăpînul sînt eu ! Am în buzunar procura pe care trebuie s-o semnezi, și încă repede ! Am să-mi dau toată silința ca să meargă totul cît mai bine, dar n-am de gînd să mă las intimidat !“

Dar nu putea să i-o spună. Și, de fapt, nici inima nu subscria la rațiune.

Dădu să plece rușinat, dar se întoarse din nou spre tatăl său, întrebîndu-l cu un zîmbet trist, stingherit :

— Și-atunci, cine o să semneze cecurile ?

— Eu, zise Darius.

— Dar știi ce-a spus doctorul ! Știi ce i-ai făgăduit !

— Ce-a spus doctorul ?

— A spus să nu te ocupi de nimic. Și ai făgăduit că așa vei face. Ba mai mult, ai recunoscut că nici nu mai ai chef.

Darius rînji.

— Socot că pot încă să semnez cecurile, zise el. Și că pot să le și andosez... Va să zică, aici am ajuns ! Nu pot acum nici să mai semnez. Am să vă arăt eu că mai pot încă să semnez !

— Știi bine că nu-i vorba numai de semnat. Știi că dacă o să-ți aduc cecurile la semnat, o să începi imediat să te frămînți din pricina lor și... și n-o să se mai termine. Ai face mult mai bine...

— Taci din gură ! răcni Darius.

Parcă s-ar fi auzit un tunet. Edwin șovăi o clipă și apoi se îndreptă spre casă. Putea să-l audă pe taică-său mormăind : „Mucos încrezut !“

— Și am să-ți mai spun ceva, zbieră Darius din grădină — încît s-ar fi putut auzi și din stradă. A fost o nerușinare din partea ta să te duci la bancă, fără să mă întrebi mai întîi pe mine ! „Cei de la bancă ziceau !“ „Cei de la bancă ziceau !“ Și ce altceva mai ziceau cei de la bancă ? Și pufni.

Edwin se simțea umilit și derutat. Nu știa ce-ar putea să facă. Situația era imposibilă dacă încercai s-o înfrunți. Se simțea și foarte indignat ; indignarea pusese stăpînire pe el, cînd deodată un gînd păru să-l oprească : „Toate astea fac parte din boala lui. Boala nu-l lasă să înțeleagă esențialul.“ Gîndul nu-i dădea pace, și cu încetul indignarea i se schimbă în tristețe. Își zise că trebuie să-l privească pe taică-său ca pe un copil. Se muștră, într-un val de remușcări plăcute care-i făceau bine, pentru toată mînia pe care o simțise în cursul vieții împotriva tatălui său. Lipsa lui de înțelegere nu fusese o greșeală voită, ci o nenorocire. Tatăl său nu era un tiran, ci o victimă. Creierul trebuie să-i fi fost mereu vătămat ! Și-acum, era condamnat, și partea cea mai tristă era că bietul om nu-și dădea seama ! Și gîndul la Darius, răcnind fără să știe ce-i cu el, între zidurile grădinii, sub soarele primăvăratic, condamnat, izolat, pînă la urmă neputincios, vrednic de milă, era nespus de dureros. Strălucirea soarelui părea o batjocură ; tinerețea și vigoarea minții lui Edwin păreau și ele o batjocură.

Cu toate astea, Edwin nu știa ce-i de făcut.

— Domnișorule Edwin, zise doamna Nixon pe care o găsi lustruind balustrada scării, n-ar trebui să-l înfrunțați așa. Făcu semn cu capul spre grădină. Ușa ce da în grădină era deschisă.

Dacă nu s-ar fi simțit solemn și superior, ar fi plesnit-o peste față.

— E gata micul dejun ? întrebă el.

Își agăță pălăria și luă, absent, pachetul pe care-l lăsase pe stîngia de marmură a suportului de umbrele.

I

După ce se mutaseră din locuința de lângă prăvălie, seiful rămăsese în colțul unei odăițe fără nici o destinație, numită uneori vag odaia seifului, între prăvălie și fosta bucătărie. Era un seif destul de mare și, practic, ocupa toată încăperea. După ce îl descuie, și formidabila ușă se mișcă lin când o trase, avu un foarte romantic sentiment de explorator. Mai văzuse și altă dată interiorul seifului ; îl și deschisese chiar, și luase câte ceva din el, din dispoziția tatălui său. Dar nu avusese niciodată răgazul, și nici îngăduința, să cerceteze ce era înăuntru. Încă din copilărie dănuia ideea că ar conține nenumărate minunății. Fără voie, simțea o teamă amestecată cu respect.

Primul lucru peste care i-au căzut ochii a fost registrul de casă personal al tatălui său — mare, legat în negru, cel mai sacru și mai misterios document al contabilității firmei. Edwin minuia și ținea toate registrele, în afară de acesta. La începutul săptămînii trecute, el și cu Stifford avuseseră sarcina să expedieze conturile trimestriale ; într-un fel sau altul, erau vreo șapte sute de conturi trimestriale. Edwin era familiarizat cu toate amănuntele din registrul de comenzi al tipografiei, din registrul jurnal, registrul combinat, în mod obișnuit numit „facturier și strață“, registrul de mărfuri și registrul de casă al prăvăliei. Dar nu-și putea face o idee precisă despre dimensiunile și conturile finale ale firmei, pentru că tatăl său ținea totdeauna pentru sine cifra afacerilor și nu arăta nimănui registrul de casă. Cu ingeniozitate și perseverență, poate că Edwin ar fi izbutit să înfrîngă mania lui Darius de a păstra totul atît de secret ; dar nu ținea să facă asta ; se abținuse poate mai mult din mîndrie decît din respect.

Acum, avea în mînă registrul ; văzu că numai o porțiune din el era sub formă de registru de casă ; restul cuprindea recapitulări și situații generale. Situația pe anul 1885, după câte putu să-și dea seama la prima vedere, arăta un profit de 821 de lire. Nu era surprins, și totuși vederea cifrelor, cu scrisul apăsător și zgîriat al tatălui său, îl impresionează într-un mod straniu.

De acum înainte, tatăl său nu va mai putea ascunde nimic de el. Interiorul seifului era ca o cetate care capitulase ; nu mai exista altă lege decît cea impusă de el, și știa că are putere absolută ; ar fi putut săvîrși ticăloșii în cetate, și nimeni n-ar fi putut să-l critice. Răsfoi grămezi prăfuite de taloane de cecuri, un vechi libret de bancă și alte librete de conturi învechite. Văzu un săculeț de pînză plin cu monezi de patru șilingi (ori de cite ori Darius dobîndea cite un florin dublu, îl punea deoparte), și vreo două ceasuri vechi, fără nici o valoare. De asemenea, actele de proprietate ale casei din Bleakridge, cu ultima chitanță, iscălită și parafată, ceea ce însemna că proprietatea fusese achitată în întregime, fapt pe care Darius, din principiu, reușise să-l ascundă fiului său. Apoi ajunse la cele patru sertare, unde descoperi tot felul de recipise de acțiuni, cu sigiliile lor uriașe. Știa că tatăl său făcuse investiții — ar fi fost greu să stea cu el în firida aceea strîmtă ce servea de birou și să nu știe atîta lucru —, dar habar n-avea cît de mari erau și ce valoare aveau. Totdeauna privise lucrurile acestea ca fiind străine, refuzîndu-și curiozității dreptul de a fi intrigată. Și-acum se pomenise deodată că are altă părere, numai fiindcă în buzunar îi atîrna o legătură de chei ! Le cercetă repede, și înțelese că erau mai ales acțiuni ale căilor ferate și ale companiilor de vapoare, și că era vorba de sume mari — în orice caz, cîteva mii bune. Era sincer uluit. Cum fusese în stare mintea greoaie și înceată a tatălui său să se descurce în labirintul primejdios al bursei de acțiuni ? Părea de necrezut ! Și totuși, știuse tot timpul că tatăl său făcea investiții !

— Bineînțeles că n-are chef să renunțe la toate astea ! exclamă deodată Edwin cu glas tare. Mă și miră că mi-a dat cheile atît de ușor !

Cercetarea seifului îi îngădui să facă un lucru pe care foarte puțini copii ajung să-l facă : se puse în locul tatălui său. Și începu să-și frămînte mintea, cu intenții bune, nu cu exasperare, cum să facă să înfrîngă cerbicia bătrînului și să-l lase pe el să semneze cecurile.

Unul din sertare se vedea că nu era folosit prea des. Așa se întîmplă uneori — din mai multe sertare unul

este dat uitării, alunecînd treptat în uitare, chiar dacă alte sertare pot fi supraîncărcate. Ei bine, în acest sertar erau doar cîteva mostre de hîrtie, și o hartă, toate prăfuite. Scoase harta. Era colorată, și cu litere mici, tremurate, dedesubt scria : „Comitatul Staffordshire“. I se păru că o recunoaște. Pe dos citi, cu scrisul tatălui său : „Desenată și colorată fără ajutorul nimănui de fiul meu, Edwin, în vîrstă de nouă ani.“

Uitase cu totul de ea. Nu putea să-și amintească amănunțit în ce împrejurare făcuse harta aceea minunată. Ce efort mare pentru un copil !... Totuși, era lucru de mirare că la nouă ani (poate chiar înainte de a se fi dus la gimnaziul din Oldcastle) a ales harta unui comitat, în loc să opteze pentru Irlanda, țara preferată de toți copiii care desenau hărți ! Probabil că o copiasse după harta din „Atlasul Angliei și Țării Galilor“ de Lewis... În urmă cu aproape douăzeci și unu de ani ! Se simțea ca și cum ar fi descoperit însăși mumia băiatului care fusese cîndva Edwin... Și tatăl său păstrase harta mai bine de douăzeci de ani. Bătrînul trebuie să fi fost al naibii de mîndru de el ! Dar nu i-a spus o vorbă — de asta Edwin era sigur !

„Și-acum, nu te apuca să devii sentimental !“ își zise el. La fel ca și Maggie, avea o groază teribilă, aproape morbidă, de sentimentalisme. Dar nu se putu opri să nu se înduioșeze, și zîmbi de naivitatea hărții și de simplitatea unui părinte ca tatăl său.

În timp ce închidea seiful, Stifford, agitat, dădu buzna în odaie.

— Vă rog, domnule, domnul Clayhanger e în piațetă. M-am gîndit că aș face bine să vă spun.

— Ce ? Tata ?

— Da, domnule. Stă în fața capelei și se tot uită încoace. M-am gîndit că ați vrea...

Edwin răsuci cheia și o luă la fugă, împiedicîndu-se, cînd intră în prăvălie, de scărița din dreptul ușii, pe care stătea cocoțat băiatul ce împărțea ziarele. Se întreba de ce-o luase la fugă, și de ce pe chipul lui Stifford se citea atîta teamă.

Darius Clayhanger stătea pe marginea trotuarului, în colțul de nord-vest al piațetei, la jumătatea drumului spre Duck Bank. Se uita cu o privire șovăitoare, nehotărîtă, spre prăvălie. Stătea în picioare, nemișcat, și totuși era ceva tulburător în înfățișarea lui. Edwin, din pragul ușii, înțelese expresia de pe chipul lui Stifford. Tatăl său părea să dea tîrcoale prăvăliei, ca un indian sau o fiară sălbatică, ori ca un animal domestic pe care l-ai fi izgonit. Edwin aproape că se aștepta să-l vadă cum se furișează pe după primărie, prin piața St. Luke, ca apoi să se strecoare la celălalt capăt al lui Wedgwood Street, și dintr-o ascunzătoare să se zgîiască iarăși la casa lui.

Un bărbat care cobora pe Duck Bank se opri o clipă lîngă Darius, și-i spuse ceva zîbind, întinzîndu-i mîna. Darius dădu ușor din cap. Omul, umilit și contrariat, plecă mai departe, cu zîmbetul încă întipărit pe față, dar acum lipsit de sens, prostesc.

În cele din urmă Darius începu să urce panta, cu brațele țepene, ca un moșneag. Edwin își puse pălăria și alergă după el. În loc s-o ia la stînga, de-a lungul pieței de mărfuri, Darius merse mai departe în sus, pe lîngă abator, spre vechiul teren de sport și grămezile de zgură, unde orașul se termina cu cîteva căsuțe vechi. Abia lîngă terenul de sport izbuti Edwin, pășind încet, cu multă grijă, să-și potrivească pasul lîngă al lui.

— Bună, tată ! începu el încurcat. Încotro ai plecat ?

Darius nu păru deloc mirat să-l vadă lîngă el. Totuși, se purtă ciudat. Fără să spună o vorbă, se răsuci pe călcîie și păru să se îndrepte spre piața de mărfuri, prin spatele primăriei. Dar după ce făcu cîteva pași, se opri și se întoarse spre Edwin, care nu știa ce atitudine să adopte.

— Dacă vrei să știi, zise Darius cu o tristețe copleșitoare și cu un dezgust plin de amărăciune, mă duceam la bancă să semnez procura pentru cecuri.

— Oh ! răsuflă ușurat Edwin. Bun ! Merg cu tine, dacă vrei.

— Ar fi bine, zise Darius, resemnat.

Și o porniră împreună în tăcere.

Bătrînul era înfrînt. Se predase necondiționat. Și Edwin își simți inima ușoară, căci își dădea tot mai bine seama ce însemna această victorie surprinzătoare. Însemna că, pe viitor, va avea în mînă situația. Știa acum, și-o știa și Darius, că tatăl său nu mai avea puterea să lupte, și că oricît s-ar mai zbate, nu mai era decît fanfaronadă. Probabil că nimeni nu-și dădea seama mai bine decît Darius de incapacitatea lui reală, și totuși inexplicabilă, de a-și afirma voința în fața voinței altuia. Forța personalității sale pierise, dispăruse. El, care nădăjduse să conducă despotic pînă în ceasul din urmă, să moară făcînd ultimul gest, puternic și neînduplecat, de comandă, era nevoit să accepte rușinea obedienței. Edwin nici măcar nu fusese stăruitor, nu recursese la nici o amenințare. Nu făcuse decît să-și proclame vrerea, și după prima furie Darius văzuse cum vrerea fiului său acționa ca un agent chimic în mintea lui lipsită de apărare — și cedase. Era uluitor. Și așa va fi mereu, pînă cînd Edwin va spune „Fă asta“ și Darius se va executa, și „Fă aia“ și Darius va asculta, umil, fără să cricnească.

Ușurarea pe care o simți Edwin era o adevărată fericire plină de extaz. Călători cu gîndul în viitor, urmărind exaltat perspectivele întreprinderii. În cîțiva ani, dacă voia, putea să vîndă firma și să-și petreacă timpul atît de prețios îndeplinind tot felul de programe. Lumea întreagă ar fi a lui, și ar putea culege roadele tuturor artelor. Și-ar aparține numai sieși. Era un gînd formidabil. Atmosfera pieței îl sufoca... Pînă atunci, însă, avea încă atîtea lucruri de făcut. Trebuia să-i mărească salariul lui Stifford. De mult ar fi trebuit să fie mărit. Și va avea grijă să-i acorde o oră întreagă pentru masa de prînz — lucru pe care bietul om nu l-a avut niciodată. Și va renunța complet la vînzarea și distribuirea de ziare și reviste; și îl va învăța pe băiatul de la ziare să devină vînzător în prăvălie; și îl va lăsa pe Stifford în locul său; și poate că va mai angaja încă un vînzător. Îi trecu deodată prin minte că Stifford va putea neîndoielnic să obțină comenzi noi. În ceea ce-l privește pe el, nu avea, categoric, nici o vocație de voiajor comercial. Și, perspectiva cea mai atrăgătoare dintre toate, va furniza cărți noi. Nu-i păsa dacă vînzarea de

cărți noi nu era rentabilă. Se va ști peste tot în cele Cinci Orașe că la librăria Clayhanger din Bursley se poate găsi oricînd o selecție de cărți noi. Dacă oamenii nu le vor cumpăra, treaba lor. Dar trebuia să le aibă. Gîndurile îi zburau neostoite prin minte.

III

Și era și extrem de mîhnit, numai că nu chiar atît de trist ca tatăl său. Cînd gîndurile i se îndreptară o clipă spre el, se simți nespus de mișcat, încît aproape că scoase un oftat — un singur oftat, cumplit. Și își spunea în sinea lui : „Ce rușine ! Ce rușine !” Ceea ce însemna că, la urma urmei, destinul se purtase rușinos cu tatăl său. Destinul n-avea dreptul să trateze un om cu atîta perfidie. Trebuia să facă fie într-un fel, fie în altul. Și-acum îl transformase într-o marionetă, ca să-l umilească. Îi era rușine : rușine că-l domina pe tatăl lui, și rușine că acesta se supunea cu lașitate. De două ori îi opriră oameni binevoitori, mînați totuși de curiozitate, și de fiecare dată Edwin, mai mult chiar decît Darius, se strădui să arate că mîna care ținea ferm sceptrul era încă mîna dură a lui Darius.

Cînd intrară în interiorul lustruit, cu mobile de mahon, al celei mai bogate bănci din cele Cinci Orașe, unde în afară doar de un ușor zornăit de monezi domnea tăcerea, Edwin așteptă să vorbească tatăl său, dar Darius nu scoase o vorbă, ci rămase posac în așteptare, ca o victimă în ștreang. Casierul cel mărunț își îndreptă aferat privirea spre ei ; toți funcționarii din încăpere se uitau la ei ; chiar și din dosul celui de-al treilea ghișeu, din capătul cel mai îndepărtat, funcționarii îi cercetau pe deasupra registrelor ; și toți se uitau cu aceeași privire jenantă, ca la o victimă în ștreang. Privirile lor exprimau întreaga josnicie, jalnică și lacomă, a firii omenești, amestecată cu puțină compătimire.

Evident, oricine știa că „se întîmplă ceva” cu prosperul tipograf.

— Îl putem vedea pe domnul Lovatt ? întrebă tăios Edwin. Se simțea și jenat și indignat.

Casierul sări ca pe arcuri, învîrtindu-se acum în jurul lor, plin de deferență. Îndată se deschise ușa cu geam a biroului directorial și își făcu apariția chiar directorul, mîngiindu-și favoriții lungi.

— Oh, domnule Lovatt, începu Edwin stîmjenit. Tata a venit să...

Fură poftiți să intre în biroul directorului. Ar fi putut să fie un tribunal, ori cabinetul unui dentist, ori al unui medic de la asigurări, ori sala de la Fontainebleau unde a semnat Napoleon actul de abdicare — orice în afară de ceea ce era în realitate. Din fericire, domnul Lovatt avea un fel de a fi invariabil, purtîndu-se la fel cu toți oamenii și în toate împrejurările. Așa că Edwin nu resimți nici propria-i stîngăcie, nici etalarea stingherelii celui alt. Totuși, cînd tatăl său luă tocul ca să scrie, se prefăcu a se uita pe fereastră, fredonînd imperceptibil o melodie. Dacă n-ar fi făcut astfel, nu și-ar fi putut stăpîni oftatul, care amenința să izbucnească.

IV

— Eu o iau pe-aici, zise Darius după ce ieșiră de la bancă, arătînd spre Sytch.

— De ce ?

— Eu o iau pe-aici, repetă el, cu o îndărătnicie mohorîtă.

— Foarte bine ! exclamă Edwin cu voie bună. Merg și eu cu tine.

Nu știa dacă putea risca să-l lase singur pe tatăl său. Ochii bătrînului îi arătară că nu-i place această stăruință, dar o acceptă.

Trecură de vechea olărie din Sytch, ale cărei coșuri nu mai înnegreau acum cerul cu fum. Unul din proprietarii firmei murise de bătrînețe, și fiii săi se grăbiseră imediat să clădească o fabrică nouă, modernă, mai jos pe malul canalului, la Shawport — o minune din toate punctele de vedere, în afară de aspectul arhitectural. Timpurile se schimbau. Edwin făcu o observație în legătură cu înfățișarea dezolantă a locurilor, dar nu primi răspuns. Apoi îi trecu prin minte că tatăl său se îndrepta spre clubul liberal. Într-adevăr, așa era. În sala cea mare,

doi tineri jucau biliard, principala atracție a încăperii pustii ; pe marginea mesei se vedeau două pahare. Intendentul, cu șorț în față, stătea și urmărea jocul.

— Vai ! mormăi Darius, aruncându-și privirea asupra grupului. Va să zică, ăștia sînt radicalii ! ăștia sînt radicalii ! Și nu-i încă nici douăsprezece !

Dacă ar fi surprins doi tineri bînd și jucînd biliard înaintea prînzului la clubul conservator, taică-său ar fi fost nespus de încîntat. Ar fi socotit că e încă o dovadă a indiferenței opoziției față de marea lege a autonomiei Irlandei ; dar se supără foc, simțindu-se chiar jignit, că la clubul liberal găsise doi pierde-vară. În mintea lui stăruia vag ideea că cele două pușlamale s-ar fi cuvenit să știe că, într-un asemenea moment important, era cazul să nu-și piardă vremea.

Intendentul cu înfățișarea absurdă de hangiu zise :

— Ehei, domnule Clayhanger, n-ați mai dat de mult pe-aici.

— Vreau să mi se șteargă numele din clubul acesta, zise Darius ritos. Mă înțelegeți ? Și bănuie că nu sînt singurul, în ultima vreme.

Intendentul înțelegea, într-adevăr. Protestă pe un ton coborît, afabil, în timp ce jucătorii de biliard se făceau că n-aud ; dar înțelegea foarte bine. Începuse o adevărată epidemie de demisii, și se vorbea chiar de un club liberal-unionist. Intendentul vedea cum mania grandoarei unui politician senil îi amenința viitorul. Zîmbi. Lui Edwin, însă, în timp ce plecau, îi zîmbi într-un fel anume, părăind a spune : „Taică-tău s-a țicnit, și primul lucru pe care-l face e să-și schimbe politica.“ Era răzbunarea îndreptățită a intendentului.

— Ne părăsiți și *dumneavoastră* ? îl întrebă pe Edwin, aproape în șoaptă.

Edwin clătină din cap. Dar îi venea să-l sugrume pentru zîmbetul acela grețos, plin de înțelesuri. Ușa de la intrare se închise, și nu mai auzi țacănitul delicat al bilelor de biliard.

La capătul de sus al lui Duck Bank, fără o vorbă, Darius urcă pe neașteptate treptele clubului conservator. Neîndoielnic, știa să profite imediat de situație. Dar Edwin nu-l mai urmă.

În seara aceea, conștient de răspunderea ce-i revenea și de valoarea sa, Edwin urca pe Trafalgar Road, cu un aer mai puțin stîngaci și mai demn ca oricînd. Nu numai că lăsase deoparte programele de lectură, dar le și uitase. După douăsprezece ore de conducere a unei întreprinderi, programele acestea încetaseră să-l mai intereseze. Întîlnind alți oameni de afaceri, cu care i se încrucișa drumul, se gîndea cu naivitate, în seara întunecată : „Sînt deopotrivă cu acești oameni.“ Și imaginea Florencei Simcox, dansatoarea cu saboți, îi trecu o clipă prin minte.

Îl găsi pe Darius singur în salon, în fața focului aprins, cum nu-i stătea în obicei, avînd încă pe ghetete argilă din grădină, și citind cu ochelarii pe nas „The Christian News“. În duminica aceea dinaintea înmormîntării domnului Shushions totul fusese dat peste cap, încît Darius nu avusese timp nici să-și citească ziarul. E-adevărat, nu se pomenise vreodată să citească „The Christian News“ în altă zi în afară de duminică, dar acum pentru el fiecare zi era duminică.

Edwin dădu din cap în semn de salut și se apropie de foc, frecîndu-și miinile.

— Ce-am auzit ? începu Darius, molcom, avînd pe chip o expresie mîhnită.

— Ce ?

— Că Albert vrea să împrumute o mie de lire ? Și Darius se uită la el pe deasupra ochelarilor.

— Albert vrea să împrumute o mie de lire ? repetă Edwin uluit.

— Da ! Nu ți-au spus nimic ?

— Nu, zise Edwin. Despre ce-i vorba ?

— Clara și mătușă-ta au fost amîndouă la mine după ceai. Cu o poveste, cum că Albert ar putea să intre în tovărășie cu Hope și Carters, dacă ar avea posibilitatea să depună o mie de lire. Va să zică, Albert nu ți-a spus nimic ?

— Nu, nu mi-a spus ! exclamă Edwin, subliniind cu tărie fiecare cuvînt. Ca și cum ar fi spus : „Aș vrea să-l văd că-mi pomenește de asta !“

Clocotea de furie. I se părea monstruos ca cele două femei să încerce astfel să tragă foloase de pe urma stării de slăbiciune a tatălui său — o faptă josnică, mîrșavă. Nu înțelegea cum de pot unii să facă așa ceva și cum, după ce au făcut-o, mai pot să te privească în față. Nu le era rușine ? N-au lăsat să treacă măcar o zi, și tăbăriseră într-o clipă asupra bătrînului, ca muștele pe un hoit ! Își putea imagina uneltirile, șușotelile lor. Oh, cît de abilă și de vicleană era afurisita de mătușă Hamps (da, acum o afurisea), și cît de lacomă în candoarea ei se arăta soră-sa !

— Nu-i așa că nu i-ai da ? întrebă Darius pe un ton care aștepta un răspuns negativ ; dar și tînguitor, cerîndu-i sprijinul împotriva forțelor formidabile ce se năpustiseră asupra-i.

— Eu nu i-aș da, zise Edwin cu hotărîre, impresionat de tonul plîngător și de privirea ciudată. Afară dacă, firește, vrei tu.

Nu-i păsa cîtuși de puțin dacă banii îi vor fi sau nu de folos, și investiția sigură. Nu-i păsa dacă risca să-și facă dușmani. Simțul său de echitate se revolta, și acest simțămînt ținea el să-l apere. Știa că dacă taică-său n-ar fi doborît, lipsit de apărare, oamenii aceștia nevrednici n-ar fi îndrăznit niciodată să-i ceară bani. Era singurul lucru care conta.

Îți făcea rău să vezi cît de ușurat era Darius în fața atitudinii lui Edwin în această chestiune. Nădărduse că va găsi înțelegere la Edwin, dar se temuse în același timp să nu descopere în el încă un dușman. Acum era liniștit, și nu izbutea mai bine decît un copil să-și ascundă sentimentele.

— Parcă n-ar mai putea aștepta pînă la deschiderea testamentului ! murmură el, încercînd să se prefacă îndîrjit.

— Dar ai făcut testament ? vorbi Edwin cu nepăsare voită, vrînd să dea de înțeles că pînă atunci nici nu se gîndise la testamentul tatălui său, și că dacă-i trecuse acum prin cap ideea, era totuși puțin surprins că-și făcuse testamentul.

Darius încuviință, cu un aer binevoitor. Părea să fi uitat cît de tare îl înfuriase Edwin în problema semnării cecurilor.

— E la Duncalf, murmură el după o clipă. Duncalf era notar comunal și avocat.

Care va să zică, își făcuse testamentul ! Și semnase docil actul prin care transfera asupra lui controlul asupra tuturor tranzacțiilor bănești. Ce mai putea să facă, decît să moară, cu cît mai puțină zarvă ? Într-adevăr, Darius era, cum s-ar spune, „dat la o parte“ ! Și dintre toate simptomele decăderii, cel mai izbitor și cel mai tragic, după părerea lui Edwin, era că nu părea deloc curios cum merg afacerile. O dată măcar nu-l întrebase.

— Ar fi bine să te bărbierești, zise Edwin, pe un ton afabil.

Darius își trecu mîna pe obraz. Cu ani în urmă, încetase să se mai bărbierească singur : avea abonament la frizeria lui Dick Jones, de pe Aboukir Street, chiar lîngă prăvălie.

— Da !

— Să-i spun bărbierului să vină, sau o lași să crească ?

— Tu ce crezi ?

— O-o-o-h ! făcu Edwin tărăgănat, șovăind după cum îi era felul. Apoi își aminti că era capul familiei Clayhanger. Cred că ar fi bine s-o lași să-ți crească, hotărî el.

Și după ce dăduse verdictul, i se păru că decisese sechestrarea și moartea tatălui său... „Las-o să crească ! Ce importanță mai are ?“ Cam așa era sensul frazei.

— Ai mai purtat barbă pe vremuri, nu-i așa ? întreabă el.

— Da, întări Darius.

Acum situația nu mai părea chiar atît de crudă.

Capitolul VIII • O HOTĂRÎRE SCHIMBATĂ

I

Într-o seară, cu un an mai tîrziu, la începutul verii lui 1887, Edwin și domnul Osmond Orgreave se întorceau împreună spre casă de la Hanbridge. Ajungînd în colțul străzii care ducea spre casa din Lane End, Osmond Orgreave se opri și zise :

— Ei, vii cu noi ?

Și-l privi pe Edwin drept în ochi, în glas cu o rugămintă care-l flata. Trecuse cîtăva vreme de cînd nu se mai priviseră cu franchise, căci Edwin se izbise în ultimul timp de metodele domnului Orgreave, în controversele financiare, și n-ar fi putut spune că-i plăcuseră.

După o clipă, Edwin răspunse din toată inima :

— Da, cred că am să merg. Mi-ar face plăcere. Dar am să vă anunț.

— Diseară ?

— Da, diseară.

— O să-i spun neveste-mi că vii cu noi.

Domnul Orgreave îi făcu semn cu mîna și coborî strada cu pas săltăreț, demonstrativ. Părul îi era acum argintiu, dar la fel de ondulat ca pe vremuri, iar gesturile păreau să nu fi îmbătrînit deloc.

Domnul și doamna Orgreave se duceau la Londra pentru serbările Jubileului. Copiii aveau să plece singuri, pentru că Osmond stăruise pe un ton glumeț că mai voia să scape puțin de ei. Dar îl poftise stăruitor pe Edwin să-i însoțească. La început Edwin îl refuzase instinctiv, spunîndu-i că-i era cu neputință. Nu putea să plece de acasă. Nu fusese niciodată la Londra ; o călătorie la Londra i se părea o aventură formidabilă, creîndu-i un sentiment de vinovăție pentru plăcerea pe care și-o îngăduia. Și-apoi, stimulat de temperamentul energic și aventuros al lui Osmond, își spusese : „De ce nu ? De ce să nu mă duc ?“

Avea toate motivele să se ducă. Era un lucru absurd, scandalos, că nu fusese niciodată la Londra : măcar din respect față de sine, și tot trebuia să plece. Faimosul jubileu, spectaculos, istoric, cu cortegiile sale, îi aprindea imaginația. De cîte ori se gîndea la el, vedea în închipuire lănci și fanioane, șiruri de cavaleri în zale șerpuind pe străzi împodobite și, undeva în mijloc, maiestatea Angliei întruchipată într-o bătrînică plăpîndă, care avusese mulți copii și trecuse printr-o mare nenorocire. Și-apoi, ar putea să-l întilnească întîmplător și pe Charlie. Și-apoi, tocmai scăpase de mai multe răceli persistente, și era vlăguit de prea multă muncă, și Heve îi spusese că „i-ar face bine o schimbare de aer“. Și-apoi, se gîndea mai de mult să

cumpere o cantitate de hîrtie de la Londra : primise de acolo niște oferte promițătoare. Nu fusese în stare niciodată să cumpere hîrtie la un preț atît de scăzut ca Darius, pentru simplul motiv că nu știa să se tocmească destul de înverșunat pentru fiecare bănuț ; pur și simplu îi era rușine să facă așa ceva. La Manchester, de unde Darius cumpăra hîrtie de treizeci de ani, negustorii i se păreau cam prea brutali cînd era vorba de tîrguit ; nu aveau simțul rușinii. I se părea că în ofertele de la Londra descifrase un spirit mai blind.

Și, mai presus de orice, acceptînd invitația domnului Orgreave, voia să-i arate arhitectului că uitase definitiv diferendele dintre ei. În harababura afacerilor înfloritoare dar dezordonate ale tatălui său, Edwin descoperise cu uimire și tranzacțiile cu Orgreave. Erau tot felul de conturi și contra-conturi, și o mulțime de acte care se băteau cap în cap. Niciodată nu fusese încheiat un aranjament ca lumea între Darius și Osmond. Iar Osmond părea că nici nu dorea așa ceva. Edwin, însă, cu mania lui de față bătrîna de a pune și a păstra totul cum trebuie, stăruia ca să facă unul. Domnul Orgreave se văzu nevoit să-l înfrunte în punctul său cel mai tare — pasiunea pentru ordine. Întocmirea aranjamentului acestuia fusese anevoioasă pentru Edwin și îi zdruncinase o mare parte din iluziile pe care le avea. Fiind una din ultimele încurcături rămase în afacerile tatălui său, chestiunea Orgreave era acum rezolvată, încheiată ; și proiectata escapadă la Londra o va îngropa definitiv, ba chiar ar putea să-i redea iluzii plăcute. Edwin nu era omul care să păstreze cuiva ranchiună.

Dar argumentul cel mai serios era că avea dreptul să se ducă la Londra. Își cîștigase acest drept muncind cinstit, din greu, și îndurînd cu tărie uriașa povară a răspunderii ce-i revenea. Pînă acum nu-și oferise nici o răsplată, nici măcar un spor de salariu, nici măcar o săptămîină de libertate și nu-și satisfăcuse cel mai mic capriciu.

„Am să mă duc, și am s-o trec în contul întreprinderii“, își zise el. Îl cuprinse emoția plecării.

Apropiindu-se de casă, îl văzu ieșind pe bătrînul Heve, vicarul de la St. Peter — un cleric fercheș, cu o pălărie de pai de o formă deosebită. Mai venise de cîteva ori în vizită, în ultima vreme ; nu cu probleme ale parohiei, căci Darius nu era nici bisericos și nici enoriaș de-al lui, ci doar din prietenie, ca frate al doctorului Heve, și Darius se simțise măgulit. Vicarul îi vorbea despre Iisus cu un entuziasm domol, întrucîtva amuzant. În orice caz, pentru el creștinismul era ceva plăcut, distractiv. Nu vorbea niciodată solemn despre religie, ca wesleyenii. Nu spunea niciodată cu un aer rușinat, sfidător : „Nu mi-e rușine de Christos“, cum făceau wesleyenii. Poate că-l cunoscuse puțin pe Christos la Cambridge. Dar relațiile lui cu Christos nu-l făcuseră încrezut, și nici nu-și lua un aer protector. Și dacă-l îngrijora fericierea celor care nu-l cunoșteau pe Christos, știa să-și ascundă extrem de politicoasă această îngrijorare. Edwin, după ce fusese la început destul de impresionat de vicar, ajunsese să se convingă de totala lui mediocritate ; vederile sale în literatură îl condamnaseră pe vecie în stima lui Edwin, care mai era încă destul de naiv ca să nu înțeleagă cum un om care studiasse la Cambridge putea să vorbească cu entuziasm despre „Coliba unchiului Tom“. În plus, îl disprețuia pentru mîndria lui vădită de a fi burlac. Vicarul nu spunea că un preot trebuie să rămînă celibatar, dar lăsa să se înțeleagă, cu delicatețe, acest lucru. Și-apoi, după părerea lui Edwin, preotul se pasiona cam prea mult, ca un copil, de cultivarea ciupercilor. Îi povestea mereu lui Darius tot felul de amănunte plicticoase din experiența lui, iar Darius, măgulit de atențiile acestui reprezentant al bisericii anglicane, începu să-l simpatizeze și să aprecieze mostrele de ciuperci pe care i le oferea din cînd în cînd.

Sub portalul ce dădea în strada care cobora spre Bursley stătea Maggie și îl privea pe vicar îndepărtîndu-se. Cînd Edwin apărui la poartă, ea tresări ușor, și i se păru chiar că roșește.

„Ia te uită !“ exclamă el în sinea lui, cuprins brusc de o bănuială. „Dar nu s-o fi gîndind la vicar ! Nu cumva Maggie... !“ Nu putea înțelege cum vicarul, după ce studiasse

la Cambridge și avea idei precise despre celibat, ar putea să se gîndească la Maggie. „Femeile sînt ciudate“, își zise el. (Era sigur că această generalizare, în baza unor fapte, era absolut originală.) Auzi, să se uite după vicar ! Poate că o făcuse fără să-și dea seama ! Crezuse că îl privea pe vicar la fel ca și el. Și, de asemenea, socotise de la sine înțeles că vicarul avea aceeași atitudine față de ei amîndoi, avînd la bază ideea civilizată, amabilă, dar fermă, că nu poate exista o adevărată simpatie între el pe de o parte și ei doi, pe de alta.

— Tocmai a fost pe-aici vicarul, zise Maggie.

— Da ?... L-a mai încurajat puțin pe bătrîn ?

— Nu prea ; și Maggie clătină tristă din cap.

Conștiința lui Edwin părea dispusă să-i sugereze că n-ar trebui să mai plece la Londra.

— Ascultă, Mag, zise el liniștit, virînd bastonul în suportul de umbrele. Ea se opri pe scară și apoi se apropie de el. Domnul Orgreave mă pofteste să plec cu el și cu doamna Orgreave la Londra. Și îi explică întregul proiect.

Ea zise imediat, cu o grabă plină de bunăvoință :

— Firește că trebuie să te duci. O să-ți facă foarte bine. Să n-ai nici o grijă în legătură cu mine. Oricum, Clara și cu Albert au să vină de ziua jubileului. Dar nu cumva e prea tîrziu ?... Poimîine, nu-i așa ? Domnul Heve spunea că încă de pe acum toate hotelurile sînt înțesate.

— Ei, știi cum e Orgreave ! Sper că se va ocupa el de toate astea.

— Du-te neapărat ! îl îndemnă Maggie.

— El n-o să se supere ? zise Edwin, făcînd semn cu capul înspre locul unde putea să fie Darius.

— N-are importanță, răspunse ea calm.

— Ei bine, să fiu al naibii dacă nu plec ! Crezi că am destule gulere curate ?

III

Toți trei — Darius, Maggie și Edwin — își luau ceaiul în tăcere. Fereastra era deschisă, căci ziua se arăta călduroasă și senină. În ultimele douăsprezece luni șezuseră de sute de ori astfel la masă. În afară de cite un scurt răgaz

de bună dispoziție, Darius devenise tot mai taciturn, mai mohorit și mai melancolic. Firește, în timpul iernii renunțase la încercările de a face grădinărie — oricum, și așa șovăielnice și neînsemnate — iar pe urmă primăvara nu le mai reluase. Cu nici jumătate de an în urmă, pleca adesea să colinde pe câmp, pînă la Hillport și înapoi, sau pe pantele line pînă la Toft End. Dar nu se ducea niciodată spre oraș, și nu trecuse măcar o dată pe la clubul conservator. În ultima vreme nu mai putea fi convins să iasă nici din grădină. În capătul grădinii îi pusese un vechi jilț de trestie, și pornea spre acest jilț ca într-o călătorie ; după ce ajungea lîngă el, se lăsa să cadă cu un oftat adînc, odihnindu-se înainte de a se încumeta să se întoarcă.

Acum părea un lucru uimitor că avusese cîndva picioare atît de zdravene, încît să ajungă la Hillport sau la Toft End. Trăia într-o toropeală a gîndurilor, prefăcîndu-se doar din mîndrie că citește, fără să citească, sau prefăcîndu-se că ascultă, fără să asculte ; uneori făcea cîte o observație care se potrivea ca nuca-n perete, dar trebuia s-o ascuți. Pe măsură ce săptămînile treceau, copiii îi făceau pe voie tot mai de mîntuială, și dacă vedeau ceva anapoda în îmbrăcămintea lui i-o îndreptau cu bruschete. În zadar încercau să-și amintească la timp că era o biată victimă, cîtuși de puțin vinovată de ce i se întîmplase ; își aminteau abia după vorba în răspăr sau după gestul tăios, cînd era prea tîrziu. Boala lui îi obseda : plutea în aerul casei, omniprezentă ; îi apăsă, măcinîndu-le nervii și scoțîndu-i din sărite. Din cînd în cînd, după vreo izbucnire de minie irațională din partea lui Darius, erau amîndoi de acord, recunoscînd cu amărăciune că era prea enervant. O dată, cînd se purtase cu slujnica cea nouă de parcă ar fi fost Bethseba, pînă și doamna Nixon îl repezi ; se iscă astfel o scenă pe care doctorul a trebuit s-o potolească cu discrete explicații profesionale. Cel mai greu îi venea lui Maggie, căci Darius rămînea tot timpul acasă, stîndu-i pe cap. Ca să scape de el, ar fi trebuit să plece de acasă ; și lui Maggie nu-i plăcea să plece de acasă.

Edwin avusese de gînd să-l anunțe fără prea multe explicații că voia să se ducă la Londra, dar puterea

obișnuinței era atît de mare, încît șovăia ; nu se putea hotărî să-i comunice direct actul său de independență, atît de îndrăzneț și nemaipomenit, cu toată că știa cît de neajutorat, ca un copil, era tatăl său. În loc de asta, începu să vorbească despre reînnoirea contractului de închiriere a imobilului din Duck Square, despre care trebuia să-l anunțe pe proprietar pînă la sfîrșitul lunii.

— M-am gîndit să-l fac pe numele meu, zise el. Să te scutesc de semnături și așa mai departe.

Era și aceasta o propunere destul de îndrăzneată, și nu s-ar fi mirat dacă Darius, instinctiv, s-ar fi repezit la el, ocărîndu-l ; dar Darius păru că nici nu observă.

În clipa aceea Edwin și Maggie văzură amîndoi că bietul om încerca să țină cu cuțitul cîrnatul de pe farfurie și să-l taie cu furculița.

— Nu, nu, tată ! zise Maggie cu blîndețe. Nu așa !

Bătrînul ridică privirea, nedumerit, și apoi se aplecă iar deasupra farfuriei. Toate facultățile păreau să-i fie absorbite în efortul uriaș de a rezolva problema complicată pe care i-o puneau farfuria, cîrnatul, cuțitul și furculița.

— Ai luat cuțitul în mîna stîngă, zise Edwin enervat, vorbindu-i ca unui copil îndărătnic.

Darius se holbă la cuțit și la furculiță, și apoi oftă, vrînd parcă să spună : „E ceva peste puterile mele !“ Apoi încercă să le schimbe dintr-o mînă în alta, dar nu izbuti.

— Uite, zise Edwin aplecîndu-se spre el. Așa ! Apucă de cuțit, dar Darius nu-i dădea drumul. Nu, dă-i drumul ! îi porunci el. Dă-i drumul ! Cum pot să-ți arăt, dacă nu-i dai drumul ?

Darius lăsă să-i cadă cu zgomot cuțitul și furculița. Edwin îi puse cuțitul în mîna dreaptă și furculița în stînga ; dar după o clipă erau din nou pe dos. La început lui Edwin nu-i veni să creadă că tatăl său nu se prostea în mod intenționat.

— Să-ți tai eu, tată ? întrebă Maggie pe un ton blînd, stăruitor.

Darius îi împinse farfuria. După ce-i tăie cîrnatul, ea zise :

— Așa ! O să păstrez eu cuțitul. Ca să nu te mai încurci.

Și Darius începu să mănînce cîrnatul, folosind numai furculița. Mintea lui nu izbutise să rezolve problema

complicată ce i se prezentase. Mîncă liniștit cîteva clipe, apoi deodată lacrimile începură să i se rostogolească pe obraji, și se opri din mîncat.

Întîmplarea, atît de simplă, de neașteptată și de dramatică îi făcu pe toți să se simtă abătuți. Urmarea a fost de-a dreptul dezastruoasă. Le reaminti tuturor că Darius suferea de ramolism cerebral. De multă vreme era ținut în casă și în grădină. De multă vreme aproape că nu mai vorbea. Și acum, tocmai după o vizită care de obicei acționa ca un tonic, începea să-și piardă îndemînarea de a se hrăni singur. Puțin cîte puțin, bietul om demonstra — pierzînd-o treptat — cît de minunată este îndemînarea unei ființe omenești normale.

Edwin și Maggie evită ră chiar și să se uite unul la celălalt. Fiecare din ei arbora o nepăsare filozofică, căutînd să micșoreze însemnătatea întîmplării. Dar nici unul nu izbuti. Din cei doi ani acordați lui Darius, unul trecuse. Cum va fi cel de-al doilea ?

IV

În odaia lui, după ceai, Edwin încercă să lupte împotriva mîhnirii, dar în zadar. Jalea inerentă, îngrozitoare a existenței îl învăluia și îl îngheța. Se uită la teancurile de cărți. În ultima vreme renunțase cu totul la lecturile lui sistematice. De ce să citească ? Se uită la paravanul din fața patului, pe care prinsese hîrtiute cu însemnări de ținut minte, orînduite cu grijă. Ce lucru zadarnic ! De ce să se ducă la Londra ? Tot va trebui pe urmă să se întoarcă de la Londra ! Apoi zise ritos : „Vreau să plec la Londra.“ Dar în clipa cînd rosti cu glas tare, știa bine că nu va pleca. Conștiința nu-i va îngădui să plece. Nu putea s-o lase pe Maggie singură cu taică-său. Cedă conștiinței în silă, cu greu, fără nici o răbufnire de altruism ; cedă pentru că nu putea să-și ultragieze simțul abstract de dreptate.

De la fereastră o văzu pe Maggie stînd de vorbă cu Janet Orgreave, peste zidul care despărțea grădinile. Își aminti ce-i spusese Janet o dată, că ea și cu Maggie se

împrieteniseră și că Maggie era minunată. Fără veste, coborî și el în grădină. Janet și cu Maggie vorbeau de parcă erau prietene ; amîndouă arătau grave și mature, amîndouă aveau o mică cută sub bărbie. Rochiile lor în culori deschise se armonizau în lumina înserării. În timp ce se apropia, Maggie izbucni într-un rîs copilăresc. „Nu zău ?“ murmură ea, cu vioiciunea unei fete. Nu știa despre ce discutau, și nici nu-i păsa. Ceea ce-l interesa, ceea ce-l uimea, era gestul și tonul tineresc al lui Maggie. Îi plăcea și îl emoționa să descopere o altă Maggie decît cea de acasă. Amîndouă femeile afișaseră o clipă stupiditatea fermecătoare și flecăreala unor școlărițe. Se îndreptă spre ele. Pe peluza familiei Orgreave, o văzu pe Alicia înfruntînd la tenis un tînăr elegant, pe care nu-l cunoștea. Crochetul era detronat ; acum domnea tenisul.

Chiar și exclamațiile ascuțite pe care le scotea din cînd în cînd Alicia aveau ceva melancolic în frumusețea galeșă a înserării.

Se apropie de Janet și-i spuse :

— Te rog să comunici tatălui tău că n-o să pot veni miine.

— Dar el ne-a spus tuturor că vii ! exclamă Janet.

— Nu te duci ? întrebă Maggie, încetîșor.

— Nu, murmură el. Aruncînd o privire spre Janet, adăugă : Nu se face să plec.

— Păcat ! oftă Janet.

Maggie nu spuse : „Oh. Dar trebuie să te duci ! N-ai nici un motiv să n-o faci !“ Prin tăcerea ei contrazicea nepăsarea filozofică a atitudinii pe care o adoptase la sfîrșitul mesei.

Capitolul IX • EOUL

I

În ziua jubileului, Edwin cobora agale pe Trafalgar Road, sub soarele cald al dimineții. Îl lăsase pe tatăl său înlăcrimat, înduioșat din pricina reginei. „E o regină bună !“ Apoi oftase. „N-a mai fost alta ca ea !“ Și iar oftase. „Nu, și nu va mai fi !“ Apoi lacrimile înce-

puseră să-i curgă pe ziarul pe care-l răsfoia, căutînd amănunte despre programul oficial de la Londra. De luni de zile nu mai citise ziarul cu o străduință atît de hotărîtă de a înțelege ; într-adevăr, de cînd se declanșase boala, nici un subiect, în afară doar de cultivarea ciupercilor, nu-l interesase atît de mult ca jubileul. De fiecare dată cînd privea spre cer, din locul său umbrît din grădină, zicea slavă Domnului că ziua era frumoasă, ca și cum i-ar fi fost recunoscător că-l scăpase de o mare nenorocire.

În afară de cîteva steaguri nenorocite, nu se zărea nici un semn de veselie pe Trafalgar Road. Strada, orașul și inimile celor ce rămăseseră în el erau învăluite în melancolia deprimantă care acoperă provincia de cîte ori la Londra are loc cîte o uriașă sărbătoare națională spectaculoasă. Toți cei care aveau timp, energie și bani plecaseră la Londra să vadă un spectacol care — o spunea toată lumea — va fi unic și va rămîne unic pe veci ; și poate mai puțin să-l vadă decît să poată povesti nepoților că îl văzuseră. Mulți alții se duceau pentru o zi sau două la stațiunile de odihnă mai apropiate. Cei care rămîneau, săracii, apatici, suferinzi, și cei în general reținuți de ceva, simțeau cu o acută suferință rușinea de a fi iremediabil provinciali, pizmuind mulțimile din Londra cu amară invidie și închipuindu-și Londra ca un paradis al eleganței și splendorii.

Numai fiindcă nu avea ce face, dezgustat de sine însuși, Edwin coborî pe Trafalgar Road ; ar fi putut tot atît de bine să urce în sus. Cînd ajunse în centru, unde toate magazinele erau închise, își aținti o clipă privirea la magazinul său, și apoi intră pe ușa laterală. N-avea nimic de făcut. Să fi vrut, ar fi putut să-și petreacă toată ziua citind ; sau putea să se apuce din nou de acuarelele lăsate de-atîta vreme în părăsire. Dar nu era în firea lui să se zbată ca să găsească satisfacții. Prefera să se cufunde într-o deprimare fără margini, gîndindu-se la toate lucrurile neplăcute ce i se întîmplaseră vreodată ; din cînd în cînd, îi trecea prin gînd ce ar fi făcut în clipa aceea, să zicem, dacă l-ar fi întovărășit pe veselul, distinsul și întreprinzătorul Osmond la Londra.

Intră în prăvălia luminată de ajuns de razele ce se strecurau prin găurile rombice din obloane. Scrisorile sosite cu poșta de dimineață — puține la număr — zăceau pe dușumea. Le ridică și le duse în firida biroului. Intră apoi și el înăuntru și, cu gestul mecanic al unei lungi obișnuințe, deschise biroul în partea care fusese cîndva a tatălui său și a cărei cheie i-o ceruse cu mai bine de un an în urmă. Totul se afla acum sub stăpînirea sa absolută. Putea să facă tot ce dorea cu o întreprindere comercială care aducea un venit net de vreo opt sute de lire pe an. Era regentul necontestat — și totuși nu putea scăpa de gîndul că nu era mai fericit decît atunci cînd fusese sclav.

Scoase registrele și începu să adune cifre pe dosul unor plicuri, recurgînd la însemnări sumare, ca un patron grăbit care nu se mai încurcă cu cîteva lire mai mult sau mai puțin. Îl sîcîia un mic ghimpe, și se grăbea să compare rezultatele primelor șase luni ale anului cu cele din primele șase luni ale anului trecut. E drept, iunie încă nu se terminase, dar majoritatea conturilor trimestriale erau încheiate și putea să facă o estimare fidelă. Oare el, cu min-tea pe care o avea, cu spiritul de ordine, se descurca în afaceri mai bine sau mai rău decît tatăl său, pe care-l disprețuia ? La alegerile din 1886, avusese mult mai puține comenzi decît se întîmplă de obicei la alegeri ; nu făcuse nimic pentru conservatori ; dar asta nu afecta nici una din cele două perioade de șase luni pe care le compara. Pierduse cîțiva clienți ; pe de altă parte, activitatea de comis-voiajor a lui Stifford se pare că dăduse roade. Nu i se putea reproșa nici că pierduse în comerțul de cărți noi, pentru că încă nu inaugurase comerțul de cărți noi, preferînd să mai aștepte, de teamă ca nu cumva tatăl său să vină într-o bună zi pe neașteptate, să vadă cărți noi pe tejghea și să se înfurie. Terminase cu furnizarea ziarelor și renunțase și la revistele mai ieftine de șase pence ; dar profitul de pe urma revistelor era neglijabil.

Totalurile ar fi trebuit să iasă în favoarea sa, căci fusese mereu extrem de conștiincios. Cu toate astea, îi era teamă. Pentru că știa, confuz dar cu toată convingerea, că nu putea nici să cumpere și nici să vîndă la fel de bine

ca taică-său. Nu era o chestiune de iscusință, ci una de temperament. Un simț al onoarei, al echității, o generozitate lăuntrică, o aversiune față de meschinărie îl împiedicau adesea să ducă prea departe tocmeala. Nu se putea țirgui în disperare de cauză. Și chiar cînd nu era vorba numai de preț, nu știa să vorbească cu dibăcia aspră, brutală, lingușitoare, neobrăzată cu care vorbea taică-său cu un client sau cu un om față de care el era clientul. Nu putea, oricum ar fi luat-o, să facă ceea ce bătrînul făcea în mod firesc, urmîndu-și orbește instinctul. Tatăl său, cu toată stîngăcia și metodele lui neștiințifice, avea o însușire, greu de sesizat, greu de analizat, pe care Edwin nu o avea.

Se surprinse, în calculele acestea sumare, că trăgea de partea lui tot ce era îndoielnic ; oricît ar fi fost de copilăresc, nu se putea stăpîni. Dar chiar și așa, își dădu seama, sau mai curînd simți, că oricum comparația nu ieșea în favoarea regentului. Reieșea limpede că cifra de afaceri abia dacă se menținuse, și era clar ca lumina zilei că cheltuielile, în special salariile, crescuseră simțitor. Renunță să termine socotelile, în parte dezgustat și plictisit, în parte pentru că Big James, nu se știe cum, intrase în prăvălie prin spate. Îi părea bine cu adevărat să-l vadă pe Big James, pe care în aceste clipe îl simțea aproapele său.

II

— Am băgat de seamă că ușa e deschisă, domnule, zise Big James cu voioșie, apărînd în ușa îngustă a firidei, și am venit să văd dacă nu cumva a intrat cineva nepoftit.

— Am lăsat deschisă ușa laterală ? murmură Edwin. Se mira și el cît de uituc era uneori, el care avea o adevărată manie pentru ordine !

Big James își îmbrăcase costumul cel mai bun și părea, cu seninătatea-i imperturbabilă, cu desăvîrșire fericit.

— Am ieșit doar puțin să mă uit și eu cum se descurcă cu boul, adăugă el.

— Oh ! exclamă Edwin. Au început să-l frigă ?

— Așa ar trebui, domnule. Și tare mi-e teamă să nu se strice pe căldura asta.

— Vin și eu cu dumneata, zise Edwin* cu însuflețire.

Încuie biroul, aranjă în grabă câteva lucruri și apoi o porniră împreună, prin Wedgwood Street și Cock Yard, spre piața de mărfuri. Nu sufla nici o adiere și arșița era sufocantă. Și acolo, jos, lângă turnul primăriei, în umbra îngustă, fusese atârnat de niște cîrlige uriașe un bou tăiat, care se frigea acum deasupra unui foc mare. Coastele vitei, imense, începuseră să se rumenească și șiroiau de grăsime ; grăsimea se scurgea sfîrîind peste flăcările aproape invizibile ; cea mai mare parte, însă, topindu-se, era captată în niște vase mari. Era un spectacol dezgustător, care îngreșoa ochii, nasul și urechile, amintindu-i pregnant lui Edwin de legendele inchiziției spaniole. Se întrebă dacă va mai putea vreodată să mănînce carne de vită. Deasupra hoitului torturat, batjocorit, văzduhul tremura de căldura ce se ridica. Domnul Doy, cel mai faimos măcelar din Bursley, acum călău-șef, privea cu neliniște operația ce-i fusese încredințată, dînd din cînd în cînd instrucțiuni ajutorului său. Împrejur se strînseseră cîțiva cetățeni privilegiați, suportînd din mîndrie și arșița și căldura focului ; ceva mai departe, pe trotuare, căscau gura mici grupuri răzlețe. Spectacolul sublim al unui bou fript întreg nu izbutea să-i rețină pe oameni în oraș. Chiar și deștepții care concepuseră și hotărîseră această ciudată solemnitate, pentru a sărbători jubileul unei regine și împărătese, nu rămăseseră în oraș s-o vadă adusă la îndeplinire, deși unii dintre ei aveau să se întoarcă la timp pentru a vedea cum vita era împărțită și devorată de bătrînii nevoiași din oraș, în cadrul unei ceremonii din aceeași seară.

— Ce privesc marea ! se extazie cu naivitate Big James. Cu adevărat englezească ! Să-i dea Domnul sănătate ! Voia să spună, reginei. Apoi brusc, pe un ton schimbat, adulmecînd în văzduh : Mă tem că s-a stricat ! Mă duc să-l întreb pe domnul Doy.

Trecu strada și se întoarse cu vestea că o mare parte din carne, cu toate măsurile de precauție luate, din ne-

fericire „se stricase“, și că și restul hoitului era în primejdie serioasă.

— Ce-or să spună bătrînii nevoiași ? întrebă el amărît. Dar oricum e o priveliște măreață, chiar dacă s-a stricat.

Edwin privea țintă, într-un fel de fascinație sinistră. I se părea că s-ar putea uita la nesfîrșit. În cele din urmă, după ce privi multă vreme în neștire, se scutură de vrajă cu o sforțare și se întoarse spre Big James.

— Și ce-ai de gînd să faci astăzi, James ?

Big James zîmbi.

— O să-mi fac plimbarea obișnuită în afara orașului, domnule. În ultima vreme ies mai rar prin oraș.

— Ei, atunci te părăsesc !

— V-aș ruga să-i transmiteți respectele mele bătrînului domn.

Edwin dădu din cap și plecă, pășind alene, cu mers domol, spre Trafalgar Road și Bleakridge. Își trase pălăria de pai pe ochi ca să-l apere de soare, pentru ca pe urmă, încălzit peste măsură, s-o împingă pe ceafă. Mirosul boului fript îi rămăsese în nări ; avea să-i rămînă cîteva zile în șir. Inima îi era grea de mîhnire și jale ; cum putea Big James să fie fericit doar ieșind din mortăciunea asta de oraș blestemat să se plimbe tot restul zilei — ei bine, asta depășea puterea lui de înțelegere. Se lăsă cu voluptate pradă nefericirii. În fața lui se întindea după-amiaza și seara, ca o Sahară aridă, înspăimîntătoare. Familia Benbow, copiii lor și mătușa Hamps veneau la prînz și la ceai, ca să-l înveselească pe bătrîn. Se gîndi la mesele astea cu o scîrbă nedomolită — carne de vită arsă, mereu și mereu, și veselia odioasă și falsă a unei familii ce vrea cu tot dinadinsul să pară îndatoritoare și plină de însuflețire. După ce refuzase să sprijine proiectul unui împrumut dat lui Albert, Clara îl dușmănea în sinea ei, sub aerul superficial de soră iubitoare ; iar mătușica Hamps îl asigurase adesea, într-un fel care-l scotea din sărute, că după părerea ei el procedase cum socotise mai bine. I se părea curios că, după opt ceasuri petrecute cu aceste persoane și cu tatăl său, va mai fi încă în viață !

I

Simbătă după-amiază, în săptămîna de după jubileu, Edwin și doamna Hamps stăteau la soare în grădină, cînd pe neașteptate Janet se ivi de cealaltă parte a zidului. Văzînd-o pe doamna Hamps, tresări intimidată și se înclină mai ceremonios ca de obicei.

— Bună ziua !

Doamna Hamps îi întoarse plecăciunea cu un gest impozant, ca un monarh oriental hotărît să întreacă în măreție darurile celuiilalt. Își expuse întreaga persoană, etalîndu-și toate articolele îmbrăcămînții de vară, nelăsînd deoparte nimic care să nu contribuie la împlinirea plecăciunii. Se arcui ; fremătă mîndră, ca trasă de zăbală ; și fastuoasele ruine ale frumuseții ei găsiră contururi noi, mai blînde pentru a schița un zîmbet lingușitor. Aceasta era maniera ei de a saluta persoanele pe care le socotea mai presus de ea pe scara socială — cu condiția, firește, ca persoana în cauză să nu fi făcut nimic care s-o jignească.

— Bună ziua, domnișoară Orgreave !

Cu părere de rău îngădui trăsăturilor să se destindă din efortul cu care clădise zîmbetul ; dar nu reuși să-l șteargă cu totul.

— Credeam că Maggie e pe-aici, zise Janet.

— A fost, pînă acum cîteva clipe, răspunse Edwin. S-a dus puțin înăuntru să vadă ce face tata. Vine îndată. Ai vreo treabă cu ea ?

— Oh, vroiam să-i spun ceva, începu Janet, și se opri.

Se vedea limpede că era tulburată. N-avea astîmpăr ca o fetiță. În rochia ei de culoarea gălbinelelor, arăta într-adevăr ca o fetiță. Și era frumoasă, la vîrsta maturizării — o provocare adresată bărbaților. Cum stătea acolo, înălțîndu-se din spatele zidului, îmbujorată, fremătînd de emoție, și totuși cu demnitatea înconștientă a sobrietății ce n-o părăsea niciodată — cum stătea acolo părea într-adevăr că lansează o provocare.

— O chem pe Maggie, dacă vrei, zise Edwin.

— Lasă, zise Janet, ridicîndu-și mîndră bărbia, nu-i ceva secret. S-a logodit Alicia.

Și se vedea cît de colo ce satisfăcută era.

— Ei, asta-i bună ! exclamă Edwin.

Pe chipul doamnei Hamps se lăți din nou zîmbetul.

— Cine și-ar fi închipuit ! Nici nu-mi vine să cred !
Parcă abia săptămîna trecută a terminat școala !

Și într-adevăr, parcă abia săptămîna trecută Alicia nu era decît o fetiță stîngace care roșea, cu umeri și genunchi ascuțiți. Și-acum, iată că va fi mireasă. Atrăsese și vrăjise un tînăr cu farmecul ei misterios. Fusesse și ea atrasă și vrăjită de farmecul misterios al unui tînăr. Cunoscutese cumplita neliniște care precede triumful, și cunoscutese extazul cedării. Sărutase cum Janet nu sărutase niciodată și își cufundase privirea în ochii iubitului cum Janet nu și-o cufundase niciodată. Știa infinit mai multe decît Janet. Fusesse mereu un copil pentru Janet, dar acum Janet era copilul. Nu-i de mirare că Janet era tulburată ?

— Am putea întreba cine-i fericitul ? întrebă cu glas suav doamna Hamps.

— E Harry Hesketh, din Oldcastle... L-ai cunoscut la noi, adăugă ea întorcîndu-se spre Edwin.

Doamna Hamps încuviință, mulțumită, și gestul ei de aprobare arăta că știe din ce familie bună face parte Hesketh.

— Băiatul de la tenis ! murmură Edwin.

— Sigur că da ! Nu ești surprins, nu-i așa ?

Adevărul era că lui Edwin nici nu-i trecuse prin minte că ar putea exista vreo legătură între Alicia și tînărul acela. Dar în tulburarea ei, Janet părea atît de convinsă de interesul lui, încît se simți obligat să se prefacă curios.

— N-aș putea spune că am rămas tablou, zise el cu un aer șiret. Îmi țin firea. Și îi zîmbi cu înțeleș.

— Socrul și ginerele tocmai au stat de vorbă în sufrageria mică, făcu poznașă Janet. Prudentă, Alicia a ieșit puțin să se plimbe. Abia aștept să se întoarcă. Și Janet rîse, de bucuria așteptării. Cînd Harry a ieșit din sufragerie, m-a luat în brațe și m-a sărutat. Da ! Așa am aflat. E atît de drăguț ! Nu crezi ? Zău ! Simțeam că trebuie să vin și să spun cuiva.

Edwin nu o mai văzuse niciodată atît de emoționată. Era ceva mișcător, minunat. Nici nu era nevoie să spună că venise fiindcă nu putea altfel. Se vedea în ochii ei ex-taziați. Era ca vrăjită.

— Ei, trebuie să plec ! zise apoi cu o ciudată bruschete. S-ar putea să-și fi dat vag seama că se purta într-un fel cam neobișnuit. Te rog să-i spui și lui Maggie.

Plecăciunea ei către doamna Hamps avea ceva din formalismul de la curte, și nici doamna Hamps nu se lăsă mai prejos. Tocmai cînd doamna Hamps, după ce-și alcătuisese cu grijă zîmbetul larg, îl lăsa să se stingă, se văzu nevoită să-l reînvie iar, și încă brusc, căci Janet apăruse iarăși lîngă zid.

— Să nu uiți de tenis, după ceai, spuse ea.

Edwin îi făgădui să nu uite.

II

— Care va să zică, așa, își începu doamna Hamps comentariul, așezîndu-se în jîlțul de trestie al lui Darius.

— Mă întreb de ce nu s-o fi mărîtînd și ea, spuse Edwin într-o doară, neavînd altceva de spus.

— Știi că ești bine, tocmai tu să spui asta ! exclamă doamna Hamps.

— De ce ?

— Ei, chiar că ești bine !

Își înălță capul, încoronat de bonetă și bucle, clătî-nîndu-l încet. Și privirea ei părea să sugereze un șocant erotism subînțeles, care într-un fel îl încînta și într-un fel îl plictisea.

— De ce ? repetă el.

— Ei bine, zise ea, nu ești nici prost și nici naiv. Cel puțin sper. Cred că știi la fel de bine ca noi toți cine este tînărul pe care ea îl așteaptă.

Fără să vrea, Edwin roși ; și roși din ce în ce mai tare. Apoi se încruntă.

— Ce prostie ! murmură el mînios.

Era absolut sincer. Gîndul că Janet l-ar aștepta nu-î trecuse niciodată prin minte. I se părea fantastic, una din

acele idei neghioabe pe care numai o femeie ca mătuşa Hamps putea să le aibă, sau mai bine zis se prefăcea că le are. Totuşi, expresia mătuşii sale i se păru de data asta mai convingătoare. Părea mai umană ca de obicei, ca şi cum ar fi lăsat deoparte, într-o oarecare măsură, haina înşelătoare de nesinceritate exuberantă sub care îşi ascundea sufletul. Femeia din ea se dezvăluia dintr-o dată şi ochii ei recunoşteau că hîrjoneala dintre băieţi şi fete e singurul lucru interesant în această viaţă de pietate riguroasă. Era o revelaţie stranie.

— N-are rost să vorbeşti astfel, răspunse ea calm, decît dacă vrei să-mi pierd părerea bună despre tine. Doar nu vrei să susţii de bună-credinţă că nu ştii ce se vorbeşte în oraş de ani şi ani de zile !

— E caraghios, zise Edwin. Păi — ce ştii tu despre ea — nu ştii nimic despre familia Orgreave !

— Asta o ştiu, în orice caz, zise mătuşa Hamps.

— Oh ! Prostii ! ripostă el, enervîndu-se.

Şi totuşi, spre marea lui surprindere, se simţea flatat şi încîntat.

— Fireşte, urmă mătuşa Hamps, cu tine e atît de greu de vorbit...

— Greu de vorbit !... Cu mine ?

— Altminteri, mătuşica ta ţi-ar fi aruncat de mult o vorbă. Cred, totuşi, că eşti cam naiv ! Nu pot pricepe ce e în capul tinerilor de azi. Să lase o fată ca Janet să aştepte şi să tot aştepte.

Zîbind oarecum dispreţuitor, dădea de înţeles că dacă ar fi fost bărbat, ar fi ştiut ea să înnebunească toate fetele din oraş. Edwin se simţi jignit. Şi, deşi ştia că n-avea de ce, era şi puţin ruşinat. Bănuia că ceea ce-i reproşa mătuşă-sa era cum de avea obrazul să stea în faţa ei, la vîrsta lui, cu tinereţea nefolosită. La urma urmei, era o femeie uluitoare. Rămase tăcut.

— Ei... ia gîndeşte-te numai ce minunat ar fi ! murmură ea. Exact ce-ţi trebuie ! Toată lumea ar fi încîntată !

Dar Edwin tot nu scotea o vorbă.

— În fine, nu poţi doar să flirtezi la nesfîrşit ! vorbea pornită. Janet n-o să se mai întîlnească niciodată cu vîrsta de treizeci de ani !... De ce crezi că te invită să

joci tenis cu ea ? Poți să-mi spui ?... Poate că trăncănesc ce nu trebuie, dar *asta* trebuie să ți-o spun...

Se opri brusc. Darius și Maggie se iviseră pe ușa ce dădea în grădină. Maggie îi oferî tatălui ei mîna ca să-l ajute, dar el o respinse. Liniștită, ea îl părăsi acolo și coborî în grădină, ieșind din umbră spre soare. Pînă să ajungă Darius lîngă ei, ea și aflate de logodnă și își arătase bucuria ; acum doamna Hamps se sculă de pe jilțul de trestie.

— Mă duc după niște scaune, zise Edwin posac. Nu putea să se uite în ochii nimănui. Plecînd, o auzi pe doamna Hamps spunînd :

— Vești mari, frate ! Alicia Orgreave s-a logodit.

Bătrînul nu răspunse nimic. Simpla lui prezență răpea logodnei tot farmecul. Vestea se turti, dezumflată, și rămase așa, nemailuată în seamă de nimeni.

Edwin nu se mai întoarse cu scaunele. Trimise slujnica să le ducă.

Capitolul XI • O ORĂ

I

Janet strigă :

— *Play* — nu, cred că ar trebui, poate, să stai ceva mai departe. Acum — *play* !

Își coborî brațul drept ridicat și lovi mingea, trimițînd-o în plasă.

— Dublă greșeală ! strigă ea, amărită, după ce greșise de două ori. Acum, treci în partea cealaltă a terenului.

Edwin n-ar fi venit dacă ar fi găsit o scuză plauzibilă ca să nu vină. Abia învățase să joace tenis, și juca încă foarte stîngaci, fiind dotat cu prea puține aptitudini pentru sporturi și neavînd nici mușchii prea elastici. Nu avea pantaloni de tenis, deși de săptămîni întregi își tot propunea să-și cumpere cel puțin o pereche de pantaloni albi. În picioare purta pantofii de tenis ai lui Jimmie Orgreave, care i se potriveau. În plus, știa că-i stătea mai bine în haină, decît în cămașă. Dar astea toate erau fleacuri. Singurul motiv serios ca să nu vină era că-l intimida

perspectiva de a se întâlni cu Janet. Ar putea oare s-o întâlnească fără să trădeze, chiar și printr-o privire vinovată, lucrul de care mătușă-sa aproape îl convinsese — că n-avea decît să ceară ca să obțină ? Ar putea oare s-o întâlnească fără ca ea să vadă limpede că era un dobitoc încrezut ? O întâlnise. Îl aștepta în grădină, și cum el începuse să discute tare, de la distanță, și își căutase de lucru cîteva clipe cu mingile de tenis înainte de a se apropia de ea, depășise clipa întâlnirii fără să se facă de rîs.

Și-acum îi părea bine că nu fusese atît de neghiob încît să nu vină. Era singură ; doamna Orgreave se culcase, iar toți ceilalți pleaseră nu se știe unde. Alicia cu Harry al ei se duseseră undeva împreună. Janet era singură în grădină, și era frumoasă, și grădina în umbră părea vrăjită, ca și ziua ce pălea. Iarba moale, tunsă de curînd, se îndoaia fragedă sub picioare, și în jurul peluzei se orînduiau straturi de flori ; și așa cum stătea, în rochia-i deschisă la culoare, Janet se profila ca o pată de lumină pe fundalul casei gălbui, dantelate cu verde. O coloană groasă de fum se ridica dintr-o fabrică din dosul casei, dar copacii o ascundeau. Edwin juca neatent, cu gîndurile aiurea, prea puțin interesat de joc.

Era o fată minunată ! Întruchiparea desăvîrșirii. Nimeni nu-i găsise vreodată vreun cusur. Își dădu seama că-i plăcea nespus de mult. Dacă se isca vreo discuție cu tatăl ei, Janet era în stare să-și sacrifice la nevoie interesele, numai ca să evite o răceală între ei de care s-ar fi simțit vinovată. Era o ființă superioară, neasemuită. Și deși împlinise treizeci de ani, nu fusese niciodată logodită — cu tot numărul mare de tineri pe care-i cunoștea și cu care uneori nu se dădea în lături să flirteze și chiar să cocheteze. Cu zece ani în urmă, fusese pentru el aproape o madonă pe tron, atît de sus părea deasupra lui. Ideile i se mai schimbaseră, dar nu putea fi nici o îndoială că într-o unire dintre o Orgreave și un Clayhanger, acesta din urmă ar fi avut de cîștigat. Iat-o ! Dacă nu-l aștepta pe el, aștepta — pe cineva ! De ce n-ar fi el acela ?

Își zise : „De ce să nu fiu fericit ? Povestea cealaltă s-a terminat de mult !“

Într-adevăr, erau ani de cînd numele Hildei nu mai fusese pomenit între ei. De ce să nu fie fericit ? Nu era nimic care să-l împiedice să fie fericit. Boala tatălui său nu putea să dureze o veşnicie. Într-o zi, destul de apropiată, ştia că va fi liber, atît în teorie cît şi în practică. Un tînăr fără obligaţii (Maggie nu conta), care va avea şi bani, şi situaţie. Ce viaţă mai minunată şi-ar putea dori ca aceea alături de Janet, o femeie plină de calităţi, frumoasă, elegantă şi credincioasă ? Îşi imaginează cum ar fi această viaţă, şi simpla ei imagine îl orbi. Janet — a lui ! Janet mereu alături, stăpîna unui cămin care era căminul lui, purtînd pălării pe care să i le cumpere el, cerîndu-i mereu părerea, şi gîndindu-se la el atunci cînd va spune : „Soţul meu“. O văzu în intimitatea plină de tandreţe a căsniciei, supusă, minunată, ascultătoare, obişnuită cu felul lui de a fi, modestă, dar cu o modestie aparte ! Era o viziune ce depăşea orice închipuire. Şi ea se afla acum în faţa lui, de cealaltă parte a terenului de tenis !

Alături de ea şi-ar putea realiza cea mai bună parte a eului său. N-ar mai trebui să-şi ascundă partea cea mai bună a eului său, din teamă de ridicol, cum făcea acum adesea, în propria sa familie.

Şi ce fată frumoasă ! Îi admiră felul armonios cum îşi mişca trupul, unduirile şi fluturările fustei scurte de tenis. Şi cît de feminin îi apărea gîtul din gulerul bluzei, acum cînd se uita mai bine.

— E ghemul tău ! strigă ea. Am servit de patru ori cu dublă greşeală. Of, nu pot să joc ! Zău că nu pot. Nu ştiu ce-i cu mine ! Sau poate că plasa e prea sus. Băieţii aştia o ridică pînă-n cer !

Avea un aer îmbufnat, capricios, care îl încîntă. Nici-odată nu o mai văzuse atît de fermecător de copilăroasă cum o vedea, printr-o curioasă întîmplare, în acest moment. De ce să nu fie fericit ? De ce să nu se trezească din coşmarul în care se afundase şi să înceapă să trăiască cu adevărat ? Într-o străfulgerare de o clipă, păru să-şi vadă trecutul în adevărata lumină, aşa cum era, aşa cum orice om cu judecată din afară l-ar vedea... Era o rătăcire să creadă, cum credea de ani de zile, că nu era făcut pentru căsnicie ! Categoric era făcut pentru căsnicie, chiar şi numai dacă te gîndeai cu cît idealism o privea. Majoritatea

oamenilor care se căsătoreau erau prea proști ca să prețuiască valoarea aventurii pe care o riscau. Burlăcia era ceva grotesc, laș și jalnic — chiar dacă burlacul e un intelectual — și nu avea rost să pretinzi contrariul.

Un gest bărbătesc, un pas înainte, un efort al masculului din el... probabil că era tot de ceea ce avea nevoie.

— Atunci, zise el cu îndrăzneală, dacă nu vrei să mai joci, hai să stăm jos și să ne odihnim.

Și își însoți cuvintele de un scurt chicotit, plin de nervozitate.

II

Se așezară pe banca aflată la umbra bătrînului soc. Și așa cum stăteau acolo, nu puteai să nu-ți închipui că era vorba de o idilă.

— Bănuiesc că nu pot să joc, zise ea zîmbind gînditoare, din cauza logodnei Aliciei. Lucrurile astea te răscolesc, și nu știi de ce... Și doar Alicia n-a fost prima — vreau să spun dintre noi, fetele. A fost mai întii Marian ; dar toate astea, firește, s-au petrecut de mult de tot, și pe atunci nu eram decît o puștancă.

— Da, murmură el vag ; și cu toate că Janet părea să aștepte să spună mai mult, nu făcu decît să repete : Da.

A fost singura lui contribuție la acest subiect, atît de potrivit cu situația, atît de promițător, atît de ușor de mînuit. Dar erau atît de prieteni, încît nu se simțea obligat, din politețe, să vorbească numai de dragul de a vorbi.

Asta era : erau prea prieteni. Janet stătea la o palmă de el, rezemată de spătarul înclinat al băncii, legănîndu-și alene piciorul încălțat în pantoful alb de tenis ; mîinile fine i se odihneau pe genunchi. Stătea acolo, în toată desăvîrșirea ei. Dar, ca printr-o vrajă perfidă, acum cînd stătea atît de aproape de el pe bancă, viziunea se risipise. Nu mai erau o femeie și un bărbat. Unduirea faldurilor fustei, strînse de cingătoarea elegantă, nu mai constituia o provocare. Stătea aici sub ochii lui, dar nu mai era pentru el decît — Janet ! Doar Janet — nici mai mult nici mai puțin ! Bine, dar frumusețea, farmecul, comorile ei de tandrețe — ah, da, firește... Nu ! Instinctul lui rămînea

amorțit. Nici măcar nu-l incita la discuție — rămânea rece. Închipuirea crease într-o clipă o viziune pornind de la o idee, și într-o clipă viziunea se stinsese. Își aminti de Hilda cu o intensitate dureroasă. Nu putea uita senzația mîngîietoare a rochiei sub degetele lui, atunci în firida biroului, și mireasma de fruct a pielii ei. Blestemată sta-tornicie !... Nu putea oare să și-o scoată pe Hilda din su-flet ? Să fie oare ca o boală care, netratată cum trebuie, se manifestă mereu ?

Melancolia puna tot mai mult stăpînire pe el. Obiș-nuit să savureze tristețea vieții, acceptă noua sa dispo-ziție sufletească fără să se revolte. Se resemnă să-și vadă distrus visul. Era ca un întemnițat căruia, deschizî-n-du-i-se din greșeală celula, nu-i vine să urle cînd o vede închisă din nou. Doar în taina sufletului său își revărsă cu indolență, nepăsător, tot disprețul asupra mătușii Hamps.

Mai jucară un set întreg, nesfîrșit, și-apoi Edwin plecă acasă, minunîndu-se poate de multitudinea experiențelor care pot încăpea într-o singură oră.

Capitolul XII • RĂZBUNAREA

I

Edwin se întoarse acasă cu un sentiment de resemnare amestecată cu deznădejde. Va să zică, nu exista nici o scăpare, și nici nu va putea exista vreuna, din exis-tența cu care era obișnuit ; chiar și după ce va muri tai-că-său, viața îi va fi, practic, aceeași — goală și zadarnică. Își accepta soarta, dar era descurajat.

Închise încetișor ușa de la intrare, care rămăsese în-tredeschisă, și în clipa aceea auzi glasuri în salon.

— Îți spun eu ce-o să fac : o să cresc ciuperci, spunea Darius. Ce, nu pot să cresc ciuperci în pivnița mea ? Și pufni, furios.

— Nu cred că ar fi un lucru nimerit, răspunse liniștit Maggie.

— Ai mai spus asta. De ce n-ar fi nimerit ? Și ce te privește pe tine ?

Glasul lui Darius, de obicei slab și tărăgănat, se ridică răstit.

— Păi, o să cazi tot urcînd și coborînd pe scară în pivniță. Știi cît e de întunecoasă. Dacă te lovești ?

— Abia v-ar părea bine să mă vedeți mort ! o repezi Darius, cu o urmă din vechea sa înverșunare.

Se lăasă tăcerea.

— Și se pare că au nevoie de multă îngrijire, ciupercile astea, continuă Maggie cu o placiditate netulburată. N-o să poți s-o scoți singur la capăt.

— Ar putea să mă ajute Jane, zise Darius cu tonul cuiva dintr-o dată încîntat de o sugestie ingenioasă.

— Oh, nu, n-ar putea ! exclamă Maggie cu o anume rigiditate caraghioasă, pe care o folosea numai în ocazii foarte rare. Jane era Bethseba cea rîvnită.

— Și eu îți spun c-ar putea ! strigă bătrînul cu o surprinzătoare vigoare. Nu face toată ziua nimic ! Și doamna Nixon ce muncește ? Tu ce faci ? Trei coșcogea femeii zdravene în casă — și nu fac nimic ! Îți spun că Jane ar putea să-mi dea o mînă de ajutor ! Glasul îi coborîse și suna acum amenințător. Cine-i stăpîn aici ? Eu, sau pisica ? Crezi că nu pot să vă dau afară pe toți, dacă am poftă ? Și pe tine, și pe Edwin, toată compania ! Chiar în seara asta ! Dă-mi imediat niște bani, și încă repede ! N-am decît lire și hîrtii mari. Mă duc chiar acum să cumpăr sămînță — da ! și am să comand și pămînt ! Am să fac negoț de ciuperci, și-o să vă arăt vouă... Dar îmi trebuie mărunțiș pentru tramvai. Gîfîia din greu.

— Sînt sigură că asta n-o să-i placă lui Edwin, murmură Maggie.

— Edwin ! I-ai spus lui Edwin ? murmură acum și Darius, dar cu minie în glas.

— Nu, nu i-am spus. Edwin are și așa prea multe griji pe cap, ca să nu-și mai facă și altele.

Se auzi zgomotul unei mișcări bruște și al unui scaun răsturnat.

— Să vă ia dracu pe toți ! izbucni Darius cu o furie a cărei putere arăta ce rezerve nebaneuite de energie avea. Și-apoi începu să înjure.

Edwin, ca mulți bărbați timizi, își dădea adesea drumul cînd era singur, rostind vorbe spurcate. O dată avu-

sese chiar o lungă discuție filozofică cu Tom Orgreave despre problema blasfemiei. Discutaseră toate aspectele ei, de la originea ei religioasă pînă la implicațiile psihologice; Edwin susținea că oamenii socoteau necuviincioase sudălmile dintr-un pur formalism superstițios, și că nici un om cu bun simț n-ar putea fi jignit, în sinea lui, auzind niște vorbe care erau acum despuiate de orice înțeles. Ar putea fi scandalizat în numele unei persoane de față neavizate, cum ar fi de pildă o femeie, dar nu personal. Edwin descoperea acum că teoria lui nu ține. Era jignit. Era aproape îngrozit. Nu-l auzise pînă acum niciodată pe Darius suduind. Îl auzea acum. Se socotea o autoritate în materie de înjurături; credea că știe toate vorbele sfinte, ca și toate combinațiile lor. Se înșela. Sudălmile tatălui său constituiau o revelație strălucită, înspăimîntătoare. Din gură i se revărsau cuvinte necunoscute, și scîlcieri ciudate care dădeau o nouă vigoare cuvintelor vechi, uzate. Era o serie întreagă de formule proaspete, mai grosolane și ȳerușinate decît își putuse închipui, pline de imagini și comparații de cea mai uluitoare candoare, trăgîndu-și totdeauna inspirația din originile cele mai dezgustătoare ale vieții. Darius își amintise pe loc vocabularul cu care fusese obișnuit cînd și-a început viața la șapte ani. Mai bine de cincizeci de ani purtase în el aceste vestigii ale unei bȳdȳrȳnii pe care copiii sȳi nici mȳcar n-o bȳnuiau, și acum i le arunca fiicei sale în toatȳ grosolȳnia lor. Și vȳzînd-o cȳ rȳmȳne neclintitȳ, ȳncepu s-o ȳvinuiascȳ, așȳ cum obișnuiau oamenii ȳn frumoasele vremuri ale Regelui Marinar. Nȳscoci enormitȳți pe care biata Maggie le-ar fi sȳvȳrșit, și n-ar fi rȳmas nici o infamie dezgustătoare de care sȳ nu fi fost vinovatȳ, dacȳ Edwin — mai mult din instinct decît ȳmpins de voinȳ — n-ar fi deschis ușȳ, intrȳnd ȳn salon.

II

Era mȳnios și, vȳzȳnd resemnarea sorȳ-si, așȳ cum stȳtea, rezematȳ ȳntr-un fotoliu, cu tot sȳngele ȳn obraji, se simȳți și mai furios.

— ȳnceteazȳ o datȳ ! se rȳsti el pe un ton imperativ.
Darius, oprindu-se doar o clipȳ, ȳi dȳdu ȳnainte.

— Am spus, încetează o dată ! răzni Edwin, cu și mai multă asprime.

Bătrînul se opri, pe jumătate intimidat. Cu fața-i plină de bubulițe, cu ochii-i holbați, cu dinții de aur ce-i scînteiau, cu înfățișarea neîngrijită de bolnav dificil, cu schimonoselile și gesturile formate într-o viață întreagă dedicată cîștigului, era dezgustător. Edwin îl ura, și ura îi era amestecată cu dispreț amar.

— Vreau să am sămînță de ciuperci, și vreau și bani mărunți. Dă-mi niște bani ! șuieră Darius.

Edwin ar fi fost în stare să-l ucidă. Toate frustrările pe care le suferise izbucniră în el, clocotitoare.

— N-o să capeți un ban ! îl repezi cu brutalitate. N-o să te las să crești ciuperci ! Să-ți intre bine în cap, o dată pentru totdeauna ! Să te porți cum se cuvine în casa asta !

Darius șovăi, descumpănit.

— M-ai auzit ? mai călcă o dată Edwin peste focul disputei.

Dar acesta se stinsese. Darius, speriat, se îndreptă încet și greoi spre ușă. Cîndva, Edwin așteptase clipa cînd o să-l aibă la cheremul lui, cînd o să se răzbune pentru toate insultele și grosolăniile îndurate. Cîndva, își încleștase pumnii și dinții, spunînd : „Cînd o să fii bătrîn, o să ajungi pe mîna mea, și-o să vezi atunci... !“ Clipa aceea sosise ! Ah, să poată să-i refuze bani tatălui său — să-i refuze bani tatălui său !... Privind silueta jalnică ce bijbia căutîndu-și drumul spre ușă, simți meschinăria umilitoare a răzbunării. Pe măsură ce furia i se domolea, îl cuprindea rușinea.

Maggie înălță capul cînd Darius trînti ușa.

— N-are nici o vină, zise ea.

— Firește că n-are nici o vină, zise Edwin, apărîndu-se mai mult față de sine însuși decît față de Maggie. Dar trebuie să existe o limită. Avem datoria să-l ținem în frîu, crede-mă, chiar dacă-i doar un biet bolnav. Edwin simțea cum îi bate inima.

— Da, sigur că da.

— Și, firește, nu-i decît o singură cale. Spune-mi de cîtă vreme i-a venit ideea asta cu ciupercile ?

— Oh, nu de mult.

— Ar fi trebuit să-mi spui și mie, zise Edwin cu aerul stăpînului casei nemulțumit de ceva. Maggie acceptă musttrarea. Și-ar frînge gîtul în pivniță, înainte de a-și da seama ce caută acolo, reluă Edwin.

— Da, ai dreptate, murmură Maggie, și ieși din odaie.

Pe chipul ei placid nu mai rămăsese nici urmă din su-părarea pricinuită de sudălmii. Îi dispăruse chiar și ro-șeața din obraji.

III

În ziua următoare, duminică, Edwin coborî tîr-ziu la micul dejun. Auzise zvon de cîtec. În papucii moi de pîslă, se opri la piciorul scării și ciocăni cu degetul în barometru, cum făcea tatăl său ; își încordă auzul. Da, era un duet pentru voci de femei, compus de Balfe pe textul poemului „Excelsior“ al bunului Longfellow. Un cîtec drăguț, încîntător prin sentimentalismul lui dia-fan ; una dintre puținele bucăți pe care pe vremuri Darius le înțelegea și le gusta. Maggie și Clara nu-l mai cîntaseră de ani de zile. De ani de zile nu mai cîntaseră deloc.

Edwin se apropie de ușa salonului și se opri în prag. Clara, cu boneta de duminică, stătea la pian — de fapt, totdeauna ea acompania la pian. Maggie, ținînd în poală pe unul dintre copilași, ședea alături pe un scaun, aplecată peste partitură ca să descifreze cuvintele. Uitase multe dintre cuvinte, și nici Clara nu se descurca prea bine la pian ; glasurile le erau tremurate și nesigure, iar pianul suna dezacordat. O execuție oarecare a unei bucăți oare-care ! Și totuși, Edwin se simți mișcat. Nu putea să nu re-cunoască în sinea lui că, prin frumusețea lui și prin evo-carea vremurilor de demult, cîntecul îl emoționează. Făcu cîțiva pași spre ele, și Clara îi aruncă o privire, făcîndu-i cu ochiul. Acum îl văzu și pe tatăl său. Darius stătea în picioare, puțin mai departe, în spatele fiicelor și nepoțelului său, uitîndu-se fix la ei. Și lacrimile îi curgeau și-roaie, iar cînd cîntecul se sfîrși, emoția îl coplesii și începu să hohotească.

— Haide, tată, protestă Clara cu voioșie în glas, nu merge așa. Doar tu m-ai rugat să cînt. Dă-mi copilul, Maggie.

Edwin ieși din salon.

Capitolul XIII • DRUMUL PÎNĂ LA ETAJ

I

Într-o seară tîrzie de sîmbătă, în luna martie a anului următor, cînd se împliniseră aproape doi ani de cînd dura boala lui, Darius ședea împreună cu Edwin și cu Albert în jurul mesei din sufragerie, cu ceea ce mai rămăsese din ceaiul băut tîrziu. Clara nu putuse să-l însoțească pe bărbatul ei în ceea ce devenise acum vizita obișnuită de sîmbătă — fiindcă cel mai mic dintre copii, al patrulea, era bolnav. Doamna Hamps se chinuia acasă cu reumatismul ei cronic. Maggie plecase de la masă ca s-o oblojească pe doamna Nixon, care în ultima vreme mai mult primea decît dădea ajutor.

Darius era tăcut și abătut. Cei doi bărbați mai tineri vorbeau despre Societatea Pentru Urmărirea Infractorilor din Bursley, în care Albert tocmai fusese ales membru. Orice ar fi fost în trecut, Societatea Pentru Urmărirea Infractorilor era acum doar un club unde se lua masa, și nimic altceva. Dineul anual, recunoscut ca cel mai de seamă eveniment oratoric al anului, era considerat teribil de select, întrucît nici un membru, cu excepția președintelui, nu avea dreptul să aducă un invitat la masă. Numai „infractorii“, cum își spuneau ei în glumă, și reporterii de la „Signal“ puteau să asculte elocvența „infractorilor“. Albert Benbow, care de ani de zile tot auzea cît de strălucit și de amuzant era consulul american la aceste dineuri, se simțea atît de mîndru de calitatea lui de „infractor“, încît ar fi fost în stare să-și adauge după nume inițialele S.U.I.

— Oh, trebuie să te înscrii și tu, Edwin! stăruie el afabil, ca un bărbat care, însurat de curînd, sfătuiește pe toți burlacii pe care-i întâlnește să se însoare neapărat. Trebuie să aranjezi să fii ales înainte de viitorul dineu.

Edwin clătină din cap. Cu toate că și, el tînjea după dineul „infractorilor“, socotind că e un ospăț la care merită să iei parte, cu toate că dorea să devină „infractor“, convins că are toate meritele și mirîndu-se de ce n-o fi devenit pînă acum, îl asigură în repetate rînduri pe Albert că așa ceva nu era de el.

— Dumneata ești un „infractor“, nu-i așa, tată ? strigă Albert către Darius.

— Oh, da, tata e „infractor“, îl asigură Edwin. A fost de cînd mă știu.

— Spune, ai luat vreodată cuvîntul ? întrebă Albert, cu un aer de superioritate binevoitoare.

Lui Darius îi alunecă brusc cotul de pe fața de masă și un cuțit căzu jos, urmat de o farfurie. Darius păli.

— Nu-i nimic ! Nu-i nimic ! Nu te enerva, tată ! îl liniști Albert, ridicînd lucrurile de jos. Te întrebam dacă ai luat vreodată cuvîntul la dineu — dacă ai ținut vreun discurs ?

— Da, răspunse Darius cu un efort.

— Va să zică ai vorbit ! murmură Albert, uitîndu-se țintă la Darius. Ca și cum ar fi spus : „Nemaipomenit cum o epavă nenorocită și la minte și la trup, cum ești acum, a avut vreodată și iscusința și curajul să se ridice și să vorbească în fața faimoșilor „infractori“ !

Cu un gest pe care Edwin și-l amintea încă din copilărie, Darius aruncă o privire spre becul cu gaz, și apoi își fixă ochii în foc, privind în gol, cu capul aplecat și trupul moale.

— Ia o țigară — o să te mai înviioreze, îl îndemnă Albert.

Darius clătină din cap.

— Mi se pare foarte obosit, observă Albert către Edwin, ca și cum Darius nici n-ar fi fost de față.

— Da, murmură Edwin, examinîndu-l pe taică-său.

Darius părea cu zece ani mai bătrîn decît era. Părul rar era alb tot, deși barba-i zbirlită, pe care o lăsase să crească, era doar căruntă. Fața o avea suptă și pămîntie, dar ceea ce te izbea cel mai mult era paloarea mîinilor, cu unghiile lungi și curate, a mîinilor acelora truditore, pe vremuri roșii și aspre. Hainele îi atîrnau largi pe el, iar șalul de pe umeri stătea strîmb. Tristețea letargică din

ochii lui era dureros de privit — atât de tare, încît Edwin nu mai putu suporta să se uite.

— Tată, îl întrebă pe neașteptate Edwin, n-ai vrea să te culci ?

Și, spre mirarea sa, Darius zise :

— Da.

— Ei bine, atunci haide sus.

Darius nu se clinti.

— Hai, stăruie Edwin. Sînt încredințat că ești istovit, așa că o să te simți mai bine în pat.

Îl luă de braț, dar bătrînul nu făcu nici o mișcare. Edwin observa adesea la el această îndărătnicie capricioasă ; întîi ținea morțiș să facă ceva, și-apoi lăsa totul baltă. „Haide !“ — stăruie Edwin trăgîndu-l de brațul fără vlagă. Albert sări de pe scaun, oferindu-se să-l ajute. Unul în dreapta și altul în stînga, îl săltară de pe scaun și îl scoaseră încet din odaie. Era groaznic de enervant bătrînul — foarte greoi și țeapăn, lăsîndu-se greu. Era ca și cum Darius se prefăcea a fi un trup fără viață, sau ca și cum Edwin și Albert socoteau viu un trup fără viață. N-aveau loc toți trei deodată pe scări. Unul trebuia să împingă, celălalt să tragă : îndărătnic, Darius părea gata să cadă pe spate cum îl lăsau puțin. Edwin se stăpînea să nu izbucnească, dar deși nu spunea nimic, îl îmbrîncea aproape cu răutate, pîrînd să spună : „Lua-te-ar naiba ! Haide — mișcă !“ Ultimele două trepte se vădiră deosebit de anevoioase pentru Darius. Speriat parcă de ele, pînă la urmă se opri în loc. Ceea ce cărau acum în sus nu mai era o făptură cu judecată, ci o jivină ciudată, de la care te puteai aștepta la orice. Îl ridicară pe sus pînă pe palier, unde rămase ca adormit. Atît Edwin cît și Albert gîfiau. A fost oare omul acesta în stare să se plimbe, de cînd se îmbolnăvisese, pînă la Hillport și înapoi ! Era de necrezut că putuse vreodată să se ducă pînă la Hillport și înapoi. Pe palier păși cu mai multă ușurință. Și apoi ajunse în odaia sa.

— Tata s-a dus la culcare ? strigă Maggie de jos.

— Da, răspunse Albert. Tocmai l-am dus sus.

— Oh ! Foarte bine, zise Maggie bucuroasă. Mi s-a părut că arată cam obosit în seara asta.

— Ne-a dat de furcă, îi explică Albert, încă gîfîind în uşa dormitorului, zîmbind şi uitîndu-se la ţigară să vadă dacă nu se stinsese.

— O face dinadins, ştii, şopti Edwin pe un ton firesc. O să-l vîr în pat şi apoi cobor.

Albert plecă, cu un „noapte bună“ către Darius, dar nu primi nici un răspuns.

II

În dormitor, Darius se lăsase să cadă pe sofaua plină de perne. Edwin închise uşa.

— Ascultă-aici ! vorbi Edwin ca şi cum ar fi vrut să-l îmbărbăteze, dar în acelaşi timp cu o anume autoritate. Pot să-ţi spun un lucru — n-ai pierdut în greutate.

Îi trecuse supărarea, dar nu era dispus să accepte nici o toană. De luni de zile îl ajuta pe Darius să se îmbrace, cînd se întorcea de la prăvălie să-şi ia micul dejun, şi seara să se dezbrace. Nu că bătrînul n-ar fi izbutit şi singur, dar se încurca în labirintul hainelor, şi mai cu seamă nu-şi prea amintea ordinea în care trebuiau îmbrăcate şi dezbrăcate. Uneori întrebă : „Acum mă îmbrac sau mă dezbrac ?“ Şi era în stare să se încurce atît de tare într-o cămaşă, dacă Edwin nu era acolo să-l ajute, încît era nevoie de multă răbdare ca să-l descurce. Confuziile şi greşelile lui atingeau adesea grotescul. Pe măsură ce obişnuinţa îi lega astfel din ce în ce mai mult, dependenţa încrezătoare a lui Darius de Edwin creştea. Dimineaţa şi seara, expresia chipului său abătut, îndurerat, părea să spună, cînd privirea i-o întîlnea pe a lui Edwin : „Iată singura fiinţă clarvăzătoare, puternică, ce mă poate călăuzi printre capcanele înfricoşătoare ale îmbrăcăminţii.“ Un costum de haine era acum pentru Darius tot atît de complicat ca o ecuaţie de gradul doi. În Edwin, mila şi iritarea duceau o luptă nesfîrşită. Ba izbîndea una, ba cealaltă. Sătui de aceste fricţiuni, nervii îi tînjeau după linişte, dar nu le putea oferi o vacanţă nici măcar de o singură zi. De două ori pe zi trebuia să se lupte cu acest trup greoi şi iraţional din dormitorul tatălui său, ca să-l facă să se mişte. Maggie dădea ajutor

acestui trup la masă, ca să se hrănească. Dar Maggie părea să nu aibă nervi.

— N-am să mai pot coborî scările alea niciodată, zise Darius de pe sofa, cu un aer de osteneală dezgustată.

— Oh, fleacuri ! exclamă Edwin.

Darius clătină din cap, solemn, cu privirea în gol.

— Lasă, o să mai vorbim mâine, zise Edwin, și cu îndemânarea câștigată într-o practică zilnică, trase de capelele cravatei tatălui său.

Elaborase treptat un întreg cod de reguli, cuprinzând întregul proces al toaletei, și stăruia să fie respectat. Fiecare piesă de îmbrăcăminte avea o anumită ordine în ceremonial și un anumit loc în odaie. Niciodată odaia nu fusese atât de îngrijită, nici ritualul atât de expeditiv, ca în ultimele luni ale bolii lui Darius.

III

Trupul greoi era acum întins în pat. Patul se afla într-o nișă a odăii, la adăpost de fereastra mare și de ușă. Deasupra capului se afla manivela lămpii cu gaz și minерul clopoțelului. Într-o parte se găsea o noptieră, iar în cealaltă, un scaun. În fața noptierei stăteau papucii lui Darius. Pe scaun erau câteva haine. Halatul atârna de un cîrlig de lângă noptieră, aproape deasupra papucilor. Văzută din pat, măsuța de toaletă de lângă fereastră părea la o distanță imensă, iar garderobul se afla și el departe, în altă direcție. Lampa ardea cu flacără mică. Arunca o lumină palidă asupra patului și licărea ici-colo pe cîte o linie mai rotunjită a mobilelor.

Edwin privi cercetător la tatăl său, ca să se încredințeze că totul era în ordine, că nu uitase nimic. Trupul părea imens și inform sub așternuturile groase ; la marginea plapumei se vedea capul bărbos formînd o adîncitură în pernă, într-un fel grotesc, ridicol. O pendulă bătu de șapte ori în alt colț al casei.

— Cît a bătut ? murmură Darius.

— Șapte, zise Edwin, stînd chiar lângă pat.

Încet, greoi, Darius se ridică într-un cot.

— Stai. Ia-o încet ! protestă Edwin. Abia te-am aranjat...

Bătrînul nu-l luă în seamă ; una din mîinile-i nefirești de albe se întinse spre noptieră, de cealaltă parte a patului. Pe noptieră se afla ceasul de aur cu lanț al lui Darius.

— L-am învîrtit ! L-am învîrtit ! zise Edwin pe un ton cam arțăgos. Ce te tot frămînti ?

Dar bătrînul, tăcut, nu înceta să bijbăie, mișcîndu-și brațul îmbrăcat în flanelă ca să ajungă pînă la ceas. În cele din urmă apucă lanțul și, schimbîndu-și greutatea pe celălalt cot, întinse brațul cu ceas cu tot spre Edwin, cu o expresie nespus de jalnică. Prin semiîntunericul odăii, Edwin văzu că tatăl său era gata să plîngă.

— Vreau ca tu..., începu bătrînul, și apoi izbucni în suspine nestăpînite ; ceasul se clătina atît de tare încît era în primejdie.

— Haide, lasă ! încercă Edwin să-l liniștească, străduindu-se să vorbească amabil. Ce s-a întîmplat ? Îți spun că l-am învîrtit. Și e potrivit la secundă. Zicînd astea, își consultă ceasul său de argint.

Cu o sfortare cumplită, Darius își stăpîni suspinele și începu încă o dată :

— Vreau ca tu...

Încercă de mai multe ori, dar emoția îl copleșea de fiecare dată, înainte de a putea rosti mesajul. Era o emoție năvalnică. Cînd tăcea, izbutea să și-o stăpînească, dar nu putea în același timp să și-o stăpînească și să și vorbească.

— Nu-i nimic, zise Edwin. O să vedem mîine. Iar în sinea lui se întreba ce proiect bizar în legătură cu ceasul îi intrase în cap tatălui său. Poate că voia să-l potrivească cu un sfert de oră înainte.

Oftînd deznădăduit, Darius lăsă ceasul pe plapumă, și căzu înapoi pe pernă, închizînd ochii. Edwin puse la loc ceasul pe noptieră.

Mai tîrziu, se furișă în odaia slab luminată. Darius sforăia sub licărirea lămpii. Ca un copil nefericit, găsise refugiu în somn, scăpînd de uriașele probleme infantile ale existenței sale. Era atît de patetic, atît de dureros, încît Edwin, privind barba-i zbîrlită și dinții de aur, era gata să izbucnească în plîns.

I

A doua zi dimineața cînd Edwin, mai devreme decît obișnuia duminicile, ieși din odaia lui îndreptîndu-se spre baie, auzi uimit un glas care îl striga din odaia tatălui său. Era Maggie. Îl simțise deschizînd ușa și acum ieși odată cu el pe palier.

— Așteptam să te scoli, zise ea cu glas domol. Cred că tata nu se simte prea bine, și mă întrebam dacă n-ar trebui s-o trimit pe Jane după doctor. Nu cred că o să treacă azi, dacă nu-l chemăm special.

— De ce ? întrebă Edwin. S-a întîmplat ceva ?

— Oh, nimic, răspunse Maggie. Nimic special, dar — nu l-ai auzit sunînd azi noapte ?

— Sunînd ? Nu ! La ce oră ?

— Pe la unu. Jane a auzit clopoțelul, și m-a trezit și pe mine. Așa că am urcat la el. Zicea că nu poate să stea singur.

— Și ce-ai făcut ?

— I-am pregătit ceva cald și am stat cu el.

— Cum ? Toată noaptea ?

— Da, zise Maggie.

— Dar de ce nu m-ai chemat ?

— La ce bun ?

— Ar fi trebuit să mă chemi, se răsti Edwin nemulțumit, de fapt nu din cauza lui Maggie, cît de el însuși, pentru că nu auzise nimic toată noaptea. Pe chipul lui Maggie nu se vedea că-și petrecuse noaptea la căpătîiul tatălui său.

— Oh, zise ea cu ușurință, am ațipit nițel din cînd în cînd. Și de îndată ce s-a sculat fata, am adus-o să stea cu el pînă m-am mai aranjat puțin.

— Să mă uit o clipă la el, zise Edwin pe alt ton.

— Da, te-aș ruga.

Acum, ca și alte dăți, rămase surprins de considerația deosebită pe care i-o arăta Maggie, de felul cum se supunea judecății lui. Pe vremuri se purta altfel ; își exercita drepturile morale de soră mai mare ; dar în ultima

vreme suferise o misterioasă prefacere, devenind un fel de soră mai mică.

Edwin se grăbi să se ducă la tatăl său, înfășurându-se mai strîns în halat. Camera îi apărură îngrijită, de o prospețime care aproape îl bucură — pînă cînd zări ceea ce zăcea în patul netezit și aranjat. Dădu din cap în chip de salut spre taică-său, dar acesta doar îl privea fix. Nu se vedea vreo schimbare deosebită pe chipul bătrînului, în afară de faptul că, așa cum zăcea, i se părea mult mai jalnic și neputincios. Doar uitîndu-te la un om atît de prăbușit, de jalnic, te simțai umilit că faci parte din același neam omenesc cu el.

— Ce-i, tată, începu el pe un ton familiar, n-ai chef să te scoli azi, așa-i ?

Și, amintindu-și că era capul familiei, izvorul autorității și puterii acesteia, încercă să fie vesel, nepăsător, reconfortant, dar rămase dezamăgit de nereușita totală a încercării. Nu avea în urmă, ca mătușica Hamps, o viață întreagă devotată artei înșelăciunii.

Darius își mișcă încet capul neputincios, în semn de negație.

Și Edwin se gîndi, cu o durere sfișietoare, la vorbele pe care le murmurase bătrînul în seara trecută : „N-am să mai pot coborî scările alea niciodată.“ Poate că, într-adevăr, bătrînul nu va mai putea coborî scările alea niciodată ! Atunci nu prea luase în serios spusele lui, dar acum îi sunau solemn și profetic, ca o frază de care-ți amintești ani de-a rîndul cu respect, rămînînd clară în minte chiar și după ce toate amintirile mai neînsemnate s-au spulberat. Și ar fi dat mult acum, călcîndu-și pe mîndrie, dacă ar fi putut să revină în trecut și să-l ajute din nou pe bătrîn să urce scările, cu mai multă dragoste și răbdare.

— Am trimis-o pe Jane după doctor, zise Maggie revenind în dormitor. Ar fi bine să te duci și tu și să te îmbraci.

Ieșind din baie, dădu peste Albert care aștepta pe palier.

— Mi-a zis cucoana mea să vin și să văd cum se simte, îl lămuri Albert. Așa că am dat fuga cum am avut puțin timp liber, între școală și capelă. Cînd i-am po-

vestit cît ne-a dat de furcă să-l urcăm sus pe scări, a fost tare îngrijorată și m-a pus să vin încoace. Copilul e mai bine.

Se purta teribil de prietenos, aproape frățește, neavînd facultatea neveste-si de a purta cuiva pică mai multă vreme.

II

Totul se desfășură foarte repede. După-amiază, mătușa Hamps, Clara, Maggie și Edwin stăteau cu toții în jurul patului lui Darius. Focul ardea în cămin ; pe măsuta de toaletă erau flori. La picioarele patului mai fusese adusă o mäsută. Încăperea era camera unui bolnav.

Doctorul Heve venise să-l vadă și le explicase că dorința pacientului de a nu fi lăsat singur era un simptom de gravitate. Le recomandă să angajeze o infirmieră, și cînd Maggie, speriată, zise că ar putea să se descurce și fără infirmieră, o întrebă cum se va descurca. Și, pe măsură ce vorbea, părea tot mai convins de "nevoia unei infirmiere, cel puțin pentru noapte, și pînă la urmă se duse chiar el la noua centrală telefonică și ceru o infirmieră de la Pirehill. Dar lucrul cel mai impresionant a fost că, în două ore și jumătate, infirmiera se și prezentă. După zece minute, stabiliră să-i dea odaia lui Maggie ; infirmiera urma să rămînă de gardă la noapte, drept care, ca să fie odihnită, se duse imediat la culcare.

Apoi sosise Clara, deși copilul cel mic era bolnav, iar mătușica Hamps urcase cu greu pe Trafalgar Road, cu reumatismul care o chinuia. În sufragerie se pornise pe dată un lung taifas între femei, nu despre bolnav, ci despre ceea ce spusese „ea“, despre felul cum trebuia tratată „ea“, și cum arăta și se purta „ea“ ; „ea“ fiind infirmiera. Cu o infirmieră de meserie în casă, fiecare dintre ele simțea limpede că nu mai era aceeași casă, că era acum casa dușmancei.

Și acum Darius zăcea pe spate în fața lor, în toată degradarea lui fizică și spirituală, acceptînd, ca o victimă

prea slabă chiar să se rușineze, alintările, mîngîierile, rugămințile și prefăcătoriile optimiste ale mătușii Hamps, și tandrețea lacrimogenă a Clarei.

— Mi-am făcut testamentul, scînci el.

— Da, da, îl aprobă mătușa Hamps. Firește că l-ai făcut !

— V-am mai spus că mi-am făcut testamentul ? stăruie el cu glas slab.

— Da, tată, zise Clara. Nu te mai gîndi la testament.

— I-am lăsat întreprinderea lui Edwin, și tot restul împărțit între voi două, copilele mele. Plîngea încetișor.

— Nu te mai gîndi la asta, tată, repetă Clara. Mai lasă-l încolo de testament ! Încearca să vorbească pe un ton nepăsător, obișnuit. Dar nu putea. Era prima dată că aflau chiar de la el cum își împărțise averea, și era ceva care nu te putea lăsa rece.

Apoi Darius încercă să se ridice, și imediat toate săriră cu gura. Și deși atunci cînd mîncă, ședea ridicat în pat, muștrările lor grijulii de acum păreau să dea de înțeles că a ședea ridicat în pat în orice alt moment însemna a-și primejdui viața. Cu toate acestea Darius, încruntat, se chinuia să se salte în pat ; imediat Maggie se repezi să-l ajute, iar mătușa Hamps îi puse într-o clipă șalul pe umeri. El oftă și, întinzînd mîna spre noptieră, apucă ceasul cu lanț de aur, bălăbănindu-l spre Edwin.

— Vreau ca tu... dar se opri, încercînd să-și controleze mușchii feței.

— Vrea să i-l învîrtești, zise Clara, mirată de propria ei perspicacitate.

— Nu, zise Edwin. Știe că e învîrtit.

— Vreau ca tu..., începu iarăși Darius.

Dar vicleanul vrăjmaș îl birui din nou : începu să plîngă tare, neostoit, ca după cîteva minute să se oprească brusc ; se strădui iarăși să spună ceva, și izbucni iarăși în plîns, bălăngănind ceasul spre Edwin.

— Ia-l, Edwin, zise doamna Hamps. Poate că vrea să-l pui bine, adăugă ea în timp ce Edwin lua ceasul.

Darius scutură cu furie din cap.

— Vreau să... suspinele îl înăbușeau.

— Știu ce vrea, zise mătușa Hamps. Vrea să i-l dăruiască iubitului său fiu Edwin, pentru că a fost atât de inimos și l-a ajutat zi de zi să se îmbrace, îngrijindu-l ca o adevărată infirmieră — nu-i așa, dragul meu ?

Edwin o ocări în gînd fără cruțare. Dar mătușă-sa avea dreptate.

— Daa, suspină Darius, încuviințînd.

— Vrea să-și arate recunoștința, zise mătușa Hamps.

— Daa, repetă Darius, ștergîndu-și ochii.

Edwin rămase încremenit, ținînd prostește în mîna ceasul cu lanțul gros de aur. Era uluit și de-a dreptul răscolit. Simțămintele tatălui său față de el își adunau probabil de luni de zile forțele, crescînd în fiecare zi cîte puțin, în întîlnirile zilnice, pînă cînd recunoștința devenise în cele din urmă un spirit ce-l stăpînea, un duh neîmblînzit ce mocnea gata să răbufnească. Edwin nu bănuise niciodată, pentru că Darius se stăpînise pînă cînd fusese dovedit. Dar acum sentimentul de recunoștință izbucnise, și Darius, eliberat, răsufla ușurat. Edwin era mîndru, dar mai mare ca mîndria era umilirea lui. Ar fi preferat ca Darius să nu-i fie recunoscător sau, în orice caz, să nu i-o arate. Mai degrabă i-ar fi convenit să-i fi acceptat ajutorul în chip nepăsător, înverșunat, nerecunoscător, ca pe un drept ce i se cuvenea. Și dacă, din cauza bolii, nu putea înceta să fie tiran într-un mod demn și nu putea deveni mai cumsecade fără a se înjosi recurgînd la un ceremonial fără noimă — atunci mai bine ar fi rămas tiranul aspru pînă la capăt ! Nu exista probabil nici o manifestare a firii omenești care să-i jignească mai mult instinctele lui Edwin decît o convertire fățișă.

Maggie, stăpînită de nervozitate, se întoarse cu spatele, prefăcîndu-se că ațîță focul din cămin.

— Trebuie să-l porți, zise mătușa Hamps cu glas mîeros. Nu-i așa, frate ?

Darius încuviință.

Jignirea era completă. Edwin scoase ceasul său, băgîndu-l în buzunar, și își puse ceasul de aur al lui Darius.

— Așa, frate ! exclamă mătușica Hamps mulțumită, admirînd curba lanțului de aur pe vesta nepotului ei.

— Da ! murmură Darius, lăsîndu-se pe pernă cu un suspin de uşurare.

— Mulţumesc, tată, murmură Edwin, roşind. Dar nu trebuia.

— Vezi ce înseamnă să fii un fiu bun ! mai adăugă mătuşa Hamps o remarcă.

Darius murmură ceva nedesluşit.

— Ce-i ? întrebă ea, aplecîndu-se mai aproape.

— Am nevoie de-al lui, zise Darius. Am nevoie de un ceas.

— Vrea să i-l dai în schimb pe al tău, se grăbi Clara să explice.

Edwin zîmbi, descoperind o anumită uşurare în pretenţia şireată a tatălui său, şi îşi scoase ceasul vechi de argint.

III

La puţin timp după aceea, spre surprinderea tuturor, îşi făcu apariţia infirmiera, în mîină cu o mapă de scrisori. Edwin o prezentă mătuşii Hamps şi Clarei. Clara roşi şi amuţi. Mătuşa Hamps adoptă un ton de extremă deferenţă, revenind întruna cu refrenul : „Sora ştie cel mai bine“. Infirmiera părea puţin dispusă să adopte un aer profesional. Explicînd că nu izbutise să adoarmă şi că se gîndise că ar face mai bine să se scoale, se așeză lîngă cămin şi începu să vorbească cu Maggie. Era o femeie înaltă şi veselă, de vreo treizeci de ani. Accentul aristocratic din sud dovedea că nu e de fel din cele Cinci Oraşe ; şi, ca o explicaţie la anumite întrebări în legătură cu regiunea, îi mărturisii lui Maggie că se afla în Pirehill doar de cîteva săptămîni. Era o fiinţă extrem de prietenoasă. Mătuşa Hamps îi şopti Clarei ce bine era că sora avea o fire atît de voioasă ; dar, în realitate, socotea nelalocul ei o asemenea voioşie în odaia unui bolnav. Infirmiera se interesă cînd era ridicată poşta, întrucît avea o scrisoare de trimis ; era gata s-o scrie acolo, dacă putea avea toc şi cerneală. Mătuşa Hamps, grăbindu-se să-i dea informaţiile necesare în legătură cu poşta, se

gîndi că infirmierele astea de profesie se simt oriunde ca acasă la ele. Accentul infirmierei îi intimidă pe toți.

— Ei bine, soră, cred că n-ar trebui să-l mai obosim pe pacientul nostru, zise mătușa Hamps în cele din urmă, după ce Edwin adusese cerneală și hîrtie.

Edwin, conștient de aureola ceasului cu lanț de aur, și conștient că scăpase pe viitor de servitutea îngrijirii tatălui său, ieși pe palier urmat de mătușa Hamps și de Clara, conduși pînă la ușă de infirmieră, acum stăpîină a odăii. Rămasă doar cu Maggie și cu Darius, ea se duse lîngă pat, vorbindu-i cu blîndețe bolnavului. Era atît de îngrijită, de curată, îmbrăcată în alb, atît de desăvîrșită în cel mai mic amănunt, încît parcă ar fi coborît direct dintr-o vitrină. Prezența ei răspîndea lumină. Ce lux de necrezut pentru băiețelul de pe vremuri din Bastilia ! Dar nu era decît unul din nenumăratele lucruri minunate pe care le dobîndise.

Capitolul XV • BANCHETUL

I

Cam cu o lună mai tîrziu, Edwin închise într-o seară ușa de la intrare simțindu-și oarecum conștiința încărcată și ieși în Trafalgar Road. De la sosirea sorei Shaw, Darius nu se mai ridicase din pat ; întreaga casă acceptase faptul că era țintuit la pat, ca și prezența permanentă a infirmierei. Odaia bolnavului devenise centrul casei, iar Maggie, Edwin și slujnicele trăiau ca într-o tabără în jurul ei, trecîndu-și zilele într-o stînjeneală încordată, în așteptarea unor evenimente ce întîrziuau. „Cum se simte în dimineața asta ?“ „Cam la fel“. „Cum se simte în seara asta ?“ „Cam la fel“. Fraze care deveniseră familiare în monotonia lor. De trei zile, însă, Darius se simțea vizibil mai rău, și pe dată și comportarea sorei Shaw se schimbase : dormea mai puțin și se plimba mai puțin. Osmond Orgreave venise și el să se intereseze cum se simte bolnavul, împins fără îndoială de Janet la acest gest formal, căci oricum știa în ce stare era. Janet

venea mereu pe la ei, dîndu-i o mină de ajutor lui Maggie. Uneori se repezea chiar și Alicia, care după logodnă căuta să arate că știe cît de serioasă era viața.

Și totuși, deși bolnavul se simțea mai rău, stăruiseră cu toții ca Edwin să se ducă la dineul anual al Societății pentru Urmărirea Infractorilor, al cărei membru fusese ales cu o promptitudine măgulitoare. De ce să nu se ducă ? De ce să nu se distreze ? Ce putea să facă rămî-nînd acasă ? Oare o schimbare nu i-ar face bine ? Nu va lipsi de acasă decît cel mult cîteva ceasuri, și dacă putea să stea cîte zece ceasuri la birou, nu vedea de ce n-ar putea lipsi cinci ceasuri pentru o distracție sănătoasă ! Maggie se purtă din nou ca o soră mai mare în clipa cînd trebuia luată hotărîrea, îndemnîndu-l să se ducă și amenințîndu-l că se va supăra pe el dacă n-o va asculta. Cînd o întrebă ce se aude „cu sănătatea ei ? — cu nevoia ei de schimbare ?“, Maggie îi răspunse scurt că n-avea legătura cu ce discutau.

Așa că se duse la banchet. Mai ales că stăruința lor găsea ecou în propria lui dorință. Și, în ciuda conștiinței, cînd se pomeni afară în stradă scoase un suspin de ușurare, nemaigîndindu-se decît la plăcerea ce-l aștepta. Era zguduitor să te gîndești că tatăl lui zăcea în dosul obloanelor de sus abia luminate, că nu va trage niciodată în piept aerul de afară, că nu va mai trece niciodată pe trotuarele acestea, cu brațele țepene ușor depărtate de trup. Dar Edwin era hotărît să asculte de glasul rațiunii și să lase deoparte gîndurile negre.

Străzile erau însuflețite de decorațiile roșii și albastre ale partidelor politice. Deputatul liberal al circumscripției din Hanbridge, din care făcea parte și Bursley-ul, murise pe neașteptate, locul fiind acum disputat de candidatul conservator, înfrînt în alegerile anterioare, și de un nou candidat laburist, adoptat oficial de partidul liberal. Conservatorii juraseră că n-o să fie iarăși înfrinți în nobila lor misiune de a apăra integritatea Imperiului. Și deși aveau sarcina grea și delicată de a convinge o majoritate industrială de alegători că reprezentantul industrial nu va promova interesele industriale, ei singuri fiind animați de dragoste dezinteresată pentru popor, făcuseră totuși pro-

greșe enorme într-o perioadă extrem de scurtă, iar cârciumarii jubilau și barurile gemeau de lume.

Dar ceea ce îi scosese din sărite pe membrii Societății pentru Urmărirea Infracților a fost că alegerile fuseseră fixate a doua zi după dineul anual, și nu cu o zi înainte. Se făcuseră mari intervenții „la locul cuvenit“, pentru a se fixa o dată convenabilă, dar în zadar; la urma urmei, sediul autorității era la Hanbridge, și nu la Bursley. Și Hanbridge-ul, neizbutind din păcate să aprecieze importanța „infracților“ din Bursley, sugerase să fie amânat cu două zile banchetul! „Infracții“ refuzaseră. Dacă banchetul lor avea să se suprapună cu noaptea supremă a campaniei electorale, cu atât mai rău pentru campania electorală! Și-apoi, vîlva campaniei va da în orice caz mai mult farmec banchetului.

Chiar înainte de a ajunge pe Duck Bank, Edwin se molipsi de însuflețirea orașului, ce se dezlănțuise după o zi de muncă, într-o adevărată orgie de discursuri, hărmălaie și bere. Îi plăcu grozav cînd îl văzu pe candidatul conservator trecînd pe lângă el, mai repede decît tramvaiul cu abur, într-o trăsură cu patru cai, escortată de un echipaj de călăreți și de o formație de suflători de corn. Spectacolul, și iuțeala cu care trecu, îl încîntară, și o clipă aproape că dori să voteze cu conservatorii. O procesiune alegorică de care iluminate, plină de olari îndeletnicindu-se cu meșteșugul pe care în zilele mai modeste îl practicasese însuși candidatul laburist, îi plăcu de asemenea, dar ceva mai puțin. În timp ce trecea pe Duck Bank, îl văzu pe candidatul laburist în persoană, într-un vagonet de cale ferată, aclamat cu înflăcărare; tot mai însuflețit, Edwin își croi drum cu coatele prin mulțimea gălăgioasă, care rîdea și făcea haz; acum le împărtășea buna dispoziție și simțea că alegerile erau ceva deosebit, chiar dacă nu te gîndeai la rezultate și la profiturile pe care le aduceau tipografilor.

Sub portalul primăriei, un bărbat se desprinsese dintr-un grup destul de vesel de „infracții“ care abia așteptau să se îmbuibeză și, cu fața dintr-o dată gravă, îl întrebă cu o îngrijorare discretă: „Ce mai face tata?“ Edwin clătină din cap. „Destul de rău“, răspunse el. „Serios?“ murmură

celălalt, cu un aer abătut. Și, brusc, Edwin îl revăzu pe taică-său în dosul obloanelor, condamnat să zacă nu se știe cât.

II

Dar, pe măsură ce alocuțiunile se țineau lanț, simți iarăși din plin bucuria de a trăi. Îi uraseră bun-venit oameni cunoscuți, dar și străini, cu o căldură și stimă care pur și simplu îl uluiseră. Își dădu seama, mai mult ca oricînd, că în oraș era socotit un om prosper care reușise. I se dădu un loc nu prea departe de fotoliul prezidențial, avînd în dreapta pe Osmond Orgreave, iar în stînga pe Albert Benbow. Și acesta din urmă se simțise impresionat cînd Edwin îl prezentase prietenului său, domnul Orgreave, de curînd numit judecător de pace.

În jurul meselor lungi, încărcate cu bunătăți, se afla întreaga putere și bogăție a orașului — consilieri comunali, membri ai comitetului școlar, epitropi, magistrați, comercianți și industriași înstăriți, împreună cu înalți slujbași ai orașului și cîțiva liber-profesioniști. Era aici oligarhia care, în dosul unor aparențe de guvernare democratică, conducea, dirija și controla efectiv întregul oraș. Era aici doar o mîină de oameni, dar ei stabileau dacă impozitele trebuie să crească sau să scadă ; de fapt, nici nu le păsa prea mult dacă impozitele creșteau sau scădeau, cu condiția ca interesele oamenilor de rînd să nu vină prea ascutit în contradicție cu propriile lor interese. Erau aici privilegiatii, care făceau ce poșteau, avînd însă grijă să nu se stînjească unul pe altul. Aici plebea era privită — într-un mod onest, cinic și fătîș — ca un copil neastîmpărat, care trebuia răzgîiat și mîngîiat, dar și dominat cu fermitate, ținut la locul lui, ignorat cînd era cazul, și silit să plătească.

Pentru banchet, încăperea tribunalului fusese transformată într-o sală de ospete, iar banca magistraților — de unde erau condamnați criminalii, ruinate atîtea familii, dar și menținută ordinea — acum era acoperită cu flori. Osmond Orgreave făcea glume seci pe socoteala amintitei bănci. Schimbă cîteva remarci cu alți magistrați și, cu

același umor sec, cu toții se declarară de acord că majoritatea legilor erau inutile, și parte din ele dăunătoare ; și cu toții ziseră : „Dar ce poți face ?“ — și tonul lor arăta că nu puteai face nimic. După părerea lui Osmond Orgreave, singurul folos real adus de un magistrat era acela de a semna hîrțile trebuincioase pentru cei ce-și pierduseră recipisele de amanet. Se pare că zilnic veneau la domnul Orgreave asemenea persoane necăjite, pentru augusta-i semnătură. „O femeie bătrînă a venit azi-dimineață la mine la birou“, zise el. „Am întreat-o cum se face că își pierde mereu recipisele de amanet. I-am spus că eu nu mi-am pierdut-o niciodată.“ Toți în jur rîseră cu poftă. Edwin rîse și el din toată inima. Era o glumă bună ; dar, de fapt, chiar și o glumă mai slăbuță era primită în ziua aceea cu hohote de rîs.

Președinte al clubului era Jos Curtenty, un bătrîn petrecăreț de vreo șaizeci de ani, cunoscut de tot orașul, așa că veselie era dinainte asigurată. Ridicîndu-se pentru a inaugura seria alocuțiunilor din seara aceea, luă o floare roșie dintr-un buchet aflat în spatele lui și, înfîgîndu-și-o în butoniera de la rever cu un studiat aer absent, zise domol : „Domnilor, fără politică, vă rog !“ Cu toții izbucniră în rîs, mai abtîr ca oricînd. Orgreave își cunoștea auditoriul, și ar fi putut să-l învețe și pe Edwin cîte ceva. Căci, în simplitatea sa, Edwin a rămas uluit observînd că audiența era aproape toată de o singură nuanță — în mod fățiș, gălăgios și optimist conservatoare. Nu erau nici măcar zece liberali de față, și nici unul nu-și ridicase glasul. Crema orașului, tot ce era mai deosebit în materie de inteligență, prosperitate și respectabilitate, era adunată acolo, partidul liberal fiind practic nereprezentat. Parcă nici n-ar fi existat vreun partid liberal. Era cu neputință de conceput ca un candidat laburist să obțină în alegeri altceva decît un dezastru total. Părea de necrezut că în trecut putuse fi ales un candidat liberal. Edwin începu să se simtă stingherit în fundul inimii că era partizan al liberalismului. Nu-i venea să creadă că toți acești oameni minunați se înșelau. Forța morală a numărului îl intimidă. Începu să suspecteze că, la urma urmei, conservatorismul era ceva mai mult decît bănuise pînă atunci.

Și-apoi „infractorii“ erau atât de joviali, de amabili, de generoși și, în plus, atât de copilăroși ! Începeau să se laude unii pe alții sub cel mai mic pretext. Comandau șampanie cu atîta nepăsare, de parcă ar fi fost vorba de bere (lui Edwin îi părea bine că, dintr-un exces de precauție, își pusese două lire în buzunar — nivelul cheltuielilor era amețitor) ; și fumau nestînjenți țigări de foi care pur și simplu l-ar fi îmbolnăvit pe Edwin. Știau totul despre țigările de foi și despre băuturi, dînd de înțeles prin felul de a se purta, deși nu o spuneau niciodată, că o băutură clasa întâi și o țigară clasa întâi erau „lucrurile bune“ din viață, răsplata supremă ; aluziile la femei erau pline de subînțelesuri... Edwin se simțea ca o pisică sfioasă în fața unor superbi dulăi lățoși.

Toasturile, fiecare din ele, fură primite cu entuziasm. Chiar și la începutul serii izbucniseră valuri de bună-dispoziție în clipele cînd un burlac tinerel de vreo cincizeci de ani, înarmat cu un ciocan masiv de lemn, bătea autoritar în masă și striga : „Domnul președinte dorește să ciocnească cu domnul vice“, sau „Domnul președinte vrea să ciocnească cu burlacii din dreapta“, ori „Domnul președinte vrea să ciocnească cu „infractorii“ căsătoriți din stînga“ — și tot așa pînă cînd toate soiurile, condițiile și situațiile geografice au fost epuizate. Toasturile propriuzise iscară însă adevărate manifestări prietenești de afecțiune. Fiecare referire la un „infractor“ era salutată cu urale călduroase, și fiecare referire atîngea superlativul laudelor. Orice urmă de umor se bucura de asentimentul zgomotos al asistenței, și orice etalare de sentimente tandre era sprijinită cu efuziune. Toate clasele sociale ale țării, toate instituțiile țării și ale orașului, toate serviciile de război și pace, toate căstele oficiale au fost laudate cu generozitate, fără rezerve, închinîndu-se cu fervoare pentru sănătatea și prosperitatea lor. S-a declarat că, în esență, organismul Imperiului era desăvîrșit. Nimeni important, de la Maiestatea Sa Regina și pînă la „preoții bisericii anglicane și ai celorlalte culte“, nu a rămas fără

certificat de supremă perfecțiune și eficiență. Chiar și un consilier care, propunând un toast pentru „orașul și negoțul din Bursley“, a menționat unele simptome îngrijorătoare în comportarea claselor de jos, s-a grăbit singur să-și expună convingerea profundă că, totuși, „inima țării bate loial“, ceea ce i-a atras aplauze pline de importanță.

Către sfârșitul toasturilor, un cvartet vocal umoristic cu rolul de a mai aduce o notă de haz în seriozitatea programului a fost întrerupt de formidabila larmă a proletariatului ținut în frâu, aflat dincolo de pereții primăriei. Edwin se simți dintr-o dată tare bătrîn, căci își aminti brusc de un alt grup de cîntăreți, care nu se veseleau ușuratici și n-ar fi îngăduit să fie întrerupți de strigătele gloatei; își aminti de „Mugește cu putere oceanul“, și silueta Florencei Simcox îi dansă prin fața ochilor. Afară, proletariatul aclama pe cineva. Apoi uralele se stinseră și, după cîteva clipe, candidatul conservator dădu buzna în sală, împreună cu doi prieteni de-ai săi (aceștia din urmă în frac), pe care îi prezentă președintelui. Costumele ceremonioase îl impresionară pînă și pe președinte, căci în acele vremuri ale istoriei antice, „infractorii“ cinau doar în redingotă; neîndoielnic, cei îmbrăcați astfel erau atît de obișnuiți să poarte frac seara, încît îl puseseră din pură obișnuință și nebăgare de seamă, chiar și la alegeri. Candidatul ținea să dea mîna cu cîteva suporteri și să-l asigure pe președinte că doar stricta necesitate îl împiedicase să vină la banchet. Plecă imediat, împreună cu prietenii săi, petrecut de aplauze și urale însuflețite, ca să afle apoi cu toții că unul dintre însoțitori era baronet.

După aceasta, votul de mulțumiri adresate președintelui abia de izbuti să nu fie un fiasco. Cîteva dintre participanți se retraseră, inclusiv Albert Benbow care se tot uitase de cîteva ori la ceas. „Ei, Benbow, nu te lasă după zece jumătate?“ îl zeflemisi un vecin de masă. Și Albert, deși începu să rîdă, păru totuși să se simtă stingherit, și vecinul își dădu seama că făcuse poate o gafă. Iar Edwin, dat fiind că misterioasa influență din umbră era propria sa soră, împărtăși stinghereala lui Albert. Ar fi plecat și el. Dar Osmond Orgreave se împotrivi cu hotărîre și, ca să-l împiedice, folosi argumentul vinului bun.

Asistența se împărți în grupuri intime, lăsînd multe spații goale în jurul meselor în dezordine. Chelnerii serveau acum whisky, lichioruri și cafea. Cîțiva oaspeți, cărora nu le făcea rău, își aprinseră trabuce ; alții își scoaseră pipele îndrăgite ; ceilalți se mulțumiră cu țigări. Cineva ceru să se deschidă o fereastră și apoi, cînd aerul proaspăt al nopții începu să fluture perdelele și să risipească aburii banchetului, altcineva se furișă pe nesimțite și o închise la loc.

Edwin se pomeni alături de Jos Curtenty, Osmond Orgreave și alți cîțiva. Se simțea vesel, plin de însuflețire ; își dădea seama că poți afla multe plăceri pe lume fără să faci eforturi prea mari. Începură din nou să discute politică, și el făcu o glumă inofensivă pe seama candidatului conservator. În mijlocul tăcerii care urmă, simți vag că grupul rămas, în loc să se înveselească, devenise grav. Pentru ei, situația politică era serioasă. Nici măcar nu catadicseau să-l critice pe candidatul laburist ; tot calculul lor se baza pe presupunerea, de nimeni tăgăduită sau pusă la îndoială, că laburistul trebuia cu orice preț înfrînt. Un succes al candidatului laburist nu putea fi decît o calamitate. Ar compromite întreaga ordine socială. Ar da pe mîinile distrugătoare ale gloatei ignorante, capricioase și lipsite de scrupule tot ce era mai bun în viața societății engleze. Ar aduce mai multă mizerie chiar și acestei gloate. Vorbeau acum pe un ton mai solemn. Și Edwin, uimit, își dădu seama că, sub egoismul prosperității lor, sub aroganța inconștientă pe care le-o dăduse obiceiul de a porunci, exista o conștiință și un simț al datoriei. Era oarecum fisticit. Dar întrucît luase o poziție hotărîtă, cel puțin din respect față de sine, trebuia să le reamintească într-un fel acest lucru. Tăcerea ar fi însemnat lașitate.

— Cum rămîne atunci cu „încrederea în popor“ ? murmură el, zîbind.

— Dacă încredere în popor înseamnă să fii la cheremul muncitorului britanic, băiete, zise Osmond Orgreave, atunci pe mine poți să mă ștergi de pe listă.

— Eu am socotit totdeauna că te poți înțelege destul de ușor cu ei, zise Edwin cu glas moale.

Jos Curtenty îl fixă cu o privire încruntată.

— Cîți angajați folosești, domnule Clayhanger ?

— Paisprezece, zise Edwin.

— Serios ? exclamă alt glas, vădit surprins și impresionat.

Jos Curtenty trase din trabuc.

— Aș vrea să pot scoate atîția bani cîți scoți dumneata doar cu paisprezece oameni ! zise el. Ei bine, eu am două sute. Și îi cunosc ! Îi cunosc de patruzeci de ani și mai bine. N-aș avea încredere nici măcar în zece din ei, că ar munci cinstit o zi întreagă de bunăvoie... Și după tărăboiul din '80, cînd au fost de acord cu arbitrajul — cincisprezece mii dintre ei au acceptat hotărîrea sau nu ? Spune-mi, te rog, dacă nu cumva îți vine prea greu.

Numai la ultimele cuvinte glumețul din el ieșise iarăși la suprafață.

Edwin mormăi ceva greu de înțeles. Era mai puțin preocupat de politică decît de faptul că, pentru toți acești oameni, el lăsa definitiv și categoric locul tatălui său. În afară de cîteva întrebări răzlețe din cursul serii despre starea sănătății lui Darius, era ca și cum tatăl lui, zăcînd neputincios în casa din Bleakridge, ar fi fost șters cu desăvîrșire din amintirea orașului.

Un ins, care pînă atunci nu scosese nici o vorbă, începu să debiteze amănunte sarcastice și aparent acuzatoare despre viața din tinerețe a deputatului laburist. Printre alte delictе, individul îl comisese și pe acela de a trece cu vederea peste inescuzabila respingere a hotărîrii de arbitraj. Apoi cineva zise :

— Hei ! Uite că s-a întors Benbow !

Albert, în palton și șapcă, îi făcu semn lui Edwin, care sări în picioare și începu să se agite neliniștit, simțindu-și conștiința încărcată.

— Nu-i nimic deosebit, zise Albert din ușă. Doar că nevastă-mea a fost în seara asta să-l vadă pe taică-tău, și se pare că infirmiera a căzut la pat. S-a gîndit că ar fi poate mai bine să vin și să-ți spun, în cazul că n-ai plecat încă.

— A căzut la pat, zici ? zise Edwin. De, nici nu-i de mirare. Infirmieră sau nu, are și ea nevoie să se îngri-

jească, la fel ca oricine. Tocmai plecam și eu. E doar cu puțin trecut de unsprezece.

Ultimul lucru pe care-l auzi ieșind din sala ospățului a fost pocnetul asurzitor al ciocanului de lemn. Mînuitorul lui părea că nu se mai poate despărți de bucata de lemn neînsuflețită.

Capitolul XVI • DUPĂ BANCHET

I

— Da, da, o asigură Edwin nerăbdător pe Maggie care se arătă îngrijorată, am să stau eu cu el. Nu-ți face griji pînă miine dimineată.

Stăteau în ușa bolnavului, Edwin aproape împingînd-o afară din odaie.

Venise în mare grabă de la petrecere, și îl găsise pe doctor care tocmai pleca; toată casa era în mare fierbere. Cu glas domol, doctorul Heve spuse că era bucuros de venirea lui Edwin, dînd de înțeles că era nevoie, în general, de o influență liniștitoare. Sora Shaw făcuse unul din abcese ale ei subite la ureche, care o necăjeau din cînd în cînd. Făptura aceasta veselă și în aparență zdravănă suferea de o afecțiune a urechii. O dată, urechea stîngă o ținuse la pat șase săptămîni, și se sculase cu timpanul perforat; de atunci, era mereu în primejdie ca, dacă boala îi revenea, regiunea aceea a creierului să-i fie contaminată prin micul orificiu din timpan. Așa că, chiar dacă durerea acută pe care o îndura n-ar fi silit-o să abandoneze bolile altora ca să și-o îngrijească pe a ei, conștiința adevăratei primejdii ce-o pîndea ar fi reușit s-o facă. Femeia aceasta autoritară, neobosită, pe care nici tristețea și nici grozăviile din jur nu puteau s-o descurajeze sau s-o intimideze, trăia sub amenințarea bolii, și era uneori doborîta ca un copil. Acum se odihnea în odaia lui Maggie, cu o compresă la cap. Cu cîteva ceasuri în urmă, nimeni din casă n-ar fi bănuit că suferea de ceva. Dar boala o doborîse, și Maggie a văzut un prilej minunat,

aşa cum îi plăcea ei, ca să dovedească tuturor că putea face faţă situaţiei. Nu îngăduise să fie anunţată doamna Hamps. Şi nici pe doamna Nixon n-o lăsase să rămână sus. Era surescitată şi foarte ostenită, dar avea de gând s-o scoată la capăt toată noaptea, ajutată doar de Jane. Îşi pusese în gând să-l trimită şi pe Edwin la culcare ca de obicei — sârmanul Edwin, cu toate necazurile prăvăliei pe cap ! Dar nu ţinuse seama de conştiinţa lui Edwin, şi nici nu prevăzuse ce-i va spune doctorul între patru ochi. Edwin aflase de la doctor — fapt pe care femeile nu i-l spusese — că în ziua aceea tatăl său începuse să aibă simptome de „respiraţie Cheyne-Stokes“¹. Simptomul, final, era şi cel mai grav al bolii lui, fiind în acelaşi timp un fenomen extrem de interesant prin raritatea lui. Doctorul făcuse tot ce se putea face, îi administrase şi injecţii, şi nu mai era absolut nimic de făcut decât de aşteptat.

— O să vin peste noapte, şopti Maggie.

În spatele lor, bolnavul se agită uşor şi gemu din cotlonul lui.

— N-o să faci una ca asta, zise Edwin scurt. Caută să dormi cât mai mult.

— Dar sorei tot trebuie să-i schimb compresa la două ore, protestă Maggie.

— Ascultă aici ! se răsti Edwin. Termină cu prostiile ! Caută-să-dormi-cât-mai-mult. Altfel o să te îmbolnăveşti şi tu şi atunci să vezi ce bucluc o să iasă. Să nu te prind pe-aici. O să mă descurc foarte bine şi singur. Haide ! Şi făcu un gest cu mâna, îndemnînd-o să plece.

— Mîine n-o să mai fii bun de nimic la prăvălie.

— Dă-o-ncolo de prăvălie !

— Ei bine, ştii unde sînt toate, zise ea resemnată. Dacă vrei să-ţi faci puţin ceai...

— Bine, bine ! se sili Edwin să zîmbească. Maggie plecă, şi el închise uşa.

„Tare sîciitoare mai sînt şi femeile astea !“ gîndi el oarecum îngăduitor, în timp ce se întorcea spre pat. Dar

¹ Formă de respiraţie, observată în unele afecţiuni cardiace şi cerebrale, care constă în grăbirea şi încetinirea succesivă a ritmului respirator ; numită astfel după numele a doi medici englezi. (N.T.).

nu femeile, ci conștiința lui era tare sîciitoare. N-ar fi trebuit să se lase convins să meargă la banchet. Și cînd conștiința îl rodea, de obicei Maggie suporta urmările.

II

Darius se simțea foarte rău. Fiecare bucățică din trupul lui era năruită și vlăguită. O profundă obo-seală, îmbinată cu funesta animație a unei spaime tragice, intense, se citeau pe chipul său. Simțurile-i tocite erau ținute treze de teama a ceea ce avea să i se întîmple. Și cît de cumplite fuseseră și suferințele de pînă acum ! Tînjea după odihnă ; tînjea după tihnă ; tînjea după neființă. Era prea obosit ca să se miște, dar și prea obosit ca să stea locului. Se zvîrcolea mereu, și trupul i se zbuciuma, unduindu-se, așa cum vezi uneori în pădure cite un ciot de lemn putred săltat de gîngăniile ce mișună pe dedesubt. Și pielea îi era bolnavă, și părul, și buzele palide. Patul era tot timpul răvășit de atîta zvîrcoleală.

„Îi e tare rău, fără nici o îndoială !“ se gîndi Edwîn, întîlnind privirea neliniștită și înfricoșată a tatălui său. Nu văzuse pe nimeni vreodată atît de bolnav. Știa acum ce e în stare să facă boala.

— Unde-i sora ? murmură bătrînul cu glas stins, sfîrșind într-o notă ascuțită, plîngăreață.

— Nu se simte prea bine. S-a culcat puțin. Am să stau eu cu dumneata în noaptea asta. Vrei să bei ceva ?

În timp ce rostea aceste cuvinte cu glas obișnuit, Edwin avea impresia că, pe lîngă tatăl său, era ca un zeu plin de puteri și forțe miraculoase.

Darius încuviință.

— E o scorpie ! murmură el. Numai ea are dreptate ! Face mereu ce vrea !

Vorbea adesea despre soră în felul acesta, dînd de înțeles că în timpul nopților nesfîrșite, cînd era lăsat cu totul în voia ei, avea de îndurat multe umilințe. Părea să-i știe de frică dar și să țină la ea, așa cum simte un cîine față de stăpînul său. Cu ajutorul imaginației, Edwin aproape că rămase înfricoșat, înțelegînd puterea absolută a infirmierei asupra lui Darius timp de zece ore din două-

zeci și patru. „Pe legea mea, gîndi el, n-aș vrea să fiu în locul lui, cu nici o femeie de pe lume !” Buzele bătrînului se lipiră tremurînd de ceașca pe care i-o oferi Edwin. Apoi se lăsă pe spate, închise ochii, părăind mai liniștit.

Edwin netezi cearșafurile și rămase multă vreme uitîndu-se țintă la el ; în cele din urmă se așează în fotoliul de lîngă foc. Învîrți ceasul : nu era nici miezul nopții. Își scoase ghetele și își puse papucii, pe care tatăl său nu-i mai folosise de peste o săptămînă și nu-i va mai purta niciodată. Se surprinse căscînd și își dădu seama că era tare ostenit. Capul îi zvîcnea și avea gura uscată ; mîncărurile și băuturile înghițite la banchet îl cam turtiseră. Mîntea și trupul îi erau îngreuiate. Cugetă cu amărăciune la satisfacțiile ieftine ale bărbaților în mijlocul cărora se aflase. Tot ospățul i se părea ireal. Nimic nu era adevărat — în afară de întemnițarea unui om într-un pat, zi și noapte, noapte și zi, săptămîni întregi. Oricine putea să aibă parte de schimbare, de odihnă, în afară de tatăl său. Pentru el nu exista nici un răgaz, nici o singură clipă. Zăcea acolo, tot timpul în același ungher, înlănțuit de boală, înrobît, neputincios, deznădăjduit, doborît de suferință. Politică ! La ce bun ?

III

Închise ochii, gîndindu-se că i-ar fi mai ușor să stea așa. Nu-și dădu seama că moțăia, cînd dintr-o dată îl trezi zbuciumul bolnavului din pat. Răsuflarea lui Darius devenise rapidă și superficială, din ce în ce mai rapidă și mai superficială. La un moment dat își săltă capul de pe pernă, ca să aibă aer, și se sprijini în cot. Edwin sări în picioare și se apropie de pat.

— Clara ! Clara ! Nu mă lăsa ! strigă bătrînul cu glasul chinuit de spaimă.

— Liniștește-te, sînt aici, încercă să-l încurajeze Edwin, apucînd mina fierbinte și zbircită a bolnavului și ținînd-o într-a sa.

Încet, încet, Darius începu să respire mai rar și mai adînc, și în cele din urmă oftă din greu, ca și cum ar fi

scăpat de o mare primejdie ; membrele i se relaxară și Edwin dădu drumul mîinii. Dar nu avu răgaz mai mult de cîteva secunde, și tortura reîncepu ; polnavul se chinuia iarăși, cu și mai mare efort, să tragă aer în piept. Izbutea să aspire doar cîte o gură, care abia dacă-i ajungea în gît, și-o expira din nou. Răsuflea repede, ca tic-tacul unui ceasornic. Și, cu toată slăbiciunea, bietul om își răsucea nedomolit mîinile, strîngînd cu înverșunare mîinile lui Edwin.

— Clara ! Clara ! șuieră din nou.

— Liniștește-te. Totul e bine. Nu-ți fie frică, îl domolea Edwin.

Trecu și criza asta, și bătrînul gemu cu mulțumirea jalnică a celui ce putea răsuflea în fine adînc. Dar misterioasa forță a răului care îl măcina nu voia să-i dea pace. După un alt moment, începea o nouă încheștare. Și fiecare era mai cumplită decît cea dinaintea ei. Și de fiecare dată cerea ajutorul Clarei. Nu o striga pe Maggie, care îl slujea de aproape patruzeci de ani și nu-l vorbea niciodată de rău ; ci pe Clara, care era mai curînd servilă decît utilă, care-l căina cînd era de față și-l vorbea de rău pe la spate, și nu-l iertase niciodată că-i refuzase lui Albert împrumutul cerut.

După ce-l văzu trecînd prin nu se știe cîte crize sufocante, Edwin își spuse că următoarea nu se putea să fie mai rea. Dar a fost și mai cumplită. Bietul om respira ca un cîine bătut, prăbușit la pămînt. Se agăța disperat de răsufflare, ca un tigru de o bucată de carne. Făcea eforturi care ar fi dărimat chiar și un atlet, și cînd își revenea la viață, chiar în ultima clipă, chemînd-o pe Clara ca pe Dumnezeu să-l scape, se uita la Edwin ca să-i adeverească el că scăpase. Crizele se succedau, tot mai cumplite. Edwin era îngrozit de propria sa neputință. Nu putea face absolut nimic. Era zadarnic chiar și să-i țină mîna, sau să-și exprime compasiunea și să-l încurajeze. În clipele cele mai chinuitoare ale încheștării cu moartea, Darius era prea absorbit de dușmanul său pentru a auzi sau simți prezența oricărei ființe apropiate. Eră singur cu dușmanul său nevăzut, și chiar dacă odaia ar fi fost plină de îngeri păzitori, tot ar fi fost singur și neajutorat. Puteai crede că

era zăvorât într-o celulă cu dușmanul lui de moarte care-i curma respirația ; iar Edwin, din afara celulei, încerca zadarnic să intre. Cereă puțin ; s-ar fi mulțumit cu atât de puțin ! Dar chiar și acest puțin îi era refuzat, pînă cînd disperarea atinse culmea suferinței.

IV

„Cred că se sfîrșește“, își zise Edwin, și gîndul că asta s-ar putea întîmpla chiar în cursul nopții îi dădu fiori de-a lungul șirei spinării. Se aștepta ca la următoarea criză tatăl său să se prăpădească. S-o cheme pe Maggie, și-apoi să se ducă după doctor ? Heve îl prevenise că va fi „destul de rău“, și că nu se putea face absolut nimic. Nu ! N-o s-o cheme pe Maggie și n-o să se ducă după doctor. La ce bun ? O să stea singur pînă la capăt. În noaptea solemnă, aproape că-i părea bine că îi fusese hărăzită o asemenea încercare teribilă, această experiență supremă. Știa acum ce înseamnă voința de a trăi. Văzu viața goală, despuiată de tot ce nu era esențial. Văzu viața și moartea laolaltă. Și cînd se gîndi la ospățul „infractorilor“, se strîmbă plin de dispreț, amintindu-și de blestemata mulțumire de sine a acestora. Îi trecuse oare vreodată măcar unuia dintre ei prin gînd că nu știau aproape nimic despre viață, că dădeau importanță fleacurilor celor mai inutile ? Să vadă mai întîi o făptură omenească zbătîndu-se într-o criză de respirație Cheyne-Stokes, și atunci poate că vor cunoaște ceva din realitate !... Deci, asta era respirația Cheyne-Stokes, acea boală rară și cumplită ! Ce era, de fapt ? Ce anume o provoca ? Ce determina frecvența acceselor ? Nu se știa ! Nu numai că nu putea să facă nimic, dar nici nu știa nimic ! Era și neputincios, și neștiutor în fața unei taine atît de înfricoșătoare.

Darius nu se mai sălta și nici nu se mai zvîrcolea în chinurile încreștării. Zăcea culcat, resemnat și totuși încăpățînat, luptînd doar cu singurii mușchi cu care mai putea lupta acum, cu mușchii pieptului și ai gîtului. Dușmanul îl doborîse, dar el nu voia încă să se predea. De fiecare dată mai obținea cîte un scurt armistițiu în încreștarea nemiloasă, și răsuflea adînc și lung, oftînd de

parcă voia să ațipească, și apoi vrăjmașul se năpustea iarăși, și Darius, din nou pradă aceleiași spaime, o chema pe Clara din străfundurile suferinței sale.

Edwin făcu câțiva pași prin odaie, urmărind patul de la distanță. Bătrînul nu-și mai dădea seama de prezența lui. Se uită la ceas și cronometră crizele. Reveneau destul de regulat, cam la o sută de secunde. De treizeci și șase de ori pe oră. Darius, tot mai slăbit, înfrunta fără ajutorul nimănui și fără speranța vreunui ajutor un dușman tot mai puternic — dar nu voia să cedeze. Era tîrît spre moarte de treizeci și șase de ori pe oră, și tot de atîtea ori izbutea să se smulgă de pe marginea prăpastiei. Uneori glasul cu care o implora pe Clara să nu-l părăsească se prefăcea în țipăt, destul de puternic ca să trezească toată strada. Edwin trăgea cu urechea să audă vreun zgomot în casă, dar nu auzea nimic.

V

Un imbold ciudat îl mîna pentru un răstimp afară din odaie, pe palier. Închise ușa, lăsînd în urmă făptura aceea omenească în lupta ei solitară. Lampa ardea pe palier, ca și în hol, căci nu era o noapte în care să se stingă luminile. Pendula de jos ticăia liniștit ; îndată băt看 ora trei. Stătuse mai bine de trei ceasuri lîngă tatăl său. Timpul trecuse repede. Păși tiptil pînă la ușa odăii lui Maggie. Nici un zgomot ! Tăcere totală ! Se furișă pe scară în sus, pînă la etajul al doilea. Nici acolo nu se auzea vreun zgomot ! Revenind la etajul întii, observă că ușa odăii sale era deschisă. Se furișă pînă acolo și tresări speriat văzînd o formă întunecată pe pat. Era Maggie, îmbrăcată, care se acoperise cu un pled și dormea adînc. O lăsă să doarmă. Întreaga lume dormea, și numai el era treaz, împreună cu tatăl său.

„Ce rușine !“ gîndi el înverșunat. „De ce oare nu l-am lăsat să-și facă cheful cu ciupercile, dacă dorea ? Ce rău ar fi făcut ? Și chiar dacă *ar fi fost* o pacoste, chiar dacă *ar fi încercat* s-o sărute pe Jane, chiar dacă *s-ar fi lovit*, ei și ? De ce oare nu l-am lăsat să-și facă cheful ?“

Și se simți teribil de amărît că fusese neînduplecat, și Maggie la fel — torturat de amintirea purtării lor ca de cruzimea vreunei nedreptăți naționale.

Trase din nou cu urechea. Nimic, în afară de ticăitul pendulei, nu tulbura liniștea nopții. Oare tatăl său să-și fi dat sufletul într-una din înțeleștările înverșunate cu vrăjmașul ce-l chinuia? Brusc, cu falsă bravură, intră iarăși în cameră; și văzu iarăși pătratul alb al oblonului, întinderea covorului și măsuțele încărcate cu cele trebuincioase bolnavului; și văzu patul, și în lumina slabă a lămpii îl văzu pe taică-său întins în pat, zbuciumîndu-se într-o nouă înțeleștare deznădăjduită, neînfrînt încă. Criza se domoli iarăși. Edwin împinse fotoliul lângă pat și se așeză cu fața spre tatăl său, luîndu-i din nou mîna intolerabil de patetică.

— Totul e bine! murmură el, și nicicînd nu vorbise cu atîta duioșie. N-avea grijă! Sînt aici. Nu te las singur. Bietul bolnav se liniști.

— Tu ești, Edwin? șopti el abia auzit, din adîncul fără fund al slăbiciunii.

— Da, răspunse Edwin pe un ton voios. Te simți mai bine, nu-i așa?

— Da! suspină Darius, dorind să fie așa.

Și aproape imediat lupta reîncepu, și într-o clipă criza era în toi.

Edwin era acum oțelit în fața chinurilor. Se întreba oare ce era suferința. La urma urmei, ce importanță avea? Pînă la un punct, putea fi răbdată, și cînd nu mai puteai să rabzi, înceta să mai fie suferință. Își dădu seama cît de neîndurătoare era o asemenea părere. Dar nu era nimic de făcut. Cei sortiti să sufere trebuiau să sufere, n-aveau ce face; nu se putea spune mai mult. Mai curînd sau mai tirziu lupta trebuia să se sfîrșească. Tăria sufletească, singură, putea să te ajute să faci față situației. Cu toate astea, noaptea părea să nu se mai sfîrșească, și uneori nu mai avea tărie sufletească.

— Pe legea mea, murmură el cu glas tare cînd bătrînul o chemă iarăși pe Clara, n-o să-mi pară rău cînd totul se va sfîrși!

Apoi căută să vadă cît de des se produc crizele, cronometrîndu-le cu grijă după ceasul său. Pe urmă aranjă

așternutul. La un moment dat, văzu că focul se stinsese. Uitase de el. Se simți imediat înfrigorat, și atunci își puse vechiul halat al tatălui său, se duse la fereastră și, dînd la o parte oblonul, se uită afară. Peste tot era beznă și liniște deplină. Se gîndi fără pic de plăcere la Maggie și la ceilalți, care dormeau neștiutori. Se întoarse și se așeză pe fotoliu.

VI

Uitîndu-se într-o doară la fereastră, tresări văzînd ceva ciudat. Era primul mesager al zorilor. Da, o ușoară paloare care se lupta foarte încet împotriva puterii lămpii cu gaz : timidă, delicată, dar prinzînd pe nesimțite putere și strălucire.

„Vreunul din ei poate se va trezi curînd“, își zise el. Era între patru și patru jumătate. Abia aștepta să scape de povara acestei nopți. Curînd va veni Maggie, să-l înlocuiască. Și așa cum îl ținea de mîna pe bolnav, ca să-i dea puțină mîngîiere, căscă.

Dar nu veni nimeni. Cinci, cinci și jumătate ! Primul tramvai coborî strada huruînd. Și în vremea asta bolnavul, încă neînfrînt, își continua agonia, în crize care interveneau la fiecare două minute și chiar mai des, cu cea mai înspăimîntătoare regularitate.

Stinse gazul, și iată ! era destulă lumină ca să vadă limpede. Împinse oblonul. Noaptea se sfîrșise — stătuse toată noaptea cu bolnavul. Capul îi vîjîia. Ba urmărea chinul bietului om, ca pe o curiozitate naturală, nemai-avînd putința să simtă ceva ; ba mila îl copleșea iarăși, și atunci nu mai prididea cu atențiile față de tatăl său care, absorbit cu totul de efortul de a-și trage respirația, nici nu le lua în seamă ; ba, în sfîrșit, rămînea în picioare, impresionat, descumpănit de măreția acestei lupte.

Așteptarea de la șase la șapte i se păru cea mai lungă. Cînd va veni careva ? Să fi băut cu toții opiu ? Trebuia să se ducă s-o trezească pe Maggie. Nu, n-o să se ducă. Era prea mîndru.

La șapte și un sfert, clanța ușii tăcăni ușor. Aproape că nu-i venea să-și creadă urechilor. Intră Maggie. Tocmai era un moment de acalmie, între două crize.

— Ei, vorbi ea cu glas molcom, cum se mai simte ? Și în timp ce vorbea, își prindea șorțul.

— Destul de prost, răspunse Edwin cu nepăsare prefăcută.

— Sora și-a mai revenit. I-am schimbat de trei ori compresa de la miezul nopții încoace. Ai face bine să mă lași pe mine acum, nu crezi ?

— Foarte bine. Vezi că focul s-a stins.

— O să-i spun lui Jane să-l aprindă. Tocmai a pus de ceai.

N-avea nevoie să i se spună de două ori. În timp ce ieșea, aruncînd neglijent halatul și luîndu-și ghetele, îl văzu pe taică-său că începe din nou să gîfîie, încordîndu-se instinctiv pentru o nouă luptă. Edwin, un om sănătos și plin de putere, care nu făcuse nimic altceva decît să vegheze, era complet epuizat. Dar Darius, slăbit de boală, avînd în urmă cîteva sute de bătălii teribile și chinuitoare, cîteva sute de înceleștări pe viață și pe moarte în cursul unei singure nopți, părea să mai aibă încă rezerve ineputabile de voință.

— Eu n-aș fi putut să rezist atît, zise Edwin cînd ajunsese afară pe palier.

Capitolul XVII • LANȚUL SFĂRÎMAT

I

Puțin după ora opt, Edwin cobora pe Trafalgar Road, în drum spre prăvălie. Făcuse o baie, băuse o ceașcă de ceai, și stimulentele acestea îi creaseră o vioiciune nefirească, ridicată pe imensa-i oboseală. Plouase liniștit, mărunț, toată noaptea și, deși acum vremea se înseninase, străzile erau pline de noroi. Vopsitoaresele-ceramiste, cu mânușile lor curate, cu coșulețele de mîncare și cu pantofii subțiri, se îndreptau spre muncă ; la fel slujbașii mărunți, vînzătorii din magazine și păturile privilegiate ale muncitorilor. Cu toții se grăbeau. Mulțimea celor umili

trecuse de mult. Minerii erau în pământ de ceasuri întregi. Mai târziu, și mai pe-ndelete, vor trece patronii.

Pretutindeni se vedeau tot felul de trăsură. O furgonetă elegantă, plină de cocarde roșii, trecu în goană pe stradă trasă de doi cai. În ea se îngrămădiseră un grup de muncitori olari mînjiți de argilă, veseli și mîndri nevoie mare că se aflau acolo, purtînd cocarde roșii și strigînd și aclamînd candidatul conservator.

— Neghiobilor ! murmură Edwin cu dispreț aprig, mușcător. Credeți că mîine o să vă mai plimbe cu trăsura ? Mai merse puțin, și izbucni iarăși, furios, în sinea lui : Firește, o face numai în interesul vostru, nu-i așa ? De ce nu culege din noroi pe cîteva dintre vopsitoarele-ceramiste, și nu le oferă o plimbare ?

Era cuprins de o furie fără temeii împotriva celor care îl impresionaseră atît de mult la banchet. Nu încerca să găsească răspuns la argumentele lor. Îi învinuia doar, hotărît, de orbire intenționată, de lașitate, tiranie, ipocrizie și de alte păcate. Nu voia să le audă punctul de vedere. Îi condamna pur și simplu, nevrînd nimic altceva decît să fie luați și executați. Profund convins că argumentele erau zadarnice, știa că nu ajută nimic, în afară de lupta organizată în care fiecare luptător să se ducă la vot și, într-o tăcere dîrză, să pună o cruce în dreptul unui nume. Să stai și să discuți cu acești bătărași plini de ei despre ticăloșia muncitorilor ! Păi, aproape că nu exista unul al cărui bunic să nu fi fost muncitor ! La naiba cu patriotismul lor ! Apoi începea să-și argumenteze cîte ceva, dar se oprea imediat, prea nerăbdător ca să poată continua... Trabucele de cîte un șiling bucata ale convivilor de la banchet îl dezgustau... Cam astea erau gîndurile lui. Și nu era mai blînd nici cu muncitorii. Dacă disprețul ar fi putut nimici, n-ar mai fi rămas în jurul lui nici măcar unul singur... Bărbați ? Mai curînd oi ! Să se lase mînați astfel, și să creadă toate basmele care le sînt înșirate ! Neghiobi cu gurile căscate, în stare să înghită orice ! Nu exista nimic pe care, în naivitatea lor, să nu-l înghită cu un pahar cu bere. Ar merita să... Oricum, asta nu se putea întîmpla. Și neghiobia are o margine. Cel puțin, așa presupunea el.

Deși era devreme, treceau extrem de multe trăsură. Dar nu văzu nici măcar una cu culorile albastre ale candidatului laburist. Existau, ce-i drept, cocarde albastre, dar cocardele roșii le dominau cu ușurință. Până și cîinii fuseseră împodobiți cu cocarde roșii, ca să nu mai vorbim de bieții copilași drăguți ! Și, pe toate gardurile, se vedeau imense afișe roșii, îndemnînd pe olarii isteți și cu bun-simț să nu se lase amăgiți de agitatorii plătiți, ci să voteze pentru prietenul lor adevărat, pentru omul dornic să-și închine toate strădaniile și averea bunăstării olarilor și integrității Imperiului.

II

— Dacă ați putea să-mi dați trei zile libere, domnule, zise Big James, în impunătoarea umilință a șorțului încins peste mijloc, v-aș fi recunoscător.

Edwin se dusesese la zețarie cu desenul unui afiș, pe care erau patru cuvinte roșii informînd publicul că adevăratul prieten al publicului „cîștiga cursa“. Trebuiau să fie gata o sută de afișe într-o oră. La început se gîndise să refuze comanda, fiind prea obosit și sătul de toate, dar o rămășiță de bun-simț îl sfătuisese să nu facă această prostie.

— De ce ? se răsti el. Ce s-a mai întîmplat, James ?

— Vechiul meu camarad Abraham Harracles a murit, domnule, la Glasgow, și aș vrea să mă duc la înmormîntare, chiar dacă e așa de departe. Stătea într-o casă cu sora lui, și ea mi-a scris. Dacă ați putea să vă lipsiți de mine...

— Desigur, desigur ! îl întrerupse Edwin în grabă. Așa cum se simțea acum, nu putea vedea un om trecut de cincizeci de ani cum cere umil, ca o favoare, să i se îngăduie să îndeplinească o datorie pioasă.

— Vă rămîn foarte îndatorat, domnule, mai spuse Big James cu simplitate, neavînd de unde să știe că acum Edwin era greu de mulțumit și că socotea recunoștința lui exagerată și servilă. Sînt singurul care am rămas, domnule, din vechea formație vocală, adăugă el.

— Serios ?

Big James încuviință și apoi întrebă simplu :

— Și domnul bătrîn ce mai face ?

Edwin clătină doar din cap.

— Îmi pare rău, domnule, adăugă Big James.

— Am stat lângă el toată noaptea, îi spusese Edwin.

— V-aș ruga să-mi trimiteți și mie două rînduri la Glasgow, domnule, dacă se întîmplă ceva. Vă pot da adresa. Dacă nu-i prea...

— Firește, dacă ții, încuviință Edwin, încercînd să pară degajat. Cînd pleci ?

— Mă gîndeam să ajung la Crewe înainte de amiază, domnule. Imediat după ce dau drumul la asta... Și făcu semn spre desenul afișului.

— Oh, nu trebuie să-ți faci griji pentru afiș, căută Edwin să pară nepăsător. Du-te chiar acum, dacă vrei.

— Am timp, domnule. Domnul Curtenty o să vină la nouă ca să mă ia cu trăsura la centrul de votare.

Era prima dată cînd îl auzea pe Big James discutînd politică. Adevărul era că Big James, la fel ca și Jos Curtenty sau Osmond Orgreave, nu prea avea chef să se lase condus de ceilalți muncitori.

— Și care e culoarea *dumitale*, James ? întrebă el cu un zîmbet ironic.

— Dacă-mi îngăduiți s-o spun, domnule, eu sînt pentru Maiestatea Sa Regina, răspunse Big James cu demnitate gravă.

Trei muncitori tipografi, prefăcîndu-se ocupați, ciuleau urechile din dosul unei lăzi.

— Oh ! exclamă Edwin, descumpănit. Ei, foarte bine !

Ieși imediat, își puse pălăria și se duse la centrul de votare din Bleakridge, unde-l votă sfidător pe candidatul laburist, de parcă i-ar fi purtat pică personal funcționarului de la secția de votare. Avea drept de vot nu ca titular al concesiunii pentru localul întreprinderii, ci ca locatar în reședința tatălui său. Îi disprețuia pe laburiști ; nu-i păsa ce se va întîmpla cu laburiștii. Dar votînd pentru laburiști, părea să aibă aceeași satisfacție ca și cum ar fi votat din ciudă împotriva lor, pentru că prostia lor îl înfuriase.

Apoi, în loc să se întoarcă în prăvălie, picioarele îl călăuziră spre casă, și apoi sus pe scări, și în sfîrșit se întinse în odaia lui.

Îl trezi o prezență străină la căpățiiul patului, și întregul său corp se răzvrăti împotriva acestei încălcări.

— N-am izbutit să te trezesc bătînd la ușă, zise doctorul Heve, așa că am intrat în odaie.

— Bună, doctore, dumneata erai ? Edwin se ridică în pat, năucit, legănat parcă de valurile mării. Mi se pare că am adormit.

— Am auzit că te-ai chinuit toată noaptea cu el, remarcă doctorul.

— Da. E un mister pentru mine cum a putut să reziste.

— Știam că așa va fi. Ei, acum s-a mai liniștit. De fapt, e inconștient.

— Inconștient, zici ?

— N-o să mai aveți necazuri cu bătrînul, grăi doctorul.

Se uită pe fereastră, ca și cum ar fi văzut ceva foarte interesant acolo. Glasul îi era blînd, firesc. Pentru a douăzecea oară, Edwin trebui să recunoască în sinea lui că, în ciuda surîsului șters și absent ce părea să placă tuturor în afara lui, doctorul acesta binevoitor avea ceva simpatic. În mod obișnuit era un om ca oricare altul, dar în momentele deosebite, cînd ți-ar fi venit să iei la palme un om cu un asemenea surîs, atitudinea lui era, în mod curios, impregnată de o anumită demnitate blajină.

— Hm ! mormăi Edwin, privind și el pe fereastră. Și apoi, după o pauză, întrebă : O să dureze mult ?

— Nu știu, recunosc doctorul. Adevărul e că acesta e primul caz de respirație Cheyne-Stokes pe care l-am întîlnit. Ar putea dura și zile întregi.

— Cum se mai simte sora ? întrebă Edwin.

Vorbiră despre infirmieră, și apoi doctorul Heve îi povesti că se întîlnise pe stradă cu fratele său, vicarul, și că intraseră împreună, vicarul fiind dornic să afle cum se mai simte vechiul său cunoscut. Acum probabil că vicarul stătea de vorbă cu Maggie și cu Janet, în salon.

— Pe mine te rog să mă scuzi, zise Edwin, dar n-o să cobor. Spune-i că nu sînt în stare să dau ochii decît cu doctorul.

Cu un zîmbet ușor și cu o înclinare a capului, doctorul plecă. De îndată ce ieși, Edwin sări jos din pat și se uită la ceas : era două. Nici vorbă că prînzul se sfîrșise. Era evident că Maggie hotărîse să-l lase să doarmă. Numai că în ziua aceea, nici el și nici altcineva din casă nu aveau noțiunea timpului, conștiința continuă a orei. Întreaga convenție sistematizată a existenței fusese deranjată, și toate valorile transmutate. Edwin nu simțea nimic altceva decît o intensă curiozitate de a vedea din nou, în liniște, ființa cu care stătuse toată noaptea. Trecîndu-și mîna prin păr, se grăbi să se ducă în odaia bolnavului. Era dereticată și aerisită, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic acolo. Doamna Nixon, zbîrcită și surdă, stătea în fotoliu, veghind. Acum veghea nu mai cerea nici o răspundere, și de aceea putea fi lăsată pe seama bătrînei slujnice aproape nefolositoare. Doamna Nixon făcu un gest cu mîna, care putea însemna orice — deznădejde, autoritate, mîndrie, durere.

Edwin se opri lângă pat, privindu-l pe tatăl său. Darius zăcea pe spate, cu ochii întredeschiși, nemișcat, nevăzînd și neauzînd nimic, și răsufila slab, ușor și regulat ca un prunc. Lupta se sfîrșise, și acum își cîștigase dreptul de a respira. Părul îi fusese periat și barba pieptănată. Dar această dichiseală, această liniște, această pasivitate, erau toate nefirești. Amintirea nopții era dintr-o dată ceva fantastic și îndepărtat. Acuși-acuși, bătrînul se va repezi din nou cu strășnicie asupra vrăjmașului ! Acuși-acuși va răsună în odaie strigătul său chinuitor, chemînd-o pe Clara ! Dar trupul ce zăcea în pat nu se clinti. Aerul intra și ieșea printre buzele întredeschise, relaxate, cu eficiența desăvîrșită a unei funcții naturale sănătoase. Și totuși, nu dormea. Spiritul lui îndărătnic și aprig era retras pe undeva, în vreo fortăreață mai ascunsă decît somnul ; nu departe, nu desprins, nu detronat ; dar ascuns, fără a putea fi găsit sau chemat. Edwin privea, privea întruna, pînă cînd inima nu mai putu cuprinde emoția acestui spectacol care într-un chip tainic era impresionant, și în același timp maiestuos și pătrunzător. Apoi, fără o vorbă, ieși, lăsînd-o pe bătrînă șezînd indiferentă lângă spiritul ascuns în lăcașu-i năruit.

IV

Pe seară se odihnea pe canapeaua din salon. Mătuşa Hamps stătea lângă el, cu o broderie în mână. Pentru ca iubitul ei Edwin să aţipească puţin, se abţinea de la vorbă ; din cînd în cînd îşi oprea acul şi privea dusă pe gînduri la pîlpiirea focului sau la flacăra lămpii cu gaz. Venise înainte de ceai. Clara îşi petrecuse şi ea acolo cea mai mare parte a zilei, repezindu-se doar din cînd în cînd pînă acasă ; chiar acum Clara era plecată, şi Janet la fel. Darius îi istovise pe toţi, zăcînd neştiutor şi insensibil la orice. În nemişcarea-i totală, enigma pe care le-o oferea cu atîta nepăsare părea că poate dăinui la nesfîrşit ; în orice caz, afirmaţia doctorului că s-ar putea ca situaţia să continue astfel zile de-a rîndul, fără a se putea face nimic, plutea peste întreaga casă, descurajantă şi apăsătoare. Pînă şi energia mătuşii Hamps era zădărnicită. Numai Alicia, venită, după cum mărturisea, să-i ţină locul lui Janet, stăruia să găsească ceva de făcut. Era una din serile cînd ai ei îi dăduseră voie să se întâlnească cu logodnicul, dar Alicia simţise nevoia să sacrifice propria-i plăcere, ca şi pe cea a logodnicului, simţului datoriei.

Deodată, uşa salonului se deschise fâgă zgomot şi Alicia, cu întreg farmecul exploziv al tinereţii şi cu încîntătoarea naivitate a importanţei pe care şi-o dădea, se opri în prag. Nu făcu nici un gest ; se uita doar la Edwin cu o privire plină de înţeles şi emoţie, iar Edwin se ridică repede şi ieşi din odaie. Mătuşa Hamps nu observase nimic.

— Maggie ar vrea să vii pînă sus, spuse Alicia către Edwin.

El nu răspunse nimic. Nici măcar nu întrebă unde era Maggie. Urcară împreună scările. Dar în uşa odăii unde zăcea bolnavul, Alicia rămase în urmă, lipsită de curaj ; Edwin intră şi închise uşa, lăsînd în urmă imaginea aceea frumoasă de viaţă mîndră şi clocotitoare.

Maggie, în picioare lângă pat, sub lumina vie a lămpii, se întoarse spre el cînd îl văzu că intră.

— Vino şi uită-te la el, zise ea cu glas egal.

Darius zăcea exact în aceeaşi poziţie ; dacă n-ar fi fost gura ceva mai deschisă, părea să aibă exact aceeaşi

înfățișare ca în timpul după-amiezii. Chiar și trăsăturile, jalnice și totuși îndârjite, aveau aceeași expresie. Dar nu mai era nici un semn de viață. Edwin se aplecă și ascultă.

— Oh ! A murit ! murmură el.

Maggie încuviință, cu ochii licărind ca încrustați cu diamante.

— Așa cred și eu, adevări ea.

— Când s-a întâmplat ?

— Acum nici un minut. Ședeam acolo, lângă foc, și mi s-a părut că observ ceva...

— Ce-ai observat ?

— Nu știu... Trebuie să mă duc și să-i spun sorei. Plecă, ștergîndu-și ochii.

Edwin, rămas singur, nu-și lua ochii de la rămășițele tatălui său. Spiritul, după ce se ascunsese atîta vreme înăuntru, îl părăsise fără să lase nici o urmă. Plecase, și gata ! Marea aventură zadarnică a băiețașului din Bastilia luase sfîrșit. Edwin nu știa că băiețașul din Bastilia murise. Știa doar că tatăl său murise. Părea nespus de tragic că epava aceea vlăguită avusese atîta de suferit, și totuși nespus de tragic că moartea era aceea care-l ușurase. Dar tristețea îi era străbătută, luminată de mulțumirea solemnă că destinul îi hărăzise o încercare de o măreție atît de profundă și de copleșitoare. Tatăl său era, și iată ! nu mai era. Doar atît, ceva inefabil.

Maggie reveni în odaie, urmată de sora Shaw, cu capul înfășurat în comprese. Edwin începu să întrevadă toate formalitățile sîcîitoare de care va trebui să se ocupe, în legătură cu înregistrarea decesului și cu înmormîntarea...

V

Ora zece. Vestea se răspîndise în toată casa. Alicia era aceea care o spusese tuturor. Maggie provocă uimire oferindu-se să se ducă ea însăși s-o anunțe pe Clara, deși Albert urma să pice dintr-un moment în altul. Sora îmbăiașe trupul mortului. Mătușa Hamps și Edwin erau din nou împreună în salon. Bătrîna doamnă se pre-

gătea să plece, iar Edwin, ca să facă ceva, se gândi să scrie cîtorva rude îndepărtate ale mamei sale. Atunci își aminti de făgăduiala făcută lui Big James și se hotărî să-i scrie mai întîi lui o scrisoare.

— Ce bine că s-a stins în pace fără să sufere ! exclamă mătușa Hamps, nu pentru prima dată.

Edwin, așezat la un mic birou bogat ornamentat, începu să scrie : „Dragă James, tatăl meu s-a stins în pace la ora...” Apoi, cu o mișcare bruscă, rupse în două foaia de hîrtie, o aruncă în foc și începu din nou : „Dragă James, tata a murit liniștit astă-seară la ora opt.”

La un moment dat, după ce doamna Hamps plecase ducînd cu ea durerea ei sinceră, dar prea spectaculoasă, Edwin auzi o larmă imensă dinspre Hanbridge : urale, strigăte, țipete, fluieri și trompete. Deschise poarta.

— Cine a învins ? întrebă el pe un individ voinic, zdrențaros, de la marginea mulțimii, care gesticula vesel cu un steguleț conservator.

— Da *dumneata*, cine crezi, dom'le ? îi replică omul cu glas de bețiv.

— Cu ce majoritate ?

— Patru sute treizeci și nouă.

Integritatea Imperiului era asigurată, și mardeiașul își primise răsplată.

— Neghiobi nenorociți ! murmură Edwin cu dispreț nemărginit intrînd din nou în casă, în timp ce valul triumfător se îndepărta. Se simți foarte surprins. Se așteptase, încrezător, să învingă partidul său, deși se resemnase la o reducere considerabilă a vechii majorități. Buzele i se strîmbară, disprețuitoare.

Și chiar în mijlocul acestei revolte, în încheștarea dinților pentru a-și confirma dreptatea convingerilor, începu să-și dea seama pentru prima dată de libertatea sa. „Nu-mi pasă, chiar dacă sîntem înfrinți de patruzeci de ori”, gîndea el. „Am să fiu un radical mai convins ca oricînd ! Nu-mi pasă, și gata !” Se simți fără nici o șovăială liber. În sfîrșit, lanțul care legase între ele aceste două ființe atît de deosebite, antagoniste și nepotrivite — Edwin Clayhanger și tatăl său — se rupsesese.

Cartea a patra ● ÎNCEPUT DE VIAȚĂ

Capitolul I • ZIUA DE NAȘTERE

I

Era ziua de naștere a mătușii Hamps.

— Cred că împlinește cincizeci și nouă, zise Maggie.

— Oh, nici gînd ! o repezi Edwin. Nu poate să aibă atît de mult.

Rezolvînd într-un mod atît de categoric și tăios problema vîrstei doamnei Hamps, se aplecă iarăși cu zel asupra ziarului. Cum „Manchester Examiner“ nu mai exista ca organ al radicalilor, citea „Manchester Guardian“, al cărui număr din dimineața aceea conținea un lung și ardent necrolog al lui Charles Stewart Parnell.¹

Erau la micul dejun. Edwin schimbase cu totul natura acestei mese. Pleca la opt pe nemîncate la slujbă, deschidea corespondența și dădea diferite dispoziții admirabilului Stifford, acum un personaj important în întreprindere ; iar la nouă se repezea cu tramvaiul pînă acasă, ca să mănince pe îndelete ouă cu șuncă și marmeladă, ca un om care se respectă. Era acum lucru cunoscut că între nouă și zece nu putea fi găsit la prăvălie.

— Știi, continuă Maggie cu stăruința ei blajină, mătușa Spenser spunea...

— Cine-i mătușa Spenser, pentru numele lui Dumnezeu ?

¹ Om politic irlandez, conducător al mișcării pentru autonomia Irlandei. (N.T.)

— Ei, o cunoști — verișoara mamei și a mătușii — bătrînica aceea grasă !

— Oh ! Da ! Își amintea într-adevăr de o siluetă nefamiliară care se înclinase peste sicriul tatălui său.

— Ea-mi spunea că mătușica avea cincizeci și cinci sau cincizeci și șase de ani, atunci, la înmormîntarea tatei. Și-au trecut aproape trei ani și jumătate. Așa că, trebuie să aibă...

— Doi ani și jumătate, vrei să spui, o întrerupse Edwin cu un fel de îndîrjire aprigă.

— Ba nu, au trecut aproape trei ani de cînd a murit doamna Nixon !

Edwin rămase uluit dîndu-și seama cum zburase timpul. Dar nu spuse nimic. În parte pentru că voia să citească în liniște, și în parte pentru că n-avea chef să-și recunoască greșeala. Încetul cu încetul, își asuma istoricele privilegii ale oricărui stăpîn al casei din Anglia. Avea iluzia că dacă ar putea păstra o tăcere suficient de solemnă, eroarea sa de fond și de formă va înceta să mai fie eroare.

— Da, da, cred că împlinește cincizeci și nouă, reluă Maggie placid.

— Nu mă interesează nici dacă ar împlini o sută cincizeci și nouă ! izbucni Edwin. Mai e cafea ? Fierbinte, vreau să zic.

Fără să-și ridice ochii de pe ziar, împinse ceașca puțin spre mijlocul mesei.

Maggie o luă, cu bărbia ușor ridicată, și cu obrajii mai roșii ca de obicei.

— Nădărduiesc că n-ai uitat, cel puțin, să comanzi călimara, zise ea înțepat. Încă n-a sosit, și vreau să i-o duc chiar eu mătușii în dimineața asta. Știi ce mult ține ea la asemenea lucruri !

Se stabilise că anul acesta mătușa Hamps va primi de la nepotul și nepoata ei o călimară dublă de sticlă șlefuită. Prăvălia uneori făcea comerț cu astfel de articole. Edwin nu acceptase cu dragă inimă ideea. Socotea că o călimară dublă de sticlă șlefuită era o concesie nesănătoasă făcută gustului vulgar al doamnei Hamps pentru bibelouri ; și-apoi, în ultimul timp, încetase să mai facă comerț cu amănuntul. Totuși, din indolență, consimțise.

— Ei bine, n-o să sosească decît mîine, zise el.
— Dar, Edwin, cum vine asta ?
— Cum vine asta ? Dacă vrei să ştii, am comandat-o abia ieri. Nu pot să mă gîndesc la toate.
— E foarte neplăcut ! îşi arătă Maggie gîndul cu sinceritate.

Edwin luă un aer de martir.

— Unii îşi închipuie că n-am altă treabă la prăvălie decît să comand cadouri pentru aniversări, declară el cu un sarcasm dezagreabil.

— Cred că ai putea să fii ceva mai politicos, zise Maggie.

— Zău ?

— Da ! stăruie Maggie cu dîrzenie. Uneori eşti de-a dreptul insuportabil. Toată lumea a observat.

— Care toată lumea ?

— N-are importanţă !

II

Maggie îşi zvîrli capul pe spate, şi Edwin îşi dădu seama că atunci cînd îşi dă capul pe spate — un gest rar la ea —, încearcă să-şi stăpînească lacrimile. Se simţi mai mult decît uimit, se simţi intimidat de această mişcare feminină a capului. Era jignită. Părea absurd din partea ei să fie atît de susceptibilă, dar era neîndoielnic că o jignise. Se purtase ca un bătăran şi îi rănisese sentimentele. Maggie avea aproape patruzeci de ani ; se apropia şi el de patruzeci ; ea era o fire foarte cumsecade, şi el se considera, de asemenea, o fire cumsecade, şi totuşi nu izbuteau să evite ciorovăielile. Nu mai era vorba de dispute gălăgioase de altădată, cînd Edwin se plîngea, pe drept sau pe nedrept, că ordinea şi izolarea din camera lui sacră fuseseră încălcate, dar purtarea unuia faţă de celălalt se înveninase în general într-un mod supărător. Era ca şi cum s-ar fi tolerat doar unul pe altul, fiecare avînd anumite motive s-o facă. De ce trebuia să fie astfel ? În fond, ţineau unul la altul şi se respectau reciproc. Într-un moment de criză, se puteau bizui întru totul unul pe celălalt. De ce trebuia ca purtarea lor să reflecte atît

de fals adevăratele lor sentimente ? Edwin își spuse că de vină era doar obișnuința. N-o blama pe Maggie. Din mândrie, dădea vina pe sine. Știa că este mai deștept, mai receptiv, mai iscusit decât ea ; ar fi trebuit să fie în stare să găsească abilitatea diplomatului, necesară unor relații calme și fericite. Orice fricțiune, chiar dacă se datora mărginirii ei, era o dovadă a incompetenței lui în arta vieții...

„Toată lumea a observat !“ Cuvintele îl usturaseră. O exagerare, fără îndoială ! Și totuși, nu putea să le înlăture doar schimonosindu-și gura cu superioritate. Maggie nu era Clara, și ea nu născocea nimic. Era vina lui ! Da, vina lui ! E-adevărat, era uneori țifnos, îndărătnic, ursuz. Nu dorea să se poarte așa — din toată inima nu dorea — dar așa era ! Trebuia să se schimbe. Trebuia să întoarcă o pagină nouă în viață. Ar fi fost mai bine dacă ar fi fost ziua lui de naștere sau, și mai bine, anul nou, în loc de ziua de naștere a mătușii, astfel încât să poată întoarce o pagină nouă într-un mod solemn. Își aminti chiar de zicala aceea, rostită cu mai bine de douăzeci de ani în urmă de nemernicul cu cravată albă care născocise diabolica oră de Biblie de simbătă după-amiază, zicală pe care o desconsidera din răspuțeri — „În fiecare zi începe un an nou“. Ei da, în fiecare zi începea un an nou ! Și în fiecare minut ! De ce n-ar începe un an nou chiar atunci, în clipa aceea ? N-avea decât să spună pe un ton lingușitor, binevoitor : „Bine, bine, e cum zici tu. Hai, ține-ți firea, draga mea. Mă predau !“ N-avea decât să spună astfel de vorbe, și Maggie, care era bună, naivă și neranchiunoasă, s-ar liniști pe dată. Dacă le-ar spune, ar da dovadă de tărie morală.

Dar nu le putu spune.

III

Și totuși, se hotărî din toată inima să întoarcă o pagină nouă cu prima ocazie. Ochii îi urmăreau mecanic necrologul lui Parnell, fără să transmită nici un mesaj pe care să-l poată recepționa creierul preocupat. Rămase uimit văzînd că Parnell avea doar patruzeci și cinci de ani.

Gîndi : „Păi, la vîrsta mea, Parnell devenise celebru — era un om mare și o forță !“ Iar el, Edwin, stătea și mîncea ouă cu șuncă în fața surorii sale, într-o sufragerie banală din Bleakridge. Dar, la urma urmei, ce avea sufrageria ? Nu mai era camera pe care o lăsase tatăl său. O schimbase și o îmbunătățise, adaptînd-o gustului său. Putuse să-și facă chefu, și nu șovăise. Putea face ce vroia. Averele tatălui său fuseseră împărțite, conform testamentului, destul de nedrept față de el ; dar nu-i păsa cîtăsu de puțin. Îl lăsase pe Albert să facă ceea ce dorea el și cu Clara. Lui Maggie îi revenise casa (estimată prea mult), și el îi plătea o chirie corespunzătoare ; în timp ce ea, la rîndul ei, îi plătea cota pentru hrană și folosirea mobilei. Trăiau în îndesulare, mulțumită teribilei îndîrjiri de-o viață a băiețașului din Bastilia. Edwin se alesese cu întreprinderea, negrevată de nimic. Nu era foarte înfloritoare, dar oricum cîștiga de două ori mai mult decît cheltuia. În curînd va fi la fel de bogat ca fiecare dintre surorile lui, și asta fără să trudească deloc ca un rob. Cumpăra mult mai multe cărți decît Tom Orgreave deși în trecut asemenea lux i se păruse inaccesibil. Se ducea la teatru. Se ducea la concerte. Își lua vacanțe. Fuseseră la Londra, și încă de mai multe ori. Avea cîțiva prieteni buni. Era propriul său stăpîn. Nimeni nu se gîndea să-l contrazică, și nici un viciu dăunător nu pusese stăpînire pe el. Pretutindeni oamenii îl tratau cu deosebit respect. Chiar și atunci cînd, în parte din neglijență și în parte ca să-și ascundă coșurile care-i apăreau periodic pe față, lăsase să-i crească barbă, nici măcar Clara nu îndrăznise să chicotească. Și, deși suferea de unele tulburări de tensiune, datorate lipsei de mișcare și constituției sale, nu se putea spune că avea o sănătate șubredă. Nu mai răcea atît de des. Viața sa, care altora ar fi putut să li se pară ștearsă și monotonă, era pentru el aproape miraculos de romantică în desfășurarea ei.

Și totuși, se întreba stingherit : „Sînt oare fericit ?“ Maggie nu bănuia că, în timp ce stătea aplecat absent peste prețiosul său „Manchester Guardian“, se gîndea : „Trebuie să-mi analizez felul de viață. Să văd cum stau. Dacă am de gînd vreodată să trăiesc, atunci trebuie s-o fac

acum. Și nu sînt deloc sigur că o fac.“ Maggie nu-și punea niciodată asemenea întrebări. Rămînea ceas de ceas în calmul ei obișnuit, rareori tulburat de cîte o izbucnire.

IV

O întîmplare neobișnuită îi oferi prilejul să întorcă imediat pagina aceea nouă în viață. Se auzi sunînd clopoțelul de la intrare și apoi răsunară glasuri în hol ; ca imediat să-și facă intrarea maiestuoasă în sufragerie înșăși mătușa Hamps, în persoană.

— Vă rog să nu vă deranjați, glăsui ea. Doamna Hamps își începea adesea vizitele cu aceste cuvinte.

Maggie sări în picioare și o sărută, cam cu prea multă efuziune, și zise pe un ton liniștit, reținut :

— La mulți ani, mătușică.

Atunci Edwin se sculă și el, împingînd înapoi scaunul pe care era așezat, și îi strînse mîna, zicîndu-i cu un zîmbet vinovat :

— Viață lungă și fericită, mătușică !

— Eh ! exclamă ea, lăsîndu-se să cadă cu un oftat de mulțumire pe un scaun de lîngă masă. Știu că sînteți toți foarte drăguți cu mine. Nu știu dacă o să mă credeți sau nu, dar drăgălașii mititei ai Clarei erau la mine azi dimineață înainte de opt !

— Amy se simte mai bine cu tusea ? întrebă Maggie, în timp ce se așeza pe scaun. Edwin se așeză și el.

— Doamne ! exclamă mătușa Hamps. Eram atît de mișcată, încît am uitat s-o întreb pe fetiță. Dar n-am auzit-o tușind. Nădăjduiesc că e mai bine. Octombrie e o lună prea păcătoasă ca să începă tocmai acum cu tusea. Ar fi trebuit s-o întreb. Dar am început să îmbătrînesc.

— Tocmai vorbeam adineaori dacă împlinești treizeci și opt sau treizeci și nouă de ani, mătușico, zise Edwin.

— Ce mai ștregar — cu barba asta a lui ! răspunse mătușa, amuzată. Ei bine, bătrîna voastră mătușă împlinește astăzi șazececi de ani !

— Șazececi ! exclamă în același timp nepotul și nepoata, uimiți.

Mătușa Hamps încuviință.

— Ești cea mai frumoasă femeie de șaiszeci de ani pe care am văzut-o vreodată ! zise Edwin cu admirație neprefăcută.

Și era într-adevăr frumoasă. Mîndria din ochii ei cînd își mărturisise vîrsta — probabil prima dată de treizeci de ani încoace cînd își mărturisea sincer vîrsta — era justificată din plin. Cu tenul ei curat, trandafiriu, cu dinții regulați, spatele drept, trupul durduliu, ochii strălucitori, gesturile vioaie și părul bogat căzînd în bucle după moda victoriană, oferea lumii o imagine pe care nimeni nu putea s-o privească fără adevărată plăcere și încîntare. Era îmbrăcată ireproșabil în mătase neagră și catifea neagră, cu medalionul masiv de la gît, pantofi ușori în picioare. N-avea rost să-ți amintești de toate duplicitățile, toate nesinceritățile, ipocriziile și meschinăriile ei. În orice caz, putea fi uneori generoasă, și vitalitatea-i strălucitoare putea citeodată, ca acum de pildă, să-i ascundă defectele. Putea mărturisi, ca toată lumea, că o doare ba una ba alta, cum ar fi de pildă crizele de reumatism — dar trupul ei curajos nu vroia să accepte asemenea afirmații neplăcute ; el respingea cu trufie atingerea timpului ; în orice caz, menținea o aparență de izbîndă asupra timpului. Dacă n-o plăcea pe mătușa Hamps de bunăvoie, în ceasurile ei de triumf erai nevoit s-o placi fără voie. Atît Edwin cît și Maggie erau de nenumărate ori porniți împotriva ei, dar nutreau respect față de ea, și chiar și o caldă afecțiune instinctivă, ca în dimineața asta cînd împlinea șaiszeci de ani. De cînd și-o amintea Edwin, era văduvă și trăia singură, și totuși continua să arate înfloritoare. Nimic n-o putea usca sau vesteji. Nici chiar păcatele ei n-o atingeau. Dumnezeu și cu mătușa Hamps rămîneau în cei mai buni termeni, și se vede că nesinceritatea îi pria.

V.

— Avem și un pachetel pentru tine, mătușico, zise Edwin, străduindu-se ca glasul să-i sune cît mai blînd și agreabil. Dar e la Manchester. Nu va sosi aici decît mîine. Numai din vina mea ! Știi ce nenorocit sînt cu mania asta a mea de a tot amîna lucrurile.

— Ne aşteptam să sosească astăzi, i se alătură cu loialitate Maggie, în vreme ce majoritatea surorilor — şi Clara negreşit — s-ar fi grăbit să spună pe un ton sarcastic : „Da, asta-i Edwin, cu toate că i-am amintit de nu ştiu câte ori !” (Edwin simţi cu satisfacţie că pagina cea nouă fusese întoarsă. Era bucuros că spusese : „Numai din vina mea”. Şi-acum, se hotărî în sinea lui : „Maggie se poartă frumos ; şi eu mă port frumos. Trebuie să continui în felul acesta. E o prostie să spună oamenii că noi doi nu ne înţelegem !”)

— Vă rog, vă rog ! stărui mătuşa Hamps. Nu mai vorbiţi de pacheţele ! (Dar amîndoi ştiau că dacă n-ar fi pomenit de pacheţel, mătuşa lor s-ar fi simţit amărită.) Tot ce vreau e dragostea voastră. Voi, copii, sînteţi tot ce am. Şi dacă aţi şti ce mîndră sînt de voi, cînd vă văd atît de frumoşi, şi buni, şi respectaţi în oraş, şi pe drăguţii de copilaşi ai Clarei care încep să alerge, atît de sănătoşi, mititeii ! Oh, păcat că sărmana voastră mamă... !

Cu neputinţă să nu fii impresionat de asemenea accente ! Degeaba încercau Edwin şi Maggie să reziste în faţa vorbăriei mătuşii Hamps ; degeaba încercau să-şi amintească cele mai cumplite exemple ale ipocriziei ei. În zadar ! Erau impresionaţi. Nu puteau să nu-şi spună : „E tare cumsecade, la urma urmei !”

Mătuşa Hamps se uită de la unul la altul, apoi ochii îi zăboviră pe masa încărcată cu bunătăţi şi, în sfîrşit, trecură asupra odăii spaţioase. În ochii ei, prea masculini pentru a plînge sub imperiul emoţiei, se citeau admiraţie şi respect. Fără îndoială că era mîndră de nepotul şi de nepoatele ei. Şi oare nu avea dreptul să fie ? Edwin, care acum purta barbă, era unul din negustorii de frunte ai oraşului, şi-i plăceau cărţile, orele de lectură — un om cu obiceiuri atît de tihnite ! Sau cele două fete cu o situaţie atît de frumoasă, fără să depindă de nimeni : Clara, o soţie şi o mamă încîntătoare, şi Maggie, atît de demnă de încredere, atît de bună ! Mătuşa Hamps aproape că nu-şi mai dorea nimic. Idealurile i se împliniseră. Şi, neîndoielnic, după moartea lui Darius atitudinea ei faţă de copiii lui dobîndise chiar o oarecare umilinţă.

— O să fii acasă mâine dimineață, mătușico ? întrebă Maggie în tăcerea stingherită care urmă protestelor doamnei Hamps.

— Da, o să fiu, o asigură doamna Hamps cu convingere. Trebuie să cîrlesc perdelele.

— Bine, atunci, o să vin. Pe la unsprezece. Maggie se întoarse spre Edwin cu un aer binevoitor. Nu-i prea devreme dacă trec pe la prăvălie puțin înainte de unsprezece ?

— Nu, zise Edwin cu aceeași bunăvoință. Rar se întîmplă ca Sutton să întîrzie cu livrarea după zece. E foarte bine. O să ți-l despachetez.

VI

Își aprinse o țigară.

— Vrei una ? Îi oferi doamnei Hamps, intinzîndu-i cutia.

— Îți dau eu una peste mîină acușica, zise zîmbind doamna Hamps. Stătea rezemată, cu cotul sprijinit de masă, într-o atitudine degajată. Apoi continuă pe un alt ton, cu voce scăzută, tainică, și totuși plină de însuflețire : Nu pot să pricep prea bine cine-i nepoțelul acela pe care-l plimbă Janet Orgreave.

— Nepoțelul pe care-l plimbă Janet ! murmură Maggie mirată. Și către Edwin : Tu știi ?

Edwin clătină din cap.

— Cînd i-ai văzut ? întrebă el.

— Păi, azi dimineață, zise doamna Hamps. I-am înțîlnit cînd veneam încoace. Ea era pe o parte a străzii, iar copilul pe cealaltă — chiar lingă casa lui Hewson. Am impresia că nu-l mai putea stăpîni pe ștregarul acela mic. Oh ! O adevărată pușlama ! Îți dai seama imediat. „Hai, George, vino încoace“, i-a strigat ea. Și știi ce i-a răspuns ? „Vino tu pe partea asta, mătușico.“ Firește, n-am putut să mă opresc și să văd ce-o să facă. Era atît de prinsă, încît abia a schițat un gest spre mine.

— George ? George ? își consultă Maggie memoria. Cam-ciți ani avea ?

- Șapte sau opt, aș spune.
- Atunci, nu poate să fie unul din copiii lui Tom. Și nici al Aliciei.
- Nu, adevveri mătușa Hamps. Și după cîte știam eu, copiii fetei celei mari... cum o cheamă ?
- Marian.
- Da... Marian are numai fete.
- Cred că ai dreptate. Nu-i așa, Edwin ?
- De unde să știu eu ? se miră Edwin.

Era un mister pentru el cum își culegea mătușă-sa informațiile. Nici ea și nici Clara nu fuseseră vreodată în relații mai apropiate cu familia Orgreave, iar Maggie, după cîte știa el, nu prea flecărea. Începea să-și explice, în orice caz, vizita doamnei Hamps. Întilnise pe stradă ceva neobișnuit, care nu se potrivea cu faptele cunoscute de ea, și ciudățenia aceasta o tulburase în așa măsură, încît nu putuse decît să vină și să-și deserte sacul de noutăți. Asta era explicația, precum și pornirea ei firească de a se arăta în toată splendoarea vîrstei de șazeci de ani.

- Charles Orgreave nu-i însurat, nu-i așa ? mai întrebă ea.
- Nu, zise Maggie.

VII

Se așternu o tăcere asupra tainei în care era înconjurat inexplicabilul nepot al lui Janet.

— Charlie *s-ar putea* să se fi însurat, găsi prilej Edwin să-l ia în zefleMEA pe vechiul său prieten. Mai știi ! Lumea-i atît de ciudată ! Bănuiesc că ai văzut, zise el, și se uită cu înțeles la mătușă-sa, că prietenul tău Parnell a murit ?

Doamna Hamps se prefăcu ofensată.

— Am văzut că Parnell a murit, ripostă ea cu un calm plin de solemnitate. Am zărit vestea pe un afiș, în timp ce veneam încoace. N-aș vrea să mă credeți lipsită de inimă, dar era lucrul cel mai bun pe care-l putea face. Nădăjduiesc că de-acum înainte s-a terminat cu toate prostiile astea despre autonomia Irlandei !

Ca mulți alții, se pare că și doamna Hamps era convinsă că scandalosul declin și apoi și moartea prematură a lui Parnell își aveau explicația în ticăloșia însăși a ideii de autonomie a Irlandei, împrejurările în care și găsisse sfârșitul fiind o dovadă în plus că numita autonomie era blestemată de Dumnezeu. Începu să-și expună argumentele. Vorbea cu atîta seriozitate și demnitate, încît Edwin se văzu redus la tăcere. Încă o dată nu-și putu izgoni de pe față o expresie care părea să ceară iertare pentru opiniile lui. Întreaga măreție eroică, pătimașă, a tumultoasei cariere a lui Parnell se zbîrci într-o meschinărie sordidă în fața neputinței unei femei ignorante, înguste la minte, dar pline de vigoare, de a-i aprecia calitatea. Și nu numai că Edwin ar fi cerut iertare pentru sine, dar era gata să ceară iertare și pentru Parnell. Îi părea rău că încercase să facă o glumă în legătură cu Parnell ; îi părea rău chiar și că pomenise de el. O clipă, strălucirea zilei de naștere a mătușii Hamps păli, umbrită.

— Nu știu ce se mai întîmplă în lumea asta ! murmură cu tristețe mătușa Hamps, privind pe fereastră spre strada luminată de soarele de octombrie. Ba auzi de una, ba de alta ! Ca, de pildă, scandalurile alea teribile de la cazinou. Și-acum, au venit cu învățămîntul ăsta gratuit, pe care trebuie să-l suportăm noi, contribuabilii. Or să ajungă să le dea copiilor de muncitori pînă și masa pe gratis ! adăugă ea, cu o intuiție deosebit de perspicace.

— Hai, lasă ! Nu te mai necăji ! încercă Edwin s-o consoleze.

Ea îl privi cu un reproș plin de afecțiune. Și Edwin se simți vinovat că se ducea la capelă cam o dată la două luni, și atunci doar din pură lașitate morală.

— Poți să-mi dai măsurile alea, Maggie ? întrebă brusc doamna Hamps. Mă duc la croitoreasă.

Femeile ieșiră amîndouă din odaie, și Edwin se îndreptă agale spre fereastră. La urma urmei, poate că se înșelase în legătură cu motivul vizitei ei. În clipa următoare, o zări pe Janet cu inexplicabilul ei nepot urcînd, mină în mînă, dinspre Bursley.

I

Așa cum stătea la fereastra sufrageriei, Edwin era destul de vizibil de afară. Când Janet și copilul ajunseră în colț, privirea ei o întâlni din întâmplare pe a lui, și atunci Edwin dădu din cap, zîmbind, își scoase țigara din gură și-i făcu semn cu mîna. Erau vechi prieteni. Așa că rămase surprins văzînd-o pe Janet că roșește și se fisticește. Stingherită, îi întoarse zîmbetul și apoi, cu un gest lămuritor, se îndreptă spre poartă. Fapt care îl surprinse și mai mult pe Edwin. Cu toată lipsa ei de prejudecăți, Janet nu și-ar permite niciodată să-și uite purtările demne, corecte, iar vîrsta îi subliniase și mai mult aceste calități. Nu era deloc în firea ei să facă vizite neprotocolare, neanunțate, la zece fără un sfert dimineața.

Edwin se duse la ușa de la intrare și o deschise. Janet îndemnă copilul să urce pe lespezile treptelor. Adierea brizei pătrunse vesel în casă.

— Bună dimineața. Ai ieșit devreme.

— Bună dimineața. Da. Am coborît pînă la poștă să trimitem o telegramă, nu-i așa, George ?

Și intră în hol, urmată de băiat. Dădu mîna cu Edwin, privindu-l în ochi : prețuirea, încrederea în el străluceau în ochii ei sinceri, acum tulburați. Avea o ținută mîndră, și-și stăpînea ciudata-i stinghereală.

— Ia te uită ! exclamă deodată, arătînd spre o pată neagră de noroi pe eleganța imaculată a taiorului ei de culoarea nisipului.

Și Edwin își spuse iarăși, ca de atîtea ori pînă acum, că era o făptură distinsă și încîntătoare. Privirea ei îl măgulea întotdeauna. Dar, cu o nemiloasă imparțialitate masculină, nu vroia să treacă cu vederea cîta tot mai adîncă de sub bărbie și nici veștejirea pielii cîndva atît de fragede.

— Ce faci, tinere ? îl salută Edwin pe băiat, cu acea familiaritate insolentă pe care și-o îngăduie oamenii mari față de copiii pe care nu-i cunosc.

— Vroiam să intru doar o clipă, ca să ți-l prezint pe ultimul meu nepot, zise Janet în grabă ; și adăugă : Și apoi o să plecăm imediat.

— Oh ! murmură Edwin. Pofțiți în salon, vă rog ! Maggie e sus.

Trecură în salon, unde o slujnică într-un șorț dungat ștergea fără grabă cu o cârpă geamul unei biblioteci.

— Lasă puțin treaba, îi zise Edwin scurt, și fata se supuse îndată, uitînd în grabă o perie pe scaun.

— Șezi jos, te rog ! o pofți Edwin, stîngaci. Și care anume nepot este ? Pot să-ți spun că a stîrnit destulă curiozitate în oraș.

Janet roși iarăși, fără rost.

— Serios ? răspunse ea. Ei bine, de fapt nici nu-mi este nepot, dar ne prefacem că este, nu-i așa, George ? E mai interesant așa. Ți-l prezint pe tînărul George Cannon.

— Cannon ? Nu cumva vrei să spui...

— Îți amintești de doamna Cannon, nu ? Hilda Lessways ? Haide, Georgie, vino și dă mîna cu domnul Clayhanger.

Dar George nu vru să dea mîna.

II

— Serios ? exclamă Edwin, abia auzit. Nu știa dacă glasul îi suna firesc sau nefiresc. Se simțea ca și cum ar fi fost pocnit zdravăn cu un sac de nisip peste inimă : nu o lovitură simbolică, ci o izbitură adevărată. Era ca și cum, mergînd nevinovat pe stradă, un necunoscut cu înfățișare blîndă inofensivă l-ar fi pocnit tare, și apoi ar fi trecut liniștit mai departe. Era pur și simplu năucit, uluiala înlăturînd orice alt sentiment. Eventual ar fi putut să bolborosească, cu un aer prostesc, clătînîndu-se pe picioare : „Cum... ce înseamnă asta ? Ce s-a întîmplat ?“ Se uită nedumerit la copil, cu o privire neghioabă. Încetul cu încetul — i se păru că trecuse un secol, dar erau de fapt doar cîteva secunde — își redobîndi facultățile ; se gîndi imediat că trebuia să păstreze o aparență de demnitate, astfel ca Janet să nu-și dea seama cît de tare îl tulburase dezvăluirea identității copilului. I se păru că datoria cea mai importantă

în viață era să arboreze o indiferență prietenoasă. Fără să știe de ce.

— Credeam... începu el cu glas scăzut, și apoi repetă : Credeam că n-ai mai văzut-o pe doamna Cannon de multă vreme.

Copilul se cățăra pe un scaun, la fereastra ce dădea în grădină, absorbit de explorări și descoperiri, neluându-i în seamă pe cei mari. Janet părea să fi uitat de el, ori pur și simplu pierduse speranța de a-l mai putea stăpîni ; se bizuia pe noroc, rugîndu-se cerului ca zvăpăiatul puști să nu facă o boroboacă prea mare.

— Asta cam așa e, recunosc eu ea. Stinghereala îi reveni. Se vede că își controla cu grijă spusele. Unele lucruri nu puteau fi dezvăluite nici măcar lui Edwin. L-am adus abia ieri de la Londra.

Edwin tremura tot cînd puse întrebarea :

— E și ea aici... vreau să spun doamna Cannon ?

Îi venea greu să se gîndească la Hilda ca la o doamnă Cannon.

— Oh, *nu !* exclamă Janet, pe un ton care mărturisea că în nici un caz doamna Cannon nu putea fi în Bursley.

Se simți ușurat. Da, îi părea bine. Înțelese că n-ar fi putut îndura senzația că ea era aproape, undeva în casa vecină. Prezența ei la familia Orgreave ar fi făcut ca împrejurimile, întregul oraș, să fie locuri periculoase. Ar fi existat riscul de a o întîlni pe neașteptate în orice colț. Ba nu, ar fi fost chiar silit să se ducă de bună voie s-o întîlnească. Și știa că n-ar fi putut să suporte să se uite la ea. O astfel de întîlnire ar fi fost o tortură prea cumplită. Ciudat, cu toate că era absolut nevinovat, cu toate că nu făcuse altceva decît să sufere, se simțea ca un ucigaș ; avea privirea plecată și vinovată a unui ucigaș !

III

— Mătușico ! strigă băiatul. Pot să mă duc în grădină ? E un leagăn acolo.

— Oh, nu ! încercă să-l potolească Janet. Nu-i grădina noastră. Acum o să mergem acasă. Am intrat doar o clipă. Și-apoi băieții mari care nu vor să dea mîna...

— Ba da, ba da ! o întrerupse Edwin ca în vis. Lasă-l să se ducă puțin în grădină, dacă așa vrea. Nu poți pleca așa de repede ! Hai, du-te, domnul meu.

Văzuse prilejul de a vorbi cu ea, fără a fi auzit de copil. Janet nu se împotrivi, poate ghicindu-i dorința. Copilul se răsuci și-l privi țintă pe Edwin, apoi o porni, prea nerăbdător pentru a mai aștepta să fie condus, spre cucerirea grădinii.

Rămaseră tăcuți și stingheriți pe terasa ce da în grădină, urmărindu-l cum se dădea în leagănul construit chiar de Edwin pentru a le face pe plac progeniturilor Clarei.

— Cîți ani are ? întrebă Edwin, doar ca să spună ceva.

— Aproape nouă, zise Janet.

— Nu pare.

— Nu, dar după cum vorbește — cîteodată pare.

Într-adevăr, George nu arăta de nouă ani. Era slăbuț și mic, și părea că nu are oase — ci doar articulații funcționînd cu egală ușurință în toate direcțiile. Avea pielea palidă și un aer bolnăvicios. Ochii erau moleșiți parcă, sau poate suferea de oftalmie. Vorbea tare, cu gesturi repezite, și viața părea să-i fie făcută dintr-o succesiune de momente în care era absorbit intens, total. Impresia generală nu era prea agreabilă, și Edwin ajunsese la concluzia că băiatul, pe lângă că era răzgîiat, avea o fire egoistă și un fel de a fi enervant.

— Apropo, murmură el, și ce-i cu *domnul Cannon* ?

— Oh ! zise Janet, șovăind emoționată, Hilda e văduvă.

Edwin simți că i se taie picioarele, de parcă Janet ar fi fost un doctor care l-ar fi anunțat că suferea de o boală neașteptată, și că îl aștepta o operație grea și periculoasă. Observatorul imparțial din lăuntrul lui îl întrebă oarecum disprețuitor de ce știrea îl afecta atît de tare, dar nu putu face altceva decît să-și răspundă, din străfundurile slăbiciunii și umilinței sale, că nu știa. Îl cuprinse sfîrșeala.

Deodată își spuse, ca și cînd ar fi făcut o descoperire neașteptată : „Firește că nu va veni în Bursley. I-ar fi rușine să mă întâlnească.“

— De cînd ? o întrebă pe Janet.

— De anul trecut, cred, zise Janet cu și mai multă emoție, cu glasul încărcat de milă.

Cînd o cunoscuse la început pe Janet, îl izbise, ca o trăsătură fundamentală, marea ei grijă, spontană și generoasă, față de cei din jur. În ultimii ani, însă, deși rămăsese aceeași fire generoasă și bună, părea să se fi înăsprit oarecum. Acum o vedea din nou pe vechea Janet.

— Nu mi-ai spus niciodată.

— Adevărul este că n-am știut nici noi, zise ea și, fără să-i dea răgaz lui Edwin să mai pună alte întrebări, urmă : Sărmana, a avut o mulțime de necazuri, o mulțime. Și-acum, e îngrijorată de sănătatea lui George ! Aerul de mare nu-i face bine. Și Hilda nu poate să plece din Brighton.

— Oh ! E încă la Brighton ?

— Da.

— Ia să vedem... stătea parcă... cum îi spunea ?... pe Preston Street ?

Janet se uită la el mirată.

— Ce memorie ai ! Bine, dar sînt zece ani de atunci !

— Aproape ! zise Edwin. Mi s-a întipărit, nici eu nu știu cum, în mine. Știi că a venit la prăvălie să mă întrebe de mersul trenurilor, sau așa ceva, în ziua cînd a plecat.

— Serios ? exclamă Janet, și sprîncenele i se ridicară a uimire.

Edwin bănuise că s-ar putea ca Hilda să-i fi povestit lui Janet ce era între ei. Acum însă încetă de a mai bănuia așa ceva. Se liniști. Apucă din nou frinele discuției, deși cu o mîină mai nesigură.

— Și de ce nu poate să plece din Brighton ? întrebă cu o îndrăzneală afectată.

— Ține o pensiune.

— Înțeleg. Tot e bine că are un venit propriu.

— Tocmai asta-i buba, vorbi Janet cu tristețe. Ne cam îndoim dacă mai are vreun venit.

Edwin așteptă să-i spună și alte amănunte, dar Janet nu părea dispusă să vorbească. Îi răspundea la întrebări, dar de fapt nu-i mai spuse nimic.

Din casă se auzea zvon de glasuri, precedînd plecarea doamnei Hamps. Ea și cu Maggie coborau acum scările. Nebănuind nimic despre sosirea neașteptată a lui Janet Orgreave și a misteriosului nepot, doamna Hamps, după ce aruncă o privire în sufrageria goală, zise : „Cred că dragul de Edwin a plecat“, și părăsi îndată casa. Edwin zîmbi sarcastic gîndindu-se cît de încîntată ar fi fost să-l poată vedea de aproape pe misteriosul nepot și să afle adevărul atît de straniu că, de fapt, nici nu era nepotul ei.

— Mătușico ! strigă băiatul din grădină.

— Vino încoace, trebuie să plecăm, îi răspunse Janet.

— Nu ! Vreau să mă dai în leagăn. Pînă sus de tot.

— George !

— Hai să-l dăm puțin în leagăn, se arătă dispus Edwin. Mă duc să-l legăn eu. Și, strigînd către băiat : Hai, că vin să te dau în leagăn.

— E groaznic de alintat, se văită Janet. Ai să-l răsfeți și mai mult.

— Nu face nimic, zise Edwin nepăsător.

Părea să înțeleagă, mai bine chiar decît cu plozii Clarei, cum și de ce ajung părinții să-și răsfețe copiii. Nu pentru că s-ar teme să-i înfrunte ; ci pentru bucuria, instinctivă și irațională, de a face plăcere altora, mai ales cînd plăcerea astfel acordată nu se știe ce urmări poate să aibă. Nu-i păsa de băiat, nu ținea la el. În teorie, avea groaza nefirească a burlacului în fața unui copil răsfățat. Cu toate astea, acum ținea partea băiatului împotriva lui Janet. Instinctul îi spunea : „Copilul dorește ceva. Și eu pot să-i ofer. Las' să aibă. Oricare ar fi urmările. Va avea ce dorește.“

Păși pe iarba udă, și simți adierea vîntului și soarele. Pe cerul de un albastru intens treceau nori albi ca zăpada, armonizîndu-se de minune cu arhitectura de un roșu cărămiziu a împrejurimilor. Copacii înalți din grădina familiei Orgreave își etalau bogăția de galben și arămiu, și frunzele uscate cădeau molcom pe jos, unele ajungînd chiar în grădina familiei Clayhanger, unde împestrițau cu ruginiu

tufişurile veşnic verzi. De cealaltă parte a zidului dinspre apus, trăsurile şi căruţele treceau huruind şi scîrţîind pe Trafalgar Road.

Copilul nu se mai dădea în leagăn, şi-l întîmpină cu un zîmbet recunoscător, plin de speranţă. Un copil cu totul aparte ! Care părea deodată un înger, cu gesturi gingaşe şi cuminiţi !... Cu ochii aţintiţi plini de uimire la soare ! O privire într-adevăr puţin cam mioapă ! Sprînce-nele groase îi aminteau de Hilda. Parcă şi privirea era a Hildei ! Sau i se părea lui ? Oricum, nu credea că ar fi ghicit al cui era.

— Haide ! îl preveni el. Ține-te bine. Şi, trecînd în spatele băiatului, îl apucă de spatele slăbuţ, îmbrăcat în haina albastră de marinar, şi-i făcu vînt trimiţînd totul spre cer — scăunelul leagănului, băiatul şi tot restul. Băiatul scoase un ţipăt de emoţie şi de plăcere, iar bereta îi căzu în iarbă. Edwin îl legăna întruna, fără zăbavă.

— Încă ! Încă ! ţipa băiatul, nelăsîndu-l să se oprească.

Dar, în mijlocul strădaniei, amintindu-şi de senzaţia stranie simţită cînd îl atinsese, Edwin se pătrunse cu încetul de efluviul tainic ce se degajă din copii. Îl văzuse murind pe tatăl său şi gîndise : „Iată cea mai marea şi mai impresionantă taină de pe pămînt !“ Dar micul George — de numai nouă ani şi părăind mai curînd de şapte — oferea o taină care o depăşea în solemnitate pe cea a morţii. Era copilul Hildei. Era copilul ei, al unei femei care atunci cînd îl părăsise era fecioară. Cu o ciudată apatie îşi închipui, fără amărăciune, povestea Hildei. Ea, care era a lui prin cuvîntul şi prin sărutul dat, îşi dăruise trupul pieritor necunoscutului Cannon. Dăduse rod şi zămislise acest copil. Şi pe cînd el, Edwin, trăia şi suferea, ea zămislise copilul. Încetase de a mai fi fecioară. Oh, cît de repede ! Cu ce iuţeaţă uimitoare — căci George nu avea oare nouă ani ? — încetase să fie fecioară şi devenise mamă. Îşi imaginează totul limpede. Şi rezultatul miraculos al aceluia proces se afla aici, dîndu-se în leagăn şi ţipînd, plin de farmecul puternic şi unic al copilăriei ! O altă individualitate ; o nouă fiinţă ; formată, cu caracter

și voință proprii ; diferită de orice altă individualitate din univers ! O nouă creatură ! Un fenomen unic, consecință a mândriei și tragediei vieții ! George !

Ieri o fecioară, și astăzi — iată-l ! Ar fi putut să fie al lui, ar fi trebuit să fie al lui ! Oh, da, se înfioră în sinea lui, tras și împins de toate aceste gânduri ! Era o taină care-l obseda. Nu-i purta pică Hildei. Era incapabil să-i fie ciudă pe ea, căci nu era ranchiunos decât când era vorba de fleacuri. Da, nu-l iertase niciodată pe cel care le furase după-amiezile de sîmbătă, cu lecțiile de Biblie. Dar să-i fie ciudă pe Hilda... ! Nu ! Fapta ei fusese mai presus de ciudă — ca mîna providenței. Și când te gîndești că ea exista ! Pe un petec de pe suprafața pămîntului numit Brighton, pe care-l putea localiza pe o hartă, ea exista : văduvă, strîmtorată, ținînd o pensiune. Mîncă, dormea, se zbătea ; își pieptăna părul. Parcă o vedea pieptănîndu-și părul. Și avea treizeci și patru de ani — atîta oare ? Miracolul acestei lumi îl uluia, îl cutremura. Și i se părea că viața lui era mai romantică decît oricînd.

George, neținînd seama de primejdie, își răsuci deodată picioarele în jos și se lăsă să alunece din leagăn, înainte ca Edwin să-l oprească. Se rostogoli pe iarbă și apoi sări iute în picioare. Se săturase.

— Ei, mai vrei ? îl întrebă Edwin, gîfîind de efort.

Copilul scînci sfios, și scutură din capul ciufulit, răsucindu-și-l apoi spre umărul drept. La urma urmei, nu era un copil chiar nerușinat ori obraznic. Putea să se poarte și cu o încîntătoare timiditate. Edwin își zise în sinea lui, hotărît, că era un copil fermecător. I-ar fi plăcut să stea de vorbă cu el, dar nu-i venea în minte nimic firesc și rezonabil cu care să înceapă.

— Știi, nu mi-ai spus nici cum te cheamă, vorbi el în cele din urmă. De unde să știu cum te cheamă ? George, da — dar George și mai cum ? George nu înseamnă nimic, căci există vreo zece milioane de George.

Copilul zîmbi.

— George Edwin Cannon, răspunse el sfios.

— Haide, George ! se auzi glasul lui Janet, mai hotărît decît mai înainte. La urma urmei, trebuia s-o asculte ! Învăța meseria de mătușă a acestui nou și dificil nepot ; dar avea de gînd s-o învețe, și încă așa cum se cuvine !

— Hai să mergem ! îl sfătui Edwin pe băiat.

O porniră amîndoi spre casă. Venise și Maggie lîngă Janet, și stăteau împreună de vorbă. Curînd după aceea, mătușa și nepotul plecară.

— Ce curios ! murmură Maggie în hol, cu un accent neobișnuit, în timp ce Edwin își lua pălăria ca să se întoarcă la prăvălie. Dar n-avea de unde să știe dacă vorbea cu el, sau gîndea cu glas tare.

— Ai spus ceva ? o întrebă țîfnos.

— Spune și tu, zise ea, nu-i curios ?

În clipa aceea semăna mai mult cu mătușa Hamps sau cu Clara, decît cu ea însăși. Tonul ei bănuitor îl enervă. Era gata să-i dea una din replicile lui aspre, tăioase, dar din fericire își aminti la timp că abia cu o jumătate de oră în urmă întorsese o nouă pagină în viață ; așa încît păstră tăcerea. Porni spre prăvălie, cufundat parcă într-un vis adînc.

Capitolul III • AVENTURA

I

Abia cînd ajunse pe peronul gării Victoria și văzu impunătorul tren expres gata de plecare, înțelese Edwin pe deplin, cu sufletul răvășit, cît de stranie și irațională era călătoria sa — și această revelație aproape că îl făcu să se întoarcă și să părăsească gara. Că plecase la Londra din ținutul său nordic, trecînd din trenul de Manchester, aproape plin numai cu localnici, prin Bloomsbury, în cartierul Strand, agitat, înțesat și neîn-grijit — asta nu-l impresiionase prea tare, nu însemnase nimic deosebit. Dar, după ce petrecuse o noapte la Londra, ca să plece deliberat spre sud, unde nu mai fusese nici-odată, despre care nu știa absolut nimic — asta da, era o

adevărată sinucidere, ca și cum ar fi întors spatele ultimului loc cunoscut, pornind într-o aventură nesăbuită.

Însuși aspectul gării Victoria și al acestui tren expres era diferit de al oricăror alte gări și expreses pe care le văzuse vreodată. Era ceva tihnit, lipsit de constrângere, fără nimic din asprimea agitată a celor din Midlands ; te ducea cu gândul la plăceri, petreceri, cheltuieli făcute fără grija și umilința celui cu banii numărați. Toți cei care se urcau în tren aveau un aer sigur, de bogăție și dominație. Toți erau bine îmbrăcați ; multe, dacă nu chiar majoritatea femeilor, erau în blănuri ; aveau cîini scumpi, de rasă ; le urma cîte un lacheu palid și elegant, căci erau prea semețe ca să se adreseze măcar hamalilor. Toate bagajele erau luxoase — se puteau vedea valize de cîte cincisprezece sau douăzeci de lire. Nu era vorba de clasa întâi, a doua sau a treia ; la acest tren expres nu existau clase.

Edwin avea un aer stingherit de provincial, hotărît însă să pară la fel cu ceilalți. Cînd se așază într-un compartiment încăpător al unuia din aceste vagoane luxoase, nu-și putu alunga gândul că era un intrus, că nu aparținea acestei lumi. Îi era rușine de valiza sa, iar gestul cu care îi dădu bacșiș hamalului nu era în nici un caz nepăsător. Firește, luă un aer încruntat, absorbit în citirea ziarului — dar pînă și ziarul i se părea străin ; nu bănuia că dacă nu se uită mai întâi la penultima coloană de pe pagina întâi, însemna că nu știe să se descurce în el.

Nu-și putu rîndui gîndurile, nici măcar în privința acestei aventuri. Mîntea îi rătăcea ca într-un labirint. Dar din cînd în cînd se întreba : „Ce naiba caut aici ?“ Și își zîmbea cu un aer nesigur. Cînd trenul porni, desfășurîndu-se în toată splendoarea, lăsînd în urmă gara, și apoi Tamisa, își zise speriat : „Ei bine, am făcut-o !“

II

Joi îi spusese lui Maggie cu prefăcută nepăsare că vineri s-ar putea să fie nevoit să plece la Londra pentru o nouă mașină tipografică. Pură invenție ! Din furtună, Maggie fusese bine dresată de tatăl ei cum trebuie să se

poarte o femeie cînd i se spune ceva în legătură cu „afacerile“. Iar Edwin era la fel de laconic și de misterios în privința „afacerilor“ cum fusese și Darius. Era un cuvînt care punea capăt oricăror discuții, sau le evita. Vineri spusese că va pleca după-amiază. Întrebat dacă se va întoarce sîmbătă, răspunsese că nu știe, dar că va telegrafia. La care Maggie avusese ideea că, dacă va lipsi și duminica, probabil că-i va chema pe copiii Clarei la dejun și la ceai. La prăvălie îl întrebase pe Stifford : „Nu cumva știi vreun hotel bun la Brighton ? S-ar putea să mă reped pînă acolo la sfîrșitul săptămînii, dacă nu mă întorc cumva mîine. Dar să nu spui nimănui nimic.“ „Nu, domnule“, îl asigurase discret Stifford. „Se spune că nu-i decît un singur hotel cu adevărat bun la Brighton, domnule — îi spune Royal Sussex. Dar n-am fost niciodată acolo.“ Edwin continuase : „Va să zică, nu la Metropol ?“ „Oh, *nu*, domnule !“ Stifford era acum un om de neprețuit, și lui Edwin îi era tot timpul teamă să nu piardă cumva acest stîlp indispensabil al întreprinderii sale. Căci Stifford, după ce avusese o vreme și funcția de voiajor comercial, călătorind prin Staffordshire și comitatele învecinate, prinsese gustul acestei meserii ; cunoștea o mulțime de alți voiajori comerciali și devenea treptat o minunată enciclopedie de informații despre hoteluri, rute și topografie.

Apoi, după ce trecuse singur pe la bancă, în loc să-l trimită ca de obicei pe Stifford, Edwin plecase cu cît mai puțină vilvă. De fapt, se furișase. După vizita lui Janet și a băiatului, nu-i mai văzuse pe nici unul, nici nu pomenise cuiva despre copil.

III

Cînd, după un răstimp uluitor de scurt, se pomeni la Brighton pe King's Road, i se păru că visează ; nu realiza că era cu adevărat la Brighton, orașul care atîția ani nu fusese pentru el decît un nume romantic. Oare spiritul său de aventură, nesăbuința lui îl duseseră într-adevăr atît de departe ? Cît despre Brighton, i se părea mai minunat decît în vis. Era mai imens decît își închipuise. Edwin nu văzuse decît stațiunile de odihnă

ale clasei mijlocii și ale săracilor, cum ar fi, de pildă, Blackpool sau Llandudno. Nu bănuise ce putea realiza bogăția cînd urmărea satisfacerea distracțiilor. Trenul îl pregătise într-o oarecare măsură, dar nu îndeajuns. Văzu deodată Brightonul în toată splendoarea-i autumnală, începîndu-și una din minunatele perioade de vacanță, și trebui să admită că în lume erau mult mai mulți oameni bogați și fără ocupație decît își închipuise cu mintea lui de provincial. Kilometri întregi spre apus și spre răsărit, prin fața unui șir nesfîrșit parcă de clădiri înalte, galbene și brune, treceau plimbîndu-se pe jos, în trăsuri sau călare, într-o îmbulzeală amețitoare, mulțimi luxoase care ar fi stîrnit comentarii nesfîrșite la Bursley. Edwin înțelegea că poți să te plimbi pe malul mării în august, dar la sfîrșit de octombrie i se părea nefiresc, fantastic. Văzduhul era plin de tropăitul cailor lucioși, de zornăitul harnașamentelor, de hurelul roților, și de țacănitul pantofilor eleganți pe nesfîrșitele trotuare curate; și aerul vibra de convingerea acestei mulțimi că era sarea pămîntului. Multe chipuri arătau hîde, multe nemulțumite și circoțase; dar erau triumfătoare. Chiar și făpturile palide din cărucioarele împinse cu gravitate încoace și încolo de ai lor erau triumfătoare. Bolnavii, mutilații, da, pînă și orbii îndrumați de prieteni, erau triumfători. Iar polițiștii impozanți, respectuoși și plini de deferență, încrezători în orînduirea care-i alesese și-i îngrășase, dădeau parcă întregii scene o binecuvîntare oficială.

Clădirile de cărămizi cu ornamentații de stucărie care priveau spre mare pe lîngă promenada îndiguită nu coborau niciodată sub patru etaje, avînd neîncetat tendința să ajungă la înălțimea unui hotel cu firmă aurie, iar uneori ridicîndu-se chiar pînă la cer — șase, opt, zece etaje — unde un hotel, recunoscut ca cel mai mare de pe oricare țărm al vreunui ocean, își trimitea hornurile de cărămidă arsă să se piardă printre norii sidefii. Fiecare clădire aproape îi aștepta pe cei avuți, și aproape fiecare bovindou, din zecile de mii de bovindouri bombate în afară ce se străduiau să nu piardă nici cel mai mic amănunt al întregii priveliști, etala mașinăria și slujitorii îmbuibării. Urmărind nesfîrșitele linii orizontale ale arhitecturii, privirea se pierdea în

depărtări și, la distanțe și mai mari după ce liniile acestea se frîngeau în pete de un brun nelămurit, prindea din nou șirul îndepărtat de acoperișuri, reduse de atmosferă la dreptunghiuri cenușii informe, proiectate pe cerul trandafirii sau de safir. Două diguri înaintau adînc în mare, copleșite pînă și ele de atmosfera de corectitudine și dominare. Între cele două diguri, oamenii păseau miraculos mai departe pe mare, pentru a construi un alt treilea, care să înainteze și mai adînc decît celelalte.

IV

Prin mulțime, pipăindu-și drumul monoton cu încăpăținarea dîrză a unui cerșetor înăsprit și experimentat, venea cu pași mărunți un om zdrențăros, pe piept cu o inscripție care arăta că e orb, trecut prin patru spitale și incurabil. Lui Edwin i se strînse inima. Se gîndi la vînzătorii ambulanți din gară cu hainele lor jerpelite, la toate făpturile ce trudeau în subsolurile de unde se ridicau arome minunate de prăjituri și mîncăruri prin ferestrele zăbrele, la femeile îngălate care îl tot îmbiau cu flori și la copiii aproape despuiați care alergau înfruntînd vîntul rece și strigîndu-și ziarele. Nu totul era triumf ! Unde exista triumf, acolo trebuiau să fie și înfrînți.

Și era și *ea* acolo ! Pe undeva, prin apropiere. Își aminti exact tonul lui Janet cînd spusese : „Sărmana, a avut o mulțime de necazuri.“ Văduvă, încercînd să țină o pensiune și nereușind ! Păi, erau sute și sute de pensiuni, toate mari, toate impunătoare, toate pline la sfîrșitul lui octombrie ! Unde era oare ascunsă sărmana ei pensiune neînsemnată ? Pe Preston Street ! Nu știa unde era Preston Street, și în mod special evitase să întrebe. Dar ar fi putut să dea peste ea în orice clipă. Se ferea să se uite prea de aproape la plăcuțele cu numele străzilor, cînd trecea pe lîngă ele ; pur și simplu îi era teamă !

„Ce caut eu aici ?“ se întreba curios, ba chiar iritat. „Ce urmăresc ? Ce rost are ? Nu sînt altceva decît un neghiob. N-am nici un plan. Nu știu ce am de gînd să fac.“ Era adevărat. Nu avea nici un plan și nu știa ce are

de gînd să facă. Știa foarte bine doar că ideea apropierii ei îl făcea să tremure.

„Aș face mai bine să mă întorc imediat“, își zise.

Dar merse înainte, kilometri întregi, pînă dădu peste piațete largi și tăcute, cu case uriașe ca niște palate și cu bulevarde largi întinzîndu-se de-a latul spre uscat, pierzîndu-se în întuneric. Pe aceste bulevarde întinse și prin aceste piațete largi treceau în grabă trăsurî răzlețe, ca niște jucării mecanice conduse de pitici. Zgomotul mării sporea. Deodată văzu licărind felinarele și apoi luminile se aprinseră încet de-a lungul întregii promenade, pînă cînd toată întinderea fu scăldată în lumină. Edwin observă că, deși mersese foarte mult, șirul înalt al caselor continua mai departe, la nesfîrșit. Se întoarse. Era obosit. În obraz îl izbi ca o palmă vîntul care se isca. Pe crestele fluxului în mișcare licărea spuma. Stelele începeau să sclipească ici și colo pe cerul de un violet închis dinspre răsărit ; dar spre apus culorile argintii zăboveau încă. Nu dăduse peste Preston Street, iar acum se întunecase prea mult ca să poată descifra tăblițele. De fapt, îi părea bine. Mergea mai departe, din ce în ce mai obosit, dezgustat și nerăbdător. Mulțimea oamenilor ce se îmbulzeau aproape dispăruse ; dar numeroase vehicule luminate alergau într-o parte și în alta, și magazinele își etalau strălucirea. Vlăguit, după ce străbătuse kilometri întregi de trotuare, abia mai putea umbla. Brusc, Brightonul deveni cel mai trist oraș de pe pămînt.

„Ce caut aici ?“ se întreba tot mai furios. Și, tot întrebîndu-se întruna, ajunsese în cele din urmă la hotel.

V

După cină și după cîteva pahare de vin care, prin desăvîrșirea lor surprinzătoare și cu adevărat unică, întăriră prestigiul lui Stifford în materie de hoteluri, Edwin simți că prinde puteri noi și-i revine și buna dispoziție. Dar, nesimțîndu-se în largul lui în atmosfera aceea ceremonială, cu serviciul impecabil, plecă din restau-

rantul înțesat de lume, cu luminile-i trandafirii, și se duse în holul cu podeaua acoperită cu covoare persane. Cum îl văzu, portarul se însufleți brusc, luîndu-și un aer binevoitor, iar cînd Edwin scoase o țigară, se grăbi să-i ofere chibritul. Prin felul cum apropiase flacăra de țigară, respectuos și totuși ferm, dovedea că viața nu-i fusese pînă acum risipită în trîndăvie. Cînd țigara se aprinse, portarul își admiră opera cu un zîmbet mulțumit.

— Iar se va stîrni o furtună grozavă, domnule, intră el în vorbă.

— Da, încuviință Edwin. Mi-a cam zgîlțit geamul din odaie.

Portarul aruncă o privire spre pendulă.

— În jumătate de oră fluxul ajunge la maximum, domnule.

— Mă gîndesc să ies să mă uit și eu, zise Edwin.

— Da, domnule.

— Apropo, adăugă Edwin, nu cumva aveți un plan al Brightonului ?

— Bineînțeles, domnule. Și, plin de avînt, portarul se apucă să scotocească printre hîrtii, mersul trenurilor și alte prospecte de pe o masă din spatele lui.

Edwin ar fi vrut să nu-l fi întrebat de planul orașului. Nici nu avusese de gînd. Vorbele îi veniseră de la sine. Se uită cîteva clipe la plan, fără să deslușească nimic.

— Ce stradă anume căutați, domnule ? murmură portarul.

Dîndu-și seama că trebuie să-i răspundă, Edwin avea impresia că-și hotărăște însuși destinul vieții.

— Preston Street.

— Oh ! Preston Street ! repetă portarul cu ușurare, ca și cum ar fi vrut să-l asigure pe Edwin că nu era nimic misterios în această pricină. E chiar dincolo de hotelul Metropol. Știți unde e Regency Square. Ei bine, prima stradă după aceea. E un club la colț.

Asta însemna că în cursul după-amiezii Edwin trecuse probabil de două ori pe la capătul lui Preston Street. Gîndul îl făcu să tremure, ca atunci cînd îți dai seama de o primejdie trecută, pe care n-ai observat-o la timpul său.

Portarul se învîrtea prevenitor în jurul lui Edwin ; îi puse paltonul pe spate, îi oferî pălăria cu o plecăciune și, după ce-l conduse pînă afară, pentru ca ilustrul oaspete să poată admira furtuna, se întoarse cu o nouă rezervă, misterioasă, de zel, spre alți oaspeți care ieșeau din restaurantul hotelului.

VI

Hotelul dădea spre nord, într-o veche piațetă adăpostită, unde rafalele de vînt nu se simțeau, dar de îndată ce ajunse pe malul mării îl izbi răbufnirea vîntului, din ce în ce mai puternic. Simțea acea bucurie impetuoasă a tuturor locuitorilor din inima și din nordul Angliei de a înfrunta elementele naturii. Toate felinarele de pe promenada din lungul falezei pîlpăiau nesigure. Cîțiva spectatori se strînseseră lîngă un mic debarcader, al cărui capăt era învăluit în beznă ; valurile care-l scăldau întruna îl țineau cu spumă dantelîndu-i zidăria, ca liniile curbe ale unei funii scuturate de un capăt. Pavajul ud al debarcaderului lucea ca oglinda. Edwin se apropie de grupul ce se strînsese și, privind peste spinările lor, văzu jos, în scobitura dintre debarcader și mal, cîțiva băieți îngrămădiți pe trepte, înfruntînd valurile răzlețe cu hohote de rîs. Mulțimea strînsă părea o familie unită. Ceva mai departe mai era încă un grup, lîngă un jet de spumă ce țîșnea în sus, lucind înalt în întuneric. Jos pe plajă, din loc în loc, se vedeau nelămurit șiruri curioase de oameni, pîrînd de departe minuscule. Și pe fondul atît de alb creat de pînza de spumă pe care o făceau valurile, siluetele acelea minuscule apăreau conturate ca muchea unui ferăstrău negru. Cît vedeai cu ochii pe întinsul mării, pretutindeni se vedea numai spumă. Edwin coborî pe plajă, adăugînd încă un dinte la ferăstrăul zimțuit. Fluxul se ridica, alb ca laptele, în coarde largi de cerc, ca apoi, frecîndu-se de pietrișul aspru, să se spargă ; și după o clipă, coarda de cerc era din nou creată. Era un joc ne-

sfârșit, hipnotizându-i pe spectatorii care, bătuți de vînt și asurziți de zgomot, priveau țintă, din adăpostul și siguranța lor, la universul tainic și amenințător de stropi, spumă și întuneric. În față, se deschidea marea ostilă. În spate, aproape, pe dîmbul țărmlui, se înălțau hotelurile, uriașe cuburi de lumină galbenă, nemișcate, sigure, insuflînd o stranie încredere, asigurînd parcă oamenii că nimic rău nu li se putea întîmpla.

Edwin se simți tulburat. Gulerul ridicat al paltonului atingîndu-l pe bărbie i se păru prietenos în mijlocul acestei izbucniri de patos a lumii oamenilor. Urcă din nou pe promenada falezei. Și mereu în fundul minții, la baza întregii structuri nestatornice a minții, știa exact cît de aproape sau cît de departe era de Preston Street. Porni spre apus, de-a lungul promenadei. „De ce fac asta ?” se întreba mereu. „De ce nu mă duc acasă ? Trebuie să fiu nebun ca să fac așa ceva.” Și totuși, picioarele îl duceau înainte ; lăsa în urmă felinar după felinar, pe promenada bătută de vînt, acum aproape pustie. Curînd zări ferestrele înalte, luminate, ale marilor hoteluri, tăiate ca niște hrube pătrate pe cer ; și apoi digul, punctat de un șir de lumini peste valurile înspumate ; și, în fața digului, un imens spațiu gol și un dreptunghi de felinare : Regency Square. Străbătu piața, ajunsese în capătul celălalt, o porni la întîmplare pe o străduță laterală, și iată ! se pomeni în Preston Street. Mergea, zbuciumat de emoții contradictorii.

VII

Ei, și ce ? În Preston Street era întuneric și pustiu. Vîntul bătea cu furie, șuierînd spre dune. Se afla, într-adevăr, pe Preston Street, dar ce putea face ? Ea era în dosul zidurilor negre ale uneia din aceste case. Și ce ? Putea să bată noaptea la ușă și să spună : „Am venit. Dar nu știu de ce.” ?

Își zise : „Am să trec o dată în sus și apoi o dată în jos pe această stradă, și apoi am să mă întorc la hotel. E singurul lucru de făcut. Mi-am ieșit din minți, asta e !

Ar fi trebuit să-i scriu ! De ce oare n-am început prin a-i scrie ?... Firește, aş putea să-i scriu de la hotel... să trimit scrisoarea cu un mesager, chiar în seara asta... sau mâine dimineață devreme. Da, așa am să fac“.

O porni pe stradă în sus. Multe numere erau vopsite chiar pe gemulețul de deasupra ușii și se deslușeau limpede datorită luminii dinăuntru. Deodată, văzu „59“ — două cifre uriașe. Se simți zguduit. Se ocărise spunându-și că își ieșise din minți ; dar acum, uitându-se țintă la numărul 59, de cealaltă parte a străzii, nu mai știa ce era cu el. Parcă ar fi murit. Fațada casei era întunecată, în afară de gemulețul de deasupra ușii de la intrare. Traversă strada, uitându-se împrejur, și apoi cercetă ușa întunecată. O plăcuță de alamă, pe care citi : „Pensiunea Cannon“. Îl trecură sudorile. I se părea că putea s-o vadă prin casă, umblînd și făcînd cine știe ce treburi. Sau poate că zăcea în pat ? El venise din Bursley la Londra, din Londra la Brighton, și acum găsisese ușa casei ei — va să zică exista. Aventura părea de necrezut. Destul deocamdată ! Nu mai putea suporta. Se îndepărtă, cu gîndul să nu se mai întoarcă.

Cînd, după cinci minute, se întoarse, gemulețul era întunecat. Oare să fi venit ea, între timp, în hol și să fi stins gazul ? Era totuși ciudat ca toate luminile să fie stinse într-o pensiune, înainte de ora zece ! Se opri șovăind lîngă casă, ferindu-se de vînt. Și atunci ușa se crăpă puțin, parcă pe furiș, și o mîină se strecură afară, lustruind cu o cîrpă plăcuța de alamă. Imaginația sa aprinsă îi spuse că era mîina ei. I se păru că deslușește înăuntru o siluetă nelămurită. Nu se clinti ; nu putea face un pas. Ușa se deschise mai mult, lăsînd să se vadă silueta unei femei. Oh, era ea ! Femeia, așa cum stătea cu cîrpa în mîină, se uită bănuitoare la necunoscutul de lîngă ușă.

— Ce cauți aici ? îl întrebă ea cu ostilitate. Mi-ajunge cîți derbedei umblă pe stradă. Te rog să pleci !

Îl lua drept un nemernic care aștepta prilejul să fure. Totuși se vedea că nu se temea. Era ea. Era glasul ei.

I

Edwin zise :

— Sint în trecere prin Brighton, așa că m-am gândit să-ți fac... m-am gândit să-ți fac o vizită.

Îl privea țintă, încruntată, în lumina slabă, difuză a străzii.

— Ți-am văzut băiețașul, urmă el. M-am gândit că, dacă tot veneam pe-aici, poate că ai vrea să știi ce face.

— Oh, exclamă ea cu aparentă amărăciune, ți-ai lăsat barbă !

— Da, recunosc el prostete, rușinat.

— N-are rost să stăm afară, pe vîntul ăsta, zise Hilda, pornită deodată împotriva vîntului, care îi flutura părul, fusta și cîrpa de praf.

Nu-l pofti să intre, dar îi ținu ușa larg deschisă și se dădu înapoi, ca să-l lase să treacă. Așa că intră. Ea închise ușa, trîntind-o cu zgomot de zăvoare, lacăte și masive lanțuri vechi ; acum furtuna nu se mai auzea. Se aflau în holul cufundat în întuneric. „Așteaptă să găsesc chibriturile“, zise ea. Apoi scăpără un chibrit, care dezvălui o lampă obișnuită cu petrol, cu rezervorul de sticlă galbenă și cu abajur de hîrtie. Ridică sticla lămpii, aprinse fitilul și-l potrive.

Edwin rămînea tăcut. Stinghereala aceea îngrozitoare care aproape îl paralizase, cînd Janet pomenise prima dată de Hilda, îl cuprinse iarăși. Se afla lîngă femeia care cu zece ani în urmă, fără un cuvînt de explicație sau de regret, îl părăsise, îl jignise și îl distrusese ; și era prima lor întîlnire după sărutarea care-i unise atunci în prăvălia tatălui său. Și totuși, ea nu stătea în genunchi în fața lui, nici nu era scăldată în lacrimi, nici nu-i implora tremurînd iertarea. Mai curînd el era stîngenit, căutînd să se scuze parcă. Se simțea ca un nelegiuît, sau oricum ca cineva care săvîrșește o mare indiscreție.

Unduirile severe ale părului ei erau aceleași. Sprînce-nele groase erau aceleași. Privirea strălucitoare era aceeași. Sunetul atît de limpede al glasului era același. Dar era o femeie profund schimbată. Chiar și în marea lui tulburare putea să-și dea seama de asta. Cînd se aplecă

sub abajurul lămpii ca să aranjeze fitilul, trăsăturile i se dezvăluiră în plină lumină, și Edwin văzu un chip răvășit de griji, suferință și scurgerea anilor, chipul unei femei mature pe care nu mai rămăsese nimic din drăgălășenia unei copile. Avea treizeci și patru de ani, și arăta mai bătrână decît Maggie, și mult mai bătrână decît Janet. Se înăsprise. Rochia neagră era ponosită și neîngrijită, unghiile rupte, lipsite de culoare, roase. Înfățișarea ei îi frînse inima lui Edwin. Ce păcat că timpul, suferința și nenorocirile nu pot trece fără să lase urme pe fața unei fete tinere ! Cînd își aminti cum arăta ea pe vremuri, asemuind această femeie cu prospețimea nostalgică, plină de farmec a fetei care trăia neschimbată în amintirea lui, i se puse un nod în gît. Contrastul era prea dureros, insuportabil. Avînd-o acum în fața ochilor, putea să aprecieze pe deplin simplitatea nevinovată, miraculoasă a fetei de atunci. În vremea cînd era zbuciumat de pasiune, Hilda nu i se păruse prea tînără, prea simplă, ori prea nostalgică. Dimpotrivă, i se păruse înzestrată cu știința și temperamentul unei femei.

În sfîrșit, ea potrivi fitilul și își îndreptă spatele cu un gest pe care i-l știa, și o clipă redeveni iarăși fetița din trecut.

II

— Vrei să vii înăuntru ? îl pofti cu răceală, ținînd lampa în fața ei și deschizînd o ușă.

În aceeași clipă, o altă ușă se deschise în capătul celălalt al holului ; se auzi un pas greu ; se ivi o mîna și un braț voinic, și apoi Edwin zări capul și umerii unui bărbat apărînd dintr-un dreptunghi de lumină pîlpîitoare.

Hilda se opri locului. „E în ordine“, îi spuse ea omului, care dispăru pe dată închizînd ușa ; și imediat întunericul învălui locul unde se aflase cu o clipă înainte. Umbrele uriașe aruncate de lampa din mîna Hildei erau acum singure stăpîne în holul pustiu.

— Nu te speria, rise ea fără veselie. E doar omul porțarelului.

Nu putea scoate un cuvînt. Dacă Hilda glumise, ce răspuns ar fi putut da unei asemenea glume, într-o astfel

de situație ? Iar dacă spunea adevărul, dacă portăreii pusese ră cu adevărat stăpînire pe casă... ! Viața i se păru din nou extrem de romantică. O iubise pe această femeie, și o cucerise. Și acum i se părea aproape o necunoscută, pe care o urma țeapăn prin odăile unei case stranii și sinistre, ocupată de oameni misterioși. Să fie oare asta o pensiune din Brighton ? Nu semăna cu nimic onorabil, din cîte își amintea el. Totul era de neînțeles.

Odaia în care îl conduse părea să fie sufrageria. Nu era spațioasă, poate nici cît sufrageria lui de acasă, ocupată aproape în întregime de o masă lungă și goală. Opt sau zece scaune uniforme erau așezate pe lîngă pereții cenușii. În deschizătura ferestrei se vedea un coș de răchită cu o plantă vestejită în el, iar în celălalt capăt al odăii, un bufet de nuc de un gust oribil. Pe polița căminului era întins un șervețel negru, croșetat, împodobit cu rozete, și în fața căminului era un mic paravan de hîrtie. Pe pereți atîrnau gravuri vechi, și altele moderne, unele mari, altele mici, unele colorate, altele în alb și negru, dar toate deprimante prin zadarnica lor urîțenie. Tavanul era întunecat. Întreaga odaie sugera destul de bine concepția unei gospodine absolut indifferente și disprețuitoare despre interiorul unei locuințe cu camere de închiriat. Era ceva suspect. Edwin avea în el mult din felul de a fi al unei gospodine scrupuloase. Și era îngrozit. Se vedea că era o casă mică — își dăduse seama de asta din exterior — și că era vorba de o pensiune de mici proporții. Pensiunea nu se afla pe King's Road, nici pe Esplanada Marinei, nici la Hove ; neîndoielnic sute de astfel de pensiuni mărunte se zbăteau să subziste într-un oraș mare ca Brightonul. Firește, văduvele sînt adesea la strîmtoare. Și Janet îi spusese... Cu toate astea era îngrozit, și nu putea să și-o închipuie pe Hilda în mediul acesta. Și-apoi — „omul portărelului“ !

La invitația ei, se așeză, așa îmbrăcat în palton, cu pălăria pe genunchi ; la lumina lămpii, observă praful de pe tăblia mesei celei lungi. Hilda se așeză în partea cealaltă, astfel încît lampa se afla între ei, ascunzîndu-l privirii ei cu cercul de lumină. Și Edwin se întrebă ce-ar fi gîndit Maggie, ori ce-ar fi spus Clara, dacă l-ar fi văzut în obscuritatea aceea.

— Va să zică, mi-ai văzut băiatul ? încep ea, fără să-și îndulcească tonul.

— Da. Janet Orgreave l-a adus la noi într-o dimineață — mai deunăzi. De fapt, nu mi s-a părut prea bolnav.

— Bolnav ! exclamă ea. Dar nu era deloc bolnav când a plecat de aici. A fost mai înainte. Și doctorul zicea că aerul de aici nu-i priește — niciodată nu i-a priit. Unora nu le priește, știi — orice s-ar spune.

— În orice caz, e tare viori — de asta nu te poți plînge !

— Când se simte bine, nu-l întrece nimeni, zise mama lui George. Dar e foarte ușor să fie dat peste cap. Și, în general, n-aș putea spune că e foarte rezistent.

Edwin observă că, deși vorbea cu aceeași corectitudine, folosea totuși expresii de parcă n-ar fi părăsit niciodată locurile ei natale din Turnhill. O cercetă pe furis, prin jurul lămpii, și i se păru că zărește pe chipul ei umbrat o anumită însușire de franchețe și onestitate, ceva foarte cunoscut, care-i trezi o puternică admirație. (Totuși, cu zece ani în urmă, o socotise aproape o străină în cele Cinci Orașe.) Faptul că această însușire supraviețuise era pentru el o dovadă că era o femeie unică. Fusese unică și răminea unică. Nu știa că-și pierduse de mult capacitatea de a o vedea cu un ochi obiectiv. În simplitatea lui, care se deghiza sub masca unei imparțialități critice și reci, își închipuia că o cîntărește cu perspicacitate clarvăzătoare... Și-apoi, era mamă ! Asta însemna o misterioasă și tainică împlinire ! Pentru el, era ca și cum dintre toate femeile numai ea era mamă — atît de ciudat privea influența pe care maternitatea o avusese asupra ei. Strîngea laolaltă toată frumusețea unei experiențe aproape universale, o sublima și o concentra asupra unei singure ființe. Și se simțea tulburat, derutat, zbuciumat de urmările tainice ale propriei sale emoții nebănuite. Se simțea trist, din ce în ce mai trist. Ar fi dorit să îndrepte răul, să șteargă din inimi amintirea suferințelor, să aducă fericire ; dar știa că lucrul acesta nu era cu putință. Se uita acum la Hilda doar ca la o victimă, copleșită de nenorociri fără număr. Închipuiește-ți această ființă, cu pasiunea ei pentru Victor

Hugo, silită de împrejurări să lustruiască noaptea, pe furiș, plăcuța de alamă de pe ușă ! Închipuiește-ți-o singură în casa aceasta sordidă — cu omul portărelului ! Închipuiește-ți-o silită să se despartă de copil ! Închipuiește-ți și sirul de dezastre care au otrăvit-o și i-au transformat seriozitatea în duritate și acreală !... Și, sub învelișul acela, ce suflet trebuie să ardă !

— Și când va începe să se înalțe — abia acum a început puțin să se lungească, urmă Hilda să vorbească despre odrasla ei, atunci va avea nevoie de toată vigoarea !

— Da, așa-i, încuviință Edwin din toată inima.

Ar fi vrut s-o întrebe : „De ce i-ai dat și numele de Edwin ? Așa îl chema pe tatăl lui, sau ai stăruit *tu* să-i zici așa fiindcă... ?“ Dar nu putea s-o întrebe. Nu putea s-o întrebe nimic. Nu putea s-o întrebe nici măcar de ce îl părăsise fără un cuvânt. Nu știa nimic, și se vedea că ea era hotărâtă să nu-i spună nimic. În orice caz, ar fi putut să-i explice cum o întâlnise pe Janet și în ce împrejurări luase Janet copilul la ea. Totul era un mister. Chipul ei, când o cerceta evitînd lumina lămpii, strălucea în mijlocul unui uriaș nor negru de mister impenetrabil. Era prea orgolioasă ca să-i dezvăluie ceva. Marea ei mîndrie o oprea chiar să-și scuze purtarea față de el. Ce femeie fără seamăn !

IV

Se lăsă tăcerea. Stînjeneala lui era chinuitoare. Și ea era nervoasă ; bătea cu degetele în tăblia mesei, și-și mișca scaunul, care scîrțîia. Edwin nu putea scoate un cuvînt.

— Te întorci curînd la Bursley ? întrebă ea, și glasul îi suna plin de deznădejde.

— Oh, da ! răspunse, recunoscător și gata să abordeze orice subiect. Cred că luni.

— Mă întreb dacă ai putea să-i duci lui Janet un pachetel din partea mea — cîteva lucruri de-ale lui George. Aveam de gînd să-l trimit prin poștă, dar dacă tot ai...

— Nici vorbă ! Cu plăcere ! (Părea chiar s-o implore.)

— E mic de tot, urmă ea ridicîndu-se și ducîndu-se pînă la bufet, pe care se afla un pachetel învelit în hîrtie de împachetat.

O urmări cu privirea. Ea luă pachetul, îl examinează puțin și apoi i-l dădu.

— Am să-l duc chiar luni seară, vorbi el cu fervoare.

— Mulțumesc.

Cum ea rămăsese în picioare, se ridică și el.

— Vrei să le trimiți și un bilet, sau cîteva rînduri ? sugeră el.

— Oh, declară ea cu răceală, le scriu prin poștă.

— Ei, atunci... Se pregăti să plece. Nu avea altă alternativă.

— Foarte urîță vreme, nu-i așa ? zise ea pe un ton indiferent, luînd lampa de pe masă.

În hol, cînd Hilda îi întinse mîna, ar fi dat nu știu ce să i-o poată strînge cu putere, să-i transmită astfel mesajul de simpatie pe care limba, intimidată de atitudinea ei, nu îndrăznea să-l rostească. Dar și mîna refuza să-l asculte : strîngerea rămase astfel strict ceremonioasă. Și în timp ce ea deschidea ușa masivă, se sili să-i spună :

— Vin din cînd în cînd prin Brighton. Acum, că știu unde stai, trebuie să trec să te mai văd.

Ea nu-i răspunse nimic. Îi spuse doar noapte bună, cînd ieși în stradă, în bătaia vîntului. Apoi ușa se trînti.

V

Edwin respiră adînc. O văzuse ! Da, dar întrevederea fusese mai jalnică decît în cele mai rele presimțiri. Parcă niciodată nu se purtase mai stupid, mai lipsit de inițiativă. Ca un școlar. Acum, în timp ce înfrunta strada și vîntul, putea născoci cu ușurință zeci de moduri de a însufleți, a conduce și a domina convorbirea — astfel încît, chiar dacă atmosfera ar fi fost tristă, să fi fost măcar o tristețe agreabilă. Întrevederea fusese un iad, un chin de nedescris, de o desăvîrșită stîngăcie. Nu dusesese nicăieri. (În afară, firește, de faptul că o văzuse — ceea ce era un lucru de netăgăduit.) Se socotea vinovat. Se blestema cu o furie necruțătoare.

„De ce m-am dus s-o văd ?“ se întreba. „De ce oare nu m-am stăpînit ? Am reușit doar să mă fac de rîs ! Auzi, să mă furișez și să dau tîrcoale casei !... La urma urmei, ea a fost cea care m-a părăsit ! Și acum, mă roagă să duc un pachet blestematului ei de puști ! E de-a dreptul caraghios ! Și ce-o să se întîmple cu ea în vizuina aceea ? Cred că habar n-are cum să-și poarte de grijă. Imposibilă — toată treaba asta ! Dacă cineva mi-ar fi spus că o să... că ea...” Jumătate din tot monologul erau doar izbucniri de furie. Pachețelul se legăna, atîrnat de sfoară.

Cînd ajunse la capătul străzii, descoperi că mersese în direcția opusă. „La ce m-oi fi gîndind ?“ mormăi supărat. Totuși, nu se întoarse. Merse înainte, prin locuri necunoscute, pe unde nu vedeai țipenie de om, pe sub felinarele străzilor. Urcă o pantă abruptă și ajunse lîngă un cimitir, apoi coborî și în cele din urmă dădu într-o stradă însuflețită, cu oameni care ieșiseră de la teatru — rîzînd, aprinzînd țigări, luîndu-se de braț. Viața lor părea superficială, searbădă, copilărească în comparație cu a sa. Se simți deasupra tuturor. Ce știau ei despre viață ? N-ar schimba cu nici unul dintre ei.

Recunoscînd un autobuz cunoscut, o luă pe urmele lui și ajunse aproape imediat în imensa piață unde se înălța hotelul său, luminată de fațadele mai multor hoteluri. Ușile hotelului „Royal Sussex“ erau încuiate, căci trecuse de unsprezece. Nu-și dădea seama cum trecuseră cele aproape trei ceasuri de cînd plecase de la hotel. Zelos, portarul îi observă umbra printre gratii și sări să-i deschidă ușa, înainte de a apuca să sune.

VI

În hotel domneau veselie, vinul și dansul. În hol fuseseră așezate citeva măsuțe, la care ședeau bărbați impozanți, cu chelie, fumînd țigări de foi și ciocnînd șampanie cu doamne de toate vîrstele. În salonul mare de fumat fusese așternut pe jos un covor alb și, prin arcada cu draperie care-l despărțea de hol, Edwin putea vedea perechi învîrtindu-se în sunetele muzicii unui pian și a unei viori. Era una din seratele de sîmbătă seara de la

„Royal Sussex“. Urmărind gesturile de auto-mulțumire ale bărbaților cînd își examinau țigara de foi sau își ridicau paharul, privirile surizătoare ale femeilor cînd își cercetau pe furiș bijuteriile, ori suficiența tinerilor don-juani ce păseau cuceritori în vestele lor albe, simți cum îi crește disprețul față de viața obișnuită. Ah, cît de plictisitoare și superficială i se părea muzica ! Nu putea rămîne în hol, neavînd ținuta de rigoare, și nu putea nici să pornească pe scară în sus, timid cum era, din cauza perechilor elegante care păreau să flirteze acolo, blocînd scara. Se întoarse, făcîndu-și loc printre chelnerii care serveau, în coridorul ce ducea spre micul fumoar de lîngă barul discret. Fumoaarul, bine încălzit și luminat, semăna cu un club, care acum era gol ; în treacăt zări însă doi filfizoni, stînd și bînd prieteneste la barul splendid de mahon. Își aprinse o țigară. Așezat în fumoar, îi auzea ce vorbeau — era nevoit să-i audă.

— Zău că sînt un tip foarte liniștit, bătrîne, *foarte* liniștit, zicea unul dintre ei cu o tărăgăneală șovăielnică, dar cînd se leagă de mine... Am fost la club pe la ora unu. Nu eram beat, băusem doar un păhărel.

— Erai doar vesel și bine dispus, sugeră celălalt lîngușindu-l și consolidînd-l, cu exact aceeași tărăgăneală șovăielnică.

— Da. Simțeam nevoia să mă duc în altă parte, să mai beau ceva. Așa că m-am repezit pînă la Willis. Eram în haine de seară. Știi că, la chestiile astea, trebuie să-ți pui un domino. Altfel, te iau la ochi. Mi-am pus și o mască. O fată mi-a smuls-o. I-am spus ce *cred* despre ea, și mi-am luat altă mască. Atunci vreo cinci indivizi au încercat să-mi scoată cu forța dominoul. Ei, să vezi ce m-am *supărat*. I-am pocnit o dreaptă ăluia de lîngă mine — drept în piept. Nu în mutră. În piept. L-am doborît. M-a întrebat după aia : „Asta a fost cu dreapta ?“ „Da“, i-am zis, „și stînga mi-e și mai grea !“ N-am putut să-mi folosesc stînga fiindcă mi-o ținea. Înțelegi ? *Înțelegi* ?

— Da, zise celălalt cu nerăbdare în glas devenind brusc arțăgos. Înțeleg foarte bine ! Tare s-a mai împuțit în ultima vreme la Willis, dacă vrei să știi !

„Neghiobi !“ explodă Edwin în sinea lui. „Idioți !“ Nu mai putea suporta prostia lor. Era grozav de pornit împo-

triva lor, conștient că nu se aflau, ca el, în miezul vieții. I se părea că cei mai mulți oameni mor fără să fi trăit. Cîrciuma lui Willis ! Fete ! Mască ! O lovitură drept în piept !... Neghiobi !

Ieși din fumoar, aruncînd în treacăt o privire disprețuitoare spre bar. Și înfruntă scara, căci nu mai putea suporta scena unor distracții atît de prostești. În odaia sa, cu vîntul bătîndu-i cu furie în fereastră, privi gînditor pachetelul. La urma urmei, dacă Hilda n-ar mai fi vrut să-l vadă niciodată, nu l-ar fi rugat să ducă pachetul. Pachetul era un fapt concret. Cu cît se gîndea mai mult la el, cu atît i se părea un fapt mai semnificativ. Urechile îi vîjîiau de intensă vibrație a simțămintelor tainice ascunse în el, dar din vîlmășagul sălbatic al inimii sale nu putea desluși nici o idee stabilă.

Capitolul V • STĂPÎNUL

I

A doua zi dimineța se trezi neobișnuit de devreme. Cînd coborî, chelnerii îl așteptau, iar zelosul portar îl pîndea să-i ofere ziarul de duminică — de parcă peste noapte s-ar fi îmborsărit cu toții într-un chip miraculos, fără să se fi culcat deloc. Nu se vedea nici o urmă a seratei din seara trecută. Își luă micul dejun cu gîndurile aiurea, și apoi se îndreptă alene spre salon — o încăpere cu o singură fereastră circulară enormă, care dădea spre scuar. Ploaia cădea îndesat. Aflase de la portar, și din fețele lungi ale chelnerilor, că era o duminică compromisă la Brighton. Plecă de lîngă fereastră. Pe o masă rotundă în mijlocul încăperii erau aranjate, într-o ordine aproape religioasă, cele mai ciudate reviste scrise în limba engleză, începînd cu „Revista industriei fierului“ și terminînd cu „Ocrotirea animalelor“. Cu o mișcare nepăsătoare, distruse echilibrul desăvîrșit al unei trude în care cine știe ce slujbaş își pusese tot sufletul, și apoi se lăsă să cadă într-un uriaș fotoliu de lîngă foc, ale cărui flăcări dansau vesele printre bucăți de cărbune negru.

Menajera, țeapănă în rochia de mătase brodată, pași cu un aer maiestuos în salon, se înclină cu oarecare sur-

priză rece și respectuoasă văzînd un oaspete atît de matinal, și începu să inspecteze urmele de praf. După o clipă strigă, cu glas coborît dar sever :

— Arthur !

Un băiat de serviciu apăru imediat, și menajera începu să-i arate, prin ungherele ascunse ale tapițeriei și ale lemnului sculptat, urmele neglijenței lui, ocărîndu-l cu un glas atît de reținut încît Edwin abia îl putea auzi. Tre-cîndu-și mîna la întîmplare de-a lungul ornamentelor de pe tablia unei uși și apoi examinîndu-și degetele, femeia ieși din odaie. Băiatul aduse în clipa următoare o cîrpă și se apucă de treabă.

„Înțeleg acum de ce hotelul ăsta are un asemenea renume“, își zise Edwin. Și brusc, pe fundalul dimineții acesteia ploioase de duminică, apăru imaginea Hildei, în locuința întunecoasă și murdară din Preston Street, umplîndu-i inima de revoltă violentă și nestăpînită. Sări în picioare, fără să mai stea pe gînduri, și porni îndîrjit spre hol.

— Pot avea o trăsură ? îl întrebă el pe portar.

— Desigur, domnule, zise portarul, ca și cum ar fi spus : „Îmi cereți prea puțin. De ce nu-mi cereți un elefant alb, ca să vă pot dovedi devotamentul ?“ Și în cîteva clipe semnalul unui fluier străbătea văzduhul pînă la stația de trăsuri din colțul străzii.

II

„De ce fac asta ?“ se întrebă el încă o dată, cînd auzi sunînd clopoțelul pe care-l trăsese în casa de pe Preston Street. Unul dintre instinctele lui cele mai puternice fusese întotdeauna să ducă o viață tihnită, și în ultimii ani izbutise să-și satisfacă instinctul, într-un fel chiar întărîndu-l. Acum părea să caute cu încăpăținare tumultul ; și nu știa de ce. Începu să tremure cînd auzi pe cineva mișcîndu-se în dosul ușii. „Într-o clipă, gîndi el, vîrtejul o să mă prindă !“

Așa cum se aștepta, îi deschise chiar ea ; dar crăpă doar puțin ușa, cu gestul obișnuit al femeilor care trăiesc singure, totdeauna speriate, și își țină mîna pe clanță.

— Bună dimineața, zise el scurt. Pot să-ți vorbesc ?
Ochii nu-i puteau străluci ca ai ei, dar întreaga lui demnitate depindea acum de curajul pe care-l putea aduna, așa că o înfruntă cu disperare. Hilda deschise ușa mai larg și el intră, ștergându-și ghetele pe preș cu o grijă plină de nervozitate.

— Îngrozitoare zi ! zîmbi el cu o strîmbătură.

— Da, încuviință ea. Ai venit cu trăsura ?

El dădu din cap.

— Poate că ar fi mai bine să mergem sus, sugeră Hilda.

Mulțumindu-i, o urmă în sus pe scara îngustă și întunecoasă și apoi de-a lungul unui coridor strîmt. Casa părea la fel de respingătoare ziua ca și în timpul nopții. Era dărăpănată. Toate culorile se topiseră, prin folosință îndelungată, într-o singură nuanță nedeslușită, un fel de gălbui care nu încînta ochiul. Salonul era puțin mai mare decît sufrageria, adăugîndu-i-se lățimea holului. Era acolo o îngrămădeală de scaune, canapele, măsuțe, draperii, broderii și bibelouri ieftine, în care ochiul nu avea unde să se odihnească, nici pe pereți și nici pe podea. Privirea alerga, rănită, de la un obiect hidos la altul.

Căminul era mascat de o perdea ; pe ușă altă perdea ; și pianul era învelit cu o draperie ; și nici una din draperiile sumbre nu dezvăluia clar forma de dedesubt. Scaunele hodorogite erau ascunse sub huse decolorate ; măsuțele inutile își disimulau rahitismul sub vagi șervețele croșetate, pe care erau etalate în rame de pai sau de brocart fotografii decolorate cu figuri șterse, care stătuseră ca oile în fața unor fotografii de doi bani. Polița căminului și pianul gemeau de tot felul de fleacuri de ceramică colorată. La ferestre atîrnau draperii groase, întunecate, prinse de inele mari care luceau aurii lîngă plafon ; și ca nu cumva lumina furișată să fie prea puternică, erau dublate și de niște perdele alb-cenușii. Covorul era acoperit mai peste tot cu carpete mici sau cu bucăți de preșuri, părînd să dispară cu totul în întuneric în colțurile ascunse din dosul canapelelor, al scaunelor și al pianului. Odaia nu era aerisită, dar se părea că totuși de curînd cineva ștersese praful.

III

Hilda închise ușa drapată, cu un surîs misterios, amar, cinic.

— Ia loc, zise ea rece.

— Aseară, începu Edwin fără să se așeze, cînd ai pomenit de omul portărelului, ai glumit sau ai vorbit serios ?

— Am spus eu „omul portărelului“ ?

— Ei bine, zise Edwin, nădăjduiesc că n-ai uitat.

Ea se așeză, cu un aer calculat, pe canapeaua cea mai mare.

— Da, zise în cele din urmă. Dacă ești atît de curios, pot să-ți spun că proprietarii au pus sechestrul.

— Portărelul mai e aici ?

— Da.

— Și ce-ai de gînd să faci ?

— Aștept să-mi ia mobila mîine, sau cel mai tîrziu marți.

— Și pe urmă ?

— Nu știu.

— Dar nu mai ai nici un ban ?

Hilda scoase portofelul din buzunar și-l deschise cu un aer de curiozitate imparțială.

— Doi șilingi și șapte pence.

— N-ai nici o slujnică în casă ?

— Dar tu ce crezi ? Nu m-ai văzut aseară lustruind plăcuța de pe ușă ? Măcar ea să arate bine !

— Nu prea vād ce rost are să arate bine, cînd ai portăreii în casă, cînd n-ai o slujnică și nici un ban, se răfoi Edwin fără menajamente ; și adăugă și mai aspru : Ce faci dacă vine cineva să închirieze o cameră ?

Încerca să ghicească ce era în mintea ei, dar trăsăturile Hildei rămîneau de nepătruns.

— Așteptam trei cucoane bătrîne — trei surori — săptămîna viitoare, îl informă ea. Nădăjduiam să rezist pînă atunci. Niște femei groaznice, dar bineînțeles că nu-și dau seama ; de nu știu cîți ani încoace, au stat aici cîte două luni în fiecare iarnă, și nutresc convingerea că e cea mai bună casă din Brighton. Cînd stau ele aici, e de ajuns

ca să meargă pensiunea. Dar va trebui să le scriu și să le anunț să nu mai vină.

— Înțeleg, zise Edwin. Dar te întreb iar ce o să faci pe urmă ?

— Și eu îți spun iar că nu știu.

— Nu ai nici un plan ?

— N-am. Strînse din buze, își încreți bărbia, și zîmbi din nou sfidător.

În orice caz, nu se supărase de întrebările lui iscoditoare.

— Cred că-ți dai seama cît de nesăbuit te porți ? o întrebă minios. Dar ea nici nu clipi.

— Și ce dacă ? Ce te privește pe tine ? se prefăcu ea nedumerită.

— Ai să mori de foame. Nu poți trăi la nesfîrșit cu doi șilingi și șapte pence.

— Ei și ?

— Și băiatul ! Vrei să moară și el de foame ?

— Oh, o să aibă grijă de el Janet pînă cînd o să se întîmple ceva. De fapt, de asta am și lăsat-o să-l ia.

— „Pînă cînd o să se întîmple ceva“, „pînă cînd o să se întîmple ceva“ ! repetă Edwin într-adîns, dîndu-și frîu liber. Mă faci să mă îmbolnăvesc. E de necrezut cum pot unii oameni să lase lucrurile în voia lor ! Pentru numele lui Dumnezeu, ce crezi că poate să se întîmple ?

— Nu știu, răspunse ea pîrînd sfîrșită ; încerca în continuare să fie calmă și sfidătoare, dar nu mai izbutea.

— Unde-i portărelul ?

— În bucătărie. Bea cu un prieten de-al lui.

Cu un aer de bravadă, Edwin trînti pălăria pe masă, împinse un scaun la o parte și porni spre ușă.

— Unde te duci ? îl întrebă alarmată, ridicîndu-se.

— Unde crezi că mă duc ? Vreau să aflu de la individul acela cu cît se pot aranja lucrurile. Dacă tu te porți fără judecată, trebuie s-o facă alții în locul tău — asta-i tot. Auzi, portăreii în casă ! N-am mai pomenit așa ceva !

Într-adevăr, pentru un negustor respectabil și prosper, prezența portăreilor într-o casă era neîndoielnic culmea dezastrului și a rușinii pentru oamenii din casa aceea. Edwin nu-și amintea să fi văzut vreodată un portărel.

Socotea portărelul un fel de ploșniță — ceva despre care ai auzit, care există, dar pe care un om cinstit și prevăzător nu va putea să-l vadă niciodată.

Trebuia să vorbească cu portărelul. Să se arate hotărât. Cu sprijinul bancherilor săi, era gata să se ia la hartă cu bietul portărel. N-avea rost să stea să cumpănească. Se încinsese. Era ca un cazan care clocotea, și nu trebuia să aștepte să-i slăbească presiunea, șovăind în căutarea argumentelor. Era dezlănțuit, și starea asta nu-i displăcea.

Cînd ajunsese pe coridor, auzi în urmă un suspin. Prudent, nu închisese ușa. Se opri și ascultă. Să fi fost oare un suspin ? Apoi mai auzi unul. Se răsuci pe călcie și se întoarse în salon.

IV

Da ! Stătea în mijlocul odăii și plîngea. În afară de Clara, și poate că o dată sau de două ori Maggie, nu mai văzuse niciodată o femeie plîngînd — adică, de aproape ; mai văzuse femei plîngînd, dar pe stradă, și chiar și atunci era stînjenit. O dată, cînd aproape o făcuse pe Maggie să plîngă, se simțise răscolit. Acum, însă, în fața ochilor înlăcrimați și a pieptului zguduit de suspine al Hildei Cannon, îl cuprinse o bucurie pătrunzătoare. Ce clipă fără seamăn ! Blestemată femeie ! Îi venea s-o ia și s-o bată, cuprins de o patimă subită. Nu, nu simțea nevoia să se răzbune, nici s-o pedepsească ! Ar fi vrut s-o facă să țipe de durere, s-o chinuie cu iubirea lui.

Ea încercă să spună ceva, dar nu izbuti, sugrumată de plîns. El lăsase ușa deschisă. Aproape orbită de lacrimi, se repezi la ușă și o închise, apoi se întoarse spre el, apăsîndu-și minile pe obraji.

— Nu pot să te las să faci asta ! murmură ea rugător, plîngînd, avînd totuși în glas îndîrjirea-i din totdeauna.

— Și cine vrei s-o facă ? întrebă el cu mai puțină înverșunare decît o făcuse ea, și totuși cu fermitate. Cine să te sprijine, dacă nu eu ? Ai alți prieteni care să te ajute ?

— Familia Orgreave, răspunse ea.

— Și crezi că ar fi mai bine să te ajute familia Orgreave, decît să te ajut eu ? Cum nu-i răspunse, urmă : Altceineva, în afară de ei ?

— Nu, murmură ea îmbufnată. Nu sînt genul de femeie care-și face mulți prieteni. De obicei, oamenii nu prea mă simpatizează.

— Ești genul de femeie care se poartă ca un copil ! o repezi el. Să zicem că nu te-aș ajuta eu ? Ce o să se întîmple — te întreb ? Cum ai să faci rost de bani ? Nu poți decît să împrumuți — și numai de la Janet, dar ea trebuie să-i ceară tatălui ei. Firește, dacă preferi să împrumuți mai curînd de la Osmond Orgreave decît de la mine...

— Nu vreau să împrumut de la nimeni, protestă ea.

— Atunci vrei să mori de foame ! Și băiețașul de asemenea — sau să trăiască din pomeni ! De ce nu privești lucrurile în față ? Mai curînd sau mai tîrziu, va trebui să le privești în față — și cu cît mai curînd, cu atît mai bine. Îți închipui că faci bine dacă stai și înduri, fără să spui cuiva, ținînd totul secret, pînă cînd ai să te trezești în stradă ! Îți spun eu că te înșeli.

V

Hilda se lăsă să cadă într-un scaun de lîngă pian, rezemîndu-și coatele pe capacul pianului.

— Ești îngrozitor de crud ! suspină ea, ascunzîndu-și fața.

Edwin se îndreptă, cu sufletul zbuciumat, spre cea mai mare dintre cele două ferestre, puțin ieșită în afară, astfel ca odaia să poată avea privire spre mare. Pe podea văzu o carte deschisă, cu coperta în sus. O ridică. Erau poemele lui Crashaw, un poet pe care nu-l citise niciodată dar pe care ținea de mult să-l citească. Afară, birjarul care-l adusese își ghemuise capul și umerii sub o umbrelă mare, pe care ploaia răpăia ; calul stătea resemnat, cu spatele lucios șiroid în ploaie.

— N-ar trebui să vorbești tocmai tu despre cruzime ! spuse într-un târziu, uitându-se țintă la firma unui optician de peste drum. De departe, se auzeau stins clopotele unei biserici.

O vreme se înstăpîni tăcerea, apoi ea spuse, ca și cum s-ar fi acuzat :

— Nu mă pricep să țin o pensiune. Dar ce pot să fac ? Era a cumnată-mi. După ce ea a murit, și cum tot stăteam aici... De fapt, de ce n-aș putea să țin și eu o pensiune, la fel ca alții ? Dar — ei bine, n-are rost să mai intrăm în amănunte.

Pe neașteptate, Edwin se așează lângă ea.

— Ia spune, vorbi el mai puțin aspru, pe un ton stăruitor. Cît datorezi ?

— Oh ! exclamă ea bosumflată, dînd din picior. Nici nu poate fi vorba ! Au pus sechestrul pentru șaptezeci și cinci de lire.

— Nu-mi pasă nici dacă l-ar fi pus pentru șapte sute șaptezeci și cinci de lire ! Era iarăși ca o fetiță, în ciuda chipului și înfățișării ei. Dacă datoria ar fi lichidată, ai putea continua cu pensiunea, nu-i așa ? Sîntem în plin sezon. Ai putea lua o slujnică, așa ca să le poți primi pe cele trei surori ?

— Aș putea, în orice caz, să găsesc o femeie cu ziua, vorbi ea fără convingere.

— Bine. Mai ai și alte datorii ?

— Or să fie tot felul de cheltuieli.

— Ca să ridice sechestrul ?

— Da.

— Asta-i un fleac. Îți împrumut o sută de lire. În-tîmplător, am la mine cincizeci de lire, în bancnote. Bani ăștia, la care o să adaug un cec, or să-i ajungă portărelui ; iar restul pînă la sută o să-ți trimit prin poștă. În felul ăsta, o să ai un mic capital cu care să poți începe treaba.

Hilda se ridică și își croi drum printre scaune și mese pînă la canapea, departe de Edwin. Cu un suspin resemnat și obosit, se aruncă pe canapea.

— Niciodată nu mi-aş fi închipuit că există pe lume un om ca tine, şopti ea, îndepărtîndu-şi o scamă de pe piept. Se uita la el nu ca la un binefăcător, ci ca la o adevărată curiozitate a naturii.

VI

Iar el, el o privea cu un aer de învingător. Îi dăduse o lecţie. Se purtase ca un bărbat. Era mîndru de sine. Era mîndru de tot felul de amănunte din purtarea lui. Cele cincizeci de lire în bancnote, de pildă, nu erau o întîmplare. De cînd murise taică-său, îşi făcuse obiceiul să aibă mereu la el mai mulţi bani decît ar fi putut avea nevoie. Nu era cîtuşi de puţin risipitor, dar umilînţele aduse de lipsa de bani din copilărie şi tinereţe îi sădiseră o teamă de moarte de a nu rămîne fără bani. Intuise extraordinar împrejurările în care ar fi putut avea nevoie de o sumă considerabilă la Brighton. Şi iată ! teama sa din totdeauna se arătase pînă la urmă a fi o dovadă de prevedere.

„Ieri pe vremea asta, se gîndi el triumfător, nici n-o văzusem măcar, şi nu ştiam nici unde stă. Aseară am fost un prost. Cu o jumătate de oră în urmă, nici ea nu bănuia măcar că o voi domina astfel... Păi, nu sînt nici două zile de cînd am plecat de-acasă !... Şi iată unde am ajuns !“

Cu milă şi cu bucurie o privi ştergîndu-şi încet ochii. Se poate să aibă treizeci şi patru de ani ; şi totuşi, nu era decît un copil — în comparaţie cu el ! Şi dacă nu-l privea cu un zîmbet candid de uşurare, cum ar fi fost firesc, era pentru că nu putea s-o facă. Se purta prosteşte, împinsă de cumplita-i trufie. În orice caz, i-o mai potolise puţin. Îi dovedise că el e stăpînul. Simţea că soarta o nedreptăţise profund şi că trebuia să se poarte cu multă blîndeţe cu biata femeie.

Pe un ton obişnuit, începu să-i explice în cel fel va trebui să scape cît mai repede de portărel. Nu mai putea suporta nici o clipă coşmarul prezenţei lui în casă, ştiind că acum îl putea izgoni. Din cînd în cînd, cîte o îndoială

trecea în fugă ca o umbră peste simțămintele sale de mulțumire deplină : „E o femeie stranie și inconsecventă — de ce oare fac toate acestea ?“ Îndoiala trecea, dispărea aproape înainte de a-și da seama de ea !

Capitolul VI • ÎNTÎLNIREA

I

După-amiază, vremea se mai limpezi puțin. Edwin, învăluit într-o vagă fericire, ședea în salonul hotelului neavînd nimic altceva de făcut decît să viseze, și bea ceai la o măsuță maură. Un evreu bătrîn, care bea și el ceai la o măsuță maură, intrase în vorbă cu el și îi povestea cum i se furaseră din apartamentul său de pe Bolton Street, în Piccadilly, nouăsprezece tabachere de aur și treizeci și șapte de ace de cravată împodobite cu pietre prețioase, care-i fuseseră oferite în decursul anilor, în semn de stimă și prețuire, de prieteni și colegi, în diferite momente de răscruce din viața sa. Salonul era înțesat, dar nu de băutori de ceai. În ciuda vremii mohorîte, toată dimineța sosiseră din Londra, pline de speranță, trenuri încărcate cu oameni hotărîți să trăiască și să privească viața cu grandoare. Pretutindeni în salonul hotelului „Royal Sussex“ se vedeau grupuri de tineri spilkuiți și blondine de o eleganță tipătoare, care apelau la chelnerii măguliți ca să se decidă ce băuturi să comande. Edwin încerca să-și arate, prin gesturi degajate, disprețul pe care îl simțea cu adevărat față de acești prostănaci, numai că exprimarea disprețului era oprită de o barieră de invidie.

Portarul din hol își făcu apariția și ochiul său de vultur rătăci prin încăpere pînă cînd îl descoperi pe Edwin, de care se apropie imediat cu un aer bucuros și îi înmînă o scrisoare.

Edwin luă scrisoarea cu un aer nepăsător, ca și cum ar fi vrut să-i convingă pe ceilalți că șederea sa la „Royal Sussex“ era adesea punctată de sosirea unor mesaje.

— Cine a adus-o ? întrebă.

— Un om în vîrstă, domnule, răspunse portarul, după care se înclină și se îndepărtă.

Era scrisul ei. Probabil că o adusese chiar omul porțarelului. Edwin stătuse puțin de vorbă cu el în dimineața aceea, și îi plăcuse omul, așa murdar și grosolan cum era. Notarul nu putea să accepte cecuri fără dispoziții speciale, dar tonul cu care sugerase o întrevvedere imediată cu superiorii săi dovedise că avea inimă, că înțelegea greutățile chiriașilor într-o lume de proprietari aspri. Hilda fusese cea care, înarmată cu bancnote și cu un cec, se dusesese cu trăsura lui Edwin să împace forurile superioare ; spunea că preferă să se ducă ea, și încă singură. Edwin nu stăruise. Își dovedise în asemenea măsură vrerea, încît își putea permite să cedeze cînd era vorba de fleacuri.

II

Scrisoarea suna astfel : „Totul s-a aranjat cum nu se poate mai bine. N-am avut nici un fel de greutate. Dar aș vrea să stau de vorbă cu tine astăzi după-amiază. Vrei să ne întîlnim pe digul de la apus, la ora șase ? — H.C.“ Nici o formă de introducere ! Nici o mulțumire ! Doar cuvintele necesare pentru a transmite o dorință ! Dimineața, cînd se despărțise de ea, nu stabiliseră cum și dacă se vor mai vedea. Ea nu spusese nimic, iar el fusese prea mîndru ca să întrebe — cumplita mîndrie a binefăcătorului ! Doar din întîmplare o anunțase că stă la hotelul „Royal Sussex“. Ea nu se arătase cîtuși de puțin curioasă să afle amănunte despre el și viața lui. Nu-i pusese nici o întrebare. Edwin se gîndea să treacă prin Preston Street luni dimineață. Și acum, iată o scrisoare din partea ei ! Scrisul nu i se schimbase aproape deloc. Va să zică, se vor întîlni pe dig. Ea era aceea care îi fixase o întîlnire pe dig ! De ce nu acasă la ea ? Poate că se temea de puterea pe care o avea acum asupra ei. (Curios cum ea, și aproape numai ea, trezea în el forța bărbătească !) Poate că dorea să-i mulțumească într-un cadru care să-i silească pe amîndoi să rămînă calmi. Era ceva tipic pentru ea ! Atît de modestă, de reținută ! Și mai ales

că nu se pricepea să fie supusă, căci fusese întotdeauna atât de încăpățînată și de independentă !

Se uită la ceas. Nu era nici cinci. Cu toate acestea, simți nevoia să iasă, să se miște. Pe promenada învăluită în ceață, întesată de lume, a cheiului, peste care se lăsa întunericul, fu cuprins iarăși de amintirea mării scene critice din dimineața aceea. Da, făcuse minuni ; și-apoi, și soarta i se arătase favorabilă. Era însă ceva care îl intriga și îl nedumerea, știrbindu-i din satisfacția clipei. Fusese înfrîntă, și totuși îl deruta. Rămînea tot timpul pentru el o taină de nedezechilibrat. Nu se apropiase mai mult — de asta își dădea seama în sinea lui — de adîncurile ființei ei, decît înaintea scurtei lor înfruntări și a izbîndei lui spectaculoase. Ar fi vrut să reconstituie în închipuire întreaga ei viață emoțională, să ajungă la ea — să-i stăpînească gîndurile intime — și cînd colo nu putea nici măcar să-și amintească expresiile feței ei în clipele cînd se înfruntaseră ! Se ascundea de el. Îl ocolea... Stranie ființă ! Să lustruiască noaptea plăcuța de la intrare ! Volumul acela de Crashaw — pe podea ! Zîmbetul ei rece, aproape demonic ! Suspinele ei ! Retractările ei bruște ! Ce se ascundea în dosul tuturor acestora ? Își aminti de gestul ei dumnezeiesc față de bunul Shushions. Își aminti de extazul cu care îi căzuse învinsă în brațe, atunci în prăvălie. Își aminti de prima ei scrisoare de dragoste : „Fiecare părticică din mine îți aparține doar ție.“ Și totuși, simțea cum totul i se clatină sub picioare și se întreba dacă o cunoscuse vreodată cu adevărat, dacă descifrase vreodată, chiar și numai o clipă, taina personalității ei.

Își spuse că, mai înainte de a trece o oră, o va avea în față și că atunci, cu ardoarea privirii, va pătrunde dincolo de trăsăturile ei enigmatice, pînă la tainele pe care le ascundeau.

III

Încă nu era șase, dar se și întunecase. I se păru ciudat să-i dea întîlnire într-o zi de toamnă la o asemenea oră, și încă în aer liber. Dar poate că era foarte ocupată,

trebăluind ca să pună la punct casa pentru primirea oaspeților. La șase fără cinci era la porțile digului, dar văzu că fuseseră închise, iar digul întunecat se întindea pustiu în fața lui ca în miezul iernii. Firesc să fie închis ! Un afiș la intrare anunța că digul se închide odată cu lăsarea întunericului. Și-atunci, cum oare îi dăduse înțîlnire la ora asta ? Adevărul era, socoti el, că Hilda trăia cu capul în nori, luînd hotărîri pripite, după cîte o toană, fără să țină seama de fapte — și asta probabil că și explica toate necazurile ei. Rămase calm : mai curînd amuzat decît tulburat, căci casa ei era doar la o aruncătură de băț — nu putea să-i scape.

Se uită în sus și în jos pe promenada luminată, și de-a lungul străzii largi și noroioase ce ducea spre Preston Street. Acum mulțimea dispăruse ; doar grupuri răzlețe și cîteva perechi, cînd și cînd cite un singuratic, se topeau repede în întuneric. Hotelurile străluceau de lumini, și în fața lor se opreau mereu trăsuri cu felinare pîlpîitoare ; fațadele magazinelor erau însă întunecate, răspîndind tristețea specifică zilelor de duminică, chiar și în Brighton, iar dangătul repetat al clopotelor de la biserici sporea pustiul și tristețea priveliștii.

Deodată o zări, dar venind nu din direcția Preston Street, ci dinspre Hove. O zări înainte să-l fi văzut ea. În lumina nenumăratelor felinare, chipul i se deslușea alb, limpede. Avea prilejul să-i descifreze taina. Dar nu citi pe el decît tristețea, decît suferința îndurată. Părea nemulțumită, gînditoare, obosită și chinuită. Avea înfățișarea torturată a celor pîndiți mereu de teamă. Și totuși, pentru el, era un chip unic ; avea ceva ce nu găsisese niciodată la nimeni, dar ce anume — n-ar fi putut să explice. Dorea nespus să înțeleagă ce anume era, dar nu putea.

„Ești îngrozitor de crud“, îi spusese. Și recunoștea că fusese, într-adevăr. Da, o chinuise, pe ea care — acum era incredințat — fusese totdeauna o victimă. În ciuda personalității ei puternice, era sortită să fie victimă. În sinea lui, credea că ea merita doar simpatie, respect și

afecțiune. Era însăși întruchiparea cinstei — poate că era chiar prea cinstită pentru lumea asta. Oare cei din familia Orgreave nu o adorau ? Era oare cu puțință ca și el să se fi înșelat în privința ei ?

Îl recunosc abia cînd ajunsese lîngă el. Un surîs ușor, nostalgic, îi lumină o clipă chipul deprimat, palid și încruntat.

IV

— Oh ! Aici erai ! exclamă ea, cu glasul limpede. Spune, am scris în bilet ora cinci, sau șase ?

— Șase.

— Așa mi-am zis și eu cînd am venit la cinci și nu te-am găsit. Îmi pare tare rău.

— Nu ție ! Cred că mie ar trebui să-mi pară rău. Oh, și a trebuit să aștepti atît. Digul e închis.

— Cînd am venit la cinci, tocmai îl închideau. Ar fi trebuit să știu. Numai că habar n-aveam. Adevărul este că nu prea ies în oraș. Probabil că am văzut o dată digul deschis seara și mi-am închipuit că e deschis mereu. Și-și ghemui umerii, ca și cum și-ar fi stăpînit un tremur.

— Nădărduesc că n-ai înghețat, zise el. Ce-ar fi să ne plimbăm puțin ?

O porniră, tăcuți, spre apus. Mergea, și o simțea străină alături de el, și știa că nu pătrunsese cîtuși de puțin taina aceluia chip.

Cînd se apropiară de unul dintre noile adăposturi cu pereții de sticlă, Hilda zise :

— Să stăm puțin jos. Nu... nu pot să vorbesc stînd în picioare. Trebuie să mă așed.

Se așezară pe o bancă retrasă, destul de mare ca să cuprindă patru persoane. Edwin simțea vîntul șuierîndu-i la picioare, strecurîndu-se pe sub pereții de sticlă. Ici-colo, se zăreau nelămurit siluete răzlețe trecînd prin fața lor, îndreptînd spre ei o privire nepăsătoare și apoi întorcîndu-și la fel de nepăsători ochii în altă parte. Cu o

seară în urmă văzuse și el perechi stînd în aceste adăposturi, și se întrebasese ce oare îi făcea să aleagă acele locuri. Nici prin gînd nu-i trecuse că, pînă în douăzeci și patru de ore, va ședea și el într-un asemenea loc împreună cu ea, că va veni s-o întâlnească — la rugămintea ei ! Se înfioră de plăcere — de o neliniște plină de încîntare.

— Janet ți-a spus că sînt văduvă, începu Hilda, cu privirea ațintită la vîrfurile metalice ale umbrelor, care luceau pe pămînt.

— Da. Iar îl luase prin surprindere cu vorbele ei.

— De fapt, așa ne-am înțeles să spună la toată lumea. Tu, însă, ar trebui să știi că nu sînt văduvă.

— Nu ? murmură el încet. Și, într-un colțișor al minții, un gînd cumpănea cu uimire că Janet îl mințise, cu aerul acela șovăielnic dar convingător. Janet !

— După tot ce-ai făcut, — aici se opri o clipă, dar apoi urmă cu glas limpede și netulburat — după tot ce-ai stăruit să faci pentru mine, nu vreau să rămînă nici o neînțelegere. Nu sînt văduvă. Soțul meu e la închisoare. Va sta acolo încă vreo șase sau șapte ani. Asta-i tot ce vroiam să-ți spun.

— Îmi pare foarte rău, șopti el. Nu știam că ai avut asemenea supărare. Ce putea să spună ? Ce se putea spune ?

— Ar fi trebuit să-ți povestesc totul de la început, zise ea. Ar fi trebuit să-ți spun de aseară. Se opri din nou și apoi încheie : Poate că atunci n-ai mai fi venit azi dimineață.

— Ba așa fi venit ! se grăbi el să declare. Dacă ești la ananghie, trebuie să te ajut. Ce contează că ești sau nu văduvă ?

— Oh ! zise ea. Nevasta unui pușcăriaș... știi cum e !

El însă înțelese că ea ocolise răspunsul. Apoi o auzi din nou :

— În orice caz, e bine că cele trei cucoane bătrîne nu știu nimic !... Azi dimineață n-am avut cînd să-ți spun. Și-apoi, gestul tău m-a copleșit.

— Nu-mi pasă a cui nevastă ești ! murmură el ca pentru sine, protestînd — simțea însă că vorbea cu cineva care plecase și-l lăsase. Dacă ești la anaŃghie, trebuie să te ajut.

Ea se întoarce și se uită în ochii lui, și-atunci Edwin își plecă privirea.

— Ei, zise ea, acum ți-am spus. Trebuie să plec. Nu mai pot să stau. Noapte bună. Și îi întinse mîna. Cred că nu te aștepti să-ți mulțumesc, nu-i așa ?

— În nici un caz ! exclamă el.

— Noapte bună.

— Dar...

— Crede-mă că trebuie să plec.

Edwin se ridică și îi întinse mîna. După o clipă, se făcuse nevăzută.

Simți în cap un vuiet asurzitor. Cetatea lui de vise se năruia, distrusă de un cutremur. Un dezastru total care nu mai lăsa nimic — nici măcar o dorință ! În jur se așternu o tăcere înspăimîntătoare, care învălui totul.

V

În seara următoare, cînd de la fereastra expresului Londra-Manchester zări în amurg limbile de flăcări înălțîndu-se din furnalele care păreau să străjuiască veșnic granița de sud a celor Cinci Orașe, simți că revenea în realitatea cotidiană, că se întorsese dintr-o lume imposibilă. Și în timp ce aștepta trenul local în plectiseala peronului familiar al gării din Knype, uitîndu-se în silă la standul de cărți unde cunoștea pe dinafară fiecare titlu, înconjurat din nou de fizionomiile, gesturile și accentele locale, gîndi în sinea sa : „*Aceasta este soarta mea. Și dacă mă apuc să umblu brambura, nu fac decît să dovedesc că sînt un nătărău !*“ Era nătărău, numai pentru că Hilda mai avea încă soț ; pentru asta socotea acum că întreaga expediție la Brighton fusese o neghiobie. Era profund deprimat, copleșit de amărăciune. La început,

după ce Hilda îl părăsise duminică seara, încercase să fie vesel, și se convinsese chiar că era vesel ; dar treptat, se pleoștise tot mai mult, și la sfârșit se simțise înfrînt și nenorocit. Nu se mai dusese în Preston Street. Îl împiedicase mîndria, ca și teama de a nu fi înțeles greșit.

Cînd se așează în sufrageria de acasă, la masă, și o văzu pe Maggie cu calmul ei apatic servindu-i cu dichis cina, cu un pic mai multă grijă și devotament ca de obicei, gîndurile lui, dacă n-ar fi fost atît de nebuloase, ar fi putut fi astfel rezumate : „O femeie de treabă nu ajunge nevastă de pușcăriaș. Oare așa ceva i s-ar fi putut întîmpla lui Maggie, de pildă ? Sau lui Janet ?“ (Și totuși, Janet cunoștea taina ! Era un gînd care îl tulbură.) „Hilda era prea misterioasă. Acum îi dezvăluise, doar pe jumătate, încă un mister. Dar care ? De ce era bărbatul ei la pușcărie ? Cum ajunsese acolo ? Pentru ce anume ? Și unde era ? De cînd ?“ Nu cunoștea răspunsul la nici una din aceste întrebări. Femeia asta era învăluită într-o taină mai mare ca oricînd.

— Ce-i cu pachetul de pe bufet ? întrebă Maggie.

— Oh ! Aș vrea să i-l trimiți lui Janet. E de la prietena ei, doamna Cannon — ceva pentru băiat, mi se pare. Am întîlnit-o întîmplător la Brighton, și m-a rugat să aduc pachetul.

Juca de minune pe omul nevinovat. Pînă și el însuși rămase surprins ce bine se prefăcuse. Dar, de fapt, nu era nici o primejdie. Nimeni la Bursley, sau chiar în întreaga lume, nu bănuia măcar ce fusese între el și Hilda pe vremuri. Ar fi procedat greșit doar dacă ar fi ascuns că o întîlnise la Brighton.

— Oh, firește, zise Maggie, ușor interesată. Uitasem că stă la Brighton. Ce mai face ? și-i mai puse cîteva întrebări banale, la care Edwin răspunse cu tonul cel mai obișnuit.

— Pari obosit, zise ea în cele din urmă.

Rămase uimită cînd îl văzu recunoscînd că era într-adevăr. Din cîte îl cunoștea, afirmația ei nu putea decît să provoace o promptă dezmințire.

Imaginea Hildei, plină de tristețe, nu vroia să se șteargă din mintea lui. Trebuia s-o poarte cu el peste tot, și era în stare să istovească pe unul și mai zdravăn decât Edwin Clayhanger. Situația ei patetică îl copleșea, oricât ar fi căutat să-și demonstreze că „o femeie de treabă“ n-ar fi putut păți așa ceva. Marți îi trimise un mandat de douăzeci de lire, întregind astfel suma convenită de o sută de lire, ba chiar depășind-o. Dar îi primi înapoi, cu mențiunea că nu avea nevoie de ei. „Prostuța !“ își zise el. Dar nu era surprins. În schimb rămase foarte surprins câteva săptămîni mai târziu, primind de la ea un cec de optzeci de lire și ceva ! Alt mister ! O femeie absolut uluitoare ! De unde făcuse rost de optzeci de lire ? Și, bineînțeles, nu dădea nici o explicație. Edwin renunță să mai înțeleagă ceva. Dar nu putea renunța să se mai gîndească la ea.

Prima care i-o spuse a fost mătușa Hamps, și apoi Clara, și apoi pînă și Maggie recunoscă : Edwin muncea prea mult la prăvălie și avea nevoie de o schimbare, de un stimulent. Mătușa Hamps nu se sfii chiar să sugereze că ar trebui să se însoare. Dar după cîteva zile mătușa Hamps și Clara, cele care trîncăneau cel mai mult, se obișnuiră cu starea lui Edwin, și apoi interveni un alt subiect de discuții.

Capitolul VII • ZIDUL

I

Într-o dimineată după micul dejun — era spre sfîrșitul lui noiembrie —, Edwin aranja împreună cu Maggie cărțile în salon, cînd tresăriră deodată, speriați de o pocnitură în geamul cel mare din mijlocul ferestrei. Amîndoi săriră în sus.

— Cine aruncă cu pietre ? strigă Edwin.

— Cred că-i puștiul acela, vorbi Maggie gata de harță.

— Nu cumva Georgie ?

— Ba da. Aș vrea să te duci și să-i spui să termine. Nici nu-ți închipui cît de sîcîitor e băiețelul ăsta. Și cît de sălbatic !

Atitudinea lui Maggie față de presupusul nepot al lui Janet îl surprinse pe Edwin. Pînă acum nu mai bombănise niciodată astfel pe seama lui. De fapt, nici nu-l prea văzuseră în ultima vreme. De două săptămîni nu mai ieșise pe-afară, și se părea că zăcea bolnav, că „nu era atît de rezistent pe cît ar fi trebuit să fie“. Și iat-o acum pe Maggie învinuindu-l de o seamă de blestemății ! Așa făcea Maggie mereu, îi ascundea un timp lucrurile neplăcute, ca să nu-l necăjească pe frățiorul ei care avea atîtea pe cap, și apoi, într-o clipă de supărare, i le zvîrlea drept în față, de-l amețea.

— Dar ce-a făcut ? vru să afle Edwin amănunte.

— Oh ! Mai știi și eu, răspuse Maggie în doi peri. În aceeași clipă se auzi încă o izbitură în fereastră. Pof-tim ! strigă Maggie triumfătoare, ca și cum ar fi vrut să spună : „Iată ce-a făcut !“ La urma urmei, erau ferestrele lui Maggie.

Edwin lăsă pe canapea un teanc întreg de cărți pe care le sorta, și ieși în grădină. Pe muchea zidului spre grădina familiei Orgreave, văzu înșirate tot felul de bucăți de ceramică sparte — în special căni și ulcioare. Chiar atunci, încă unul din ele se sparse în bucăți ; fără să șovăie, alergă pînă la zid și, făcînd un salt, se propti cu mîinile de marginea lui, sprijinindu-se cu picioarele în niște crăpături. În grădina familiei Orgreave, tînărul George, cu mîna întinsă gata să azvîrle alt ciob, părea mai curînd amuzat de apariția sa.

— Hei ! zise Edwin. Ce faci ?

— Mă antrenez să sparg ulcele, zise copilul. Lui Edwin îi făcu plăcere văzînd că băiatul începuse să vorbească la fel ca localnicii.

— Da, dar știi că te antrenezi să-mi spargi și geamurile ? Dacă țintești în sus, nu se poate să nu nimerești într-una din ferestre.

Chipul lui George se tulbură cînd își dădu seama de un fapt care pînă atunci îi scăpase din vedere : de cealaltă parte a zidului era o întreagă lume de consecințe, și un proiectil ce nu nimerea ținta, fie pe zid fie pe o oală, nu înseamnă că nu exista. Edwin privi chipul copilului cu o nouă încîntare, ca și cum s-ar fi uitat prin microscop la o minune a naturii. I se părea acum că înțelege limpede de ce sînt copiii atît de interesați.

— De-aici nu pot să văd nici o fereastră, zise George, ca pentru a se apăra.

— Dacă te cațeri sus, poți să le vezi foarte bine.

— Da, dar nu pot să mă cațăr. Am încercat, de o mulțime de ori. Chiar dacă mă ridic în vîrfurile picioarelor pe ciotul ăsta, abia ajung să pun oalele pe muchia zidului.

— De ce ai vrut să te urci pe zid ?

— Vroiam să mă uit la leagănul tău.

— Ia ascultă, și Edwin începu să rîdă, dacă ai putut să-ți amintești de leagăn, de ce n-ai putut să-ți amintești și de ferestre ?

George clătină din cap în fața prostiei lui Edwin, și se uită în jos.

— Leagănul nu-i totuna cu ferestrele, zise el. Apoi ridică privirea cu un zîmbet sfios : De multe ori am vrut să vin să te văd.

Edwin se simți grozav de măgulit. Dacă îl cucerise pe copil, la rîndul său George, prin această recunoaștere deschisă, făcuse o cucerire și mai mare.

— Atunci, de ce n-ai venit ?

— Nu puteam singur. Și-apoi, m-a durut spatele. Nu știai ?

George vorbea cu o seriozitate atît de firească, încît Edwin nu putea să-i răspundă decît cu aceeași seriozitate.

— Am auzit ceva, răspunse pe un ton grav și confidențial, cum ar fi vorbit cu un bărbat de seama lui.

Această atitudine se bucură de aprecierea lui George, și de atunci Edwin avea să discute cu el întotdeauna ca de la egal la egal, evitînd tonul glumeț.

Deși era umezeală, Edwin se suci pînă-și făcu loc să se așeze în mijlocul cioburilor, aplecîndu-se spre băiețelul care se uita la el cu fața ridicată în sus.

— De ce n-ai rugat-o pe mătușa Janet să te aducă ?

— Nu cer niciodată lucrurile pe care le doresc cu adevărat, zise băiatul cu o privire plină de tălc.

— Înțeleg, zise Edwin, prefăcându-se că a priceput. Dar nu pricepuse nimic. Știa doar că băiatul era fermecător. Un băiețel de vîrsta lui să spună așa ceva ! Se aplecă mai jos.

— Haide, saltă-te sus, zise el. Apucă-te de mîna mea. Și viră-ți piciorul în crăpătura de colo.

II

În clipa următoare, George stătea pe zid, ușor ca un fulg. Edwin îl ținea de picioare, iar el se sprijinea cu mîna de șapca lui Edwin. Era o încîntare să-l aibă alături pe băiat ; îl simțea atît de suplu, de flexibil, și totuși cît de ferm ! Și se uita cu o privire atît de încrezătoare și plină de admirație. „Sălbatic !“ gîndi Edwin amintindu-și de spusese lui Maggie. „Nu-i sălbatic defel ! Neascultător ? Da, aș zice că dacă vrea, e cam neascultător. Depinde cum te porți cu el.“ Astfel gîndea Edwin, mîndru de cucerirea sa, ținîndu-l strîns pe băiat și bucurîndu-se îndeaproape de farmecul lui. Îi plăcea chiar și fragilitatea copilului. Îți venea greu să crezi că are nouă ani ! Trup, e drept, cam nede dezvoltat. La fel, se pare, și educația. Și totuși, cîtă înțelepciune în cuvintele : „Nu cer niciodată lucrurile pe care le doresc cu adevărat“ !

Deodată, băiatul se răsuci și scoase o exclamație de bucurie care era aproape un țipăt.

— Uite ! strigă el.

Pe deasupra zidului înalt care despărțea grădina lui Edwin de stradă se zărea lunecînd platforma de sus a tramvaiului cu abur.

— Ei, da, admise Edwin. E interesant, nu-i așa ? Dar în sinea lui socoti că se bucura de un fleac, mai curînd ca un copil de șase sau șapte ani, decît ca unul de nouă. Chipul lui George era transfigurat de extaz.

— Știi, e un lucru care se mișcă așa — orizontal ! îi explică George, pronunțînd cuvîntul cu grijă.

Edwin simți că ciudățenia fără pereche a acestui băiat n-avea margini. Acum părea de șase ani, și în clipa următoare îți vorbea despre un lucru — orizontal.

— Cum ? Adică ce vrei să spui ?

— Nu știi ! oftă George. Așa cum... Apoi, iarăși în-suflețit : Să-ți spun — cînd mătușa Janet vine dimineața să mă trezească, vine cu ea și pisica, ținîndu-și coada în sus — știi ! Edwin dădu din cap. Și cînd stau în pat, nu pot să văd pisica, dar văd vîrfurile cozii cum lunecă pe lîngă marginea patului. Dacă mă ridic, pot să văd pisica, dar strică totul, așa că nu mă ridic la început.

Copilul dorea nespun că Edwin să înțeleagă cît de mult îi plăcea cum se mișca orizontal, fără o cauză aparentă, vîrfurile cozii pisicii pe lîngă marginea patului, sau platforma unui tramvai pe lîngă zid. Și Edwin dorea să înțeleagă, și aproape credea că înțelesese ; dar nu era sigur. Ce copil fără seamăn — de-a dreptul uimitor ! Se simțea într-un fel mai prejos decît copilul, pentru că văzuse frumusețea acolo unde lui nici nu-i trecuse prin gînd s-o vadă.

— Vrei să te dau în leagăn, îl întrebă, înainte de a pleca la treburi ?

III

Cînd îi dădu prin minte că făcuse destul efort fizic pentru vîrsta sa, că își lăsase cărțile în neorînduială și că îl așteptau atîtea treburi, Edwin îl anunță cu părere de rău că trebuie să plece, iar copilul recunoscî că probabil și pe el îl aștepta mătușa Janet ca să-și facă lecțiile.

— Te întorci pe unde ai venit ? Ar fi mai bine. Totdeauna e lucrul cel mai bun, zise Edwin.

— Crezi ?

— Da.

Ridică în brațe trupșorul neastîmpărat și-l așeză pe zid, dărîmînd cu acest prilej o ulcică ce se făcu fărîme pe pămînt.

— Mătuşa Janet mi-a spus că pot să fac cu ele ce vreau. Aşa că le sparg, declară George. Atunci cînd nu se sparg singure !

— Pun rămăşag că nu ți-a spus ea să le pui aici pe zid, zise Edwin.

— Nu, nu mi-a spus. Dar era locul cel mai bun ca să ținesc. Și mi-a spus că pot să sparg cîte oale vreau, fiindcă aici se fac oalele. E adevărat ?

— Da.

— De ce ?

— Fiindcă aici se găsește argilă, răspunse Edwin fără întîrziere.

— Unde ?

— Oh ! Prin împrejurimi.

— Albă, ca asta ? se grăbi George să întrebe, apucînd un ceainic cu gîtul spart. Și, uitîndu-se spre Edwin : Mă duci și pe mine să văd ? Aș vrea să văd și eu cum e pămîntul alb.

— Păi, zise Edwin, acum mai prevăzător, argila care se găsește pe-aici nu-i chiar albă de tot.

— Atunci, cum se face albă ?

— De fapt, argila albă vine de departe — din Cornwall, de pildă.

— Atunci, de ce se fac vasele aici ? stăruie George, cu încăpățînarea sîcîitoare a copiilor. Întorsese ceainicul cu gura în jos. Uite, a fost fabricat aici. Scrie „Bursley“ pe el. Mi-a arătat mătuşa Janet.

Edwin era încolțit. Se văzu pedepsit pentru greșeala obișnuită a adulților, care din lenevie intelectuală încearcă să scape de întrebările copiilor prin tot felul de explicații aiurite, voit simplificate, ale fenomenelor pe care nu se pricep să le lămurească. Își aminti că și el, cu aproape douăzeci de ani în urmă, fusese frămîntat de aceeași întrebare și multă vreme nu găsise răspuns.

— Am să-ți spun cum stau lucrurile, zise el, hotărît să fie cinstit. Uite... Dar trebui să se oprească. Ciudat, cît de greu îi venea să explice limpede lucrurile ! Iată cum. În vremurile de demult, oalele se făceau oricum, foarte

grosolane, din orice fel de argilă. Și le-au făcut mai întâi aici, pentru că au găsit argilă galbenă obișnuită și cărbuni ca să ardă oalele în cuptor. Și una și alta se găseau aici, în pământ. Înțelegi, aveau cît de mult le trebuia.

— Atunci, oalele erau galbene pe vremea aia ?

— Mai mult sau mai puțin. Apoi, oamenii au început să fie nemulțumiți de oalele lor, și cînd s-a găsit în altă parte argilă albă, au adus-o aici, pentru că se obișnuiseră să facă, și aveau aici toate fabricile și uneltele care le trebuiau, precum și cărbune. Foarte important, cărbunele ! E mult mai ușor să aduci argilă la muncitori și la fabrici, decît să-i transportești pe toți acești oameni cu toți ai lor la argilă, și să construiești alte fabrici acolo... De asta se fac aici. Acum ai înțeles ?

George nu luă în seamă întrebarea.

— Cred că argila galbenă de aici s-a terminat de mult, nu-i așa ?

— Nici gînd ! se arată categoric Edwin. Și n-o să se termine niciodată ! Bănuiesc că nu știi ce este o formă de copt porțelan ?

— Nu.

— Ei bine, n-am timp acum să-ți explic totul. Dar am să-ți spun într-o zi. Formele se fac din argila galbenă.

— O să-mi arăți argila galbenă ?

— Da, și niște forme de copt.

— Cînd ?

— Nu știu. Cînd am să pot.

— Vrei mîine ?

Mîine se întimpla să fie joi. Nu era după-amiaza liberă a lui Edwin, dar era o după-amiază nu prea încărcată. Cedă în fața egoismului nemilos al copilului.

— Bine ! zise el.

— N-o să uiți ?

— Poți să te bizui pe mine. Întreab-o pe mătușă-ta dacă îți dă voie să mergi, și dacă spune că te lasă, vino aici, în locul ăsta, cam pe la trei, ca să te trec peste zid.

— Mătușa Janet trebuie să mă lase, zise George cu înfocare, în timp ce Edwin îl ajuta să coboare în grădina

familiei Orgreave. După care, Edwin plecă la treabă cu o neobișnuită senzație de forță și mândrie pentru priceperea sa de a împlinzi copiii neastîmpărați, și cu un interes nou, nespus de puternic, față de viitorul imediat.

Capitolul VIII • PRIETENIA

I

A doua zi după-amiază, nedomolita energie a lui George îl purtă, alături de un bărbat înalt și bărbos pe nume Edwin, spre un anumit loc din partea de jos a orașului, pe drumul ce ducea la Turnhill, unde erau mai multe cariere de marnă și argilă. Priviră tăcuți o uriașă carieră în pământ, colorată într-un ocru lucios, pe buza căreia creșteau smocuri de iarbă, printre cioburi și sticle sparte. În fundul carierei se vedeau așezate traverse, de-a lungul cărora se mișcau oameni, legați cu sfoară în jurul picioarelor, sub genunchi, trăgînd roabe uriașe, pline sau goale ; sub greutatea lor, scîndurile se îndoiu, peste băltoacele de apă galbenă, ori peste grămăjoarele și șanțurile din fundul carierei. Păreau să se miște fără nici un rost. Întreaga surpătură își etala dezolanta întindere clisoasă, care la început îl amuză pe George, dar oarecum îl lăsă nepăsător ; și Edwin își zise că, pentru nu se știe ce rațiuni, cariera nu era la înălțimea așteptărilor lui. O linie ferată care transporta minereu și care trecea prin apropiere, șerpuiind ca un pionier printr-un teren sălbatic, avu mult mai mare succes decît cariera, monopolizîndu-i interesul.

— Putem să mergem acum ca să vedem cuptoarele ?
îl rugă băiatul.

Edwin ar fi putut să-l ducă la fabrica lui Albert Benbow (de fapt, numai o parte din ea îi aparținea), numai că n-avea chef să se arate cu protejatul său, George Cannon, în fața cumnatului său ; așa că alese fabrica unui client din Shawport, căruia îi tipărea un catalog destul de pretențios. O să se ducă la fabrica acestuia și, după ce

va discuta cîteva amănunte ale catalogului, va pomeni ca din întîmplare de dorința micului său prieten de a vedea formele de copt porțelan.

— Cred că Dumnezeu a pus argila asta acolo, ca oamenii să încerce mai întîi cu ea, și apoi să lucreze cu argila albă, dădu glas George nedumeririlor sale, în timp ce coborau amîndoi pe Oldcastle Street.

Ei da, în asemenea momente vorbea ca un copil mic, ca un puști de cîteva anișori. Edwin își aminti că Hilda se chinuia cu probleme de credință nu la trei ani, ci la douăzeci și trei. La urma urmei, părea că scena de pe terasa grădinii nu se întîmplase de prea multă vreme. Și totuși, o nouă generație, inexistentă în seara aceea tulburătoare, de neuitat, se născuse între timp, trecuse de prima copilărie și pășea acum alături de el, discutînd și căutînd să înțeleagă. Straniu lucru, dar era sigur că George îl privea ca pe un bătrîn. Iar el se simțea ca un băiat !

Cum s-ar fi convenit să-i vorbească copilului despre Dumnezeu ? Gata să-i dea un răspuns convențional, se opri la timp. „La naiba ! Ce rost are ?” gîndi el.

— Dacă aș fi în locul tău, l-aș lăsa pe Dumnezeu în pace, zise el cu glas tare, pe un ton indiferent și poate puțin ironic.

— Oh, eu îl las ! răspunse George categoric. Dar din cînd în cînd îți trece prin minte, nu-i așa ? Mă gîndeam doar... Băiatul se întrerupse, atras de spectacolul uimitor al unui om ținîndu-se într-un echilibru precar pe o haraba trasă în plin galop de un ponei cu coada lungă, în josul pantei abrupte de pe Oldcastle Street. Era ca la circ.

II

Vizita la fabrică a fost un succes desăvîrșit. Avură norocul să fie tocmai atunci deșertat un cuptor, și copilul văzu cea mai frumoasă și mai barbară imagine pe care fabricarea ceramicei, pitorească de la început pînă la sfîrșit, o poate oferi unui observator cu închipuirea

bogată. În măruntaiele întunecate și sinistre ale cuptorului, iluminat de raze palide pătrunzînd de sus printr-o gaură pe unde se vedea cerul mînjit de fum, se mișcau siluete aproape despuiate, ca niște fantome, obosite și osîndite, printre formele de copt oale. Mereu și mereu ieșeau de acolo, cu pieptul păros lucind de sudoare, ducînd produsele gata arse, încă prea fierbinți pentru a putea fi atinse de alte degete decît ale unor oameni deprinși : o nesfîrșită procesiune de farfurii, farfurioare, cești, căni, ulcioare și castroane, mii și mii ! George privea nemișcat, amuțit într-o încîntare respectuoasă. Apoi una din namilele acelea voinice îl ridică și îl ținu o clipă la gura cuptorului torid, așa că putu să vadă pereții înalți, ca zidurile unui mormînt uriaș, și formele galbene în care se ardea ceramica. Acum știa ce este o formă de copt ceramica.

— Îmi pare bine că m-ai adus, îi mărturisi, vădit impresionat de autoritatea lui Edwin, care avea puțința să vină oricînd să vadă asemenea minunății. Dar în timpul drumului spre casă nu mai scoase o vorbă.

Sîmbătă, trimis anume de mătușa Janet, veni și-i aduse prietenului său niște desene în acuarelă pe care le făcuse : o mulțime de draci ducînd căni și farfurii printre flăcări viu colorate în roz-portocaliu — desene oribile, rudimentare, interesante doar fiindcă le făcuse un copil. Dar Edwin era într-un fel impresionat de ele, ca și de faptul că George picta în acuarelă, cum făcuse și el cîndva. Așa că le aprecie ca un expert. Luni alese din prăvălie cea mai mare cutie de acuarele pe care o găsi și i-o dăruî lui George care, uluit, amuțit, o luă și o duse în odaia lui, fără să spună o vorbă. Prietenia lor era astfel pecetluită și consacrată public ; deveni un fapt recunoscut de cele două familii.

III

Cu vreo săptămînă mai tîrziu, după ce fusese plecat două zile la Manchester, Edwin ieși în grădină ca de obicei la sfîrșitul micului dejun, și îl descoperi pe

George stînd în picioare pe zid. Băiatul învățase să se ca-
țere singur pe zid, din partea cealaltă.

— Hei ! răcni George cu glas mînios și înciudat, de
îndată ce-l văzu pe Edwin la poarta grădinii. Plec peste
cîteva clipe, știi...

— Pleci ? Unde ?

— Acasă. N-ai aflat ? Am fost ieri cu mătușa Janet
pînă la tine, după ce am așteptat pe zid nu știu cîtă
vreme, dar erai plecat. Am venit să-ți spunem, dar nu
erai acasă. Așa că am rugat-o pe domnișoara Clayhanger
să-ți spună. Nu ți-a spus nimic ?

— Nu, zise Edwin. Probabil că a uitat. Se gîndi că
pînă și buna Maggie, atît de cumsecade, avea hachițele
ei — pur și simplu nu putea să-l sufere pe copilul ăsta.
Pentru cine știe ce motiv, nu-i plăcea. Era cu neputință
să fi uitat de ce venise Janet cu copilul. Pur și simplu, nu
se sinchisise să-i spună : o umbră din acea răutate care,
deși rară ca radiumul, exista totuși și în firile cele mai
bune. Edwin și George schimbă în tăcere o privire
nedumerită.

— Ei, asta-i bună ! zise băiatul.

Da, chiar așa !

— Cînd pleci acasă ?

— Chiar *acum* ! Domnul Orgreave pleacă azi la Lon-
dra și mama i-a scris ieri mătușii Janet, rugînd-o să mă
trimită cu el, dacă mă ia, și ea o să mă aștepte la Londra.
Vrea să mă întorc acasă. Așa că mătușa Janet mă duce
pînă la Knype unde o să mă întîlnesc cu domnul Or-
greave — care s-a dus mai întîi pe la birou. Grădinarul
mi-a dus bagajul cu roaba pînă, la gara din Bleakridge.
Mătușa Janet mai are să-și pună pălăria. Nu vezi că
mi-am îmbrăcat hainele bune ?

— Ba da, zise Edwin, am observat.

— Și pălăria nouă ?

— Da.

— I-am făgăduit mătușii că o să alerg să-mi pun pal-
tonul imediat ce mă cheamă. Ascultă — nici nu-ți vine
să crezi ce plin era geamantanul, cu cutia de vopsele și

celelalte ! Mătuşa Janet a trebuit să se așeze pe el ca să-l poată închide ! Ascultă — vii curînd la Brighton ?

Edwin clătină din cap.

— Nu mă duc niciodată pe la Brighton.

— Dar cînd te-am întrebat dacă ai fost, mi-ai spus că da.

— Așa e, dar atunci a fost o întîmplare.

— A fost de mult ?

— Păi, zise Edwin, ar trebui să știi. Cînd ți-am adus pachetul.

— Ah ! Da, sigur !

În vremea asta, Edwin își spunea în sinea lui : „A trimis după el anume. A auzit că ne-am împrietenit, și a trimis după el ! Vrea să pună capăt prieteniei dintre noi ! Asta-i !“ Era o bănuială care nu se bizuia pe nimic rațional, ci doar instinctul îi spunea că așa era. Și totuși, de ce se amesteca în prietenia dintre ei ? Ce avea împotriva lor ? Era evident că între mamă și fiu nu exista unul din acele devotamente pătimăse, născute uneori din nenorociri și suferință. Fusesse în stare să-l lase să plece. Cît despre George, foarte rar pomenea de mama sa. De fapt, rareori pomenea de cineva care nu era de față, sau de care nu avea nevoie pentru a-și îndeplini cine știe ce gînd. Trăia absorbit de viață, hipnotizat de clipa de față. Gîndurile i se succedau cu repeziciune ca o dinastie de regi, ca un șir de dinastii, punctate de frecvente certuri dinastice, de detronări și morți bruște ; dar George nutrea aceeași loialitate față de toate ; o loialitate absolută.

— Ei, și-apoi, am să mă întorc, zise el. Mama va trebui să mă lase.

Și sări de pe zid în grădina lui Edwin, nepăsător, cu mîinile în buzunare, cu o degajare a gesturilor care mărturisea o practică îndelungată. De fapt, făcuse de multe ori acest lucru. Dar tocmai acum — poate stîngenit de hainele cu care nu era obișnuit — după ce căzu în picioare nu izbuti să-și păstreze echilibrul și, clătîindu-se, căzu peste zid.

— Hai, neîndemînaticule ! îl apostrofă Edwin.

Băiatul se făcu alb la față, își mușcă buza, și atunci Edwin văzu că are lacrimi în ochi. Era ceva caracteristic pentru acest copil că nu se rușina deloc să plîngă. Nu putea, sau nu vroia să sufere cu stoicism. Acum își duse mîinile la spate, crispat.

— Te-ai lovit ? întrebă Edwin.

George încuviință din cap. Era alb ca varul și speriat. La început nu putu să se stăpînească îndeajuns ca să poată articula vreun sunet. Apoi bîigui :

— Spatele !

Și se lăsă încet jos.

Edwin se repezi la el și-l ridică. Dar copilul țipă pînă îl lăsă iar jos. La fereastra deschisă a salonului, Maggie puneă perdelele. Edwin îl lăsă o clipă pe George și se repezi pînă la fereastră.

— Te rog, Maggie, adu un scaun sau așa ceva, vrei ? Neastîmpăratul ăsta a căzut și s-a lovit.

— Nu mă miră, zise liniștit Maggie. Ce mă miră însă e că i-ai dat voie să se cațere pe zid și să calce în picioare straturile de flori !

Totuși, plecă de la geam ca să-i îndeplinească rugăminta.

Edwin se întoarse lîngă George. Atunci se auzi glasul lui Janet, strigîndu-l din partea cealaltă a zidului :

— George ! George ! E timpul de plecare !

Edwin își înălță capul pe deasupra zidului.

— A căzut și-l doare spatele, îi spuse, fără nici o altă introducere.

— Spatele ! repetă ea pe un ton înspăimîntat.

Toți se temeau de această spinare misterioasă. Iar George se temea cel mai mult.

— Stai că sar peste zid, zise Janet.

Edwin se îndepărtă. Maggie tocmai ieșea din casă cu un fotoliu de trestie și o pernă mare. Dar George se ridicase și stătea acum în picioare, deși mai plîngea încă. Bereta lui frumoasă de marinar zăcea pe pămînt.

— Haide, îi zise Maggie, nu mai plînge ca un copil mic !

Puștiul îi aruncă o privire dușmănoasă. Dacă privirea înlăcrimată și mînioasă a lui George ar fi putut ucide, acum ar fi fost moartă. Femeie voinică, Maggie îl apucă cu grijă și-l așază pe scaun, sprijinindu-i faimoasa spinare de pernă.

— Nu cred că s-a lovit prea tare, zise ea neînduplecată. Dacă s-ar fi lovit rău, n-ar fi putut face atîta gălăgie. Și-apoi, uite că-i revine culoarea în obraji !

În orice altă împrejurare Edwin ar fi fost de acord cu ea, căci amîndoi aveau tendința să minimalizeze răul și să-și exagereze în prima clipă atitudinea filozofică față de orice întîmplare mai serioasă. De data asta însă socotea sincer că nu vorbea așa decît fiindcă era pornită din prejudecată, și o dezaprobă cu înverșunare. Partea proastă era că totul se întîmplase din vina lui. Trebuia să-i dea dreptate lui Maggie. N-ar fi trebuit să-l încurajeze pe băiat să se cațere. El era de vină, fiindcă-i vîrîse în cap să treacă peste zid cînd vroia să vină la el.

— Doare ? întrebă el, aplecîndu-se cu mîinile pe genunchi.

— Da, mărturisi George, oprindu-se din plîns.

— Tare ? întrebă Maggie, scuturînd de praf bereta de marinar și punîndu-i-o pe cap.

— Nu, nu prea tare, se văzu nevoit puștiul să recunoască.

În orice caz, Maggie nu putea pretinde că nu spunea adevărul. Janet, după ce făcuse rost de o scară, apăruse acum pe creasta zidului, așa gătită cum urma să iasă în oraș.

— Cine mă ajută să mă dau jos ? întrebă nerăbdătoare. Nu mai era atît de tînără și agilă ca altădată. Edwin întinse mîna și o ajută să coboare. Toți trei se strînseră în jurul scaunului victimei, care, ca un zeu, se lăsa contemplat. Janet ascultă de la Edwin cum se întîmplase accidentul, și apoi de la Maggie, așa cum îl văzuse de la fereastră.

— Nu știi ce să fac ! se frămînta ea.

— Ce încurcătură, zise Maggie. Tocmai cînd te pregăteai să te duci la gară !

— Cred... cred că mă simt bine, anunță George.

Janet îl pipăi ușor pe spate, ca și cum ar fi putut să-și dea seama, prin grosimea hainelor, în ce stare era șira spinării.

— Adevărat ? întrebă ea cu îndoială.

— N-are nimic, vorbi Maggie cu hotărîre.

— O să se simtă bine în tren, zise Janet. Mi-e teamă însă de mersul pînă la gară... Nu poți să știi niciodată.

— Pot să-l duc eu, se grăbi să se ofere Edwin.

— Ce idee, îl repezi Maggie. Și chiar dacă ai putea, l-ai zdruncina mai rău decît dacă ar merge singur.

— Nu mai am timp să chem o trăsură, zise Janet uitîndu-se la ceas. Și dacă nu ne găsește la Knype, tata o să se-ntrebe ce oare s-a întîmplat, și nu știu ce-o să spună și maică-sa !

— Unde-i căruțul acela vechi ? o întrebă Edwin pe neașteptate pe Maggie.

— Care ? Al Clarei ? În magazie.

— Pot să-l duc la gară cît ai zice pește cu căruciorul.

— Oh, da ! Vreau ! scînci George. Trebuie să mă duci. Și apoi o să mă urci în vagon.

Ideea a fost acceptată.

— Cred că e lucrul cel mai bun pe care putem să-l facem, vorbi Janet cu temeri și îndoieli, pornind în grabă spre casă, ca să aducă paltonul băiatului, urmînd să-l în-tîlnească pe Edwin cu căruciorul la poartă.

— Sînt sigură, zise Maggie liniștită, că băiatul n-are nimic serios.

— În orice caz, e foarte drăguț din partea lui Edwin, declară Janet.

Edwin se și repezise după cărucior, o vechitură pe care o foloseau uneori ca să-i plimbe prin grădină pe copilașii familiei Benbow.

După cîteva clipe, pe Trafalgar Road se văzu un spectacol unic : bărbosul tipograf și cetățean de frunte al orașului, Edwin Clayhanger, împingînd de zor pe trotuarul plin de noroi un cărucior cu un băiat destul de mare în el. Zeci de persoane, care pînă atunci nici nu-l remar-

caseră pe puști dintre ceilalți, se grăbiră să se intereseze cine e, dînd friu liber clevetirilor. Maggie era nemulțumită.

Așa cum primise porunca, Edwin îl urcă pe George în tren ; senzația trupului firav dar atît de vioi, precum și stringerea brațelor puternice ale lui Edwin, păru să-i lege mai mult ca oricînd. Și, în afară de urmele murdare de lacrimi pe obraji, George avea înfățișarea lui obișnuită.

Edwin se aștepta să primească o scrisoare de la el, dar nu sosi nimic — și nepăsarea copilului îl duru. .

Capitolul IX • SOSIREA

I

Într-o sîmbătă din primele zile ale anului următor, 1892, Edwin se duse să ia ceaiul după-amiază la familia Orgreave, în urma unei invitații speciale. Osmond Orgreave era tocmai în convalescență după gripă, și Janet avea impresia că ar trebui să fie puțin înveselit. Sarcina de a-l înviora fusese lăsată pe seama lui Edwin. Acum oaspetele, împreună cu Janet, cu tatăl și cu mama ei, erau așezați în jurul focului din salon.

Doar salonul, singur, întinerise odată cu scurgerea anilor. Se cheltuiseră bani cu generozitate pentru înfrumusețarea lui. În ultimii zece ani, familia lui Osmond se cam risipise și îl costa mai puțin ca înainte ; dar obiceiul lui de a fi sînguincios nu se schimbase, și nici priceperea de a cîștiga bani. Așa că salonul, care aștepta de aproape douăzeci de ani să i se dea atenție, fusese în sfîrșit renovat ; de fapt, Osmond punea și bani deoparte pur și simplu pentru că, nu prea preocupat de obiecte, n-avea instinctul de a cheltui. Poate că și salonul ar fi rămas neatins — atît Janet cît și sora ei mai mare, Marian, îl preferau așa cum era, din motive sentimentale — dacă doamna Orgreave n-ar fi fost „de-a dreptul jenată“ de el

cînd veneau s-o viziteze copiii ei căsătoriți, inclusiv Marian. Erau cu toții căsătoriți acum, în afară de Janet, Charlie și Johnnie ; în orice caz, Alicia avea un salon mai frumos decît al mamei. În ceea ce-l privea pe Charlie, pentru ei putea să fie și căsătorit, căci se asociase cu un medic din Ealing și practica medicina acolo, venind doar foarte rar pe acasă. Johnnie, și el, era ca și căsătorit, fiindcă după însurătoarea lui Jimmie, folosea casa strict ca un hotel, pentru a dormi și a mânca, și uneori nici măcar pentru a dormi. Nu putea fi ținut în casă. Avea tot felul de treburi misterioase, și toate în afara casei. Singură Janet rămînea credincioasă salonului renovat, cu covoarele, tapetele și tapițeriile lui noi.

— Am mai mulți nepoți decît copii acum, zise doamna Orgreave către Edwin, și nici nu mă gîndeam că o să am !

— Serios ? se minună Edwin. Ia să vedem...

— Am nouă.

— Zece, mamă, o corectă Janet. A început să-și uite propriii ei nepoți !

— Vai de mine ! exclamă doamna Orgreave, scoțîndu-și ochelarii și ștergîndu-i. L-am uitat pe cel mic al lui Tom.

— Ai face bine să nu-i spui lui Emily, zise Janet. (Emily era soția lui Tom.) Hai, dă-mi mie ochelarii, dragă mamă. N-o să-i poți șterge bine cu batista de pînză. Unde-i pielea de căprioară ?

Absentă, într-o tăcere oarecum țeapănă, doamna Orgreave îi întinse ochelarii ! Era acum o femeie destul de bătrînă, mică, informă și încîntător de indolentă, căreia simțul umorului nu i se dezvoltase odată cu vîrsta. Nu putea înțelege niciodată o glumă în legătură cu ea și cu nepoții ei ; de fapt, cei care aveau haz în familie aproape că încetaseră să folosească acest subiect de glumă. Fi-rește, era topită după nepoții ei — îi iubea la nebunie, cum se spunea pe-acolo. Părinții nepoților n-aveau nimic împotriva — prefăcîndu-se doar că au ceva împotriva. Doar Janet mai încerca să împiedice ca o slăbiciune scu-zabilă să degenereze într-o manie supărătoare, dăună-

toare. Era gata să admită că sănătatea nepoțelor era o problemă care putea fi lăsată cu totul pe seama taților și mamelor, rămânând pasivă atunci când răsfățul bunicii părea potrivit sănătății lor ; dar doamna Orgreave era în stare să-și primejduiască sănătatea pentru a-și putea exercita cu tot devotamentul rolul de bunică — de pildă, stînd și cosînd pînă noaptea tîrziu. Atunci ajungeau să se înfrunte și, firește, fiind mai slabă, doamna Orgreave ieșea învinsă ; deși nimeni nu-i putea clinti convingerea că ea, și numai ea, prin grija, sfaturile, priceperea și energia ei, îi menținea în viață pe nepoței. În toate celelalte privințe, Janet și mama ei se înțelegeau de minune, iar doamna Orgreave socotea, fără îndoială, că nici o mamă nu avusese vreodată o fiică în care să se îmbine atîtea calități și atîta farmec.

II

Domnul Orgreave, uitînd de cei din jur, descifra „British Medical Journal“ la lumina slabă a amurgului. Doctorul îi împrumutase această revistă de specialitate, pentru că avea un articol despre gripă, și domnul Orgreave se interesa foarte mult de gripă.

— Îți amintești de gripa din '89, Edwin ? întrebă el brusc, uitîndu-se pe deasupra revistei.

— Dacă îmi amintesc ? șovăi Edwin. Da, parcă mi-a-duc aminte de un fel de epidemie.

— Și încă una serioasă ! murmură Janet.

— Ei da, urmă domnul Orgreave. Și eu credeam la fel. Îmi închipuiam că a fost epidemie. Dar se pare că nu. A fost o pandemie. Ce-o fi aceea pandemie ?

— Habar n-am, zise Edwin.

— Poți să te uiți în dicționar — al lui Ogilvie, uite acolo, și, în timp ce Edwin scotocea prin bibliotecă, domnul Orgreave continuă să citească : „Pandemia din 1889 a fost urmată de epidemii și de predominarea unor endemii în diferite regiuni !“ Așa că vedeți cîte demii

există ! Cred că ce avem acum în oraş se numeşte epidemie.

Glasul i se schimbase la ultimele vorbe. Avusese de gînd să glumească puţin pe seama cuvintelor greceşti ; dar era o glumă pregătită cu meticulozitatea exasperantă a omului care începe să îmbătrînească, şi o spusese oarecum apatic, ca şi cum şi-ar fi dat seama singur de asta. Gripa îl slăbise şi îl deprimase ; părea obosit, ba chiar vlăguit. Numai că nu doar gripa era de vină. Incredibilul se produsese : Osmond Orgreave îmbătrînea. Chelia tot mai pronunţată nu era cel mai rău semn al acestui declin, nici vinele îngroşate de la mîini, nici gesturile încete, şi nici chiar lipsa de vioiciune a spiritului. Cel mai rău semn era că îşi pierdea din formidabila-i poftă de viaţă ; puterea de a o savura cu intensitate i se tocise. La ultima gripă, nu luptase împotriva bolii. Cuminte, ascultase de doctor şi depusese imediat armele, nemăni-festîndu-şi dorinţa imprudentă de a le relua. Da, un Osmond cu totul schimbat ! Continua să fie unul din cei mai destoinici arhitecţi din Bursley ; dar muncea acum din rutină, nu din pasiune.

Cînd Edwin găsi cuvîntul „pandemie“ în dicţionarul lui Ogilvie, domnul Orgreave ţinu să vadă el însuşi dicţionarul, şi apoi ceru şi dicţionarul grecesc, care nu putu fi însă găsit ; pe urmă începu să citeze mai departe din „British Medical Journal“.

— „S-ar putea spune că există trei tipuri bine definite ale bolii, atacînd respectiv aparatul respirator, digestiv, sau sistemul nervos.“ Ei bine, pot spune că le-am avut pe toate trei. „De obicei criza...”

Şi o ţinu tot aşa. Janet făcu o strîmbătură spre Edwin, care îi răspunse şi el printr-o strîmbătură. Amîndoi erau animaţi de o bunăvoinţă plină de blîndeţe şi răbdare faţă de domnul Orgreave. Bunul bătrîn avea tendinţa să devină sîcîitor ; îi acceptau sîcîiala, dar nu-şi ascundeau unul altuia că o observaseră.

— Aud că vicarul de la biserica St. Peter e foarte grav bolnav, zise doamna Orgreave, întrerupîndu-l cu glas molcom pe soţul ei.

— Ce ? Heve ? De gripă ?

— Da. N-am vrut să-ți spun pînă acum, ca să nu te deprime și mai mult.

Domnul Orgreave, fără o vorbă, rămase privind țintă la focul uriaș din cămin.

— Ce se aude cu ceaiul, Janet ? întrebă el.

Janet sună.

— Oh ! Ar fi trebuit s-o fac eu ! se repezi Edwin, dar ea apucase să sune.

III

În timp ce Janet turna ceaiul, Edwin așează la loc în bibliotecă dicționarul lui Ogilvie, de care se cam săturase.

— Nu mai aveți atît de multe cărți ca altădată ! observă el cu o amabilitate distrată, închizînd ușa cu geam care protejase cîndva comorile lui Tom Orgreave.

Pentru un om care fusese chemat special ca să însuflețească atmosfera, nu era o remarcă prea fericită. În primul rînd, amintea de zilele cînd casa aceasta, acum un refugiu tăcut unde vechi obiceiuri înrădăcinate se adăposteau în fața unei lumi în schimbare, fusese o arenă de înfruntări voioase, palpitate între personalități puternice. Și, în al doilea rînd, amintea de un ușor diferend dintre Tom și tatăl său. Osmond Orgreave era un tată cît se poate de înțeleghător, dar nici un tată nu este cu desăvîrșire înțeleghător, și Osmond fusese teribil de supărat că Tom, cînd se căsătorise, luase cu el toate cărțile valoroase din bibliotecă. După părerea lui Osmond, ar fi putut din decență să fi lăsat cel puțin cîteva volume. Nu că i-ar fi plăcut cu adevărat să colecționeze cărți ; dar nu-i plăcea să-și vadă casa golită și bibliotecile pustii. Tom nu se arătase însă înțeleghător. Luase cu el nu numai toate cărțile care îi aparțineau, ci și două biblioteci cumpărate de taică-său. Nimeni nu-i ținuse partea, așa că domnul Orgreave trebuise să cedeze, prefăcîndu-se că nu

e supărat. Totuși, cărțile rămăseseră un subiect pe care atît tatăl cît și fiul îl evitau.

— Ah ! murmură domnul Orgreave caustic, ca răspuns la stîngăcia lui Edwin.

— Ar fi bine să mai aprindem o lampă, se grăbi Janet să schimbe discuția.

Slujnica aprinsese cîteva lămpi cu gaz și trăsese obloanele și perdelele. Edwin înțelese că făcuse o gafă prostescă și că Janet trebuise să creeze o diversiune. Aprinse și lampa aflată deasupra capului ei. Janet ședea acolo între părinți, legată de ei, aplanînd neînțelegerile, netezind asperitățile, trăind pentru ei. Era ființa cea mai blindă, cea mai demnă, cea mai capabilă ; dar era acum o fată bătrînă. Se vedea chiar și din felul cum turna ceaiul și cum lăsa să cadă bucățile de zahăr în cești. Tinerețea i se dusesese, pielea îi era veștedă. Și deși cei din casă păreau să nu se poată lipsi de ea, viața ei, în ceea ce avea mai important, părea să fie de o tragică zădărnicie. Ori de cîte ori se gîndea mai mult la ea, Edwin se întrista. Degeaba căuta să fie vesel și ușuratic cînd venea la ei.

IV

Cu egoismul pătimaș, firesc oricărui om, își îndreptă de îndată valul de milă asupra sieși. Oare nu era și el demn de compătimire ? Care era scopul său în viață, ce rost avea să trăiască ? Muncea, agonisea, își cultiva spiritul, vota cum se cuvine, se pricepea să filozofeze, și în general era plin de bunăvoință ; dar pentru ce ? Oare ce era viața lui decît o înșiruire de zile una mai searbădă decît alta, și cariera sa, un respectabil fiasco ? Își pierduse pofta de viață. Îi studiase cu sîrguință pe Marc Aureliu și pe Epictet ; se arăta entuziasmat, în fața altora, de meritele acestor doi pricepuți filozofi ; dar ce făcuseră pentru el ? Neîndoielnic, nu-l ajutaseră să-și păstreze singura comoară de pe această lume — pofta de viață. Nu trecuse decît o săptămînă din noul an, și era încă des-

tul de tînăr ca să înceapă unul cu hotărîri ori cu speranțe și aspirații noi — dar înflăcărarea Anului Nou îl și părăsise, de parcă anul ar fi fost pe sfîrșite în inima lui.

Și totuși, ce-ar fi putut să facă și nu făcuse ? Ce-și reproșa ? Ar fi trebuit să alerge în continuare după o femeie măritată ? Să înfrunte din răspunderi convențiile în mijlocul cărora trăia, și să accepte o legătură ascunsă, ori să calce în picioare susceptibilitățile care îl înconjurau ? Nu exista decît un singur răspuns : nu putea proceda altfel decît cum procedase. Nu era un răzvrătit și nici sclavul dorințelor sale. Îi putea înțelege pe răzvrățiți și pe sclavi, dar nu putea să li se alăture ; se credea superior din punct de vedere spiritual.

Și-apoi, dezastrul din viața Hildei ! Simțea, mai mult ca oricînd, că nu putea privi cu înțelegere nenorocirile care o copleșiseră. În străfundul inimii, îi lipsea înțelegerea plină de simpatie. Nu-și dăduse încă seama, așa cum își dădea acum, în fața focului din salonul familiei Orgreave, ce însemna să fii nevasta unui pușcăriaș. Janet, care ședea acolo nevinovată ca o căprioară, știa că Hilda era măritată cu un pușcăriaș. Dar părinții ei știau ? Iar ea, oare bănuia că și el știe ? Sorbindu-și ceaiul, era frămîntat de toate aceste întrebări.

V

În clipa aceea slujnica — nu bătrîna Martha care se bucurase de privilegiul de a zîmbi oricînd avea chef în timp ce trudea pentru stăpîni — intră cu o telegramă galben-aurie pe tava de argint ; șovăi o clipă, neștiind cui să i-o dea.

— Dă-mi-o mie, Selina, îi porunci Janet.

Selina se supuse nepăsătoare, imitînd cît putea mai bine comportarea unui automat ; apoi plecă.

— E pentru mine, păru dintr-o dată interesat domnul Orgreave. Cui îi este adresată ?

— Orgreave, Bleakridge, Bursley.

— Atunci e pentru mine.

— Ba nu ! protestă Janet vicleană. Dacă cineva ți-a trimis aici o telegramă de afaceri, trebuie să suporti consecințele. Eu deschid totdeauna toate telegramele care vin acasă, nu-i așa, mamă ?

Doamna Orgreave nu răspunse nimic ; aștepta cu o nerăbdare candidă și neliniștită, preocupată de cei cinci copii absenți și de cei zece nepoți, ca telegrama să fie deschisă.

Janet o deschise. Buzele i se mișcară ca pentru a vorbi, dar era pare-se prea uimită ca să scoată o vorbă. Apoi îi zise lui Edwin, dîndu-i telegrama :

— Ia citește aici ! Și adăugă către tatăl ei : Era pentru mine, să știi.

Edwin citi cu glas tare :

— „Trimit astăzi George. Rog așteaptă trenul de 6.30 la Knype. Cu drag. Hilda.“

— Ei, asta-i bună ! exclamă doamna Orgreave. N-o să-mi spui că l-a lăsat pe băiat să călătorească singur ! Auzi dumneata !

— De unde a fost trimisă telegrama ? întrebă domnul Orgreave.

Edwin o examinează.

— Din gara Victoria.

— Atunci l-a adus pînă la Londra și îl suie în tren la Euston. Asta trebuie să fie.

— Numai că nu sosește nici un tren de la Londra la Knype la șase și jumătate, declară Edwin. E unul la 7,12 sau la 7,14, nu-mi amintesc prea bine.

— Oh ! E destul de exact pentru Hilda, zîmbi Janet, uitîndu-se la ceas.

— N-o fi vorba cumva de alt tren ? păru îngrijorată doamna Orgreave.

— Nu poate fi vorba de alt tren. Nu mai e altul. Numai că probabil nu s-a uitat atent la mersul trenurilor, o liniști Janet pe mama ei.

— Îți închipui, că dacă mititelul nu găsește pe nimeni care să-l aștepte la Knype...

— Nu-ți face griji, dragă mamă, o liniști Janet. Mititelul o să atragă imediat atenția cuiva. Poți să fii convinsă de asta !

— Dar ți-a mai scris ea în ultima vreme ? întrebă domnul Orgreave.

— Nu.

— Atunci, de ce...

— Nu mă întreba pe *mine* ! zise Janet. Sînt sigură că mîine o să primesc o scrisoare, dar după ce George o să vină și o să ne povestească totul ! Sărăcuța, mă bucur că acum o duce mult mai bine.

— Serios ? murmură Edwin, surprins.

— Oh, da ! zise Janet. Are acum o asociată foarte energică și sînt atît de ocupate, încît nu știu pe unde s-o scoată la capăt. Și nu țin decît o singură slujnică.

În mod obișnuit, Janet și Edwin nu pomeneau niciodată de Hilda. Fiecare părea cuprins de un fel de sfială, reținut parcă de o prudență bănuitoare. Fiecare părea să se întrebe : „Ce-o fi știind *el* ?“ „Ce-o fi știind *ea* ?“

— Dacă aș ști că nu-i prea frig, aș merge și eu cu tine pînă la Knype, zise domnul Orgreave.

— Vai, Osmond ! protestă doamna Orgreave, ridicîndu-se.

— Să merg eu ? se oferi Edwin.

— Păi, zise Janet cu drăgălășenie, sînt încredințată că va fi teribil de încîntat să te vadă pe *tine*.

Doamna Orgreave sună clopoțelul.

— Ce vrei, mamă ?

— Trebuie să i se pregătească patul...

— Nu te mai frămînta pentru asta, dragă mamă, zise Janet pe un ton calm. Avem o grămadă de timp.

Dar Janet era la fel de emoționată ca și părinții ei. În următoarele minute emoția cuprinsese întreaga casă, putînd fi aproape simțită, ca un miros agreabil pătrunzător. Casa era iarăși plină de viață.

— Mă reped să-i spun lui Maggie să amîne cina, zise Edwin, și apoi trec să te iau. Bănuiesc că o să mergem pînă acolo cu trenul.

— Bine că George a avut gripă, murmură doamna Orgreave, înțelegînd prin asta că așa vor fi mai puține șanse ca George să ia boala sub acoperișul ei contaminat.

Acum află și Edwin că George făcuse o gripă înainte de Crăciun. Nimeni nu părea dispus să discute ce rost avea sosirea lui neașteptată. În casa aceasta, capriciile Hildei erau acceptate ca niște hotărîri ale cerului.

VI

Edwin și Janet stăteau împreună pe peronul pustiu și înghețat al gării din Knype, așteptînd expresul care trebuia să sosească din clipă în clipă. Edwin era neîndoielnic surescitat și se simțea stingherit, iar atitudinea lui Janet i se părea și ea nefirească.

— M-am lămurit cum a putut să greșească ora sosirii trenului, zise Edwin, mai mult ca să spargă tăcerea care devenise insuportabilă. Știi, se oprește și la Lichfield, și cînd s-a uitat pe mersul trenurilor, a încurcat cifrele între Lichfield și Knype — ai văzut și tu ce greu poți să te descurci în mersul trenurilor. De fapt, trenul se oprește la Lichfield pe la 6,30.

— Înțeleg, zise Janet dusă pe gînduri.

Iar Edwin își spunea în sinea lui : „Mă și mir cum pot să mai stau de vorbă cu ea. Ce mi-o fi venit să o însoțesc ? Mă întreb ce-o fi știind despre mine și Hilda ? Poate că Hilda i-a spus totul. Dacă i-a spus adevărul despre bărbatul ei, de ce nu i-ar fi spus și despre mine ? Iar noi ne prefacem că n-a fost absolut nimic între mine și Hilda !“

Atunci apăru trenul, nedeslușit de după cotitură, năpustindu-se năvalnic și întunecat spre ei, crescînd cu fiecare clipă, din ce în ce mai mare și mai plin de vuiet, pînă deveni asurzitor și păru să umple gara ; și deodată, peronul se umplu de larmă.

Chiar lîngă ei, aplecîndu-se deasupra lor de la geamul înalt al unui vagon de clasa a treia, zăriră capul și umerii

lui George Cannon în lumina felinarelor cu gaz. Părea să domine trenul și peronul. La ferestrele din dreapta și din stînga lui se vedeau chipuri de oameni emoționați de emoția lui — probabil cei care călătoriseră și se împrietenisera cu el. Îi descoperi aproape imediat pe Janet și pe Edwin, și începu să-i cheme și să le facă semne.

— Hei, ștregarule ! îl strigă Edwin, încercînd să răsucescă mînerul ușii. Dar ușa era încuiată, și trebuia să-l aștepte pe însoțitorul vagonului, care zăbovea.

— Am convins-o pe mama să mă lase ! țipă George triumfător. Ți-am spus că am să vin !

Era mult prea agitat ca să se mai gîndească să dea mîna cu ei, și părea să fie într-o stare febrilă. Avea gesturile unui cuceritor mîndru și nestăpînit, și tot ca un cuceritor privea în jos spre Edwin și Janet, care stăteau dedesubtul lui, cu fețele ridicate în sus. Uitase cu desăvîrșire de prietenii pe care și-i făcuse în vagon.

— Știați că am avut gripă ? O dată mi-a crescut temperatura pînă la 40 de grade — dar n-a ținut mult, adăugă el cu regret.

Cînd ușa fu descuiată, se aruncă cu capul înainte, și Edwin îl prinse în brațe. Dădu mîna cu Edwin și o lăsă pe Janet să-l sărute.

— Ce fierbinte ești ! murmură Janet.

Oamenii din compartiment îi coborîră bagajul, și după ce unul dintre ei îi strigă de două ori rămas bun, își aminti de ei, făcînd parcă un efort, și răspunse „La revedere, la revedere“, pe un ton grăbit, nerăbdător.

Abia cînd cei doi părinți adoptivi îl instalară, grijulii, împreună cu toate bagajele într-un compartiment gol și liniștit, din trenul local, începură să-și dea seama în ce stare nefirească se afla. Ochii îi străluceau într-un mod neobișnuit. Vorbea întruna, fără să asculte răspunsurile. Și trupul îi ardea tot.

— Dar ce s-a întîmplat cu tine, dragul meu ? întrebă Janet alarmată. Arzi ca un cuptor !

— Mi-e sete, zise George. Dacă nu beau ceva, nu știu ce-am să fac.

Janet se uită la Edwin.

— Crezi că ar fi timp să luăm ceva de la restaurantul gării ?

Se simțeau amîndoi plini de răspunderi.

— Aș putea... începu Edwin nehotărît.

Dar tocmai atunci se auzi fluierul șefului de gară.

— Nu-i nimic ! îl consolă Janet pe copil. În douăzeci de minute o să fim acasă... Nu ! Lasă-ți paltonul încheiat.

— De cît timp te simți așa, George ? întrebă Edwin. Nu aveai starea asta cînd ai plecat ?

— Nu, recunosc George. A început în tren.

După aceste cuvinte, păru să adoarmă.

— Oh, e limpede că nu se simte bine, șopti Janet.

Edwin dădu din umeri, ca după o clipă să observe, surprins :

— Nu crezi că a mai crescut ?

— Ba da ! zise Janet. E uimitor, nu-i așa, cum se lungesc copiii, în cîteva săptămîni !

Erau ca niște părinți ce discută probleme domestice, și nu doar un bărbat și o femeie necăsătoriți care se jucau de-a părinții.

— Mama spune că am crescut cu două degete, zise George deschizînd ochii. Zice că era și timpul ! Cred că o să fiu un băiat foarte înalt... Am și ajuns ? Vocea lui ascuțită, febrilă era cu adevărat îngrijorătoare.

Cînd trenul îi lăsă pe terenul plin de băltoace de lîngă gara din Bleakridge, George abia mai putea să se țină pe picioare. În orice caz, nu părea dispus să se țină pe picioare. Edwin și cu Janet îl apucară strîns de cîte un braț, și îl duseră astfel mai mult pe sus pînă la casa din Lane End. Un hamal căra bagajele. Drumul, nespus de deprimant, era nesfîrșit. Atît Edwin cît și Janet își închipuia, fiecare în sinea lui, că asupra băiatului se abătuse cine știe ce febră teribilă, cu efect rapid și deznodămînt fatal. În cele din urmă, mulțumind cerului, ajunseră în fața casei.

— Nu se simte bine, zise Janet către mama ei, care îi aștepta în hol, frămîntîndu-se de nerăbdare. Glasul îi

trăda temerile, și nu reuși să fie prea convingătoare cînd adăugă : Dar nu-i nimic grav. Am să-l culc imediat în pat și o să-i dau să mănînce acolo.

Într-o clipă, George deveni centrul întregii case. Femeile dispărură cu el în sus pe scări, iar Edwin trebui să-i expună încă o dată, în salon, lui Osmond Orgreave, întreaga poveste a scrisorii. Numai că-i întrerupse curînd doamna Orgreave.

— Domnule Edwin, Janet crede că ar fi bine să chemăm doctorul, ca să fim mai siguri. Johnnie nu-i acasă, așa că poate ai vrea...

— Pe Stirling, nu ? întrebă Edwin.

Stirling era tînărul doctor scoțian care se stabilise de curînd în oraș și făcuse vîlvă.

Cînd Edwin ajunsese, în sfîrșit, acasă, la o cină mult întîrziată, avea ce să-i povestească lui Maggie : tînărul George Cannon găsise de cuviință să se îmbolnăvească pentru a doua oară de gripă, într-un interval de două luni. Maggie, fără s-o spună limpede, izbuti să dea de înțeles că era de așteptat din partea unui băiat atît de neastîmpărat ca George.

Capitolul X • GEORGE ȘI VICARUL

I

Mărți seara, pe la șase, cînd Edwin se întoarse de la prăvălie, constată că va trebui să mănînce singur. Slujnica părea îngrijorată și-l lămuri că domnișoara Clayhanger se dusese alături la familia Orgreave, ca s-o ajute pe domnișoara Janet. Se vedea că înainte de plecare, Maggie îi insuflase din plin sentimentul importanței pe care o avea cina solitară a domnului Clayhanger și marea răspundere a persoanei însărcinate să-l servească. Fata nu-și găsea parcă locul ; grozav i-ar fi plăcut să fie mereu bolnav cite un prieten de-al casei, astfel încît domnișoara Clayhanger s-o lase mai des să se bucure de răspunderea

treburilor atît de importante care-i reveneau. Urcînd scările în odaia lui și coborînd apoi din nou, Edwin îi simțea tot timpul prezența emoționată, pe undeva prin jur, abia zărită prin casa încălzită și luminată, pîndindu-l să ghicească momentul precis cînd să-i servească cina.

În sufragerie, masa era astfel așezată încît lumina să-i cadă lîngă farfurie, ca să poată citi. Pe masă îl așteptau ziarul, reviste și o carte, puse acolo de Maggie ca el să-și aleagă ce va avea chef. Se simți o clipă mișcat. Își încălzi mîinile la focul ce duduia, și apoi se lipi cu spatele de sobă, așteptînd cît timp slujnica, cu gesturi iuți și pricepute, îi turna în farfurie. Se simți emoționat gîndindu-se ce gospodină desăvîrșită și blajină era Maggie. Ea îi dădea ceva ce n-ar fi putut dobîndi niciodată cu bani.

Slujnica plecă și închise ușa.

Cînd se așază la masă, își potrivea cu pedanterie fiecare obiect la îndemînă, punînd mai aproape revista și rezemînd-o, și trăgînd mai aproape celelalte obiecte. Se simțea bine și se lăsă legănat de starea aceasta. Senzația că se petreceau lucruri neobișnuite, că desfășurarea întregii vieți din jur era tulburată, în timp ce confortul lui rămînea neatins, că la orizont pîndea nelămurit o primăjdie — senzația aceasta îi intensifica într-un fel savoarea clipelor de acum și-i mărea plăcerea. În plus, se simțea emoționat, ca în așteptarea unor evenimente care aveau să-i schimbe viața.

II

Ușa se deschise din nou, și slujnica făcu loc să intre mătușii Hamps. Înainte ca să poată face cea mai mică mișcare, bătrîna doamnă stărui, rugîndu-l și implorîndu-l să nu se miște — nu, nici măcar ca să-i dea mîna ! Dar Edwin se ridică și-i strînsese mîna, ca apoi să se trîntească iarăși în scaunul confortabil. Mătușa Hamps își așază un scaun în fața lui și, cu degetele înmănușate în negru, începu să bată ușor pe fața de masă albă. Se îngrășase foarte

mult, și minuțele-i dolofane păreau de jucărie pe lângă uriașul munte de blănuri, încununat de fața roșie și zimbitoare încadrată în dantelele bonetei.

— Sînt foarte bune prietene — Maggie și cu Janet, zise ea, cu un aer plin de subînțelesuri, cînd află unde era Maggie. Nu se arătase prea mirată găsindu-l singur, întrucît aflase totul în hol, de la slujnică.

— Nu-i așa ? Sînt destul de bune prietene, atunci cînd își pot fi de folos una alteia.

— Cît de *bună* a fost domnișoara Janet cînd era bolnav tatăl tău ! Și Maggie simte, sînt sigură de asta, că trebuie să-i răsplătească într-un fel bunătatea, murmură doamna Hamps, mișcată de amintiri. Am să-i rămîn totdeauna recunoscătoare pentru ajutorul pe care ni l-a dat atunci ! E o fată cu suflet mare, crede-mă !

— Da, adevări Edwin, stînjedit.

— Și tot te mai așteaptă, încheie doamna Hamps, nu cu viclenie, ci cu tristețe.

Edwin pufni cu îndărătnicie. Cînd o văzuse sosind, se simțise destul de bucuros, căci un eveniment neobișnuit trebuie să fie discutat cu cineva ; dar dacă avea de gînd să-i dea înainte cu asemenea prostii, ei bine, în sinea lui vor începe să se adune ocări și blesteme nerostite.

— Am impresia că puștiul e destul de grav, zise el.

— Da, suspină doamna Hamps. Și probabil că biata doamnă Orgreave e mai agitată decît oricine. Și domnul Orgreave abia s-a dat jos din pat, ca să zic așa !... Sărmana fată, probabil că abia își vede capul de treabă ! Zău ! Ce noroc că s-a împrietenit atît de bine cu Maggie !

Doamna Hamps avea un dar special, tot mai vizibil pe măsură ce părul cărunț îi albea, de a exprima idei cu ajutorul unor cuvinte care nu aveau nici o legătură cu ele. În trei minute, prin trei observații diferite al căror mesaj ascuns ar fi fost greu de înțeles pentru un străin, dar care îi apărea penibil de limpede lui Edwin, doamna Hamps îi împărtășise gîndul ei : „Janet Orgreave o cultivă pe Maggie numai pentru că e sora lui Edwin Clayhanger“.

— Sînteți cu toții foarte atașați de puștiul ăsta, urmă ea, vrînd să înțeleagă : „E o taină aici, care mai curînd sau mai tîrziu o să iasă la iveală.“ Înțelesul era atît de limpede, încît Edwin se simți intimidat. Oare ce bănuia ea ? Știa ceva ? În seara aceasta mătușa Hamps își desfășura din plin talentul de care am amintit.

— Nu cred că Maggie se dă prea mult în vînt după el ! zise Edwin.

— Nu ca tine, în orice caz ! recunosc doamna Hamps. Și continuă, pe un ton doar în aparență nepăsător : E de mirare că mama n-a venit imediat !

Nu „mama lui“, ci „mama“ — pur și simplu. Ciudat, efectul acestui amănunt ! Doamna Hamps era o adevărată artistă în modul cum își nuanța exprimarea.

— Oh ! zise Edwin. Nu cred că e ceva serios.

— Ei, bine, nu sînt atît de sigură, vorbi pe un ton grav mătușa Hamps. *Vicarul a murit.*

Accentul cu care pronunță aceste cuvinte era formidabil.

— Serios ? îiigui Edwin. Dar ce legătură are cu... ?

Încerca să pară nepăsător în fața presupunerii atît de absurde și de superstițioase că moartea vicarului de la biserica St. Peter ar face mai grav cazul lui George. Și izbuti oarecum să rămînă nepăsător. Nu putea întîlni însă privirea mătușii Hamps fără să tresară. Căci aluzia ei fusese dublă, și el o știa. Gîndul nerostit era că moartea vicarului mai afecta și altfel, în mod special, familia lui Edwin. Schița fugară a unei idile între vicar și Maggie nu se concretizase într-un tablou, dar pe de altă parte nici nu fusese distrusă. Era un lucru oarecum acceptat că vicarul și Maggie se gîndeau unul la celălalt, în ciuda austerității vicarului, care în ultima vreme se accentua și mai mult, pe măsură ce în biserica sa cîștiga teren ritualul. Era o idilă stranie, firavă, imperceptibilă ; dar era o idilă. Vicarul și Maggie se văzuseră rareori în ultimii ani, și — după cîte se știa — nu se văzuseră niciodată singuri ; și totuși, aflînd de moartea vicarului, fiecare se gîndise în primul rînd la Maggie Clayhanger.

Ochii doamnei Hamps, înotînd în satisfacția atîtor nenorociri simultane, spuneau limpede : „Ce-o să spună biata Maggie ?“

— Cînd ai auzit ? întrebă Edwin. Nu scria în ziarul de după-amiază.

— Chiar adineaori. A murit la patru.

Venise imediat, cu vestea ca un fruct proaspăt cules din livadă.

— Nici ducele de Clarence nu-i mai bine, adăugă cu un adînc suspin de mîhnire. Și tare mi-e teamă că s-a sfîrșit și cu cardinalul Manning. Scoase un sunet ciudat din gît, nu chiar un suspin ; mai degrabă un protest curajos împotriva fatalității lucrurilor, întărit de hotărîrea de a rămîne tare într-o nenorocire atît de mare.

III

Maggie intră pe neașteptate, cu pălăria în cap și cu o jachetă pe braț.

— Bună, mătușico. Aici erai ?

Se întîlniseră și de dimineață.

— Am picat adineaori, zise doamna Hamps cu un aer de vinovăție. Edwin se simțea și el de parcă ar fi fost surprinși făcînd ceva rău. Ei doi știau că domnul Heve murise. Maggie nu știa. Și trebuiau să-i spună. Ar fi dat nu știu ce ca mătușa Hamps să nu fie de față.

— Totul a mers bine ? îl întrebă Maggie cercetînd masa. I-am spus exact cum să facă ouăle.

— Ca pe roate, răspunse Edwin, căutînd să arate cît fusese de mulțumit. Își dădea seama că sentimentul datoriei o adusese acasă. Luase măsuri ca nu cumva să-i lipsească ceva, dar nu se putea stăpîni să nu vină și să vadă cu ochii ei dacă slujnica nu-i înșelase încrederea.

— Cum stau lucrurile — dincolo ? întrebă el.

— De fapt, vorbi Maggie, încruntîndu-se, de asta m-am întors mai devreme acasă. A fost doctorul adineaori. Tem-

peratura crește mereu. Aș vrea să te duci imediat acolo, dacă n-ai vreo treabă. Cred că ar trebui să i se telegrafieze mamei lui. Dar Janet nu pare să fie de aceeași părere. Firește, ajunge ca doamna Orgreave să ceară să i se telegrafieze, pentru ca imediat Janet să spună că nu-i nevoie. E drept, e cam obositoare doamna Orgreave, recunosc. Tot ce-am făcut eu, a fost s-o țin cît mai departe de odaia bolnavului. Janet duce toată povara pe umeri. Domnul Orgreave se frămîntă aproape tot atît de mult ca și soția lui. Iar servitorii au treburile lor. Johnnie, firește, nu-i acasă ! Și, la ultimele cuvinte, tonul ei sună sarcastic și amar.

— Și Stirling ce spune — să i se trimită o telegramă ? întrebă Edwin. Avusese de gînd să spună „să i se trimită o telegramă doamnei Cannon“, dar nu putu rosti ultimele cuvinte ; pur și simplu, coardele vocale refuzau să le rostească. Își auzi inima bătînd. De douăzeci și patru de ore se tot gîndea că ar trebui chemată Hilda. Acum posibilitatea se transformase în probabilitate. Ba chiar în certitudine ! Maggie era ultima persoană din lume care se speria fără motiv.

Maggie răspunse :

— Zice că ar fi bine să așteptăm pînă mîine. Dar știi că așa-i felul lui.

— Așa am auzit și eu, conveni și mătușa Hamps.

— Ai văzut copilul ? întrebă Edwin.

— Vreo două minute, zise Maggie. Ți se rupe inima să te uiți la el.

— De ce ? Are dureri ?

— Nu propriu-zis dureri. Nu ! Dar e atît de speriat. Nu știe ce-i cu el. Are febră foarte mare. Sînt sigură că uneori delirează. Sărăcuțul de el !

Lacrimi îi licăreau în ochi. Starea băiatului îi muiase pornirea împotriva lui. Neîndoielnic că acum nu mai era un „sălbatic“.

Uluit și speriat de lacrimile ce-i tremurau pe gene, Edwin exclamă :

— Nu cumva vrei să spui că e în primejdie ?

— De..., șovăi Maggie, și se opri.

Se lăsă o clipă de tăcere. Edwin simți că situația era critică.

— Cred că ai auzit de sărmanul vicar, spuse deodată doamna Hamps cu un aer de înmormîntare. Edwin o blestemă în gînd.

Maggie se uită repede înspre ei.

— Nu !... Nu cumva...

Doamna Hamps încuviință, aplecîndu-și de două ori capul.

În ochii lui Maggie lacrimile se uscară ; le înghiți într-o clipă mîndria tainică din lăuntrul ei. Era limpede că avea lacrimi în ochi înainte de a auzi de moartea vicarului ; dar nu trebuia să existe nici o umbră de îndoială în gîndurile nimănui. Vicarul murise, însă vestea asta nu avea de ce s-o întristeze pe Maggie mai mult decît pe ceilalți. Ea trebuia să rămînă mai presus de orice bănuială. În această clipă de revelație, cînd îi citi gîndurile și cînd adîncă tragedie și sacrificiu întregii ei vieți îi apăru mai deslușit ca oricînd, Edwin încetă să se mai gîndească la el și la Hilda.

Maggie se răsuci deodată, nestăpînită, spre el.

— Ar trebui să te duci pînă acolo, Edwin, zise ea cu glas strident.

— Mă duc chiar acum, răspunse el cu blîndețe. Și era bucuros să plece.

IV

Ușa de la intrarea casei din Lane End i-o deschise Osmond Orgreave. Înainte de a pleca, Maggie îi spusese că-l va trimite pe Edwin și el rătăcea prin casă într-o așteptare surescitată. Se apucă să discute despre boala lui George, chibzuind dacă trebuie sau nu să-i telegrafieze Hildei. Doamna Orgreave li se alătură și ea îndată. Se vedea că amîndoi părinții îi știau de frică fiicei lor celei blînde dar autoritare. Într-un fel, puștiul era o problemă personală a lui Janet, și socoteau că n-avea rost

să se amestece decît dacă le îngăduia ea. Văzînd că și Edwin era de părere că n-ar fi rău să i se trimită o telegramă, își simțiră poziția întărită, dar în timp ce doamna Orgreave îi arătă sincer că totul depindea de el, soțul ei nu încerca să se creadă independent și nepărtinitor.

— Aș vrea să te duci și să stai de vorbă cu ea, stăruie doamna Orgreave.

— Sus ?

— Oricum, n-are ce să strice, întări Osmond, ușor indiferent.

Urcară scările într-o adevărată procesiune. Edwin n-ar fi vrut să le spună despre vicar, și totuși, înainte de a ajunge pe palierul scării, se auzi spunînd într-o șoaptă îngrijorată :

— Ați aflat despre vicarul de la St. Peter ?

— Nu.

— A murit la ora patru.

— Vai de mine și de mine ! murmură doamna Orgreave, coplesită.

Neîndoielnic, boala lui George părea mai gravă din cauza morții vicarului — și nu numai în ochii doamnei Orgreave și ai soțului ei aparent stoic, ci și în ochii lui Edwin ! Zadarnic își repeta că nu era decît o superstiție prostească ! Moartea vicarului influența, fără îndoială, atitudinea sa față de George.

Se opriră pe palier în fața unei uși întredeschise. Lîngă ei ardea un bec cu gaz și sub brațul lămpii se afla o fotografie mare, înrămată, de la nunta Aliciei. Se mai vedeau de-a lungul peretelui și alte asemenea amintiri de la nunta lui Marian, a lui Tom și a lui Jimmie.

Domnul Orgreave împinse ceva mai larg ușa.

— Janet, chemă el cu glas confidențial.

— Ce-i ? se auzi din odaie.

— A venit Edwin.

Janet apăru în prag, palidă, cu un șorț legat peste rochie.

— M-am gîndit să... să trec și să văd ce mai face, vorbi Edwin stingherit, frămîntînd între degete pălăria și buzunarul paltonului. Cum se mai simte ?

Janet se apucă să-i dea amănunte. Odaia bolnavului zăcea ascunsă în dosul uşii, misterioasă şi sacră.

— Domnul Edwin crede că ar trebui să-i telegrafiezi, zise doamna Orgreave timid.

— Da ? Ochii lui Janet păreau să-l străpungă. De ce se uita la el atît de pătrunzător, ca şi cum ar crede că l-ar interesa venirea Hildei ?

— Ştiu şi eu..., murmură el. Ai putea să-i telegrafiezi eventual care-i situaţia, şi s-o laşi pe ea să decidă dacă să vină sau nu.

— Chiar aşa, se repezi domnul Orgreave, ca şi cum Edwin i-ar fi exprimat gîndul.

— Dar telegrama nu va mai putea ajunge astă-seară, obiectă Janet. Acum e aproape şapte şi jumătate.

Era adevărat. Şi totuşi Edwin simţea mai mult ca oricînd dorinţa să-i telegrafieze imediat.

— O să-i fie predată mîine dimineată, la prima oră, zise el. Aşa încît va avea timp să-şi facă pregătirile, dacă va voi să vină.

— Bine, dacă crezi tu aşa, consimţi Janet.

Chipul doamnei Orgreave se luminează.

— Mă duc chiar acum să telegrafiez, dacă vrei. zise Edwin. Dar probabil că i-ai scris. Ştie...

— Oh, da !

V

Peste cîteva clipe cobora în goană, cu mersul lui greoi, stîngaci, pe Trafalgar Road, lăsînd paltonul să-i fluture descheiat. Se gîndi că se apropia o nouă criză. Ajungînd în Duck Square, văzu un vînzător de ziare care răcnea ducîndu-şi la vedere afişul ediţiei speciale a ziarului „Signal“ : „Ducele de Clarence. Starea sănătăţii gravă.“ Năpasta şi spaima gripei se abătuse asupra oraşului, asupra oamenilor — tangibilă, copleşitoare, tragică.

În liniştea înserării care se lăsase peste oficiul poştal sărăcăcios şi sumbru, ţinînd în mînă un creion bont legat

de perete cu o sfoară, Edwin se aplecă asupra formularului alb al telegramei, șovăind ce să scrie. În dosul ghișeului, un ceas ticăia nebăgat în seamă, și ceva mai departe, înăuntru, se deslușeau vagi siluete de oameni care mînuiau colete. Scrise : „Cannon, Preston Street 59, Brighton. Temperatura lui George 40.“ Se opri, și apoi adăugă : „Edwin.“ Era ceva sentimental. Ar fi trebuit să semneze cu numele lui Janet. Iar dacă voia să trimită el telegrama, trebuia să-și pună măcar numele de familie. Știa că era ceva sentimental, și avea oroare de sentimentalisme. Dar în seara asta dorea să fie sentimental.

Se îndreptă spre ghișeu și împinse telegrama pe sub plasa de sîrmă.

O față somnoroasă aruncă o privire mecanică spre ceas, și apoi scrise ora : 7.42.

— Nu va putea fi predată astă-seară, îl lămuri ea ridicînd privirea, după ce numără cuvintele.

— Știu, zise Edwin.

— Șase pence, vă rog.

În timp ce-i plătea banii, simțea că săvîrșise o faptă mare, importantă, tulburătoare. Și inima își afirmă din nou prezența, bătînd să-i spargă pieptul.

Capitolul XI • ÎNCEPUTUL NOPTII

I

Ziua următoare fu plină de o ciudată așteptare, avînd în ea ceva straniu, care punea într-o nouă lumină toate preocupările cotidiene, scoțînd în evidență totala lor lipsă de importanță. Cînd se trezi, Edwin văzu că orașul era învăluit într-o ceață groasă, cenușie. La nouă, în vreme ce se întorcea acasă să-și ia micul dejun, ceața era și mai deasă decît cu o oră mai devreme. Tramvaiele cu abur treceau ca niște fantome, sunînd neîncetat din clopot. Își luă micul dejun la lumina lămpii — și singur. Maggie nu putea fi zărită nicăieri, ori apărea doar cîte o

clipă, trecînd în grabă mai departe. Dăduse de înţeles că avea foarte multă treabă în mansardă, unde nu se mai dereticase de atîta vreme. „Vă rog, domnule, spusese slujnica, domnişoara Clayhanger zice că a fost alături la domnul Orgreave, şi că domnişorul George se simte cam la fel.“ Maggie nu catadicsise să i-o spună singură. Seara trecută n-o mai văzuse după ce aflase de moartea vicarului. Cînd se întorsese de la poştă, ea era în odaia ei. Fără îndoială, se simţea prea tulburată ca să dea ochii cu el cu calmul obişnuit. Căuta să uite lovitura primită, făcîndu-şi de lucru cu mătura şi cu peria, sus în mansardă. Se gîndi că era mai bine aşa. Dacă ar fi încercat să se poarte ca de obicei, i-ar fi fost mai greu şi l-ar fi durut şi pe el s-o vadă chinuindu-se.

Porni din nou prin ceaţă, într-o stare de adîncă frămîntare — compătîmind-o din toată inima pe Maggie, temîndu-se pentru băiat şi aşteptînd înfrigurat sfîrşitul zilei. Astfel se scurse întreaga zi, ceas după ceas, monoton, în timp ce lumea vorbea despre gripă şi despre tot felul de bolnavi de vază, iar doctorii alergau din casă în casă ; pînă şi ceaţa însăşi părea să fie mantia vizibilă a bolii. Sfîrşitul zilei nu-i aduse lui Edwin decît o aşteptare şi mai intensă. George era într-o stare incertă ; în general se simţea mai rău ; nu mult mai rău, dar mai rău. Doctorul Stirling veni de două ori să-l vadă. Nu sosi nici o veste de la Hilda, şi nici ea nu venea. Maggie îl veghe pe George cinci ore la sfîrşitul după-amiezii şi seara, în timp ce Janet se întinsese puţin să se odihnească.

La opt, cînd nimeni nu mai nădăjduia că va sosi o telegramă, părură cu toţii să cadă de acord că Hilda, cunoscîndu-şi băiatul mai bine ca oricine, şi după ce-l văzuse trecînd printr-o gripă, nu se lăsase speriată fără rost de temperatură, şi se mulţumise să le scrie. Probabil că avea să vină a doua zi. La urma urmei, George avusese 40 de grade şi data trecută. Şi apoi, mai era şi ceaţă. Ceaţa explica totul.

Şi totuşi, nimeni nu era cu adevărat mulţumit de aceste argumente care explicau tăcerea şi absenţa Hildei. În

inima fiecăruia stăruia gîndul tainic că atitudinea Hildei era bizară și inexplicabilă.

Edwin trecuse de mai multe ori pe la familia Orgreave. În cele din urmă plecă acasă pe la zece, găsim cu greu drumul de la un felinar la altul, prin ceață. Domnul Orgreave îl însoțise pînă la poartă, luminîndu-i pustietatea curții cu o lanternă. „O să primim dimineața o scrisoare“, spusese domnul Orgreave. „Cu siguranță“, îi răspunsese Edwin. Și amîndoi părăsă să vadă, cu un aer de superioritate, cum se împrăstiau în ceață absurdele presimțiri ale femeilor.

Știind că nu era în stare să adoarmă, Edwin ațîță focul din salon și se întinse pe canapea să mai citească. Dar nici să citească nu putea. I se părea că zace de ceasuri întregi pe canapea, în timp ce aceleași gînduri i se învîrteau cu istovitoare monotonie prin cap. Era extraordinar de treaz și de lucid, cu toate simțurile ascuțite. În cele din urmă se hotărî să se culce. Dar cînd ajunsese sus în dormitor, aruncă într-o doară o privire afară, în ceața deasă prin care nu se zărea nimic. Și deodată inima îi tresări, căci ochiul deslușise o licărire în grădina familiei Orgreave. Deschise fereastra, copleșit de un val de speranță. Văzduhul era liniștit, nemișcat. Atunci auzi un glas care spunea : „Noapte bună.“ Era neîndoielnic glasul doctorului Stirling. Accentul scoțian nu putea fi confundat. Să-i fie oare rău băiatului ? Nu neapărat, căci doctorul făgăduise să mai treacă „la urmă“, dacă va izbuti. Or, se știa cam ce înțeleg scoțienii cînd zic „la urmă“ ; asta se putea întîmpla și după miezul nopții. Apoi Edwin mai auzi un glas : „Îți mulțumesc foarte mult !“ Rămase nedumerit. Cunoștea glasul, și totuși... ! Să fie oare glasul lui „Duminică“ ? Nu putea fi în nici un caz glasul domnului Orgreave, și nici al altcuiva din casă. Sunase exact ca glasul lui „Duminică“.

Ieși din odaie și, după ce scăpără un chibrit, coborî și aprinse becul cu gaz din hol, pe care tocmai îl stinsese. Apoi își luă pălăria, găsi un sfeșnic în bucătărie, trase cît putu mai lin zăvorul porțiței și trecu în grădină. Flacăra luminării se înălța dreaptă în ceață. Bîjbii drumul pînă

la zidul despărțitor, așează sfeșnicul pe zid și se cățăără pe el, sărind dincolo. Lăasă lumînarea pe zid ca să-i călăuzească drumul de întoarcere, și se apropie de casă unde se zăreau cîteva ferestre luminate ; cînd ajunse la ușă, sună clopoțelul. Într-adevăr, îi deschise însuși Charlie Orgreave. În hol ardea un felinar, pus la întîmplare pe un scaun.

II

Într-o clipă, Edwin află amănuntele cele mai importante. Hilda se repezise la Londra, pusese mîna pe Charlie la Ealing și îl adusese cu ea să-l îngrijească pe copil. Încă o dată făcuse ceva la care nimeni nu se așteptase. Trenul — nu expresul de Londra, ci trenul local — întîrziase, așa că sosiseră cam pe la zece și jumătate. Puțin mai tîrziu își îndeplînise și doctorul Stirling făgăduiala de a trece dacă va putea. Cei doi doctori se consultaseră la căpătîiul copilului și ajunseseră la concluzia că erau cu totul de acord. Mai mult, băiatul parcă se simțea ceva mai bine. Pe urmă doctorul scoțian plecase. Charles și Hilda mîncaseră ceva. Hilda avea de gînd să vegheze, și stăruise ca Janet să se ducă la culcare ; se pare că Janet se odihnisese după-amiază, dar nu dormise.

Charlie îl conduse pe Edwin în odăița unde se lua de obicei micul dejun și unde dădură peste Osmond Orgreave ; și-acum tustrei discutau situația. Erau prea agitați ca să stea jos, deși Osmond și — în mai mică măsură — Charlie afectau un calm filozofic. La început Edwin abia își dădea seama ce face. Nu prea știa nici ce spune și nici ce face. Dintr-o dată, părea să aibă două personalități și cea nouă, care-i era mai apropiată, o privea pe cealaltă ca în negura unui vis... Hilda era acolo, sus într-o odaie ! Venise chemată de o telegramă semnată „Edwin !” Aseară era departe. Astăseară se găsea în aceeași casă cu el. Ce miracol ! Își zicea : „Ce rost are să fiu atît de tulburat numai pentru că e aici ? Ciudat ar fi fost dacă n-ar fi venit. Trebuie să mă stăpînesc mai bine. Nu să mă port ca o fetișcană proastă.” Se încruntă și tuși.

— Care va să zică, zise Osmond Orgreave către fiul său, ținându-și pulpanele hainei în fața focului din cămin și legănându-se ușor înainte și înapoi, ați avut un consult între specialiști ! Și care-i rezultatul ?

Se uita la elegantul său fiu cu un aer pe jumătate ironic și pe jumătate admirativ.

— Ți-am spus, tată, că se simte mult mai bine, răspunse Charlie pe un ton nepăsător. Era mai mult ca oricând un londonez sadea. Atmosfera tonifiantă din Ealing îi dăduse un sentiment destul de vădit al importanței sale. Devenise unul din stilpii societății și își răsucea mustața ori își scotea țigara exact cu aerul unui om plin de importanță.

— Da, știu, zise Osmond, cu nerăbdare stăpînită. Dar ce fel de gripă e ? Nădăjduiesc să aflu și eu cîte ceva, acum că ai venit. Stirling nu spune altceva decît că e gripă.

— Ce fel de gripă e ? Adică, ce vrei să spui ? Iar privirea șireată părea să exprime : „Ce l-o fi apucat pe bătrîn ? Uite-așa, nu se astîmpără deloc.“

— Dar există vreun pericol real ? murmură Edwin.

— Păi, începu Osmond, repezindu-se, după cîte înțeleg eu, există trei feluri de gripă — respiratorie, gastro-intestinală și nervoasă. Care din ele e ?

Charlie începu să rîdă și îl împunse pe tatăl său cu degetul în umăr, făcîndu-l să se clatine.

— Ai citit în vreo revistă medicală, zise el, și acum vrei să ne arunci praf în ochi !

— Și ce dacă ? ridică Osmond din sprîncene. Îți spun că sînt trei tipuri...

— Treizeci ; ai fi mai aproape de realitate dacă ai zice treizeci, îl întrerupse Charlie. Adevărul este că împărțirea în tipuri e foarte bună în teorie, continuă el cu un ușor dispreț. Dar în practică nu merge. Iată acum, de pildă, boala puștiului nu se încadrează în nici unul din cele trei tipuri ale tale. Pur și simplu febră, asta e. Lucru rar, extrem de rar, dar mai puțin rar la copii decît la adulți — în orice caz din cît am văzut — din cît am cunoscut. Dacă temperatura n-ar fi atît de mare, aș spune că ar putea dura zile întregi — săptămîni chiar. Am mai văzut cazuri. Prima întrebare pe care am pus-o a fost — a

avut o stare de letargie ? A avut. Înseamnă că ar putea să mai aibă și acum. Asta, împreună cu durerea de cap, și cu lipsa unor simptome nervoase localizate... Se întrerupse, lăsînd fraza în suspensie, solemnă și teribilă, dar fără nici o explicație. Apoi ridică din umeri, îngăduindu-le interlocutorilor săi să interpreteze gestul după bunul lor plac.

— Ești nemaipomenit, vorbi Osmond încruntat către fiul său. Iar Charlie, încruntat, îi făcu cu ochiul lui Edwin, care îi zîmbi, tot încruntat.

— Și nu-mi umbla cu revistele tale medicale ! exclamă Charlie cu ironie, dar și cu afecțiune filială, și din nou îl împunse pe tatăl său în piept.

— Firește, știu că sînt un om bătrîn, zise Osmond, respingînd cu îngăduință aerul îngăduitor al lui Charlie. O spusese în glumă ; cu toate astea, dăduse glas unui gînd care, în ultima vreme, îl obseda mai mult decît oricare altul.

III

Janet intră în odaie și rămase surprinsă să-l găsească pe Edwin. Era extrem de obosită — palidă, cu ochii aprinși, și pînă și părul își pierduse grația unduitoare.

— Va să zică, ai aflat ? îl întrebă.

Edwin încuviință.

— Mi se pare că trebuie să mă duc la culcare, urmă ea. Tată, și tu trebuie să te culci. Mama e-n pat. E îngrozitor de tîrziu. Haide, vino cu mine !

Era foarte stăruitoare. Toată ziua fusese sîciuită de neobosiții ei părinți, și era acum hotărîtă să nu-l lase pe nici unul dintre ei de capul lui.

— Charlie, ai putea să te repezi pînă sus și să vezi dacă totul e în ordine, înainte de a mă duce la culcare. Trebuie să mă scol din nou la patru.

— Eu plec acum, zise Edwin.

— Hei ! Stai nițel, se împotrivi Charlie. Așteaptă-mă pînă cobor. Vreau să mai schimbăm cîte o vorbă. Doar n-ai de gînd să te culci de pe acum.

Edwin nici nu aştepta altceva, şi rămase singur în mica sufragerie. Ceea ce îl nedumerea era că situaţia ce se crease datorită toanei straniei a Hildei fuşese acceptată imediat de toţi, părînd chiar ceva foarte firesc. Ce mult admira felul de a fi al familiei Orgreave ! Nici el şi nici Maggie n-ar fi putut să-i întrecă în hotărîrea de a nu exagera boala, de a se purta firesc şi degajat, de a vorbi cu uşurinţă, uneori chiar cu umor. Puţine calităţi admira Edwin mai mult pe lume.

Dar oare cum s-o purta ea, acolo sus, în odaia bolnavului ?

Deodată, toana ciudată a Hildei îi apărură şi mai stranie. Se repezise pur şi simplu la Ealing şi îl înhăţase pe Charlie. După cîte ştia, Charlie avea mulţi pacienţi şi, la un capriciu al Hildei, îi abandonase pe toţi. Ce idee, să-l aducă astfel aici ! Şi ce încredere trebuia să aibă în el ! Edwin îşi amintea perfect că prima persoană care îi vorbise despre Hilda fusese Charlie ! Şi în ce termeni plini de admiraţie ! Să fi existat oare încă de atunci o tainică înţelegere între ei doi ? Fără îndoială că erau prieteni mult mai buni decît îşi închipuisese el. Edwin nu voia să admită că Hilda putea să se bizuie mai mult pe Charlie decît pe el, într-o situaţie grea. Gîndul îl tortura. Se simţi pornit împotriva lui Charlie, şi se gîndi la el ca la un hoţ care îi furase bunul său, dar care nu putea fi prins şi dat de gol.

Ceea ce îl tortura era gelozia ; dar cuvîntul acesta nu-i trecu prin minte.

IV

— Ascultă, începu Edwin pe un ton mai afectuos cînd Charlie Orgreave reveni după un răstimp ce i se păru cam lung în mica sufragerie, anunţîndu-l că deocamdată se făcuse tot ce trebuia.

— Ce-i ? zise Charlie, grăbindu-se să răspundă apelului la prietenie din glasul lui Edwin.

Adusese o tavă cu whisky şi cele trebuincioase, şi o aşeză la îndemînă pe un scăunel din faţa căminului ;

ațiță focul și făcu în general toate pregătirile cuvenite pentru o noapte plăcută de stat la taclale.

— Destul de gingașă treaba asta, să vii și să iei cazul lui Stirling, nu ?

Edwin zîmbea molcom, tolănit într-un fotoliu vechi. Cele două personalități ale sale se topiseră din nou într-una singură.

— Ehe, băiete, începu Charlie, și apoi făcu o pauză de efect, cu capul cîrlionțat aplecat înainte, după care se lăsă să cadă într-un fotoliu de lîngă scăunel, și termină : Poți să mă crezi, „gingaș“ e prea puțin spus !

Edwin încuviință plin de înțelegere, dîndu-și seama bucuros că, sub aerele sale de londonez, sub felul amuzant de a vorbi bombastic și sub hainele de dandy desăvîrșit, Charlie continua să rămîină „Duminică“, poate chiar un băiat mai naiv ca oricînd. Îi plăcea în mod deosebit această naivitate a lui Charlie, pentru că îi dădea un sentiment de superioritate față de făptura mai sclipitoare de lîngă el și îl convingea că diferența dintre Londra și provincie nu era chiar atît de importantă. Părul lui Charlie era tot cîrlionțat ca al unui băiețaș, și el mai avea încă naivitățile copilăriei. În fața acestor certitudini, aproape că nici nu mai conta faptul că Charlie era asociat la un cabinet medical elegant și la modă din Ealing. Atitudinea plină de considerație pe care începuse s-o aibă față de acest Charlie, despre care ajungeau din cînd în cînd pînă la Bursley vești impresionante, se topi aproape cu desăvîrșire. În fond, era convins că Charlie rămăsese un copil pe lîngă el.

— Bei ceva ?

— Ei bine, de obicei nu prea beau, dar în seara asta parcă aș lua ceva. Dar ai grijă cît whisky pui, bătrîne.

Fiecare dintre ei luă în mînă un pahar și începu să soarbă. Edwin își ridică brațul și așeză paharul pe polița căminului. Charlie deschise apoi tabachera mare de alamă și aprinse amîndouă țigările.

— Da, băiatule, reluă Charlie, suflînd gînditor flacăra chibritului și aruncîndu-l în foc, e într-adevăr ceva „gingaș“. Adevărul e că, dacă n-aș fi văzut imediat că Stirling

e un tip foarte cumsecade, extrem de cordial cu cei de-aici, o băgam pe mîneacă. Da, fără îndoială. A venit îndată după sosirea noastră. Aşa că l-am văzut între patru ochi — aici. I-am mărturisit totul deschis, şi l-am lăsat să decidă. Fireşte, şi-a dat seama imediat de situaţie ; şi cum n-o văzuse niciodată pe ea, a fost destul de înţelept din partea lui... Bănuiesc că oamenilor de pe aici le place accentul lui scoţian, nu ?

— Se zice că şi cîştigă de pe acum peste o mie de lire pe an, răspunse Edwin. Iar în gîndul lui : „Oare ea o să coboare ? Nu cred.“

— Ei drăcie ! murmură Charlie cu candoare, trădînd copilăreşte, într-o clipă de neatenţie, faptul că Ealing nu era chiar un loc ideal. Şi continuă, cu invidie în glas : E uimitor cum izbutesc unii să obţină ce vor — indiferent despre ce-i vorba !

— Ce crezi, e un doctor bun ? îl întrebă Edwin.

— Pare foarte bun, zise Charlie, străduindu-se din greu să-şi aroge un aer de superioritate.

— Şi-a cîştigat o bună reputaţie pe-aici, zise Edwin calm.

— Da, da. Aş spune că e foarte priceput.

V

— Cum s-a făcut că doamna Cannon a dat peste *tine* ? Ştiind că o să roşescă, Edwin se întinse după paharul de whisky, din care bău o înghiţitură şi apoi adăugă : Bătrînul tău tot mai ţine la vechea lui marcă de whisky scoţian.

— Dragul meu, nu ştiu mai mult decît *tine*. Am fost pur şi simplu uluit — atît pot să spun. N-am mai văzut-o pe Hilda dinainte de a se mărita. Abia dacă auzisem de ea în ultima vreme, de la Janet. Cred că Janet i-a spus că m-am stabilit la Ealing. Cert este că, în prima clipă, nici n-am recunoscut-o.

— Serios ? se miră Edwin, întrebându-se cum se putea așa ceva.

— Da. A intrat în cabinet, ca și cum am fi fost vecini și așa fi văzut-o abia ieri, și mi-a cerut să vin imediat cu ea la Bursley. Am crezut că s-a scrîntit, dar nu. Mi-a arătat telegrama ta.

— Ei drăcie ! tresări Edwin.

— Da. I-am spus că 40 de grade nu înseamnă ceva grav. Că se întîmplă în mii de cazuri. Atunci mi-a spus că a mai fost bolnav și înainte, se pare tot la fel, și am putut să-mi dau seama din ce mi-a povestit că nu-era în stare să reziste multă vreme la o temperatură atît de mare.

— Ia spune, ce temperatură are acum ? îl întrerupse Edwin.

— 39 de grade cu 4, zise Charlie. Da, urmă el, m-a convins că s-ar putea să fie ceva serios. Și ce-i cu asta ? I-am spus că mi-era imposibil să plec. M-a întrebât de ce. Mă tot întreba de ce nu pot. I-am zis : Cum rămîne cu pacienții mei de aici ? Atunci m-a întrebât dacă era vreunul dintre ei pe moarte. I-am zis că nu, dar că nu pot să-i las pe toți în grija asociatului meu. Cred că nici nu știa, pînă atunci, că aveam un asociat. Așa că s-a agățat de asta, și a stăruit și mai mult. Am întrebât-o de ce mă vroia neapărat pe mine. I-am spus că mai toți doctorii sînt la fel de buni, și așa mai departe. Zadarnic însă. Adevărul e că Hilda a avut totdeauna o părere bună despre mine ca doctor. Habar n-am de ce ! Firește, n-o spune la nimeni, așa cum face ea cu multe lucruri, dar am observat și eu uneori. Știi — una din certitudinile ei teribile. Tu ești încă una din certitudinile ei, dacă vrei să știi.

— De unde și pînă unde ? Hai să mai luăm cîte o țigară. Edwin era extrem de stînjedit, și totuși încîntat. Îi era cam teamă. „Duminică“ l-ar putea întreba cum de a semnat telegrama doar cu numele de botez. Totuși, „Duminică“ nu-i puse întrebarea.

— De unde și pînă unde ! exclamă Charlie. Mi-am dat seama într-o clipă, după felul cum mi-a întins telegrama de la tine. Oh ! Și, în afară de asta, e o povește veche, dragul meu prieten. Nu trebuie să te legeni cu iluzia că nu s-a știut la vremea aceea.

— Oh ! Prostii ! murmură Edwin. Mai bine, spune mai departe.

— Păi, i-am explicat că mai există și o etică medicală... Ah ! trebuia s-o fi auzit pe Hilda spunându-și părerea despre etica medicală. S-o fi auzit pe tema asta — etica medicală când e vorba de un copil pe moarte. Abia am reușit să schimb vorba. I-am zis : „Dar închipuie-ți că nu mă găseai acasă ? Puteam să fiu plecat o zi — pentru o sută de motive.“ Fusese o pură întâmplare că mă găsisese acasă. Pînă la urmă, m-a somat : „Ascultă, Charlie, vii, sau nu ?“

VI

— Ei, și ce i-ai spus ?

— M-ai crede dacă ți-aș mărturisi că a căzut în genunchi ? Tu ce-ai fi spus, eh, băiete ? Ce puteam să spun ? N-ai ce face cînd te ia în felul ăsta. Mai ales cînd e vorba de o femeie ca Hilda ! Îți spun că a fost nemai-pomenită. Crede-mă, n-aș mai vrea să trec prin ce-am trecut — pentru nimic în lume.

Edwin clătină din cap, plin de înțelegere.

— M-am dat bătut și am venit. I-am servit lui Huskisson o minciună sfruntată, ca să salvez aparențele, și am șters-o, venind încoace. Zău că da !

— Cine-i Huskisson ?

— Asociatul meu. Dacă cineva mi-ar fi spus dinainte că o să fac așa ceva, i-aș fi rîs în nas. Ei da, dacă privești lucrurile la rece, e absurd. Absurd — nu găsesc alt cuvînt — din punctul meu de vedere. Dar cînd cineva îți prezintă situația așa cum mi-a prezentat-o ea — ei bine, trebuie să te hotărăști la iuțea dacă să fii deștept și o brută, sau te sacrifici și să procedezi prosteste... Ce rost avea să vin ? Nu pot face mai mult decît oricare altul. Să presupunem că *există* o primejdie. Da, s-ar putea. Dar am lăsat douăzeci sau treizeci de cazuri de gripă la Ealing. Fiecare caz de gripă e primejdios, dacă e să vorbim drept.

— Exact, șopti Edwin.

— N-aş fi făcut asta pentru nici o altă femeie, repetă Charlie. Nici gînd !

— Atunci, de ce-ai făcut-o pentru ea ?

Charlie ridică din umeri.

— Are ceva... nu ştiu... Se strîmbă nemulţumit şi privi ţintă în foc. Nu sînt multe femei ca ea... Pune stăpînire pe tine. Nu vezi nimic la ea timp de şase luni, şi deodată are o clipă de măreţie... Ăsta-i felul ei. Înţelegi ? Dar cred că n-o cunoşti aşa cum o cunoaştem noi.

— Oh, da, înţeleg, zise Edwin. Probabil că e moartă după copilul ăsta.

— Te cred ! O adevărată pasiune. Cum e puştiul ?

— Oh ! Un copil reuşit. Dar nu i-am văzut niciodată împreună, şi nu mi-am închipuit că ţine atît de mult la el.

— Să n-ai nici o îndoială, zise Charlie cu emfază. Cred că aşa sînt toate femeile cînd au un singur copil şi au trecut şi prin multe necazuri. După cum arată, trebuie să fi trecut prin multe necazuri. N-am înţeles niciodată de ce s-a măritat cu ticălosul ăla, şi cred că nimeni n-a înţeles.

— L-ai cunoscut ? se grăbi Edwin să întrebe.

— Deloc. Dar, din cîte am înţeles, era un adevărat bătăran. Nu ştii de cînd e văduvă ?

— Nu, zise Edwin. N-am văzut-o aproape deloc.

Dar spunînd asta, se simţi atît de stingherit, bănuind că expresia sa ar putea să-l trădeze, încît se ridică brusc şi începu să se plimbe prin odaie.

— Ce-i cu tine ? întrebă Charlie. Ai amorţit ?

— Nu, dar trebuie să mă mai şi mişc puţin, zise Edwin.

— Sper că nu te gîndeşti s-o ştergi acum şi să mă laşi singur, se plînsese Charlie. Haide — unde ţi-e paharul ? Mai ia o ţigară.

În clipa aceea se auzi un zgomot care semăna cu o bătaie în uşă.

— Ce-i asta ? tresări Edwin. Simţi un fior în tot trupul, şi se opri locului. Ascultară amîndoi.

Zgomotul se repetă. Da, era o bătaie în uşă ; dar în mijlocul nopţii, şi în liniştea din casă, părea să vină din altă lume.

Edwin era chiar lângă ușă. Șovăi o clipă, cu teamă, și apoi, făcând parcă un efort, deschise brusc ușa și scrută întunericul. Silueta unei femei dispărea pe coridor, la piciorul scării. Era ea.

— Tu ai... ? începu el. Dar Hilda dispăruse. Tulburat, se întorsese spre Charlie, ținând încă mîna pe clanță ; Era doamna Cannon. A bătut în ușă și a fugit sus. Cred că are nevoie de tine.

Charlie sări în picioare și o zbughi din odaie, exact ca un băiat, în ciuda faptului că era un bărbat înalt, matur, de treizeci și cinci de ani.

Capitolul XII • SFÎRȘITUL NOPTII

I

Pentru a doua oară în seara aceea, Edwin rămase singur mai multă vreme în mica sufragerie. Vorbele lui Charlie : „Tu ești încă una din certitudinile ei“, îi stăruiau în amintire, strălucind ca o lampă. Și cu toate că mai era gelos pe Charlie, cu care Hilda avea neîndoielnic relații foarte apropiate ; cu toate că își spunea : „N-a apelat niciodată la *mine* ; nu are nevoie de ajutorul *meu*“ ; se simțea totuși extrem de optimist și, fără nici un motiv, plin de speranță. Ajunse chiar să se gîndească la soarta copilului ca la o problemă de importanță secundară. Se dezvinovăța în sinea sa pentru această aparentă cruzime, zicîndu-și că băiatul nu era de fapt în primejdie. Pe de altă parte, se blama că putuse să-și închipuie o clipă măcar că Hilda nu ținea la George. Ea, să nu țină la propriul ei copil ! Ce jalnică și stupidă calomnie ! Ar fi trebuit să se gîndească mai bine. Ar fi trebuit să nu uite că Hilda va pune și în sentimentul matern cea mai puternică pasiune. Tot ce spusese Charlie îi întărea sentimentul de adorație față de ea. „Și deodată are o clipă de măreție.“ Asta era. Charlie o ghicise foarte bine — blestematul ! Și clipa aceea era cu totul și cu totul neprețuită !

Focul se domoli, și lemnele începură să trosnească înăbușit; iar Edwin privea fix, ținut ca de o vrajă, neputînd să se aplece și să-l înteească, neputînd nici măcar să-și arunce privirea la ceas. În cele din urmă se înfioră ușor, și mișcarea rupse vraja. Se duse pînă la ușă, pe care Charlie o lăsase întredeschisă, și ascultă. Nici un semn de viață! Ascultă cu luare-aminte, dar urechea nu prindea nici un sunet. Ce făceau cei doi, acolo sus, cu copilul? Ieși încet pe coridor și se îndreptă spre piciorul scării, unde ardea un bec cu gaz. Totul îi amintea de nopțile dinaintea morții tatălui său.

Un alt bec cu gaz ardea la capătul de sus al scării. Puse piciorul pe prima treaptă, care trosni cu un zgomot ce îi răsună ca o împușcătură în tăcerea adîncă. Dar nu mai urmă nici un alt sunet, dovadă că nimeni nu se alarmase de această explozie. Împins de o curiozitate plină de neastîmpăr, fără să-i mai pese, Edwin urcă scara care scîrțîia la tot pasul și, ajungînd pe palier, se opri în fața odăii bolnavului, unde trase din nou cu urechea, fără să poată auzi însă nimic. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Ai casei fie că dormeau, fie că vegheau; iar el nu făcea nici una, nici alta — ca un hoț, ca un spion. Să bată, discret, și să întrebe dacă putea fi de vreun folos? Romanța stranie a existenței lui, a existenței în general, curgea în jurul lui în unde tainice, copleșindu-l.

Brusc, ușa se deschise și ieși Charlie, care tresări speriat, gata să se ciocnească de el. Apoi își regăsi stăpînirea de sine și închise cu grijă ușa.

— Mă întrebam dacă aș putea fi de vreun folos, bîigui Edwin în șoaptă.

Charlie șopti :

— Foarte bine, dar trebuie să mă reped pînă la Stirling și să aduc un medicament de care am nevoie.

— Se simte mai rău ?

— Da. Adică — nu. Cu un copil nu poți să știi niciodată. Ba e mai bine, ba e mai rău, de la o clipă la alta.

— Să mă duc eu ? se oferi Edwin.

— Nu. Eu pot să-i explic mai repede decît tine.

— N-o să găsești drumul prin ceața asta.

— Vorbești prostii ! Crezi că nu cunosc orașul la fel de bine ca și tine ? Și-apoi, ceața s-a mai ridigat.

Printr-un imbold comun, se furișaseră pînă la fereastra din capătul palierului. Dincolo de grădină se deslușea vag o licărire printre copaci.

— Vin cu tine, zise Edwin.

— Ar fi mai bine să stai aici — pentru orice eventualitate.

— Să mă duc în dormitor ?

— Firește.

Charlie se întoarse și porni pe scară în jos.

— Ascultă, îl chemă Edwin într-o șoaptă șuierătoare, cînd ajungi la poartă — cunoști casa — intri pe ușa laterală. Clopoțelul de noapte e destul de sus, pe partea stîngă.

— Bine ! Bine ! răspunse Charlie, nerăbdător. Vino să închizi ușa de la intrare după mine. Nu vreau s-o trîntesc.

II

Cînd Edwin se furișă în dormitorul bolnavului, era atît de tulburat de emoțiile ce se îngrămădiseră asupra-i, încît nu zări nimic în afară de obiectele principale : adică un pat îngust, tăblia de la picioare ascunzîndu-i însă ce era în pat, o masă, un scaun gol, globul luminos al lămpii în fața unui oblon verde-închis, și Hilda în negru, atentă și încordată sub lumina ce cădea de sus. Restul încăperii părea să se întindă întunecos în nemărginire. Abia după cîteva clipe observă că ardea și focul. Emoția lui tulburătoare nu era pricinuită de nimic din exterior, cum ar fi primejdia reală sau presupusă în care se afla copilul ; își avea izvorul în lăuntruul său.

De îndată ce Hilda îl recunoscuse, expresia i se schimbă : încordarea și încruntarea i se transformară într-un zîmbet. Edwin n-o mai văzuse niciodată zîmbind astfel. Era un zîmbet slab, resemnat, aproape jalnic ; dar nespus de dulce. El închise ușa cu grijă și se apropie tăcut de pat.

Hilda îi făcu un semn afectuos cu capul. Se grăbi să-i răspundă la fel, și toată constrângerea se risipi : se simți în largul lui, fericit. Chipul ei era foarte palid în contrast cu licărul negru al ochilor, cu părul negru răvășit și cu rochia boțită ; dar nu trăda oboseală, și nici o mare îngrijorare ; era un chip plin de blîndețe calmă. Mînele rochiei îi erau suflecate, lăsînd să i se vadă brațele, ceea ce îi dădea o înfățișare de intimitate familiară, apropiată, încrezătoare. „Deci, s-a știut la vremea aceea“, gîndi Edwin, amintindu-și ce-i spusese Charlie în sufrageria cea mică. Ciudat : o dorea așa cum era : răvășită, cu toate suferințele, neliniștile și necazurile ei ; o dorea, vrîdnică de milă, supusă, lovită de soartă, zîbind slab ; o dorea pentru că stătea astfel, după efortul puternic, uriaș al acelei zile, veghind umilă lîngă patul copilului !

— A plecat ? întrebă ea cu glas sonor, dar neobișnuit de tandru pentru ea.

— Da. A plecat. Mi-a spus că aș face bine să vin aici. Așa că am venit.

Ea dădu iarăși din cap.

— Așază-te pe scaun.

Fără să protesteze, se așeză. Ea rămase în picioare.

Înfățișarea lui George îl sperie. Băiatul zăcea cuprins de o adîncă toropeală. Trupul îi era atît de fierbinte, încît părea chiar să degaje căldură. Nu trebuia să-i atingi pielea ca să știi că ardea : îți dădeai seama numai uitîndu-te. Părul era umed. În jurul buzelor livide se formase o spuzeală purpurie, pestriță, care părea să fie semnul și indiciul cine știe cărei boli necunoscute și îngrozitoare, ca ciuma. Mai rău decît toate aceste simptome era însă chinul profund, general al întregului organism, care se vedea din poziția nefirească a membrilor, din zvicnirile instinctive ale trupului inert dar suferind. Copilul era atît de slăbuț sub pătură, atît de mic, de neajutorat, de pierdut parcă în singurătate ! Izbutea Hilda oare să-i transmită compasiune spiritului său, retras și inaccesibil ? În timpul bolii tatălui său, Edwin crezuse că a văzut limita extremă și tragică a suferinței, dar spectacolul de acum îi strîngea și mai dureros inima. Era ceva mai

reprobabil : o acuzație și mai cumplită împotriva ordinii universale. Să se gîndească la George așa cum îl știa — semeț, puternic, capricios și dominant, în timp ce se uita la victima maladiei... contrastul era insuportabil !

George era foarte bolnav. Și totuși Hilda, în ciuda temperamentului ei nestăpînit, putea sta acolo calmă, blîndă și stăpînită. Ce forță ! Edwin se simți umilit. „Acestea sînt lucrurile pe care le pot face femeile ca ea“, își zise. „Pe lingă ea, Maggie și cu mine nu sîntem nimic !“ Maggie și el puteau să se stăpînească într-un moment greu ; puteau să facă față la nevoie ; dar încordarea lor s-ar trăda fie într-o asprime iritată, fie într-o voioșie nefirească, sau chiar în frivolitate. Hilda era însăși imaginea duioșiei blînde și mîngîietoare. Simți că trebuie să se arate la înălțimea ei.

— Temperatura i-a crescut ? întrebă cu glas calm.

— Da, răspunse Hilda, trecîndu-și absentă degetele peste termometru care, împreună cu alte obiecte, se afla pe măsută. A ajuns la 40 de grade cu 5. Va trebui să scadă. Nu se mai poate. A mai trecut el prin asta, dar n-a fost atît de rău.

— Nu credeam că poți să faci gripă și a doua oară, atît de curînd, murmură Edwin.

— Nici eu. Și totuși, probabil că a luat-o înainte de a veni aici. Făcu o pauză și șterse fruntea băiatului. Asta i-a apărut destul de brusc, zise apoi cu glasul schimbat. Acum două ceasuri — nici două ceasuri — nu se vedea nici urmă de spuzeală.

— Dar ce e ?

— Charlie zice că nu-i nimic deosebit.

— După ce anume s-a dus Charlie ?

— Nu știu. Clătină din cap, apoi zîmbi. Nu-i așa că am făcut bine că l-am adus cu mine ?

Bineînțeles că făcuse bine. Avusese o toană pe care bărbații o socotiseră absurdă, dar se dovedise îndreptățită. Întîmplarea dă astfel adesea dreptate femeilor, nețînd seama de apostolii rațiunii.

Uitindu-se la copilul inconștient și totuși atât de chinuit, Edwin simți cum se naște în el o milă plină de duioșie, o imensă dorință de a-l apăra, de a veghea la creșterea lui cu tot discernămintul, înțelegerea și sprijinul, astfel încît George să nu sufere din cauza greșelilor, cruzimilor și neînțelegerilor de care suferise el. Era un simțămînt atât de intens, încît aproape că devenea dureros.

— Nu știi dacă ai aflat, zise el, dar sîntem prieteni la toartă, George și cu mine.

Hilda surise, și chiar în clipa cînd îi văzu surîsul, se simți umilit în sinea sa de a o fi bănuît măcar o clipă că era geloasă pe prietenia lor.

— Crezi că nu știi totul despre prietenia voastră ? murmură ea. Altfel, nici nu era acum aici. După o tăcere, adăugă : Ești singurul om la care a ținut vreodată cu adevărat, și pot să-ți spun că te iubește mai mult decît pe mine.

— De unde știi ?

— Din felul cum vorbește și cum se poartă.

— Dacă seamănă cu mama lui, ăsta nu-i un semn, spuse Edwin, fără să-și dea seama ce spune.

— Cum adică — „dacă seamănă cu mama lui“ ? Părea nedumerită.

— Ar fi putut cineva să-ți cunoască preferințele *tale*. după felul cum vorbeai și te purtai tu ? Îndrăzneala lui nesăbuită îl ului. Totuși, o privi drept în ochi, și ea coborî privirea.

— Nimeni altul în afară de tine n-ar fi putut să spună așa ceva, grăi ea blîndă, cu resemnare.

Cuvintele lui dobîndiră brusc un înțeles tainic și profund, devenind profetice. Numai ea știa să-l inspire, stîrnindu-i gîndurile cele mai profunde. Observase asta mai demult, cu ani în urmă, și întîia oară la prima lor întîlnire. Sau poate că ea vedea în el un oracol, și îl ajuta astfel să descopere profunzimi ?

Încet, obrajii ei se împurpurară și se apropie de cămin, unde începu să ațîțe focul. Încordarea dinainte îl cuprinse iar, și își simți inima grea.

— Edwin, îl chemă ea, de lângă cămin.

Se ridică, tremurînd de emoție, și străbătu spațiile neștiute ale încăperii, pînă unde se afla ea. Avea impresia că erau singuri nu în odaie, ci în întregul univers. Ea se rezema cu o mîină de polița căminului.

— Trebuie să-ți spun ceva, vorbi într-un tîrziu, ceva ce nu știe nimeni, în afară de tatăl lui George, și probabil că nu va mai ști nimeni niciodată. Sora lui știa, dar a murit.

— Da ! murmură el, copleșit de un val de fericire. La urma urmei, persoana cea mai apropiată nu era Charlie, și nici Janet ; era el !

— Tatăl lui George a fost închis pentru bigamie. George e așadar copil nelegitim. Vorbea în felul ei obișnuit, nespun de clar, cu un glas care nu trăda nici o emoție.

— Nu se poate ! bolborosi el, cu răsufierea tăiată.

Ea încuviință.

— Nu sînt măritată. Am crezut cîndva că sînt, dar nu eram. Asta-i tot.

— Dar...

— Dar ce ?

— Ai... ai spus șase sau șapte ani, nu-i așa ? Cred că nu se dă atît de mult pentru bigamie ?

— Oh ! răspunse ea blînd. Asta e pentru altceva. Cînd a ieșit din închisoare prima dată, l-au arestat imediat — așa mi s-a spus. În Scoția.

— Înțeleg.

Se auzi un răpăit de pietricele în geam. Tresăriră amîndoi.

— Trebuie să fie Charlie ! exclamă ea, dîndu-și brusc frîu liber emoției sub acest pretext. Nu vrea să sune, ca să nu trezească toată casa.

Edwin dădu buzna afară din odaie, coborînd treptele pustii, care așteptau răbdătoare în noapte să fie din nou călcate de picioare omenești.

— Am uitat să iau cheia, zise Charlie, gîfîind, cînd îi deschise ușa. Mă gîndisem să iau cheia cea mare, dar am uitat. Avea în mîină o cutiuță rotundă. O porni pe scări în sus, urcînd cîte două și trei trepte deodată.

Edwin închise încet ușa. Nu se putea hotărî să-l urmeze pe Charlie și, după o clipă de șovăială, intră din nou în sufrageria cea mică.

IV

Ce uluitoare, ce imprevizibilă femeie, înfășurată în văluri de taine ! Acum o înțelegea mai bine, dar mai erau lucruri pe care nu le înțelegea ; și cea mai mare enigmă dintre toate rămânea nerezolvată — pentru ce îl trădase atunci la început. Și alesese tocmai acest moment, tocmai această criză, ca să-i dezvăluie taina cumplită din viața ei, pe care prin nu se știe ce mijloace izbutise s-o ascundă tuturor. Firește, dacă vroia să țină mai departe pensiunea din Brighton, trebuia să ascundă într-un fel că era victima unui bigam, iar copilul ei, un bastard ! Cea mai elementară prudență o îndemna să ascundă acest fapt, cât va fi cu putință ; da, chiar și de Janet ! Toți prietenii ei o socoteau văduvă ; Janet o credea soția unui pușcăriaș ; numai el, singur, știa acum că nu era nici soție, nici văduvă. Prin ce încercări distrugătoare trecuse ! O stare neobișnuită, inexplicabilă puneă treptat stăpânire pe el. La început nu înțelegea prea bine ce se petrece cu el. Bine, dar era bucurie — pură, exuberantă, instinctivă, irațională și nepăsătoare.

Apoi, după un lung răstimp de singurătate fericită în mica sufragerie, auzi pași furișați în hol, și închipuirea îl făcu să se gândească la un spărgător. Ațîțat fără să stea pe gânduri, se repezi în hol. Johnnie Orgreave, care forțase puțin zăvorul, închidea și zăvora acum ușa de la intrare. Și cel mai surprins fu chiar Johnnie. Tresări văzîndu-l pe Edwin, și apoi afișă nepăsarea unui erou de roman. Cînd Edwin îl anunță că venise Hilda împreună cu Charlie, și că cei doi îl vegheau pe copil, ceilalți fiind duși la culcare, Johnnie lăsă să-i scape cîteva exclamații de uimire.

— Cum se mai simte Georgie ? își dădu el silința să întrebe, rușinat parcă.

— Nu-i mai bine, răspunse Edwin, evaziv.

Johnnie plescăi necăjit și se încruntă, hotărît să participe și el cum se cuvine la îngrijorarea generală. Cu mișcări grijulii și demne, își scoase jobenul și pelerina, apărînd în haine de seară, cu o eșarfă colorată, răsfrîntă peste plastronul boțit.

— Unde-ai fost ? întrebă Edwin.

— La o serată dansantă. Nu știai ?

— Nu, mărturisi Edwin.

— Serios ! murmură Johnnie cu prefăcută candoare. Ca, după o pauză, să adauge : Va să zică, te-au lăsat singur ?

— Stăteam în sufrageria mică, zise Edwin, după ce-i mai dădu cîteva lămuriri.

Intrară împreună în sufrageria cea mică. Tabachera lui Charlie era pe tavă.

— Sînt ale tale, țigările ? întrebă Johnnie.

— Nu. Ale lui Charlie.

— Oh ! Ale domnului Charlie, va să zică ? Mă întreb dacă e ceva de capul lor. Luă una părînd dezgustat. Între două fumuri trase cu nesăț, zise : Ei, drăcie ! Va să zică Charlie a venit cu ea ! Nădăjduiesc că puștiul o să se simtă în curînd mai bine... M-aș fi întors de mult, dar a trebuit s-o conduc acasă pe doamna Chris Hamson.

— Cine-i doamna Chris Hamson ?

— N-ai cunoscut-o ? E o femeie a-ntîia !

Stătea acolo, în toată splendoarea celor treizeci de ani, cu cel puțin aceeași naivitate ca a lui Charles, încercînd politicos să participe la viața familiei, dar neizbutind din cauza preocupării sale excesive pentru o femeie „a-ntîia” ca doamna Chris Hamson. Dar prezența lui îi făcu plăcere lui Edwin. Nici nu-i trecu prin gînd să-l învinuiască de lipsă de simțire.

După ce-și termină țigara, Johnnie zise :

— De, cred că am să mai amîn pînă la micul dejun plăcerea de a-l vedea pe Charlie.

Și se duse la culcare. Ajungînd pe palierul de la etaj, tare ar fi vrut să se fi urcat cu jumătate minut mai de-

vreme ; căci pe palier o întâlni pe Janet, care se trezise și se întorcea la postul ei, și al cărei chip era, fără voia ei, o acuzație. Bătuse ora patru.

V

Era aproape șapte și jumătate când Edwin plecă acasă. Între timp îl văzuse de două ori pe Charlie pentru câteva clipe, și pe Janet o dată, dar nu se mai dusese în odaia bolnavului și nici n-o mai văzuse pe Hilda. Starea băiatului nu se schimbase aproape deloc ; dacă era vorba de vreo schimbare, apoi trebuia să fie în orice caz în bine.

Se luminase de ziuă. Ceața se mai risipise, dar un abur ușor plutea în copaci, deasupra pământului reavăn. Aerul era pătrunzător de rece. Căscînd, se uită într-o doară în jur și observă un obiect curios pe zidul despărțitor. Era sfeșnicul pe care-l lăsase acolo în seara trecută. Lumînarea arsese toată. „Aș putea să trec peste zid“, își zise el, și se cățăra cu voioșie cutezătoare, luînd cu el și sfeșnicul, care era acoperit cu picături de apă. Îl lăsă în bucătărie, unde slujnica lustruia plita. Pe dulapul de stejar din hol se afla un exemplar din „Manchester Guardian“, proaspăt sosit. Îl deschise, căscînd de-i trosneau fălcile. În capul unei coloane citi : „Moartea ducelui de Clarence“, și apoi în capul alteia : „Moartea cardinalului Manning“. Dubla știre îl impresionează straniu. Se gîndi prin ce încercări trecuseră și alții. Și se mai gîndi : „Și dacă, totuși, copilul nu scapă în aceste zile ?“

Capitolul XIII • INIMA EI

I

După ce se apucase de treabă și își luase gustarea ca de obicei, Edwin se întoarse la prăvălie la ora zece. Nu se simțea obosit, dar era cam repezit, chiar și cu Stiford, și o stare de melancolie luă locul bucuriei. Întregul

oraș era mohorât și părea să-și savureze din plin tristețea. Dar Edwin se întreba de ce se simțea el abătut. N-avea nici un motiv. Dimpotrivă, avea mai puține motive decât avusesese de zece ani încoace. Și totuși era trist ; și, la fel ca și orașul, își savura melancolia. Nu dorea ca tristețea să-i dispară. La prînz, plecă brusc acasă, dînd astfel peste cap toate socotelile lui Stifford în legătură cu ora lui liberă. „Am să mă întind puțin“, o anunță pe Maggie. Dormi pînă după ora unu, și ar fi dormit și mai mult, dar masa era gata. Își spuse, cu o extraordinară senzație de mulțumire : „*Am dormit zdravăn*“. După prînz se întinse din nou și dormi pînă aproape de trei. Cînd se trezi, se simțea minunat. Melancolia se risipea ; nu dispăruse cu totul, dar putea să-i prevadă sfîrșitul, ca la o eclipsă de soare. Și înțelese dintr-o dată că nu fusese decît obosit. Acum se odihnisese puțin, și în timp ce stătea întins, își simți ființa cu o intensitate aproape fizică. Gîndi calm : „*Ce minunat lucru e viața !*“

— Tocmai vroiam să-ți aduc niște ceai, zise Maggie, văzîndu-l cum cobora pe scară. Te-am auzit mișcîndu-te. Vrei puțin ceai ?

Se frecă la ochi. Capul îi era încă umflat de somn, dar și asta făcea parte din senzația plăcută pe care o avea.

— Da ! răspunse el cu o mulțumire leneșă. O să-mi facă bine.

— George e mult mai bine, îl informă Maggie.

— Ce bine ! răsufală el ușurat.

Bucuria, nedomolită și năvalnică, îl năpădi iar ; și era atît de răscolitoare, încît nici nu știa de unde vine. Pusese cu totul stăpînire pe el. În timp ce sorbea ceaiul, simți că nu i-ar strica încă un pic de somn. Avea două puncte dureroase care îl apăsau în creștetul capului. Dar știa că va putea dormi, și încă zdravăn, oricînd va voi ; și că mîine oboseala îi va dispărea cu totul.

Cu pas vioi se întoarse la prăvălie, abia așteptînd să se apuce de treabă, dar rămase puțin tulburat văzînd că nu poate face nimic. Capul îi refuza să se concentreze. Ședea în firida biroului și privea în gol. Apoi se pomeni

căscînd, dar era un căscat care părea să-și aibă obîrșia în însuși centrul ființei sale, și care odată cu izbucnirea sa părea să-l spargă în bucăți. „N-am mai căscat așa nici-odată“, gîndi el, cu teamă. Încă un căscat de același fel cutremurător, apoi încă unul, și apoi altele, la fel de îngrozitoare, se succedau întruna, fiecare lăsîndu-l mai sleit decît cel dinainte. „Mai bine să mă duc acasă, cît mai pot“, gîndi el, speriat de această criză de căscat, bruscă și misterioasă. Așa că se întoarse acasă. Maggie îl liniști spunîndu-i că se va simți mai bine în pat și, spre mirarea ei, o ascultă. Dar nu putu să mănînce nimic din ce îi aduse Maggie.

— Cred că nu te simți bine, zise Maggie.

— Nu. Sînt doar obosit. Știa însă că nu-i adevărat.

— Dar văd că arzi, zise ea, renunțînd să pornească totuși o discuție cu el și ieșind din cameră.

Edwin nu putu adormi. Speranțele lui se dovediră zadarnice, căci se simțea tot mai prost. Mai tîrziu, Maggie se întoarse.

— A venit doctorul Heve, vorbi ea scurt, din prag. Silueta i se profila întunecată, pe lumina de pe palier. Doctorul, în doliu, se ivi din spatele ei.

— Doctorul Heve ? Ce naiba... Dar nu mai putu să spună nimic, căci Maggie intră în odaie, aprinse gazul și lumina îl orbi.

— Da, vorbi doctorul Heve după trei minute. Ai luat gripa. Nădăjduiesc că nu e prea grav. Dar ai luat-o.

Ce umilitor ! Din instinct, cei din familia Clayhanger voiau întotdeauna să creadă că, în virtutea cine știe cărei prevederi speciale, sau imunități, sau puteri de a rezista, care le era specifică numai lor, vor scăpa de orice năpastă generală, cum ar fi o epidemie. În mijlocul nopții, agitat de febră, chinuit de sete și cuprins de o sfîrșeală groaznică, se simțea mai mult decît umilit ! Dacă murea ? Se poate muri de gripă. Ce lucru ciudat, monstruos, i se întîmpla ! Pentru prima dată în viață, zăcea cutremurat de teama morții. Nu mai fusese bolnav niciodată. Și acum zăcea bolnav. Știa în sfîrșit ce înseamnă să fii bolnav.

Amorțeala stupidă și greoaie a morții îi stîrni o revoltă furioasă. Nu ! Nu se putea să moară ! Oamenii nu mor de gripă.

A doua zi doctorul rîdea. Dar Edwin se gîndi : „Poate că rîde doar ca să-mi dea curaj. Doctorii nu le spun niciodată bolnavilor adevărul.“ Și fiecare celulă a trupului său era parcă infectată, otrăvită, neputincioasă, profund demoralizată. Sănătatea obișnuită părea darul cel mai prețios și cel mai greu de dobîndit.

II

După o perioadă atît de lungă încît părea că nu se mai sfîrșește, gripa îi trecu. Durase o sută de ore, dintre care primele cincizeci se întinseseră fiecare cîte un veac. Fusesse o gripă cu febră mare, asemănătoare celei a lui George, dar mai puțin gravă. Poate că Edwin luase boala în gara din Knype ; dar cine poate ști ? Acum stătea în salon, bărbierit, îmbrăcat, dar în papuci — semn că era încă în convalescență și că doctorul îl oprise să iasă pe stradă. Ședea în fața focului, în fotoliul care fusese cîndva locul favorit al tatălui său. La stînga avea un teanc de ziare și o carte ; în dreapta, cîteva scrisori de afaceri și acte, lăsate de neobositul Stifford după o vizită de curtoazie dar și de afaceri. Soarele ce asfințea își arunca razele blinde în grădină.

— Vă rog, domnule, a venit o doamnă, zise slujnica, deschizînd ușa.

Tresări. Primul său gînd, firește, a fost : „E Hilda !“ — deși i se părea cu totul imposibil să fie ea. Hilda nu pusese niciodată piciorul în casa lui. Totuși, dacă era Hilda, va veni și Maggie neapărat în salon — nu se putea altfel — și atunci întrevederea în trei va fi, simți el, foarte plictisitoare. Știa că Maggie, pentru cine știe ce motiv obscur, nu o vedea cu ochi buni pe Hilda, ca și pe George, dealtfel. Îl anunțase cu regularitate cum se mai simte George, care era acum cam în același stadiu de convalescență ca și el,

dar nu-i pomenise aproape nimic despre mama lui, iar el nu îndrăznise s-o întrebe. Aceste gânduri îi trecură prin minte într-o străfulgerare.

— Cine e ? întreabă el posac.

— Nu... nu ştiu, domnule. Să întreb ? se pierdu slujnica, roşindu-se când îşi dădu seama că iar greşise.

Nu mai fusese într-o casă în care se respecta atât de strict ritualul aristocratic ca în casa lui Edwin. Din instinct, atunci când deschidea uşa şi vedea o persoană necunoscută bine îmbrăcată, îi venea să se repeadă înăuntru şi să strige cu glas tare că a venit cineva misterios şi important, lăsându-l pe nobilul vizitator în pragul uşii. Î se explicase cum să procedeze în diferite situaţii, dar fără prea mult rezultat, căci de fiecare dată era luată pe nepregătite.

— Da. Du-te şi întreabă cine e, şi apoi anunţ-o pe domnişoara Clayhanger, zise Edwin scurt.

— Domnişoara Clayhanger e plecată, domnule.

— Bine, du-te acum, o grăbi el, nerăbdător.

Rămăsese surescitat lângă uşă, când fata se întoarse.

— Domnule, este o doamnă Cannon, şi cu dumneavoastră vrea să vorbească.

— Pofteşte-o aici, zise el, şi în sinea sa : „Dumnezeule !“

În cele zece secunde care se scurseră pînă la apariţia Hildei, se privi repede în oglinda de pe poliţa căminului, îşi aranjă cravata, se duse pînă la fereastră şi se întoarse la scaunul său. Venise să-l vadă pe el !... Era surescitat la culme... Dar era atât de tipic pentru ea, să năvălească astfel peste el !... Absenţa lui Maggie era providenţială.

Hilda intră, şi însăşi prezenţa ei era o lecţie de curtenie. Purta un voal şi în mînă avea un manşon — avanposturi ale atitudinii ei impasibile de auto-apărare. Era palidă şi în acelaşi timp liniştită. Nu vru să accepte fotoliul pe care i-l oferi. Zadarnic insistă — nu vru să accepte. Edwin mătură scrisorile şi actele de pe scăunelul din dreapta lui, şi ea se așeză... După ce se așeză, stăruia ca el să-şi reia locul în fotoliu.

— Am trecut doar ca să-mi iau rămas bun, zise apoi. Ştiam că nu poţi să ieşi, iar eu plec diseară.

— Bine, dar George nu-i încă în stare să călătorească ! exclamă Edwin.

— George ? Nu încă. Îl las aici. Știi, nu pot să stau mai mult decît era necesar.

Zîmbi și își ridică puțin voalul, descoperindu-și fața pînă la nas. Pînă atunci nu zîmbise.

— Charlie a plecat ?

— Oh, da. Acum două zile. Ți-a lăsat un bilet.

— Da. Mi l-a dat Maggie. Îmi pare rău că nu-i acasă acum.

— Am văzut-o adineaori, zise Hilda.

— Oh !

— A venit s-o vadă pe Janet. Stau amîndouă și beau ceai în camera lui George. Așa că m-am îmbrăcat și am pornit imediat încoace.

Și în vreme ce mărturisea aceste lucruri surprinzătoare, îl privea pe Edwin drept în ochi.

III

Simți cum roșeața îi cuprinde încet întreaga față. Amîndoi rămaseră tăcuți. Doar focul trosnea, vesel. Edwin își spuse, în timp ce agitația îi sporea, pînă îl cuprinse cu totul : „N-a mai existat niciodată o femeie ca ea !“ Ar fi vrut să se arate stăpîn pe sine, să facă cine știe ce gest măreț și hotărîtor, dar era ținut în fotoliu, ca paralizat. Se uită la Hilda — dar parcă s-ar fi uitat la o străină. Încercă să citească pe chipul ei, dar nu putu citi nimic. Nu putea decît să vadă o ușoară tulburare. Se temea de ea. Îi trecu chiar prin gînd că, dacă ar fi să fie sincer cu sine însuși, ar trebui să recunoască deschis că o ura. Era un moment dureros ; așteptarea se prelungea, exasperantă și chinuitoare. Încă de la ultima lor întîlnire, prevăzuse o asemenea scenă ; imaginația lui nu înceta aproape nici o clipă să făurească această scenă. Și acum, realitatea se năpustise asupra lui pe neașteptate, copleșindu-l

Ea nu voia să vorbească. Își întorsese privirea, dar tot nu spunea nimic. Îl silea pe el să vorbească.

— Știi, începu el morocănos, pe un ton silit, fără să ia seama ce spune, ai fi putut să-mi spui mai înainte — ce mi-ai spus miercuri noaptea. De ce nu mi-ai spus cînd am fost la Brighton ?

— Am vrut, mărturisi ea cu umilință. Dar n-am putut. Crede-mă, mi-a fost cu neputință.

— În loc să-mi spui o minciună, continuă el. Cred că ai fi putut să ai ceva mai multă încredere în mine.

— Minciună ? murmură ea. Ți-am spus adevărul. Ți-am spus că era la închisoare.

— Mi-ai spus că *soțul* tău era la închisoare, o corectă el, pe un ton chibzuit, imparțial. Habar n-avea de ce vorbește pe acest ton.

Atunci, ea începu să plîngă. La început nu era prea sigur că plîngea. O privi pe furiș, și își întoarse ochii, vinovat. Dar cînd o privi din nou, nu mai avu nici o îndoială. Ochii îi licăreau umezi, în dosul voalului, și picături grele se prelingeau, dispărînd sub bărbie.

— Nici nu știi ce mult am vrut să-ți spun ! zise ea plîngînd.

Își ascunse fața în mîini. Și atunci Edwin simți cum îl cuprinde cea mai neagră dezolare. Singura lui dorință era ca scena aceasta să ia într-un fel sfîrșit — oricum.

— Nu ți-am scris niciodată, pentru că nu era nimic de spus. Nimic ! Suspină, tot cu fața în mîini.

— Nu mi-ai scris — vrei să spui...

Ea încuviință, aplecîndu-și de două ori capul.

— Da. *Atunci !* Și Edwin înțelese că ea începuse acum să vorbească despre vremea de atunci, de acum zece ani. Știam că ai să înțelegi că nu puteam face altfel. Vorbea atît de nedeslușit, zbuciumată de emoție și cu lacrimile curgîndu-i șiroaie pe fața ascunsă în mîini, încît el abia înțelegea ce spune.

— Ce spui ?

— Spun că n-am putut să fac altfel. Știam că ai să-ți dai seama că nu puteam face altfel. Nu puteam să-ți scriu. Era mai bine pentru mine să păstrez tăcerea. Ce altceva puteam să fac decît să păstrez tăcerea ! Știam că ai să-ți

dai seama că nu puteam face altfel. A fost o... Suspinele o înăbușeau.

— Firește că mi-am dat seama, zise el. Trebuia să se stăpînească, sau altminteri și-ar fi pierdut și el controlul asupra glasului. Atît de mare era forța ei de sugestie, încît trădarea de atunci părea acum să nu mai aibă nevoie de nici o justificare.

(Undeva, în sinea lui, zîmbi gîndindu-se că, așa cum stătea în locul preferat al tatălui său, chiar în fotoliul lui, se afla acum sub vraja unei femei al cărei copil era un bastard. Zîmbi amar gîndindu-se la mătușa Hamps, la Clara, la ipocritul de Albert ! Erau dintr-o altă rasă, dintr-o altă generație ! Aparțineau unei lumi moarte !)

— Am să-ți spun, reluă Hilda cu jale, dar cu glasul mai limpede și mai ferm, descoperindu-și în sfîrșit fața, care era răvășită ca a unui copil supărat. N-ai să înțelegi niciodată prin cîte am trecut, și cum n-am avut ce face — se tîngui ea tragic — dar am să-ți spun !... *Trebuie* să înțelegi !¹

Și atunci ea ridică privirea. De cîteva clipe mîinile lui tînjeau după încheieturile ei palide care se zăreau deasupra mînușilor. Și mîinile lui, fascinate, se întinseră, șovăielnic, spre ele. Cînd îi simți atingerea, ea căzu în genunchi, cu bărbia aproape odihnindu-se pe brațul fotoliului lui. Edwin se aplecă peste fața ei transfigurată.

— Inima mea n-a sărutat niciodată un alt bărbat în afară de tine ! se jelui ea. De cîte mii și mii de ori nu te-am sărutat, și n-ai știut-o niciodată !... Pe George l-am trimis aici ca un sol — un sol către tine ! L-am botezat după numele tău... Crezi că dacă visele l-ar putea face copilul tău — n-ar fi al tău ?

Curajul ei, și vorbele care-l exprimau i se părură sublime.

— Nu mă cunoști ! suspină ea, mai domolită acum.

— Ba da ! zise el cu o convingere plină de mîndrie.

După zece ani, nările lui fremătărară iar la mireasma pielii ei măslinii. Cufundîndu-se în valurile dragostei ei

¹ Următorul roman va avea ca subiect povestea Hildei Le-sways pînă în ziua căsătoriei ei cu Edwin. Acesta va fi urmat de un altul, în care va fi vorba despre căsătoria lor.

fără seamă, se văzu răsplătit într-o sutime de secundă pentru tot ceea ce suferise sau va mai suferi cîndva. Problemele și greutatea fără număr pe care le va stîrni căsătoria cu ea păreau neînsemnate în strălucirea devotamentului magnific și neogoit din inima ei. Se gîndi la adolescentul Edwin, pe care ea îl sărutase în extaz, și i se păru un băiat care nu știa nimic despre suferință ca s-o poată prețui pe Hilda de acum. Își adună forțele pentru minunata povară a vieții.

CUPRINS

CARTEA ÎNTÂI

VOCAȚIA

Cap. I	Sfârșitul vieții de elev	5
Cap. II	Flacăra	13
Cap. III	Intrarea în lume	19
Cap. IV	Bărbatul-copil	28
Cap. V	Ce înseamnă lacrima domnului Shushions	35
Cap. VI	În casă	39
Cap. VII	Mătușica Hamps	46
Cap. VIII	În prăvălie	59
Cap. IX	Orașul	66
Cap. X	Petrecerea	75
Cap. XI	Fiul și tatăl	86
Cap. XII	Mașinării	93
Cap. XIII	Unde duce curajul	106
Cap. XIV	Arhitectul	114
Cap. XV	O hotărâre	122
Cap. XVI	Scrisoarea	128
Cap. XVII	Sfârșitul unei lupte	137

CARTEA A DOUA

IUBIREA

Cap. I	Vizita	148
Cap. II	Tatăl și fiul, după șapte ani	157
Cap. III	Casa cea nouă	164

Cap. IV	Cele două grădini	172
Cap. V	Haina	180
Cap. VI	Janet pierde rămăşagul . .	185
Cap. VII	Casa din Lane End	191
Cap. VIII	Cina în familie	203
Cap. IX	Pe terasă	208
Cap. X	Centenarul	219
Cap. XI	Partea de jos a pieţei . .	230
Cap. XII	Partea de sus a pieţei . .	234
Cap. XIII	Cel mai bătrîn învăţător al şcolii duminicale	241
Cap. XIV	Banii	248
Cap. XV	Insulta	258
Cap. XVI	Urmările	263
Cap. XVII	Provocare şi replică . . .	267
Cap. XVIII	Curiozitate	278
Cap. XIX	O catastrofă	286
Cap. XX	Bărbatul	290
Cap. XXI	Căsătoria	301

CARTEA A TREIA LIBERTATEA

Cap. I	După o înmormîntare . .	315
Cap. II	Consfătuirea	328
Cap. III	Numele bolii	337
Cap. IV	Victima compătimirii . . .	343
Cap. V	Teamă de sclav	348
Cap. VI	Chei şi cecuri	354
Cap. VII	Dat la o parte	360
Cap. VIII	O hotărîre schimbată . . .	370
Cap. IX	Boul	378
Cap. X	Dacă doamna Hamps ar fi fost bărbat...	384
Cap. XI	O oră	388
Cap. XII	Răzbunarea	392
Cap. XIII	Drumul pînă la etaj . . .	397
Cap. XIV	Ceasul	403

Cap. XV	Banchetul	409
Cap. XVI	După banchet	418
Cap. XVII	Lanțul sfărmat	427

CARTEA A PATRA
ÎNCEPUT DE VIAȚA

Cap. I	Ziua de naștere	436
Cap. II	Nepotul lui Janet	447
Cap. III	Aventura	455
Cap. IV	În Preston Street	465
Cap. V	Stăpînul	473
Cap. VI	Întîlnirea	482
Cap. VII	Zidul	490
Cap. VIII	Prietenia	497
Cap. IX	Sosirea	505
Cap. X	George și vicarul	517
Cap. XI	Începutul nopții	526
Cap. XII	Sfîrșitul nopții	538
Cap. XIII	Inima ei	547

Lector : ANTOANETA RALIAN
Tehnoredactor : ELENA BABY

Tiraj 30 130 ex. Bun de tipar 05.02.1977
Coli tipar 35.

Comanda nr. 60 575
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”,
București — Piața Scintei nr 1,
Republica Socialistă România

